

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม

ทัศนีย์ อุนวิจิตร และคณะ

15 มิถุนายน 2562

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม

ทัศนีย์ อุนวิจิตร	มหาวิทยาลัยมหิดล
ปราารถนา อำนาจจารต์	โรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา
พิสันฑ์ อภิวงศ์งาม	โรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา
จำเรียง มีมานะ	โรงเรียนบ้านศาลา
เสรี เชื้ออ้วน	โรงเรียนบ้านวารี
ครรชิต พูนวิเชียร	โรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนเทคนิคดุลิต

ชุดโครงการมุ่งเป้าการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.)

ความเห็นในรายงานเป็นของผู้วิจัย สกอ. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

1. ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

การประเมินผลการเรียนและจัดลำดับคุณภาพการประถมศึกษาของไทยชี้ว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาศักยภาพทุนมนุษย์ที่จะทำให้คนไทยรุ่นใหม่พัฒนาอุปกรณ์ที่มีน้ำหนัก ยั่งยืนและสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2558; สำนักงานเลขานุการศึกษา, 2559ก; สถาบันการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2559; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, 2559; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2, 2560) เยาวชนไทยขาดคุณลักษณะสำคัญในเรื่องทักษะการใช้ข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การคัดกรองและเลือกวัฒนธรรมที่ดีเพื่อพัฒนาตนเองให้ฉลาดเฉลียว มีคุณธรรม จริยธรรม และนำตนเองในการพัฒนาค่านิยมและพฤติกรรมให้เท่าทันกระแสใหม่ของโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ม.บ.บ.)

เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มหนึ่งที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ภาระรักษาไม่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึงและมีคุณภาพ ทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาต่ำ ไม่สามารถเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ (UNICEF, 2009) มีผลการเรียนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศมาก มีภาวะทุพโภชนาการและปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ขาดความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อชีวิต และความเป็นอยู่ ขาดความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ม.บ.บ) และมีปัญหาความยากจนทำให้เสี่ยงแก่การหลงผิดไปประกอบอาชีพที่สร้างปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ม.บ.บ.)

งานวิจัยเชิงนโยบายชี้ว่าการกำหนดนโยบายเพื่อแก้ปัญหาการจัดการศึกษาส่วนใหญ่ เน้นใช้วิธีสอบตามวิถีในองค์กรแล้วกำหนดนโยบายตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (รุ่งนภา รุ่งเรืองศิลป์ และคณะ, 2557) ส่วนงานวิจัยในเขตพื้นที่สูงชี้ว่าการพัฒนาครูโดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ครูทำงานร่วมกัน และร่วมกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น จะช่วยลดความโดยเดียวทางวิชาการของครูและสนับสนุนให้ครูสามารถเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นมากขึ้น (ธิดารัตน์ สถาบุตร, 2556; นิตยา แก้วแสงชัย และสาวนี ศรีสุขศิลป์, 2558; กนกอร บุญภรรยา และจิณณวัตร ประโภคทั้ง, 2559) สามารถส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้ดีขึ้น (สมพิศ กادีบ และคณะ, 2556) และทำให้สามารถสร้างเยาวชนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับสภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของประเทศไปพร้อมกัน (สำนักงานเลขานุการศึกษา, 2559) โดยรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ต้องมีความยืดหยุ่น และหลากหลาย (สุบัน พรวีวงศ์, 2558; วิชวิทย์ ประสานศักดิ์ทวี และคณะ, 2560) ให้ความสำคัญต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ปีนเรศ อุตมะเวทิน, 2555; รสสุคนธ์ เนาวบุตรและรินทร์ สังชาร์รักษา, 2558) และเน้นพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ไม่ล้าหลัง ไม่ตก伍ดดินใจ ไม่สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ ต้องทำให้றะหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนและผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์ ความเครียด กล้าแสดงออกมากขึ้น (ลักษณาดี กันตรี, 2559)

ในปัจจุบัน หลายฝ่ายได้พยายามรณรงค์พัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีคุณภาพมากขึ้น อย่างไรก็ต้องมีช่องว่างของความรู้ความเข้าใจว่า เมื่อนำประเด็นจากบริบทชีวิตจริงมาเป็นเนื้อหาในการจัดการศึกษาแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม เยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสุดท้ายที่สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา จะให้ความหมายต่อประสบการณ์เรียนรู้อย่างไร มีแบบแผนในการเรียนรู้อย่างไร และกลุ่มครุและชุมชนท้องถิ่นที่ต้องทำงานร่วมกันมากขึ้นจะสามารถสร้างชุมชนนักปฏิบัติเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชนได้หรือไม่และอย่างไร ความเข้าใจเชิงลึกในบริบทพื้นที่ ตามสภาพธรรมชาติจะเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น และมองเห็นแนวทางการส่งเสริมให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และภาคประชาชนมีศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มีความรู้ ทักษะ และทักษะที่เหมาะสม สามารถนำตนเองในการดำเนินชีวิตในโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมถึงกันหมวดได้อย่างเท่าทัน มั่นคง แข็งขันได้ตามเจตนาหมายของการปฏิรูปการศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
2. ศึกษาแบบแผนการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมโดยวิธีการสร้างความรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
3. เสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและท้องถิ่นมีส่วนร่วม

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ จัดว่าอยู่ในกระบวนการทัศน์ที่มองความรู้ความจริงอย่างเป็นองค์รวม ไม่มีการทำหนดตัวแปรล่วงหน้าตายตัวแบบการวิจัย เชิงปฏิฐานนิยม การค้นหาความรู้ความจริงตามธรรมชาติของแต่ละบริบททำให้เห็นการดำเนินของปรากฏการณ์ การรับฟังเรื่องราวจากบุคคลที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติทำให้มองเห็นการรับรู้ของบุคคล ที่มาที่ไปของการตัดสินใจกระทำการของบุคคล การมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดความรู้ความจริงร่วม นำไปสู่การตัดสินใจที่จะกำหนดและดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วม นับเป็นวิธีวิจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

แนวคิดในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการวิจัยนี้เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎี 3 ประการ ได้แก่ (1) นิเวศวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่เอื้อต่อบริบทชีวิตจริงที่หลากหลาย สะท้อนทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ง่ายแก่การที่เยาวชนจะสัมผัส ทำความเข้าใจ ไม่แยกส่วนระหว่างชีวิตจริงกับการเรียน มองเห็นประโยชน์ ทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้ที่คงทนและมีความหมาย (2) ทฤษฎีการสร้างความรู้เชิงสังคมซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อ “การเรียนรู้” มากกว่า “การสอน” เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการปฏิบัติการค้นหาความรู้ คิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจความหมายและประโยชน์ของสิ่งที่เรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับ

ผู้อื่นในสังคม เกิดการเติบโตภายใน และสร้างจุดยืนของตนเองได้ สอดคล้องกับแนวทางหลักของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ขององค์การสหประชาชาติ (3) มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งครูผู้สอนในระบบการศึกษายังถูกกำหนดให้สอดแทรกทักษะทางวิชการเพื่อพัฒนาผู้เรียน ครอบแนวคิดนี้ สอดคล้องกับแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา ทั้งในแง่ของการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพจริง และการเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการจัดการศึกษา

4. วิเคราะห์

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสภาพการณ์ตามแนวคิดในการวิจัย และใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบเรื่องเล่าในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับพื้นที่วิจัย เลือกพื้นที่ในจังหวัด เชียงรายซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์อาชัยอยู่มากกว่า 30 กลุ่ม (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2547) เป็นการวิจัยแบบหลายพื้นที่ (Multi-site Study) โดยเน้นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาชัยอยู่ และครูและชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้กับเยาวชน ประกอบด้วยโรงเรียน 4 แห่ง ได้แก่ (1) โรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลา ตำบลโป่งแพร อำเภอแม่ล่าว (2) โรงเรียนบ้านศาลา ตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน (3) โรงเรียนบ้านวาวี ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย และ (4) โรงเรียนตำราจาระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต ตำบลหัวยชุมภู อำเภอเมือง ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดค่อนข้างใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กในกำกับของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกองบัญชาการตำราจาระเวนชายแดน พื้นที่ให้บริการการศึกษาเป็นท้องถิ่นชนบทหรือกึ่งเมืองกึ่งชนบท ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีระดับความสูงที่ 481-1071 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ในปีการศึกษา 2561 มีนักเรียนจำนวน 37-688 คน มีทั้งเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน อาช่า ลีซอ ไทใหญ่ ปีซู เ崖 จีนยูนาน มูเซอ ปกาເກອະຄູວ ເຍວະນາກລຸ່ມຈາຕີພັນຮຸຜສມ ແລະ ເຍວະນາໄຮສັງຫາຕິຈາກປະເທດເມືອນນາຣີ ມີຄຽງຈຳນວນ 8-34 คน มาตรฐานการศึกษาที่สะท้อนจากคะแนน ONET และ NT ส่วนใหญ่ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับสังกัด ระดับจังหวัด และระดับประเทศ โดยในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาคะแนนเฉลี่ยมีทิศทางลดลง

การเลือกผู้ร่วมวิจัยในแต่ละพื้นที่มีอุปกรณ์ที่นักวิจัยร่วมซึ่งเป็นคนใน (Emic) เป็นผู้เลือกเพื่อสะท้อนสภาพการทำงานตามปกติ ผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วย 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ “เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์” เป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่ช่วยตัวเองได้ในเรื่องพื้นฐาน เริ่มมีความคิดเป็นของตนเอง มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมการสร้างความรู้ภายในโรงเรียนและชุมชนได้ นักวิจัยร่วมเป็นผู้เลือกร่วมกับครูที่เข้าร่วมโครงการ เยาวชนสมัครใจและผู้ปกครองอนุญาตให้เข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วยเยาวชนจำนวนรวม 56 คน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อาช่า ไทยวน ลีซอ ไทใหญ่ ปีซู เ崖 วีสาห จีนยูนาน อาช่า-ไทยวน อาช่า-ลีซอ จีนยูนาน-มูเซอ และໄຕຍວ-ປກເກອະຄູວ เป็นหญิง 35 คนและชาย 21 คน กลุ่มที่สองเป็น “นักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้” ประกอบด้วยนักวิจัยร่วมซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูในพื้นที่ และคนในท้องถิ่นที่นักวิจัยร่วมและครูที่ร่วมโครงการเข้มแข็งกิจกรรม นักปฏิบัติที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรงประกอบด้วย

ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 2 คน ครุพัสดุสอนจำนวน 18 คน ผู้นำ/ผู้รู้ในห้องถินจำนวน 16 คน และ พ่อแม่/ผู้ปกครองของเยาวชน จำนวน 9 คน รวมเป็น 45 คน นอกจากนั้นยังมีนักปฏิบัติที่ร่วมโครงการโดยอ้อมอีก 46 คน รวมเป็นนักปฏิบัติทั้งสิ้น 91 คน อายุ 22-75 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัย 40-50 ปี เป็นหญิง 36 คน และชาย 55 คน มีพื้นฐานการศึกษาตั้งแต่่อนไม่ออกเขียนไม่ได้จนถึงระดับปริญญาโท ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ขั้นตอนการวิจัย ประกอบด้วย

- (1) การสร้างชุมชนนักปฏิบัติ เริ่มจากการเชิญชวนนักวิจัยร่วม 5 คน จาก 4 โรงเรียน และการเชิญชวนนักปฏิบัติเพิ่มเติมจากแต่ละพื้นที่โดยนักวิจัยร่วม
- (2) การประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนนักปฏิบัติ ครั้งที่ 1 เพื่อกำหนดทิศทางของชุมชนนักปฏิบัติ โดยทำให้ชุมชนนักปฏิบัติ
 - มีความตระหนักในปัญหาการศึกษาของเยาวชน และเกิดการหลอมรวมใจเพื่อแก้ไขปัญหา
 - แลกเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาการศึกษาของเยาวชน บทบาทในปัจจุบัน และความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในอนาคต และกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกันของชุมชนนักปฏิบัติ
 - มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการทำงานของชุมชนนักปฏิบัติและทัศนคติต่อการทำงานแบบชุมชนนักปฏิบัติ
 - เห็นความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น
 - มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ประกอบด้วยหลักทฤษฎี หลักการออกแบบกิจกรรม หลักการสนับสนุนการเรียนรู้ หลักการเชื่อมกับกลุ่มสาระ แกนกลาง และหลักการประเมินการเรียนรู้
 - วางแผนการสร้างฐานข้อมูลนิเวศวัฒนธรรม
- (3) การสร้างฐานข้อมูลนิเวศวัฒนธรรมโดยนักปฏิบัติ โดยนักวิจัยมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนในด้านวิชาการ แหล่งข้อมูลที่น่าสนใจ และการประสานพลังของชุมชนนักปฏิบัติในแต่ละโรงเรียน
- (4) การเตรียมการเพื่อจัดประสบการณ์เรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมให้แก่เยาวชน โดยให้อิสระกับนักปฏิบัติในการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กิจกรรม และการประเมินผล ส่วนนักวิจัยมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนด้านวิชาการ การประสานพลัง และการติดตามความก้าวหน้า
- (5) การประชุมจัดประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนนักปฏิบัติครั้งที่ 2 โดยมีเป้าหมายเพื่อ
 - ย้ำเตือนถึงความสำคัญของพลังร่วม
 - แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างฐานข้อมูลนิเวศ และแผนการจัดการเรียนรู้
 - เสริมความรู้เกี่ยวกับการประเมินการเรียนรู้แบบรูบริค

- ประเมินความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชน ตามแผนการดำเนินงานเดิมที่ออกแบบไว้ คาดว่าหลังการประชุม ชุมชนนักปฏิบัติของทั้ง 4 โรงเรียนจะสามารถดำเนินงานจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับเยาวชนได้ แต่เนื่องจากชุมชนนักปฏิบัติต้องการเวลาเพิ่มเพื่อปรับปรุงแผนงานหลังการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ต้องปรับแผนการดำเนินงานวิจัยตามความจำเป็น

(6) การประชุมจัดประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนนักปฏิบัติครั้งที่ 3 โดยมีเป้าหมายเพื่อ

- ย้ำความสำคัญของการร่วมกัน “ก้าว... กระเพื่อม” เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง
- แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงสร้างฐานข้อมูลนิเวศ และแผนการจัดการเรียนรู้
- กระตุ้นให้เกิดความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชน มองเห็นความหมายของชีวิตในฐานะผู้มีบทบาทในการสร้างความเปลี่ยนแปลง

(7) การเก็บข้อมูลประสบการณ์เดิมของเยาวชน

(8) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนตามที่นักปฏิบัติแต่ละโรงเรียนได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยนักวิจัยร่วมกับข้อมูลผ่านการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

(9) การประเมินผลการเรียนรู้ของเยาวชนตามวิธีและเกณฑ์ที่นักปฏิบัติของแต่ละโรงเรียนกำหนดขึ้น และการประเมินผลความเปลี่ยนแปลงของเยาวชน

(10) การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ของเยาวชนในเชิงผลลัพธ์และเชิงกระบวนการ

(11) การประเมินผลความเปลี่ยนแปลงของนักปฏิบัติเบรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ

(12) การประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนนักปฏิบัติครั้งที่ 4 เพื่อถอดบทเรียนประสบการณ์ของนักปฏิบัติในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชน โดยให้ชุมชนนักปฏิบัติ

- นำเสนอประสบการณ์ ผลลัพธ์ และข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
- ประเมินผลการดำเนินงานของตนเองโดยใช้ “หมุดแสดงน้ำหนัก” ต่อเนื้อ宦นิเวศ วัฒนธรรม การสร้างความรู้ และการบูรณาการกับสาระแกนกลาง
- ทบทวนองค์ประกอบ บทบาท จุดอ่อน-จุดแข็ง และแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงในครั้งต่อไป ความหมายของการปฏิบัติภายใต้โครงการ บทบาทในอนาคตและภาพอนาคตของชุมชนนักปฏิบัติ

(13) การสะท้อนผลการวิจัยต่อชุมชนนักปฏิบัติในแต่ละโรงเรียนเพื่อตรวจสอบ และการวิพากษ์และขยายผลการวิจัยร่วมกับนักปฏิบัติ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ศึกษาในเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียง และตัวแทนองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตเป็นหลัก เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ในเชิงผลลัพธ์และเชิงกระบวนการของเยาวชน แบบสัมภาษณ์

เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานและประสบการณ์เดิมของนักปฏิบัติ กระบวนการที่ใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบประเมินการเปลี่ยนแปลงของเยาวชนและนักปฏิบัติ และแบบสอบถามความรู้สึกต่อเพจ Cultural Ecological Education การวิเคราะห์ข้อมูลใช้รีวิว Thematic Analysis และ Wilcoxon Signed Rank Test *** $p<0.001$ และค่าร้อยละ

5. ผลการวิจัย

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติของแต่ละโรงเรียน ประกอบด้วย

(1) หัวข้อ “ชุมชน่าอยู่เคียงคู่หอพลับพลาเจ้าดารารัศมี” ซึ่งเน้นการสร้างความรู้นิเวศวัฒนธรรมร่วมสมัย ที่ให้ความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติแวดล้อมที่ดี ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม สำหรับสมาชิกชุมชนนักวิจัยน้อยนิเวศวัฒนธรรม

(2) หัวข้อ “หัตถพาแดง” ซึ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างชื่นงานสืบสานหัตถกรรมอาช่า โดยสอดแทรกความเป็นไทยและบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลาง โดยจัดให้นักเรียนชั้น ป. 4-6 ทำกิจกรรมร่วมกัน และเสริมการบูรณาการสาระแกนกลางแยกระดับชั้นในห้องเรียนปกติ

(3) หัวข้อ “หนองชาพาตะลุย” ซึ่งเน้นการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน และบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลาง โดยจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เลือก และ

(4) หัวข้อ “วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง” ซึ่งเน้นการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมในมิติเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลาง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภายใต้โครงการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของนักปฏิบัติและเยาวชน การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank Test พบว่าร้อยละ 65 ของนักปฏิบัติมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยร้อยละ 90 94 และ 90 มีความเปลี่ยนแปลงด้านความความรู้ ทัศนคติ และทักษะ เกี่ยวกับปัญหาและการแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชน การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ การเลือกและกำหนดตัวชี้วัด การประเมินผลการเรียนรู้ นิเวศวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ ส่วนเยาวชนมีผลการเรียนรู้ดีมาก ผ่านเกณฑ์การประเมินที่แต่ละโรงเรียนกำหนดขึ้น การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank Test พบว่าเยาวชนทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม ความตระหนักในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการตามหลักสูตรแกนกลางมาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม และทัศนคติในการนำตนเองอย่างเท่าทัน โดยร้อยละ 98 ของเยาวชน สะท้อนออกสู่ความสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข็งขันได้ และมีข้อสังเกตสำคัญคือ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนี้ เกิดขึ้นกับเยาวชนทุกประเภท ทั้งที่เรียนเก่ง เรียนไม่เก่ง หรือมีปัญหาข้อบกพร่องในการเรียนรู้ในระดับที่ไม่รุนแรง

การวิจัยนี้พบว่า เยาวชนให้ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้อย่างหลากหลาย ดังแสดงในภาพ 1 สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

(1) ความหมายที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิต (Life Contextual Meanings -- CM) เยาวชนมองเห็นว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับ ทำให้

CM1 มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว มองเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น เข้าใจเรื่องราวและที่มาของวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับระบบสิ่งแวดล้อม ระบบสังคม และระบบเศรษฐกิจรอบตัว

CM2 เกิดความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นที่จารโล่งวิถีชีวิต และรับรู้ถึงภัยคุกคามต่อวิถีการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น ทั้งในด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากมนุษย์และปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับจำนวนประชากรและความแตกต่างหลากหลาย

CM3 เกิดความตระหนักในศักยภาพของตนเอง ในกรณีส่วนร่วมสืบสานนิเวศวัฒนธรรม ทั้งในเรื่องราว และทักษะการปฏิบัติ

CM4 มีหลักคิดในการดำรงชีวิตเพื่อขับเคลื่อนสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่น และถือเป็นพันธะที่จะดำรงชีวิตโดยให้ความสำคัญต่อนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

(2) ความหมายที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ (Learning Meanings -- LM) เยาวชนมองเห็นว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับ ทำให้

LM1 เห็นความสำคัญของการสร้างความรู้ รู้ว่าหากซ่างสังเกต ช่างค้นหา กล้าที่จะตั้งคำถาม รู้จักรับฟัง บันทึก ประมวลเรียนรู้ ก็จะทำให้มีความรู้ใหม่ที่ละเอียดขึ้น หรือแตกต่างจากสิ่งที่เคยรู้มา

LM2 สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเข้ากับสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลาง เพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาการและงานอาชีพในอนาคต

LM3 เกิดการตั้นรู้ในศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้ และขึ้นงาน มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาศักยภาพในการสร้างความรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถจัดการกับความรู้สึกและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ เพื่อทำให้ตนเองบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ ที่ตั้งไว้

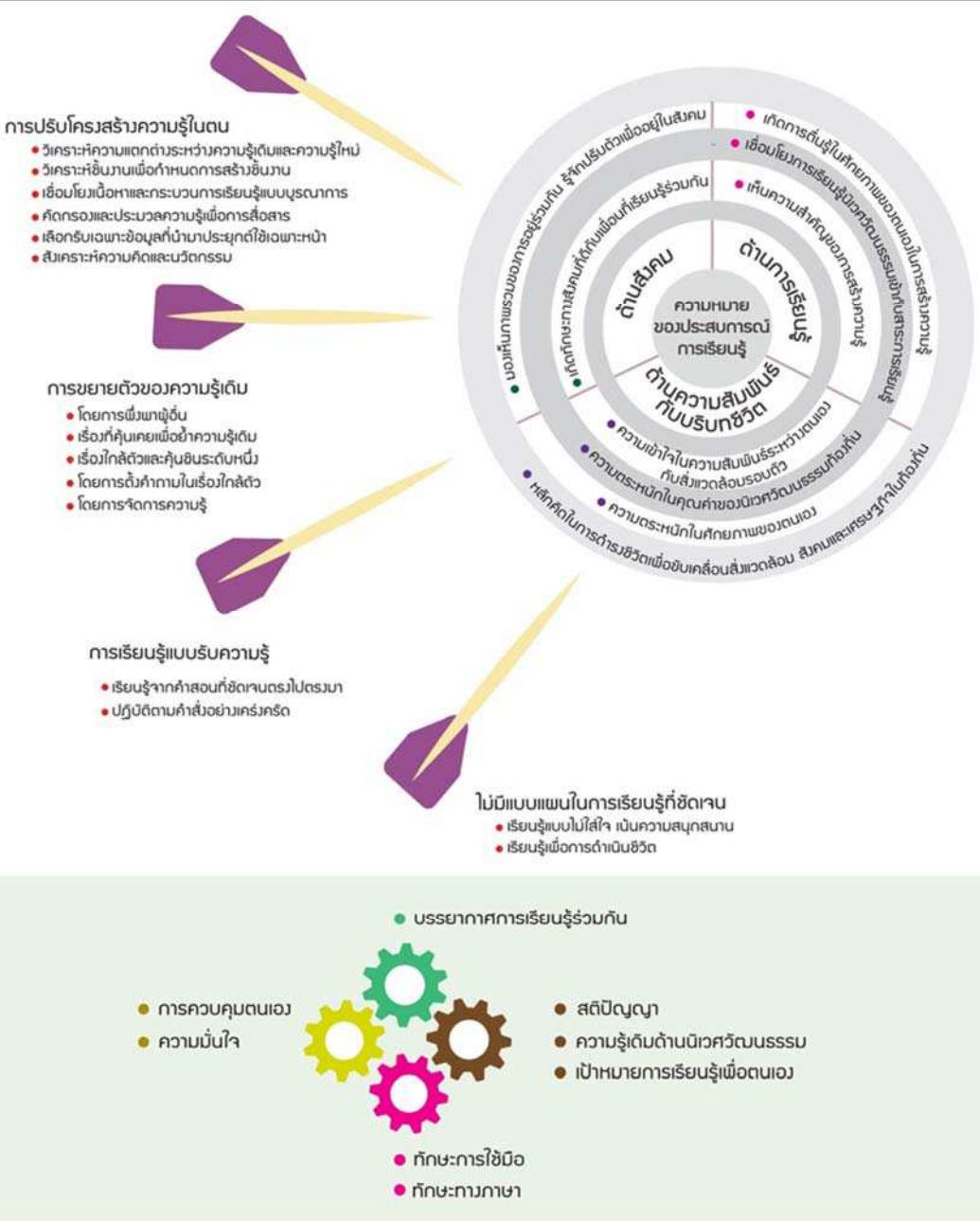
(3) ความหมายที่สัมพันธ์กับสังคม (Social Meanings -- SM) เยาวชนมองเห็นว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับ ทำให้

SM1 เกิดทักษะทางสังคมที่ดีกับเพื่อนที่เรียนรู้ร่วมกัน มีการช่วยเหลือและแบ่งปันกัน เกิดความกล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่หลากหลายทั้งเพศและวัยเพื่อแสวงหาความรู้

SM2 มองเห็นภาพรวมของการอยู่ร่วมกัน รู้จักปรับตัวเพื่อยู่กับผู้คนที่หลากหลายในสังคม
และมีทักษะในการจัดการให้ผู้อื่นอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

โดยภาพรวม เยาวชนจากทุกโรงเรียนให้ความหมายต่อประสบการณ์เรียนรู้ครบทั้ง 3 ด้าน อย่างไรก็ได้ การเลือกหัวข้อการเรียนรู้ในเรื่องนิเวศวัฒนธรรมที่มีขอบเขตกว้างของครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประกอบกับการออกแบบกิจกรรมการสร้างความรู้ที่ระบุต้นให้เยาวชนวางแผนการเรียนรู้ แบบลงมือทำของตนเอง และส่งเสริมให้สะท้อนคิดในสิ่งที่กระทำลงไปทำให้เกิดความหมายความสัมพันธ์กับ บริบทชีวิตได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการเลือกหัวข้อที่มีความครอบคลุมน้อย และการออกแบบกิจกรรมที่ เยาวชนไม่ได้มีส่วนร่วมมากนักในการวางแผนการเรียนรู้ และมีการกระตุ้นให้สะท้อนคิดต่อสิ่งที่ลงมือทำไม่มาก นัก ความคิด/ความเชื่อ/ความนัด/ความต้องการของครูส่งผลต่อการให้น้ำหนักต่อเนื้อหาในนิเวศวัฒนธรรม การสร้างความรู้ และทักษะทางวิชาการในการวางแผนการเรียนรู้ การเห็นความสำคัญของการสร้างความรู้ และประสบการณ์ในการพลิกแพลงเทคนิคการสอนมีผลต่อการให้ความหมายเกี่ยวกับการตีนรู้ในศักยภาพในการสร้างความรู้ของเยาวชน ในขณะที่ความเชื่อ/ความต้องการหรือค่านิยม/ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบงานที่มีต่อกฎหมายที่มีประสบการณ์น้อยมีส่วนทำให้ครูเน้นการบูรณาการสาระแกนกลางมากกว่าการสร้าง ความรู้ การให้ความหมายของการเรียนรู้จึงมักถูกถ่ายทอดออกมาโดยการใช้คำพูดแบบเดียวกับที่ได้เรียนหรือ อาจเรียกได้ว่าเป็นการ “ท่องจำ” ซึ่งตรงกันข้ามกับการ “พยายามพูดเอง” ของเยาวชนที่เรียนแบบสร้าง ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันหรือทำงานกลุ่มของทั้ง 4 โรงเรียนส่งเสริมการพัฒนา ทักษะทางสังคมและการเป็นผู้นำทางสังคมของเยาวชนเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้และในการดำเนินชีวิตทั่วไป

โดยสรุป ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนแต่ละโรงเรียนให้ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้างนั้น ประกอบด้วยข้อจำกัดทั้งในด้านกายภาพและสังคมท้องถิ่นที่มีผลต่อขีดความสามารถในการจัดการของครู และความเชื่อ/ความต้องการหรือค่านิยม/ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบงาน แต่ที่สำคัญ ที่สุดคือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับความคิด/ความเชื่อ/ความนัด/ความต้องการของครู มีส่วนสำคัญในการทำให้ครูเลือก ว่าจะจัดการเรียนรู้แบบใด และการได้ลงมือจัดการเรียนรู้ ประเมินตนเอง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง นักปฏิบัติข้ามโรงเรียนช่วยให้ครูเริ่มคิดและวางแผนหาสมดุลที่เหมาะสมเพื่อเปิดเส้นทางการเรียนรู้ของเยาวชนให้มี ความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ภาพ 1 ความหมาย แบบแผน และปัจจัยในการเรียนรู้แบบสร้างความรู้

ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์

ในด้านกระบวนการเรียนรู้เยาวชนสะท้อนแบบแผนการเรียนรู้ที่แตกต่างหลากหลาย สามารถจัดหมวดหมู่ได้ 4 กลุ่ม ดังแสดงในภาพ 1 ดังนี้

(1) แบบแผนในการสร้างความรู้ที่ชี้ว่าเกิดการปรับโครงสร้างความรู้ในตน (Reconstructing Patterns -- RP) สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 6 ระดับดังนี้

- RP1 สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่
- RP2 สามารถวิเคราะห์ชั้นงานเพื่อมองหาภาพรวมและรายละเอียด เพื่อกำหนดวิธีการสร้างชั้นงานในรูปแบบเดิมได้รวดเร็ว หรือสร้างสรรค์ชั้นงานในรูปแบบใหม่ได้
- RP3 สามารถเข้ามายोิงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ทำให้มีศักยภาพในการนำความรู้ทั้งสองด้านไปประยุกต์ใช้ในเรื่องต่างๆ ได้ดีขึ้น
- RP4 สามารถคัดกรองและประเมินเรียบเรียงเนื้อหา เพื่อถ่ายทอดสู่ผู้อื่นด้วยรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้รับสาร
- RP5 สามารถเลือกรับเฉพาะข้อมูลที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้
- RP6 สามารถสามารถคาดการณ์กระแสข้อมูลที่เข้ามา และประเมินผลข้อมูลได้ดี มีศักยภาพในการสังเคราะห์ความคิดและนวัตกรรมใหม่

(2) แบบแผนการสร้างความรู้ที่ชี้ว่าเกิดการขยายตัวของความรู้เดิม (Expanding Patterns -- EP)

สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 5 ระดับดังนี้

- EP1 ขยายความรู้โดยการพิ่งพาผู้อื่น ไม่สามารถกำหนดแผนการเรียนรู้หรือแก้ไขปัญหาหรือข้อผิดพลาดด้วยตนเอง ต้องได้รับกำลังใจ คำแนะนำ และความช่วยเหลือจากผู้มีศักยภาพสูงกว่า
- EP2 ขยายความรู้ในเรื่องที่คุ้นเคยเพื่อย้ำความรู้เดิม ไม่มีท่าทีต้องการความรู้ใหม่ สามารถเติมความรู้ได้ครั้งละไม่มาก
- EP3 ขยายความรู้ในเรื่องใกล้ตัวและคุ้นชินในระดับหนึ่ง เลือกรับความรู้ในเรื่องที่สหายใจที่จะเรียนรู้ คัดกรองความรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
- EP4 ขยายความรู้โดยการตั้งคำถามในเรื่องใกล้ตัว เปลี่ยนจากผู้รับความรู้เป็นผู้สงสัยหาความรู้ใกล้ตัวที่มีเรื่องเล่า มองเห็นภาพ เข้าใจง่ายและนำไปคิดต่ออยอดสู่เรื่องที่ซับซ้อน
- EP5 ขยายความรู้โดยการจัดการความรู้ สามารถประเมินความรู้และประสบการณ์เดิมเพื่อถ่ายทอดความรู้และทักษะการสร้างชั้นงาน โดยการบอก-ทำให้ดู-แก้ปัญหาให้

(3) แบบแผนการเรียนรู้แบบรับความรู้ (Directed Patterns -- DP) สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 2 ระดับ ดังนี้

- DP1 เรียนรู้จากคำสอนที่ชัดเจนตรงไปตรงมาจากครูผู้สอน หรือสื่อการเรียนรู้ที่อธิบายแบบตรงไปตรงมา สามารถตอบคำถามได้เมื่อนั่นฉบับ

DP2 ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด เน้นการเลียนแบบกระบวนการและเทคนิคการสร้างชิ้นงานตามคำสอนอย่างละเอียด เป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้มั่นใจว่าผลงานจะถูกต้องตรงตามต้นฉบับ

(4) **ไม่มีแบบแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน (Gliding Patterns -- GP)** สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 2 ระดับ ดังนี้

GP1 เรียนรู้แบบไม่ใส่ใจ มักหลบเลี่ยงการเรียนและงานที่ได้รับมอบหมาย เน้นความสนุกสนาน

GP2 เรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิต สนใจรับความรู้เฉพาะที่เป็นประโยชน์กับการดำเนินชีวิต เนพะหน้า

ในภาพรวม เยาวชนทั้ง 4 โรงเรียนแสดงแบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ได้ทั้งแบบปรับโครงสร้างความรู้ในตน (RP) และแบบขยายความรู้เดิมให้ชัดเจนขึ้นหรือกว้างขวางขึ้น (EP) ส่วนการเรียนรู้อีก 2 แบบ ซึ่งไม่นับว่าเป็นการสร้างความรู้ (DP และ GP) นั้นไม่พบร่องเรียนบ้านวารีและrongเรียน ตชด.เทคนิคดุสิต ซึ่งอาจมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับวิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายและข้อจำกัดในการใช้ภาษาไทยในการให้สัมภาษณ์ของเยาวชน การจะช่วยให้เยาวชนจะมีแบบแผนแบบปรับโครงสร้างความรู้ได้ ครุต้องเปิดใจรับและมีศักยภาพ เพียงพอในการบริหารจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ต้องรู้จักเยาวชน และสามารถทำงานร่วมกันระหว่างครุ ด้วยกันเองและท้องถิ่น หากปัจจัยภายในของเยาวชนมีความพร้อม เยาวชนที่ได้เรียนรู้แบบสร้างความรู้ มีโอกาสที่จะใช้แบบแผนการเรียนรู้ระดับสูง (Higher Order) ได้มากกว่าเยาวชนที่เรียนรู้แบบบูรณาการสาระ แกนกลาง และสะท้อนให้เห็นว่าสามารถแสดงความคิดและจุดยืนได้ดีกว่า

แบบแผนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การขยายตัวของความรู้เดิมให้ชัดขึ้นหรือกว้างขวางขึ้นเป็นแบบแผนหลัก ที่เกิดขึ้นในทุกโรงเรียนและกับเยาวชนทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเยาวชนที่มีสติปัญญาดี มีคุณลักษณะทางจิตวิทยาปกติ มีความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมและความสามารถทางภาษาค่อนข้างดี หรือแม้แต่เยาวชนที่เป็นเด็กพิเศษหรือมีทักษะทางภาษาอ่อน บรรยายศาสตร์ของการเรียนรู้ร่วมกันในการเรียนรู้เรื่องใกล้ตัวผ่านการลงมือปฏิบัติ การมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในฐานะผู้ให้และผู้รับ ความสหายใจที่จะค่อยๆ ทบทวนและเรียนรู้ทีละน้อยก่อนที่จะต่อยอดไปสู่สิ่งที่ใกล้ตัวและซับซ้อนต่อไป เป็นปัจจัยที่มีส่วนช่วยสนับสนุนการเกิดแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ ซึ่งอาจถือว่าเป็นฐานเริ่มต้นของการเรียนรู้อย่างมีความหมาย เกิดการขยายตัวของความรู้ความสามารถ ซึ่งเมื่อสะสมได้ในระดับหนึ่ง จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ปรับโครงสร้างความรู้ในตนได้

ปัจจัยภายในเกี่ยวกับ ความมั่นใจในตนเอง และการมีเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เยาวชนซึ่งมีได้อาศัยอยู่กับครอบครัวแต่อยู่หอพักหรือเป็นเยาวชนไร้สัญชาติ แสดงแบบแผนการเรียนรู้แบบรับความรู้ (DP) การช่วยเหลือให้เยาวชนก้าวข้ามปัญหาในการดำรงชีวิตจะมีผลต่อความกล้าที่จะสร้างความรู้มากขึ้น ส่วนปัจจัยภายในเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง สติปัญญา และทักษะทางภาษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้เยาวชนมีแบบแผนการเรียนรู้ที่ไม่ชัดเจน (GP) การพูดคุยและการชี้ให้เห็นตัวอย่างความสำเร็จของเพื่อน ช่วยให้เยาวชนเข้าใจ และพยายามปรับตัวและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน เพื่อประโยชน์ต่อการเรียน และการดำเนินชีวิตในภายหน้า

ประสบการณ์การสร้างสรรค์การเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติทั้ง 4 โรงเรียนสะท้อนว่า แต่ละโรงเรียนมีบริบทเฉพาะตัว นักปฏิบัติหรือคนใน และเยาวชนเองก็มีคุณลักษณะและประสบการณ์เฉพาะตัว ด้วยจุดเริ่มต้นที่แตกต่างกัน การแก้ไขปัญหาโดยสั่งการให้ทำแบบเดียวกันหมด (Cure-all Injection) อาจไม่ได้ผลเสมอไป การสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่จะต้องดำเนินชีวิตในโลกที่ซับซ้อนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเข้มข้นกันหมด คือ การร่วมกันลงมือปฏิบัติ จัดการกับเงื่อนไขและปัญหาในแต่ละบริบททั้งในเชิงรุก (Proactive) และเชิงรับ (Reactive) โดยไม่ต้องรอคอยให้เกิดเงื่อนไขที่สมบูรณ์พร้อมในทางตรงกันข้าม การลงมือปฏิบัติ เรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จะนำไปสู่การสร้างสภาพเงื่อนไขในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบุคคลสัยมากขึ้นตามลำดับ ประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในโครงการ ทำให้สามารถสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและห้องถินมีส่วนร่วม เรียกว่า กระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อเป็น “ฉัน” หรือ L-BeMe (Learn to be me, Be=Better Education, Me=Multiple Eco-cultures) ดังแสดงในภาพ 2 โดยนำจุดแข็ง จุดอ่อนของแต่ละโรงเรียน มาประยุกต์เป็นข้อควรปฏิบัติ และข้อควรระวังในการทำงานใน 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การก่อตั้งชุมชนนักปฏิบัติภายในพื้นที่ โดยการโน้มน้าวให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเยาวชนให้สามารถสร้างความรู้นิเวศวัฒนธรรมห้องถินโดยมีการบูรณาการทักษะทางวิชาการองค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติมี 4 ประเภทได้แก่

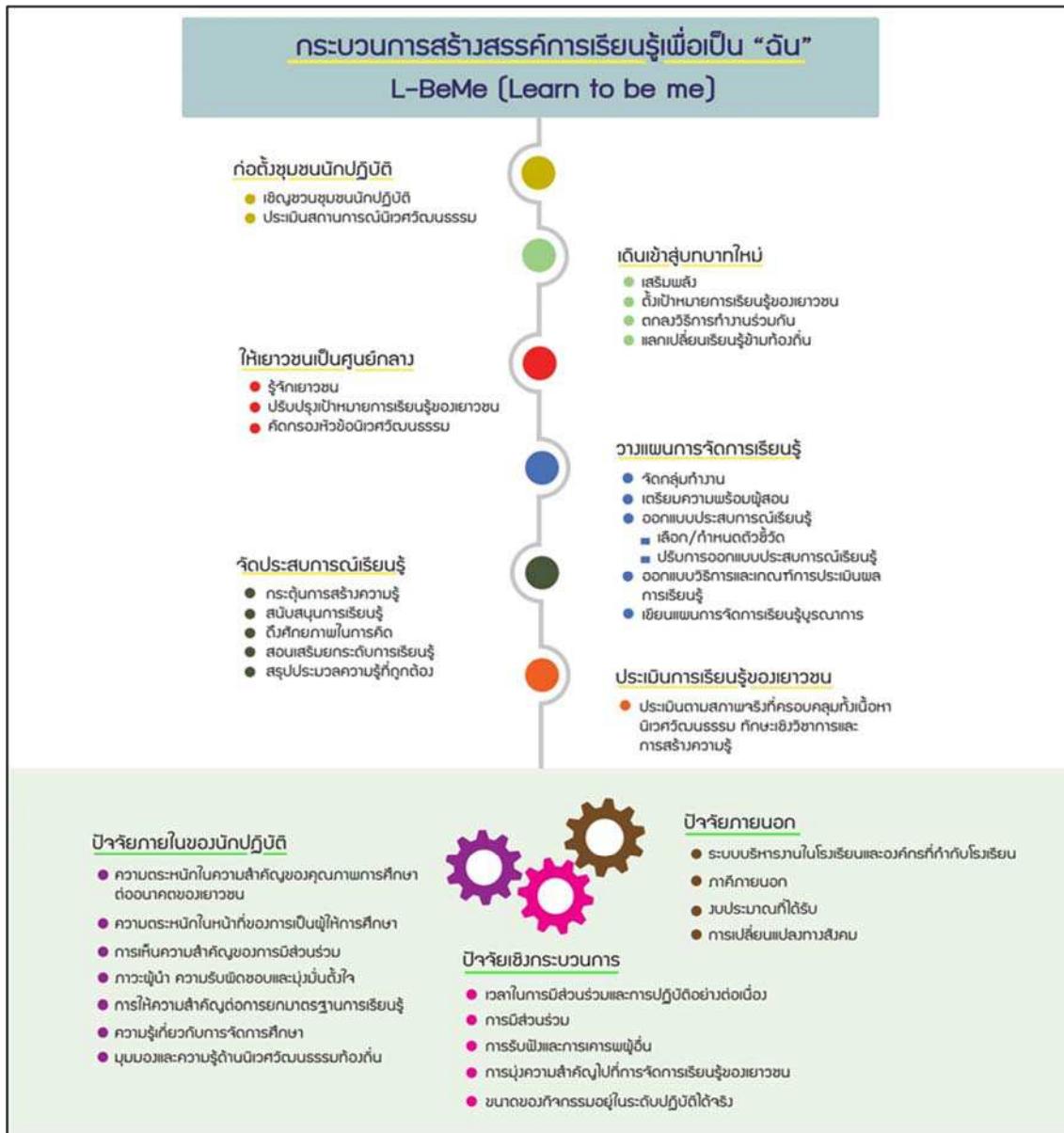
- นักปฏิบัติห้องถิน ประกอบด้วยผู้นำ ผู้รู้ องค์กรในห้องถิน และพ่อแม่ผู้ปกครอง ที่มีตัวแทนครอบคลุมทุกกลุ่มชาติพันธุ์ หมู่บ้าน และฐานะทางเศรษฐกิจ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจสถานการณ์สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในห้องถินเป็นอย่างดี มี “ใจ” ที่จะทำงานร่วมกัน และรักที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่
- นักปฏิบัติจากภายนอกสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องเป็นผู้มีความยืดหยุ่นรับฟังความคิดความเห็นของทุกฝ่าย มีความยุติธรรมและเป็นประชาธิปไตย สร้างค่านิยมองค์กรที่มุ่งสู่ผลสำเร็จในรูปของผลลัพธ์ที่เกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ และครุผู้สอน ซึ่งต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ อดทนเสียสละ และเอาใจใส่ในหน้าที่
- นักปฏิบัติซึ่งเป็นนักวิชาการจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษา ซึ่งต้องทำงานร่วมกับนักปฏิบัติอย่างใกล้ชิด สนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบกิจกรรม การเลือกและกำหนดตัวชี้วัด และการประเมินผลการเรียนรู้ ตลอดจนการบริหารการศึกษา
- เยาวชนซึ่งเป็นนักเรียน ซึ่งมีหัวข้อที่สนใจจะเรียนรู้ รู้จักเตรียมตัวที่จะเรียนรู้ สร้างความรู้ และเรียนรู้แบบร่วมมือ

ในขั้นตอนนี้ ต้องมีการประชุมนักปฏิบัติเพื่อสร้างความเข้าใจภาพรวมเกี่ยวกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีผลต่อคนทั้งมวลในท้องถิ่น (Inclusive) มุ่งมองเกี่ยวกับเยาวชน และ บทบาทเดิมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของนักปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 การเดินเข้าสู่บทบาทใหม่ เพื่อสร้างพื้นฐานการทำงานร่วมกันของนักปฏิบัติที่หลากหลาย ความมีการเสริมพลังความรู้ ทัศนคติและทักษะที่จำเป็น 5 ด้านคือ (1) สถานการณ์ด้านการศึกษาของ เยาวชน ได้แก่ ความสำคัญของคุณภาพการศึกษาต่ออนาคตของเยาวชน สถานการณ์ปัญหาการศึกษา ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ บทบาทและแนวทางในการแก้ไขปัญหา (2) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ แบบสร้างความรู้ ทั้งในแบบปรัชญา ความรู้ ทัศนคติและทักษะการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ (3) นิเวศ วัฒนธรรมได้แก่ นิยามของนิเวศวัฒนธรรม การตัดเลือกหัวข้อนิเวศวัฒนธรรม และการร่วบรวมข้อมูล นิเวศวัฒนธรรม (4) ตัวชี้วัดทางการศึกษา ได้แก่ ตัวชี้วัดของส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การบูรณาการ นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นกับทักษะทางวิชาการตามหลักสูตรแกนกลาง วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ตาม สภาพจริง และการออกแบบการประเมินการเรียนรู้แบบรูบerrick และ (5) การมีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนรู้ ได้แก่ การหลอมรวมใจ หลักการและวิธีการทำงานของชุมชนนักปฏิบัติ

ในขั้นตอนนี้ นักปฏิบัติต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยนำความต้องการใน ระดับท้องถิ่นและระดับประเทศมาพิจารณาประกอบ และพร้อมที่จะปรับให้สอดคล้องกับความสนใจและ ความสนใจของเยาวชนในขั้นตอนต่อไป เป้าหมายนี้จะเป็น “ดาวนำทาง” ในการทำหน่วยรายละเอียดของ การจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ นักปฏิบัติต้องกำหนดแผนและกติกาการทำงาน ซึ่งอาจต้องใช้เวลาขั้นต่ำ อย่างน้อย 1 ปีการศึกษาในการร่วมกันกลั่นกรองเรื่องราวในท้องถิ่นและเรื่องราวที่ต่อเนื่องกับท้องถิ่นที่ เยาวชนควรได้เรียนรู้ การสนับสนุนการจัดการศึกษาในด้านการจัดทางบประมาณ การสนับสนุนความรู้ เอกพัฒนา แหล่งเรียนรู้และความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามความ เหมาะสมในฐานะผู้บริหาร ผู้สอน วิทยากร ผู้บ่มเพาะ ผู้ภาคขัน รวมทั้ง การรับทราบผลการดำเนินงาน และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดให้เยาวชนเป็นศูนย์กลาง นักปฏิบัติต้องทำความรู้จักเยาวชนเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มย่อยโดยการสำรวจภูมิหลัง ลักษณะนิสัย ความสามารถพิเศษและความสนใจ จุดอ่อนเช่น ความสามารถด้านภาษา สามาชิก และวิธีการเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม วิธีการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม การให้คุณค่าและทำให้ต่อ尼เวศวัฒนธรรม ความเชื่อมโยงระหว่างนิเวศ วัฒนธรรมกับการเรียนในโรงเรียน หัวข้อที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม วิธีการเรียนรู้ที่คาดว่าจะ ใช้เรียนรู้เรื่องที่สนใจ ข้อมูลที่รวมได้ควรนำมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายการเรียนรู้สำหรับเยาวชนที่ กำหนดไว้ในขั้นตอนก่อนหน้าโดยชุมชนนักปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงเป้าหมายการเรียนรู้สำหรับเยาวชนตาม ความเหมาะสม และคัดเลือกหัวข้อการเรียนรู้เรื่องใกล้ตัวที่เยาวชนสนใจ

ภาพ 2 กระบวนการ L-BeMe

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยยึดเป้าหมายการเรียนรู้สำหรับเยาวชนเป็นหลัก ประกอบด้วย 5 กิจกรรมได้แก่

- กิจกรรมออกแบบกระบวนการทำงานของกลุ่มทำงาน ซึ่งอาจเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก กลุ่มรายวิชา หรือกลุ่มชั้นปี ซึ่งทำงานร่วมกันผ่านระบบการทำงานปกติ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดภาระงานเพิ่มขึ้น เกินความจำเป็น การตั้งกลุ่มทำงานอาจทำโดยวิธีผู้บริหารสั่งการหรือเปิดโอกาสให้เลือกตาม ความสมัครใจ แต่ต้องมีข้อตกลงเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงานให้บรรลุผลที่คาดหวังให้ ชัดเจน

- กิจกรรมเตรียมตัวผู้สอนให้มีความรู้ในหัวข้อนิเวศวัฒนธรรมที่จะจัดการเรียนรู้ โดยการค้นหาในท้องถินและสืบค้นจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย
- กิจกรรมการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยการทบทวนความรู้และประสบการณ์เดิมและความสนใจของเยาวชน การเลือกหรือกำหนดตัวชี้วัดที่หลากหลายและมีหลายระดับ เพื่อให้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แต่ละครั้งนำไปสู่การเรียนรู้ในหลายด้านและยกระดับความรู้ ความคิด และทักษะทางวิชาการให้สูงขึ้น ต่อจากนั้น ปรับการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกัน และมีรายละเอียดกิจกรรมการสร้างความรู้ที่เน้นการวางแผนการเรียนรู้ การลงมือค้นหา/ปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้ร่วมกับเพื่อน การประมวลสรุปความรู้ การสะท้อนคิดความหมายของประสบการณ์การเรียนรู้ และการคิดต่อยอดการเรียนรู้
- กิจกรรมการออกแบบวิธีการและเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการเรียนรู้สำหรับเยาวชน การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินอาจจัดทำเป็นแผนผังแบบหน้าเดียวเพื่อความชัดเจนในการตรวจสอบความเชื่อมโยง
- กิจกรรมการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ ตลอดจนเอกสารประกอบการสอน และแบบสรุปผลการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยครูผู้สอนมีบทบาทการเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ตามความถนัดและศักยภาพของเยาวชนดังนี้

- อำนวยความสะดวกเรื่องการจัดสรรเวลา การนัดหมาย การฝึกวินัย และการดูแลความปลอดภัย
- กระตุ้นให้เยาวชนกำหนดแผนการเรียนรู้ ลงมือค้นหา/ปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้โดยการเรียนรู้จากของจริง การค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร ตำรา ผู้รู้ และแหล่งความรู้ออนไลน์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกและกว้างขึ้น และรู้จักวิเคราะห์ข้อมูล
- ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน
- ให้โอกาสเยาวชนประมวลสรุปความรู้ เพื่อให้มั่นใจว่าได้เรียนรู้สิ่งใหม่ได้อย่างถูกต้อง
- จัดกิจกรรมการสะท้อนคิดเพื่อช่วยให้เยาวชนมองเห็นความเกี่ยวข้องระหว่างเรื่องที่กำลังเรียนรู้ กับความรู้และประสบการณ์เดิมและชีวิตของตน เกิดการคิดโครงสร้างด้วยคำถามจากมุมมองของตนต่อเรื่องที่กำลังเรียนรู้ มองเห็นประเด็นที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ เกิดการคิดต่อยอดการเรียนรู้ ตามศักยภาพของตนเอง
- สอนเสริมเนื้อหาที่เยาวชนสืบค้นมา หรือสอดแทรกทักษะทางวิชาการให้ฝึกเพิ่มเติมเพื่อยกระดับการเรียนรู้สู่ขั้นที่สูงขึ้น การบูรณาการทักษะทางวิชาการไปพร้อมกันหลายกลุ่มสาระหรือระดับชั้น จะเป็นการประหยัดเวลาในการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินการเรียนรู้ของเยาวชนซึ่งนักปฏิบัติ รวมทั้งเยาวชน มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธี และเกณฑ์การประเมินไว้ล่วงหน้าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริง ควรครอบคลุมทั้งเนื้อหาในเวชศาสตร์ ทักษะทางวิชาการและการสร้างความรู้ ส่วนวิธีการอาจเป็นการประเมินแบบรูปแบบองค์รวมหรือแยกองค์ประกอบก็ได้ และควรเสนอข้อคิดเห็นและแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยกระดับการเรียนรู้ในอนาคต

ปัจจัยที่จะสนับสนุนให้การสร้างสรรค์การเรียนรู้บังเกิดผลลัพธ์ที่ดี ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้านดังนี้

- **ปัจจัยภายในของนักปฏิบัติ** ได้แก่ ความตระหนักในความสำคัญของคุณภาพการศึกษาต่ออนาคตของเยาวชน ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้ให้การศึกษา การเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบและมุ่งมั่นด้วย การให้ความสำคัญต่อการยกมาตรฐานการเรียนรู้ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา มุ่งมองและความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม
- **ปัจจัยภายนอก** ได้แก่ ระบบบริหารงานในโรงพยาบาลและองค์กรที่กำกับโรงพยาบาล ภาคีภายนอก งบประมาณที่ได้รับ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- **ปัจจัยเชิงกระบวนการ** ได้แก่ เวลาในการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องหลายครั้ง (1-3 ปี) การมีส่วนร่วม การรับฟัง การเคารพผู้อื่น การมุ่งความสำคัญไปที่การจัดการเรียนรู้ของเยาวชน และขนาดของกิจกรรมอยู่ในระดับปฏิบัติได้จริง

6. อภิปรายผล

ผลการวิจัยสะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดการวิจัยทำให้เกิดผลลัพธ์และกระบวนการเรียนรู้ที่ดีและมองเห็นแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและท้องถิ่นมีส่วนร่วม อย่างไรก็ได้ ใน การวิจัยใน 4 พื้นที่พบร้า แต่ละพื้นที่มีบริบทที่ต่างกัน คุณลักษณะของคนในที่ร่วมการวิจัยก็ต่างกัน จากฐานที่แตกต่างกัน การจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการสั่งการให้ปฏิบัติแบบเดียวกัน (Cure-all Injection) อาจไม่ได้ผลเสมอไป การลงมือปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่องน่าจะเอื้อต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม และการส่งเสริมการพัฒนาขึ้นอยู่กับประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ การจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับนิเวศวัฒนธรรม

● การจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชนนักปฏิบัติจาก 4 โรงพยาบาลมีความแตกต่างกันตั้งแต่ระดับมาก จนถึงค่อนข้างน้อย พันแพรไปตามระดับความพร้อมที่จะเปิดรับแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ระดับความละเอียดในการทำความรู้จักและการรับรู้ประสบการณ์เดิมของเยาวชน และวิธีการจัดการปัญหา พื้นฐานในการเรียนรู้ของเยาวชน เช่น ปัญหาการใช้ภาษาไทย ปัญหาสามิชั้น และปัญหาข้อบกพร่องใน

การเรียนรู้ เยาวชนที่ได้รับประสบการณ์เรียนรู้ที่ผู้จัดให้นำหนักการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ค่อนข้างมาก สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความหมายต่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีความตื่นรู้ในศักยภาพการค้นหาความรู้ และ มีความเข้าใจตนเองและเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ส่วนเยาวชนที่ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้จัดให้นำหนัก กับการบูรณาการนิเวศวัฒนธรรมกับทักษะทางวิชาการค่อนข้างมากสะท้อนผลการเรียนรู้ในลักษณะการ ท่องจำค่อนข้างมาก ความเชี่ยวชาญอาจทำให้ครุลังเลที่จะยอมให้เยาวชนเป็นศูนย์กลาง เพราะตนเองอาจต้อง เพชรูหันกับสถานการณ์ที่อาจไม่สามารถควบคุมได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับการที่ครูอาจมีความรอบรู้ใน ประเด็นนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นและสาระทางวิชาการไม่เพียงพอ จำเป็นต้องพิจารณาหาแนวทางให้ครุเกิด ความกล้าที่จะลดบทบาทในการถ่ายทอดเฉพาะสิ่งที่ตนเองรู้ พลิกบทบาทมาเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำตนเอง ใน การเรียนรู้ รู้จักใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนให้คิด มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ทำ ให้ผู้เรียนเกิดความคิดและหาคำตอบ ดังเช่นที่ DiVesta (1987) เรียกว่า Ownership of Problems และจัดการ เรียนรู้แบบเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม

การเตรียมความพร้อมของครูเป็นเรื่องสำคัญ ครูต้องทำให้ตนเองมีความรอบรู้ในเรื่องที่จะสอน เรียบ เรียงความรู้ จัดหมวดหมู่ แบ่งบทเรียน หัวข้อสำคัญ ความคิดรวบยอดและสาระการเรียนรู้ เทียบกับความรู้ และประสบการณ์เดิมของเยาวชน ก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะจัดการเรียนรู้อย่างไร ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าการ ทำงานเป็นกลุ่มทำให้ครูมีความมั่นใจมากขึ้นดังที่ ริดารัตน์ ลาบุตร (2556) ตั้งข้อสังเกตไว้ และการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ข้ามโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ครูมองเห็นว่าการเปลี่ยนผ่านเป็นเรื่องที่พบรดีทั่วไป มีผู้กำลัง พยายามปรับตัว ทำให้เกิดกำลังใจในการปรับตัวร่วมกัน ขนาดของกลุ่มครูที่ทำงานร่วมกันต้องกระตือรือร้นและ ดำเนินงานครบกระบวนการจัดการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ไม่แยกส่วนระหว่างกลุ่ม ในกรณีที่มีผู้ร่วมงานจำนวนมาก สามารถจัดแบ่งเป็นกลุ่มย่อยที่มีความเชื่อมโยงภายในเดียวกันได้

ผลลัพธ์ของการเปลี่ยนผ่านสู่การจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผลคุ้มค่า ดังปรากฏในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่ง พ布ว่า เยาวชนสามารถสร้างความรู้ที่มีความหมายทั้งในด้านชีวิตรอบตัว การเรียนรู้ และสังคม ในการวิเคราะห์ ความหมายของประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชน สามารถมองเห็นตัวตนของเยาวชนผู้เรียน (I) ชีวิตของ เยาวชนผู้เรียน (My Life) สิ่งที่เยาวชนผู้เรียนสนใจเรียนรู้ (My Questions) และโลกของเยาวชนผู้เรียน (My World) เรื่องเล่าของเยาวชนสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนรู้ว่าตนเองเป็นใคร มาจากไหน สนใจเรื่องอะไร และโลก นี้ก็ว่างให้ผู้เพียงใดในสายตาของเยาวชน เนื้อหาสาระของการเรียนรู้มิได้เป็นเพียงสาระทางวิชาการหรือ เนื้อหานิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างโดยทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นการบูรณาการทั้งสองสิ่งเข้าด้วยกันในมุมมอง ของเยาวชนผู้เรียน การนำนิเวศวัฒนธรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สอดประสานกับธรรมชาติโดยรอบ (ยศ สันตสมบัติ, 2548) และมีประเด็นทั้งทางสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่น (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2557) มาใช้เป็นฐาน ในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับเยาวชน ทำให้เยาวชนไม่ถูกตัดขาดจากโลกธรรมชาติ สามารถเชื่อมโยง ประสบการณ์ใหม่กับสิ่งที่เคยเรียนรู้มาก่อน เป็นการรับอย่างมีความหมาย ขยายความ ปรับความคิด จัดกลุ่ม สร้างความคิดรวบยอด และหลักการได้ (Ausubel, 1987) และเรียนรู้ที่จะควบคุมตนเองผ่านระบบความเชื่อ และคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม เข้าใจความหลากหลายและพึงพากรได้ดังที่ อุทัย ดุลเกษม (2560)

เสนอไว้ กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน ทำให้เยาวชนสร้างความหมายโดยผ่านกระบวนการสร้างความหมายดังที่ Smith (2017) อธิบาย กล่าวคือเยาวชนเกิดความรู้สึกผูกพันกับสิ่งและผู้คนรอบตัวผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมีคุณภาพ ทำให้เริ่มคิดถึงข้อดี-ข้อด้อยของตนเอง สร้างจุดมุ่งหมายเพื่อตนเองโดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆ รอบตัว มีการคิดโครงร่วมมองเห็นความสัมพันธ์ใหม่ บทบาทใหม่ และมีการเติบโตในด้านทักษะ การยอมให้เยาวชนเรียนรู้ตามวิถีธรรมชาติตามบริบทที่หลากหลายของเยาวชน (Multiple Eco-cultures) ทำให้เยาวชนมีโอกาสคิดเชื่อมโยงสู่บทเรียนทางวิชาการที่จำเป็น รู้จักรับผิดชอบยึดหยุ่น กำกับตนเอง คิด และเท่าทันต่อโลก ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่มีความหมายเช่นนี้ มีโอกาสนำไปสู่การศึกษาที่มีคุณภาพ (Better Education) และทำให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติและสมรรถนะที่เหมาะสม สามารถช่วยจรโลภในศตวรรษที่ 21 ให้ยั่งยืนได้

● การให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ “การจัดการเรียนรู้” ที่ไม่ได้เน้นแต่ “การสอน” ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของการจัดการเรียนรู้คือ กระบวนการกำหนดเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ร่วมกับท้องถิ่นให้ชัดเจน และความมุ่งมั่นความตั้งใจของครูผู้จัดการเรียนรู้ ประสบการณ์สอนไม่มีผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้มากนัก เพราะครูรุ่นใหม่ที่เพิ่งได้บรรจุเข้ารับตำแหน่งครู หรือยังไม่ได้บรรจุต่างก็สามารถจัดการเรียนรู้ได้ ปัญหาการขาดความมุ่งมั่นตั้งใจ ไม่มีสมาธิ และไม่สามารถกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ทำให้การออกแบบกิจกรรม การเลือกตัวชี้วัด กำหนดสาระสำคัญของการเรียนรู้ และวิธีประเมินไม่สอดคล้องกันอาจแก้ไขโดยวิธีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบผังแบบหน้าเดียวซึ่งทำให้มองเห็นภาพรวมได้ชัดขึ้น ก่อนที่จะลงรายละเอียด ในกระบวนการวางแผนการจัดการเรียนรู้มีข้อสังเกตว่า ควรจัดประสบการณ์เรียนรู้ในความถี่ที่เหมาะสม ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดบ่อยมาก เพราะจะทำให้เกิดผลกระทบ ไม่สามารถจัดกิจกรรมสร้างความรู้ได้ครบกระบวนการตามหลักการสร้างความรู้ และทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังที่ Erkind (2008) และ Hyslop-Margison & Stroble (2007) ได้เตือนให้พึงระวังไว้

การวิจัยครั้งนี้พบว่าในช่วงเปลี่ยนผ่านครูที่มีประสบการณ์น้อยขาดทักษะในการบริหารจัดการ และการใช้คำถามในการกระตุนการเรียนรู้ การเชื่อมโยงเรื่องที่กำลังเรียนรู้กับชีวิตตนเอง การร่วมมือเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน และการเคารพในความแตกต่างหลากหลายดังที่ Luckay & Langksch (2015) เน้นย้ำว่าเป็นเรื่องสำคัญ นอกเหนือจากนั้น สิ่งที่พบเห็นได้น้อยในการวิจัยนี้คือ ทักษะของครูผู้สอนในการจับจังหวะการตื่นรู้ในด้านการคิดวิเคราะห์ของเยาวชนโดยวิธีการสังเกตประเมินระหว่างการเรียนรู้แทนการใช้แบบทดสอบ ดังเช่นที่บุญญารัตน์ อินทร (2558) เสนอ การรู้จังหวะจะทำให้ครูช่วงชิงโอกาสในการกระตุนการเรียนรู้ต่ออย่างสูง ระดับที่สูงขึ้นได้ นอกจากนั้น กระบวนการสะท้อนคิดซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญยังมีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย และอาจบันทอนโอกาสที่จะทำให้ความรู้ฝังในตนของผู้เรียนอย่างคงทน สอดคล้องกับข้อสังเกตของ สุพิชชา ยมคงคลและคณะ (2556) ว่า การเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูงยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมี

ประสบการณ์ในการวิเคราะห์วิจารณ์ต่อ การเร่งพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในเรื่องเหล่านี้ให้กับครู น่าจะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ใน การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์โดยการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม เยาวชนมีแบบแผนการเรียนรู้ที่มีลักษณะเฉพาะตัว เยาวชนแต่ละคนใช้แบบแผนการเรียนรู้ที่หลากหลาย แบบแผนการเรียนรู้หลักที่เยาวชนใช้มากที่สุด (Dominant) คือแบบแผนการขยายความรู้ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบรรณาการเรียนรู้ร่วมกัน เยาวชนเกือบทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเยาวชนที่มีสติปัญญาดีหรือไม่ดี หรือแม้แต่เยาวชนที่เป็นเด็กพิเศษแต่มีความตั้งใจ ความสามารถเรียนรู้ได้ เยาวชนคนเก่งอาจมีแบบแผนการสร้างความรู้ที่ชี้ว่ามีการปรับโครงสร้างความรู้ได้เร็วกว่า แต่เยาวชนคนเก่งก็มีเรื่องนอกตำราที่ต้องเรียนรู้จากเพื่อนที่เก่งน้อยกว่า พลวัตของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกื้อกูลกัน ทำให้เยาวชนเกือบทั้งหมดที่เรียนรู้ร่วมกันสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพ ยกเว้นแต่เยาวชนที่ไม่สนใจที่จะเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้ การสร้างบรรณาการ การเรียนรู้ร่วมกันจึงเป็นสิ่งจำเป็น การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งแตกต่างหลากหลาย ต้องใส่ใจกับความหลากหลาย และให้ความเคารพต่อความเสมอภาค คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเอกภาพของท้องถิ่น ดังที่ รสสุคนธ์ เน瓦บุตร และ นรินทร์ สังข์รักษा (2558) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า โดยครูผู้สอนต้องรู้เกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้มาก เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน แต่ก็ไม่ควรปล่อยให้ผู้เรียนเรียนรู้กันเอง เพราะความรู้ที่ได้อาจเพิ่มไม่มาก และเด็กที่รู้มากจะได้รับความรู้น้อย เด็กที่รู้น้อยกลับได้เรียนรู้ได้มาก การจะให้มีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ครูต้อง รอบรู้ เสริมความรู้ให้กับผู้เรียนได้ แต่ไม่จำเป็นต้องเสริมแบบเป็นลำดับขั้น หรือจำเป็นต้องครบถ้วนแบบ การบรรยาย เพราะผู้เรียนอาจไม่ได้สร้างความรู้ในลำดับขั้นแบบเดียวกัน

- กระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับนิเวศวัฒนธรรม

การวิจัยแบบหลายพื้นที่ (Multi-site study) ครั้งนี้ ทำให้มองเห็นได้ว่า แต่ละกรณีศึกษามีบริบทที่แตกต่างกันทั้งทางด้านภาษา และความคิด/ความเชื่อ/ความนัด/ความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง การกล้าที่จะยอมให้ผู้เกี่ยวข้องคิดและตัดสินใจเอง จะเป็นการเอื้อต่อการคิดแบบองค์รวมและสะท้อนสิ่งที่สามารถทำได้ในแต่ละบริบท และนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาที่เหมาะสมกับแต่ละบริบทอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น นโยบายเพื่อการเปลี่ยนแปลงต้องสร้างระบบการบริหารการศึกษาของประเทศที่มีระบบบริหารเชิงเดียว แต่เป็นระบบบริหารที่เอื้อต่อการเติบโตอย่างสร้างสรรค์และแตกต่างหลากหลาย

ในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากการกำหนดกรอบแนวคิดกว้างๆ แล้ว คณวิจัยได้พยายามกระตุ้นให้นักปฏิบัติคิดเอง ตัดสินใจเอง การให้อิสระดังกล่าว แสดงให้เห็นว่านักปฏิบัติจัดการเรียนรู้ที่ได้ผลดี เปิดเส้นทางสู่การนำตนเองในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการทัศน์การวิจัยครั้งนี้ ให้ความสำคัญต่อความหลากหลายของบริบทและกระบวนการสู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งขับทุกองค์พยพ โดยตั้งทฤษฎี (Theory) แบบ拘留ฯ เพื่อการปฏิบัติ (Praxis) และนำมาสู่ทฤษฎีที่มีความเฉพาะเจาะจงเพื่อการปฏิบัติที่ดียิ่งกว่า งานวิจัยครั้งนี้ได้เปิดโอกาส

ให้ภาคประชาชนเข้ามายึดบทบาทในการจัดการศึกษา ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายและการออกแบบการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน เนื่องจากครูผู้สอนมักแสดงความเห็นว่า หลักสูตรแกนกลางไม่เหมาะสมในทุกพื้นที่ และทำให้ตนไม่สามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามบริบท แต่เมื่อต้องสร้างหลักสูตรเอง ครูกลับคิดและเขียนโดยลำพังไม่ได้ การจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูจะทำงานคนเดียวไม่ได้ (ออมสิน จตุพร, 2561) การจัดเวทีให้โรงเรียนทำงานร่วมกับห้องถิ่นทำให้โรงเรียนมองเห็นเป้าหมายรอบโรงเรียนได้ย่างขึ้น สามารถเลือกเนื้อหาการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับบริบทห้องถิ่น บูรณาการความรู้ตามตัวชี้วัดทางการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน และสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงของคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นได้ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป และเป็นเรื่องที่ท้าทาย ทั้งยังมีความเสี่ยงที่ต้องเผชิญ ได้แก่ ความสามารถและการรับรู้ของนักปฏิบัติแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งมีผลต่อการจัดการศึกษา ดังนั้น นักปฏิบัติทุกคนต้องมีการเตรียมพร้อม โดยหาโอกาสเข้าร่วมกระบวนการเสริมพลังควบคู่กับการลงมือปฏิบัติจริง พร้อมกับปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติในวงรอบต่อไปอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สามารถทำได้โดยใช้กระบวนการ L-BeMe ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนนักปฏิบัติคิดด้วยตนเองว่า จะต้องดำเนินการในแต่ละเรื่องอย่างไร โดยพยายามหลีกเลี่ยงสายการบังคับบัญชาจากภายนอกไว้ชั่วคราว ในโครงการวิจัย นักปฏิบัติต้องเผชิญหน้ากับสภาวะที่ไม่คุ้นชิน คือไม่มีคนออกคำสั่ง แต่ต้องคิดเองมากขึ้น ทำให้เกิดความกลัวและความลังเล การเผชิญหน้ากับเนื้อหาในการประชุมเชิงปฏิบัติการที่มีทั้งเรื่องเก่าหรือเรื่องแปลกใหม่ ทำให้นักปฏิบัติตอกยุ่นในสถานะ “สับสน มึนงง หรือปิดกั๊น” ในช่วงแรกของการเข้าร่วมโครงการ นักปฏิบัติมีปัญหาในการตีความ และกำหนดขอบเขตเรื่องนิเวศวัฒนธรรม หรือเรื่องเกี่ยวกับตัวชี้วัดทางการศึกษาที่นักปฏิบัติจากห้องถิ่นไม่เข้าใจ และครูผู้สอนรู้สึก “ยากและหนักใจ” หรือการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ที่นักปฏิบัติจากห้องถิ่นไม่เข้าใจว่าเป็นเรื่องของครูผู้สอนเท่านั้น ในขณะที่ครูผู้สอนก็ค่อนข้าง “กลัวและกังวล” ที่จะต้องออกจากครอบ jurisdiction จัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่ถือปฏิบัติกันมา อย่างไรก็ได้ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการทุกครั้ง นักปฏิบัติเกิดความตื่นตัวและพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อไขความกระ洁ง และก้าวข้ามความรู้สึกคับข้องใจเหล่านี้ไปสู่ มุมมองใหม่ ทำให้ในที่สุดนักปฏิบัติรวมถึงเยาวชนต่างสามารถตัดสินใจ�行 ทำการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และดำเนินการได้เป็นผลสำเร็จตามบริบทและศักยภาพ เกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในผลงานและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเยาวชน การทำซ้ำกระบวนการในปีต่อๆ ไปจะทำให้เกิดการพัฒนานวนปฏิบัติที่ใช้ได้จริงในการปฏิบัติงานตามปกติในแต่ละพื้นที่ การพัฒนาจากภายนอกจะทำให้เกิดรูปแบบการทำงานที่หลากหลายและให้ผลสำเร็จที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญดัง ข้อสังเกตของ Stenback (2015) อดีตรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการประเทศฟินแลนด์ซึ่งชี้ว่า วัฒนธรรมห้องถิ่นเป็นตัวกำหนดวิธีการพัฒนาที่มีประสิทธิผลมากกว่าการลอกเลียนจากประเทศที่ประสบความสำเร็จ การสนับสนุนส่งเสริมให้ “คนใน” ได้พัฒนาไปในทิศทางที่เห็นสมควรร่วมกันตามศักยภาพ เช่นนี้ น่าจะมี ความเหมาะสมที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาของ

ประเทศไทย ซึ่งมีระบบการศึกษาค่อนข้างใหญ่ เกิดการปฏิรูปไปในทิศทางที่เหมาะสมกับบริบทไทย และขยายผลอย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่บังเกิดผลในทางปฏิบัตินี้ จำเป็นต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนนักปฏิบัติ ความเป็นผู้นำเป็นภาวะที่เกิดกับผู้ที่มีคุณสมบัติครบมากกว่าผู้ที่มีตำแหน่ง คุณสมบัติสำคัญของผู้นำชุมชนนักปฏิบัติประกอบด้วย ความตระหนักในความสำคัญของคุณภาพการศึกษาต่ออนาคตของเยาวชน ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้ให้การศึกษา ความเข้าใจในการรอบแวดวงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในด้านปรัชญาและแนวปฏิบัติ ความมุ่งมั่นตั้งใจยอมรับในพันธะหน้าที่ที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตลอดกระบวนการ ความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนแบบสร้างความรู้ ความรู้ความเข้าใจในประเด็นนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนิเวศวัฒนธรรมดั้งเดิมและนิเวศวัฒนธรรมร่วมสมัย และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรม การเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม การเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น เป็นที่ยอมรับ และสามารถประสานงานขอความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้อื่นหรือองค์กรอื่นได้ และมีความกล้าที่จะคิดและทำในแบบที่ไม่คุ้นเคย

การมองภาพรวมสถานการณ์ในท้องถิ่นและชีวิตของเยาวชนโดยนักปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลง และชี้ถึงขีดความสามารถของนักปฏิบัติในการทำงานร่วมกันในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การมองภาพรวมจะทำให้นักปฏิบัติเกิดความตระหนักรอบบทบาทของตนเองมองเห็นบริบท และปัจจัยที่จะสามารถดึงมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาได้ สอดคล้องกับที่นิตรยา แก้วแสนชัย และเสาวนีย์ สิริสุขศิลป์ (2558) เสนอว่า ท้องถิ่นสามารถร่วมจัดการศึกษาได้โดยการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ กำหนดวิสัยทัศน์และนโยบาย วางแผนปฏิบัติการ ร่วมบริหาร สนับสนุนและรับประโลจน์เชิงสังคมและจิตใจ อย่างไรก็ได้ ในการจัดการความรู้โดยคนใน (Emic) ที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ การสื่อสาร และปฏิสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงความซับซ้อนของปัญหา (พัชรินทร์ สิรสนุทร, 2560) และทำให้เกิดความมั่นคงภายในและความเท่าทันกับภายนอก (เสน่ห์ จำริค, 2547) มีประเด็นพิธีระวังเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นซึ่งอาจมีการแบ่งขั้ว การระดมนักปฏิบัติที่อยู่คุณละข้ามการทำงานร่วมกัน อาจต้องมีการยอมที่จะแลกเปลี่ยน (Trade-off) ระหว่างความรอบรู้กับความรับรื่น ดังนั้น การนำนักปฏิบัติที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น พ่อแม่/ผู้ปกครอง ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตรหลานเป็นสำคัญ อาจเป็นการคานหนักทำให้ได้ทั้งความรอบรู้และความรับรื่น

หากในอนาคตจะมีการกระจายอำนาจมากขึ้น การพัฒนาคุณภาพของนักปฏิบัติจะเป็นเรื่องสำคัญ จำเป็น โดยนักปฏิบัติต้องมีทั้งศักยภาพในการดำเนินงาน และมีความเข้าใจถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ได้การศึกษาที่มีคุณภาพเหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของท้องถิ่น และทำให้ระบบการจัดการศึกษาตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น (Accountability) หากว่าการตอบสนองนโยบายจากเบื้องบน ในการจัดกิจกรรมเสริมพลังนักปฏิบัติพบว่า การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกันเป็นเรื่องที่

ทำได้ไม่ยาก ส่วนการบูรณาissanในด้านความรู้และทักษะเป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจว่า สำหรับนักปฏิบัติจากท้องถิ่นคงเป็นเพียงการบูรณาissanเพื่อการทำกิจกรรมร่วมกัน มิได้มุ่งเป้าหมายให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพในการวิจัยครั้งนี้ นักปฏิบัติได้ประเมินว่าตอนของมีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจคือ นักปฏิบัติจากสถานศึกษาที่ประเมินตนเองว่าได้รับความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น กลับพบว่ามีข้อจำกัดเมื่อลงมือปฏิบัติ การแก้ปัญหาครัวเรือนหรือที่มีประสบการณ์สูงหรือศึกษานิเทศก์เข้ามาแนะนำ หรือถ่ายทอดเทคนิคเพื่อแก้ปัญหาในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ครอบคลุมเป้าหมายท้องถิ่นและหลักสูตรแกนกลาง การออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย การกำหนดสาระสำคัญของการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด การเตรียมใบความรู้/หนังสืออ่านประกอบที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การออกแบบใบงานที่สอดคล้องกับเป้าหมาย การประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย ทั้งหมดนี้ น่าจะลดความเสี่ยงในการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาในระยะยาวต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

เพื่อประโยชน์แก่การปรับตัวของครูผู้สอน นักบริหารการศึกษา คนในท้องถิ่น หน่วยงานระดับท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาคและประเทศ สู่การพัฒนาคุณภาพการประเมินศึกษาและการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา ควรนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

- โรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัย ควรดำเนินงานวิจัยอย่างต่อเนื่องโดยใช้กระบวนการ L-BeMe ที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาความหมายและแบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อนวัตกรรม แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่เหมาะสม
- ควรส่งเสริมให้โรงเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน อาทิ โรงเรียนที่มีนักเรียนเป็น夷าวยชน กลุ่มชาติพันธุ์ หรือโรงเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีนิเวศวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน เริ่มกิจกรรมการวิจัย โดยใช้กระบวนการ L-BeMe และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
- ควรนำกระบวนการ L-BeMe และองค์ความรู้เกี่ยวกับความหมายและแบบแผนการเรียนรู้ของ夷าวยชน ไปใช้เป็นตัวอย่างในการสอน การผลิต การพัฒนา การนิเทศครู และนักบริหารการศึกษา
- ควรนำข้อมูลการศึกษาไปพิจารณาประกอบในการกำหนดนโยบาย สร้างระบบงานการบริหาร การศึกษาของประเทศที่คำนึงถึงความแตกต่างของบริบทโรงเรียน และส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความคิดสร้างสรรค์

เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการประเมินศึกษาให้รอบด้านยิ่งขึ้น ควรทำการศึกษาวิจัยในหัวข้อดังต่อไปนี้

- การวิจัยท้องถิ่นต่อเนื่องในระบบงานปกติเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของ夷าวยชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่เหมาะสมกับบริบท

- การวิจัยการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมเชิงกระบวนการ ที่เกือบกูลแก่การเรียนรู้ตามศักยภาพและความสนใจของผู้เรียนทุกประเภท
- การสังเคราะห์ภาพรวมการทำงานของศึกษานิเทศก์ในพื้นที่ที่มีนักเรียนเป็นเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
- การวิจัยรูปแบบการนิเทศการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การนิเทศระหว่างการปฏิบัติงานตามปกติ หรือในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบพากทำ
- การวิจัยรูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อเปลี่ยนจากการสั่งให้ปฏิบัติ เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

กิตติกรรมประกาศ

ในขณะที่ผู้เกี่ยวข้องต่างพยายามแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อให้มีชีวิตที่มั่นคง ยั่งยืน และแข็งขันได้ ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ให้ศึกษาหาแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสทำสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ในจังหวัดบ้านเกิดหลังจากได้จากการศึกษาเล่าเรียนและทำงานที่อื่นนานาน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิของ สกว. ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน และ ผศ.ดร.เลข ปิยะอัจฉริยะ ซึ่งได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์และกำลังใจในการทำงานวิจัยนี้มาโดยตลอด และที่ปรึกษาโครงการ ศ.ดร.สุวิไล เพรมศรีรัตน์ และ ผศ.ดร.ชูภกิ Jin อุนวิจิตร ซึ่งได้ชี้ให้เห็นแนวทางการทำงานภาคสนาม ทำให้ผู้วิจัยสามารถก้าวข้ามปัญหามากมายไปได้วยดี

การดำเนินงานโครงการการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวนธรรมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากปราศจากความร่วมมืออย่างแข็งขันตลอดเวลา 14 เดือนจากนักวิจัยร่วม นายพิสันท์ อภิวงศ์งามและนางปรารถนา อำนาจจารัตน์ ครุชำนาญการพิเศษจากโรงเรียนบ้านห้วยสันพลับพลา นางจ้าเรียง มีนานะ ครุชำนาญการพิเศษจากโรงเรียนบ้านศาลา ว่าที่ร้อยเอกเสรีเชื้ออ้วน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวารี และ ร.ต.อ.ครรชิต พูนวิเชียร ครุใหญ่โรงเรียนตำราจักระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต ซึ่งได้ร่วมกันกำหนดแนวทาง ออกแบบ และจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดโครงการ ผลิตผลงานและนวัตกรรมที่มีประโยชน์ และร่วมเรียนรู้วิธีการทำงานแบบใหม่เพื่อประโยชน์แก่เยาวชน ผู้วิจัยมีความประทับใจในสปิริตของนักวิจัยร่วมตลอดจนที่มีงานครุผู้สอน ตัวแทนห้องถัง และพ่อแม่ผู้ปกครองที่นักวิจัยร่วมได้ระดมมาช่วยเหลือและให้ข้อมูลอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง และขออภัยที่ไม่สามารถระบุชื่อได้ครบถ้วนท่าน เนื่องด้วยจำนวนผู้ให้ความอนุเคราะห์ครั้นนี้มีมากมายเกินกว่าจะระบุ ณ ที่นี่ได้

ผู้วิจัยขอขอบคุณกลุ่มมิตรทางวิชาการที่ได้อี๊อฟเพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล ศน.เชี่ยวชาญ วสันต์ ปัญญา และ ศน.ชำนาญการพิเศษ พิมพา ตามี ที่สละเวลามาทำหน้าที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ของครุผู้สอน ขอขอบคุณ ผศ.ดร.เหลา ตรีเอกานุกุล ผศ.ดร.พรพรรณ สมบูรณ์ ดร.ปราณี ศรีสวัสดิ์ ดร.จิติกานต์ จินารักษ์ และ ผศ.กัตัญญู หอสุติสิมาที่ร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้และวิทยากรกระบวนการ และผู้ช่วยวิจัย น.ส. สุรاثิพย์ เกตุแก้ว ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่นมั่นวิริยะอุตสาหะตลอดระยะเวลาโครงการ

ขอขอบคุณนักวิชาการมากหลายท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าช่วยเหลือในการทำงานวิจัย
ขอขอบคุณ ดร.สุวิษะ รูปหมอก ดร.วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน ดร.จัสร์ศรี เพ็ชรคง ดร.มาศไมพี จิตวิริยธรรม ดร.อนงค์
สาระบัว และ ดร. กนกวรรณ ตั้งจิตนุสรณ์ ที่กรุณาร่วมมือตรวจสอบข้อความที่ใช้ในการสัมภาษณ์ แบบ
และวิธีประเมินการเรียนรู้ ข้อวิพากษ์ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากนักวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงราย ดร.อนันต์ แก้วตาติ๊บ ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา อ.อนุชิต วัฒนาพร คณะครุศาสตร์ และ
ดร.สมบัติ บุญคำเยื่อง ศูนย์ศึกษาอาชีวศึกษา ได้ให้แยกระดับผลการวิจัยจากมุมมองของนักวิชาการในพื้นที่

ผู้วิจัยขอขอบคุณเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ อดทนกับ
การสัมภาษณ์ที่ใช้เวลาค่อนข้างยาวนาน และบ่อยครั้ง โดยไม่มีท่าทีปิดบังข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับตนเอง ความรู้สึก
ความคิด ความรู้ และทักษะที่ได้รับ การได้สัมผัสกับเยาวชนที่ร่วมโครงการทำให้ผู้วิจัยมองเห็นได้ว่า เยาวชน
กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ที่ห่างไกลมีศักยภาพในตนไม่น้อยกว่ายouth ในที่อื่นๆ ดังนั้น โอกาสที่ชุมชน
นักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้จะร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนสู่เป้าหมายจึงไม่น่าจะเป็น
เรื่องที่ไกลเกินฝัน

ผศ.ดร.ทัศนีย์ อุนวิจิตร

หัวหน้าโครงการวิจัย

7 กันยายน 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีเป้าหมายที่จะสำรวจแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาสำหรับเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมที่บูรณาการทักษะทางวิชาการ ตามหลักสูตรแกนกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามว่า เยาวชนจะให้ความหมายต่อประสบการณ์ การเรียนรู้ดังกล่าวอย่างไร เยาวชนมีแบบแผนในการสร้างความรู้อย่างไร และผู้เกี่ยวข้องจะมีแนวทาง การสร้างสรรค์การเรียนรู้ได้อย่างไร การวิจัยใช้ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสมมติฐานกับการวิจัยเชิงเรื่องเล่า นี้ กระตุ้นให้เกิดการก่อตั้งชุมชนนักปฏิบัติใน 4 โรงเรียนในจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วยนักปฏิบัติ 91 คนซึ่ง เป็นกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้นำ/ผู้รู้/สมาชิกห้องถัน และพ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อร่วมกันจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดดังกล่าวสำหรับเยาวชนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 56 คนจากกลุ่ม ชาติพันธุ์อื่นๆ ได้แก่ ไทยวน ลีซอ ໄไทใหญ่ บีชู เย้า อีสาน จีนยูนาน และภาคເກອຍ การเก็บข้อมูลบริบทห้องถัน ประวัติชีวิตและประสบการณ์ การเรียนรู้ของเยาวชน และกระบวนการจัดการเรียนรู้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อค้นหาข้อมูลสำคัญ สรุปโครงสร้างข้อมูล และสังเคราะห์ความหมาย แบบแผน และแนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้

ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนให้ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้ 3 กลุ่มความหมาย ได้แก่ (1) ความหมายที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิต สะท้อนความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม รอบตัว ความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถัน ความตระหนักในศักยภาพของตนเองในการอนุรักษ์คุณค่าดังกล่าว และหลักคิดในการดำรงชีวิตที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจท้องถัน (2) ความหมายด้านการเรียนรู้ สะท้อนการเห็นความสำคัญของการสร้างความรู้ ความสามารถในการเชื่อมโยง การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมกับทักษะทางวิชาการตามหลักสูตรแกนกลาง และการตั้งรูปในศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้ (3) ความหมายด้านสังคม สะท้อนทักษะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น การรู้จักคัดกรอง บุคคลที่เป็นแบบอย่าง และการรู้จักปรับตัวเพื่อยู่ร่วมกับผู้คนในสังคม ส่วนแบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชน จำแนกได้เป็น 4 กลุ่มแบบแผนได้แก่ (1) แบบแผนการสร้างความรู้ที่ชี้ว่ามีการปรับโครงสร้างความรู้ในตน ผ่าน การวิเคราะห์/การเชื่อมโยง/การสื่อสาร/การประยุกต์ใช้/การสังเคราะห์ (2) แบบแผนการสร้างความรู้ที่ชี้ว่ามี การขยายตัวของความรู้เดิม ผ่านการเรียนรู้จากเพื่อน/การเรียนรู้เพิ่มในเรื่องที่คุ้นชิน/การตั้งคำถามในเรื่อง ใกล้ตัว/การจัดการความรู้ (3) แบบแผนการเรียนรู้แบบรับและปฏิบัติตามคำสอน (4) แบบแผนการเรียนรู้ที่ไม่ ชัดเจน เพราะไม่สนใจเรียนรู้หรือเพริ่มความบกพร่องด้านการเรียนรู้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การควบคุมตนเอง ความมั่นใจในตนเอง สถิติปัญญา เป้าหมายการเรียนรู้เพื่อตนเอง ความรู้เดิมด้านนิเวศ วัฒนธรรม ทักษะการใช้ภาษาและมือ และบรรยายกาศการเรียนรู้ร่วมกัน แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้คือ กระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อเป็น “ฉัน” (L-BeMe) ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอนได้แก่ การก่อตั้งชุมชน นักปฏิบัติ การเดินเข้าสู่บทบาทใหม่ การให้เยาวชนเป็นศูนย์กลาง การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินการเรียนรู้ หลักการสำคัญของกระบวนการคือ การพัฒนาอย่าง ต่อเนื่องโดยการลงมือปฏิบัติ การให้ความสำคัญต่อปริบทที่หลากหลาย และความคิดสร้างสรรค์ที่มุ่งผลต่อการ เรียนรู้ของเยาวชน

การวิจัยสำคัญในอนาคตได้แก่ การวิจัยเพื่อแทรกกระบวนการ L-BeMe เข้าเป็นส่วนหนึ่งของ ระบบงานปกติ การวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่เกือบกุลแก่การเรียนรู้ตามศักยภาพและความถนัด ของผู้เรียนทุกประเภท การวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมกระบวนการเพื่อให้สึกษานิเทศก์สนับสนุนการพัฒนาโดย ครูผ่านการลงมือปฏิบัติจริง และการวิจัยรูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อเปลี่ยนจากการสังการเป็นการสร้าง สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

คำสำคัญ: คุณภาพการศึกษา/การสร้างความรู้/นิเวศวัฒนธรรม/เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์/การมีส่วนร่วม

Abstract

Aimed to search for ways to improve the quality of primary education for ethic youths on the premises of their opportunities to construct their eco-cultural knowledge and integrate it with academic skills required by the national core curriculum, the study had the objectives to clarify (1) the meanings that the youths assigned to their learning experiences, (2) the learning patterns that they employed in constructing the knowledge, and (3) the approach for promoting their learning. This participatory action *cum* narrative research created communities of practice in four schools in Chiangrai Province to involve a total of 91 actors, including school board members, principals and teachers, local leaders/seers/residents and parents/guardians in arranging learning activities in compliance with the study premise for a total of 56 Akha, Tai Yuan, Lisu, Tai, Bisu, Yao, Isan, Yunnan Chinese, and Karen youths enrolling in Grade 4-6. Data relating to the local contexts, the youths' life background and their learning experience and the processes to arrange for their learning experience were collected by in-depth interviews and participant observations. Content analysis of the data was conducted to identify key categories before establishing a comprehensive data structure and synthesizing the meanings and patterns of the youths' learning experience and the learning promotion approach.

Results of the study showed that the youths assigned three groups of meanings to their learning experience as follows: (1) Life Contextual Meanings including their relationship with their life surroundings, the values of the local eco-cultural knowledge, their agency in conserving the values, and their mindset to embrace local environmental, social and economic systems in their living; (2) Learning Meanings including their awareness of the significance of constructivist learning, their ability to integrate their eco-cultural learning with the required academic skills, and the awakening of their constructivist learning capacity; and (3) Social Meanings including their skills in sharing learning with peers and adults, screening for role models, and adapting for social living. The patterns of learning that the youths employed could be categorized into four groups as follows: (1) Reconstructing Patterns through analysis/integration/communication/application/synthesis, (2) Expanding Patterns through co-learning/gradual deepening of familiar issues/enquiring about life issues/knowledge management, (3) Directed Patterns through receiving and strictly following instruction, and (4) Gliding Patterns due to disinterests and learning disabilities. Factors influencing their learning included their self-control, self-confidence, intelligence, personal learning goals, possessed eco-cultural knowledge, language skills, psychomotor skills and collaborative learning environments. The L-BeMe process innovated for promoting their learning consisted of six steps including creating the community of practice, assuming new roles, putting the youths at the center, planning for learning management, managing learning, and assessing learning progress. Guidelines for application of the process included constant hands-on development, attention to diversity of contexts and creativity in nourishing learning of the youths.

Recommendable for further studies are research to embed the L-BeMe into the regular working system, to innovate learning management processes to attend the potential of every type of learners, to innovate a process for educational supervisors to support the hands-on development of teachers, and to reorient school administration from chain of command towards promoting creativity for child-centered learning.

Keywords: quality education/constructivism/eco-culture/ethnic youths/participation

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	ฝ
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	พ
สารบัญ	พ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.3 ขอบเขตการวิจัย	5
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 การทบทวนเอกสาร	8
2.1 สถานการณ์ปัญหาของการจัดการศึกษาของประเทศไทย	8
2.2 การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ	10
2.3 การจัดการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนสร้างความรู้	12
2.4 สถานการณ์ปัญหาของการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์	17
2.4.1 ปัญหาความไม่ท่วงและคุณภาพของการศึกษาที่เชื่อมโยงกับปัญหาประเทศไทย	17
2.4.2 แนวทางในการแก้ปัญหา	18
2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา	20
2.4.4 งานวิจัยเกี่ยวกับทิศทางและรูปแบบการจัดการศึกษา	21
2.4.5 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาครุเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนการสอน	25
2.4.6 งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทใหม่ของห้องถังในการร่วมจัดการศึกษา	26
2.5 นิเวศวัฒนธรรม	27
2.6 กลุ่มชาติพันธุ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงราย	32
2.7 ชุมชนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้	33
2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย	36
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	39
3.1 กระบวนการทัศน์ในการวิจัย	39
3.2 การเลือกพื้นที่วิจัย	40

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3.3 ประชารัฐและกลุ่มเป้าหมาย	41
3.4 ขั้นตอนการวิจัย	44
3.5 เครื่องมือในการวิจัย	46
3.6 การรายงานผลการวิจัย	48
บทที่ 4 ผลการวิจัย	49
4.1 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา	49
4.1.1 บริบทของกรณีศึกษา	49
4.1.2 การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ	52
4.1.3 การเรียนรู้ของเยาวชน	58
4.1.4 ความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	68
4.1.5 แบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	74
4.1.6 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้	80
4.2 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านศาลา	84
4.2.1 บริบทของกรณีศึกษา	84
4.2.2 การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ	89
4.2.3 การเรียนรู้ของเยาวชน	96
4.2.4 ความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	102
4.2.5 แบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	106
4.2.6 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้	109
4.3 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านว่าวี	113
4.3.1 บริบทของกรณีศึกษา	113
4.3.2 การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ	118
4.3.3 การเรียนรู้ของเยาวชน	128
4.3.4 ความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	131
4.3.5 แบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	135
4.3.6 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้	138
4.4 กรณีศึกษาโรงเรียนตำราจตุระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต	141
4.4.1 บริบทของกรณีศึกษา	141
4.4.2 การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ	147
4.4.3 การเรียนรู้ของเยาวชน	157
4.4.4 ความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	161

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
4.4.5 แบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	166
4.4.6 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้	168
4.5 ผลของการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	172
4.5.1 ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบของการ	172
4.5.2 ผลการเปลี่ยนแปลงของนักปฏิบัติ	173
4.5.3 ผลการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน	183
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	185
5.1 สรุปผลการวิจัย	185
5.1.1 ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชน	185
5.1.2 แบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชนในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม	190
5.1.3 แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม ^{สำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและท้องถิ่นมีส่วนร่วม}	195
5.2 อภิปรายผล	200
5.2.1 การจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	200
5.2.2 การให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้	202
5.2.3 กระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลง	203
5.3 ข้อเสนอแนะ	206
5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	206
5.3.2 ข้อเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	207
เอกสารอ้างอิง	208
ภาคผนวก	217
ก. เครื่องมือในการวิจัย	217
ข. ภาพการเผยแพร่ความรู้และกิจกรรมผ่านแผ่นพับ	223
ค. ภาพการเผยแพร่ความรู้และกิจกรรมผ่าน Facebook	233
ง. การประชุมวิพากษ์และขยายผลการวิจัย	246

สารบัญตาราง

ตาราง 2-1 กรอบแนวคิดแนวทางการดำเนินงาน	38
ตาราง 3-1 จำนวนนักปฏิบัติสร้างสรรค์การเรียนรู้	42
ตาราง 3-2 บทบาทของนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้	43
ตาราง 3-3 เครื่องมือ แหล่งข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	46
ตาราง 3-4 เครื่องมือการประเมินผลการเปลี่ยนแปลง	47
ตาราง 4-1 คะแนนผลสอบ O-NET ของโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ	51
ตาราง 4-2 คะแนนผลสอบ NT ของโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ	52
ตาราง 4-3 นักปฏิบัติโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา	53
ตาราง 4-4 บทบาทของนักปฏิบัติในกระบวนการจัดการเรียนรู้	57
ตาราง 4-5 เยาวชนโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลาที่เข้าร่วมโครงการ	58
ตาราง 4-6 ผลการเรียนรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา	67
ตาราง 4-7 แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา	75
ตาราง 4-8 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา	83
ตาราง 4-9 คะแนนผลสอบ O-NET ของโรงเรียนบ้านศาลา ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ	88
ตาราง 4-10 คะแนนผลสอบ NT ของโรงเรียนบ้านศาลา ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ	88
ตาราง 4-11 นักปฏิบัติโรงเรียนบ้านศาลา	90
ตาราง 4-12 บทบาทของนักปฏิบัติในกระบวนการจัดการเรียนรู้	95
ตาราง 4-13 เยาวชนโรงเรียนบ้านศาลาที่เข้าร่วมโครงการ	96
ตาราง 4-14 ผลการเรียนรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านศาลา	102
ตาราง 4-15 แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านศาลา	106
ตาราง 4-16 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนบ้านศาลา	112
ตาราง 4-17 คะแนนผลสอบ O-NET ของโรงเรียนบ้านวารี ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ	117
ตาราง 4-18 คะแนนผลสอบ NT ของโรงเรียนบ้านวารี ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ	118
ตาราง 4-19 นักปฏิบัติโรงเรียนบ้านวารี	119

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตาราง 4-20 บทบาทของนักปฏิบัติในกระบวนการจัดการเรียนรู้	127
ตาราง 4-21 เยาวชนโรงเรียนบ้านว่าวีที่เข้าร่วมโครงการ	128
ตาราง 4-22 ผลการเรียนรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านว่าวี	131
ตาราง 4-23 แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านว่าวี	135
ตาราง 4-24 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนบ้านว่าวี	140
ตาราง 4-25 คะแนนผลสอบ O-NET ของโรงเรียนตำราจตุระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต	145
ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ	
ตาราง 4-26 คะแนนผลสอบ NT ของโรงเรียนตำราจตุระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต	146
ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ	
ตาราง 4-27 นักปฏิบัติโรงเรียนตำราจตุระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต	148
ตาราง 4-28 บทบาทของนักปฏิบัติในกระบวนการจัดการเรียนรู้	156
ตาราง 4-29 เยาวชนโรงเรียนตำราจตุระเวนชายแดนเทคนิคดุสิตที่เข้าร่วมโครงการ	157
ตาราง 4-30 ผลการเรียนรู้ของเยาวชนโรงเรียนตำราจตุระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต	161
ตาราง 4-31 แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้ของเยาวชนโรงเรียนตำราจตุระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต	167
ตาราง 4-32 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนตำราจตุระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต	171
ตาราง 4-33 ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบของโครงการ	172
ตาราง 4-34 การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะเปรียบเทียบก่อนและหลัง การเข้าร่วมโครงการของนักปฏิบัติ	174
ตาราง 4-35 การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะเปรียบเทียบก่อนและหลัง การเข้าร่วมโครงการของบุคลากรทางการศึกษา	175
ตาราง 4-36 การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะเปรียบเทียบก่อนและหลัง การเข้าร่วมโครงการของคนในท้องถิ่น	176
ตาราง 4-37 ผลการเรียนรู้ของเยาวชน 4 โรงเรียน	183
ตาราง 4-38 เกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ของเยาวชนโดยชุมชนนักปฏิบัติ 4 โรงเรียน	184
ตาราง 5-1 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์	187
ตาราง 5-2 แบบแผนการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมโดยวิธีการสร้างความรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์	192

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 3-1 ที่ตั้งของโรงเรียนที่เป็นพื้นที่ศึกษา	41
ภาพ 4-1 ที่ตั้งโรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลา	50
ภาพ 4-2 คะแนนผลสอบ O-NET ของโรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลา (ปีการศึกษา 2558-2560)	51
ภาพ 4-3 หลักสูตร “ชุมชนนำอยู่เคียงคู่ห้องเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลาเจ้าดรารัศมี”	56
ภาพ 4-4 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	68
กลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลา	
ภาพ 4-5 ที่ตั้งโรงเรียนบ้านศาลา	84
ภาพ 4-6 คะแนนผลสอบ O-NET ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศาลา (ปีการศึกษา 2558-2560)	88
ภาพ 4-7 (1) หน่วยการเรียนรู้ หัดถณาแดง: วิถีชุมชนคนพาแดง	92
ภาพ 4-7 (2) หน่วยการเรียนรู้ หัดถณาแดง: การปักผ้าอาข่า	93
ภาพ 4-7 (3) หน่วยการเรียนรู้ หัดถณาแดง: จักسانงานฝีมือ – ขณะลอมอาคำ	93
ภาพ 4-8 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	103
กลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนบ้านศาลา	
ภาพ 4-9 ที่ตั้งโรงเรียนบ้านวารี	113
ภาพ 4-10 คะแนนผลสอบ ONET ของโรงเรียนบ้านวารี (ปีการศึกษา 2558-2560)	117
ภาพ 4-11 (1) หลักสูตร หนอนชาพาตะลุย: ประวัติชาวารี	123
ภาพ 4-11 (2) หลักสูตร หนอนชาพาตะลุย: สายพันธุ์ชา	123
ภาพ 4-11 (3) หลักสูตร หนอนชาพาตะลุย: การปลูก ดูแล และขยายพันธุ์ชา	124
ภาพ 4-11 (4) หลักสูตร หนอนชาพาตะลุย: การเก็บเกี่ยวชา	124
ภาพ 4-11 (5) หลักสูตร หนอนชาพาตะลุย: ผลิตภัณฑ์ชา	125
ภาพ 4-11 (6) หลักสูตร หนอนชาพาตะลุย: วัฒนธรรมชาวารี	125
ภาพ 4-12 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน	132
กลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนบ้านวารี	
ภาพ 4-13 ที่ตั้งโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต	142
ภาพ 4-14 คะแนนผลสอบ O-NET ของนักเรียนโรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต (ปีการศึกษา 2558-2560)	145
ภาพ 4-15 (1) หน่วยการเรียนรู้ วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง: ประวัติชุมชน	151
ภาพ 4-15 (2) หน่วยการเรียนรู้ วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง: การแต่งกายชุดลีซขอ	151
ภาพ 4-15 (3) หน่วยการเรียนรู้ วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง: อาหารในชุมชน	152
ภาพ 4-15 (4) หน่วยการเรียนรู้ วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง: หมู่บ้านของฉัน	152

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ 4-15 (5) หน่วยการเรียนรู้ วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง: อาชีพในชุมชน	153
ภาพ 4-15 (6) หน่วยการเรียนรู้ วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง: พิธีกรรมเลี้չอ	153
ภาพ 4-15 (7) หน่วยการเรียนรู้ วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง: การเล่นดนตรีลีซอ	154
ภาพ 4-15 (8) หน่วยการเรียนรู้ วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง: สมุนไพรบ้านเรา	154
ภาพ 4-16 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนตำราจตุตะเภา	162
ภาพ 5-1 ความหมาย แบบแผน และปัจจัยในการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์	186
ภาพ 5-2 กระบวนการ L-BeMe	196

สารบัญกล่อง

กล่อง 1 ตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์จากโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา	59
กล่อง 2 ตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์จากโรงเรียนบ้านศาลา	97
กล่อง 3 ตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์จากโรงเรียนบ้านวาวี	129
กล่อง 4 ตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์จากโรงเรียนตำราจตุตะเภา	158
เทคโนโลยีดิจิทัล	

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประเมินผลการเรียนและจัดลำดับคุณภาพการประเมินศึกษาของไทย¹ ชี้ว่าประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาศักยภาพทุนมนุษย์ที่จะทำให้คนไทยรุ่นใหม่พลาดโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดี มั่นคง ยั่งยืน และแข็งขันได้ในระดับนานาชาติ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2558; สำนักงานเลขานุการสภากาชาดไทย, 2559; สถาบันการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2559; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, 2559; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2, 2560) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการแก้ไขทั้งในระยะสั้น ระยะยาว และในเชิงรุกตามที่ได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, 2559) เพื่อแก้ปัญหาเยาวชนไทยขาดคุณลักษณะสำคัญในเรื่องทักษะการใช้ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การคัดกรองและเลือกวัฒนธรรมที่ดีเพื่อพัฒนาตนเองให้ฉลาดเฉลียว มีคุณธรรม จริยธรรม และนำตนเองในการพัฒนาค่านิยมและพฤติกรรมให้เท่าทันกระแสใหม่ของโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ม.ป.ป.)

ในการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเยาวชนนั้น เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มนึงที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ภาครัฐไม่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึงและมีคุณภาพ ทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาต่ำ ไม่สามารถเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ (UNICEF, 2009) มีผลการเรียนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศมาก มีปัญหาทุพโภชนาการสุขภาพอนามัยขาดความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ ขาดความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ม.ป.ป) และมีปัญหาความยากจนทำให้เสี่ยงต่อการหลงผิดไปประกอบอาชีพที่สร้างปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

¹ (1) ผลการสอบ NT ในปี 2559 แสดงให้เห็นว่านักเรียนขั้นประถมปีที่ 3 มีคะแนนหมวดคำนวน หมวดภาษาและหมวดการใช้เหตุผลเพียงร้อยละ 37, 51 และ 53 ตามลำดับ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2, 2560)

(2) ผลการสอบ ONET ในปี 2559 แสดงให้เห็นว่านักเรียนขั้นประถมปีที่ 6 มีคะแนนหมวดภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และวัฒนธรรม และภาษาไทยเพียงร้อยละ 35, 41, 41, 47 และ 53 ตามลำดับ (สถาบันการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2559)

(3) ผลการให้คะแนนและจัดอันดับคุณภาพการประเมินศึกษาในกลุ่มอาเซียนโดย World Economic Forum ประเทศไทยได้คะแนน 3.6 จากคะแนนสูงสุด 7 นับเป็นอันดับที่ 7 จาก 10 ประเทศ สูงกว่าเวียดนาม กัมพูชา และเมียนมาร์เท่านั้น (สำนักงานเลขานุการสภากาชาดไทย, 2559) และมีข้อสังเกตว่าคุณภาพการประเมินศึกษาไทยมีคุณภาพต่ำกว่าประเทศคล้ายๆที่มี рейтดับบล์การพัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำกว่าประเทศไทย

(4) การประเมินความสามารถของเยาวชนอายุ 15 ปีใน 70 ประเทศตามแบบ PISA ของ OECD ในปี 2015 พบร่วมกับเยาวชนไทยมีคะแนนทักษะการอ่าน 409 (ค่าเฉลี่ย 493) หรือเป็นอันดับที่ 57 มีคะแนนทักษะทางวิทยาศาสตร์ 421 (ค่าเฉลี่ย 493) หรือเป็นอันดับที่ 54 และมีคะแนนคณิตศาสตร์ 415 (ค่าเฉลี่ย 490) หรือเป็นอันดับที่ 54 (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2558) โดยเยาวชนไทยมีคะแนนต่ำกว่าเยาวชนเวียดนามในทุกด้าน

ขั้นพื้นฐาน, ม.ป.ป.)² ศักยภาพของเยาวชนกลุ่มนี้จะมีผลต่อเนื่องสู่สังคมในหลายด้าน เพราะเยาวชนกลุ่มนี้มีถิ่นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินในพื้นที่สูง ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่มีความเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญกับระบบนิเวศอื่นๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นน้ำ

วิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์มีความสนใจแบบแบ่งกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่เมื่อการสื่อสารมวลภาคทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น เยาวชนใช้เวลาส่วนใหญ่ในโรงเรียนเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และถูกพัดพาไปกับกระแสวัฒนธรรมที่สถาโนมเข้ามา จนอาจเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมรอบตัวน้อยลง ทั้งยังมีโอกาสที่จะสัมผัส ทำความเข้าใจในนิเวศวัฒนธรรมที่เคยทำหน้าที่ประสานให้การดำเนินอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสังคมโดยรอบเป็นไปอย่างเกือบถูกแก้กันและกันมาช้านานน้อยลง โดยการที่เยาวชนจะปรับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับระบบบันเทิงทางธรรมชาติรอบตัวก็ลดลงตามไปด้วย หากโรงเรียนและพ่อแม่ผู้ปกครองไม่ช่วยกันปมแพะวิถีชีวิตที่เหมาะสมไม่บูรณาการเรื่องดังกล่าวกับวิชาความรู้ในรายวิชา เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์อาจเกิดความสับสนในการเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสม และเติบโตเป็นทุนมนุษย์ที่ไม่มั่นคง ในขณะที่โอกาสที่จะแข่งขันกับโลกภายนอกค่อนข้างต่ำอยู่แล้ว การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ เมื่อเทียบกับการถ่ายทอดด้วยความรู้มาตรฐานระดับประเทศที่อาจไม่สัมพันธ์กับบริบทชีวิตของเยาวชน เน้นการท่องจำเพื่อการสอบ ไม่นำไปสู่การคิดวิเคราะห์หรือการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง (Life Relevancy) ทำให้ยากที่เยาวชนจะได้สัมผัส เข้าใจ และมองเห็นประโยชน์ของการเรียน การใช้ประเด็นนิเวศวัฒนธรรมเป็นฐานในการส่งเสริมให้เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสม ทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติในประเด็นการปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงการบ่มเพาะของครอบครัวและชุมชนร่วมกับโรงเรียน นำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่มาพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ นวัตกรรม และกรอบความคิดใหม่ทางการศึกษาเพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่เรียนรู้แบบนำตนเอง เรียนรู้ทักษะชีวิตจากสภาพความเป็นจริง สามารถปรับตัวท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อรองรับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโดยให้สอดคล้องกับสภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นและความต้องการของประเทศไทย เป็นการสร้างความเข้มแข็งของสังคมบนฐานความรู้ในทุกระดับ (สำนักงานเลขานุการสถานการศึกษา, 2559)

อย่างไรก็ได้ งานวิจัยเชิงนโยบายชี้ว่า การกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษา ส่วนใหญ่จะเป็นการสอบตามวิถีเดิมในองค์กร แล้วกำหนดนโยบายตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (รุ่งนภา รุ่งเรืองศิลป์และคณะ, 2557) ส่วนงานวิจัยในเขตพื้นที่สูงชี้ว่า การพัฒนาครูที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ครูทำงานร่วมกันและร่วมกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น จะช่วยลดความโดดเดี่ยวทางวิชาการของครูและสนับสนุนให้ครูสามารถเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นมากขึ้น (ธิดารัตน์ ดาบุตร, 2556;

² การสำรวจโดย UNICEF พบว่าเยาวชนในพื้นที่ห่างไกลของประเทศไทยมีโอกาสการเข้าถึงการศึกษาต่ำกว่าเยาวชนในพื้นที่เมือง มีเยาวชนที่ไม่ได้เข้าเรียนหรือเข้าเรียนนักกว่าเกณฑ์สิ่งร้อยละ 50 คะแนนวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ของเยาวชนเหล่านี้ต่ำกว่าร้อยละ 50 และส่วนใหญ่ไม่สามารถเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (UNICEF, 2009)

นิตยา แก้วแสนชัยและสาวนี สิริสุขศิลป์, 2558; กนกอร บุญกว้างและจิณณวัตร ปะโคหัง, 2559) สามารถส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้ดีขึ้น (สมพิศ การตีบและคณะ, 2556) และทำให้สามารถสร้างเยาวชนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับสภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นและความต้องการของประเทศไปพร้อมกัน (สำนักงานเลขานุการสภากาชาดไทย, 2559x) โดยรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมต้องมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย (สุบัน พรวิจัย, 2558; วิชริทย์ ประสานศักดิ์ทวีและคณะ, 2560) ให้ความสำคัญต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ปั้นเรศ อุตมะเวทิน, 2555; รสสุคนธ์ เนาวบุตรและนรินทร์ สังข์รักษ์, 2558) และเน้นพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มีปัญหาไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ ต้องทำให้ทราบกู้และเห็นคุณค่าในตนและผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์ ความเครียด กล้าแสดงออกมากขึ้น (ลักษณาดี กันตรี, 2559)

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับเยาวชน (Srisawad & Ounvichit, 2016; Jinarak & Ounvichit, 2017) พบร่วมกับเยาวชนมีความคิดเป็นของตนเองต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ระบบการศึกษาอาจจะยังให้การส่งเสริมแนะนำเยาวชนไม่เพียงพอที่จะทำให้เยาวชนพัฒนาค่านิยมและทักษะที่จะทำให้เยาวชนมีวิถีชีวิตที่มั่นคง ยั่งยืนในอนาคต การเปิดโอกาสให้เยาวชนนำตนเองในการเรียนรู้นิเวศ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนตามแนวทางการสร้างความรู้ (Constructivism) จึงเป็นเรื่องน่าสนใจ กระบวนการเรียนรู้ตามแนวการสร้างความรู้เป็นการสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่ไม่อิงรายวิชาหรือกลุ่มสาระ สามารถบูรณาการหลักกลุ่มสาระ ประดิษฐ์นิเวศวัฒนธรรมเป็นประเด็นหนึ่งที่อื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีความหมายต่อชีวิตจริงได้อย่างกว้างขวาง เพราะเป็นประเด็นที่ครอบคลุมภูมิเศรษฐกิจ ภูมิสังคม และภูมินิเวศ การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางนี้สามารถตอบโจทย์ความหลากหลายของบริบทของการเรียนรู้ได้ 亥มาที่จะนำไปใช้ แทนการถ่ายทอดความรู้ชุดเดียวจากส่วนกลางตามแบบเดิม กิจกรรมการสร้างความรู้จะฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะในการค้นหาความรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การนำตนเองสู่การปฏิบัติ และการใช้ชีวิตและทำงานร่วมกับผู้อื่น อันเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนการเรียนรู้ของตนเอง ในขณะที่ครุ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้ และผู้บริหารจะเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมโดยวิธีต่างๆ

ในการนำประเด็นนิเวศวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ในท้องถิ่นเข้ามายึดบทบาทและส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของเยาวชน เพราะผู้ใหญ่ในท้องถิ่นเป็นกลุ่มคนที่เคยรู้จักสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติรอบตัวมาก่อน เคยมีวิถีชีวิตที่ยอมรับข้อจำกัดทางกายภาพและอำนาจของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไป คนทันมาใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการผลิต มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากรและตนเองข้ามพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและป่วยครั้ง ขอบเขตวิถีชีวิตจึงขยายออกไปอย่างกว้างขวางจนทำให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติสามารถกำหนดรูปแบบวิถีชีวิตได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น นำไปสู่การขาดความระมัดระวังในการรักษาสมดุลย์ของระบบนิเวศ การดึงผู้ใหญ่ในท้องถิ่นมาร่วมสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน จะเป็นการถ่ายโอนความรู้ความเข้าใจและภูมิปัญญาในเรื่องบูรณาการของระบบนิเวศทางธรรมชาติไปสู่เยาวชนรุ่นใหม่ที่มีการเคลื่อนย้ายตนเองห่างไกลจาก

สิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งที่เป็นการเคลื่อนย้ายทางกายภาพหรือการเคลื่อนย้ายแบบเสมือน (Virtual) มีวัฒนธรรมที่หลากหลายมุ่งอยู่รอบตัว ทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันเกิดจากระบบเศรษฐกิจที่ห่างไกล การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนจะทำให้ผู้ใหญ่ในท้องถิ่นได้ย้อนคิดถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและอนาคตของลูกหลาน การเพิ่มบทบาทของท้องถิ่นในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชนนี้สอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูปการศึกษา (สำนักงานเลขานุการ สภาการศึกษา, 2559x) ในเรื่องการกระจายอำนาจ โดยลดขนาดของการจัดการศึกษาทุกระดับของภาครัฐ ลดขนาดของระบบการบริหารจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ควบคู่กับการเพิ่มขีดความสามารถ และขยายพื้นที่การจัดการศึกษาภาคประชาชนและชุมชน เพื่อให้เกิดการศึกษาที่มีคุณภาพเหมาะสมกับบริบทไทย

ในปัจจุบัน หลายฝ่ายได้พยายามรณรงค์พัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีคุณภาพมากขึ้น อย่างไรก็ได้ ยังไม่มีการศึกษาทำความเข้าใจว่าเมื่อใดจะเริ่นจากชีวิตจริงมาเป็นเนื้อหาการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ผู้เกี่ยวข้องจะแขညูปกับการเปลี่ยนแปลงอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้เรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสุดท้ายที่สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา จะให้ความหมายต่อประสบการณ์เรียนรู้อย่างไร มีแบบแผนในการเรียนรู้แบบสร้างความรู้อย่างไร และกลุ่มครูและชุมชนท้องถิ่นที่ต้องทำงานร่วมกันมากขึ้น จะสามารถสร้างชุมชนนักปฏิบัติเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชนได้หรือไม่ อย่างไร ความเข้าใจเชิงลึกในบริบทพื้นที่ตามสภาพธรรมชาติจะเป็นประโยชน์ใน การสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น และมองเห็นแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูผู้สอนปรับวิธีการจัดการเรียนการสอน และภาคประชาชนมีขีดความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มีความรู้ ทักษะ ทัศนคติที่เหมาะสมนำตนเองในการดำเนินชีวิตในโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมถึงกันหมวดได้อย่างเท่าทัน มั่นคง แข็งขันได้ ตามเจตจำนงมายุ่งของการปฏิรูปการศึกษา

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทำความเข้าใจว่า เมื่อยาวยาชันกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับโอกาสให้เรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม เยาวชนจะให้ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ อย่างไร และมีแบบแผนการเรียนรู้แบบใหม่อย่างไร และเมื่อภาคประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน จะทำให้เห็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศ วัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งผลจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการขับเคลื่อนการปฏิรูป การศึกษาทั้งในพื้นที่วิจัยและในพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
2. เพื่อศึกษาแบบแผนการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมโดยวิธีการสร้างความรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและท้องถิ่นมีส่วนร่วม

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่: โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบ Multi-site Study เฉพาะในจังหวัดเชียงราย โดยเลือกพื้นที่ที่มีเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในโรงเรียนขนาดค่อนข้างใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกองบัญชาการตำรวจตะรา雏เวนชายแดน ซึ่งตั้งในพื้นที่สูง เชิงเขาและพื้นราบ รวม 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา โรงเรียนบ้านศาลา โรงเรียนบ้านว่าวี และโรงเรียนตำรวจตะรา雏เวนชายแดนเทคนิคดุสิต

ขอบเขตในเชิงประชากรและกลุ่มเป้าหมาย: ประชากรในการวิจัยได้แก่ เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ครูผู้สอน ผู้บริหารการศึกษา สมาชิกในท้องถิ่นที่เป็นผู้รู้ ผู้นำทางความคิด และ/หรือผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่ศึกษา กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดและสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

ขอบเขตเชิงเนื้อหา: ในการศึกษานี้จะศึกษาเฉพาะความหมายของประสบการณ์ แบบแผนการสร้างความรู้ และแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการสร้างความรู้ในหัวข้อนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันเลือกเท่านั้น

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

ประสบการณ์เดิมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง คุณลักษณะส่วนบุคคล สภาพแวดล้อม การดำรงชีวิต รายละเอียดความรู้ ความจำ และวิธีการเข้าถึงความรู้นิเวศวัฒนธรรม ตลอดจนความรู้สึก และทำทีต่อนิเวศวัฒนธรรม และระดับ วิธีการ และเหตุผลในการปฏิบัติตามนิเวศวัฒนธรรมที่เยาวชนมีก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการ

ประสบการณ์สร้างความรู้ หรือประสบการณ์ใหม่ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง ประสบการณ์ที่เยาวชนได้รับจากการวางแผนเลือกหัวข้อนิเวศวัฒนธรรมและวิธีการเข้าถึงความรู้ใหม่ การเลือกแหล่งเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนคิด การตรวจสอบความรู้สึก การสรุปประเมินความรู้ การขยายหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างความรู้เดิม การนำเสนอความรู้ใหม่ การบูรณาการและประยุกต์ใช้ความรู้ใหม่ในการเรียนและชีวิตประจำวัน และการมองเห็นประเด็นหัวข้อ และวิธีการเรียนรู้ต่อยอด

นิเวศวัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับระบบนิเวศและถือปฏิบัติในตำบลโป่งแพร่ ตำบลป่าหุ่ง ตำบลลาววี และตำบลห้วยழมภู โดยอาจหมายรวมถึงแต่ไม่จำกัดอยู่เฉพาะเรื่องความเชื่อ พิธีกรรม จริยิต ประเพณี ภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน การสร้างบ้านเรือน การล่าสัตว์ การเก็บของป่า การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการรักษาโบราณค

เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ หรือเยาวชน หมายถึง นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จากโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา โรงเรียนบ้านศาลา โรงเรียนบ้านวาวี และโรงเรียนต่าราจตรเวน ชายแดนเทคนิคดุสิต ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมโครงการวิจัยตามความสมัครใจ และได้รับอนุญาตจากผู้ปกครอง

ชุมชนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้หรือชุมชนนักปฏิบัติ หมายถึง ครู ผู้บริหารการศึกษาในโรงเรียนและห้องถิน พ่อแม่ผู้ปกครอง/สมาชิกในห้องถินที่เป็นผู้รู้ ผู้นำทางความคิด และ/หรือผู้เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษา ตลอดจนผู้วิจัย ผู้วิจัยร่วม และผู้ช่วยวิจัย ซึ่งรวมตัวกันเพื่อสนับสนุนส่งเสริม การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์และสร้างแนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์

ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม หมายถึง มุ่งมองของเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์ต่อนิเวศวัฒนธรรมที่กำลังเรียนรู้ในด้านความเป็นเหตุเป็นผล ความรู้สึก การมองเห็น ประโยชน์ และการเชื่อมโยงกับการเรียน

แบบแผนการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม หมายถึง หลักการและกระบวนการที่เยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์ใช้ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม และปัจจัยเกื้อหนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อ การสร้างความรู้

แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการและบทบาทใหม่ของครู ผู้บริหารการศึกษาในโรงเรียนและห้องถิน พ่อแม่ผู้ปกครอง/สมาชิกในห้องถินที่เป็นผู้รู้ ผู้นำทางความคิด และ/หรือผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่ชุมชนนักปฏิบัติสร้างสรรค์การเรียนรู้กำหนดขึ้น จากประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ในเชิงสังคมและชุมชน

- เกิดการสืบสานความรู้ของห้องถินจากผู้รู้ สู่เยาวชนและผู้เกี่ยวข้อง
- เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์สามารถเรียนรู้จากเยาวชนกลุ่มเป้าหมายในการสร้างความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมในชุมชนที่ตนอาศัย ทำให้เยาวชนรักและห่วงเห็นสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของตน เป็นการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้และมีทักษะในการใช้ข้อมูลในการคิดวิเคราะห์เพิ่มมากขึ้น รู้จักเลือกรับค่านิยมที่ดีมีประโยชน์ สามารถนำตนเองได้อย่างมั่นคง และดำเนินชีวิตในสภาพสังคมที่

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ นอกจากนี้ เยาวชนมีโอกาสที่จะนำทักษะการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ไปใช้ในการเรียนและการประกอบอาชีพในอนาคต

- พ่อแม่/ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนในพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายสามารถเรียนรู้จากกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เกิดการการปรับตัว ตระหนัก และมีความพร้อมที่จะกำหนดบทบาทของตนเองในการสร้างระบบความสัมพันธ์ใหม่เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่
- ครูและผู้บริหารการศึกษาสามารถเรียนรู้จากครูและผู้บริหารที่ร่วมกิจกรรมการจัดการศึกษาตามแนวทางการสร้างความรู้ เน้นช่องทางการเข้าถึงปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และการบูรณาการประเด็นท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน

ประโยชน์เชิงนโยบาย

- ความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับแบบแผนการสร้างความรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบสร้างความรู้นิเวศวัฒนธรรมที่ท้องถิ่นมีส่วนร่วมสามารถนำไปใช้ประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาในจังหวัดเชียงราย
- มีการถ่ายทอดแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาสู่พื้นที่อื่นที่มีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์

ประโยชน์ทางด้านวิชาการ

- ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการให้ความหมายและนัยยะของประสบการณ์ การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
- ทำให้ได้แนวทางการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้ในบริบทไทยสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่เน้นการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการห้องถิ่นกับหลักสูตร แกนกลาง โดยใช้เวลาเรียนหลายเรื่องไปพร้อมกัน และอิงกับสภาพแวดล้อมที่นักเรียนอาศัยอยู่ ทำให้จ่ายแกร่งการทำความเข้าใจ และอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้จริง แนวทางดังกล่าวสามารถใช้ได้กับเยาวชนที่อยู่ในการศึกษาในระบบเป็นหลัก และบางส่วนอาจนำไปประยุกต์กับการศึกษากองระบบการศึกษา การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาแบบสหกิจศึกษาที่ต้องพึ่งพาครอบครัวและชุมชน เป็นฐานการเรียนรู้
- เกิดระบบการวิจัยที่ส่งเสริมให้ครุนกกวิจัย สมาชิกชุมชน และนักวิชาการรุ่นใหม่มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยเชื่อมโยงระหว่างมหาวิทยาลัย-โรงเรียน-ชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

บทที่ 2

การทบทวนเอกสาร

2.1 สถานการณ์ปัจจุบันของการจัดการศึกษาของประเทศไทย

การวิเคราะห์ปัจจุบันการศึกษาของประเทศไทยปี 2557-2558 โดยยูเนสโกและองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) พบร่างระบบการศึกษาไทยมีหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย ทำให้ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถและทักษะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (กมล รอดคล้าย, 2558) ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การที่ภาครัฐขาดการเอาใจใส่คุณภาพการจัดการเรียนการสอน มุ่งแต่ผลลัพธ์ด้านการประกวดแข่งขัน และภาระหน้าที่ที่ทำให้ครุยวัดอิสระภาพทางวิชาการ ขาดการสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน (ประวิต เอราวรรณ์, 2560) เมมเบอร์คิดในการปฏิรูปการศึกษาจะครอบคลุมทุกมิติของระบบการศึกษา แต่ในทางปฏิบัติ บุคคลหน่วยงาน หรือองค์กรส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นการแก้ปัญหาโดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและการกระจายอำนาจการบริหาร (วิลาสินี วัฒนมงคล, 2561) ละเลยประเด็นสำคัญอย่าง เช่น การจัดกระบวนการจัดการศึกษา ทึ่งให้เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนโดยลำพัง ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2561)

การปฏิรูปการจัดการศึกษาสองครั้งที่ผ่านมา�ังไม่ประสบผลสำเร็จ จึงทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้งเพื่อจัดการกับประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ยังคงรออยู่ การแก้ไขอยู่ ปัญหาสำคัญหนึ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือปัญหาความเคยชินกับวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการท่องจำเนื้อหาในบทเรียนที่อาจไม่ซัดเจนในด้านความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนถูกตัดขาดจากชีวิตจริงรอบตัว ขาดความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปแบบแยกส่วนตามรายวิชา ผู้เรียนไม่สามารถคิดเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมได้ และนำไปสู่การปฏิบัติตัวที่ไม่เหมาะสม (ประเทศไทย วะสี, 2553) ผู้เรียนขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน (รุ่ง แก้วแดง, 2540) วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นการสอนที่ให้ความสำคัญและอำนาจแก่ครูผู้เคยชินกับถ่ายโอนเนื้อหาแบบเดิมที่เข้ามาเป็นเวลานาน ไม่มีการปรับปรุงให้ทันสมัย โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่เอื้อให้ผู้เรียนที่มีศักยภาพแตกต่างหลากหลายเกิดการเรียนรู้ (ไฟรวม ทิพย์ทัศน์ และสุมณฑา พรหมบุญ, 2542; ภิวิ พันธ์น้อย, 2552) และไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงความคิดเห็น (ประเทศไทย พริ้งคิรินันทกุล, 2546) ผลจากการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมเป็นที่ปรากฏชัดเจนจากการประเมินความสามารถของผู้เรียนทั้งโดยองค์กรภายนอกและองค์กรระหว่างประเทศดังได้กล่าวไว้ในหัวข้อ ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนทำได้ยากด้วยสาเหตุหลายประการ ประการแรก ความพร้อมของครูที่จะก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความพร้อมเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

การสร้างหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งรวมถึงการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (สุคนธ์ นาเมืองรักษ์, 2546) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่หลากหลายโดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและมีการฝึกทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้ (ดาวรุ นามลาพุทธ, 2549) ประการที่สอง เมื่อขาดความพร้อม ความมั่นใจของครูที่จะนำตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงโดยลำพังจึงไม่มากนัก ความพยายามยามที่จะให้ครูจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูอื่น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเขื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้เข้าด้วยกันยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ต้องมีการส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครูต่อไป แต่จากการสำรวจพบว่า มีเรื่องที่น่ายินดีคือ ครูแสดงความต้องการที่จะพัฒนาตนเองในด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (เนตรชนก เพ็ชรสุวรรณ, 2544) และรูปแบบการพัฒนาที่ครูคิดว่าจะทำให้บังเกิดผล ควรเป็นรูปแบบในเชิงการปฏิบัติการ

ประการที่สาม ในขณะที่ครูขาดความพร้อมและต้องการพัฒนาตนเอง ครูกลับถูกปล่อยให้คิดและทำตามลำพัง เกิดความโดดเดี่ยวทางวิชาการ (วีไลลักษณ์ แก้วนพรัตน์, 2558) ในสภาพแวดล้อมการทำงานที่ครูในระดับประถมศึกษามีภาระงานที่มากมายหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการเตรียมการสอน การสอน การตรวจการบ้าน การสอนแทน การสอนซ้อม การดูแลประจำชั้น การช่วยงานบริหารโรงเรียน เช่นงานทะเบียน งานการเงิน การอยู่เรือน การดูแลความเรียบร้อย ความสะอาด ความปลอดภัยภายในโรงเรียน ตลอดจนการประชุมประจำเดือน การประชุมงานของฝ่ายต่างๆ รวมทั้งการเป็นตัวแทนโรงเรียนในกิจกรรมต่างๆ ในสังคม ครูจึงมักนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำโดยผู้อื่นมาใช้ โดยอาจใช้อย่างไม่จริงจัง หรือใช้โดยไม่มีการปรับให้เหมาะสมกับบริบท ผู้ที่อาจให้การช่วยเหลือครูในเชิงวิชาการในเบื้องต้นคือ หัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนซึ่งอาจมีการนิเทศภายใน หรือส่งครูไปฝึกอบรม ดูงานภายนอกบ้าง แต่ไม่มากนัก เพราะความจำกัดด้านงบประมาณ ศึกษานิเทศก์ซึ่งมีหน้าที่ช่วยเหลือครูมีภารกิจที่จะต้องดูแลครูจำนวนมาก ทำให้ดูแลได้ไม่ทั่วถึง และมักใช้การฝึกอบรมระยะสั้นที่ครูเห็นว่าไม่น่าสนใจ การเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติจึงไม่เกิดขึ้น ส่วนผู้บริหารของโรงเรียนมักทราบปัญหา แต่มักไม่ได้จัดการแก้ไข เพราะมักถือว่าการสอนไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร

ประการที่สี่ แม้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจะเป็นความคาดหวังของการปฏิรูป การขับเคลื่อนการปฏิรูปยังขาดแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน การยอมรับและเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนยังค่อนข้างต่ำ ในการจัดระบบการเรียนการสอนใหม่ ยังขาดฐานข้อมูลความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะครูเป็นคนนอกพื้นที่ ไม่ได้พำนักหรือมีโอกาสทำความคุ้นเคยกับท้องถิ่น การเข้าถึงหรืออุปโภคบริโภคในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างสำหรับครูสตรีที่ทำงานโดยลำพังจึงเป็นเรื่องยาก (วีไลลักษณ์ แก้วนพรัตน์, 2558)

เพื่อก้าวข้ามปัญหาความไม่พร้อม ความไม่มั่นใจและความโดดเดี่ยวทางวิชาการของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเขื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน การขาดฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การขาดการทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และผลการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ระดับที่ต้องปรับปรุง การทดลองจัดสถานการณ์ภายใต้การวิจัยเชิงปฏิบัติการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่คาดหมาย จะทำให้สามารถศึกษาได้ว่า สถานการณ์ดังกล่าวจะทำให้เกิดผลอย่างไรต่อผู้เรียน และจะขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาต่อไปอย่างไร

2.2 การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

ในขณะที่ระดับการศึกษาที่คนไทยได้รับโดยรวมสูงขึ้น การประเมินความสามารถของนักเรียนในระดับประถมศึกษาของไทยดังกล่าวในทั่วโลก ความสำคัญและที่มาของปัญหา กลับสะท้อนให้เห็นปัญหาว่าการศึกษาที่คนไทยได้รับนั้นมีคุณภาพเพียงใด จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษา อาจไม่ได้นำไปสู่ความรู้ ความสามารถที่สูงขึ้นแต่อย่างใด ปัญหานี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วโลก ด้วยเหตุนี้ ในการทบทวนสถานการณ์โลก องค์การสหประชาชาติจึงได้บรรจุการศึกษาที่มีคุณภาพ (Quality Education) เป็นเป้าหมายลำดับที่ 4 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDG) 17 ด้านเพื่อเปลี่ยนโลกให้ดีขึ้น ในรอบ 15 ปี (ค.ศ. 2015-2030) (United Nations, 2015)

ในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ องค์การสหประชาชาติได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจด้วยการใช้ข้อมูล รู้จักปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบเพื่อรักษาดุลยภาพทางสิ่งแวดล้อม การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม และสังคมที่มีความเป็นธรรม เพื่อคนในรุ่นนี้และรุ่นต่อไป รู้จักรายการพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สามารถเรียนรู้ได้เองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มองเห็นสิ่งต่างๆ ได้อย่างเป็นองค์รวม สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วได้ องค์การสหประชาชาติมีความเห็นว่าเนื้อหาการเรียนรู้ควรครอบคลุมประเด็นสำคัญเร่งด่วน เช่น การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและความหลากหลายทางชีวภาพ การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ การผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม การออกแบบการเรียนการสอนต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ สื่อค้น ลงมือปฏิบัติ เกิดสมรรถนะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเป็นระบบ ตัดสินใจแบบร่วมมือและมีความรับผิดชอบต่อคนรุ่นนี้และรุ่นต่อไป องค์การสหประชาชาติเชื่อว่า การเรียนรู้ตามแนวทางที่เสนอจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างยั่งยืน เพราะจะเป็นการเสริมพลังให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคม เปเลี่ยนผ่านสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียว เกิดอาชีพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตที่ยั่งยืน และความเป็นพลเมืองที่มีบทบาทแข็งขันทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาที่กำลังท้าทายโลก และสร้างสรรค์โลกที่มีความเป็นธรรม รวมซ้อม คำนึงถึงทุกคน ปลดปล่อย และยั่งยืน

เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลุ่ม Partnership for 21st Century Learning (2007) ได้เสนอกรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Framework for 21st Century Learning) ระบุผลการเรียนรู้ที่ต้องการและระบบการสนับสนุนการเรียนรู้ที่ควรจะมี ในด้านผลการเรียนรู้ที่ต้องการ กลุ่ม P21 มีความเห็นว่าเนื้อหาความรู้และประเด็นการเรียนรู้ควรครอบคลุมเรื่อง (1) ภาษา รวมถึงการอ่าน ศิลปะทางภาษา (2) ภาษาต่างประเทศ (3) ศิลปะ (4) คณิตศาสตร์ (5) เศรษฐศาสตร์ (6) วิทยาศาสตร์ (7) ภูมิศาสตร์ (8) ประวัติศาสตร์ (9) รัฐและประชาสังคม โดยสอดแทรกความตระหนักในเรื่องของโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ การประกอบการ ความรู้ด้านประชาสังคม ความรู้ด้านสุขอนามัย ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ที่ซับซ้อนนั้น ควรให้ครอบคลุมถึง (1) การสร้างสรรค์และนวัตกรรม (2) การคิดโครงการและแก้ปัญหา และ (3) การสื่อสารและการร่วมมือ โดยต้องมีทักษะด้าน

ข่าวสาร สื่อ และเทคโนโลยี นักเรียนควรได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตและการงานอาชีพเพื่อให้มีความยืดหยุ่นและการปรับตัวเป็น มีความคิดริเริ่มและความสามารถในการนำตนเอง มีทักษะทางสังคมและข้ามวัฒนธรรม มีผลิตภาพที่มีความรับผิดชอบ และมีภาวะผู้นำที่มีความรับผิดชอบ

ในเรื่องระบบสนับสนุนการเรียนรู้นั้น กลุ่ม P21 ได้เสนอให้มีการกำหนด (1) มาตรฐานการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทักษะ เนื้อหาความรู้ และความเขี่ยวชาญสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับความเข้าใจแบบสาขาวิชาการ ความรู้ที่ลึกซึ้ง การเข้าถึงข้อมูล เครื่องมือ และความเขี่ยวชาญที่หลากหลายเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริงอย่างมีความหมาย (2) การประเมินทักษะอย่างมีมาตรฐาน มีการประเมินการเรียนรู้ ทั้งระหว่างและหลังเรียน โดยมีการให้ข้อมูลป้อนกลับตลอดกระบวนการเรียนรู้ มีการใช้เทคโนโลยีในการประเมินผลอย่างเหมาะสม มีการสร้างแพ้มสมงานเพื่อให้นักการศึกษาและผู้ว่าจังมองเห็นทักษะของผู้เรียน (3) หลักสูตร และการสอนทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ทั้งในรายวิชาและข้ามรายวิชา เพื่อเสริมสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะข้ามวิชา สร้างสมรรถนะในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ผสมผสานกับการรู้จักใช้เทคโนโลยี การสืบค้น การแก้ปัญหา การคิดในระดับสูง โดยใช้ทรัพยากรการเรียนรู้จากชุมชนภายนอกโรงเรียน (4) การพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อสนับสนุนให้ครูใช้ทักษะ เครื่องมือ และวิธีการสอนสำหรับศตวรรษที่ 21 แทนการสอนแบบเดิม จัดการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสมดุลย์ ทำให้ครูเข้าใจว่าความรู้รายวิชาจะส่งเสริมการแก้ปัญหา การคิดและทักษะศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร มีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ของครูเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการพัฒนาความสามารถของครูในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ เชาร์ปัญญา จุดอ่อน จุดแข็งของผู้เรียนแต่ละคน สามารถกำหนดดุษฎีตามทักษะที่หลากหลายเพื่อตอบสนองผู้เรียนที่มีความหลากหลาย และ (5) สภาพแวดล้อม การเรียนรู้ ทั้งทางกายภาพและอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนเรื่องที่เหมาะสมกับบริบทชีวิตจริง ให้เข้าถึงเครื่องมือ เทคโนโลยีและทรัพยากรที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน สร้างโครงสร้างภายนอกและภายนอกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของกลุ่ม ทีม และปัจเจก และสนับสนุนการขยายชุมชนการเรียนรู้สู่สากลโดยการพูดปากและสื่อสารแบบดิจิตอล

โครงการวิจัยนี้ได้นำหลักการขององค์การสหประชาชาติและกลุ่ม P21 มาประยุกต์ใช้ในการทดลองจัดสถานการณ์ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง โดยเน้นหลักการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเลือกเนื้อหาการเรียนรู้ในชีวิตจริงของผู้เรียน และการเสริมพลังผู้เรียนกับการจัดการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษาที่สูงขึ้น และทำการศึกษาติดตามผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและความเป็นไปได้ในการเปิดพื้นที่ให้ครูได้ทำงานร่วมกับภาคประชาชนมากขึ้น

2.3 การจัดการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนสร้างความรู้ (Constructivism)

ในการแสวงหาทางเลือกในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในยุคปัจจุบัน การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้เป็นกระบวนการเรียนรู้หนึ่งที่น่าจะได้นำมาพิจารณา เพราะมุ่งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive Learning through Action) ภายใต้สภาพการณ์จริงของบุคคล องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้อง จะทำให้เกิดปัญญาร่วม นวัตกรรม และอัจฉริยภาพกลุ่ม (ประเทศไทย วศสี, 2561)

ในปัจจุบัน แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้ (Constructivism) เป็นที่ยอมรับกันมาก มีการนำไปใช้ในประเทศต่างๆ อย่างกว้างขวาง แม้กระทั่ง UNESCO ยังประยุกต์ใช้แนวความคิดนี้ในการกำหนดแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในประเทศไทยเอง โดยมายและยุทธศาสตร์ต่างๆ ใน การปฏิรูปการศึกษา ก็เป็นไปตามแนวนี้ อย่างไรก็ได้ ในการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้ไปประยุกต์ใช้ จำเป็นต้องมีความเข้าใจในปรัชญาของการจัดการศึกษาแบบสร้างความรู้ อย่างแท้จริง (Elkind, 2008; Hyslop-Margison & Stroble, 2007) และต้องมีความรู้เท่าทันประเด็นต่างๆ ที่มีความสำคัญในแต่ละบริบทของการจัดการเรียนรู้ด้วย ในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาให้เป็นผลสำเร็จ โครงการนี้จึงเห็นความสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจว่า เยาวชนไทยในระดับปฐมศึกษาจะมีแบบแผนการเรียนรู้อย่างไร และควรใช้แนวทางใดในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชนในบริบทไทย

ลักษณะนิสัยของเยาวชนในยุคปัจจุบันมีความต้องการและปรารถนาสิ่งใหม่อよดคลอดเวลา ทั้งยังต้องการอิสระและเชื่อมั่นในความคิดของตนมาก (สุชา จันทน์เอม, 2529) การจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนดและถ่ายโอนความรู้อาจไม่เหมาะสมสมอีกต่อไป ต้องอาศัยกระบวนการที่เปิดโอกาสหรือท้าทายให้เยาวชนเป็นผู้ค้นหา คิด ได้รับ แล้ว แสดงความหมายของการเรียนรู้เอง การนำเรื่องที่ใกล้ตัว เช่น นิเวศวัฒนธรรมที่เยาวชนสามารถเข้าถึงได้มาเป็นบทเรียน นอกจากจะทำให้เยาวชนเข้าใจเรียนรู้กับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเองแล้ว ยังจะทำให้เยาวชนไขว่คว้าหาความรู้พื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาตรฐานของระบบโรงเรียน เพราะเยาวชนน่าจะต้องการเข้าถึงและอธิบายความหมายของสิ่งที่เรียนรู้มากขึ้น

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมให้กับเยาวชนโดยทั่วไปมักเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรม (Foster, 1969) ซึ่งแตกต่างจากการรับวัฒนธรรมในรับผู้ใหญ่ (นิยมรับ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ, 2550) ซึ่งมักเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ แต่การปลูกฝังแบบบอกเล่า หรือมีส่วนร่วมในพิธีกรรม โดยมิได้มีความเข้าใจ อาจไม่เหมาะสมกับเยาวชนในยุคปัจจุบันที่มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เยาวชนคงไม่สามารถพัฒนาพฤติกรรม หรือรับซึ่งบทบาทในการอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมชุมชนได้อย่างง่ายดาย จึงควรที่จะได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้มาพิจารณาประยุกต์ใช้

การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้ มีรากฐานมาจากจิตวิทยาการเรียนรู้ที่อธิบายว่า คนมีปฏิสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับโลกรอบตัวอย่างไร เน้นการทำความเข้าใจว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร (Fosnot, 1996) ก่อนที่จะสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทฤษฎีการสร้างความรู้จัดอยู่ในกลุ่มพุทธิ尼ยมหรือปัญญา尼ยม (Cognitivism) ซึ่งเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ในการสร้างความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวจากประสบการณ์ตรง โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลุ่มลึก คงทน เกิด

ทัศนคติที่ถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นได้ (Cook & Cook, 2005; ชนารีป พร垦ล, 2554) ซึ่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน ด้วยการสร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งที่พบเห็นใหม่กับความรู้และประสบการณ์เดิม แนวคิดนี้พัฒนาต่ออยอดมาจากแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory) ของ Jean Piaget (1896-1980) นักจิตวิทยาและนักการศึกษาชาวสวิสซึ่งเชื่อว่าการพัฒนาสติปัญญาหรือการเรียนรู้เกิดในตัวบุคคล การเรียนรู้จึงต้องเน้นการให้แต่ละบุคคลสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยในการจัดสิงเร้า กิจกรรมและประสบการณ์ ต้องจัดตามช่วงวัย โดยพิจารณาถึงปัจจัยหลัก 4 ประการได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่นสภาพพื้นที่ สภาพอากาศ แสง เสียงฯลฯ สภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น นโยบาย กฎหมาย ความสัมพันธ์ และวัฒนธรรม ฯลฯ วุฒิภาวะซึ่งมีผลต่อการพัฒนาตามช่วงวัย เช่นเมื่ออายุน้อยกว่า 2 ปี เน้นการใช้ประสานสัมผัส อายุ 2-7 ปี เน้นการควบคุมอวัยวะ อายุ 7-11 ปี เน้นการคิดอย่างเป็นรูปธรรม และอายุ 11-15 ปี เน้นการคิดแบบนามธรรม และกระบวนการสร้างสมดุลทางปัญญา (Gredler, 1997) โดยเมื่อพบเจอสิ่งใหม่และประสบการณ์ใหม่ จะเกิดความสงสัย มีการเลี้ยงสมดุลทางปัญญา ผู้เรียนจะปรับโครงสร้างความรู้ให้เกิดสมดุลทางปัญญา (Equilibration) โดยอาจใช้วิธีการซึมซับ (Assimilation) หากความรู้เดิมกับความรู้ใหม่มีโครงสร้างที่สอดคล้องกัน หรืออาจใช้วิธีการปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) เพื่อรับความรู้ใหม่หากความรู้เดิมกับความรู้ใหม่มีโครงสร้างแตกต่างกัน (Sutherland, 1992) แนวคิดการสร้างความรู้ได้ถูกขยายต่อยอดไปสู่การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ที่มีในลักษณะที่จับต้องได้ (Alesandrini & Larson, 2002) และสร้างนวนัตรกรรมเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในสังคม แต่ Constructionism ยังคงฐานคิดเดิมเกี่ยวกับการเรียนแบบค้นพบ โดยใช้ความรู้เดิมเป็นฐานในการค้นหาความรู้ใหม่

ในการพัฒนาต่ออยอด Constructivism นั้น ทฤษฎีประวัติศาสตร์สังคม (Socio-historical Theory) ของ Lev Semynovich Vigotsky (1896-1934) นักจิตวิทยาชาวරัสเซียให้ความสำคัญต่อปัจจัยการพัฒนาทางสติปัญญา อันได้แก่ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความแตกต่างทางยุคสมัย และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยเป้าหมายการจัดการเรียนรู้มุ่งเปลี่ยนมโนทัศน์ธรรมชาติหรือมโนทัศน์เทียม (Spontaneous or Pseudo or Everyday Concepts) ซึ่งเกิดจากการสังเกตหรือรับรู้ผ่านประสานสัมผัส ถือเป็นประสบการณ์ที่สร้างขึ้นและนำมาใช้ด้วยตนเองโดยไม่รู้ตัว ไปสู่มโนทัศน์ที่เป็นระบบ (Scientific or Schooled Concepts) โดยมโนทัศน์โดยธรรมชาติเป็นรากฐานของสติปัญญาที่ส่งเสริมให้เกิดการซึมซับความหมาย ในการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารทางภาษาเพื่อสร้างความรู้ในตนหรือที่เรียกวันว่าการสร้างความรู้เชิงสังคม (Social Constructivism) Vigotsky อธิบายว่าการสร้างความรู้เชิงสังคมต้องอาศัยปัจจัย 3 ประการคือ ประสบการณ์ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ติดตัวมาโดยธรรมชาติหรือสิ่งที่สั่งสมมาจากบรรพบุรุษ (Historical Experience) ประสบการณ์ที่ได้จากประสบการณ์ของผู้อื่น และวิธีที่มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในเชิงรุก (Active Adaptation) ในการเรียนรู้ ผู้เรียนใช้สมองสร้างสิ่งต่างๆ เป็นรูปจำลอง ก่อนที่จะเปลี่ยนรูปจำลองที่คิดไว้ในสมองเป็นพฤติกรรม ในการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์และสื่อสารด้วยภาษากับผู้อื่น เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายนอก (Externalization) ก่อน แล้วเกิดการสะท้อนคิดที่เชื่อมโยงสิ่งภายนอกเข้ากับตัวเองและนำผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการภายใน (Internalization) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนมโนทัศน์

ที่เกิดจากประสาทสัมผัส เป็นมโนทัศน์ที่เป็นระบบ มีความเป็นนามธรรม มีระเบียบแบบแผน มีจุดมุ่งหมาย กระบวนการภายในเป็นกระบวนการที่ใช้เวลานานในการสะสม จึงมีการอธิบายระดับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถทำได้จริง (Actual Development Level) เพื่อข้ามขอบเขตของการเรียนรู้ (Zone of Proximal Development) ไปสู่ระดับการเรียนรู้ที่สูงสุดที่ผู้เรียนจะสามารถไปได้ถึง (Potential Development Level) ซึ่งหากผู้เรียนได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนการเรียนรู้ (Scaffolding) จากผู้ที่มีศักยภาพเหนือกว่าในด้านต่างๆ ผู้เรียนก็จะสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้เต็มศักยภาพ ดังนั้น จึงควรจัดสิ่งเร้า กิจกรรมและประสบการณ์เกินพัฒนาการของผู้เรียน โดยเน้นการสร้างความรู้เป็นกลุ่มผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กระบวนการเรียนรู้จึงเกิดจาก Externalization สู่ Internalization ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีความรู้และประสบการณ์เดิมติดตัวอยู่ เมื่อมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นก็จะสร้างความหมายเป็นของตนเองด้วยการนำความรู้และประสบการณ์ใหม่มาเชื่อมโยงหรือแบ่งกับความรู้และประสบการณ์เดิมที่จะนำไปสู่การปรับสมดุลทางปัญญา กล่าวโดยสรุปทฤษฎีการสร้างความรู้ เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการเรียนรู้โดยลำพัง หรือร่วมกับคนอื่น โดยผู้เรียนลงมือเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีการจัดสิ่งเร้า กิจกรรมและประสบการณ์ที่หลากหลายให้เหมาะสม หรือเกินช่วงวัย หรือพัฒนาการของผู้เรียน และรับความช่วยเหลือสนับสนุนการเรียนรู้จากผู้ที่มีศักยภาพสูงกว่า

การจัดการเรียนรู้ตามแนวนี้มุ่งให้เกิด “การเรียนรู้” ที่ดีที่สุดมากกว่า “การสอน” ที่ดีที่สุด ดังนั้นบทบาทของผู้จัดการเรียนรู้ตามแนวทางนี้จะเปลี่ยนไป ผู้จัดการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมการเรียนรู้ และต้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุน (Scaffolding) ที่ผู้เรียนต้องการ เพื่อทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนขยายตัว ด้วยเหตุนี้ กระบวนการจัดการเรียนรู้อาจไม่ใช่กระบวนการแบบเส้นตรง (Linear) เมื่อกันในทุกรณี หรือเมื่อกันกับการจัดการศึกษาแบบผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Wood, Bruner & Ross, 1976; Duffy & Cunningham, 1984)

ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ต้องเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือเรียนรู้ด้วยตนเองรับความช่วยเหลือจากครูและผู้อื่นตามความเหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้และความรู้ที่สร้างขึ้น ตัวอย่างกระบวนการ เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน ประกอบด้วยกิจกรรม การคิดและเลือกหัวข้อ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเขียนคั้งโครง การลงมือทำโครงงาน การเขียนรายงาน การแสดงผลงานและการประเมินโครงงาน การเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนประกอบด้วยกิจกรรม การนำเสนอปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผน การดำเนินการเรียนรู้ การเขียนรายงาน การสรุป การแสดงผลงาน และประเมินผล การเรียนรู้แบบซิปปะประกอบด้วยกิจกรรม การทบทวนความรู้เดิม การแสวงหาความรู้ใหม่ การทำความเข้าใจข้อมูล/ความรู้ใหม่ (เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่) การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม การสรุปและจัดระเบียบความรู้ การแสดงผลงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้ การเรียนรู้บนฐานการวิจัยประกอบด้วยกิจกรรม การระบุปัญหา การวิจัย การตั้งสมมติฐาน การทดสอบสมมติฐาน การรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผล เป็นต้น

การสนับสนุนการเรียนรู้ เป็นการให้ความช่วยเหลือตามศักยภาพและความต้องการของผู้เรียน ผู้จัดการเรียนรู้จึงมีบทบาทที่หลากหลาย ทั้งการเป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้ท้าทายความคิด ผู้จุงใจ ผู้วินิจฉัย ผู้ชี้แนะ แนวทาง ผู้เปลี่ยนแปลง นักทดลอง และนักวิจัย (Osborne & Freyberg, 1985) ครู ผู้บริหารการศึกษา พ่อแม่/ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชนและผู้เกี่ยวข้องสามารถสนับสนุนการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้หลากหลาย บทบาท และหน้าที่ เช่น บทบาทผู้อำนวยความสะดวกโดยทำหน้าที่นำผู้เรียนมาพบแหล่งเรียนรู้/ทรัพยากรสนับสนุน บทบาทcoachโดยทำหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษา/ให้กำลังใจ บทบาทผู้ให้ความรู้โดยทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลหรือจัดทำข้อมูล บทบาทผู้ท้าทายทางความคิดโดยทำหน้าที่กระตุ้นให้คิดต่ออยอด/คิดนอกกรอบ บทบาทผู้จุงใจโดยทำหน้าที่โน้มน้าวให้พิจารณาเลือกทิศทาง/สิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม บทบาทผู้วินิจฉัยโดยทำหน้าที่ประเมิน/ค้นหาความคิดที่เหมาะสม/ให้ข้อเสนอแนะ บทบาทผู้ชี้แนะ แนวทางโดยทำหน้าที่แนะนำทิศทาง/ช่วยสร้างความหมาย บทบาทผู้กระตุ้นการเปลี่ยนแปลงโดยทำหน้าที่จัดทำทรัพยากรที่ช่วยสร้างความเข้าใจใหม่ บทบาทนักทดลองโดยการลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ และพร้อมปรับเปลี่ยน บทบาทนักวิจัยโดยการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยกับผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง บทบาทกลยานมิตรโดยทำตนเป็นเพื่อนร่วมทาง เพื่อนคุ้คิด และบทบาทผู้ร่วมเรียนรู้โดยการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน ทั้งนี้ หลักการดำเนินการสนับสนุนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ด้วยตนเองก่อน แล้วติดตามการเรียนรู้ ซึ่งหากพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรค จึงจะให้ความช่วยเหลือตามสภาพกรณีที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนอาจประสบปัญหาต่างกัน การช่วยเหลือจึงต้องต่างกันไปด้วย หลังจากนั้นก็ประเมินความช่วยเหลือว่าเพียงพอ หรือไม่ หากไม่เพียงพอ ก็ให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติม แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ต่อไป และติดตาม และประเมินผลร่วมกันเป็นระยะๆ จนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ในปัจจุบัน การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ถูกถ่ายมาเป็นจุดสนใจมากขึ้นอีกรึ้ มีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการเรียนรู้ในสองด้าน ด้านแรกเป็นการศึกษาทางประสาทวิทยาเพื่อทำความเข้าใจ กลไกทางชีววิทยาของสมองและปฏิกริยา (Activity) ของระบบประสาท ด้านที่สองเป็นการศึกษาในเชิง การประมวลความรู้เพื่ออธิบายการรับข้อมูล การประมวลข้อมูล การสร้างรูปจำลองความรู้และประสบการณ์ ในสมอง และการตัดสินใจเชิงพฤติกรรม แนวคิดที่ใช้ในโครงการนี้ สอดคล้องกับแบบหลังมากกว่าแบบแรก แต่นักวิชาการบางท่านได้พยายามผสานทั้งสองด้านเข้าด้วยกัน แต่อาจมีความยุ่งยากมาก เพราะการศึกษาในด้านแรกต้องการการติดตามที่สั้นเกตเได้ด้วยเครื่องมือในห้องปฏิบัติการมากกว่าในพื้นที่ทั่วไป Anderson (2009) พยายามใช้วิธีผสมผสานเพื่ออธิบายว่าแบบแผนการเรียนรู้ตามแนวนี้ประกอบด้วยการรับรู้ผ่านอยาตนาทั้งห้า ซึ่งการจะรับรู้สิ่งใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมและสภาพจิตใจ (Affective State) ของผู้รับ จากนั้นผู้รับข้อมูลจะประมวลข้อมูลหลายอย่างพร้อมกัน ผ่านการทำงานในลักษณะการสร้างความจำระยะสั้น และปรับเค้าโครงของข้อมูลให้เข้ากับเค้าโครงข้อมูลในความจำระยะยาว แบบแผนในการตัดสินใจหรือตอบสนองในรูปของกระบวนการกระทำจะถูกกล่าวว่าหนักด้วยอารมณ์ ดังนั้น ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูผู้สอนต้องส่งเสริมให้มีสภาพจิตใจ (Affective State) พร้อมที่จะเรียน เช่นกระตุ้นให้มีความสนใจ (Attention) ในบทเรียนตลอดกระบวนการ ต้องเน้นการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ส่งเสริมการปรับ

โครงสร้างความรู้ในสมองให้ครอบคลุมมากขึ้น และต้องใช้สื่อที่ทำให้เกิดการรับรู้ผ่านหลายอยาตนะโดยการให้ปฏิบัติ

ในปัจจุบันหลายประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปยุโรปตอนเหนือ และทวีปอเมริกาได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้มาประยุกต์ใช้ และทำให้ผู้เรียนมีผลการเรียนที่สูงขึ้น ส่วนในทวีปเอเชีย ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่เริ่มพิจารณานำแนวทางนี้มาใช้ในการปฏิรูปการศึกษา (Jia, 2010) และพบว่ามีประเด็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมของครุภัยกับการจัดการเรียนรู้ และการปรับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และต้องมีการเตรียมความพร้อมของนักเรียนในเรื่องการสื่อสาร และสำนึกร่วมมือในการเรียน ในประเทศอังกฤษได้มีการคิดเครื่องมือเพื่อติดตามความเหมาะสมสมของสภาพแวดล้อมการเรียน เช่นในด้านการเอื้อให้คิดถึงความเกี่ยวข้องของสิ่งที่เรียนรู้กับตนเอง ความร่วมมือ และความเคารพในความแตกต่าง (Luckay & Laugksch, 2015)

จากรายงานการวิจัยต่างๆ พบว่า ผลการประยุกต์ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้ในวิชาต่างๆ นั้นได้ผลดีเช่น ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ (Condace & Duckworth, 1996) ฟิสิกซ์ (Beerenwinkel & Von Arx, 2017) สังคมศาสตร์และวัฒนธรรม (Cobb, 1996) คณิตศาสตร์ (Schiffer, 1996) ภาษาและศิลปะ (Gould, 1996) ศิลธรรม (Devries & Zan, 1996) การกีฬา (Wright, Grenier & Seaman, 2010) จึงเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้ น่าจะสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการได้หลากหลายวิชา รวมทั้งสามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยซึ่งประกอบด้วย 8 กลุ่มสาระได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงาน อักษร และเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศได้

ในประเทศไทย ได้มีการนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ตลอดจนแนวคิดในกลุ่มเดียวกัน เช่น แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างสรรค์ชิ้นงาน และ Neuro-cognitive มาใช้ โดยเฉพาะในการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ (Sripongwiwat et al, 2016) มีการสร้างรูปแบบชิ้งประกอบด้วยชิ้นตอนการสร้างความสนใจในเรื่องที่เรียนกับผู้เรียน การเก็บข้อมูล การทำความเข้าใจข้อมูล การเรียบเรียงข้อมูล การค้นคว้าเพิ่มเติมต่อยอดความรู้เดิมอย่างหลากหลายโดยใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ และการทดสอบความคิดโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน ผลการทดลองรูปแบบพบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยี ทักษะด้านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทัศนคติทางด้านวิทยาศาสตร์ และการคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น

นอกจากนี้ ได้มีการนำแนวคิดการสร้างความรู้มาใช้ในการส่งเสริมความสามารถในการคิดสังเคราะห์ บุญญาตัน อินทรบัวบุญ และวงศานา ตุนคงสมิต (2558) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามแนวคิดสร้างความรู้ พบร่วมกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงถึง 80% แต่ในด้านการคิดสังเคราะห์ (ประกอบด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ของสิ่งใหม่ที่ต้องการสังเคราะห์ การวิเคราะห์ส่วนประกอบของข้อมูลที่ต้องการสังเคราะห์ การเลือกข้อมูลที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของ การสังเคราะห์ การสร้างกรอบแนวคิดตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด การสร้างสิ่งใหม่ การตรวจสอบความถูกต้อง

และการนำสิ่งที่สังเคราะห์ไปใช้ประโยชน์) จำนวนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ถึงเกณฑ์ที่กำหนดมีเพียง 58% ส่วนความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่พึงพอใจสูงสุดคือ กิจกรรมน่าสนใจเรียนสนุก ด้านที่ต่ำสุดคือ ความหลากหลายของกิจกรรมและสถานการณ์ที่ส่งเสริมการแสดงออกและการคิด ทั้งนี้ ปัญหาผลทางด้านการคิดสังเคราะห์ต่ำ อาจเกิดจากการใช้แบบทดสอบแบบอัตนัยแทนการประเมินระหว่างการปฏิบัติการเรียนรู้ หรือการไม่ได้จัดให้เรียนรู้การคิดขั้นพื้นฐานก่อนการคิดในระดับสูง

การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้มีข้อดีมามายและเป็นแนวทางหลักในการปฏิรูปการศึกษาของนานาประเทศ แต่การจะนำไปประยุกต์ใช้ได้สำเร็จต้องมีความพร้อมด้านครุ หลักสูตร รวมถึงสังคมด้วย แม้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอาจจะช่วยให้เกิดความพร้อมได้ แต่ความสำเร็จที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสามารถเข้าถึงปรัชญาของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้ (Elkind, 2008) เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนและประยุกต์ใช้ไม่ถูกต้อง (Hyslop-Margison & Stroble, 2007) ดังนั้น โครงการวิจัยนี้จึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจแบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ความเป็นไปได้ และรูปแบบในการจัดโครงสร้างระบบการจัดการเรียนรู้ โดยลองเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีประสบการณ์และสร้างความพร้อมที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูป โดยอาศัยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการสมมติงกับคุณภาพเพื่อเข้าถึงความหมาย และกระบวนการของประสบการณ์ในทัศนะของเจ้าของประสบการณ์ ผ่านคำบอกเล่าของบุคคลผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักเรียน กลุ่มครุ กลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มสมาชิกชุมชน เพื่อนำข้อมูลจากสถานการณ์จริงมาร่วมกันกำหนดแนวทางปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมตามแนวทางการสร้างความรู้สำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2.4 สถานการณ์ปัญหาของการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์

2.4.1 ปัญหาความไม่ท่วถึงและคุณภาพของการศึกษาที่เชื่อมโยงกับปัญหาประเทศไทย

ปัญหาในการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์เกี่ยวเนื่องกับการมีถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล เป็นพื้นที่สูงป่าตันน้ำหรือทุบเขาที่เข้าถึงได้ยาก ทำให้ภาครัฐจัดการได้ไม่ท่วถึงและมีปัญหาด้านคุณภาพ นับว่าเป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนของประเทศไทย เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มีจำนวนมากในบริเวณภาคเหนือภาคตะวันตกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณชายแดน กลุ่มชาติพันธุ์มีวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อที่หลากหลาย มีอาชีพหลักได้แก่ การทabajoงป่า ทำไร่ รับจ้าง และมีฐานะยากจน ทำให้ปัญหาในพื้นที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวพันกับปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน การปลูก/ค้าพืชหรือสารเสพติด การค้าสิ่งผิดกฎหมาย ตลอดจนการเคลื่อนย้ายคนข้ามแดนและการลักลอบเข้าเมือง ความไม่ท่วถึงและคุณภาพการศึกษามีผลต่อเยาวชนในพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ทำให้มีเยาวชนตกหล่นไม่ได้เรียนคิดเป็นร้อยละ 38 ของประเทศไทย เยาวชนอุกคัคคีคิดเป็นร้อยละ 15 ของประเทศไทย เยาวชนอ่อนไม่ออกริดเป็นร้อยละ 22 ของประเทศไทย เยาวชนเขียนไม่ได้คิดเป็นร้อยละ 22.6 ของประเทศไทย เยาวชนเรียนต่อในระดับมัธยมคิดเป็นร้อยละ 9.27 ของผู้เรียนจบประถมศึกษาปีที่ 6 ทั่วประเทศไทย และคะแนน ONET ในทุกด้านต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศไทย ในขณะที่เยาวชนมีปัญหา

ทุพโภชนาการและสุขภาพอนามัย ขาดความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ ขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในเรื่องต่างๆ ร้อยละ 30 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ม.ป.บ.)

ในเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียนชาติพันธุ์ ชูตินันท์ สนิทดีและคณะ (2558) พบว่า ปัจจัยทางตรงที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมแรกของนักเรียน ประสบการณ์และความสัมพันธ์ในครอบครัวมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด การมองโลก การมองตนเอง และการพัฒนาบุคคลิกภาพ หากครอบครัวไม่เห็นคุณค่าของการศึกษาอาจจะไม่สนับสนุน ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่เรื่องนี้ ปัจจัยรองคือความเชื่อหรือวัฒนธรรมชนเผ่าที่สืบทอดมาทั้งที่มีเหตุผลรองรับหรืออาจมีเพียงศรัทธาและการยอมรับนับถือโดยไม่ถูกแต่งเตือน ความเชื่ออาจทำให้นักเรียนอยู่ได้โดยกลมกลืนในสังคมรอบตัว แต่ก็อาจมีผลกระทบกับการเรียน เช่น อาจลาเรียนไปร่วมกิจกรรมชนเผ่า และไม่กลับมาเรียนต่อ ส่วนปัจจัยทางอ้อมได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับสถานศึกษา เช่น สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา การแนะนำแนวทางการศึกษา และสัมพันธภาพระหว่างครูและนักเรียน

ในปัจจุบัน ยังไม่มีฐานข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ช่วงกลางปี 2560 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เริ่มรวบรวมข้อมูลสารสนเทศใน 20 จังหวัด เกี่ยวกับโรงเรียนในพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและมีความยากลำบากในการจัดกิจกรรม/โครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวางแผนพัฒนาเพื่อให้ตรงกับสภาพปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะพื้นที่และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การจัดสรรงหัตถศรีบุคคลและงบประมาณ และการวางแผน กำกับ ติดตามการดำเนินงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ม.ป.บ.) และจากการประเมินในเบื้องต้นพบว่า ในประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์กระจายอยู่ใน 32 จังหวัด จึงเห็นได้ว่าการศึกษาวิจัยเพื่อสนับสนุนความพยายามในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่พิจารณาถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เช่นโครงการนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลาย การเสริมสร้างทักษะอาชีพและการมีงานทำ การพัฒนาครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาระบบการบริหาร และกลไกในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายของโครงการ โดยได้พยายามออกแบบโครงการโดยคิดแบบองค์รวม

2.4.2 แนวทางในการแก้ปัญหา

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีพระราชดำรัสในคราวเสด็จบรรยายเรื่องการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ณ สำนักงานใหญ่ธนาคารกสิกรไทย เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2550 ว่า

“....เราต้องเปลี่ยนความคิด แต่ก่อนคิดว่า ให้คนในเขตทุรกันดารเรียนเพียงอ่านออกเขียนได้ เท่านั้น ปัจจุบันเขามีสิทธิที่จะเรียนถึงขั้นสูงได้เหมือนลูกคนในเมือง ต้องมียุทธศาสตร์ การพัฒนาเพิ่มมากขึ้น...”

ในการแก้ปัญหาความท้าทึงและคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาของเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มใด อุทัย ดุลยเกشم (2560) เสนอความเห็นว่า การปฏิรูปการศึกษาต้องเน้นภูมิปัญญา ฐานรากซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ (Nature) และหลักเกณฑ์ของธรรมชาติ (Law of Nature) ที่มนุษย์นำมาใช้ให้ สอดคล้องกับสภาพระบบบินิเวศและวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย การนำภูมิปัญญา ฐานรากมาใช้ จะทำให้เยาวชนซึ่งมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ตามธรรมชาติ (Active Natural Learners) อยู่แล้ว ไม่ถูกตัดขาดจากโลกแห่งความเป็นจริง แต่เรียนรู้ได้โดยไม่ใช้แต่เพียงสัญชาตญาณเดียวอื่น แต่ยัง เรียนรู้จากการควบคุมตนเองผ่านระบบความเชื่อและคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม เข้าใจความหลากหลาย และการพึงพา กันและกัน (Diversity and Interdependence) และเสนอว่าในการปฏิรูปการศึกษาจาก ภูมิปัญญาฐานรากต้องไม่คงวิธีการจัดการศึกษาแบบเดียวเหมือนกันทั่วประเทศ เพราะฐานรากมี ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การจัดการศึกษาจึงต้องหลากหลายและมีทางเลือกเพิ่ม ในด้านโครงสร้าง การบริหารการศึกษา ต้องลดการควบคุมด้วยอำนาจจากส่วนกลาง เพิ่มบทบาทเทศบาล องค์กรบริหารส่วน จังหวัด กลุ่มโรงเรียนตัวจรจัดและนักเรียน แทน และโรงเรียนเอกชน ในด้านหลักสูตรและเนื้อหาต้องมี ความหลากหลาย มีจุดเน้นที่อาจแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับใด หรือประเภทใด แทนที่จะ เป็นการสอน ต้องหันมาให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่สนองความเป็นผู้เรียนรู้โดยธรรมชาติ (Active Learners) ที่หลากหลายและเสริมกันและกัน นอกจำกัดด้านวิชาการแล้ว ใน การปฏิรูปต้องให้ความสำคัญกับ การพัฒนาคุณลักษณะในการปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังที่องค์การสหประชาชาติเสนอเกี่ยวกับ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21

นอกจากนี้ ในการปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องมีการพัฒนานโยบายการศึกษาควบคู่กันไปด้วย รุ่นภา รุ่นเรื่องศิลป์และดนตรี (2557) ได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนานโยบายการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาโดยวิจัยเชิงปริมาณ พบร่วมกับสถาบันวิจัยและประเมินผล 5 ขั้นตอนได้แก่ (1) ขั้นระบุปัญหาซึ่งพบว่า มักเน้นการสำรวจความต้องการและความเห็นของสมาชิกในองค์กรมากที่สุด แต่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ใน เรื่องปัญหาน้อยที่สุด (2) ขั้นรวบรวมและเสนอข้อมูลสารสนเทศซึ่งพบว่ามีการรวมข้อมูลมากที่สุด แต่การ จัดทำระบบข้อมูลอยู่ในระดับน้อยที่สุด (3) ขั้นกำหนดทางเลือกและเลือกทางเลือกเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติซึ่งมี การศึกษาวิจัยทางเลือกมากที่สุด แต่มีการจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนานโยบายอย่างที่สุด (4) ขั้นยกร่าง นโยบายและการจัดทำนโยบายซึ่งมีการปรับแก้นโยบายตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิมากที่สุด แต่การจัดทำ ร่างนโยบายที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์น้อยที่สุด (5) ขั้นประกาศใช้นโยบายและกำกับติดตาม การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีการจัดทำข้อตกลงระหว่างผู้บังคับบัญชา กับผู้ปฏิบัติมากที่สุด แต่มีการ กำหนดจุดเน้นที่ชัดเจนน้อยที่สุด

จากกล่าวได้ว่า การกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหา ส่วนใหญ่น่าจะเป็นการสอบถามความเห็นภายใน องค์กร และกำหนดนโยบายตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลที่ตามมาคือการปฏิรูปการศึกษาสองครั้งที่ผ่านมา จึงไม่ประสบผลสำเร็จ โครงการวิจัยนี้ได้พยายามออกแบบโดยคิดออกนอกองค์กรชั่วคราว ลองปฏิบัติร่วมกับ ผู้เกี่ยวข้องให้มากขึ้นโดยไม่อิงสายงานมากเกินไป และใช้ประเด็นท่องถินเพื่อติดตามทำความเข้าใจว่า จะทำให้

เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอย่างไร และมองหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการศึกษา

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

ในการตรวจเอกสารพบว่า การศึกษาวิจัยด้านการบริหารการศึกษาเพื่อเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มีจำนวนค่อนข้างมากกว่าด้านอื่น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะประเทศไทยมีการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา ในด้านนี้มากกว่าด้านอื่น งานวิจัยในระยะห้าปีที่ผ่านมา มักเป็นงานในลักษณะการสำรวจปัญหาและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขค่อนข้างมาก ประกอบด้วยการพัฒนาครุ การส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน และการเปิดโอกาสให้ห้องถินมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ได้เรียนรู้วิธีการที่เหมาะสมในการจัดการศึกษา แม้งานวิจัยดังกล่าว จะทำให้ทราบปัญหาและแนวทางการแก้ไข แต่ผลในเชิงปฏิบัติยังไม่ได้มีการสะท้อนให้เห็นในกระบวนการวิจัยแต่อย่างใด

มนิตร์ แก้วกันะ และคณะ (2558) ศึกษาปัญหาในการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่สูงที่มีนักเรียนหลายชนเผ่าในจังหวัดเชียงรายพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาในด้านการบริหารงานทั่วไป เพราะได้รับงบประมาณสนับสนุนแบบคิดตามรายหัวน้อย ทำให้ขาดสารสนเทศ ต่อและเทคโนโลยี แต่ต้องพร้อมที่จะรับนักเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ ในด้านการบริหารวิชาการ โรงเรียนมีปัญหานักเรียนมีปัญหาในการสื่อสาร เพราะใช้ภาษาชนเผ่าตลอดเวลาที่อยู่ที่บ้าน บางส่วนมีปัญหารံเรื่องสัญชาติ การพัฒนาด้านการอ่านเขียนทำได้ยากและใช้เวลา นักเรียนไม่มีความสนใจด้านการคิดวิเคราะห์และคิดคำนวณ ต้องอาศัยตัวแทนชนเผ่ามาช่วยงาน ในด้านการบริหารบุคคลากรมีปัญหา เพราะผู้บริหารไม่มีอำนาจในการสร้างบุคคลากรเอง แม้บางครั้งจะสามารถหาครุในห้องถินหรือชนเผ่าได้ แต่โรงเรียนมักมีปัญหาขาดครุ มีครุไม่ครบชั้น/สาระ ครุสอนไม่ตรงกับวิชาเอก ครุขาดความรู้ความสามารถในการสอน เพราะครุขอป้ายปะโยยและการขอตัวแทนที่ดูแลนักเรียนมาก ทำให้ครุมีภาระงานมาก ขาดขวัญและกำลังใจ

สมพิศ กادตีบ และคณะ (2556) ศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในเขตพื้นที่สูงในภาคเหนือตอนบนพบร่วม 5 กลยุทธ์ได้แก่ (1) กลยุทธ์การสร้างเจตคติให้ครุและนักเรียนรักและผูกพันต่อโรงเรียนและห้องถิน โดยการยกย่องครุที่ช่วยเหลือผู้เรียน การเยี่ยมบ้านพบປะผู้ปกครองของนักเรียน การจัดทำสวัสดิการค่าตอบแทนแก่ครุ การส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนให้อยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข คุณธรรม และจริยธรรม มีการยกย่องเชิดชูเด็กดีมีคุณธรรม (2) กลยุทธ์การปรับปรุงระบบการบริหารโรงเรียน ให้ห้องถินมีบทบาทในการร่วมบริหารโรงเรียนในรูปคณฑ์กรรมการ ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาล การบริหารแก่ผู้นำชุมชน และการสร้างความเข้าใจในนโยบายการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน (3) กลยุทธ์การระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อการบริหารงานโรงเรียน โดยการจัดอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพ อนุรักษ์ทรัพยากรในห้องถิน ดำเนินชีวิตตามวิถีพอเพียง จัดทำทำเนียบและยกย่องประกาศเกียรติคุณผู้มีอุปการะคุณต่อโรงเรียน พัฒนาระบบสารสนเทศและคุณภาพการบริหารงบประมาณ (4) กลยุทธ์การเร่งพัฒนาบุคคลากรและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศโดยการตั้งเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โครงการฝึกอบรม และโครงการพัฒนาระบบทекโนโลยีสารสนเทศ และ (5) กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การบริหารของโรงเรียน

อย่างต่อเนื่องในทุกช่องทาง โดยการทำเว็บไซต์ ประชุมพบปะครองและผู้นำท้องถิ่น จัดนิทรรศการเผยแพร่การดำเนินงาน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รังสิตวันย์ จันทรัตน์ และนิมอนงค์ งามประภาสม (2556) ศึกษาวิธีการนำเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กบนพื้นที่สูงโดยทดสอบที่เรียนจากโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาจาก สมศ. แล้ววิเคราะห์ ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และนำกลยุทธ์ไปใช้กับโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมิน ผลผลิตของการวิจัยคือ กลยุทธ์สู่ความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยหมวดการนำองค์กรซึ่งเน้นการมีวิสัยทัศน์ร่วมในองค์กรและการปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์อย่างต่อเนื่อง การมองอนาคตด้านสินใจ การส่งเสริมกระบวนการองค์กรแห่งการเรียนรู้ การทำแผน ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงาน หมวดการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งมีการทำ SWOT การทำแผนปฏิบัติการ แผนการบริหารบุคคลและอื่นๆ การสื่อสารยุทธศาสตร์และถ่ายทอดตัวชี้วัดเป้าหมายสู่บุคคลากร และการจัดทำรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมวดการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสีย เน้นการมีช่องทางการรับฟังและการเรียนรู้ความต้องการ และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสีย โดยทำระบบข้อมูลสร้างเครือข่าย จัดกิจกรรมและประเมินความพึงพอใจ หมวดการวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ หมวดการบริหารทรัพยากรบุคคลซึ่งเน้นบรรยากาศการทำงานด้วยความสุขและพึงพอใจ ทำให้เกิดความผูกพันกับองค์กร การพัฒนาบุคคลากรและภาวะผู้นำ และหมวดการออกแบบและจัดการกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กล่าวได้ว่า การบริหารการศึกษาในเขตพื้นที่สูงมีปัญหาหลายประการ แต่ก็มีกลยุทธ์ที่หลากหลายที่มีความเป็นไปได้ที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาครุ การส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน และการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ได้เรียนรู้วิธีการที่เหมาะสมในการจัดการศึกษา ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

2.4.4 งานวิจัยเกี่ยวกับทิศทางและรูปแบบการจัดการศึกษา

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้เยาวชนกลุ่มชาติพันธ์ที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมักจะขาดทักษะชีวิต สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ยังเป็นเรื่องที่ต้องค้นหาและพัฒนา โดยรูปแบบการจัดการศึกษา อาจจำเป็นต้องมีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองความหลากหลายของบริบทสังคม

ในด้านการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ปั้นนเรศ อุตมะเวทิน (2555) พบว่าปัญหาการจัดการศึกษาเพื่อการอยู่ร่วมกันมี 12 ประเด็น ได้แก่ (1) การไม่ให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น แยกเด็กออกจากชีวิตจริงและวิถีชุมชน ขาดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หันไปหาบริโภคและวัตถุนิยม (2) ข้อจำกัดในเรื่องความเข้าใจและความสามารถในการปฏิบัติของสถานศึกษาเกี่ยวกับการเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น (3) การขาดการผลักดันจากเขตพื้นที่การศึกษาให้จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความแตกต่างหลากหลายทาง

วัฒนธรรมในพื้นที่ (4) การขาดแคลนทรัพยากรในการจัดการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ (5) การที่ครูไม่มีความรู้และประสบการณ์สอนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพรำมักเป็นครูบรรจุใหม่ (6) การที่ครูเป็นคนนอกพื้นที่ รู้จักท้องถิ่นอย่างผิดแผก สร้างความสัมพันธ์และประสานกับท้องถิ่นได้ยาก (7) การขาดการปรับหลักสูตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น (8) การขาดกันระหว่างเนื้อหาบางวิชา กับความเชื่อเดิม (9) การพานักเรียนลงพื้นที่เพื่อการศึกษาภายนอกโรงเรียนน้อยเกินไป ทำให้ไม่ได้รับความรู้เพียงพอและต่อเนื่อง (10) การขาดการถ่ายทอดวิถีชีวิตจากผู้ปกครองที่ต้องทำงาน ไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูกหลาน ทำให้เด็กรับวิถีชีวิตแบบที่ได้รับการสั่งสอนจากโรงเรียนเท่านั้น (11) การขาดแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม ทำให้ยากแก่การหาข้อมูลเพิ่มเติมจากที่เรียนในรายวิชาได้ยาก และเข้าไม่ถึงข่าวสารที่ทันสมัย (12) การขาดเนื้อหาท้องถิ่นในหลักสูตรการศึกษาภายนอกโรงเรียนทำให้การเรียนรู้เนื้อหาท้องถิ่นอาจไม่ถูกต้อง แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อการอยู่ร่วมกันประกอบด้วย 4 ประเด็นคือ (ก) ต้องยึดหลักความเสมอภาค เท่าเทียม เอื้อภักบุกลุ่มวัฒนธรรม นำไปสู่ความเข้าใจตนเองและยอมรับผู้อื่นไปพร้อมๆ กัน (ข) ต้องมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตลอดจนกิจกรรม การสื่อสาร และทัศนคติที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่หลากหลาย เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การทำงานกลุ่ม การเรียนร่วม และการสร้างเครือข่ายกับชุมชน (ค) หลักสูตรท้องถิ่นต้องสะท้อนทั้งเนื้อหาและมุ่งมองของทุกกลุ่มวัฒนธรรม (ง) ต้องสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เข้าใจความสำคัญของเอกภาพของชาติ และรู้จักวัฒนธรรมไทย

ในเรื่องปัญหาในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ ลักษณะดี กันตรี (2559) พบว่า นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มีปัญหาไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้นักเรียนตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนและผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์และความเครียด กล้าแสดงออกมากขึ้น โดยครูอาจใช้วิธีสอดการแทรกในรายวิชา การสร้างความเป็นกันเองในการให้คำปรึกษา แนะนำ การจัดกิจกรรมให้สร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นในโรงเรียนหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น และการรณรงค์ให้ปฏิบัติตามระเบียบ การนำนักเรียนไปเรียนรู้และพบริทยากรในท้องถิ่น จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น เพราะแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนยังจำกัด การวางแผนเพื่อเสริมเรื่องเหล่านี้ให้กับนักเรียน ต้องจัดระบบการควบคุมและติดตามผลการดำเนินงาน

ในเรื่องการเสริมสร้างทักษะชีวิตโดยทั่วไป ซึ่งสามารถนำมาใช้กับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้ด้วยเช่นกัน นั้น สกุทธิ์ ผิวอ่อนและคณะ (2559) ประมวลว่าทักษะชีวิตที่ต้องให้ความสำคัญในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริมและกำกับดูแลตนเอง ทักษะทางสังคมและพหุวัฒนธรรม การสร้างผลงานและการมีความรับผิดชอบ และภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ โดยปัจจัยนำเข้าได้แก่การบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกสถานศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตที่สั่งเคราะห์มี 8 องค์ประกอบได้แก่ หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย พฤติกรรมบ่งชี้ทักษะชีวิต กลไกการดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ

ในด้านรูปแบบการจัดการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในรอบห้าปีที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นรูปแบบการจัดการศึกษา 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) การจัดการศึกษาภาคปกติโดยการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและบูรณาการกับ

กลุ่มสาระ (2) การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา (สุบัน พรวีวงศ์, 2558) (3) การจัดการศึกษากอง
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน (วิริพิทย์ ประสานศักดิ์ทวี และคณะ, 2560) โครงการวิจัยนี้เน้นการ
จัดการศึกษาในรูปแบบที่หนึ่ง เพราะผู้วิจัยเห็นว่าเป็นงานส่วนใหญ่ มีโอกาสพัฒนาได้สูง เพราะมีมาตรฐาน
รองรับ ส่วนอีกสองรูปแบบนั้นเป็นงานสำคัญที่ต้องทำ แต่อยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัยนี้ ดังนั้น การบททวน
เอกสารจะเน้นเฉพาะรูปแบบที่หนึ่งและงานวิจัยเสริมรูปแบบที่หนึ่งในด้าน (ก) การพัฒนาครุ (ข) การ
เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของห้องถินในการจัดการศึกษา (ค) การสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการห้องถิน

การแก้ไขปัญหาในการศึกษาภาคปฏิโดยการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา เป็นแนวทางที่ผู้บริหาร
สถานศึกษาในพื้นที่ห่างไกลเห็นว่าเหมาะสมแก่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเหล่านี้ (มนันต์
แก้วกันธะ และคณะ, 2558) ในขณะที่ ฐิติบดี อพาพัฒนานนท์ (2556) ที่ชี้ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหาการใช้
แบบเรียนสำเร็จรูปดังที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไป แต่อาจไม่เหมาะสมกับบริบทในห้องถิน เพราะเนื้อหาพหุวัฒนธรรม
ในแบบเรียนสำเร็จรูปสำหรับชั้นประถมศึกษาถูกครอบจำกัดโดยมุ่งมองที่อาจแบ่งแยกหรือมีอคติของสำนักพิมพ์
แบบเรียนมากไปให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมหรือความหลากหลายทางวัฒนธรรม เน้นการใช้วัฒนธรรมเพื่อ
รักษาเอกภาพของรัฐ ส่วนใหญ่จะเน้นวัฒนาทางวัฒนธรรมเช่นอาหาร การแต่งกาย ประเพณีที่มีลักษณะสหศิริ
ขยายได้ และมีประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มองข้ามผลลัพธารการเลื่อนไหลของวัฒนธรรม การเลือกใช้แบบเรียน
ดังกล่าวโดยคัดเลือกเนื้อหาที่ห้องถินต้องการ ทำให้ยาก เพราะมีให้เลือกน้อย ส่วนการที่ครุจะสร้างบทเรียนที่เหมาะสมกับ
บริบทโดยลำพัง เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ต้องอาศัยการทำางานร่วมกับหลายภาคส่วนในห้องถิน

แม้ผู้บริหาร นักวิชาการ และครุจะเห็นพ้องกันว่า การพัฒนาหลักสูตรห้องถินเป็นเรื่องที่ต้อง^{ดำเนินการ} แต่ยังเผชิญกับปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรห้องถินหลายด้าน วัลยา นาสาร (2554) พบว่าแม้จะ^{มีความพยายาม}ในทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาหลักสูตรห้องถินมาก แต่ผลการพัฒนานั้นบวယังเข้าถึงห้องถินได้เพียง
ปานกลาง สาเหตุที่ทำให้การสร้างหลักสูตรสถานศึกษาได้ผลไม่ดีนักแบ่งออกเป็น 5 ด้านคือ (1) ด้านบุคลากร
แม่บุคลากรจะได้ร่วมการสัมนาและฝึกปฏิบัติ แต่ไม่มีแรงจูงใจที่จะพัฒนางานอย่างจริงจัง หรือสนใจที่จะ^{ร่วมกับห้องถิน}ในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของห้องถิน (2) ด้านวิทยากรห้องถิน ยังไม่มีการจัดทำ
ทำเนียบวิทยากรที่พิจารณาความสามารถ ความถนัด ความสมัครใจ ความเหมาะสมด้านวัยวุฒิ คุณวุฒิและ
ประสบการณ์ของวิทยากร (3) ด้านเนื้อหา ยังมีปัญหาในการรวบรวมข้อมูลห้องถินที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และ^{มีการประเมินผล}ปัญหา/ความต้องการของห้องถิน (4) ด้านการพัฒนาหลักสูตร แม้จะมีการตั้งคณะกรรมการใน
เรื่องนี้แล้ว แต่คณะกรรมการยังไม่มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการผลิตเอกสารหลักสูตรที่ระบุจุดมุ่งหมาย
วิสัยทัศน์ของโรงเรียนให้เหมาะสมกับชุมชน กระบวนการนำข้อมูลห้องถินมาใช้ในการจัดกิจกรรมและการเรียน
การสอนรายวิชา และการประเมินผลที่ชัดเจน (5) ด้านการบริหาร ยังมีปัญหาในการจัดหาทรัพยากรสนับสนุน
แหล่งเรียนรู้และการติดต่อสื่อสารกับห้องถิน ขาดการนิเทศ กำกับ ดูแล ช่วยเหลือเพื่อให้เกิดการใช้หลักสูตร
ห้องถินอย่างจริงจัง หรือเสนอแนวทางการพัฒนาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น และขาดการประเมินผล
และนำผลการประเมินมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุง

ในด้านการพัฒนาหลักสูตรห้องถิน ดิษยุทธ์ บัวจุ่มและคณะ (2557) ใช้กระบวนการในการพัฒนา
หลักสูตรเพื่อสร้างความสนใจและทักษะในอาชีพห้องถินสำหรับนักเรียน โดยทำการวิเคราะห์ปัญหาและ

ความต้องการของนักเรียน มีการร่วมตัดสินใจเลือกอาชีพในชุมชน สร้างหลักสูตรท้องถิ่น วิภาคษ์หลักสูตรท้องถิ่น ทดลองใช้และปรับปรุงหลักสูตร ผลการทดลองใช้พบว่า นักเรียนเกิดความสนใจอาชีพทำอุปกรณ์ห่อผ้าและห่อผ้าในระดับปานกลางถึงสูงมาก และสามารถสร้างหักษะได้ในระดับดี ส่วนรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่สังเคราะห์จากการประนองการประกอบด้วย การศึกษาศักยภาพชุมชน การกระตุ้นชุมชนและบุคคลากรโรงเรียนให้เกิดความตระหนักรและเสริมพลังในการจัดการศึกษาร่วมกัน การศึกษาความต้องการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาและวิภาคษ์หลักสูตรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง การจัดโครงการเสริมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง กระบวนการที่ดำเนินการมีลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการทำงานร่วมกับครูผู้สอนและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้

ในการจัดการศึกษาในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม รสสุคนธ์ เนาวบุตร และนรินทร์สังข์รักษा (2558) เห็นว่า ควรจัดการเรียนรู้ร่วมพหุวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันโดยสันติ เคารพในศักดิ์ศรีของกันและกัน พึ่งพา กัน เป็นพลเมืองของกลุ่มวัฒนธรรมและของโลกไปพร้อมๆ กัน ปัจจัยที่ทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ร่วมพหุวัฒนธรรมได้สำเร็จ ได้แก่ สภาพแวดล้อมของชุมชนที่มีความสามัคคีช่วยเหลือกัน ระบบการจัดการศึกษายึดหลักความเสมอภาค ยอมรับในความแตกต่าง บูรณาการท้องถิ่นอย่างหลากหลาย และครอบคลุม วัฒนธรรมชุมชนได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจชุมชนค่อนข้างดี มีรายได้หมุนเวียนและมีการช่วยเหลือกัน แนวทางการจัดการศึกษาต้อง (1) สร้างหลักสูตรบูรณาการ พหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น (2) มีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม วินัย และปฏิสัมพันธ์เพื่อให้วรจักรนิสัยใจคอ และวัฒนธรรมของกันและกัน (3) สร้างบรรยากาศความเสมอภาค ยุติธรรม และมีประชาธิปไตยในโรงเรียน (4) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ชุมชนมีการเยี่ยมโรงเรียน และมีบทบาทในการช่วยเหลือโรงเรียน เช่น เป็นวิทยากรหรือแหล่งเรียนรู้ และ (5) ปลูกฝังให้นักเรียนและผู้ปกครองรักบ้านเกิด เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสำคัญของเอกภาพของท้องถิ่น

การสร้างหน่วยการเรียนรู้/หลักสูตรบูรณาการท้องถิ่น เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ให้น้ำหนักด้านการสอน วิธีการสร้างหน่วยการเรียนรู้มีหลากหลายวิธี ในการสร้างหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาความมั่นคงของเยาวชนนอกรอบการศึกษา วรสุดา วัฒนวงศ์ (2557) ใช้วิธีการสำรวจปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นโดยประชุมกลุ่มในชุมชนเพื่อหาข้อมูลพื้นฐาน สอบถามความต้องการในการเรียนของเยาวชนในการศึกษานอกรอบ และค้นคว้าจากเอกสาร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มา.y ร่างหน่วยการเรียนรู้ ทดสอบหน่วยเรียนรู้ ตรวจสอบหน่วยการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญและท้องถิ่น ทดลองใช้สอนเพื่อทดสอบประสิทธิภาพ และเผยแพร่ ผลผลิตประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 5 เรื่อง ได้แก่ ความรู้ทั่วไปของชุมชน เช่น สถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญเชิงประวัติศาสตร์ เทศกาลและกิจกรรมทางวัฒนธรรม อาหารพื้นบ้าน ดนตรี ศิลปะและวัฒนธรรม ความเชื่อและแนวปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

กล่าวได้ว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธ์ที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเป็นองค์รวม ผู้แก้ปัญหาต้องใส่ใจกับการ

จัดการความหลากหลายบนหลักความเคารพในความเสมอภาคและการเลื่อนไหลงของวัฒนธรรม รูปแบบการจัดการศึกษาเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น รูปแบบการจัดการศึกษาภาคปกติที่เชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรท้องถิ่น รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในระบบโรงเรียน รูปการจัดการศึกษาแบบไฮมสกูล รูปแบบการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษา และรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบต่างๆ มีความน่าสนใจ แต่สำหรับโครงการนี้ จะใช้รูปแบบที่ใกล้เคียงกับรูปแบบแรก เพราะยังเห็นว่า เป็นปัญหาของเยาวชนส่วนใหญ่ มีมาตรฐานอ้างอิงและทรัพยากรบุคคลที่จะขับเคลื่อนที่ชัดเจน และผลจากการศึกษานี้ บางอย่างสามารถนำไปใช้ได้กับการจัดการศึกษาในรูปแบบอื่นได้ อย่างไรก็ตี แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นในโครงการวิจัยนี้จะไม่แยกส่วนจากหลักสูตรแกนกลาง ไม่เน้นความสมบูรณ์ของเอกสารหน่วยการเรียนรู้ แต่เน้นการเสริมพลังผู้เกี่ยวข้องและส่งเสริมสนับสนุนให้ได้มีประสิทธิภาพและพัฒนา

2.4.5 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาครูเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนการสอน

งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาครูเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่ว่าจำเป็นต้องพัฒนาครูในด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันและมุ่งเน้นการคิดต่อต่อง โดยวิธีการพัฒนาที่จะเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมอาจทำได้โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ในเรื่องการพัฒนาสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สุพิช ชัยมงคลและคณะ (2556) นำตัวชี้วัดด้านการออกแบบและจัดทำแผน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยี และด้านการวัดและประเมินผลไปวัดสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาในพื้นที่สูง พบร่วมกับ สมรรถนะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีสมรรถนะในการจัดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติในระดับสูงสุด แต่ให้ผู้เรียนได้ วิเคราะห์วิจารณ์ในระดับต่ำสุด กลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูต้องเริ่มจาก การสร้างความตระหนัก เจตคติที่ดี ความมั่นใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ เชิงรุก

ในเรื่องการพัฒนาสมรรถนะครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกันที่เน้นการคิดต่อต่อง รับภา กุณพันธนาภาและวิเชียร รำรงโสดติสกุล (2560) เสนอว่าหลักสูตรพัฒนาครูต้องประกอบด้วย 7 องค์ประกอบคือ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะในการบริหารหลักสูตร สาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการใช้สื่อการเรียนการสอน และแนวทางการวัดและประเมินผล และได้จัดทำหลักสูตรการพัฒนาครูประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ สามัญทัศน์การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สามัญทัศน์การประเมินหลักสูตร การสร้าง/พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การประเมินการใช้หลักสูตรท้องถิ่น และการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร โดยกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรพัฒนาครูมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเชิญสถานการณ์ผ่านข้อมูล ขั้นระดมความคิดพิชิตสถานการณ์ ขั้นร่วมค้นหาข้อสรุปสู่การปฏิบัติ ขั้นเสนอผลงาน/ต่อต่องการเรียนรู้สู่ความรู้ใหม่ และขั้นสะท้อนผลการเรียนรู้สู่ทางเลือกใหม่

ในการพัฒนาครูในการจัดทำหลักสูตรห้องถินโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ วิชาสารที่ ๓ ภาคบุตร (2556) พบว่าการทำงานในลักษณะกิจกรรมหลากหลายรอบ ทำให้ครูประจำการ 10 คนสามารถร่วมกันวางแผน กำหนด ทิศทางการพัฒนากิจกรรม เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร ค้นหาความรู้ที่ขาด แบ่งงานกัน ทำงานสามารถผลิตหลักสูตรห้องถินเรื่องการทำได้ ทำให้ครูมีความมั่นใจที่จะจัดทำหลักสูตรห้องถินใน สถานศึกษาได้

กล่าวได้ว่า การพัฒนาครูด้วยการส่งเสริมให้ร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อบูรณาการห้องถินเชิงรุก โดยมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็นจะเป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองและสร้างความมั่นใจว่าครูจะไม่โดดเดี่ยวทางวิชาการ เกิดความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนวิธีการสอนให้สอดคล้องกับห้องถินมากขึ้น

2.4.6 งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทใหม่ของห้องถินในการร่วมจัดการศึกษา

งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของห้องถินในการจัดการศึกษาชี้ว่า ห้องถินสามารถมีส่วนร่วมในด้าน ต่างๆ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ เพราะห้องถินเองเป็นผู้รับประโภชน์โดยตรง

ในการศึกษาปรากฏการณ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาด กลางโดยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง (ผู้บริหาร ครูหัวหน้ากลุ่ม คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง) นิตยา แก้วแสนชัย และเสานี สิริสุขศิลป์ (2558) พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนทั้งสองขนาดมีส่วน ร่วมเหมือนกันในการตัดสินใจ วางแผน วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ และกำหนดนโยบายการพัฒนา คุณภาพการศึกษา ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารทั่วไปและงบประมาณในโรงเรียนขนาดเล็กมากกว่า ขนาดกลาง ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาประโยชน์และติดตามประเมินผลโดยเฉพาะในด้านวิชาการของ โรงเรียนทั้งสองขนาดใกล้เคียงกัน ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้แก่ วิสัยทัศน์ ความเอื้ออาทรชุมชน และ การแสดงความตั้งใจพัฒนาโรงเรียนของผู้บริหาร การเห็นความสำคัญของคุณภาพของการศึกษาของผู้นำ ชุมชน ความสามารถในการประชาสัมพันธ์การประสานงานของผู้นำชุมชน และความสามารถพัฒนาระหว่างโรงเรียน กับชุมชน

กนกอร บุญกว้าง และจินนวัตร ประโภดัง (2559) พบว่าแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง อันได้แก่ผู้บริหาร ผู้ปกครอง นักเรียน ครู ผู้นำห้องถิน คณะกรรมการสถานศึกษามี ๖ แนวทางได้แก่ การระดม ความคิด การวิเคราะห์ปัญหานครรثราต่อการพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน การวางแผนและระดมทรัพยากร การลงมือปฏิบัติตามแผน การติดตามและประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข และการร่วมรับประโภชน์ทางจิตใจ เชื่อใจเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความช่วยเหลือจากผู้นำทางการศึกษา ศาสนา และการปกครอง การมี การรวมกลุ่มต่างๆ ในห้องถินมาก การสนับสนุนจากเครือข่ายครูและผู้ปกครอง ความสามัคคี ความเอาใจใส่ และผลงานวิชาการของครู การที่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นที่ยอมรับของห้องถิน ส่วนปัจจัยเชิงลบได้แก่ การที่ ห้องถินไม่ได้รับทราบการดำเนินงานของโรงเรียนและการไม่ทราบก្មោរបីในการดำเนินงานของโรงเรียน โดยในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ควรศึกษากระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วม ของห้องถิน ศึกษาความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมไม่ให้เสื่อมถอย และศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รูปแบบต่างๆ ที่ทำให้ห้องถินมีส่วนร่วมได้ง่ายขึ้น เช่นการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาในระบบ การพัฒนา

อาชีพ การตั้งศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่น การจัดการโรงเรียนในบ้านหรือโอมสกุล การจัดการศึกษาแบบอาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียน-โรงงานหรือสหกิจศึกษา เป็นต้น

กล่าวได้ว่า ท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ใน การจัดการศึกษาให้กับเยาวชนในท้องถิ่นได้ อาทิเช่น การร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ การกำหนดวิสัยทัศน์/นโยบาย การวางแผนปฏิบัติการ การร่วมบริหาร/ปฏิบัติการ การให้การสนับสนุน การร่วมรับประโภชน์ต่อสังคม/จิตใจ ส่วนการจะมีประสิทธิผลเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ โครงการวิจัยนี้จะเน้นการเสริมสร้างประสบการณ์ให้ท้องถิ่นตระหนักรถึงบทบาทของตน มองเห็นบริบท ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมเพื่อทางดึงปัจจัยเกื้อหนุนมาใช้หรือจัดการกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรค การทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับโรงเรียนน่าจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนการสอนได้

2.5 นิเวศวัฒนธรรม

ในการแสวงหาแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมกับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์โดยการนำประเด็นจากชีวิตจริงมาเป็นเนื้อหาการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมนั้น นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นหนึ่งที่มีความเหมาะสม เพราะนิเวศวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้คนปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล เกื้อหนุนการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม ในท้องถิ่นที่ผู้คนมีวัฒนธรรมหรือปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับนิเวศท้องถิ่นได้ จะสามารถรักษาและสืบทอดรากเหง้าของตน ส่งเสริมให้ผู้คนสามารถพึ่งพาตนเองและเกี้ยวข้องกับผู้อื่นที่มีความหลากหลายได้อย่างลงตัว

Julien Stewart นิยามว่า นิเวศวัฒนธรรม หมายถึงข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลจากการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของมนุษย์ในแต่ละสังคม นิเวศวัฒนธรรมมีความสำคัญ เพราะทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างกลมกลืน แต่เดิมมานุษย์รู้จักเรียนรู้สิ่งแวดล้อมของตน รู้จักพฤติกรรมของสัตว์และพืชในท้องถิ่น พัฒนาปรับตัวทางด้านการตั้งถิ่นที่อยู่ ด้านอาหารการกิน ตลอดจนการล่าสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ การผลิตทางการเกษตรทำสวนไร่นา การรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยพืชสมุนไพรพื้นบ้าน และการปรุงอาหารหวาน เกิดเป็นศิลปะวัฒนธรรม ประเภทนี้ วิถีชีวิตที่สอดประสานกับธรรมชาติของสรรพสิ่งโดยรอบ วัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนสร้างสรรค์ขึ้น จึงมีเอกลักษณ์เฉพาะที่ตั้งอยู่บนสภาพแวดล้อมและสังคมหรือบริบทของชุมชนนั้นๆ (ยศ สันตสมบัติ, 2548)

อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมเป็นผลวัตถุทางพฤติกรรมที่สามารถเรียนรู้และปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไปโดยเหตุปัจจัยจากทั้งสังคมภายในและภายนอก ดังนั้น เมื่อมีการเคลื่อนตัวของวัฒนธรรมตะวันตกที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากว่า ทำให้ชีวิตสะดวกสบาย จึงเกิดพลังขับเคลื่อนที่globusเกลื่อนและทำลายเทคโนโลยีพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้วิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่เคยมีอยู่อย่างหลากหลาย กลายเป็นอารยธรรมดีๆที่ห่างไกลธรรมชาติ เมื่อวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นถูกละเลย ผู้คนในชุมชนถูกแยกออกจากบริบททางธรรมชาติรอบตัวมากขึ้น ธรรมชาติแวดล้อมในชุมชนจึงมีความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากขึ้น การอนรักษ์พื้นที่ สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของ

ชุมชน และมีความเกี่ยวพันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้ดำรงอยู่ จึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงเป็นการป้องกันไม่ให้วัฒนธรรมห้องถินถูกกลืนหายไปเท่านั้น แต่ยังเป็นการป้องกันไม่ให้ธรรมชาติที่แวดล้อมชุมชนถูกทำลายอีกด้วย (วิสุทธิ์ ใบเมี้ย, 2550)

การเรียนรู้เรื่องนิเวศวัตนธรรมมีความสำคัญยิ่งต่อการคงอยู่ของมนุษยชาติซึ่งมีความเกี่ยวพันหรือขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมเป็นอันมาก Charles Darwin ได้อ้างอิงแนวคิดเรื่องวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต (Organic Evolution) หรือการกลายพันธุ์ของนักธรรมชาติวิทยาชาวฝรั่งเศสชื่อ Lamark และ Eramus Darwin และกำหนดทฤษฎีการคัดเลือกของธรรมชาติ (Natural Selection) ขึ้นร่วมกับ Alfred Russel Wallace เพื่ออธิบายว่าพันธุ์พืชและสัตว์แต่ละชนิดมีความแตกต่างหลากหลายเป็นอันมาก ไม่ว่าจะในด้านขนาด ความแข็งแรง ภาระการเจริญพันธุ์ สุขภาพ ความยืนยาวของชีวิต พฤติกรรม และลักษณะอื่นๆ เวลาที่มนุษย์สมพันธุ์พืชและสัตว์ ก็จะเลือกใช้พืชและสัตว์ที่มีลักษณะที่ตนต้องการได้ ส่วนในเรื่องของมนุษย์นั้น Darwin ได้อ้างอิงแนวคิดของนัก生物学家 อังกฤษชื่อ T.R. Malthus (1798) ซึ่งคิดว่าศักยภาพการขยายพันธุ์ของมนุษย์นั้นสูงเกินกว่าทรัพยากรธรรมชาติจะรองรับได้ ตามกฎธรรมชาตินั้น ชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับการมีอาหาร การกิน เมื่อการขยายพันธุ์ของมนุษย์สูงเกินไป ก็จะเกิดการรักษาสมดุลโดยธรรมชาติ หากมนุษย์ปราศจากการควบคุม ตนเองทางศีลธรรม จริยธรรมแล้ว จำนวนประชากรก็จะถูกจำกัดโดยโรคภัยไข้เจ็บ ภาระอดายาก และสังคม ในขณะที่การรองรับของธรรมชาติมีความจำกัดเช่นนี้ Darwin และ Wallace เห็นว่าคนที่จะสามารถมีชีวิตรอดได้นั้นคือคนที่มีความพร้อมในการดำรงชีวิตรือปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าคนที่ไม่มีความพร้อม ส่วนในด้านชีวภาพ การผสมข้ามพันธุ์ที่ลักษณะเฉพาะบางอย่างจะถูกถ่ายทอดไปสู่รุ่นต่อไป ส่วนลักษณะใดที่ไม่ช่วยเสริมความสามารถของมนุษย์ก็จะถูกกำจัดไป ทำให้มนุษย์แต่ละรุ่นแตกต่างจากรุ่นพ่อแม่ไปทีละน้อย ซึ่ง Darwin (1859) เรียกกระบวนการนี้ว่า การคัดเลือกของธรรมชาติ (Natural Selection) ที่ทำให้เกิดกระบวนการวิวัฒนาการด้านชีวภาพ (Organic Evolution)

อย่างไรก็ตี หากมนุษย์ยังคงทำลายสิ่งแวดล้อม ใช้หนทางพิเศษ (Specialized) ในการใช้สิ่งแวดล้อมมากขึ้นเรื่อยๆ แล้ว สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติก็จะเปลี่ยนไปอย่างไม่มีชีดจำกัด จนมนุษย์เองไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ทำให้มนุษย์เองสูญพันธุ์ไปอย่างที่เกิดขึ้นกับ Hominid ที่เรียกว่า *Australopithecus* บางประเภท นักมานุษยวิทยา Bogin (1985) ยกตัวอย่าง การสูญพันธุ์ของ *Australopithecus* ซึ่งเป็น Hominid ที่มีชีวิตอยู่ในช่วง 4,000-1,000 ล้านปีก่อน จาก化石 fossil ของ *Australopithecus* ที่พบครั้งแรกในปีค.ศ. 1924 ในประเทศอัฟริกาใต้ ซึ่งให้เห็นว่า *Australopithecus* มีอัตราส่วนขนาดโครงสร้างต่อหนักตัวใหญ่กว่าลิงถึง 6 เท่า มีแขนยาว ยืน 2 ขา อาจป็นต้นไม้หาอาหารบ้าง อย่างน้อยมีการใช้เครื่องมือที่ทำด้วยหิน *Australopithecus* แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทแกรกเรียกว่า Robust มีใบหน้าใหญ่ มีฟันและกรามใหญ่ คาดว่าเน้นกินเนื้อเป็นอาหาร ประเภทที่สองเรียกว่า Gracile มีใบหน้า พันและกรามเล็กกว่า คาดว่ากินอาหารที่หลากหลาย (Omnivorous) นอกจาก Hominids สองชนิดนี้แล้ว ในยุคหน้ายังมี Hominids อื่นๆ อีกหลายประเภท แต่ทั้งหมด รวมทั้ง *Australopithecus robustus* ได้สูญพันธุ์ไป เพราะการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่ทำให้การกระจายของทรัพยากรอาหารเปลี่ยน โดย Bogin อ้างอิงแนวคิดของ G.G. Simpson เพื่ออธิบายว่ากระบวนการวิวัฒนาการของมนุษย์นั้นเป็นวงจรที่มี 4 ขั้นหมุนวนไปประกอบด้วย (1) การเกิด

สิ่งแวดล้อมใหม่ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ปรากฏการณ์ทางธรณีวิทยา และการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศเดิม การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพทำให้สิ่งมีชีวิตต้องปรับตัว สิ่งได้ปรับตัวไม่ได้ ก็สูญพันธุ์ไป ส่วนที่ปรับตัวได้ ก็มีทั้งที่ปรับตัวโดยการย้ายถิ่น หรือการปรับตัวในถิ่นเดิม ก็กระจายออกเป็นหลักหลายพันธุ์ (2) การแยกชิงทรัพยากรระหว่างพันธุ์ใหม่และเก่า พันธุ์ที่ไม่สามารถแยกชิงได้ก็จะสูญพันธุ์ไป พันธุ์ที่คงอยู่ก็จะพัฒนาลักษณะเฉพาะ (Specialization) เพื่อแยกตัวออกจากระบบบินิเวศแบบเดิมๆ และลดการแยกชิงทรัพยากร ยิ่งมีการพัฒนา Specialization มาขึ้น รูปลักษณ์ของพันธุ์นั้นก็จะยิ่งต่างจากพันธุ์อื่นๆ (3) ในที่สุดก็จะมีเพียงหนึ่งพันธุ์ต่อหนึ่ง Niche (One species per one niche) และ (4) เกิดสิ่งแวดล้อมใหม่ และวิวัฒนาการที่หมุนวนกลับไปขึ้นที่หนึ่งอีกครั้ง

ในอดีตที่ผ่านมา มนุษย์ดูจะเป็นสิ่งมีชีวิตที่ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้มากกว่าสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เพราะมนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมหลายอย่างเพื่อการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายขึ้นมา มนุษย์แตกต่างจากสัตว์โลกชนิดอื่นๆ ที่ส่วนใหญ่มักจะมีวิถีการดำรงชีวิตแบบเดียว มนุษย์จึงมีถิ่นที่อยู่ที่หลากหลายกระจายตัวไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นเขตต้อนขึ้น หรือเขตอาร์คติก มนุษย์สามารถดำรงชีพได้ แต่เมื่อมนุษย์เริ่มบริโภคและจัดการทรัพยากรในรูปแบบเดียว นำไปสู่การลดน้อยถอยลงของความหลากหลายทางชีวภาพ มุ่งเข้าสู่วัฒนธรรมโลภิวัต์มากขึ้น ในที่สุดอาจจะเหลือเพียง Niche เดียวที่ไม่สามารถรองรับมนุษย์ทั้งหมดได้

เพื่อส่งเสริมรักษาความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม นอกจากจะต้องดำเนินถึงบูรณาการของระบบบินิเวศแล้ว ยังต้องมีความรู้ความเข้าใจในนิเวศวัฒนธรรมและนิเวศสังคมด้วย นิเวศวิทยานั้นเน้นศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมโดยรวมของสิ่งมีชีวิตนั้น นิเวศวิทยาไม่ได้มองเห็นคนในระบบบินิเวศ บางที่ ถึงขนาดมองเห็นว่าคนอยู่เหนือระบบธรรมชาติ ในขณะที่มนุษย์นิเวศวิทยาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เช่นภูมิอากาศ หรือดิน และการแลกเปลี่ยนพลังงานกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ หรือคนอื่นๆ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่างๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตบนโลกนี้ มนุษย์นิเวศวิทยาศึกษาทั้งอิทธิพลของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรมและการปรับตัวของมนุษย์ การศึกษาตามแนวนี้ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับระบบบินิเวศแบบต่างๆ (Ecosystems) เช่น ระบบบินิเวศป่า หรืออื่นๆ โดยใช้ระบบบินิเวศเป็นหน่วยวิเคราะห์ ทำให้ประสบปัญหาสำคัญในการกำหนดขอบเขตของระบบบินิเวศที่จะศึกษาเนื่องจากในสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน การจะแยกบางส่วนออกจากมาศึกษาทำได้ยาก ทำได้เพียงกำหนดขอบเขตในลักษณะสมมุติ (Artificial) ที่ลือว่าระบบบินิเวศที่ศึกษาเป็นระบบปิด (Closed Systems) ทั้งๆ ที่เป็นที่ทราบกันดีว่าระบบบินิเวศเป็นระบบเปิดที่ได้รับอิทธิพลจากทั่วภายในและภายนอก

นอกจาก ความรู้ความเข้าใจในเชิงกายภาพและชีวภาพในระดับหนึ่งแล้ว การส่งเสริมรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ต้องให้ความสำคัญต่อมิติทางสังคม งานนั้นที่ ภูมิใจพันธุ์ (2543) อธิบายว่า ตามแนวคิดทางนิเวศวัฒนธรรมนั้น สิ่งแวดล้อมไม่ได้แยกส่วนออกจากระบบสังคมของมนุษย์ จึงต้องทำความเข้าใจวิธีการที่ทั้งสองระบบอยู่ร่วมกัน ภายใต้เงื่อนไขของปริบที่ แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมให้ความสำคัญต่อจิตสำนึกทางวัฒนธรรม และหลักเหตุผลแบบเศรษฐกิจเชิงสำนึกอย่างมีศีลธรรม

(Moral Economy) ที่แต่ละชุมชนห้องถินแสดงออกมาในรูปของการจัดการองค์กรและการจัดการเชิงระบบ เช่นการจัดการลุ่มน้ำ หรือการจัดการระบบนิเวศเกษตร

การศึกษาแนวโน้มนิเวศวัฒนธรรมโดยทั่วไป มี ๒ รูปแบบ แบบแรกเน้นเรื่อง พฤติกรรมและจิตสำนึกของ ชุมชนห้องถิน เรียกว่า นิเวศวิทยามนุษย์ ซึ่งศึกษาอยุธวิธีในการปรับตัวของชุมชนเมื่อนิเวศเปลี่ยนแปลง มีการ ปรับพฤติกรรมและกำหนดกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมใหม่ สร้างจิตสำนึกใหม่ ส่วนแบบที่สองเน้นการศึกษาเชิง ระบบ ซึ่งเน้นศึกษาอยุธวิธีในการปรับตัวของชุมชนในระบบนิเวศชนิดต่างๆ เมื่อเพชญหน้ากับการเปลี่ยนแปลง ต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการเมือง โดยให้ความสำคัญกับระดับชุมชน แต่จะ ไม่อธิบายว่า สำนึกอย่างมีศีลธรรมจะเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะการศึกษามักละเอียดทั้งความขัดแย้งภายในชุมชน และระหว่างชุมชนกับภายนอก แต่จะปฏิเสธระบบตลาด และมีแนวโน้มที่จะคิดแบบอุดมคติ

ในด้านการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม มนุษย์มีความสามารถพิเศษ แตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่น มนุษย์รู้จัก สะสม ถ่ายทอด และพัฒนาความรู้ เพื่อมนุษย์มีภาษาและระบบสัญลักษณ์ที่ซับซ้อนกว่าสัตว์อื่นๆ หลักฐาน เรื่องความสามารถในเรื่องนี้คือ การกระจายตัวของถินที่อยู่ของมนุษย์ มนุษย์ยุคแรกกำรงชีพในเขตร้อน (Tropics and Sub-tropics) ที่มีพรოพีชและสัตว์ต่างๆ มากmany เช่น ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ มนุษย์เรียนรู้ที่ จะเข้าไปดำรงชีพในเขตหนาว (Arctic) ที่ต้องอาศัยพลังงานในการดำรงชีพมาก เรียนรู้ที่จะพึงพาสัตว์นักล่า เช่น หมีหรือแมวน้ำ ซึ่งอยู่ในห่วงโซ่ออาหารระดับบนและสะสมพลังงานจากสัตว์เล็กอื่นๆ เรียนรู้ที่จะพัฒนาระบบทekโนโลยีและการขนส่งที่ซับซ้อนซึ่งมีต้นทุนสูง ทำให้สนับสนุนการดำรงชีพของมนุษย์ได้ในจำนวน ไม่มาก อย่างไรก็ได้ มนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในเกือบทุกเขตเพื่อมนุษย์มีศักยภาพในการปรับตัว ที่แสดงออกมาในรูปของวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยความรู้ แนวปฏิบัติ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่มนุษย์ใช้ใน การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การที่เยาวชนได้โอกาสเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม ทำความเข้าใจทั้งในภาพที่ ปรากฏ และในความหมายหรือเหตุผลแห่งการมีอยู่ของสิ่งเหล่านี้ จะช่วยให้เยาวชนได้เข้าใจว่าควรปรับตัว อย่างไรเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างยั่งยืน

การเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของมนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่น เพื่อมนุษย์มีศักยภาพในการสะสม (Accumulation) ความคิดและทักษะต่างๆ และมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยน (Flexibility) ได้รวดเร็วกว่าสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่มักอาศัยแค่สัญชาตญาณ เช่น นกกระจาบหรือแมลงมุนที่จะสร้างรังในแบบเดิมไม่ ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใด แต่มนุษย์สะสมความรู้และทักษะไว้มากmany ทำให้สามารถสร้างบ้านที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม กับภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และวิถีการดำรงชีวิต สิ่งที่ทำให้มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงคือ “ภาษา” หากไม่มีภาษา ไม่มีตัวอักษร มนุษย์คงจะไม่สามารถถ่ายทอดความคิดและทักษะข้ามรุ่น หรือข้ามเขตได้ แต่เพื่อมนุษย์มีภาษา จึงมีการเผยแพร่รายจาย และพัฒนาทางวัฒนธรรมของมนุษย์ได้ในทุกหนแห่ง

แต่ศักยภาพการเรียนรู้ ทำให้มนุษย์เดินหน้าไปไกลกว่าการเรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตให้ สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่มนุษย์พัฒนาความคิดและทักษะ สร้างสิ่งที่เรียกว่า เทคโนโลยี ที่ทำให้ มนุษย์อาชันะธรรมชาติ สร้างสิ่งแวดล้อมใหม่โดยการหยิบยื่นทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวออกไป เพื่อประโยชน์ที่ตนเองต้องการ เช่น ความสะดวกสบาย หรือความมั่งคั่ง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมรอบตัวและผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับโลก ตัวอย่างการอาชันะธรรมชาติของมนุษย์มีมากมาย

อาทิเช่นการสร้างโครงข่ายน้ำที่ดึงเอาน้ำจากแม่น้ำจ่อร์แดนและทะเลสาปกาลีสีเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่แห้งแล้ง รวมทั้งเพื่อเปลี่ยนทะเลรายให้เป็นป่า และเพื่อทำการเพาะปลูกพืชเพื่อการค้าส่งออก ที่ต้องใช้พลังงานในการผลิตสูงมาก และนำไปสู่การแย่งชิงน้ำระหว่างประเทศอิสราเอลและประเทศเพื่อนบ้าน เป็นปัญหาการเมืองระหว่างประเทศและปัญหาเรื่องเชื้อชาติที่เรื้อรังมานาน การส่องออกผลผลิตทางการเกษตรของอิสราเอลนำไปสู่ประเด็นว่า ที่จริงใครคือผู้ใช้น้ำที่แท้จริง (Virtual Water Users) ในกรณีนี้คงหนีไม่พ้นที่จะต้องนับว่าประเทศในทวีปยุโรปที่ซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากประเทศอิสราเอลเป็นผู้ที่ใช้น้ำและสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงของประเทศอิสราเอลและจอร์แดน หากการค้าระหว่างประเทศยังดำเนินไปเช่นนี้ ต่อไปจะเกิดอะไรขึ้นในส่วนน้ำจำกัดนั้น มนุษย์ในปัจจุบันใช้พลังงานในการดำรงชีพมากเกินความจำเป็น สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ มากมาย เช่นปัญหาโลกร้อน ปัญหาน้ำท่วม ปัญหากัยแล้ง ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการใช้ทรัพยากรหรือการบริโภคระหว่างคนรวย-คนจน คนมีอำนาจ-คนไม่มีอำนาจ การเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจเรื่องเหล่านี้โดยเริ่มจากสิ่งใกล้ตัว ก่อนที่จะขยายขอบเขตการเรียนรู้ให้กว้างขวางมากขึ้น น่าจะนำไปสู่การคิด และเลือกปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

ยิ่งมนุษย์มีเทคโนโลยีทางการผลิต และการขนส่งฯลฯ ที่ก้าวหน้ามากขึ้นเท่าใด การคำนวณขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติก็เป็นเรื่องที่ทำได้ยากมากขึ้นเท่านั้น ในการส่งเสริมรักษาความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม “ระบบการให้คุณค่า” (Valuation) ของสิ่งแวดล้อม และระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยมนุษย์เป็นเรื่องสำคัญ การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของสิ่งแวดล้อมที่คำนวนโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอก จะไม่ได้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมโดยอัตโนมัติ เพราะการกำหนดนั้นจะทำโดยใช้ระบบคุณค่าของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องหรือมีข้อผิดพลาด เพราะมองข้ามข้อจำกัดบางอย่างของผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ไป การสร้างความเข้าใจในภูมิปัญญา การศึกษาเหตุผลที่รองรับภูมิปัญญา จะส่งเสริมให้เยาวชนคิดวิเคราะห์ พิจารณาความเหมาะสมของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่ได้ผ่านการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยawnan ว่าเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบันหรือไม่ และแสวงหาแนวทางทางเลือก/วิถีใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน เช่น โดยการปรับภูมิปัญญาเพื่อให้เหมาะสมกับปัจจุบัน ช่วยให้เกิดการจัดการ/ใช้/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย แทนที่จะมุ่งไปสู่การจัดการแบบเดียวกันทั่วโลก หรือที่เรียกว่า One World, One Culture ที่สะท้อนการบริโภคที่เหมือนกันทั่วโลก ซึ่งจะนำไปสู่การแก่งแย่งทรัพยากรและการสูญพันธุ์ของมนุษย์ในปัจจุบันที่ลือว่าเป็นมนุษย์พันธุ์เดียวที่เหลืออยู่บนโลก

โดยสรุป การเรียนรู้ประเด็นด้านนิเวศวัฒนธรรมครอบคลุมมิติสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ กล่าวคือ ในมิติสิ่งแวดล้อมต้องมีความเข้าใจในสภาพธรรมชาติของภูมิประเทศและภูมิอากาศ ตลอดจนโครงสร้างความเชื่อมโยง บทบาทหน้าที่ของสรรسطิ่งในพื้นที่ รวมทั้งสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่ทำให้สภาพธรรมชาติดีขึ้น/เลวลง/มีปัญหา/มีความเสี่ยง ในมิติเศรษฐกิจต้องมีความเข้าใจแบบแผนการผลิต วิถีการดำรงชีพ และการประกอบอาชีพที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทั้งภายในพื้นที่และจากนอกพื้นที่ ในมิติสังคมต้องเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคม (เครือญาติ ใกล้ชิด/เห็นพ้อง/ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การตั้งถิ่นฐาน ประชากร ภูมิศาสตร์ ภาระทางเศรษฐกิจ การจัดการความขัดแย้ง

โลกทัศน์ ความเชื่อ ศรัทธาและความยำเกรงในสิ่งหนึ่งหรือรวมชาติที่ร้อยรัดและสร้างจิตวิญญาณห้องถินเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข รวมทั้งสถานะของวัฒนธรรมห้องถิน (อ่อนแอก/เข้มแข็ง/ปรับเปลี่ยน) และผลของการรุกคืบของวัฒนธรรมภายนอก (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2557)

โครงการวิจัยนี้เลือกนิเวศวัฒนธรรมเป็นฐานให้เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์เรียนรู้ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตจริงรอบตัวไม่ว่าจะในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นลักษณะเฉพาะดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์และการเลื่อนไหลของนิเวศวัฒนธรรมในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง เมื่อประกอบกับแนวคิดในการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ เยาวชนจะถูกท้าทายให้ค้นหา และใช้ข้อมูลในการคิดไตร่ตรอง และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ เพื่อกำหนดจุดยืนในการดำเนินชีวิตร่วมถึงการรับซ่งบทบาทในการอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมชุมชน

2.6 กลุ่มชาติพันธุ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงราย

ที่ราบเชียงรายเป็นที่ราบร�ห่วงภูเขา มีน้ำท่าอุดสมบูรณ์ มีเชือเสียงในด้านการผลิตข้าวที่มีคุณภาพมาช้านาน บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547) พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ดังเดิมในที่ราบเชียงรายคือ กลุ่มละว้าหรือลี้ ต่อมากลุ่มไตyuนได้อพยพเข้ามาสร้างบ้านแห่งเมือง โดยมีเมืองเชียงแสนหลวงเป็นเมืองหลวง กิจการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่มากขึ้น ในปี 2493 ในที่ราบเชียงรายมีกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ต่ำกว่า 30 กลุ่ม

การศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ในยุคแรกๆ มักมุ่งเน้นไปที่การทำไร เลี้ยงลอยหรือการปลูกฝัน ซึ่งถูกมองว่าเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และแหล่งต้นน้ำลำธาร แต่เมื่อได้มีการช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์ให้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต การทำลายน้ำน้ำก็ยังคงปรากฏให้เห็นและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นผู้ทำลายจริงหรือไม่ วิสาหกิจ ออนไลน์และคณาจารย์ (2541) ได้ตั้งข้อสังเกตว่ากลุ่มชาติพันธุ์มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย ในการดำเนินงาน พัฒนา ไม่ควรละเมิดวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง เพราะจะทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุผล เช่น การจัดการเรื่องที่ดินไม่สมควรที่จะแยกคนออกจากป่า แต่ควรให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ดินและน้ำในมิติเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จารีตประเพณีท้องถิ่นและกฎหมายชาวบ้านที่เอื้อต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบัน มีความพยายามรณรงค์ให้กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงรายมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมของตนเองเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืนมากขึ้น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงรายมีโครงการชาติพันธุ์อาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม (ตะลุยข่าว, 2560) อย่างไรก็ได้ การรณรงค์ดังกล่าวเป็นการรณรงค์สำหรับผู้ใหญ่ ควรได้มีการรณรงค์ส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเพื่อสามารถรับบทบาทที่เหมาะสมต่อจากผู้ปกครอง และการส่งเสริมเยาวชนที่ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากทำให้ผู้ปกครองคิดถึงอนาคตของลูกหลานที่จะขึ้นกับนิเวศวัฒนธรรมรอบตัวมากขึ้น การดำเนินการโครงการวิจัยนี้จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย และเป็นการลงทุนในการพัฒนามนุษย์เพื่ออนาคต

ในปีการศึกษา 2560/2561 จังหวัดเชียงรายมีนักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษา 64,739 คน การสังเกตนามสกุลของเยาวชนพบว่า พื้นที่ที่เห็นได้ชัดว่ามีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มากที่สุด น่าจะเป็นเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาเขต 2 ซึ่งมีนักเรียนรวม 16,096 คน และมีนักเรียนที่บ้านอยู่ห่างจากโรงเรียนเกิน 3 กิโลเมตรถึงร้อยละ 23 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

2.7 ชุมชนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้

ในส่วนของการเสริมสร้างประสบการณ์ท้องถิ่นในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน โครงการวิจัยนี้ได้นำแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) เพื่อการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมพลังท้องถิ่นในการเข้ามารับบทบาทการจัดการศึกษาให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น แนวคิดชุมชนนักปฏิบัตินี้ได้ผลลัพธ์ในองค์กรต่างๆ เช่นองค์กรทางธุรกิจ การแพทย์ ธนาคาร และการทหาร เป็นแนวคิดที่ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์จากการมองว่าการพัฒนาองค์กรและชุมชน ไม่ได้หมายถึงการพัฒนาทุนทางการภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาทุนทางสังคม และความรู้ในองค์กรสามารถนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์กรต้องเผชิญกับความท้าทายและต้องเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ ก่อนการเกิดแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ การบริหารจัดการองค์กรมักเน้นโครงสร้าง ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ชัดเจน Ikujiro Nonaka เป็นผู้ทำให้การจัดการความรู้เป็นประเด็นสำคัญในองค์กร โดยในยุคแรกเน้นการจัดตั้งผู้รับผิดชอบการจัดการจำแนกความรู้หรือ Chief Knowledge Officer และกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา/พัฒนาองค์กร ในช่วงสหราชวรมิ萸 พบร่วมกับการจัดการความรู้โดยผู้รับผิดชอบอาจไม่ได้ผลเสมอไป ต้องเพิ่มความสำคัญต่อการสื่อสารในองค์กร เพราะนอกจากจะทำให้เข้าถึงความรู้ที่ชัดเจน ยังทำให้สมาชิกองค์กรมีความยินดีที่จะแบ่งปันความรู้ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีพลวัตต่อไป

แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติมีรากฐานมาจากแนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ที่มองว่า ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ต้องมีสิทธิที่จะกำหนดสิ่งที่ตนเองจะเรียนรู้เพื่อหลีกหนีจากอำนาจครอบงำในการกำหนดค่าว่าสิ่งใดจะจัดเรียนกว่าความรู้ แทนที่จะถูกจำกัดให้เรียนรู้แต่ในสิ่งที่ผู้มีอำนาจจัดส่วนใหญ่จะหมายถึงรัฐเป็นผู้กำหนดผู้เรียนสามารถรวมตัวกันจัดการความรู้ที่มีอยู่แล้วในชุมชน นอกจากนั้น ชุมชนอาจเลือกวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices) จากภายนอกเพื่อมีความรู้ความเข้าใจที่มีความมั่นคงภายใต้การทำทันภัยนอก (sen'ō จามริก, 2547) ชุมชนนักปฏิบัติเป็นแนวคิดทางเลือกในการพัฒนาสังคม ให้ความสำคัญต่อตัวตน (Identity) ความคิดเห็นของคนใน (Emic) เน้นการหลีกหนีการแบ่งขั้ว (Dichotomies) แต่ให้ความสำคัญต่อการสร้างสรรค์สังคม (Social Construction) ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เกิดเป็นกระบวนการทางสังคม (Social Movement) หรือกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management Process) เกิดการทบทวนความคิดตัวเอง มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสาธารณะ เกิดแนวร่วมหรือ Collective Thinking ในทางการวิจัย ชุมชนนักปฏิบัติเป็นวิธีวิทยาที่ไม่ได้ใช้หน่วยวิเคราะห์แบบสถิติ แต่เน้นพลวัตและปฏิสัมพันธ์ (พัชรินทร์ สิรสนธ, 2560)

โครงการวิจัยนี้ขยายความคิดของชุมชนนักปฏิบัติที่สมาชิกเป็นผู้เรียน มาเป็นทั้งผู้เรียนรู้บทบาทใหม่ และผู้สร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชนในการสร้างความรู้ความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นและ

บูรณาการสิ่งที่มีอยู่ในชีวิตจริงกับทักษะการเรียนพื้นฐาน (Basic Academic Skills) โดยในขณะที่ชุมชน นักปฏิบัติร่วมกันสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชน สมาชิกชุมชนนักปฏิบัติสร้างสรรค์การเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยครู ผู้บริหารการศึกษา สมาชิก/ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น จะมีโอกาสเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ทบทวนบทบาทในการจัดการศึกษาในท้องถิ่นและทดสอบความเป็นไปได้ในกระบวนการย守าจในการจัดการศึกษาจากภาครัฐสู่ภาคประชาชนมากขึ้น

หลักการสำคัญในการทำงานของชุมชนนักปฏิบัติสอดคล้องกับกระบวนการทัศน์การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยการสร้างบรรยากาศให้เกิดการทำางร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักความเท่าเทียม ยุติธรรม และเป็นประชาธิปไตย (Lewin, 1946; Horkheimer, Adorno & Noeri, 2002) ความร่วมมือ เปิดใจ ไว้ใจซึ่งกันและกัน แบ่งปันความรู้ และยอมรับความรับผิดชอบร่วมกัน (Wittgenstein, 2001) และการสื่อสารที่อ่อนน้อม ผ่านการไตร่ตรอง ย้อนแย้งแต่ไม่ขัดแย้ง และมุ่งสร้างความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) (McTaggart, 1992) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

ในด้านขั้นตอนการสร้างความเปลี่ยนแปลง นักวิชาการด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้เสนอขั้นตอนที่คล้ายคลึงกันกล่าวคือ ต้องมีการทบทวนสภาพการณ์ปัจจุบัน กำหนดเป้าหมาย ลงคิดหาแนวทางการแก้ไขปัญหา/การเปลี่ยนแปลง แล้วทดลองปฏิบัติ สะท้อนผล ปรับปรุงแนวปฏิบัติ ประเมินผล และวางแผนทางดำเนินงานขั้นต่อไป (McKernan, 1971; McNiff, 2002; Sagor 2005)

ในการนำขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาประยุกต์ใช้ในโครงการวิจัยนี้ ได้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้ของผู้มีส่วนร่วมในโครงการตามปรัชญาการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ซึ่งวิัฒนาการมาจากแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Education) ซึ่งเชื่อว่า ครอบความคิดความเชื่อของบุคคล จะมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและการปฏิบัติ (Mezirow, 2000) ดังนั้น การจะทำให้นักปฏิบัติที่ร่วมโครงการ เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้นำ/ผู้รู้ท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงบทบาทในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น แตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติตามแต่เดิม จะต้องทำให้นักปฏิบัติมีประสบการณ์ใหม่ รับรู้การมีอยู่ของความคิดความเชื่อที่แตกต่างไปจากเดิม ยิ่งนักปฏิบัติเกิดการเสียศูนย์เกิดอารมณ์ความรู้สึกสับสน วางแผนไม่ถูกมากเท่าใด จะยิ่งเป็นการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มาก การสะท้อนคิดทั้งโดยลำพัง (Critical Self-Reflection) (Kitchenham, 2008) และการสะท้อนคิดร่วมกับผู้อื่น (Critical Discourse) (Taylor, 1998) จะเป็นกลไกสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การเปลี่ยนกรอบความคิดความเชื่อ นำไปสู่แสวงหาแนวทางในการปฏิบัติแบบใหม่ ดังนั้น การตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้ ความรุ่งเน้นการทบทวนสถานการณ์ ฐานคติส่วนบุคคล บทบาทเดิม ก่อนที่จะค้นหาบทบาทใหม่ และความสัมพันธ์แบบใหม่ และวางแผนปฏิบัติการ เพิ่มพูนสมรรถนะ ความรู้ ทักษะ ความเชื่อมั่นในบทบาทใหม่ ปฏิบัติการ และประเมินการเปลี่ยนแปลง และการผลักดันการเปลี่ยนแปลงในโครงการสร้างความสัมพันธ์ใหม่

ในการติดตามการเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติสร้างสรรค์การเรียนรู้ ได้นำเทคนิคการตอบทบทวนมาใช้ ได้แก่ การเล่าเรื่อง การตอบทบทวนหลังปฏิบัติการ (After Action Review) และการตอบทบทวน

เมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospective Technique) ในระยะแรก เน้นการเล่าเรื่องเพื่อปลดปล่อยความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวสมาชิกชุมชน เพื่อสะกัดความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินการสร้างสรรค์การเรียนรู้ในระยะกลาง เน้นการใช้เทคนิคการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาผล นำผลมาปรับใช้ในการวางแผนและดำเนินงาน สร้างความรู้สึกผูกพันและรับพันธะที่จะดำเนินการต่อ การถอดบทเรียนในระยะนี้ให้ความสำคัญต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้น ความแตกต่างของความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้น บทเรียนหรือข้อเสนอเพื่อนำไปปฏิบัติในขั้นต่อไป ในการถอดบทเรียน ยึดหลักการเสนอข้อเสนอที่เจาะจง ปฏิบัติตัว ชุมชนเข้าใจตรงกัน และบรรจุไว้ในแผนการปฏิบัติการครั้งต่อไป ในการถอดบทเรียน ไม่วิจารณ์ว่าใครผิดหรือถูก เน้นให้มองว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน ไม่จำเป็นต้องวิเคราะห์ทุกประเด็น แต่เน้นการแบ่งปันความรู้ เป้าหมายและบทเรียน รักษาบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกัน ให้เกียรติและเห็นคุณค่าของสมาชิกทุกคน มีความไว้วางใจไม่เคร่งเครียด พึงอย่างตั้งใจ เอาใจใส่ ไม่รีบตอบโต้ เปิดมุมมองใหม่ ไม่ดวนตัดสินใจ โดยผู้อำนวยการ การถอดบทเรียน มีการเตรียมคำถาม ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีจำนวนมาก แต่มีประโยชน์ที่จะทำให้เห็นความจริง ความคิด ความรู้สึก และสามารถประมวลสรุคุณภาพเข้าใจให้ได้

การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการมีประโยชน์ในการรวบรวมความรู้เพื่อการมองต่อไปในอนาคต เน้นการทบทวนแผนและกระบวนการ รวมทั้ง ตั้งคำถามว่าจะทำอย่างไรเพื่อพัฒนาคุณภาพของการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ยุทธศาสตร์ สีดาหล้า (2550) เสนอคำถามอย่างง่ายเพื่อประเมินผลและกำหนดทิศทางในอนาคต ประกอบด้วยคำถามว่า อะไรคือสิ่งที่ดีแล้ว ควรทำต่อ อะไรที่ต้องปรับปรุง อะไรที่ไม่ดี แต่ควรทำต่อ เพราะเหตุใด ข้อเสนอในการทำงานต่อเนื่องคืออะไร การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการจะมีประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่องหลังโครงการวิจัยนี้สิ้นสุดลง

ในการถอดบทเรียน ต้องเตรียมการให้พร้อมเพื่อการดำเนินกิจกรรมและรับมือกับข้อมูลที่จะมาจากสมาชิกที่มีจำนวนมาก ควรเตรียมผู้ดำเนินงานอย่างน้อย 4 คนได้แก่ (1) ผู้นำทางความคิดหรือผู้กำหนดทิศทางการดำเนินงาน จัดหาทรัพยากร สร้างการยอมรับ และสร้างแรงจูงใจ ซึ่งในที่นี้คือคณะกรรมการ (2) ผู้ร่วมถอดบทเรียน ซึ่งเป็นสมาชิกชุมชนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้โดยกำหนดจำนวนและประเภทได้ชัด เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความเห็น สื่อสารภายใต้และนอกกลุ่ม (3) ผู้อำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยน การจัดการความรู้/การถอดบทเรียน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง มีทักษะในการประสานงาน การสื่อสาร การประเมินผล การสื่อสารผลสำเร็จของชุมชน ต้องพึงเป็น พูดเป็น สามเป็นคิดเป็น เข้าใจ เข้าถึง จัดการสมาชิกได้ บุคคลกิດีน่าเชื่อถือ และ (4) ผู้บันทึกความรู้/บทเรียนที่จำเป็นต้องมีทักษะในการรับข้อมูล ประเมิน เรื่องราวดีดี บันทึกย่อสาระสำคัญ จัดหมวดหมู่ และจัดทำเป็นเอกสารฐานข้อมูล และความรู้ของกลุ่มอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2549)

ในการสรุปบทเรียนต้องระบุประเด็นการถอดบทเรียน วัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียน ความสำคัญของประเด็นต่อการทำงานของชุมชน เทคนิคเครื่องที่ใช้ในการถอดบทเรียน ผลที่เกิดจากการทำงานของชุมชน ปัจจัยเสื่อม化ที่ทำให้เกิดผลทั้งปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรค เกิดข้อค้นพบหรือความรู้ใหม่เกี่ยวกับประเด็นนั้น หรือไม่ อย่างไร หากต้องดำเนินการในประเด็นเดิมจะเสนอแนวปฏิบัติหรือข้อควรระวังอย่างไรเพื่อให้แตกต่างหรือดีกว่าเดิม (นักภารณ์ ชูเชิดและสกอร์ พรหมศิริ, 2551)

การวัดผลสำเร็จของชุมชนนักปฏิบัติต้องคำนึงถึงเป้าหมายของการวัด เช่นวัดเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อะไร ต้องวัดอย่างไรและเมื่อไร การวัดผลลัพธ์จากวัดระดับการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก จำนวนครั้งที่ประชุม จำนวนปัญหาที่ได้รับการแก้ไขโดยเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ การวัดผลสัมฤทธิ์จากวัดจากเวลาต้นทุน ประโยชน์ที่เกิดหรือเพิ่มขึ้น และความเสียหายที่ลดลง ในด้านปัญหา/อุปสรรคอาจเกี่ยวข้องกับเวลาพื้นที่สาธารณะเทียบกับพื้นที่ส่วนตัว ความรู้ด้านเทคนิค ทัศนคติของบุคคล ในด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จอาจเกี่ยวข้องกับการกำหนดประเด็นที่ดึงดูด การสร้างรูปแบบเพื่อดำเนินการ การมีผู้มีศักยภาพเป็นผู้ประสานงานหรือผู้นำทางความคิด การดึงผู้มีศักยภาพเข้ามาเป็นสมาชิก การเชื่อมโยงสมาชิกในชุมชน และการสร้างแผนนำร่องสำหรับชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2549)

การจัดการความรู้/ຄดบทเรียนเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เพราะเป็นกระบวนการกลุ่มที่ทำให้สมาชิกชุมชน มีส่วนร่วมขึ้นเบื้องตนไปในทิศทางเดียวกัน ปรับเปลี่ยนการดำเนินงานได้ทันสถานการณ์ ทำให้การดำเนินงานได้ผลมากขึ้น กระบวนการกลุ่มนี้ ทำให้ชุมชนนักปฏิบัติมีความพร้อมในการทำงาน เพชญปัญหาได้ดี มีความภาคภูมิใจกับพัฒนาการของการดำเนินงาน และกระบวนการกรุ่นทำให้เกิดการทำงานที่มีระบบ มีประสิทธิภาพ เกิดความเข้าใจร่วม และนำไปสู่การพัฒนาทิศทางการทำงานร่วมกันในระยะยาว

การนำกระบวนการของชุมชนนักปฏิบัติมาใช้ในโครงการวิจัยนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้ห้องถูนได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชน และเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ท้องถิ่นในการเข้ามารับบทบาทในการจัดการศึกษามากกว่าเดิม สถาคลล้องกับนโยบายการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา และทำให้มองเห็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในบริบทจริงโดยรอบด้านมากยิ่งขึ้น

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งจัดว่าอยู่ในกระบวนการทัศน์ที่มองความรู้ความจริงอย่างเป็นองค์รวม ไม่มีการกำหนดตัวแปรล่วงหน้าตายตัวแบบการวิจัยเชิงปริมาณนิยม การค้นหาความรู้ความจริงตามธรรมชาติของแต่ละบริบททำให้เห็นการดำเนินของปรากฏการณ์ การรับฟังเรื่องราวจากบุคคลที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจะทำให้มองเห็นการรับรู้ของบุคคล ที่มาที่ไปของการตัดสินใจกระทำการของบุคคล การมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และเกิดความรู้ความจริงร่วม นำไปสู่การตัดสินใจที่จะกำหนดและดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วม นับเป็นวิจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

แนวคิดในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในการวิจัยนี้เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎี 3 ประการได้แก่ (1) นิเวศวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่เอื้อต่อปริบทชีวิตจริงที่หลากหลาย สะท้อนทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ง่ายแก่การที่เยาวชนจะสัมผัส ทำความเข้าใจ ไม่แยกส่วนระหว่างชีวิตจริงกับการเรียน มองเห็นประโยชน์และมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ที่คงทนและมีความหมาย (2) ทฤษฎีการสร้างความรู้ซึ่งสังคมซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อ “การเรียนรู้” มากกว่า “การสอน” เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการปฏิบัติการค้นหาความรู้ คิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจความหมายและประโยชน์ของสิ่งที่เรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม เกิดการเติบโต

ภายใน และสร้างจุดยืนของตนเองได้ สอดคล้องกับแนวทางหลักของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ขององค์กรสหประชาชาติ (3) มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางชั้นครูผู้สอนในระบบการศึกษายังมีหน้าที่ต้องสอดแทรกทักษะทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชนอยู่ กรอบแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา ทั้งในแง่ของการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพจริง และการเพิ่มบทบาทภาคประชาชนในการจัดการศึกษา

การวิจัยตามกรอบแนวคิดแนวทางการดำเนินงานดังแสดงในตาราง 2-1 จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นว่า หากนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ เยาวชนจะเชี่ยวหน้ากับประสบการณ์ดังกล่าวอย่างไร ให้ความหมายต่อประสบการณ์อย่างไร และมีแบบแผนการเรียนรู้อย่างไร และผู้มีส่วนร่วมในจัดการการเรียนรู้จะต้องทำงานร่วมกันอย่างไร และกำหนดบทบาทของตนเองอย่างไรเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชน การศึกษาทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ เหล่านี้ตามที่เกิดขึ้นจริง (Emerging) ในสนามจะเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา

ตาราง 2-1 กรอบแนวคิดแนวทางการดำเนินงาน

กรอบแนวคิด ทฤษฎี	กิจกรรมการ						ผลกระทบที่คาด ว่าจะเกิดขึ้น
	ผู้ร่วมการจัด มีส่วนร่วมและ เชิงคุณภาพ	วิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมและ เชิงคุณภาพ	วัตถุ ประสงค์ การวิจัย	ผลผลิตที่คาดว่า จะได้รับ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้น		
นิเวศวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> นักวิจัย ความเกี่ยวข้อง กับชีวิตจริง ความครอบคลุม มิติเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> การก่อตั้ง ชุมชน นักปฏิการ เรียนรู้ของ การศึกษา สร้างสรรค์ เยาวชน ผู้นำท้องถิ่น การเรียนรู้ ปราษณ์ การสร้าง ชาติพันธุ์ ห้องเรียน ฐานข้อมูล นิเวศ พ่อแม่/ ผู้ปกครอง วัฒนธรรม เรียนรู้ของ 	<ul style="list-style-type: none"> ความหมาย ในการ เรียนรู้ ในการ เก็บรวบรวม ชุมชนนัก สูงขึ้น แบบ แผนการ เรียนรู้ของ สร้างสรรค์ การเรียนรู้ ระบบ 	<ul style="list-style-type: none"> ฐานข้อมูลนิเวศ ภูมิปัญการเรียนรู้ 70% ของเยาวชน 70% ของผู้ร่วม ชาติพันธุ์สามารถ ประเมินได้ใน กระบวนการ นิเวศวัฒนธรรม อย่างรวดเร็วและ เชื่อมโยงถึงกัน ทำให้เยาวชนมี ชีวิทีมั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้ แนวทางการ สร้างสรรค์การ ความรู้ ทัศนคติ 70% ของครู มี ความรู้ ทัศนคติ 70% ของสมาชิก ชุมชนนักปฏิบัติ มีความรู้ ทัศนคติ และทักษะในการ ร่วมจัดการเรียนรู้ สูงขึ้น สื่อโซเชียลและ แผนพัฒนา 4 พื้นที่และ 60% ของผู้ติดตามสื่อ เกิดแรงบันดาลใจ ที่จะขับเคลื่อน การปฏิรูป การศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> ฐานข้อมูลนิเวศ มีทักษะการเรียนรู้ คุณภาพทำให้ เยาวชนกลุ่ม การวิจัยมีความ ปรับตัวให้ทันโลก สมัยใหม่ที่ ความสำคัญของ นิเวศวัฒนธรรม อย่างรวดเร็วและ เชื่อมโยงถึงกัน ทำให้เยาวชนมี ชีวิทีมั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้ กระบวนการ นิเวศวัฒนธรรม อย่างรวดเร็วและ เชื่อมโยงถึงกัน ทำให้เยาวชนมี ชีวิทีมั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้ ความรู้ ทัศนคติ ความรู้ ทัศนคติ ความรู้ ทัศนคติ และทักษะในการ ร่วมจัดการเรียนรู้ สูงขึ้น สื่อโซเชียลและ แผนพัฒนา 4 พื้นที่และ 60% ของผู้ติดตามสื่อ เกิดแรงบันดาลใจ ที่จะขับเคลื่อน การปฏิรูป การศึกษา 		
การสร้างความรู้	<ul style="list-style-type: none"> ผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง การเรียนรู้แบบ องค์รวม การเรียนรู้จาก การปฏิบัติ การสร้างสรรค์ การเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> การ สร้างสรรค์ กลุ่ม การเรียนรู้ กลุ่ม การสร้างสรรค์ การเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การเรียนรู้ ความรู้ ทางการ ความรู้ ความรู้ ประสบการณ์ กิจกรรม และ 	<ul style="list-style-type: none"> เยาวชน นัก นัก ชาติพันธุ์ นัก นัก แนว เรียนรู้ ทางการ นัก แผนพัฒนา 	<ul style="list-style-type: none"> เยาวชนกลุ่ม ชาติพันธุ์ สร้างสรรค์การ เรียนรู้ แผนพัฒนา และทักษะใน การจัดการเรียนรู้ สูงขึ้น การ สร้างสรรค์ การเรียนรู้ แผนพัฒนา 4 พื้นที่และ 60% ของผู้ติดตามสื่อ เกิดแรงบันดาลใจ ที่จะขับเคลื่อน การปฏิรูป การศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> เยาวชนกลุ่ม ชาติพันธุ์ แล้วมีความตั้งใจที่ จะอนุรักษ์สูงขึ้น ทำให้เยาวชนมี ชีวิทีมั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้ เยาวชนกลุ่ม ชาติพันธุ์ สร้างสรรค์การ เรียนรู้ แผนพัฒนา เยาวชนกลุ่ม ชาติพันธุ์ ให้ความรู้ ทัศนคติ ความรู้ ทัศนคติ และทักษะในการ ร่วมจัดการเรียนรู้ สูงขึ้น เยาวชนกลุ่ม ชาติพันธุ์ ให้ความรู้ ทัศนคติ ความรู้ ทัศนคติ และทักษะในการ ร่วมจัดการเรียนรู้ สูงขึ้น 		
หลักสูตรแกนกลาง วิชาการ	ทักษะทาง	ผลของ โครงการ					

บทที่ 3

ระเบียบวิจัย

การพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาของประเทศไทยเป็นเรื่องเร่งด่วน ในการแสวงหาทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวซึ่งเป็นปัญหาที่ยอมรับว่ามีจำนวนเวียนซ้ำๆ กัน การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงใช้กระบวนการทัศน์ทางเลือก (Alternative Research Paradigm) แทนการใช้กระบวนการทัศน์แบบปฏิฐานนิยมที่อิงอยู่กับตัวแปรที่กำหนดจากภายนอก เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เรื่องนิเวศ วัฒนธรรมรอบตัว โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง ให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียนมีส่วนร่วม และคำนึงถึงมาตรฐานการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง ระเบียบวิจัยประกอบด้วย กระบวนการทัศน์ในการวิจัย การเลือกพื้นที่วิจัย ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานผลการวิจัย ดังมีรายละเอียดดังนี้

3.1 กระบวนการทัศน์ในการวิจัย (Research Paradigm)

การวิจัยนี้อยู่ในกระบวนการทัศน์ทางเลือก (Alternative Research Paradigm) ซึ่งเชื่อว่าความรู้ ความจริงถูกสร้างขึ้นภายใต้โครงสร้างบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย มโนทัศน์ของบุคคลจะมีความแตกต่างกันตามชุดความรู้ความจริงที่ปรับเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาคุณภาพการศึกษา จะเกิดขึ้นได้ล้วนเกี่ยวข้องกับการมองโลกของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมองบริบทรอบตัวอย่างเป็นองค์รวม และตัดสินใจกระทำการตามขีดความสามารถในการกระทำการ (Agency) ของบุคคลนั้น การวิจัยตามกระบวนการทัศน์นี้จึงมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงบุกเบิก (Exploratory Research) ที่มุ่งเน้นไปที่การค้นหาความรู้ความจริงและแนวคิดใหม่โดยการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับบริบทหรือปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย (Burns & Groove, 2001)

การวิจัยนี้ใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเรื่องเล่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับหลักประชาธิปไตย ความเสมอภาค และเสรีภาพในการตัดสินใจที่จะพัฒนาตนเองและยอมรับถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการการวิจัยตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาไปจนถึงการค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และการลงมือปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริงทางสังคมที่ดีกว่า หากว่าที่จะให้มีบทบาทเพียงแค่การแสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงกันในบางประเด็นเท่านั้น บุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นคนใน (Emic) ต้องมีพลังอำนาจและเป็นผู้กำหนดทิศทางเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Attwood, 1997) ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงได้เปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาให้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชนในระหว่างโครงการและเสนอแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลังโครงการดังแสดงรายละเอียดในหัวข้อ 3.4 ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ผสมผสานวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเรื่องเล่า (Narrative Research) เข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเข้ามาร้อยเรื่องราวด้วยประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ากับ

เรื่องราวระดับชุมชนหรือสังคม (Cronon, 1992) และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Andrews, Squire & Tamboukou, 2008) วิธีวิจัยแบบเรื่องเล่าเป็นวิธีที่ใช้ในการศึกษาบริบทสังคมและวิถีชีวิต ตลอดจนคุณลักษณะของบุคคล เพื่อทำความเข้าใจเบื้องลึกของตัวตน ที่มาของความรู้ ความรู้สึกนึกคิด การกระทำ และการดำรงอยู่ของบุคคลนั้น (Polkinghorne, 1995) โดยอิงตามประสบการณ์ของผู้เล่าอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยแบบเรื่องเล่าอาจใช้วิธีร้อยเรียงเป็นเรื่องเล่าที่ดำเนินถึงบริบท ลำดับเหตุการณ์และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้น (Clandinin & Connelly, 2000) หรือใช้วิธีการจัดการข้อมูลโดยการเลือกข้อความสำคัญ แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีใด จะต้องนำไปสู่การประมวลข้อมูลรูปของงานวิจัย (Riessman, 1993)

ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเรื่องเล่า จะทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลประกายการณ์ความพยาຍາมที่จะร่วมกันพัฒนาคุณภาพการประ同胞ศึกษาและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3.2 การเลือกพื้นที่วิจัย

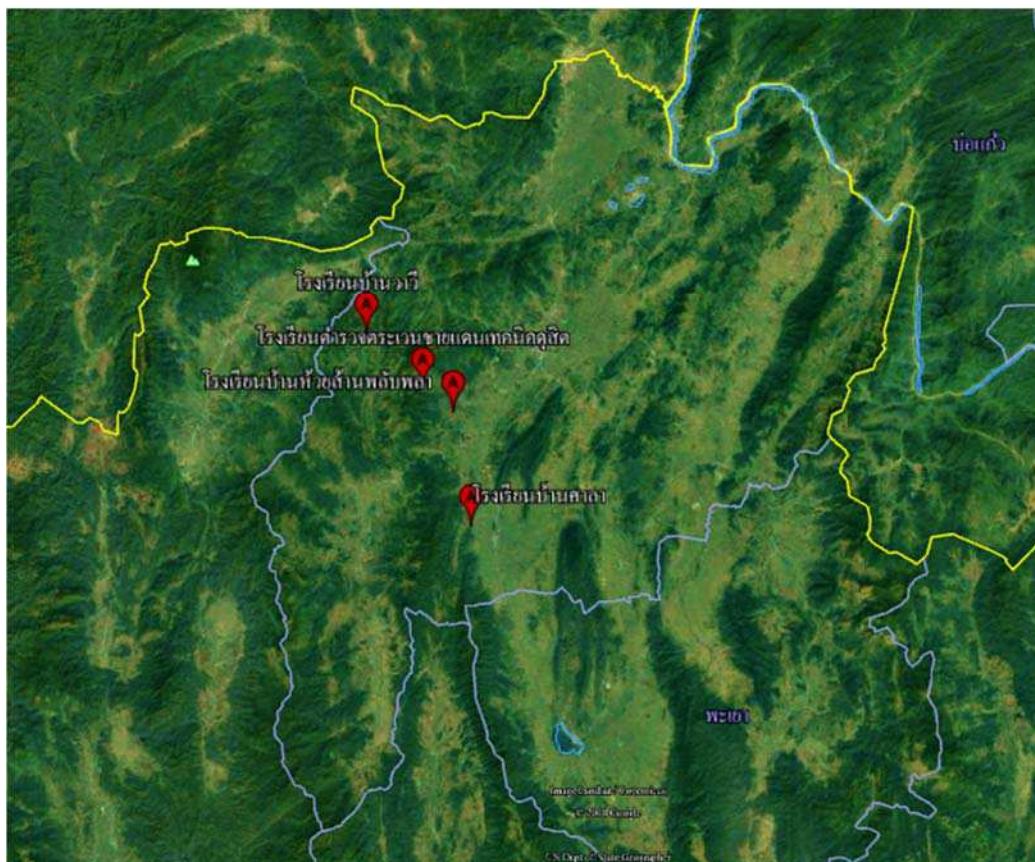
การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบหลายพื้นที่ (Multi-site Study) ในจังหวัดเชียงราย ใช้วิธีเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์การเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่หลายกลุ่ม ครุและชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้กับเยาวชน ประกอบด้วยโรงเรียนหลายขนาดในพื้นที่ที่อยู่ในระดับความสูงหลายระดับ จากการสำรวจสอบถาม สามารถกำหนดเป็นโรงเรียน 4 แห่ง ซึ่งมีที่ตั้งดังแสดงในภาพ 3-1 ประกอบด้วยโรงเรียน ดังนี้

- (1) โรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา ตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ลжа จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ในพื้นที่ เชิงเขา ระดับความสูง 481 +MSL เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ในกำกับสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 มีพื้นที่บริการครอบคลุมหมู่ที่ 5, 6, 7, 8, 9 และ 10 ในปี การศึกษา 2560/2561 มีนักเรียน จำนวน 102 คน

(2) โรงเรียนบ้านศาลา ตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบ ระดับความสูง 433 +MSL เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ในกำกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 มีพื้นที่บริการครอบคลุมหมู่ที่ 1, 4, 9, 10, 11, 13 และ 14 ในปีการศึกษา 2560/2561 มีนักเรียน จำนวน 37 คน

(3) โรงเรียนบ้านวาวี ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ในแอ่งบันภูเข้า ระดับความสูง 826 +MSL เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ในกำกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 2 มีพื้นที่บริการครอบคลุมหมู่ที่ 1, 23 และ 24 ในปีการศึกษา 2560/2561 มีนักเรียน จำนวน 688 คน

(4) โรงเรียนตำราจตระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต ตำบลห้วยชุมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่บนไหล่เขาที่ระดับความสูง 1,071 +MSL เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ในกำกับของกองกำกับการตำราจตระเวนชายแดนที่ 32 ให้บริการการศึกษาในพื้นที่หมู่ที่ 1 ในปีการศึกษา 2560/2561 มีนักเรียน จำนวน 64 คน

ภาพ 3-1 ที่ตั้งของโรงเรียนที่เป็นพื้นที่ศึกษา

3.3 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ตามกรอบแนวคิดในการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนภายในพื้นที่ศึกษา ซึ่งเรียกเป็นรายบุคคลว่า “นักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้” หรือเรียกสั้นๆ ว่า “นักปฏิบัติ” และเรียกรวมทั้งหมดว่า “ชุมชนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้” หรือเรียกสั้นๆ ว่า “ชุมชนนักปฏิบัติ” ผู้วิจัยจึงทำการเลือกนักปฏิบัติเพื่อทำหน้าที่ “นักวิจัยร่วม” จากพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 แห่ง โดยอาศัยเกณฑ์การแสดงความสนใจกระตือรือร้นที่จะพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา จากประสบการณ์การมีปฏิสัมพันธ์ทางวิชาการในการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพนักศึกษาปริญญาเอกทำให้ผู้วิจัยสามารถเลือกครุ 2 คนจากโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลาเข้าร่วม

กิจกรรมการวิจัยในฐานะนักวิจัยร่วม และจากคำแนะนำของนักวิจัยร่วมทั้ง 2 คนนี้พบว่า โรงเรียนต่างๆ ตรวจตราระบบทุนเด่นเทคโนโลยีดิจิทัลให้บริการการศึกษาในพื้นที่ซึ่งต่อเนื่องกับพื้นที่บริการของโรงเรียนบ้านหัวยสัน พลับพลา จึงได้ทำการสำรวจพื้นที่และประสานงานเชิงชุมชนครูใหญ่เป็นนักวิจัยร่วมอีก 1 คน นอกจากนั้น จากการสังเกตผู้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการแก่สังคมโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายเพื่อพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในศตวรรษที่ 21 พบว่ามีผู้แสดงความสนใจพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ทำให้ผู้วิจัยเชิญครูจากโรงเรียนบ้านศาลาและโรงเรียนบ้านวารีเข้าร่วมโครงการในฐานะนักวิจัยร่วมอีก 2 คน แต่เนื่องจากครูจากโรงเรียนบ้านวารีเดียวยไปดำเนินการต่อไปแล้ว ดังนั้น ศึกษานิเทศก์ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวารีซึ่งได้แสดงความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะนักวิจัยร่วม โครงการจึงมีนักวิจัยร่วม 5 คนเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน และครู 3 คน ดังรายละเอียดในตาราง 3-1

ตาราง 3-1 จำนวนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ (คน)

โรงเรียน	จำนวนนักปฏิบัติ				จำนวน	
	ผู้บริหาร ครู	ผู้รู้/ผู้นำ	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	เยาวชน	ชุมชนนักปฏิบัติ	
บ้านหัวยสันพลับพลา	-	3	4 (+7)	4	16	27 (+7)
บ้านศาลา	-	3	4 (+4)	2	25	34 (+4)
บ้านวารี	1	6 (+28)	5 (+2)	2 (+3)	8	22 (+33)
ตชด. เทคโนโลยี	1	6	3 (+2)	1	7	18 (+2)
รวม	2	18 (+28)	16 (+15)	9 (+3)	56	101 (+46)

หมายเหตุ: (+) หมายถึงจำนวนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยอ้อม

เพื่อให้การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาดำเนินไปโดยมีส่วนร่วมตามกรอบแนวคิดในการวิจัย นักวิจัยร่วมรับบทบาทในการเลือกนักปฏิบัติเข้ามาร่วมการวิจัยเพิ่มเติมตามความเหมาะสม โดยอาศัยเกณฑ์การเป็นบุคลากรทางการศึกษาหรือคนภายในพื้นที่ศึกษาได้แก่ ผู้นำ/ผู้รู้ และพ่อแม่/ผู้ปกครอง ที่สมควรใจเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย ทั้งโดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยไม่มีการจำกัดระดับการศึกษา อายุ ประสบการณ์ เพศ และตำแหน่ง โดยสรุป นักวิจัยร่วมสามารถเชิญนักปฏิบัติเข้าร่วมกิจกรรมได้อีก 86 คน รวมกับนักวิจัยร่วม 5 คน ทำให้ชุมชนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ประกอบด้วยนักปฏิบัติ 91 คน ดังแสดงในตาราง 3-1 โดยนักปฏิบัติแต่ละประเภททั้งนักวิจัยมีบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบดังแสดงในตาราง 3-2

ตาราง 3-2 บทบาทของนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้

ประเภท	บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ	ผลของการปฏิบัติ
นักวิจัย	<ul style="list-style-type: none"> ออกแบบการวิจัย เลือกนักวิจัยร่วมที่แสดงความสนใจที่จะพัฒนาคุณภาพการประเมินศึกษา วางแผนการดำเนินงาน จัดกระบวนการและประสานงานจัดประชุม ร่วมเตรียมการและดำเนินงานปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชน สนับสนุนส่งเสริมการสร้างสรรค์การเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ เผยแพร่ข่าวสารของโครงการ เก็บและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย จัดประชุมเพื่อคืนข้อมูลแก่ชุมชนนักปฏิบัติ และวิพากษ์ผลการวิจัย และสรุปรายงานวิจัย กำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการประเมินศึกษาต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> พิศวงการดำเนินงานโครงการ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพ การประเมินศึกษา การสร้างและขยาย “ทีม” เพื่อดำเนินงานปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดยสร้างโอกาสให้แสดงความคิดสร้างสรรค์ตามความเหมาะสม กับบริบท การเข้าถึงข้อมูลพื้นฐาน กระบวนการ และผลลัพธ์ของ การปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ รายงานวิจัย
นักวิจัยร่วม ¹	<ul style="list-style-type: none"> ร่วมวางแผนการดำเนินงาน เลือกนักปฏิบัติในพื้นที่ตามความเหมาะสม ประสานงานกับกลุ่มผู้เรียน กลุ่มครุ กลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มผู้เผยแพร่ปัจจุบันและคนในพื้นที่เพื่อจัดประสบการณ์เรียนรู้ ร่วมเก็บ ให้ และวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้และแนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ ร่วมรับทราบ ตรวจสอบ และวิพากษ์ผลการวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> การสร้างและขยาย “ทีม” เพื่อดำเนินงานปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชน การร่วมและวิเคราะห์ข้อมูล
นักปฏิบัติ (ผู้บริหารสถานศึกษา ครุ ผู้รู้/ผู้นำท้องถิ่น และพ่อแม่/ผู้ปกครอง)	<ul style="list-style-type: none"> ร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมจัดประสบการณ์เรียนรู้ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประชุม ให้ข้อมูลพื้นฐาน และข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตนเอง และเยาวชน ให้ข้อสังเกตและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชน และแนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> การร่วบรวมข้อมูลนิเวศ วัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน การจัดทำแผนและดำเนินการ จัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม ประสบการณ์การเรียนรู้นิเวศ วัฒนธรรมของเยาวชน การเปลี่ยนแปลงตนเองของนักปฏิบัติและเยาวชน
เยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ข้อมูลพื้นฐานและการเปลี่ยนแปลงของตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> ประสบการณ์การเรียนรู้นิเวศ วัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงตนเอง

หมายเหตุ: ¹ นักวิจัยร่วม มีบทบาทนักวิจัยร่วมควบคู่กับบทบาทนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้

ในส่วนของเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย ประชารัตน์ในการศึกษาคือ เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งจัดว่าอยู่ในช่วงวัยที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในเรื่องพื้นฐานเริ่มมีความคิดเป็นของตนเอง มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมการสร้างความรู้ภายในโรงเรียนและชุมชนได้ การเลือกกลุ่มเป้าหมายเป็นการเลือกแบบเจาะจงตามคำแนะนำของครู โดยเยาวชนสมัยใหม่และผู้ปกครองอนุญาตให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพาจัดประสบการณ์เรียนรู้ในรูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยจัดตั้งเป็น “ชมรมนักวิจัยน้อย” มีสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมจากชั้นประถมปีที่ 4-6 รวม 16 คน โรงเรียนบ้านศาลาจัดประสบการณ์เรียนรู้ในห้องเรียนปกติในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทุกชั้น รวมเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม 25 คน โรงเรียนบ้านว่าวีซึ่งมีแผนสร้างหลักสูตรท่องถินสำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 แต่จะจัดประสบการณ์เรียนรู้ภายใต้โครงการวิจัยเฉพาะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คนซึ่งเลือกมาจากหลายห้องเรียนโดยใช้เกณฑ์ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความสามารถในการสื่อสาร ส่วนโรงเรียนตัวตรวจสอบเรื่องความชำนาญด้านเทคนิคดุสิตจัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับห้องเรียนปกติสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประกอบด้วยนักเรียน 7 คน รวมเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 56 คน ดังรายละเอียดในตาราง 3-1

3.4 ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเรื่องเล่าครั้งนี้ ใช้กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นหมุดแสดงการเริ่มและสิ้นสุดแต่ละวงรอบของการปฏิบัติการ ดังนั้นในการประชุมเชิงปฏิบัติการในแต่ละครั้ง จะมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการวางแผน การรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนคิด และการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาต่อเนื่องหรือการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแผนการดำเนินงานตามความเหมาะสม ขั้นตอนหลักในการวิจัยมีดังนี้

- (1) การสร้างชุมชนนักปฏิบัติ เริ่มจากการเชิญชวนนักวิจัยร่วม 5 คนจาก 4 โรงเรียน และนักวิจัยร่วมเชิญชวนนักปฏิบัติเพิ่มเติมจากแต่ละพื้นที่ ต่อจากนั้นมีการเก็บข้อมูลพื้นฐานของนักปฏิบัติ
- (2) การประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนนักปฏิบัติ ครั้งที่ 1 เพื่อกำหนดทิศทางของชุมชนนักปฏิบัติ โดยทำให้ชุมชนนักปฏิบัติ
 - มีความตระหนักในปัญหาการศึกษาของเยาวชน และการคอมรวมใจเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา
 - เห็นความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น
 - แลกเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาการศึกษาของเยาวชน บทบาทในปัจจุบัน และความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในอนาคต และกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกันของชุมชนนักปฏิบัติ
 - มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการทำงานของชุมชนนักปฏิบัติและทัศนคติต่อการทำงานแบบชุมชนนักปฏิบัติ

- มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ประกอบด้วยหลักทฤษฎี หลักการออกแบบกิจกรรมพร้อมตัวอย่าง หลักการสนับสนุนการเรียนรู้พร้อมตัวอย่าง หลักการเชื่อมกับกลุ่มสาระแกนกลางพร้อมตัวอย่าง และหลักการประเมินการเรียนรู้
 - วางแผนการสร้างฐานข้อมูลนิเวศวัฒนธรรม
- (3) การสร้างฐานข้อมูลนิเวศวัฒนธรรมโดยนักปฏิบัติ โดยนักวิจัยมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนในด้านวิชาการ แหล่งข้อมูลที่นำเสนอ และการประสานพลังของชุมชนนักปฏิบัติของแต่ละโรงเรียน
- (4) การเตรียมการเพื่อจัดประสบการณ์เรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมให้แก่เยาวชน โดยนักปฏิบัติมีอิสระในการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กิจกรรม และการประเมินผล ส่วนนักวิจัยมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนด้านวิชาการ การประสานพลัง และการติดตามความก้าวหน้า
- (5) การประชุมจัดประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนนักปฏิบัติครั้งที่ 2 โดยมีเป้าหมายเพื่อ
- ย้ำเตือนความสำคัญของพลังร่วม
 - แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างฐานข้อมูลนิเวศ และแผนการจัดการเรียนรู้
 - เสริมความรู้เกี่ยวกับการประเมินการเรียนรู้แบบรูบบริค
 - ประเมินความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชน
- ตามแผนการดำเนินงานที่นักวิจัยออกแบบไว้ คาดว่าชุมชนนักปฏิบัติของทั้ง 4 โรงเรียนจะสามารถดำเนินงานจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับเยาวชนได้หลังการประชุม แต่เนื่องจากมีชุมชนนักปฏิบัติของโรงเรียนหนึ่งยังไม่พร้อม อีกทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ชุมชนนักปฏิบัติของทุกโรงเรียนต้องการเวลาในการปรับปรุงการเตรียมความพร้อมอีกรอบ จึงเกิดการปรับแผนการดำเนินงานโดยใช้เวลาเพิ่มเพื่อปรับปรุงงานและนำกลับมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประชุมครั้งต่อไป
- (6) การประชุมจัดประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนนักปฏิบัติครั้งที่ 3 โดยมีเป้าหมายเพื่อ
- ย้ำความสำคัญของการร่วมกัน “ก้าว... กระเพื่อม” เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง
 - แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงสร้างฐานข้อมูลนิเวศ และแผนการจัดการเรียนรู้
 - กระตุ้นให้เกิดความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชน มองเห็นความหมายของชีวิตในฐานะผู้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง
- (7) การเก็บข้อมูลประสบการณ์เดิมของเยาวชน
- (8) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนตามที่นักปฏิบัติแต่ละโรงเรียนได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยนักวิจัยร่วมเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
- (9) การประเมินผลการเรียนรู้ของเยาวชนตามวิธีและเกณฑ์ที่นักปฏิบัติของแต่ละโรงเรียนกำหนดขึ้น และการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน
- (10) การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ของเยาวชนในเชิงผลลัพธ์และเชิงกระบวนการ
- (11) การประเมินผลความเปลี่ยนแปลงของนักปฏิบัติเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ

(12) การประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนนักปฏิบัติครั้งที่ 4 เพื่อถอดบทเรียนประสบการณ์ของนักปฏิบัติ
ในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชน โดยการ

- นำเสนอประสบการณ์ ผลลัพธ์ และข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
- ประเมินผลการดำเนินงานของตนเองโดยใช้ “หมวดแสดงน้ำหนัก” ต่อเนื้อหาในเวศ
วัฒนธรรม การสร้างความรู้ และการบูรณาการกับสาระแกนกลาง และนำเสนอให้เห็น
จุดอ่อน-จุดแข็ง และแนวทางเพื่อการพัฒนาปรับปรุงในครั้งต่อไป
- ทบทวนองค์ประกอบ บทบาท ความหมายของการปฏิบัติตามบทบาท บทบาทในอนาคต
และภาพอนาคตของชุมชนนักปฏิบัติ

(13) การสะท้อนผลการวิจัยต่อชุมชนนักปฏิบัติในแต่ละโรงเรียนเพื่อตรวจสอบ และการวิพากษ์และ
ขยายผลการวิจัยร่วมกับนักปฏิบัติ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา
ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียง และตัวแทนองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัด
เชียงราย

3.5 เครื่องมือในการวิจัย

ในการเก็บข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ใช้เครื่องมือ แหล่งข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลดัง¹
รายละเอียดในตาราง 3-3 และภาคผนวก ก เครื่องมือในการวิจัย

ตาราง 3-3 เครื่องมือ แหล่งข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์ การวิจัย	เครื่องมือ	ค่า IOC ¹	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
1. ความหมายใน การเรียนรู้ของ เยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> ● แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ประสบการณ์เดิมของ เยาวชน (Youth1) ● แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ประสบการณ์ใหม่ใน เชิงผลลัพธ์ของเยาวชน (Youth2) ● นักวิจัย (สังเกต) 	1.0	<ul style="list-style-type: none"> ● เยาวชน ● ครู ● พ่อแม่/ผู้ปกครอง 	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดแฟ้มข้อมูลที่ได้จาก แบบสัมภาษณ์ (Youth1 และ2) และบันทึก ข้อสังเกตภาคสนาม ● ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา หรือใจความสำคัญของ เรื่องราว (Thematic Analysis)
2. แบบแผนการ เรียนรู้ของเยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> ● แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ประสบการณ์เดิมของ เยาวชน (Youth1) ● แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ประสบการณ์ใหม่ในเชิง กระบวนการของ เยาวชน (Youth3) ● นักวิจัย (สังเกต) 	1.0	<ul style="list-style-type: none"> ● เยาวชน ● ครู ● พ่อแม่/ผู้ปกครอง 	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดแฟ้มข้อมูลที่ได้จาก แบบสัมภาษณ์ (Youth1 และ3) และบันทึก ข้อสังเกตภาคสนาม ● ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา หรือใจความสำคัญของ เรื่องราว (Thematic Analysis)

วัตถุประสงค์ การวิจัย	เครื่องมือ	ค่า IOC ¹	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
3. แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้	● แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของนักปฏิบัติ (COP1)	1. 0	● นักปฏิบัติ	● จัดแฟ้มข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ (COP1 และ 2) และบันทึกข้อสังเกตในการประชุม
	● แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของนักปฏิบัติ (COP2)	0.	● นักปฏิบัติ	● ใช้การสังเคราะห์กระบวนการ
	● กระบวนการที่ใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ	6-		
	● นักวิจัย (สังเกต)	1.		
		0		

หมายเหตุ: ¹ เครื่องมือผ่านการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา 5 ท่าน และมีการปรับข้อคำถามจนแต่ละข้อมีค่า IOC เกิน 0.5

สำหรับการประเมินผลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเยาวชนและนักปฏิบัติใช้เครื่องมือชี้ง่าย 3-4 การประเมินความตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และวิธีวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 3-4

ตาราง 3-4 เครื่องมือการประเมินผลการเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์ การประเมิน	เครื่องมือ	ค่า IOC	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
การเปลี่ยนแปลงของเยาวชน	แบบประเมินการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน (Youth4)	1.0	ครูประเมินเยาวชน	● จำนวนเยาวชนที่เปลี่ยนแปลงโดยค่าว้อยลักษณะ Wilconxon Signed-Rank Test***<p<0.001
การเปลี่ยนแปลงของนักปฏิบัติ	แบบประเมินการเปลี่ยนแปลงของนักปฏิบัติ (COP2)	0.6-1.0	นักปฏิบัติประเมินตนเอง	● จำนวนนักปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงโดยค่าว้อยลักษณะ Wilconxon Signed-Rank Test***<p<0.001
แรงบันดาลใจที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูป การศึกษาของผู้ติดตามสื่อ	แบบสอบถามความรู้สึกต่อเพจ Cultural Ecological Education ผู้ติดตามสื่อ	-		● จำนวนผู้เกิดแรงบันดาลใจ โดยค่าว้อยลักษณะ

หมายเหตุ: ¹ เครื่องมือผ่านการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา 5 ท่าน และมีการปรับข้อคำถามจนแต่ละข้อมีค่า IOC เกิน 0.5

3..6 การรายงานผลการวิจัย

- (1) สำหรับวัตถุประสงค์ในการศึกษาความหมายของประสบการณ์การเรียนรู้และแบบแผนการสร้างความรู้ของเยาวชน ใช้วิธีการเขียนบรรยายบริบทของโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชน และเรื่องเล่าของผู้วิจัยเกี่ยวกับเยาวชนเป็นรายบุคคล/กลุ่ม ผลการเรียนรู้ของเยาวชน และแสดงผลการวิเคราะห์ความหมายและแบบแผนเป็นรายโรงเรียนและทุกโรงเรียนรวมกัน
- (2) สำหรับวัตถุประสงค์ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและห้องถินมีส่วนร่วม ใช้วิธีการเขียนแยกเป็นรายโรงเรียนให้เห็นถึงวิธีการกำหนดองค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ บทบาทเดิมของนักปฏิบัติแต่ละกลุ่ม กระบวนการทำงานร่วมกันของนักปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม บทบาทใหม่ กระบวนการเข้าสู่บทบาทใหม่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่บทบาทใหม่ และถอดบทเรียนเพื่อสร้างนวัตกรรมเชิงกระบวนการเพื่อการสร้างสรรค์การเรียนรู้
- (3) สำหรับการประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบตามกรอบแนวคิดแนวทางการดำเนินงานวิจัย ใช้วิธีเขียนสรุปเปรียบเทียบผลที่คาดกับผลที่เกิดขึ้นจริง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า หากจัดการศึกษาโดยบูรณาการการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างความรู้เชิงสังคม และมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางเพื่อพัฒนาคุณภาพการประсимศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้เรียนจะให้ความหมายแก่การเรียนรู้อย่างไร มีแบบแผนการเรียนรู้อย่างไร และผู้เกี่ยวข้องสร้างสรรค์การเรียนรู้อย่างไร ผลการศึกษาของกรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลา โรงเรียนบ้านศาลา โรงเรียนบ้านว่าว และโรงเรียนตำรวจราษฎร์ในภูมิภาคป่าไม้ สำรวจความต้องการเรียนรู้ด้วยชุมชนนักปฏิบัติ (1) บริบทของกรณีศึกษา (2) การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ (3) การเรียนรู้ของเยาวชน (4) ความหมายของประสบการณ์การเรียนรู้ (5) แบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชนและ (6) แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและท้องถิ่นมีส่วนร่วม

4.1 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลา

4.1.1 บริบทของกรณีศึกษา

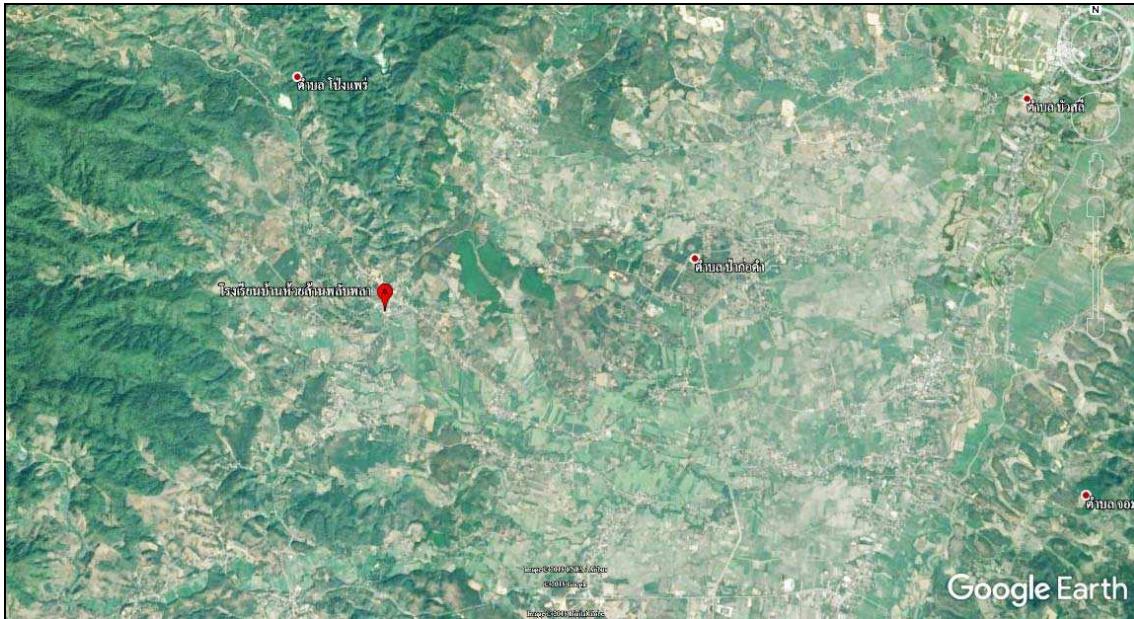
โรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลา ตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ล่า จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ในพื้นที่เชิงเขาที่ระดับความสูง 481 +MSL ดังแสดงในภาพ 4-1 โรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลาตั้งอยู่ ไม่ไกลจากตัวอำเภอเมืองเชียงรายมากนักและอยู่ในเส้นทางการสัญจรระหว่างจังหวัดเชียงราย-เชียงใหม่ในสมัยโบราณ จากการบอกเล่าของคนผู้คนแก่ กลุ่มตระกูล “มูลสถาน” ประมาณ 2-3 ครอบครัว ได้เข้ามาบุกเบิกตั้งรกรากในพื้นที่บริเวณหน้าโรงเรียนเป็นกลุ่มแรก และเคยได้เข้าไปช่วยทำความสะอาดหอพลับพลาซึ่งสร้างขึ้นตั้งแต่ปี 2448 เพื่อใช้เป็นที่ประทับแรมของเจ้าครรภ์ระหว่างเดินทางมาจากเมืองเชียงใหม่ เพื่อไปเยี่ยมพระญาติที่เมืองเชียงราย (HCS³) ปัจจุบันหอพลับพลาได้รับการบูรณะใหม่ เนื่องจากที่ตั้งของหอพลับพลาอยู่ในเขตพื้นที่โรงเรียน จึงเป็นที่มาของคำว่า “พลับพลา” ดังปรากฏในชื่อโรงเรียน พื้นที่นี้นับว่าเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มเติม เช่นตระกูลปันยวงศ์จากอำเภอแม่ใจจำนวนเมื่อ 40 ปีก่อน เพราะ “ที่นี่ทำมาหากินง่าย ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์” (HCS⁴)

พื้นที่รอบโรงเรียนมีความเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน ตั้งอยู่บนที่ราบเชิงเขาและสูงขึ้นไปจนถึงกลางดอยซ้าง มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ตั้งถิ่นฐานอยู่กระจาย ใจกลางพื้นที่ราบจะเป็นกลุ่มไ泰ยวันเป็นหลัก มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นปะปนเล็กน้อย สังคมของคน岱ียวันนับถือพุทธศาสนา อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน ไม่ค่อยมีความขัดแย้ง มีงานการกีฬาเหลือกัน ให้ความสำคัญต่อการประชุมและมติหมู่บ้าน

³ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-3

⁴ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-3

การขาดประชุมต้องมีเหตุผล มีการตักเตือนหรือปรับ การเลือกผู้นำหมู่บ้านจะเลือกคนที่ “เข้มแข็งและเก่งตามสายงาน” (HCS5⁵) ในช่วงที่กลุ่มชาติพันธุ์จากพื้นที่สูงเริ่มย้ายลงมาอาศัยในพื้นราบ มีเด็กและผู้ใหญ่ที่ติดยาบ้าเพิ่มขึ้น แต่การปราบปรามของรัฐบาลในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ทำให้ปัญหานี้บรรเทาลง อีกทั้ง ชาวบ้านช่วยกันเป็นทูเป็นตาและตั้งกติกา “ถ้าใครติดยา จะตัดสิทธิ์ต่างๆ ที่คนในชุมชนจะได้รับ”

ภาพ 4-1 ที่ตั้งโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลา

หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในระดับที่สูงขึ้น นักจะแยกหมู่บ้านละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นหมู่ที่ 8 เป็นหมู่บ้านบีชูซึ่งเกิดจากการที่ 5 ครอบครัวย้ายจากพื้นที่ร่ำมาอยู่ในทำเลที่โกลแล่งน้ำเพื่อการเกษตรในช่วงปี 2530 สังคมบีชูเป็นสังคมแบบเครือญาติ คนบีชูเลือกที่จะดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม แม้จะได้รับวัฒนธรรมไต้ยวนเข้าไปผสมผสานค่อนข้างมากก็ตาม คนบีชูมีภาษาเป็นของตนเองที่อยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญหาย ทำให้คนบีชูพยายามที่จะรักษาประเพณีวัฒนธรรมของตนไว้ จากข้อสังเกตของคนไต้ยวนที่ได้เข้ามาอาศัยในหมู่บ้านบีชูพบว่า คนบีชูอายุ 30-60 ปีไม่ค่อยออกไปสัมผัสกับสังคมภายนอก “เป็นคนรุ่นเก่าที่ไม่มีความรู้ แต่มีความคิด” กล่าวการถูกเอารัดเอาเปรียบ และไม่เชื่อในคร่ายๆ (HCS6⁶) อาชีพหลักคือการทำเกษตร การรับจ้าง ซึ่งรายได้ไม่แน่นอนและค่อนข้างน้อย ไม่ถึง 100 บาทต่อวัน เด็กรุ่นใหม่จึงมักออกไปแสวงหาโอกาสการทำงานนอกหมู่บ้าน (HCS7⁷) ส่วนหมู่ 9 เป็นหมู่บ้านอาข่าตั้งอยู่บนดอย นักเรียนอาข่ามีทั้งที่เดินทางไป-กลับบ้านบนดอยทุกวัน และพกอยู่ห่อพักหรือบ้านญาติที่ไม่ไกลจากโรงเรียนนักในบริเวณพื้นที่เชิงเขา มีหอพักภายในห้องสันบุนขององค์กรคริสตศาสนา ซึ่งนักเรียนสามารถพักอาศัยโดยมีค่าใช้จ่ายรายปีประมาณ 8,000 บาท

โรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลาเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดกลาง จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล และประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีพื้นที่บริการครอบคลุมหมู่ที่ 5, 6, 7, 8, 9 และ 10

⁵ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-3

⁶ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-3

⁷ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-3

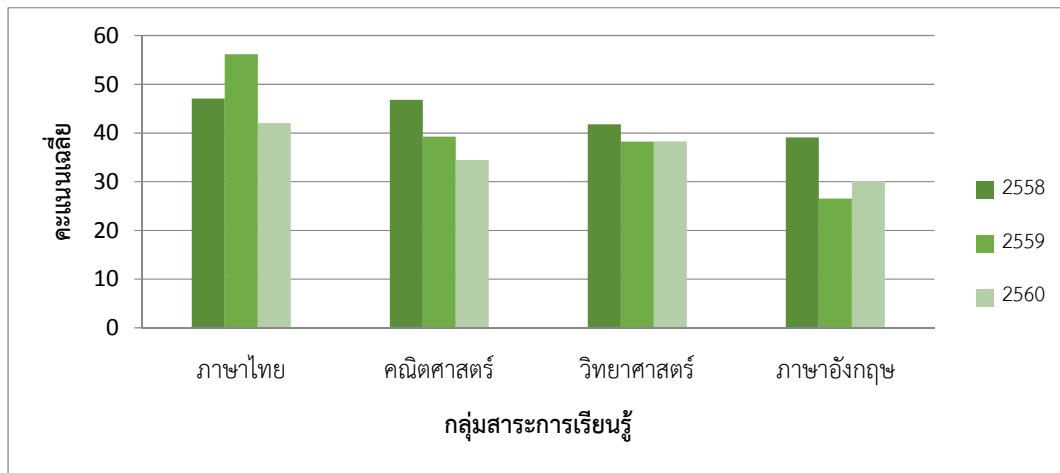
ในปีการศึกษา 2560/2561 มีนักเรียน 102 คน แนวโน้มจำนวนนักเรียนลดลงทุกปี สัดส่วนของนักเรียน จำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์トイวนมากที่สุด ตามด้วยบีชู อ่าข่า และลีซอ ในการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ขั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 มีนักเรียนเข้าสอบทั้งหมด 18 คน คะแนนเฉลี่ยรวมทุกกลุ่มสาระต่ำกว่าระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศดังแสดงในตาราง 4-1

**ตาราง 4-1 คะแนนผลสอบ O-NET ของโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลา ประจำปีการศึกษา 2560
เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ**

กลุ่มสาระการเรียนรู้	ระดับโรงเรียน	ระดับจังหวัด ¹	ระดับสังกัด ²	ระดับประเทศ
ภาษาไทย	42.06	46.20	45.29	46.58
คณิตศาสตร์	34.44	36.81	35.55	37.12
วิทยาศาสตร์	38.28	38.91	38.13	39.12
ภาษาอังกฤษ	30.14	35.26	32.73	36.34
เฉลี่ย	36.23	39.30	37.92	39.79

หมายเหตุ: ¹ หมายถึง จังหวัดเชียงราย ² หมายถึง สพป. เชต 2 เชียงราย

เมื่อเปรียบเทียบคะแนน O-NET ย้อนหลัง 3 ปี (2558-2560) พบว่าคะแนนเฉลี่ยทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีทิศทางลดลง ยกเว้นคะแนนเฉลี่ยในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อย ดังแสดงในภาพ 4-2

ภาพ 4-2 คะแนนผลสอบ O-NET ของโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลา (ปีการศึกษา 2558-2560)

สำหรับผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ขั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 ของโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลา คะแนนเฉลี่ยรวมทุกความสามารถพื้นฐาน สูงกว่าระดับจังหวัดและระดับสังกัดเล็กน้อย แต่ต่ำกว่าระดับประเทศ คะแนนความสามารถพื้นฐานด้านภาษาสูงกว่าทุกระดับ แต่คะแนนความสามารถพื้นฐานด้านคำนวณต่ำกว่าทุกระดับ ส่วนคะแนนความสามารถพื้นฐานด้านเหตุผลสูงกว่าระดับจังหวัดและเขต แต่ต่ำกว่าระดับประเทศ ดังแสดงในตาราง 4-2

ตาราง 4-2 คะแนนผลสอบ NT ของโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบ กับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ

ความสามารถพื้นฐาน	ระดับโรงเรียน	ระดับจังหวัด ¹	ระดับสังกัด ²	ระดับประเทศ
ภาษา	54.28	49.94	49.30	52.67
คำนวณ	32.85	36.87	37.14	37.75
เหตุผล	44.28	43.18	42.63	45.31
เฉลี่ย	43.80	43.33	43.02	45.24

หมายเหตุ: ¹ หมายถึง จังหวัดเชียงราย ² หมายถึง สพป เชต 2 เชียงราย

4.1.2 การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ

4.1.2.1 องค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ

ในการประชุมเปิดโครงการวิจัย ผู้อำนวยการและคณะกรรมการมีความยินดีที่จะให้คณะกรรมการเข้าไปทำงานในโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา เพราะเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน และกระตุ้นให้ครูเรียนรู้เกี่ยวกับการทำวิจัยและผลงานทางวิชาการ รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แต่เนื่องจากผู้อำนวยการพิจารณาเห็นว่า เป็นการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน จึงมอบหมายให้ครูนักวิจัยร่วมซึ่ง “เข้ากันได้ดีกับชุมชน” เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการโดยตรง นักวิจัยร่วมได้เชิญชวนนักปฏิบัติที่เป็นครูผู้สอนระดับชั้นประถมปีที่ 4-6 รวมทั้งครูนักวิจัยร่วมเป็น 3 คนเข้าร่วมการวิจัย ในด้านนักปฏิบัติจากห้องถิน เดิมนักวิจัยร่วมตั้งใจจะเชิญนักปฏิบัติจากทุกหมู่บ้าน แต่สุดท้ายนักปฏิบัติที่ได้รับเชิญเข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดเป็นคนไทยวน แม่นักปฏิบัติจากหมู่บ้านบีชูกี้เป็นผู้นำห้องถินที่เป็นคนไทยวน หมู่บ้านอาข่าไม่มีนักปฏิบัติได้รับเชิญเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากหมู่บ้านอยู่บุนထอยค่อนข้างไกลทำให้ไม่สะดวกแก่การบริหารจัดการของนักวิจัยร่วม และผู้ปกครองหรือพ่อครรภ์เดียนที่นักเรียนอาข่าพากอาศัยระหว่างเปิดเทอม ก็ไม่ได้อยู่ในชุมชนนักปฏิบัติ และไม่มีตัวแทนจากหมู่บ้านลีซอได้รับเชิญให้เข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากมีนักเรียนลีซอในโรงเรียนเพียง 1-2 คน สรุปรายละเอียดนักปฏิบัติ 18 คน ดังแสดงในตาราง 4-3 ประกอบด้วย ครูที่เข้าร่วมโครงการทั้ง 3 คน ส่วนใหญ่เป็นครูที่มีประสบการณ์ทางด้านการสอนสูง และประจำการในพื้นที่เป็นเวลา 18 ปีขึ้นไป ส่วนนักปฏิบัติห้องถินประจำด้วย ผู้นำ/ผู้รู้ 11 คน และพ่อแม่/ผู้ปกครอง 4 คน ส่วนใหญ่จงการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา ทั้งหมดอาศัยอยู่ในพื้นที่ 21-58 ปี นักปฏิบัติห้องถินเป็นผู้มีบทบาทในด้านการปกครอง การพัฒนาชุมชน การศาสนา สุขภาพ ความสงบเรียบร้อย กลุ่มแม่บ้าน และกองทุนต่างๆ พลวัตการทำงานร่วมกัน สะท้อนให้เห็นถึงอธิราชไมตรีและความใจลัชิต รู้จักมัคคุนกันเป็นอย่างดี เรียกว่าสามารถเห็น “ความร่วมมือร่วมใจ” (HCS6⁸) ได้อย่างชัดเจน

⁸ ผู้ให้ข้อมูลดังแสดงในตาราง 4-3

ตาราง 4-3 นักปฏิบัติโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา

ที่	รหัสชื่อ- นามสกุล (อายุ)	ระดับการ ศึกษา	ภูมิลำเนา	ระยะเวลา		บทบาทใน การจัด การศึกษา	ความเขียวชาญพิเศษ
				พักอาศัย/ ทำงานใน ท้องถิ่น (ปี)	ครู		
1	HST1 (55)	ป.ตรี	จ.ลำพูน	22	ครู	กีฬา ด้านงานเกษตร	
2	HST2 (59)	ป.ตรี	จ.เชียงราย	30	ครู	คณิตศาสตร์/ภาษาไทย	
3	HST3 (48)	ป.โท	จ.เชียงราย	18	ครู	กิจกรรมแนะนำ	
4	HCS1 (50)	ม.6	บ้านห้วยส้านพลับพลา	50	ผู้รู้/ผู้นำ	การปักทอง	
5	HCS2 (65)	ป.ตรี	ต.โป่งแพร่ อ.แม่ล้าว	21	ผู้รู้/ผู้นำ	การเกษตร	
6	HCS3 (63)	ม.3	บ้านห้วยส้านพลับพลา	63	ผู้รู้/ผู้นำ	การศึกษา	
7	HCS4 (61)	ม.3	บ้านห้วยส้านพลับพลา	61	ผู้รู้/ผู้นำ	ประวัติชุมชน	
8	HCS5 (55)	ม.3	อ.แม่ล้าว จ. เชียงราย	55	ผู้รู้/ผู้นำ	การเกษตร	
9	HCS6 (58)	ป.6	บ้านดอยชุมพู	58	ผู้รู้/ผู้นำ	การปักทอง	
10	HCS7 (50)	ประถม	บ้านดอยชุมพู	27	ผู้รู้/ผู้นำ	การก่อสร้าง	
11	HCS8 (52)	ป.ตรี	บ้านห้วยส้านพลับพลา	52	ผู้รู้/ผู้นำ	การปักทองท้องที่	
12	HCS9 (53)	ม.ปลาย	แม่สรวย	32	ผู้รู้/ผู้นำ	วัฒนธรรมท้องถิ่น	
13	HCS10 (58)	ม. 3	ต.โป่งแพร่	58	ผู้รู้/ผู้นำ	การเกษตร	
14	HCS11 (70)	ประถม	บ้านห้วยส้านพลับพลา	70	ผู้รู้/ผู้นำ	ประวัติชุมชน	
15	HCG1 (50)	ม.ปลาย	บ้านดอยชุมพู	50	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	จัดงาน	
16	HCG2 (44)	ปวช.	อ.แม่ล้าว	44	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	การเกษตร	
17	HCG3 (51)	ป.6	อ.แม่ล้าว	51	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	การเกษตร	
18	HCG4 (42)	ม.3	บ้านดอยชุมพู	42	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	ประวัติชุมชน	

หมายเหตุ: H=ห้วยส้าน, S=บุคคลภารโรงเรียน, P=ผู้อำนวยการ, T=ครู, C=สมาชิกในชุมชน, S=ผู้รู้/ผู้นำ, G=พ่อแม่/ผู้ปกครอง

4.1.2.2 müumongของชุมชนนักปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

ข้อมูลการสัมภาษณ์นักปฏิบัติก่อนและระหว่างการเข้าร่วมโครงการทำให้เห็น müumongของนักปฏิบัติ เกี่ยวกับเยาวชน การจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชน ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา และบทบาทของชุมชน นักปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

นักปฏิบัติมี müumong ว่า เยาวชนส่วนใหญ่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากพ่อแม่/ผู้ปกครองที่มุ่งแต่ทำมาหากินไม่เพียงพอ มีพ่อแม่/ผู้ปกครองเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถดูแลลูกหลานได้ดี ทำให้ลูกหลานสามารถแข่งขันกับคนอื่นได้ แต่เยาวชนบางส่วนเกิดปัญหางานบ้าน ไม่สามารถเข้าเรียนในสิ่งที่ไม่สนับสนุน บางส่วนมีฐานะยากจนไม่สามารถเรียนต่อในระดับสูงได้ เยาวชนถูกมองว่าสนใจการเรียนค่อนข้างน้อย ขาดทักษะการใช้ภาษาไทย ขาดทักษะการคิดขั้นสูงที่ซับซ้อน ไม่สามารถสรุปความคิดรวบยอดของเนื้อหาที่เรียนได้ สัดส่วนของเยาวชนในโรงเรียนที่จัดว่าเป็นเด็กพิเศษ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ คิดเลขไม่เป็น สูงถึงร้อยละ 30 ของนักเรียนทั้งหมด ลักษณะนิสัยของเยาวชนชอบเล่นมากกว่าเรียน จำเป็นต้องสร้างบรรยากาศการเรียนให้ถูกใจและต้องมีการให้รางวัลและ

คำชี้ม เยาวชนมีโอกาสสัมผัสสังคมภายนอกมากกว่าคนรุ่นก่อน แต่ติดสื่อโซเชียล มีความกล้าแสดงออกแบบไร้ความคิด ต้องหาวิธีให้ใช้ความกล้าให้เป็นประโยชน์ เยาวชนไม่ค่อยเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่มีอยู่ในครอบประเพณี มีแนวโน้มที่จะมองเห็นรากเหง้าและคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นตนเองน้อยลง ไม่สามารถเชื่อมโยงบทเรียนในโรงเรียนกับชีวิตจริงได้

ในด้านการจัดเรียนรู้สำหรับเยาวชน นักปฏิบัติมีความเห็นว่า เยาวชนในระดับประถมศึกษาต้องเน้นให้รู้หัวน้ำที่ มีค่านิยมที่ดี และมีทักษะชีวิตเพียงพอที่จะดูแลตนเองได้ พัฒนาให้อ่านออกเขียนได้ และมีทักษะต่างๆ ตามที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลาง และตามความจำเป็นในท้องถิ่น มีความสามารถในการลงมือทำสิ่งต่างๆ โดยอาจเริ่มจากสิ่งเล็กๆ ในกรณีที่เป็นเด็กปีเศษมีความบกพร่องด้านการเรียนรู้ ต้องให้ทำกิจกรรมที่ฝึกสมาร์ท์บีน เช่นการวาดภาพและระบายสี ส่วนเด็กอื่นๆ โดยทั่วไป ต้องส่งเสริมให้รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีโอกาสสัมผัสของจริง มีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ของตนเอง และรู้จักคิดวิเคราะห์ โดยฝึกตั้งคำถาม และหาคำตอบ รู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อการค้นคว้าหาความรู้ตามความสนใจ ความถนัดและศักยภาพ การเรียนรู้ต้องไม่มองข้ามสิ่งต่างๆ ในท้องถิ่น รู้จักสืบสานวัฒนธรรมที่ดีงามและดูแลสิ่งแวดล้อม แต่ในขณะเดียวกันต้องรู้เท่าทันโลกและการเปลี่ยนแปลงในสังคม เรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน มีทางเลือกในการดำรงชีวิต กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีบรรยายการคิด สนุกสนาน ตื่นตัว มีการทำงานกับเพื่อนและบุคคลที่หลากหลาย มีการให้ประมวลสรุปเพื่อนำเสนอและมีร่วงวัด อย่างไรก็ได้ ผู้จัดการเรียนรู้ต้องเข้าใจว่า เยาวชนแต่ละคนไม่เหมือนกัน ต้องวิเคราะห์ตามสถานการณ์และปรับการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม

มุ่งมองเกี่ยวกับปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา นักปฏิบัติตั้งข้อสังเกตว่า ผู้บริหารสถานศึกษาใส่ใจเรื่องการศึกษาน้อยกว่าการทำพัฒนาชุมชน ในขณะที่จำนวนและคุณภาพของนักเรียนลดลง ในขณะเดียวกัน คุณภาพการศึกษาถูกวัดด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางที่เหมือนกันทั่วประเทศ โดยไม่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างของบริบทพื้นที่ ไม่ให้ความสำคัญต่อความสนใจ ความชอบ ความถนัด ศักยภาพ และความคาดหวังเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในอนาคต เช่น การประกอบอาชีพ การดำรงอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย และการเข้าใจรากเหง้าตนของผู้เรียน ผลที่ตามมา โรงเรียนจึงถูกประเมินว่า ไม่สามารถผลิตนักเรียนที่เก่งพอดีจะสามารถแข่งขันกับนักเรียนจากโรงเรียนในเมืองได้ แม้ครูผู้สอนอย่างจะคิดนอกกรอบ แต่ด้วยระบบการสอบวัดผลแบบมาตรฐานเดียวทั่วประเทศ ทำให้ครูไม่กล้าที่จะออกแบบการเรียนรู้ที่ให้ความหลากหลาย จึงยังเป็นกิจกรรมที่แยกส่วนจากบทเรียนหลัก มีการฝึกให้เยาวชนตั้งคำถาม และค้นหาคำตอบในเรื่องที่ใกล้ตัว และมีความหมายสำหรับเยาวชนค่อนข้างน้อย แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นส่วนใหญ่ ยังขาดการรวบรวมข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร ขาดความรู้จะจัดรายอุปกรณ์ในแหล่งเรียนรู้ และในตัวผู้สูงอายุที่ค่อยๆ เลือนหายไป

มุ่งมองเกี่ยวกับบทบาทของชุมชนนักปฏิบัติ นักปฏิบัติเห็นว่า ปัจจุบันโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ ที่ขาดการเชื่อมร้อยให้เป็นหนึ่งเดียวกับท้องถิ่นซึ่งกำลังอยู่ในภาระการเปลี่ยนผ่านทางสังคม นักปฏิบัติจากท้องถิ่นมีบทบาทเพียงให้ความร่วมมือกับโรงเรียนตามคำขอ หน้าที่จึงมีเพียงการรับฟังและแสดงความคิดเห็นตามวาระที่โรงเรียนจัดประชุม เช่น การประชุมกรรมการสถานศึกษา หรือการประชุมพ่อแม่/ผู้ปกครองซึ่งนานๆ จะจัดครั้งหนึ่ง และบรรยายการประชุม ทำให้ผู้มาประชุมที่มีการศึกษาน้อยไม่กล้าพูด

แสดงความคิดเห็น หน้าที่อื่นๆ ได้แก่ การระดมทุนเพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภคและให้ทุนการการศึกษา การสนับสนุนแรงงานในการขันย้ายสิ่งของ หรือพัฒนาระบบสาธารณูปโภคของโรงเรียน และการแก้ไขปัญหา พฤติกรรมนักเรียน สังเกตได้ชัดเจนว่าโรงเรียนกับท้องถิ่นมีความเทินห่างเพิ่มมากขึ้น การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนน้อยมาก อาจมีบางที่โรงเรียนเชิญผู้รู้ในชุมชนไปให้ความรู้แก่เยาวชน ซึ่งบางครั้งยังขาดการเตรียมตัวในเรื่องของเป้าหมายร่วมและทักษะการถ่ายทอด ท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา สาระและตัวชี้วัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน ค่านิยมต่อการศึกษาในท้องถิ่นดูเหมือนว่าจะได้รับอิทธิพลจากการดั้นรนเพื่อความอยู่รอด การแสวงหาความได้เปรียบและการป้องกันความเสียเปรียบ ความต้องการการยอมรับนับถือ การแข่งขันที่นำไปสู่ความมั่งคั่งแม้จะเริ่มต้นจากการเป็นหนี้ อาชีพเกษตรกรรม ความยากลำบากจึงส่งเสริมให้ลูกหลานไปประกอบอาชีพนอกชุมชน เพื่อเรียนรู้โลกภายนอกแล้วค่อยกลับมา พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยมองว่าคนเก่ง คือ คนที่ไปทำงานต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ ส่วนคนไม่เก่ง คือ คนที่ทำสวนทำไร่ทำนาอยู่ในท้องถิ่น อย่างไรก็ได้ ในระหว่างการดำเนินงานโครงการ นักปฏิบัติที่เป็นผู้นำชุมชน แสดงความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ และสื่อสารให้ลูกบ้านทราบ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างครูและ ผู้ปกครอง โดยเน้นเป้าหมายร่วมที่สำคัญ ซึ่งก็คือการศึกษา

4.1.2.3 บทบาทของนักปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้นิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

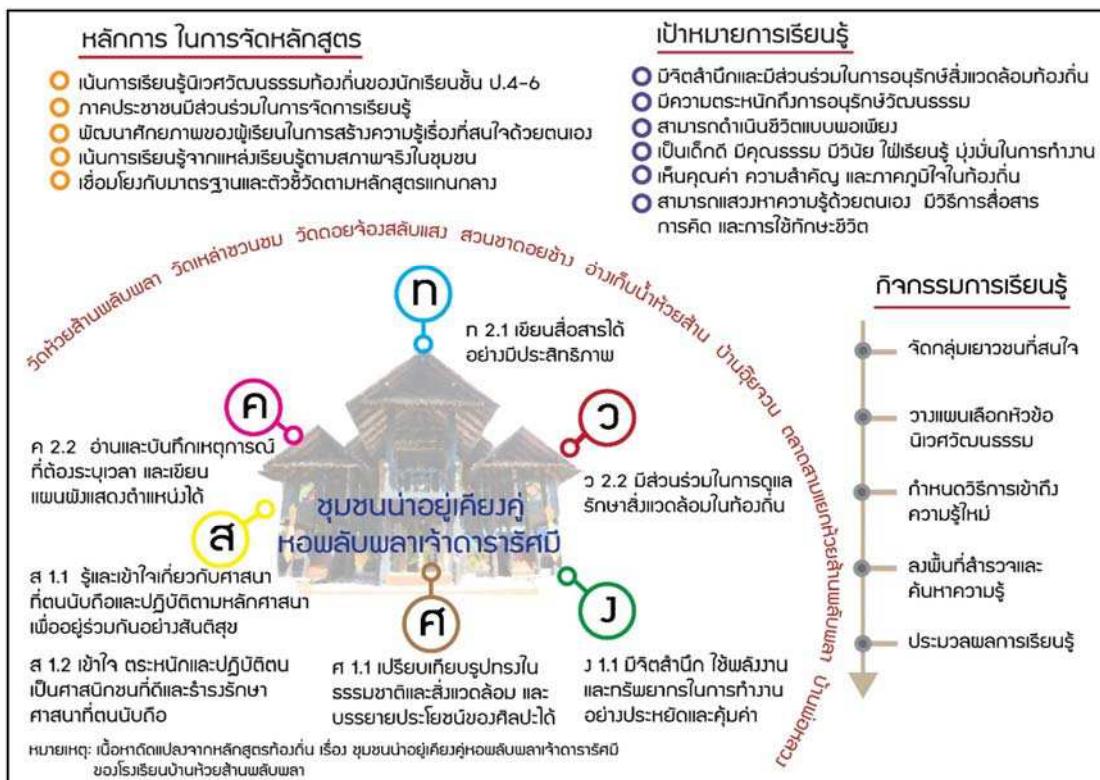
นักปฏิบัติโรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลา นิยามนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น สรุปได้ว่ามีลักษณะเป็น ท้องถิ่นที่มีระบบธรรมชาติสูง สมบูรณ์ สวยงามและอากาศดี ระบบสังคมมีความสามัคคี อยู่ร่วมกันและ ปรับตัวเข้าหากันได้อย่างมีความสุข มีความภาคภูมิใจและรักถิ่นฐาน ช่วยกันพัฒนาและรักษาวัฒนธรรมที่ดีงาม ส่วนระบบเศรษฐกิจทำให้ทุกคนมีอาชีพ พึ่งพาและแบ่งปันกัน มีความรู้ความสามารถและทางเลือกในการ ดำเนินชีวิต ดังนั้น นักปฏิบัติทดลองร่วมกันสร้างหลักสูตร “ชุมชนน่าอยู่เดียงคุ่หอพลับพลาเจ้าดารารัศมี” ดังรายละเอียดในภาพ 4-3 ประกอบด้วย 2 หน่วยการเรียนรู้ คือหน่วยชุมชนน่าอยู่ และหน่วยหอพลับพลา เจ้าดารารัศมี

เยาวชนได้เรียนรู้แบบสร้างความรู้ 13 วงรอบ ตามจำนวนแหล่งเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนดังนี้

(1) ครูกำหนดแหล่งเรียนรู้ และจัดประชุมเพื่อให้เยาวชนเสนอแหล่งเรียนรู้ที่สนใจเพิ่มเติมพร้อม เหตุผลประกอบ ครูตัดสินใจเลือกแหล่งเรียนรู้ โดยพิจารณาถึงความหลากหลายและความปลอดภัยของนักเรียน

(2) ครูจัดประชุมเพื่อให้เยาวชนเตรียมคำถามในเรื่องที่จะเรียนรู้ล่วงหน้า จากการวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นคำถามประเภท “อะไร เมื่อไร อย่างไร” ครูแจ้งให้เยาวชนเตรียมสมุด-ปากกาเพื่อ จดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้รู้/วิทยากรในการลงพื้นที่

(3) ครูนัดหมายเจ้าของแหล่งเรียนรู้และวิทยากร นำเยาวชนไปแหล่งเรียนรู้ แนะนำวิทยากร สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้สนุกสนาน รักษาและเปี่ยบวินัยและมารยาท และให้คำปรึกษาเยาวชน ส่วนเยาวชนฟัง ดู ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน/วิทยากร และลงมือทำ รวมทั้งถามคำถามที่เตรียมล่วงหน้า และคำถาม ที่เกิดขึ้นใหม่ และจดบันทึกข้อมูล

ภาพ 4-3 หลักสูตร “ชุมชนน่าอยู่เคียงคู่หอพลับพลาเจ้าดารารัศมี”

(4) เยาวชนสรุประยงานเป็นรายบุคคล คงละ 1 หน้า บางคนอาจมาเพื่ออนหรือครูในกรณีจดไม่ทัน
เยาวชนนำประเด็นการเรียนรู้ไปเล่าให้เพื่อนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมและพ่อแม่/ผู้ปกครองฟัง

(5) ครูตรวจสอบรายงานสรุปความรู้ มอบหมายให้เยาวชนที่มีศักยภาพเป็นตัวแทนกลุ่มย่อยในการนำเสนอปากเปล่าใน “ชุมชนนักวิจัยน้อย” โดยผู้นำเสนออาจใช้เฉพาะบันทึกของตนเองและอาจสอบถาม/ขอคุยกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านนักวิจัยน้อยเพื่อประเมินข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เยาวชนที่รับฟังการนำเสนอ เพิ่มเติมรายงานของตนเองให้สมบูรณ์

(6) ครุนกปฏิพิมพ์รายงานฉบับสมบูรณ์ของตัวแทนเพื่อแจกจ่ายให้สมาชิกชุมชน

ตาราง 4-4 บทบาทของนักปฏิบัติในกระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการ จัดการเรียนรู้	ผู้บริหาร สถานศึกษา	กรรมการ สถานศึกษา	ครุผู้สอน	ผู้รู้/ผู้นำ ในชุมชน	พ่อแม่/ ผู้ปกครอง	เยาวชน
1. กำหนดขอบเขตในเวท วัฒนธรรมท้องถิ่น	-	เสนอแนะใน การคัดเลือกประเด็น	คัดเลือกประเด็น	เสนอแนะในการคัดเลือก ประเด็น	เสนอแนะในการคัดเลือก ประเด็น	เสนอแนะประเด็นที่สนใจ
2. กำหนดเป้าหมาย การจัดการเรียนรู้	-	เสนอแนะ/ให้ข้อเสนอ ชุมชนน่าอยู่	เสนอแนะ/เรียบเรียง เป้าหมาย	เสนอแนะ/ให้ข้อเสนอ ชุมชนน่าอยู่	เสนอแนะ/ให้ข้อเสนอ ชุมชนน่าอยู่	ทำความเข้าใจเป้าหมาย
3. เลือกมาตรฐาน/ตัวชี้วัด หลักสูตรแกนกลาง	-	เสนอแนะ/พิจารณา ความเหมาะสม	เลือกมาตรฐาน/ตัวชี้วัด/ สมรรถนะ/คุณลักษณะ	เสนอแนะ/พิจารณา ความเหมาะสม	เสนอแนะ/พิจารณา ความเหมาะสม	ปฏิบัติการเรียนรู้ตาม ข้อตกลง
4. จัดทำหลักสูตร	-	เสนอแนะ/พิจารณา ความเหมาะสม	จัดทำองค์ประกอบ ทั้งหมดของหลักสูตร	เสนอแนะ/พิจารณา ความเหมาะสม	เสนอแนะ/พิจารณา ความเหมาะสม	วางแผนการเรียนรู้ ของตนเอง
5. ออกแบบกิจกรรม	-	ขึ้นทะเบียนรู้และ วิทยากร	ออกแบบกิจกรรม การสร้างความรู้	ขึ้นทะเบียนรู้และ วิทยากร	อนุญาตให้เยาวชนเข้า ร่วมกิจกรรม	เสนอแหล่งเรียนรู้ที่สนใจ/ สร้างข้อตกลงการเรียนรู้
6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้	-	เสนอแนะ/ เป็นวิทยากร	สร้างสภาพแวดล้อมให้ เยาวชนสร้างความรู้	เป็นวิทยากร	เสนอแนะ/อำนวยความสะดวก กระบวนการเรียนรู้	เรียนรู้ตามกระบวนการสร้าง ความรู้
7. ประเมินผลการเรียนรู้	-	-	สรุปผลการเรียนรู้ร่วมกับ นักเรียน	-	-	นำเสนอข้อมูล/แลกเปลี่ยน/ ซักถามคิด/ทำรายงาน
8. ประเมินผลการเรียนรู้	-	-	ออกแบบวิธี/เกณฑ์ การประเมินผล	-	-	ประเมินผลร่วมกับครุผู้สอน

รายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทของนักปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ดังแสดงในตาราง 4-4 ซึ่งให้เห็นว่า นักปฏิบัติที่เป็นครูผู้สอน เป็นผู้มีบทบาทหลักในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ โดยทำงานร่วมกับนักปฏิบัติท้องถิ่น ในเกือบทุกขั้นตอน แม้แต่นักปฏิบัติที่เป็นครูผู้สอนจะมีแนวคิดในการสร้างสรรค์เรียนรู้สูง แต่ในทางปฏิบัติต้องปรับแนวคิดให้อยู่ในระดับที่สามารถบริหารจัดการได้

4.1.3 การเรียนรู้ของเยาวชน

4.1.3.1 เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

ครูนักปฏิบัติเชิญชวนเยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม ประมาณกว่า 100 คน อยู่ในประเทศไทย มีเยาวชนสมัครเข้าร่วมกิจกรรม 16 คน ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ไทยวน 5 คน อาข่า 5 คน บีชู 4 คน อาข่า-ไทยวน 1 คน และอาข่า-ลีซอ 1 คน นับถือคริสตศาสนา 9 คน และ พุทธศาสนา 7 คน ดังแสดงในตาราง 4-5 จากการสังเกตพบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีท่าทีกระตือรือร้น และปฏิภาณยาตอบสนองที่ดีในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ทุกคนตื่นเต้นที่จะได้ลงพื้นที่เพื่อสืบค้นสิ่งที่ต้องการเรียนรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น วิธีการเรียนรู้แบบนี้เป็นวิธีการใหม่ ซึ่งเยาวชนไม่เคยใช้ในการเรียนรู้มาก่อน การที่ครูนักปฏิบัติเรียกเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการว่า “นักวิจัยน้อยน้อยนิเวศวัฒนธรรม” เป็นที่ชื่นชอบและภาคภูมิใจของเยาวชนมากและทำให้เยาวชนคิดว่า นักวิจัยรุ่นจิ๋วต้องกล้าพูด กล้าถาม คนหนึ่งพูด อีกคนหนึ่งหรือทุกคนต้องจด

ตาราง 4-5 เยาวชนโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลาที่เข้าร่วมโครงการ

ที่	นามแฝง	ชั้น	ชาติพันธุ์	บ้าน/ที่พัก	ศาสนา
1	อาหลิน	ป.6	อาข่า-ไทยวน	บ้าน	คริสต์
2	แก้ม	ป.6	อาข่า	บ้าน	คริสต์
3	ปริม	ป.6	ไทยวน	บ้าน	คริสต์
4	หมี	ป.6	อาข่า	หอพักมูลนิธิคริสต์	คริสต์
5	น้ำ	ป.6	อาข่า	หอพักมูลนิธิคริสต์	คริสต์
6	อัช	ป.6	อาข่า	หอพักมูลนิธิคริสต์	คริสต์
7	เต็ล	ป.5	ไทยวน	บ้าน	คริสต์
8	เอิร์น	ป.5	บีชู	บ้าน	พุทธ
9	ก้อย	ป.5	ไทยวน	บ้าน	พุทธ
10	ฝน	ป.5	ลีซอ-อาข่า	บ้าน	คริสต์
11	โพว	ป.5	ไทยวน	บ้าน	พุทธ
12	แอน	ป.4	ไทยวน	บ้าน	พุทธ
13	นำพา	ป.4	อาข่า	บ้าน	คริสต์
14	ออม	ป.4	บีชู	บ้าน	พุทธ
15	อาร์ต	ป.4	บีชู	บ้าน	พุทธ
16	บิน	ป.4	บีชู	บ้าน	พุทธ

4.1.3.2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชน

ในการวิจัยเชิงเรื่องเล่า สามารถรวมข้อมูลคุณสมบัติของเยาวชน แบบแผนการสร้างความรู้และความหมายที่เยาวชนให้ต่อประสบการณ์การเรียนรู้นิเวศวัฒธรรมดังตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชน 3 ราย ดังแสดงในกล่อง 1

กล่อง 1 ตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์จากโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลາ

เรื่องของแก้ม

เด็กหญิงอาช่ารูปประจำผอมสูง พิพารรณ สะอาด ถักเปียสองข้าง แขนสีขาวไม้กางเขน แก้มมีบุคคลิกโดดเด่น มีกิริยาภรรยาที่เรียบร้อย มีท่าทีสุขุม ครุ่นคิดก่อนจะพูดจาเสมอ แก้มนับถือ คริสตศาสนาอย่างเคร่งครัด เธอเชื่อว่า “พระเจ้ามีอยู่จริงและพระเจ้ารักเรา” เธอมุ่งมั่นที่จะเป็น มิชชั่นนารีเผยแพร่ศาสนา “หนูอยากเผยแพร่ให้ทุกคนหันมาเชื่อพระเจ้า...หนูจะเล่าเรื่องพระเจ้าให้เด็กฟัง” ความศรัทธาในพระเจ้าขัดกับการทำให้เป็นเด็กที่โอบอ้อมอารีและมีเมตตา กับทุกคน แก้มไม่นิ่งดูดายที่จะช่วยเหลือเมื่อเพื่อนมีปัญหา เช่นการเข้าไปห้ามเพื่อนที่ทะเลวิวาทพร้อมกับ เดือนสติเพื่อน “ถ้าตอนนี้เขาตี ก็ให้อยู่เฉยๆ อย่าตอบโต้ เรื่องจะได้จบ” ซึ่งเพื่อนส่วนใหญ่ก็เชื่อ ตามที่เธอสอน ครูประจำชั้นให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า แก้มมีความเป็นผู้ใหญ่ สามารถควบคุมตนเองและ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นที่น่าสังเกตว่า คุณลักษณะเหล่านี้อาจสืบทอดมาจาก การที่แก้มอาศัยอยู่กับ เครือญาติจำนวน 13 คนภายในบ้านหลังเดียว กับครอบครัว ตา ยาย น้า พี่ชาย พี่สาว สามพี่น้อง ลูกพี่ลูกน้องที่ยังเป็นเด็กเล็กหลายคน การเกิดและ เดิบโตท่ามกลางผู้คนหลายช่วงวัยอาจทำให้แก้ม เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับทุกคนอย่างปรองดอง ดังภาพที่คณะวิจัยไปเยี่ยมบ้านของเธอ ที่บ้านสอง

ชั้นครึ่งปูนครึ่งไม้ สภาพแข็งแรง คณะพบรักกับ กำลังนั่งคุยกัน เนื่องจากเครือญาติ บ้างก็กำลังทำกับข้าว เลี้ยงลูกหลานที่ว่างเล่น หรือนอนเปลพักผ่อน อย่างไรก็ได้ เมื่อคณะผู้วิจัยเริ่มบทสนทนากับแก้ม เครือญาติต่างพากันนานั่งห้อมล้อมเพื่อร่วมวงสนทนากัน ในขณะที่แก้มไม่มีท่าทีเงินอายเวลาพูดคุย หรือตอบคำถาม เป็นภาพที่สะท้อนความอบอุ่น ภายนครอบครัว แก้มกล่าวว่า “ปกติหนูก็พูดคุยกับที่บ้านทุกเรื่อง โดยเฉพาะพูดกับตายาย” แก้มเล่าว่าพ่อแม่ทำงานอยู่ที่เชียงใหม่ ดังนั้น ตายายจึงเป็นผู้ดูแลเด็กตั้งแต่แบบบาล ตายายมีอาชีพรับจ้างปลูกสับปะรด และเป็นผู้ปลูกฝังเรื่อง เกี่ยวกับวิถีของคนอาช่า และพาเรอเข้าโบสถ์ที่ต้า ไปช่วยงานเป็นประจำตั้งแต่เด็ก

ในด้านการเรียน แก้มกำลังเรียนอยู่ชั้นป.6 มีผลการเรียนดี เกรดเฉลี่ย 3.67 ครูให้ข้อมูลว่า แม้แก้มจะไม่ใช่เด็กที่เรียนดีที่สุด แต่มีทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารทั้งด้านการฟังพูด อ่านเขียนดีมาก ตัวเรอเองก็คิดว่าเรือนัดและ ชอบเรียนวิชาภาษาอังกฤษและภาษาไทย ที่สำคัญ ครูเล่าว่า เธอมีความคิดที่เป็นระบบ และ คิดวิเคราะห์ได้ดี การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนนักวิจัย น้อยครั้งนี้ เธอรู้เท่าทันและเข้าใจกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ในช่วงเริ่มต้นของการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ เธอมีบทบาทในการเสนอแนะ ให้แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มโดยให้คละชั้น ป.4-6 ด้วยเหตุผลที่ว่า “เพื่อให้แต่ละกลุ่มเท่า เทียมกัน...มีทั้งรุ่นน้องและรุ่นพี่” แก้มรับข้อมูล

ประมวล เรียบเรียงความรู้และสื่อสารได้อย่างละเอียดและเป็นขั้นตอนชัดเจน และมีความตั้งใจจะจ่อ กับทุกขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การเตรียมคำถา ซึ่งมีทั้งการตั้งคำถานด้วยตนเอง และร่วมกับเพื่อน เมื่อลงพื้นที่ แก้มกล้าที่จะซักถามผู้รู้และสามารถพลิกแพลงคำถานได้ตามสถานการณ์ เหร แสดงความคิดเห็นว่า “คำถานที่ดีต้องนำมายใช้ประโยชน์ได้” ส่วนในการจดบันทึก เหร จะจดบันทึกเป็นรายคำถาน ซึ่งเรอเว้นช่องว่างไว้สำหรับเติมคำตอบ ในช่วงแรกๆ แก้มจะไม่ทันจึงต้องขอตัวจากเพื่อนและค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมทางอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ได้ เมื่อผ่านไประยะหนึ่ง แก้มสามารถจดบันทึกได้เร็วและละเอียดขึ้น เรือบอกเทคนิคว่า “ถ้าเราดูทุกคำที่ผู้รู้พูด เราไม่มีทางจดทันแน่...เราจึงต้องเลือกจดคำสำคัญแทน” เมื่อมีคำสำคัญแล้วก็ง่ายต่อการนำมาขยายความหรือเติมรายละเอียด แก้มมีหลักการว่า “แม้จะได้คำสำคัญมา แต่บางครั้งหนูก็ต้องคิดคำใหม่เพิ่มเข้ามาด้วยเพื่อเรียบเรียงให้เป็นประโยชน์ที่ดี” ประโยชน์ที่ดีในความหมายของแก้ม คือประโยชน์ที่สื่อสารได้อย่างกระชับ ชัดเจนและสละสลวย ขั้นตอนการสรุปข้อมูลเป็นเรื่องที่เรอให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เเรอจึงเสนอให้ประธานชมรมแจ้งสมาชิกช่วยกันตรวจสอบและเติมรายละเอียดให้ครบถ้วน แก้มกล่าวว่า “เราต้องเลือกและนำเสนอประเด็นเดิมที่ชัดเจนที่สุด” เเรออธิบายว่า “เพราะความรู้ที่เกิดจากการสรุปนั้นมีประโยชน์มาก ทุกคนสามารถนำไปใช้ในการเรียนวิชาต่างๆ ได้” ด้วยความสามารถของเรอ ดังที่ครูและเพื่อนชื่นชมว่า “เก่งและเป็นที่พึงของเพื่อนได้” แก้มมักจะถูกเสนอข้อให้เป็นผู้นำเสนอหน้าชั้นบอยครั้ง ซึ่งแก้มเล่าว่า เเรอรู้สึกตื่นเต้นทุกครั้งที่ต้องเป็นผู้นำเสนอ

ประสบการณ์เรียนรู้นี้ในเวทีบันธรรมครั้งนี้ มีความหมายต่อแก้มอย่างยิ่ง ทั้งความหมายที่สัมพันธ์กับชีวิต เพราะช่วยให้แก้มเข้าใจชีวิตรอบตัวมากขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าเรารู้อยู่ที่นี่ แล้วไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับที่นี่ ก็ไร้ประโยชน์” เพราะที่นี่คือหนึ่งบ้านของเรา” ความเข้าใจชีวิตรอบตัวขยายไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในห้องถิน แก้มหันมาสำรวจพฤติกรรมของตนเองที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม เเรอเล่าว่า เดิมที่เรอ มีนิสัยทึ้งขยะ เรี่ยราด แต่ภายหลังเรียนนี้ในเวทีบันธรรม เเรอสังเกตเห็นว่า ความมักง่ายของตนเองและผู้อื่น ก่อให้เกิดปัญหาขยะที่กระจัดกระจายตามท้องถนนและลำน้ำ แก้มจึงตั้งใจว่า เเรอจะพยายามฝึกตนเองให้ทึ้งขยะลงตัว และพยายามออกกล่าวเพื่อนและคนในครอบครัว เเรอมองไกลไปถึงอนาคตว่า “ถ้าไปอยู่ที่ใหม่ ก็ต้องทึ้งขยะให้ลงตัว มีฉะนั้นคนที่นั้น จะมองเรามีดี” การเรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้แก้มมองเห็นศักยภาพของตนเองในการเป็นผู้สืบสานนิเวทีบันธรรม ประสบการณ์และความรู้ใหม่ที่ได้รับ เสริมความมั่นใจในการถ่ายทอดหรือตอบคำถามผู้อื่นเกี่ยวกับนิเวทีบันธรรมท้องถิน เเรอกล่าวว่า “พอได้เรียน หนูก็เป็นคนที่มีความรู้ สามารถนำไปบอกเล่าให้คนอื่นฟังได้” เป็นพี่เลี้ยงให้กับรุ่นน้องหรือเล่าให้เพื่อนที่ไม่ได้เข้าชั้นรมพังได้ ในด้านการเรียนรู้ แก้มมองเห็นว่า ประสบการณ์ครั้งนี้ มีความหมายในการพัฒนาทักษะที่ใช้ในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง แก้มยกตัวอย่างทักษะในการตั้งคำถาน และความกล้าในการซักถามผู้รู้ว่า ต่อไปหากเรอไม่เข้าใจเรื่องใด ก็จะกล้าที่จะซักถามผู้อื่นทันที “ถ้าพากเราอย ก็จะไม่ได้เรียนรู้” แก้มมองเห็นว่า ประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้มีอุบความทรงจำที่ดี ความสุข ความสนุกสนานร่วมกับเพื่อนที่เข้าร่วม

กิจกรรม ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้ ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นอย่างมาก นอกจากนั้น เรอมองเห็นว่า ปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารกับคนในห้องถิน สร้างความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งช่วยให้เรอเข้าใจถึง วิธีการดำรงชีวิตที่เหมาะสม ทำให้เอกสารลักษณะที่จะมี ปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ในห้องถินเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ ผู้ที่มีความรู้ เรอกล่าวว่า “หากพบหน้าผู้รู้วิถีครั้ง ก็จะเข้าไปทักทาย จะไม่รู้สึกกลัวที่จะพูดกับผู้ใหญ่ เมื่อตนเมื่อก่อน” ประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้ แก้มปรับพันธะที่ให้ไวกับตนเอง เรอกิดว่าเรอยังคง ต้องการเป็นมิชั่นนารีเหมือนเดิม “เมื่อเด็กเหล่านี้ โตขึ้น หนูก็อยากให้เขาเป็นมิชั่นนารีเหมือนหนู” แต่สิ่งที่เพิ่มเข้ามา คือ เรอจะไม่เผยแพร่เพียงคำ สอนทางศาสนาเท่านั้น แต่เรอจะสอนเด็กๆ ให้ รู้จักวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากขึ้น โดยการ พาเด็กๆ ไปเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่นที่เรอ ได้รับ

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ของนักวิจัย สามารถ สรุปประเด็นดังๆ เกี่ยวกับแก้มได้ดังนี้

ความหมายของประสบการณ์เรียนรู้ ทำให้เข้าใจ ชีวิตรอบตัว เห็นศักยภาพความเป็นผู้สืบสานนิเวศ วัฒนธรรม เห็นศักยภาพในการสร้างความรู้ของ ตนเอง ความทรงจำและบรรยายการเรียนรู้ ร่วมกับเพื่อน ความกล้าปฏิสัมพันธ์กับผู้รู้ การสร้าง หลักคิดในการกำกับวิถีชีวิตและการปฏิบัติตน

แบบแผนการเรียนรู้: คิดวิเคราะห์เป็นระบบ เข้าใจกระบวนการ ตั้งคำถาม บันทึก ประมวล เรียบเรียง

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง: การเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ให้ ความอบอุ่น เอาใจใส่ ศรัทธาต่อความดีงาม สันติ สติปัญญา ความมุ่งมั่น ความสามารถทางภาษา

แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้: การจัด กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านโครงการเพื่อ เสริมสร้างประสบการณ์

เรื่องของนำพา

เด็กหญิงกลุ่มชาติพันธุ์อาช่า รูปร่างผอม สูง ผิวสีแทน 合わせตามุ่งมั่นและเต็ดเดียว เเรอมี น้ำเสียงและลักษณะการพูดห่วนหัวตรงไปตรงมา คล้ายเด็กผู้ชาย แต่มีท่าที่อ่อนน้อมกับผู้ใหญ่ ครูให้ ข้อมูลเพิ่มเติมว่าเรօอยู่ร่วมกับเพื่อนได้ดี มีจิต อาสา คณะผู้วิจัยเดินทางไปพบนำพาที่บ้านนาย ของเรօที่หมู่ 5 บ้านของเรօเป็นบ้านปูนชั้นเดียว มีชานตินเล็กๆ หน้าบ้านที่เต็มไปด้วยพืชผัก สวนครัวและดอกไม้ นำพาอยู่บ้านเพียงลำพัง เเรอกล่าวว่า “บ้ากับยายไปเก็บถั่วที่ไร่...เดียวหนูจะบ่น จักรยานไปรับยายกลับบ้าน” พร้อมกับซึ้งแท้แห่ง ของไร่ซึ่งอยู่บ้านเนินที่ค่อนข้างชัน นำพาเล่าว่า บ้านเดิมของเรօอยู่บนดอยที่หมู่ 9 เรօย้ายลงมา

เพราะ “อยู่ที่นี่จะได้ไม่ต้องตื่นเช้าไปโรงเรียน” นำพาเป็นเด็กเรียนเก่งที่เฝ้ารู้เฝ้าเรียน มีผลการเรียน เกรดเฉลี่ย 3.89 และมีทักษะทางด้านภาษาดี สามารถสื่อสารได้ชัดเจน นำพาสนใจและให้ ความสำคัญกับการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์อาช่า เรอเล่าว่ามีความรู้เกี่ยวกับวิถี ชีวิตของคนอาช่า ทั้งด้านภาษา ประเพณี อาหาร การกินและการปักผ้า เเรอย้ำว่า “การปักผ้าคือ สัญลักษณ์ของคนอาช่า” พุดจบเรอลุกไปหยิบผ้า ปักลายอาช่ามาให้ชม นำพาปักผ้ามาตั้งแต่อายุ 4 ขวบ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลวดลายพื้นฐาน เช่น กากบาทและเส้นตรง เเรอเล่าว่า ในอนาคตจะปัก เป็นรูปดอกไม้และไม้กางเขน เพราะเรօมีภาร

ความทรงจำเกี่ยวกับบ้านบดอยที่มีใบสัตต์ตั้งเด่น เป็นส่างและมีดอกไม้สีสดใสสอดสองข้างทาง “ถ้ามีผ้าปักลายดอกไม้และไม้มงคล จะได้รักสักเหมือนอยู่บ้านบดอย” นำพาเมื่่าที่แสดงออกอย่างชัดเจนถึงความภูมิใจในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง และค่อนข้างปิดกันที่จะรับหรือเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ความคิดและพฤติกรรมเหล่านี้ ปรากฏขึ้นเมื่อนำพาได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ล้วนมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์トイวนซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่

ในกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม นำพาเข้าใจและเท่าทันกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างความรู้ อย่างไรก็ได้ นำพาจะคัดกรองแต่เนื้อหาที่เรอต้องการเรียนรู้ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของเรอ และต้องเป็นความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เเรอจะเลือกรับเฉพาะข้อมูลที่เรอมีความคุ้นเคย และปฏิเสธที่จะรับข้อมูลใหม่จนกว่าจะสามารถสะสมความคุ้นเคยในเรื่องนั้นๆ ได้ในระดับหนึ่ง นำพาอธิบายว่า สาเหตุที่ชอบเรียนเฉพาะเรื่องที่คุ้นเคย เพราะว่า “สหายใจและสนุกที่จะเรียนรู้” ความคุ้นเคยที่เรอกล่าวถึงอาจ “ไม่ใช่เนื้อหาทั้งหมด แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเนื้อหา” ที่เรอเคยรู้ ดังตัวอย่างที่เรออธิบายเพิ่มเติมว่าเรอชอบเรียนจักษาน เพราะเคยช่วยลุงเตรียมอุปกรณ์สำหรับงานเก้าอี้และต้องกินข้าวตามแบบอาข่า ดังนั้นเรอจึงคิดว่า การงานต่างๆตามแบบトイวนของอุปกรณ์เป็นเรื่องง่าย เพราะเรออาจจะมีความรู้และทักษะด้านการจักษานมาบ้างแล้ว หรือนำพาชอบเรียนเรื่องอ่างเก็บน้ำ เพราะเรอเคยไปตกปลาที่นั้นเป็นประจำ จึงทำให้เรอเปิดใจเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติและประโยชน์ของอ่างเก็บน้ำเพิ่มขึ้น หรือ

เมื่อครั้งที่ลงพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับไร่ชา นำพารู้สึกตื่นเต้นและอยากรู้เรียนเกี่ยวกับชา เพราะเรามีประสบการณ์ในการเก็บชามาก่อน จึงยินดีที่จะขยายความรู้ไปสู่เรื่องการแปรรูปและการชงชา หรือการเรียนรู้เกี่ยวกับหอพลับพลา ซึ่งปัจจุบันมีการจัดแสดงผ้าหอโบราณ เรอกล่าวว่า ขอบมาก เพราะ “รู้สึกสบายใจที่ได้เห็นผ้าหอ แม้จะไม่ใช่ผ้าของคนอาช่า แต่ว่าคนอาช่าก็มีการปักผ้าเหมือนกัน” การเรียนเรื่องสวนพอเพียงทำให้เรอ “รู้สึกมีความสุขเหมือนอยู่บ้านบดอย” เพราะที่บ้านบดอยก็ทำไร่ทำสวนเช่นเดียวกัน แต่สิ่งที่แตกต่างคือ สวนพอเพียงมีการขุดบ่อเลี้ยงปลาและปลูกพืชต่างชนิดกับสวนบดอย เเรอจึงคิดว่าจะนำความรู้นี้ไปเล่าให้เพื่อแม่ฟัง “เพื่อพ่อแม่จะได้ชุดบ่อเลี้ยงปลาแบบนี้บ้าง” อย่างไรก็ได้ มีบางหัวข้อที่นำพาคิดว่า เป็นเรื่องที่ไม่น่าสนใจอย่างเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้โอมสเตย เเรอไม่เคยไปที่นั้น จึงเกิดความรู้สึกไม่อยากเรียนรู้ ในขณะที่เยาวชนส่วนใหญ่พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ชอบไปที่โอมสเตย เพราะผู้รู้เป็นคนอารมณ์ดีและบรรยายตกลอกหั้งยังแต่งตัวเป็นควบอย ดีกีตาร์และร้องเพลง สร้างความสนุกสนานเป็นอย่างมาก

เมื่อเปิดใจที่จะเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง นำพาจะเริ่มต้นการสร้างความรู้โดยการตั้งคำถาม เเรอสามารถตั้งคำถามได้ด้วยตนเอง และพลิกแพลงคำถามแบบเฉพาะหน้าตามสถานการณ์ได้ ซึ่งคำถามก็มีหลายระดับ เช่น “ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และทำไม” แต่ทุกคำถามล้วนมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมของเรอ แบบทั้งสิ้น เช่น สาเหตุที่เรอถามผู้รู้ว่า “ถ้าจักรยานล้มต้องทำอย่างไร” เพราะเรอมักทำจักรยานล้มบ่อย หรือ “ต้องบลูมุนไฟร์มีประโยชน์อย่างไร” เพราะเรอเคยเห็นแม่ไปใช้บริการ

อบสมุนไพร คำรามในลักษณะนี้ จึงปรากฏขึ้น ตลอดกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม โดยเฉพาะเรื่องที่เรอให้ความสนใจเรียนรู้ ในกรณี ที่นำพาไม่เข้าใจเนื้อหาที่ผู้รู้กำลังอธิบาย เรอจะ ซักถามทันทีเพื่อสร้างความกระจ่างชัดให้กับตนเอง “ถ้าไม่เข้าใจก็ถามเลย...ถ้าถามไม่ทัน ก็ให้เพื่อน ช่วยอธิบาย” นอกจากนั้น นำพายังมีทักษะในการจดบันทึกตามคำพูดได้อย่างรวดเร็ว และ เก็บรายละเอียดได้ค่อนข้างครบ แต่ถ้าดไม่ทัน เเรอจะ “ขอลอกเพื่อน” หรืออโรมเติมเต็มข้อมูลจาก การฟังรุ่นพี่นำเสนอสรุปผลข้อมูล

ประสบการณ์เรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ นำพาให้ความหมายว่าเป็นการพัฒนาทักษะในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง นำพาเล่าว่าเรอ “กล้า ที่จะถาม” มาขึ้น เพราะพื้นฐานนิสัยของเรอ ค่อนข้างขี้อยาและพูดน้อยกับคนแปลกหน้า แต่การเรียนรู้ครั้งนี้ทำให้เรอต้องฝึกซักถามและ พูดคุยกับผู้ใหญ่ หรือผู้รู้ในท้องถิ่นที่เรอไม่รู้จัก นำพากล่าวว่า สมัยก่อนหากเรอสองสัญเรื่องได ก็จะ เก็บไว้ค้นเดียว คนภายนอกจึงมองว่าเรอดูเหมือน เป็น “คนไม่รู้เรื่อง” แต่ปัจจุบัน หากเรอไม่เข้าใจ เรื่องใด ก็กล้าที่จะซักถามผู้อื่นทันที ความกล้านี้ เองได้ขยายไปสู่การให้ความหมายในด้านสังคม ซึ่งทำให้นำพา “กล้าสารสัมพันธ์กับผู้อื่น” และ สร้างมิตรภาพใหม่ เเรอเล่าว่าระยะแรกเรอมีแต่ เพื่อนขัน ป.4 แต่เมื่อต้องมาเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม ร่วมกับพี่ ป.5-6 สถานการณ์ดังกล่าว ได้ผลักดัน ให้เรอต้องพูดคุยและมีปฏิสัมพันธ์กับรุ่นพี่ตลอด ระยะเวลาหลายเดือน เกิดเป็นความสนิทสนม ทุกวันนี้นำพา มีเพื่อนสนิทคนใหม่ คือ แก้ม ซึ่งเป็น รุ่นพี่ ป.6 ซึ่งมักนัดหมายไปวิ่งเล่นด้วยกันหลัง เลิกเรียน เมื่อความกล้าหาญเป็นความกล้า นำพาเริ่มอยากรู้จักเพื่อนคนอื่นๆ ในโรงเรียน

เพิ่มขึ้น เเรอกล้าที่จะเข้าไปถามชื่อและผู้กุมิตร “ถ้ากล้าพูด ก็จะมีเพื่อนเยอะ” ประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้นำพาของเห็นความหมายที่ สำคัญสำหรับการทำเนินชีวิตที่ต้องย้ายถิ่นที่อยู่ว่า เเรอจำเป็นต้องมีทักษะทางวัฒนธรรมหลายๆ แบบ เพื่อจะได้ปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ หลากหลาย นำพาคิดว่า การเรียนรู้นิเวศ วัฒนธรรมข้ามกลุ่มชาติพันธุ์มีประโยชน์ เพราะจะ ทำให้คนในชุมชน “เข้าใจกันมากขึ้น” เเรอยอมรับ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี เพราะเห็นตัวอย่างมาจากป้า ที่ต้องย้ายไปอาศัยในหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ ลីមេ และสามารถพูดสื่อสารภาษาลីមេได้เป็นอย่างดี นำพาเล่าว่า “เพราะป้าเป็นคนเปิดใจเรียนรู้ วัฒนธรรมของคนอื่น จึงทำให้ป้าเข้าใจ รักและ เคารพผู้อื่น...แม้จะต่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็ตาม” ใน ขณะเดียวกัน นำพาถูกใจให้เพื่อนกลุ่มชาติพันธุ์ อื่นได้มาเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มอาช่า เช่นกัน

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ของนักวิจัย สามารถ สุ่ปประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับนำพาได้ดังนี้

ความหมายของประสบการณ์เรียนรู้: การพัฒนา ทักษะการสร้างความรู้ การพัฒนาความกล้า การพัฒนาทักษะทางสังคม การผูกมิตร และ ความสำคัญของทักษะพหุวัฒนธรรม

แบบแผนการเรียนรู้: การต่อขยายความรู้จาก ประสบการณ์เดิม การเลือกรับแต่สิ่งที่มีประโยชน์ และการสร้างความรู้โดยการตั้งคำถาม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง: อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ความ สามารถทางภาษา ทักษะการใช้มือ และความกล้า

แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้: การจัด กิจกรรมเรียนรู้เรื่องเดิมหลายวงรอบ เพื่อสร้าง ความคุ้นชิน

เรื่องของอัช

เด็กชายในชุดเสื้อสูทผ้าปักตราภยาอาขา
รูปร่างอ้วนล้ำ ตาดี ยิ้มง่ายจนตาหัย เขามักเข้ามา
ทักทายคณะวิจัยทุกครั้งเมื่อเดินทางมาถึงโรงเรียน
อั้งเป็นเด็กอารมณ์ดี แต่หากไม่โหมักควบคุม
ตนเองไม่ค่อยได้ เพื่อนรุ่นน้องผู้หญิงเล่าไว้ “พ่ออั้ง
เคยปิดประตูห้อง จะตีหนู เพราะว่าหงุดหงิด
เลี้ยงคนตรีที่หนูกำลังเล่น...แต่พอหนูทำท่าจะสู้
เขาก็ถอย” อย่างไรก็ดี อั้งเป็นเด็กมีจิตอาสา มี
น้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยลงแรงและลงเงินบ้างใน
บางครั้ง จนเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “สายเปย์”
ลักษณะภายนอกอั้งดูไม่ต่างจากเด็กที่ชอบ
ความสนุกสนาน ติดเล่นมากกว่าเรียน และชอบ
เข้าร้านเกม เขารู้ตัวว่า “หมอบอกว่าผมแคลスマารี
สั้น แต่ไอคิวปกติ” แต่อั้งเรียนรู้ค่อนข้างชา มีผล
การเรียนเกรดเฉลี่ย 1.50 ทักษะการอ่านและ
เขียนไม่ดี ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ อั้งไม่ยอม
เขียนหนังสือ โดยมักจะอ้างว่าเขียนไม่ได้ เพื่อน
หลายคนบอกตรงกันว่า “ไม่เคยเห็นอั้งจดบันทึก
เลย” อย่างไรก็ตาม อั้งกลับมีทักษะการฟังและ
พูดจาสื่อสารได้เป็นอย่างดี สามารถพูดโต้ตอบกับ
ผู้อื่นได้อย่างไม่เขินอาย นอกจากนั้น อั้งยังมีทักษะ
ในการใช้มือ และมีความสามารถทางด้านดนตรี
โดยเป็นมือกลองของโรงเรียน ลักษณะเด่นอย่าง
หนึ่งของอั้งคือ เขายังมุ่งมอง วิธีคิด การรับรู้และ
การเรียนรู้ที่มุ่งไปในเชิงรูปธรรม ที่สามารถนำไป
ปฏิบัติได้จริง และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวัน
เขา จึงมีความสนใจงานด้านการเกษตร และมี
ความฝันอยากเป็นช่างยนต์หรือช่างเชื่อม
เนื่องจากน้ำสาขาวัดที่แต่งงานกับชาวมาเลเซียกว่า
หากอั้งยังเรียนหนังสือจะพาเข้าไปทำงานที่
มาเลเซียด้วย

ปัจจุบันอัชพกอยู่ที่หอพักมูลนิธิ พ่อแม่ให้ย้ายมาเรียนที่นี่ เพราะโรงเรียนละแวกบ้านสอนไม่ค่อยดี ในวันธรรมด้า อัชเดินทางมาโรงเรียนโดยรถตู้ของมูลนิธิ แต่ล้าเป็นวันหยุด หากอัชจำเป็นต้องมาโรงเรียน เขาเก็บสามารถเดินไป-กลับโรงเรียนเอง ภูมิลำเนาเดิมของอัชอยู่ที่บ้านใหม่ พัฒนา ซึ่งเลยบ้านปางของป่าอีกประมาณ 12 กิโลเมตร ลักษณะเป็นบ้านปุนชั้นเดียวตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย มีสมาชิกในบ้าน 5 คน ได้แก่ พ่อ แม่ และน้องสองคน พ่อแม่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ปลูกมะเขือเทศ กาแฟ และลูกไก่ ด้วยเหตุนี้ อัชจึงมีความสนใจทางด้านเกษตร และมีความรู้เกี่ยวกับชนิดพันธุ์พืชผักที่เคยพับเห็น อัชแสดงอัตลักษณ์ความเป็นคนอาช่าด้วยการสวมชุดสุทธาอาช่าทรงทันสมัยมาโรงเรียนในวันแต่งกายพื้นเมือง จนครูมักแซวว่า “แต่งตัวหล่อ” ซึ่งเขาจะเก็บมารับเสมอ อัชมีความภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์ของตน โดยพูดเปรียบเทียบว่า “คนอาช่าพูดได้สองภาษา ทั้งภาษาอาช่าและภาษาไทย แต่คนเมือง(ไตยวน) พูดได้ภาษาเดียว”

ในช่วงประกำศเชิงชวนให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม อัชแสดงความสนใจและขอเข้าร่วมกิจกรรม แม้ว่าครูจะแจ้งว่ามีสมาชิกเต็มแล้วก็ตาม แต่อัชก็ไม่ละความพยายาม จนกระทั่งครูตัดสินใจรับอัชเข้ามาเพิ่มเป็นพิเศษ ในช่วงแรกของการเข้าร่วมกิจกรรม ครูมอบหมายให้อัชเป็นตากล้องประจำกลุ่ม ซึ่งอัชพึงพอใจและตั้งใจทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดี จนเพื่อนๆพากันพูดว่า “อัชไม่เห็นทำอะไรเลยนอกจากถ่ายรูป” เพื่อนส่วนใหญ่ตั้งข้อสังเกตไปในทิศทางเดียวกันว่า อัชมีพฤติกรรมไม่สนใจเรียน เช่น ไม่มีส่วนร่วมในการเลือกแหล่งการเรียนรู้ ไม่ยอมช่วยเพื่อน

เตรียมคำถานก่อนลงพื้นที่ ไม่ยอมจดบันทึก และ เมื่อลงพื้นที่ เขาถึงมักตั้งคำถามที่น่าจะเรื่อง คณาวิจัยและครุพบว่า คำถานของอัชค่อนข้าง แตกต่างจากเยาวชนคนอื่นตรงที่ เป็นคำถานที่ ขึ้นอยู่กับการมองเห็นภาพที่ปรากวิจัยตรงหน้า และเน้นคำถานที่นำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ เช่น ทำอย่างไร ทำไปทำไม ได้หรือไม่ ขณะที่เยาวชนคนอื่นมักจะตั้งคำถานในลักษณะเชิงข้อมูล เช่น จำนวนเท่าไหร่ เกิดขึ้นเมื่อไหร่ มีโครงบ้าง จึงทำให้เพื่อนๆคิดว่าคำถานอัชเป็นคำถานที่ “ไร้สาระ”

สำหรับความหมายของประสบการณ์ การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม ในแต่การเรียนรู้ อัชเห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม “เข้าใจง่ายกว่าเรียนในหนังสือ...ได้เรียนแบบไม่ต้องอ่านหนังสือ เพราะผู้อ่านหนังสือไม่ค่อยออก” สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ใช้วิธีการเข้าถึงความรู้ที่หลากหลาย และรองรับศักยภาพและข้อจำกัดการเรียนรู้ของเยาวชนที่แตกต่างกัน พร้อมกันนั้น ยังช่วยพัฒนาศักยภาพ เช่น ทักษะเขียน ดังที่อัชเล่าไว้ การที่ครูมอบหมายให้ทำรายงานสรุป ทำให้เขาเขียนภาษาไทยได้คล่องขึ้นเล็กน้อย “ผู้สอนชี้แจงให้ห้าบรรทัดเท่าเดิม แต่ครั้งนี้เขียนได้เร็วขึ้น” และยอมฝึกเขียนมากขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้เห็นว่าอัชมีทักษะในการใช้มือค่อนข้างดี สามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าเยาวชนหลายคน และซึ่งให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะ การใช้มือหรือการลงมือปฏิบัติจริงให้มากขึ้น น่าจะเป็นการส่งเสริมการพัฒนาตามศักยภาพของอัช

ในด้านความหมายของประสบการณ์ การเรียนรู้ที่สมัพน์กับชีวิต พบร่วมกับความสามารถ ได้หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ครั้งนี้ ช่วยขยายมุมมองในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในการดำเนิน

ชีวิต จากประสบการณ์เดิมที่อัชเคยปลูกพืชผักสวนครัว และช่วยพ่อแม่ทำการเกษตร อัชเล่าไว้ว่า การได้เรียนรู้เรื่องการทำเกษตรพอเพียง ทำให้เขามีความตั้งใจว่าจะชวนพ่อทำปุ๋ยหมักไว้ใช้แทนปุ๋ยเคมีที่พ่อใช้เป็นประจำ เพราะจะเป็นผลดีต่อสิ่งแวดล้อม และไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของพ่อ และเกษตรกรคนอื่นๆ นอกจากนั้น อัชแสดงความคิดเห็นว่า แม้การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมในบ้านหัวยส้านพลับพลาตนี้ จะไม่ได้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านของเข้า แต่การเรียนรู้ครั้งนี้ ช่วยทำให้เขามองเห็นความจำเป็นของการมีทักษะทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเขาคิดว่าจะนำไปประยุกต์ใช้ได้ หากนำไปใช้ทำงานที่ประเทศมาเลเซีย “ผู้สอนทำความรู้จักกับคนที่นี่และวิธีการทำงาน... ทำตัวให้เป็นบุคคล ทำตัวให้เหมือนกับพวกเขา” คำพูดของอัชยืนยันได้ว่า หากเยาวชนได้เรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมากเท่าไหร่ พวกเขาก็น่าจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่หลากหลายได้มากเท่านั้น

ในแต่ของแบบแผนการสร้างความรู้นั้น พบร่วมกับ อัชมีแบบแผนการการสร้างความรู้ที่ไม่เป็นกระบวนการ เพราะอัชไม่สามารถจัดการข้อมูลที่กราฟจัดกราฟจายได้ มีแนวโน้มที่จะไม่มีการจดบันทึกข้อมูลหรือไม่มีความจำเกี่ยวกับข้อมูลในระยะยาว อย่างไรก็ได้ อัชมักมองเห็นและให้ความสำคัญกับหัวข้อหรือเนื้อหาที่จำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิต ซึ่งถือได้ว่า อัชมีแบบแผนการสร้างความรู้ในเชิงประยุกต์ ในแต่ของการเลือกรับข้อมูลเฉพาะที่มองเห็นแล้วว่า จะเป็นประโยชน์ในเชิงประยุกต์ใช้เฉพาะหน้า

อัชสามารถเข้าถึงความรู้ด้วยการดู การฟัง การถาม การจำ และการปฏิบัติได้ แม้จะไม่สมบูรณ์แบบนัก เพราะเขากำลังทักษะด้าน

การเขียน หากอังกฤษได้รับการฝึกทักษะด้านการเขียน การจดคำสำคัญ หรือการบันทึกโดยใช้ภาพตัวอักษรจะมีพัฒนาการดีขึ้น เพราะในระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้ สังเกตได้ว่าอักษรจะครุ่นคิดและมีความกล้าที่จะซักถามทันทีเมื่อเทียบกับเยาวชนคนอื่น อังกฤษแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ว่าแม้ว่าการตั้งคำถามล่วงหน้าจะมีประโยชน์คือช่วยให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น มีการเตรียมพร้อมและเข้ากับ “ขอบบรรยายการประชุมเตรียมคำถามร่วมกับเพื่อนๆ แม้จะเครียดแต่ก็สนุก เพราะมีเพื่อนคอยพูดจาตอบ “ไร้สาระ ทำให้รู้สึกผ่อนคลาย” อย่างไรก็ตี อังกฤษแสดงความคิดเห็นว่า “บางครั้งคำถามที่เตรียมไว้ก็ใช้ไม่ได้” เช่น ผู้รู้ตอบไม่ได หรือคำถามไม่ตรงกับเรื่องที่ไปศึกษา อังกฤษปรับคำถามให้เข้ากับสถานการณ์ที่เห็น และข้อสงสัยในใจของเขามาก เช่น “ในวัดมีพื้นที่ยอด แล้วปลูกผักได้ไหม” หรือ “พระปลูกผักกินเองหรือไม่” หรือ “บินบานาเตอร์จะแล้วทำอะไรต่อ” ซึ่งอาจเกิดจากข้อสงสัยของอังกฤษว่า เหตุใดพระจึงไม่ทำมาหากลายเสียงตอนกลางคืน

ข้อจำกัดด้านการอ่านและการเขียนส่งผลให้อังกฤษไม่ค่อยต่อเนื่อง ไม่สามารถจำรายละเอียดของเนื้อหาได้ครบถ้วน และไม่สามารถจับประเด็นสำคัญของการเรียนรู้ได้ โดยเฉพาะเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิธีชีวิตของตนเอง อังกฤษจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการสรุปความรู้ ซึ่งเข้าต้องขอสอบถามทีก่อนเพื่อนทุกครั้ง หรือไม่ก็ฟังสรุปจากเพื่อน

นำเสนอหน้าชั้น นับว่าเป็นแบบแผนการสร้างความรู้แบบต่อขยายโดยพึ่งพาผู้อื่นอยู่ร่ำไป

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ของนักวิจัย สามารถสรุปประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับอังกฤษได้ดังนี้

ความหมายของประสบการณ์เรียนรู้: การเข้าถึงความรู้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับศักยภาพทำให้เรียนรู้ได้ดี และเกิดแรงจูงใจที่จะเรียน การเรียนรู้เรื่องที่สัมพันธ์กับชีวิตทำให้ได้เรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม

แบบแผนการเรียนรู้: การสร้างความรู้ที่ไม่เป็นกระบวนการ การสร้างความรู้โดยการเลือกเพื่อการประยุกต์ และการสร้างความรู้ต่อขยายแบบพึ่งพาผู้อื่น

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง: ความบกพร่องทางการเขียน (Learning Disability in Writing) ทักษะการเขียน อ่าน และทักษะการฟัง พูด อารมณ์ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ความสนใจ ทักษะการใช้มือ และวิธีคิดแบบบูรณาภรณ์

แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้: การฝึกทักษะด้านการเขียน การจดคำสำคัญ การบันทึกโดยการรวดภาพ การพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การควบคุมอารมณ์เน้นต่อยอดการสร้างสรรค์การเรียนรู้จากงานที่ต้องลงมือทำ และการจัดกิจกรรมการเข้าถึงความรู้ที่รองรับศักยภาพ/ข้อจำกัดของการเรียนรู้

4.1.3.3 ผลการเรียนรู้ของเยาวชน

จากการประเมินผลการเรียนรู้ของเยาวชน เปรียบเทียบก่อนและหลังเรียนดังแสดงในตาราง 4-6 พบว่าเยาวชนทั้งหมดรวมทั้งเด็กพิเศษมีผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ หัวข้อที่มีคะแนนเพิ่มขึ้นตามลำดับสูงสุดถึงต่ำสุด ได้แก่ (1) ทักษะในการนำเสนองานอย่างเท่าทัน ซึ่งประเมินโดยการสังเกต

พฤติกรรมและสัมภาษณ์ โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความมีระเบียบวินัย การควบคุมตนเอง ความขยัน และความอดทน (2) ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการมาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม ซึ่งประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมและตรวจผลงานหรือชิ้นงาน โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ทักษะในการแสดงหาความรู้ (ซักถาม ดูของจริง) ทักษะการสื่อสาร (พูด อธิบาย เขียนรายงาน) ทักษะการสร้างชิ้นงาน เช่น การทำหนังสือเล่มเล็ก ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการรู้คิด ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการใช้ชีวิตแบบเพียง (3) ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม ซึ่งประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมโดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การแสดงเจตนาในการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านและการอนุรักษ์พันธุ์ป่าท้องถิ่น (4) โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้ ซึ่งประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์ โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การรู้จักการดำรงชีวิตในชุมชน ความรักและห่วงเห็นท้องถิ่น การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อตนเอง/ครอบครัว และความสามารถในการเก็บข้อมูล และนำข้อมูลไปใช้ในการปฏิบัติและกำหนดภารกิจแห่งตนได้ (5) ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์ โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น การประเพณี งานจิตอาสา การปลูกต้นไม้ชุมชน และ (7) ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งประเมินโดยการสังเกต พฤติกรรมและตรวจผลงานหรือชิ้นงาน โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การรู้จักตั้งคำถาม การรู้จักสังเกต การบันทึก การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และสรุปรายงาน การมีปฏิสัมพันธ์ชุมชน ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (กล้าคิด/ทำ แสดงออก อย่างเรียนรู้ มีการวางแผน ร่วมกันแก้ปัญหา)

ตาราง 4-6 ผลการเรียนรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านห้วยสันพลับพลางจำนวน 16 คน

หัวข้อ	คะแนน (ค่ามัธยฐาน) ¹		จำนวน ²			Z ³
	ก่อน (ก)	หลัง (ล)	ก>ล	ก<ล	ก=ล	
1. ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.5	8.0	0	16	0	-3.546***
2. ความตระหนักในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม	5.0	8.0	0	16	0	-3.541***
3. ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม	4.5	9.0	0	16	0	-3.570***
4. ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม	5.0	8.5	0	16	0	-3.538***
5. ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการ (ตามหลักสูตร แกนกลาง) มาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม	5.0	7.0	0	16	0	-3.575***
6. ทศนคติในการนำตนเองอย่างเท่าทัน	5.0	8.0	0	16	0	-3.624***
7. โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้	5.0	9.0	0	16	0	-3.549***

หมายเหตุ:

¹ ค่ามัธยฐานค่าคะแนนผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนนิเวศวัฒนธรรม (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด)

² จำนวนเยาวชนที่มีผลการเรียนรู้ก่อนการเรียนนิเวศวัฒนรมมากกว่า ($g>l$) มีผลการเรียนรู้หลังการเรียนนิเวศวัฒนรมมากกว่า ($g<l$) และ มีผลการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลังการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเท่าๆ กัน ($g=l$)

³ ค่า Z statistics การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank test *** $p<0.001$

4.1.4 ความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เยาวชนโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลาทั้ง 16 คนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม เกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ในเชิงผลลัพธ์ เยาวชนได้สะท้อนความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ ด้านนิเวศวัฒนธรรม รวม 8 ความหมาย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม แสดงในภาพ 4-4 ดังนี้

ความหมายที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิต [CM]	ความหมายด้านการเรียนรู้ [LM]	ความหมายด้านสังคม [SM]
CM1 ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว	LM1 เห็นความสำคัญของการสร้างความรู้	SM1 เกิดกักษะทางสังคมที่ดีกับเพื่อนที่เรียนรู้ร่วมกัน
CM2 ความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	LM3 เกิดการตื่นรู้ในศักยภาพของตนเองในการเป็นส่วนร่วมสืบสานนิเวศวัฒนธรรม	SM2 มองเห็นการพร้อมของการอยู่ร่วมกับในสังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่น
CM3 ความตระหนักในศักยภาพของตนเองในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน	CM4 หลักคิดในการดำเนินชีวิตเพื่อขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่น	

ภาพ 4-4 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม

ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา

ความหมายกลุ่มที่ 1 ความหมายที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิต (Life Contextual Meanings -- CM)

ประกอบด้วย 4 ความหมาย ดังนี้

CM1 ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับชีวิตรอบตัว

ประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ ทำให้เยาวชน ทั้งที่เกิดและเติบโตในท้องถิ่นนี้ หรือเพิ่งย้ายเข้ามาอาศัยในท้องถิ่นนี้ได้ไม่นาน ต่างเข้าใจชีวิตรอบตัวมากขึ้น การได้รับความรู้ใหม่ หรือขยายฐานความรู้เดิม ทำให้เยาวชนมีท่าทีที่ดีต่ออิฐ结实นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นดังที่แก่มากล่าวว่า “ถ้าเรารอยู่ที่นี่แล้วไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับที่นี่ ก็ไร้ประโยชน์ เพราะที่นี่คือหมู่บ้านของเรา” หรือหนึ่งย้ายจากบ้านบնดอยมาพักที่หอพักเพื่อเรียนหนังสือ มองเห็นว่าคนอาช่าและคนໄຕiyvn มีการทำสวนชาเมื่ອนกัน คนอาช่ามีทักษะในการเก็บชา แต่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปและสร้างผลิตภัณฑ์ชาเมื่อก่อนคนໄຕiyvn ส่วนนำพาที่ย้ายจากบ้านบันดอยมาอยู่บ้านป่าในพื้นราบเพื่อเรียนหนังสือ ก็มีความเข้าใจชีวิตรอบตัวเพิ่มขึ้น มองเห็นความเหมือน และความแตกต่าง ระหว่างวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์トイวนในบ้านห้วยส้านพลับพลา กับกลุ่มชาติพันธุ์อาช่าของเรอได้ นำพาสังเกตเห็นว่า คนໄຕiyvn มีหัตกรรมการทำจักสถานและเย็บปักถักร้อย เช่นเดียวกับคนอาช่า แต่อาจมีรายละเอียดแตกต่างกัน นำพาสังเกตเห็นว่า ที่บ้านบันดอยมีการทำสวน แต่พืชพักที่ปลูกไม่เหมือนกับที่เรอเห็นในสวนเกษตรพอเพียง เรอเห็นว่าการมีบ่อน้ำในสวน เพื่อการทำสวนและเลี้ยงปลาของ

คนไทยวน เป็นเรื่องที่มีประโยชน์มาก การได้เข้าใจวิตรอบตัว ทำให้เยาวชนรู้สึกกลมกลืนกับสิ่งรอบตัว ดังที่ นำพาแสดงความรู้สึกว่า “อยู่ที่นี่ ก็มีความสุขเหมือนอยู่บ้านนดอย”

เยาวชนแสดงความเห็นว่า นิเวศวนธรรมท้องถิ่นเป็นเรื่องที่เรียนเข้าใจได้ และเร็วกว่าเนื้อหาใน ตำราที่เป็นเรื่องไกลตัวและเข้าใจยาก ดังที่แอนตั้งข้อสังเกตว่า “บางครั้งเนื้อหาในหนังสือก็ยากเกินกว่าจะ เข้าใจ...ต้องอาศัยการเดาหรือจินตนาการเอง” การเรียนรู้เรื่องรอบตัวทำให้เยาวชนมองเห็นมิติใหม่ๆ ของวิถี ชีวิตท้องถิ่น ดังที่หลินเล่าไว้ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้เรามีมุมมองต่อตลาดเปลี่ยนไป เดิมเรอ มองเห็นตลาดเป็นเพียงแค่แหล่งค้าขาย แต่ตอนนี้เรอมองเห็นว่า ตลาดเป็นจุดศูนย์รวมของคนในท้องถิ่น เป็นพื้นที่ที่ผู้คนมาพบหน้า แลกเปลี่ยน พูดคุย ได้ถามสารทุกชุดิกัน

การเรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้เยาวชนรู้ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น และความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น แอนมองเห็นว่า “ทุกอย่างที่อยู่รอบตัว...มีความเกี่ยวข้องกัน” จากเดิมที่เยาวชนมีภาพ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติรอบตัวแบบแยกส่วน เป็นภูเขา น้ำตก ลำธาร ต้นไม้ และพืชพรรณต่างๆ โดยไม่สามารถเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อมกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นได้ หลังการเรียนรู้ครั้งนี้ เยาวชนสะท้อนความเข้มข้นของความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการเรียนรู้เรื่องอ่างเก็บน้ำ สวนชา หรือสวนพอเพียง ทำให้เยาวชนปรารถนาที่จะอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด สวยงาม สดชื่น

CM2 ความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวนธรรมท้องถิ่น

หลังจากที่เยาวชนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ครั้งนี้ เยาวชนมองเห็นคุณค่าของนิเวศวนธรรม ท้องถิ่น และสะท้อนว่า “รู้สึกรักชุมชนมากขึ้น” และสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับนิเวศวนธรรมของแต่ละ กลุ่มชาติพันธุ์ เช่น หลินอย่างเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายและการประกอบอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า และบีชู อิร์นอย่างเรียนรู้รายละเอียดเรื่องภาษา เครื่องแต่งกาย และอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์บีชูและໄຕยวัน เพราทั้งสองกลุ่ม มีวิถีชีวิตที่ค่อนข้างคล้ายกัน ตรงกับความคิดเห็นของอาร์ตที่ยกตัวอย่างว่า “คนบีชูมีอาชีพ ทำการเกษตร ส่วนคนໄຕยวันก็ทำการเกษตรเหมือนกัน” อิร์นและอาร์ตตั้งข้อสังเกตว่า สมัยก่อนทั้งสอง กลุ่มชาติพันธุ์น่าจะมีนิเวศวนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ทั้งคุ้งเกิดความสนใจในการสืบค้นเรื่องราว ดังกล่าวในอนาคต

ประสบการณ์การเรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้เยาวชนมองเห็นประโยชน์ของนิเวศวนธรรมทั้งในด้าน สิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ เช่น โพรงน้ำในแนวคิดสวนพอเพียง มาปรับใช้ในการปลูกพืชผักสวนครัว ที่บ้าน หมีที่รู้สึกตื่นตัวเมื่อได้ไปเรียนรู้เกี่ยวกับสายพันธุ์ชา และการแปรรูปชาที่สวนชา หลังจากที่เรอเพิกเฉย มาโดยตลอด ทั้งๆ ที่พ่อแม่มีอาชีพเก็บชา หมีเริ่มมีความคิดว่า “อย่างมีไรชาเป็นของตัวเอง และเอาชาสาย พันธุ์อื่นไปปลูกเพิ่มที่สวนชาที่บ้านบندอย” นับเป็นลู่ทางในการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับนิเวศวนธรรม ท้องถิ่น

ประสบการณ์การเรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้เยาวชนมองเห็นคุณค่าของนิเวศวนธรรมท้องถิ่นที่ทำให้คนต่าง กลุ่มชาติพันธุ์สามารถอยู่ร่วมกัน เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการส่วนหนึ่ง มีการเคลื่อนย้ายที่อยู่ ซึ่งเป็น

ปรากฏการณ์สำคัญในสังคมยุคใหม่ การได้เรียนรู้เพื่อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนจึงเป็นเรื่องสำคัญ ดังที่น้ำพากล่าวว่า การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ มีประโยชน์ เพาะจะทำให้คนในท้องถิ่น “เข้าใจกันมากขึ้น” นำมาเห็นตัวอย่างจากป้าของเรอ ที่เป็นคนอาช่าแต่ย้ายไปอาศัยในหมู่บ้านลีซอ ป้าของเรอสามารถพูดสื่อสารภาษาลีซอได้เป็นอย่างดี เพราะ “ป้าเป็นคนเปิดใจเรียนรู้วัฒนธรรมของคนอื่น จึงทำให้ป้าเข้าใจ รักและเคารพผู้อื่น...แม้จะต่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็ตาม” เช่นเดียวกับฝน เด็กกลุ่ครึ่งลีซอและอาช่า ที่มีปัญหาพ่อแม่แยกทาง จนทำให้เธอต้องย้ายที่อยู่บ่อย ประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้เธอเกิดความชัดเจนมากขึ้นในเรื่องคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรม และความสำคัญของการมีทักษะพหุวัฒนธรรม ดังคำพูดของเรอที่ว่า “การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ ทำให้เห็นประพฤติตัวได้อย่างกลมกลืน ไม่ว่ากับที่นี่ หรือหากต้องย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น” เธอยกตัวอย่าง การใช้ภาษาที่สุภาพ หรือการแต่งกายที่เหมาะสม เมื่อต้องอยู่ร่วมกับคนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นเดียวกับอัชที่มองเห็นว่า แม้การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมในบ้านห้วยส้านพลับพานี้ จะไม่ได้เกี่ยวกับหมู่บ้านของเขา แต่ก็ทำให้ได้ทักษะสำคัญที่สามารถนำไปปรับใช้มีโอกาสไปทำงานต่างถิ่น “ผมต้องทำความรู้จักกับคนที่นั้นและวิธีการทำงาน...ทำตัวให้เป็นปกติ ทำตัวให้เหมือนกับพากเขา” เยาวชนที่ร่วมโครงการที่มีเช่นเดียวกัน แสดงความเห็นว่า อยากให้เพื่อนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ มาเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของตนเอง เพราะ “แม้ในนิเวศวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีความแตกต่างกัน แต่ก็มีคุณค่าด้วยกันทั้งนั้น”

CM3 ความตระหนักในศักยภาพของตนเองในการมีส่วนร่วมสืบสานนิเวศวัฒนธรรม

ประสบการณ์การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ ทำให้เยาวชนได้ฝึกทักษะในการค้นหาความรู้ เมื่อได้รับความรู้ที่เยาวชนเห็นว่ามีคุณค่า เยาวชนจึงอยากรสั่งต่อความรู้ให้กับผู้อื่น ดังเช่นที่แก้มกล่าวว่า “พอได้เรียนหนูก็เป็นคนที่มีความรู้ สามารถนำไปบอกเล่าให้คนอื่นฟังได้” แก้มให้ความสำคัญกับการนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับรุ่นน้อง และเพื่อนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ในขณะที่แอน อม และอาร์ต เล่าในทำงดังนี้ “พากเราชอบพากเรา นำแผ่นสรุปความรู้ที่ครูแจก หรือที่ครูอธิบายปากเปล่าถึงประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความแตกต่างของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น ทั้งเรื่องการดำรงชีวิต ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม กลับไปเล่าให้คนในครอบครัวฟังเสมอ พากเราคิดว่าการเรียนรู้ ทำให้พากเรา มีความรู้และสามารถบอกต่อได้ “ถ้ามีใครถามเรา ก็สามารถเล่าให้เขาฟังได้” การฝึกทักษะการสร้างความรู้ทำให้เยาวชนมีทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่นได้流畅 และละเอียดขึ้น แก้มคิดว่าควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมแบบนี้ ให้กับรุ่นน้อง และเพื่อนร่วมชั้นคนอื่น โดยเรียนคิดที่จะเป็นพี่เลี้ยงให้กับนักวิจัยน้อยรุ่นใหม่”

การเรียนรู้ในครั้งนี้ ทำให้เยาวชนแสดงความตั้งใจ ที่จะร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นตามศักยภาพ เช่นแก้ม ซึ่งตั้งใจจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทิ้งขยะเรียบรات เพราะในการเรียนครั้งนี้ เธอสังเกตเห็นว่า ความมักจ่ำยของตนเองและผู้อื่น ก่อให้เกิดปัญหาขยะตามท้องถนนและลำน้ำ เช่นเดียวกับแอนที่อยากรีียนรู้วิธีการคัดแยกขยะเพื่อนำไปใช้ที่บ้าน หรืออัชตั้งใจจะซักชวนพ่อให้ลองทำปุ๋ยหมักเมื่อันที่สวนพอเพียงเพื่อนำมาใช้แทนปุ๋ยเคมีที่พ่อใช้เป็นประจำ ซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรอีกด้วย

ในการเรียนรู้ครั้งนี้ เยาวชนได้เรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม และการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่องานอาชีพ เช่นการทำสวนพอเพียง การสารนาตกรรม และไม้กวาด การทำสวนชา และการใช้สมุนไพรในการนวดบำบัด ประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติ และรับความรู้จากผู้รู้ ทำให้เยาวชนตระหนักรถึงศักยภาพของตนเองในการสืบสานนิเวศวัฒนธรรมและขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น เยาวชนบางส่วนมีความตั้งใจที่จะสืบสานนิเวศวัฒนธรรมผ่านการลงมือปฏิบัติ เช่น ในการเรียนสารและขยายต้นไม้กวาด ทำให้อาร์ติรู้ว่า การทำไม้กวาดดอกหญ้าของยาวยา ทำให้ครอบครัวมีรายได้ จึงตั้งใจที่ “จะช่วยยายทำ ยิ่งทำมาก ขายมาก เราก็ยิ่งได้เงินมาก” เช่นเดียวกับหลินที่สนใจเรื่องการทำเกษตรพอเพียง และอย่างปลูกผักปลอดสารพิษขายเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัว ยิ่งกว่านั้นหลินแสดงความคิดเห็นว่า เศรษฐกิจท้องถิ่นจะดีขึ้น หากคนในท้องถิ่นนำสินค้าหรือผลิตผลที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาค้าขาย แทนการนำเข้าจากที่อื่น ซึ่งยอมเสริมว่า ประสบการณ์การเรียนรู้เศรษฐกิจท้องถิ่นที่ตลาด ทำให้เรามีแรงบันดาลใจที่จะประกอบอาชีพค้าขายในอนาคต เเรอมั่นใจว่า ตนเองจะสามารถเป็นส่วนหนึ่ง ที่ช่วยให้เศรษฐกิจท้องถิ่นดีขึ้นได้

ในขณะที่เยาวชนส่วนหนึ่งมีมุมมองว่า ตนเองยังเป็นเด็กที่ต้องพึ่งพาครอบครัว และไม่สามารถลงมือทำการใดๆ ได้โดยลำพัง ต้องห่วงกับคนในครอบครัว เช่น บินซึ่งสนใจการทำเกษตร ได้ซักชวนพ่อให้ชุดบ่อน้ำในสวนเหมือนสวนพอเพียง เพื่อที่จะได้มีน้ำใช้และเลี้ยงปลาหลายสายพันธุ์ แต่พ่อไม่ใช่ในครัวเรือนหรือขายเหมือนสวนพอเพียง โดยบินจะรับหน้าที่เลี้ยงปลา และเก็บไม้แห้งจากสวนหรือป่าชุมชนมาเตรียมไว้สำหรับเผาเป็นถ่าน หรือเช่นกรณีของปริม ที่รู้ว่าตนเองไม่สามารถจัดการเรื่องการทำเกษตรพอเพียงได้โดยลำพัง จึงโน้มน้าวให้ย่าหันมาปลูกพืชผักสวนครัว เพราะ “ถ้าเราปลูกผัก เลี้ยงปลา เรา ก็ไม่ต้องเลี้ยค่าใช้จ่ายในครัวเรือน” เยาวชนบางคนนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น แอนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนเรื่องการนวดแผนไทยไปใช้กับยายของเธอ แอนเล่าว่า “แต่ก่อนยายใช้ให้นวด หนูก็นวดไปบ่ร้า แต่ว่ายังหลังที่ได้เรียนนวด หนูสามารถลงน้ำหนักมือและมีจังหวะการนวดที่ดีขึ้นจนยายชม”

CM4 หลักคิดในการดำรงชีวิต

ประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ ทำให้เยาวชนมองเห็นว่า ตนเองเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อครอบครัวหรือชุมชนอย่างไร ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงภายใน เช่น การเรียนรู้วิถีการผลิตอาหาร ทำให้ปริมตระหนักรว่า เเรอเป็นคนฟุ่มเฟือยและมีพฤติกรรมกินทึงกินขวาง เพราะไม่รู้ที่มาที่ไปของอาหาร หลังการเรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้เรอตั้งใจที่จะรู้จักระยะดังและรู้คุณค่าของอาหารมากขึ้น “หนูนึกถึงภาพคนปลูกผัก ว่าเขาต้องร้อนและเหนื่อยกว่าจะได้ผักมาให้เรา กิน” เช่นเดียวกับอาร์ตที่เล่าว่า การได้ลงพื้นที่เรียนรู้ ได้พูดคุยกับผู้รู้หลายท่าน ทำให้อาร์ตเห็นว่าทุกคนต้องเห็นดeneioในการทำงาน เช่น กว่าอุ้ยจวนจะสารนาตกรรมได้สักใบเพื่อนำไปขาย หรือกว่าลุงจำนำงจะดูแลพืชผักผลไม้ให้โต จนสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตไปขายได้ หรือกว่าที่พ่อค้าแม่ค้าในตลาดจะขายสินค้าได้แต่ละชิ้น พวกลเข้าต้องแลกมาด้วยความอดทนและเห็นดeneioอย่างมาก สิ่งเหล่านี้ทำให้อาร์ตนึกถึงพ่อแม่ ที่ต้องยกลำบากในการหาเลี้ยงครอบครัว อาร์ตจึงตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ภายนอกบ้าน โดยการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านมากขึ้น

การตั้งคำถามเกี่ยวกับ “ชุมชนน่าอยู่” กับเยาวชน ภายหลังที่ได้เรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม พบร่วมกัน ที่ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเข้ามายังชุมชนน่าอยู่ ต้องประกอบไปด้วยมิติทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ 遑论นิยามว่า “ชุมชนน่าอยู่”หมายถึง ชุมชนที่เป็นสุข มีความสงบงาม และมีสิ่งแวดล้อมที่ดี” ส่วนก้อยนิยามชุมชนน่าอยู่ว่า หมายถึง “ชุมชนที่สะอาดและมีอากาศดี” นิยามของเด็กและท้องภาพชุมชน น่าอยู่ได้ครบถ้วน “ชุมชนที่มีความพอดีเพียงในการประกอบอาชีพ เช่น ทำไร่ ทำนาและค้าขาย แม้จะมี หลักแหล่งชาติพันธุ์ แต่ทุกคนรักกัน มีน้ำใจและแบ่งปันกัน และอยู่ร่วมกันในสิ่งแวดล้อมที่ดี” การเรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้เยาวชนมีหลักคิดในการดำรงชีวิต เยาวชนตั้งใจจะปฏิบัติตนให้เป็นคนดี พร้อมที่จะปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยไม่ขัดแย้งท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยเหตุผลที่ว่า “พวงเกราต่างก็อยู่ในชุมชนเดียวกัน” และจะสืบสานความเป็นชุมชนน่าอยู่ให้คงอยู่ต่อไป รวมทั้งแก้ไขผิดๆ ที่จะเป็นมิชั่นnaire ก็จะตั้งใจที่จะสอดแทรกสาระเกี่ยวกับวิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมรอบตัวในคำสอนทางศาสนา

ความหมายกลุ่มที่ 2 ความหมายด้านการเรียนรู้ (Learning Meanings -- LM) ประกอบด้วย 2 ความหมาย ดังนี้

LM1 ความสำคัญของการสร้างความรู้

ประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ ทำให้เยาวชนตระหนักในความสำคัญของการสร้างความรู้ เยาวชนพบว่า หากช่างสังเกต ช่างค้นหา กล้าที่จะตั้งคำถาม รู้จักรับฟัง บันทึก ประมวลและเรียบเรียง ก็จะทำให้มีความรู้ที่ลึกซึ้ง หรือแตกต่างจากสิ่งที่เคยรู้มา ประสบการณ์ครั้งนี้ แตกต่างจากการเรียนการสอนปกติในโรงเรียน ดังที่ อาร์ตสะท้อนว่าครั้งนี้ “ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง” ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ซัดเจนกว่าการเรียนเรื่องใกล้ตัวจากตำราในห้องเรียน เช่นเดียวกับเยาวชนหลายคน เช่น ออมเอริน โพว์ หญิง ก้อย หลินและบิน ที่พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า วิธีการและผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ครั้งนี้ แตกต่างจากการจัดการเรียนปกติ เพราะเยาวชนได้ “ตั้งคำถาม ลงพื้นที่ สำรวจ ค้นคว้า ซักถาม เที่ยวของจริงและลงมือปฏิบัติตัวเอง” ผลการเรียนรู้ดี เพราะเนื้อหาเข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน หากมีช้อสสัย สามารถซักถามผู้รู้ได้ทันที โดยอาร์ตได้เสริมว่า “ถ้าเรียนแล้วเข้าใจ ก็ทำให้เราเมพลังในการเรียน และคิดบวกเสมอ” ใน การเรียนรู้ครั้งนี้ เยาวชนให้ความสำคัญกับการเรียนมากขึ้น เพราะการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ มีการกระตุ้นให้เยาวชนต้องเตรียมตัวแสวงหาความรู้เสมอ ก้อยกล่าวว่า “หากน้ำแทจดจอกับการเล่นจนลืมเตรียมความ ก็จะไม่มีทางได้รับคำตอบที่อยากรู้”

LM3 การตีนรูในศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้และชีวิตงาน

ประสบการณ์เรียนรู้นี้เวลวัฒนธรรมครั้งนี้ กระตุ้นให้เยาวชนมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งใหม่ เพิ่มขึ้น ดังที่บินกล่าวว่า “แต่ก่อนไม่อยากรู้อะไร เนื่องจากว่า ... เมื่อได้เรียนนี้เวลวัฒนธรรม ผู้คนก็อยากรู้มากขึ้นเรื่อยๆ” บินเล่าถึงการเรียนครั้งนี้ ทำให้เขาเป็นคนซ่างสังเกตสิ่งรอบตัวเพิ่มขึ้น นอกจากนั้น เยาวชนเริ่ม “กล้าที่จะถาม” เช่นในกรณีของน้ำพาน ซึ่งเป็นเด็กค่อนข้างขี้อายและพูดน้อยโดยเฉพาะกับคนแปลกหน้า ในการเรียนรู้ในครั้งนี้ เรือได้ฝึกซักถามพดคุยกับผู้ใหญ่หรือผู้ที่เรียนไม่รู้จัก น้ำพานเล่าถึง ก่อนการเรียนรู้ครั้งนี้

หากเรอสังสัยเรื่องได้ก็จะเก็บไว้ คนอื่นๆ จึงมองว่า فهوเป็น “คนไม่รู้เรื่อง” หลังการเรียนรู้ครั้งนี้ หากเรอไม่เข้าใจเรื่องใด เรอก็กล้าที่จะซักถามผู้อื่นทันที ความกล้ามั่นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้เยาวชนมีความรู้ที่ลึกซึ้งขึ้น และได้รู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ ดังที่แก้มกล่าวว่า “ถ้าพากเราอย่าง ก็จะไม่ได้เรียนรู้” ดังนั้น فهوและเพื่อนจึงมักจะให้กำลังใจกันเสมอ และการผลัดกันถามผู้รู้ เป็นวิธีการที่ช่วยลดความเขินอายได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ร่วมกัน ทำให้เยาวชนสามารถจัดการกับความรู้สึกและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ เพื่อทำให้ตนเองบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตั้งไว้ นอกจากการถามแล้ว เต็ลพบว่า เขายังมีศักยภาพในการรับรวมและประเมินความรู้ได้ การฝึกถามและจดบันทึกทำให้เต็ลมีทักษะการจดได้เร็วและเก็บใจความสำคัญได้ครบ โดยการใช้เทคนิคการใช้คำสำคัญ เต็ลอธิบายว่า ครั้งแรกที่ลงพื้นที่ค้นหาความรู้ โดยการฟังบรรยายจากผู้รู้ เขายพยายามจดทุกคำพูดแต่ไม่สามารถจดได้ทัน แต่เมื่อได้ฝึกฝนการจดบันทึกบ่อยๆ เขายังสามารถจดคำสำคัญเพื่อนำมาขยายและประมวลเรียบเรียงใหม่ เช่นเดียวกับแก้มที่สามารถเลือกคำสรุป เพื่อเรียบเรียงให้เป็นประโยคที่สื่อสารได้ชัดเจนและสละสลวย เยาวชนแสดงความมั่นใจว่า สามารถประยุกต์ใช้ทักษะเหล่านี้ในสถานการณ์การเรียนรู้อื่นได้

ความหมายกลุ่มที่ 3 ความหมายด้านสังคม (Social Meanings -- SM) ประกอบด้วย 2 ความหมาย ดังนี้

SM1 ทักษะทางสังคม

ประสบการณ์การเรียนรู้ครั้งนี้เป็นที่ชื่นชอบของเยาวชน ความสุขและความสนุกสนานคือ ความรู้สึกที่เยาวชนสะท้อนให้เห็นว่า แฟงอยู่ในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ตั้งแต่การเตรียมตัว การเลือกหัวข้อ การนัดหมาย การกำหนดถูกต้อง การร่วมกันตั้งคำถาม การลงพื้นที่ การสรุปผล และการนำเสนอ ดังคำบอกเล่าของอัษ “ผมชอบบรรยากาศการประชุมเตรียมคำถามร่วมกับเพื่อนๆ แม้จะเครียดแต่ก็สนุก เพราะมีเพื่อนคอย พูดจาคลก ไร้สาระทำให้รู้สึกผ่อนคลาย” เยาวชนอีกคน ได้แก่ แอน น้ำ แก้ม หมี และฝน ต่างแสดงความคิดเห็นในทำนองเดียวกันว่า บรรยากาศที่มีความสุข สนุกสนาน เป็นบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และมอบความทรงจำที่ดีให้เยาวชนนำกลับมาพูดถึงหลังการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้นี่ในเวลาระยะครั้งนี้ เปิดโอกาสให้เยาวชนได้พับပะและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับ “เพื่อนใหม่” ได้แก่ รุ่นพี่ รุ่นน้อง และผู้ใหญ่ ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ที่จะกล้าสารสัมพันธ์กับผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้คนที่หลากหลาย รู้จักสร้างมิตรภาพ เช่นกรณีของน้ำพา ซึ่งเป็นเด็กค่อนข้างเก็บตัว มีแต่เพื่อนที่เรียนชั้นเดียวกัน แต่เมื่อต้องมาเรียนรู้นี่ในเวลาระยะครั้งนี้พี่ ทำให้เขาได้ฝึกพูดคุยและมีปฏิสัมพันธ์กับรุ่นพี่เป็นเวลานาน ได้เพื่อนสนิทคนใหม่เป็นเพื่อนรุ่นพี่ ที่สามารถนัดหมายไปวิ่งเล่นด้วยกันหลังเลิกเรียน เมื่อความกล้าหาญเป็นความกล้า น้ำพางึงสามารถเข้าไปถามข้อและผูกมิตรใหม่ได้เรื่อยๆ น้ำพาเชื่อว่า “ถ้ากล้าพูด ก็จะมีเพื่อนเยอะ” สามารถช่วยเหลือและแบ่งปันกันได้ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น และเลือกแบบอย่างที่ดีเพื่อนำมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง เช่นที่เต็ลเล่าว่า การที่ได้รู้จักรุ่นพี่และรุ่นน้อง ทำให้เขามองเห็นบทบาทตนเองในสังคมมากขึ้น นี้ว่า ในฐานะรุ่นพี่ เต็ลต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเป็นแบบอย่างที่ดี เต็ลได้เรียนรู้จากรุ่นพี่ ป.6 เกี่ยวกับการเป็นผู้นำ การดูแลรุ่นน้อง และความกล้าแสดงออก นอกจากเพื่อนแล้ว การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่

โดยเฉพาะวิทยากรท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ทำให้มีรู้สึกลัวผู้ใหญ่เหมือนเดิม อัช ปริม หลินและแก้มพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “หากพบหน้าผู้รู้อีกครั้ง ก็จะเข้าไปทักทาย จะไม่รู้สึกกลัวที่จะพูดกับผู้ใหญ่เหมือนเมื่อก่อน...กล้าที่จะเดินเข้าไปขออนุญาต”

SM2 ภาพรวมของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลาย

การเรียนรู้ร่วมกันในครั้งนี้ ทำให้เยาวชนมองเห็นภาพรวมของการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่หลากหลาย ในสังคม และฝึกทักษะในการจัดการให้ผู้อื่นอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เยาวชนที่ให้ความหมายนี้ชัดเจนที่สุด คือ ปริม ซึ่งมีบุคลิกลักษณะของผู้นำ และโดดเด่นในเรื่องการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น และไม่ค่อยขัดแย้งกับใคร ปริมได้รับเลือกเป็นประธานนักเรียนและมีตำแหน่ง “พี่ปริม” ขวัญใจของน้องๆ ในโรงเรียน ปริมเล่าไว้ว่าสิ่งสำคัญที่สุดของประสบการณ์เรียนรู้นี้คือความร่วมมือ ความรู้สึกอบอุ่น ความรู้สึกช่วยเหลือกัน ความรู้สึกที่เราอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข และเข้ากันได้มากขึ้น” ปริมคิดว่าเรื่องและเพื่อนๆ ควรได้เรียนรู้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เหอยกตัวอย่างประโยชน์ของการเรียนว่า คนไทยวนมักคิดว่าคนอาช่าไม่รักความสะอาด แต่ถ้าหากคนไทยวนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนอาช่าก็จะเข้าใจว่า บندอยมีอากาศหนาวเย็น คนอาช่าจึงไม่อยากอาบน้ำ การได้เรียนรู้เรื่องราวของกันและกัน จะช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิตที่หลากหลายเพิ่มขึ้น ที่สำคัญคือจะไม่เกิดความแตกแยกกันในสังคม เยาวชนคนอื่นๆ อธิบายเพียงส้นๆ ว่า แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คือ การอยู่ร่วมกันด้วยความมีน้ำใจถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน

4.1.5 แบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเยาวชนทั้ง 16 คน เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม พบร่วมกันแต่ละคน มีแบบแผนการเรียนรู้หลักหนึ่งแบบแผนและแบบแผนรองในจำนวนที่แตกต่างกัน โดยรวมเยาวชนมีแบบแผนการเรียนรู้ 7 แบบแผน ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังแสดงในตาราง 4-7 โดยมีรายละเอียดดังนี้

แบบแผนกลุ่มที่ 1 เป็นแบบแผนที่เยาวชนสามารถสร้างความรู้ได้โดยการปรับโครงสร้างความรู้ในตนเอง (Reconstructing Patterns -- RP) ประกอบด้วย 3 แบบแผน ได้แก่

RP1 วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้เข้าใจกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ และมีทักษะในการรับและเรียบเรียงข้อมูลที่ละเอียดมาก เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ ได้แก่ แก้ม แอน และอาร์ต คุณลักษณะร่วมของเยาวชนกลุ่มนี้ คือ เป็นเด็กที่เรียนดี มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 3.70-4.00 เรียนรู้ได้รวดเร็ว มีทักษะทางด้านภาษา การพูด ฟัง อ่าน และเขียนอยู่ในระดับดี พูดจา流利 สื่อสารได้ชัดเจน และมีทักษะทางด้านการสื่อสารข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต

ตาราง 4-7 แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา

ที่	แบบแผนการเรียนรู้ แบบสร้างความรู้	ระดับอิทธิพลของปัจจัยต่อแบบแผนการเรียนรู้								
		การ ควบคุม ตนเอง	ความ มั่นใจ	สติปัญญา	ทักษะทาง ภาษา	ความรู้เดิม	เป้าหมาย	ทักษะ	บรรยายกาศ	การเรียนรู้ วัฒนธรรม
RP1	วิเคราะห์ความแตกต่าง ระหว่างความรู้เดิมและ ความรู้ใหม่	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	-	มาก	
RP5	เลือกรับเฉพาะข้อมูลที่ นำมาประยุกต์ใช้เฉพาะ หน้า	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	-	มาก	
RP6	สังเคราะห์ความคิดและ นัดกรรม	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	-	ปานกลาง	
EP1	ขยายความรู้โดยการ พิ่งพาผู้อื่น	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย	-	มาก	
EP3	ขยายความรู้ในเรื่องใกล้ ตัวและคุ้นชินระดับหนึ่ง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	มาก	ปานกลาง	-	มาก	
DP1	เรียนรู้จากคำสอนที่ ชัดเจนตรงไปตรงมา	ปานกลาง	น้อย	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย	-	ปานกลาง	
GP2	เรียนรู้เพื่อดำเนินชีวิต	น้อย	ปานกลาง	น้อย	น้อย	ปานกลาง	มาก	-	มาก	

แก้มสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เรอมีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความรู้ระดับดีมาก เหอรู้เท่าทันขั้นตอนที่ครุจัดให้ และสามารถอธิบายกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างละเอียด เป็นขั้นตอน ชัดเจน รวมทั้งเรอยังสามารถเสนอแนะวิธีการจัดกิจกรรมให้ครุด้วย เช่น เสนอให้แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยคละชั้น ป.4-6 “เพื่อให้แต่ละกลุ่มเท่าเทียมกัน” แก้มมีทักษะในการตั้งคำถามและผลิกแพลงได้ตามสถานการณ์ เอ韶แสดงความคิดเห็นว่า “คำถามที่ดีต้องนำมาใช้ประโยชน์ได้” ในเรื่องการจดและสรุปผล แก้มสามารถจดบันทึกได้เร็วและละเอียด น้อยครั้งที่เรอจดไม่ทันและต้องขอคุยกับเพื่อน และมีบางครั้ง หากแก้มต้องการข้อมูลเพิ่มเติม เรอจะค้นหาทางอินเตอร์เน็ต ในการจดบันทึก เรօเลือกจดคำสำคัญ เมื่อต้อง สรุปผลการเรียนรู้ เรอจะเพิ่มคำระหว่างคำสำคัญ เพื่อเรียบเรียงให้เป็นประโยคที่สื่อสารได้ชัดเจนและ สรุปผล การเรียนรู้ แก้มมีภารกิจเสนอขอให้เป็นผู้นำเสนอหน้าในห้องชุมชนบ่อyleครั้ง แต่เรอ ก็จะรู้สึกตื่นเต้นทุกครั้ง แก้มให้ความสำคัญกับรายละเอียดข้อมูลที่นำเสนอมาก เรอเสนอให้ประธานแจ้งสมนาคุณ ให้มาช่วยกัน สรุปข้อมูลก่อนการนำเสนอ เพื่อเป็นการตรวจสอบและเติมเต็มข้อมูลให้ลับ เอียดยิ่งขึ้น “เราต้องเลือกและ นำเสนอประเด็นที่ชัดเจนที่สุด” เรอบอกว่า การสรุปความรู้แบบนี้มีประโยชน์ เพราะทุกคนสามารถนำไปใช้ใน การเรียนรู้ฯ ได้

แอนเล่าไว้ว่าสาเหตุที่เรอเข้าร่วมชมรม เพราะ “อยากรู้นิเวศวัฒนธรรมอย่างละเอียด” แอนมีวิธีการ เข้าถึงความรู้ โดยการตั้งคำถามและกล้าซักถามผู้รู้ ซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ได้เด่นเมื่อเทียบกับเพื่อนคนอื่นๆ แอนเป็นเด็กที่สนใจเรียนรู้สิ่งใหม่ คำถามที่เรอใช้มีหลายระดับทั้ง “ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม” เรอเตรียมคำถามในเรื่องที่ต้องการรู้ล่วงหน้า และเพิ่มคำถามใหม่เมื่อไปถึงแหล่งเรียนรู้ จากนั้นเรอจะใช้วิธีการ จดบันทึก และสรุปเรื่องราวที่ได้ฟัง และรอฟังรายละเอียดเพิ่มเติมจากครุผู้จัดกิจกรรม “พี่ขาดและ

สรุประยลและเอียดได้มากกว่าหนู... เพราะบางครั้งหนูไม่เข้าใจและจดไม่ทัน ทำให้ความรู้ขาดช่วง เธอไม่รีอที่จะถามเพื่อนหรือกลับไปถามตายาย แอนคิดว่าคนที่จะเรียนนิเวศวัฒนธรรมได้แบบเรอ ต้องมีความตั้งใจเรียนในสิ่งที่อยากรู้ “เหมือนความฝันที่ต้องไปให้ถึง” สิ่งที่ไม่เคยรู้ ก็ต้องไปให้รู้ ให้เห็น กล้าที่จะสอบถาม ขอความรู้ รู้จักค้นคว้าเพิ่มเติมจากอินเตอร์เน็ตหรือหนังสือ ใจจำและจดบันทึก ศึกษาทำความเข้าใจ และสรุปข้อมูล

อาร์ตมีวิธีการเข้าถึงความรู้ โดยใช้ความอยากรู้ของตนเองในการตั้งคำถาม ซึ่งจะมีการตั้งคำถามว่า “อย่างไรและทำไม่” เช่น ทำไมต้องมีการนัดแผนไทย อาร์ตมีความกล้าแสดงออกและไม่เงินอายในการซักถามผู้รู้ เข้าสามารถจดบันทึกได้ค่อนข้างรวดเร็วและละเอียดครบถ้วน และสรุปได้ด้วยตนเอง จนมักมีเพื่อนมาขอ-lok แต่อาร์ตตอบกว่า อาร์ตยังสามารถเติมข้อมูลรายละเอียดได้อีก จากการฟังการนำเสนอของรุ่นพี่ในห้องชุมชน

RP5 เลือกรับเฉพาะข้อมูลที่นำมาประยุกต์ใช้เฉพาะหน้า

ในแบบแผนนี้ เยาวชนเข้าใจกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ แต่เลือกรับข้อมูลเฉพาะที่เห็นประโยชน์ในเชิงประยุกต์เฉพาะหน้า เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ได้แก่ หลิน ปริม และก้อย ซึ่งมีคุณลักษณะร่วมคือ เป็นเด็กที่เรียนปานกลางถึงดี มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 3.40-3.95 มีความสามารถด้านการฟัง พูด อ่าน เขียนได้ดีมาก มีวิธีการสื่อสารที่เข้าใจง่ายและชัดเจน

ในการเรียนรู้ครั้งนี้ หลินมีวิธีการเข้าถึงความรู้ด้วยตนเอง โดยการตั้งคำถามล่วงหน้า ใจจำ จดบันทึก ถ่ายรูป ลงมือปฏิบัติ และสรุปผล หลินให้ความสำคัญกับการจดบันทึกอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าจะมีบางครั้งที่เธอขอดูจากเพื่อนเพื่อจะจดไม่ทัน อย่างไรก็ได้ ทุกครั้งเธอสามารถประมวลผลและสรุปความรู้ใหม่เป็นของตนเองได้ดี มักได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนนำเสนอผลการเรียนรู้ในห้องชุมชน การเรียนในครั้งนี้ หลินให้ความสนใจกับมุมมองทางเศรษฐกิจของอาชีพเกษตรกร ก่อนการเรียนรู้ หลินที่เติบโตมาในครอบครัวเกษตรกรไม่ได้สนใจเช่นพี่ๆ แต่แม่ทำงานเพราะ “ไปไร่ไปนา ไม่สนุก มันร้อน” หลังการเรียนรู้ เธอมองเห็นถึงทางที่จะพัฒนาอาชีพของครอบครัว ไม่มีรีอที่จะนำไปเล่าให้พ่อแม่ฟัง และเรอเกิดการพัฒนาทักษะอาชีพ เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ และการปักและห่อผ้าเพิ่มเติม

ปริมมีวิธีการเข้าถึงความรู้โดยการตั้งคำถามร่วมกับเพื่อนๆ และอาศัยการฟัง ใจจำ และจดบันทึก เธอสามารถสรุปข้อมูลเป็นความรู้ได้ด้วยตนเอง แต่มีบางครั้งที่ต้องขอโลกใบสรุปความรู้ของเพื่อน ในกรณีที่เธอต้องการเพิ่มรายละเอียดที่ตกหล่น ปริมมีบทบาทเป็นผู้นำเสนอผลการเรียนรู้ในห้องชุมชนบ้างในบางครั้ง ปริมบอกว่าการเรียนรู้ในครั้งนี้ ช่วยให้เรอเมทักษะในการค้นคว้าเพิ่มขึ้น ปริมให้ความสนใจในเรื่องการทำเกษตรพอเพียงและสวนชา เเรอรู้สึกดีที่ได้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นที่เรอไม่เคยรู้มาก่อน นอกจากน้ำใจเรื่องราวดีๆ ที่ได้เรียนรู้ไปเล่าให้ย่าฟัง เเรอยังใช้ความรู้เพื่อนำน้ำยาให้หันมากินชาแทนกาแฟ ด้วยเหตุผลที่ว่าชาดีต่อสุขภาพ และพยายามซักชวนย่าให้หันมาปลูกพืชผักสวนครัวภายในบ้าน

ก้อยมีวิธีการเข้าถึงความรู้ด้วยการตั้งคำถาม หากความรู้จากการสัมภาษณ์ และเรียนรู้ในสถานที่จริง จดบันทึกและสรุป มีบางครั้งที่เธอจดบันทึกไม่ทันหรือสรุปไม่ได้ ก็ต้องอาศัยเพื่อนเช่นเดียวกับหลินและปริม

ก้อยให้ความสนใจเนื้อหาการเรียนรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ และชอบแหล่งการเรียนรู้ที่มีผู้บรรยายเนื้อหาระ เหอบอกว่า “อ่างเก็บน้ำน่าเบื่อ” ซึ่งแตกต่างจากเพื่อนคนอื่นๆ ที่รู้สึกว่าการไปอ่างเก็บน้ำเป็นเรื่องสนุกสนาน เธอให้เหตุผลว่า ที่อ่างเก็บน้ำไม่มีอะไรโดดเด่น ไม่มีวิทยากรบรรยาย ครุภัณฑ์เล่าเรื่องเท่าที่รู้ และเพื่อนๆ ก็เอาแต่เล่นน้ำ ใน การเรียนรู้ครั้งนี้ ก้อยมีเรื่องที่สนใจและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองได้หลายเรื่อง เช่น การทำสวนเกษตรพอเพียงที่เธอเสนอให้พ่อแม่ช่วยกันปลูกพืชผักสวนครัวในพื้นที่ว่างในบ้าน การทดลองสถานศักดิ์ใช้เอง โดยขอตอกไม้ไผ่จากตาเพื่อมาหัดสอนเอง การพยายามประยัดด้อมมากขึ้นตามแนวคิดที่เธอได้เรียนรู้จากสวนพอเพียง และการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ที่ทำให้เธอเรียนได้ดีขึ้น

RP6 สังเคราะห์ความคิดและนวัตกรรม เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ เป็นเยาวชนที่เข้าใจกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ มีทักษะในการรับข้อมูลได้เร็ว สามารถคาดการณ์กระแสข้อมูลที่จะเข้ามา และมองเห็นภาพรวมของข้อมูลได้ มีศักยภาพในการนำข้อมูลไปสร้างนวัตกรรมได้ หากได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมที่เหมาะสม เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้คือ เด็ก นักเรียนชั้น ป. 5 ซึ่งมีสติปัญญาดี เนลิยะฉลาด มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 4.00 มีทักษะในการสังเกต คิด ลงมือปฏิบัติ และสรุปผลได้ดีมาก สามารถพูด อ่าน เขียน และฟังได้ดี สื่อสารได้เข้าใจง่ายและชัดเจน

เด็กเข้าถึงความรู้ด้วยการทำความเข้าใจ เขาว่าเท่าทันกระบวนการเรียนรู้ที่ครุภัณฑ์ให้ และบอกได้ว่า เขาถูกคาดหวังให้ทำอะไร เพื่อนๆ ตั้งข้อสังเกตว่า “ครุภัณฑ์ยังไม่ทันจบ เติ๊ลก็เดาได้ว่าครุภัณฑ์ต้องการทำอะไร” เด็กสามารถอธิบายกระบวนการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมที่ครุภัณฑ์ได้อย่างครบถ้วน และเป็นคนเดียวที่มีแฟ้มสะสมผลงานเป็นของตนเอง เด็กเตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่ทุกครั้ง ตั้งแต่การจัดเตรียมอุปกรณ์และการตั้งคำถามด้วยตนเอง และจดลงสมุดบันทึกอย่างเรียบร้อย มีบางครั้งที่เข้าคิดว่า คำถามที่เตรียมไปอาจยังไม่เพียงพอ จึงต้องคิดคำถามแบบเฉพาะหน้า ซึ่งเป็นคำถามที่ตรงกับการทำนิเวศวิจัย เช่น “ทำอย่างไร หรือขายได้ราคาเท่าไหร่” ในด้านการจดบันทึก เด็กสามารถจดบันทึกได้อย่างรวดเร็วโดยใช้เทคนิคการจดคำสำคัญ เพื่อนำไปเขียนรายงานสรุป ส่วนรายละเอียดหากจำไม่ทัน เด็กจะขอจากเพื่อน แม้เด็กจะบอกว่าการสรุปผลเป็นขั้นตอนที่ยากที่สุด เพราะต้องนำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงประโยคใหม่ และยกใจความสำคัญขึ้นมา แต่เด็กสามารถทำได้ดี เป็นที่ชื่นชมของครุภัณฑ์กิจกรรมและเพื่อน และมักได้รับเลือกให้เป็นผู้นำเสนอในห้องชุมชน เด็กเล่าไว้วิธีการเรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้เขามีความอยากรู้มากขึ้นและจดเก่งขึ้น โดยเฉพาะการใช้คำสำคัญ เพราะการฟังบรรยายจากผู้รู้ ในบางครั้งไม่สามารถจดให้ครบถ้วนคิดได้ทัน

แบบแผนกลุ่มที่ 2 เป็นแบบแผนที่เยาวชนสามารถสร้างความรู้ได้โดยการขยายความรู้เดิม (Extending Patterns -- EP) ประกอบด้วย 2 แบบแผนดังนี้

EP1 ขยายความรู้โดยการพึงพาผู้อื่น เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ อาจเข้าใจกระบวนการสร้างความรู้ แต่เรียนไม่ทัน หรืออาจไม่เข้าใจกระบวนการสร้างความรู้ ทำให้เยาวชนขอแลกเปลี่ยนข้อมูลจากเพื่อนที่สามารถสร้างความรู้ได้ หรือหากกลุ่มเรียนไปกับเพื่อน แบบแผนนี้เป็นทั้งแบบแผนหลักของเยาวชน บางคน หรือเป็นแบบแผนเสริมของเยาวชนที่สร้างความรู้ด้วยตนเองได้

เยาวชนที่ใช้แบบแผนนี้เป็นหลัก ได้แก่ หมี ออม และบิน เยาวชนกลุ่มนี้มีคุณลักษณะร่วมคือ เป็นเด็กเรียนปานกลางถึงดี มีเกรดเฉลี่ย 3.30-3.77 มีทักษะด้านการพูด พัง อ่าน เขียนพอใช้ และมักขาดความเชื่อมั่นในตนเอง บ่อยครั้งที่มีท่าทีหลอกหลิบหรือไม่มีสมาธิในการเรียนหรือร่วมกิจกรรมที่ต้องสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง

หมีมักเตรียมคำตามล่วงหน้าร่วมกับเพื่อน แต่เมื่อไปถึงแหล่งเรียนรู้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ฟังมากกว่า จะเป็นผู้ถาม คำถามเดียวกับที่เรอได้ถามผู้รู้คือ “วัดนี้มีอายุกี่ปี” ซึ่งเรอรู้สึกตื่นเต้นมาก เพราะไม่เคยพูดหรือซักถามพระและคนเฒ่าคนแก่เลย หมียอมรับว่าการเรียนครั้งนี้ เรอพึงพาเพื่อนเป็นหลัก เรอเข้าถึงความรู้โดยการฟัง จำ จดบันทึกและสรุปความรู้ร่วมกับเพื่อนตลอด หมีสามารถบอกเล่าเนื้อหาที่ได้เรียนรู้อย่างคร่าวๆ ไม่ค่อย盆地ต่อ แม้เรอจะแสดงความคิดเห็นว่าเริ่มการเรียนรู้แบบนี้ ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายกว่าการเรียนจากหนังสือ เพราะสามารถซักถามเพิ่มเติมได้หากไม่เข้าใจ

ออมและเอิร์นมีวิธีการเข้าถึงความรู้โดยอาศัยและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนเป็นหลัก พวกรเรอใช้วิธีการเตรียมตัวและตั้งคำถามร่วมกับเพื่อน และรอให้เพื่อนซักถามผู้รู้ เรอจดบันทึกบ้างแต่ไม่เคยครบถ้วน และทุกครั้งที่ต้องขอโลกเพื่อนหรือฟังสรุปจากที่เพื่อนนำเสนอ อย่างไรก็ได้ ออมคิดว่าการเรียนรู้แบบนี้มีความแตกต่างจากการเรียนในห้อง เพราะการได้ออกไปเรียนรู้จากของจริงนอกห้องเรียน ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายกว่า

fonเข้าถึงความรู้โดยการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มกับเพื่อน โดยการช่วยกันตั้งคำถาม ซักถาม และฟังผู้รู้ จดบันทึก และสรุปผลการเรียนรู้ fonไม่ได้แสดงให้เห็นว่าเรอมีทักษะใดที่โดดเด่นเป็นพิเศษ แต่เล่าว่าเรอชอบบรรยายกาศในการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน เพราะได้พูดคุย มีเพื่อนมากขึ้น ได้แบ่งปันความสนุก และแลกเปลี่ยนความรู้ที่แต่ละคนได้จดบันทึก

EP3 ขยายความรู้ในเรื่องใกล้ตัวและคุณชนิดดับหนึ่ง เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ มีความเข้าใจกระบวนการสร้างความรู้ แต่จะมีเงื่อนไขในการรับข้อมูล โดยจะรับเฉพาะข้อมูลที่ใกล้ตัวที่ได้สะสมความคุ้นเคยมาแล้วในระดับหนึ่ง เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้คือ นำพา ซึ่งเป็นเด็กเรียนเก่ง มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 3.89 มีทักษะทางด้านภาษาดีมาก ทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียนและสื่อสารได้อย่างชัดเจนเข้าใจง่าย นำพาเล่าไว้ ถ้าผู้รู้อธิบายแล้วเรอไม่เข้าใจ เรอ ก็จะซักถามโดยทันที น้อยครั้งที่เรอจะขอให้เพื่อนช่วยอธิบาย นำพาไม่ทักษะการจดบันทึกได้อย่างรวดเร็วและละเอียด อย่างไรก็ได้ เรอเคยขอโลกเพื่อนบ้าง และเติมสาระในงานของเรอ หลังจากฟังการนำเสนอของรุ่นพี่ในชุมชน

นำพาเข้าใจและรู้เท่าทันกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจัดให้ เรอสามารถตั้งคำถามได้ด้วยตนเอง และปรับเปลี่ยนคำตามได้แบบเฉพาะหน้า ซึ่งคำถามก็มีหลายระดับ เช่น “ครอ ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และทำไม่” แต่ทุกคำตามล้วนมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมที่เรอคุ้นเคย สถาบันฯ และสนุกที่จะเรียนรู้ เช่น “ถ้าจักรยานล้มต้องทำอย่างไร” เพราะเรอมักทำจักรยานล้มบ่อย หรือ “ตื้อบลูนไพรเมียร์ไบชัน อย่างไร” เพราะเรอเคยเห็นแม่ไปใช้บริการอบสมุนไพร เเรอเล่าว่าเรอชอบเรียนจักสาน เพราะเคยช่วยลุงเตรียมอุปกรณ์สำหรับงานเกษตรและต้องกินข้าว ดังนั้น การเรียนสนับสนุนจากครูอาจารย์จนจึงเป็นเรื่องง่าย เพราะเรอจะมีความรู้และทักษะมาบ้างแล้ว เรอชอบการเรียนรู้เรื่องอ่างเก็บน้ำ เพราะเคยไปตกปลาที่นั่นบ่อย

การเรียนรู้ครั้งนี้ทำให้เรามีความรู้เกี่ยวกับประวัติ และประโยชน์ของอ่างเก็บน้ำมากขึ้น เรื่องสวนชาเป็นเรื่องที่เรื่อขอบ เพราะເຮືອເຄຍເກີບຫາມາກອນ ພວດໄປເຮືອນ້ຳທີ່ສ່ວນໜ້າ ເຮືອຈິງຮູ້ສຶກຄຸນເຄຍແລະສາມາດເຮືອນຮູ້ພີມເຕີມເຮືອກາຮັດປ່າຍ ການເຮືອນ້ຳທີ່ຫອພລັບພລາ ຊື່ມີການຈັດແສດງຜ້າທອໂບຮາລ ທຳໃຫ້ເຮືອຮູ້ສຶກສບາຍໃຈພະເຮອຊົບເຮືອຜ້າອຸ່ຢູ່ແລ້ວ ເຮືອໃໝ່ຄໍາວ່າ “ການປັກຜ້າຄື່ອລ້ຽນລັກໜົນຂອງຄນອາຂ່າ” ແລະໄດ້ນຳນັກປັກຜ້າອ້າຂ່າທີ່ເຮືອກຳລັງທຳດ້ວຍຕົນເອງອອກມາວັດ ເຮືອກວ່າເຮືອຍາກເຮືອນຮູ້ການປັກດອກໄມ້ແລະໄມ້ກາງເຊັນ ຊື່ເປັນກາພຄວາມທຽງຈໍາເກີຍກັບບ້ານບັນດອຍ ທີ່ມີໂບສົດຕັ້ງເດັ່ນເປັນສົງແລະມີດອກໄມ້ຕົລດອສອງໜ້າທາງ ເຮືອສຸດທ້າຍທີ່ເຮືອຊົບຄື່ອສວນພອເພີ່ຍ ເຮືອເລົາວ່າບ້ານບັນດອຍກີ່ທຳສາວນເໜ້ມອນກັນ ແຕ່ສິ່ງທີ່ແຕກຕ່າງຄື່ອ ສວນພອເພີ່ຍມີການທຳບ່ອປ່າຍແລະປຸກພື້ນຕ່າງໆໃນດັບສິນ ອຍ່າງໄຣກີ້ດີ ນຳພາພບວ່າ ບາງແຫ່ງເຮືອນຮູ້ມີນ່າສັນໃຈສໍາຫັບເຮືອໄມ້ຂອບການໄປເຮືອນຮູ້ທີ່ໂຄມສເຕີຍ ເຮືອກວ່າເຮືອໄມ້ເຄຍໄປທີ່ນັ້ນ ຈີ່ມີຮູ້ສຶກຍາກເຮືອນຮູ້ ຊື່ເປັນເຮືອແປລກພະເຮົາເພື່ອໜ້າທີ່ມີຄວາມສົງເລັກ ເຮືອນຮູ້ທີ່ໂຄມສເຕີຍ ເນື່ອຈາກຜ້ຽບຮ່າຍໄດ້ຍ່າງສຸກສານແລະມີການຮ້ອງຮ້າທຳພັນ

แบบแผนกลุ่มที่ 3 เป็นแบบแผนที่侧重เรียนรู้แบบรับความรู้ (Directed Patterns -- DP) ประกอบด้วย 1 แบบแผน ดังนี้

DP1 เรียนรู้จากคำสอนที่ชัดเจนตรงไปตรงมา เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ไม่เข้าใจกระบวนการสร้างความรู้ มีความลังเลในการปฏิบัติตัว และชอบที่จะให้ครูสอนโดยตรง เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้คือ น้ำและบิน

น้ำเป็นนักเรียนชั้น ป.6 มีผลการเรียนในระดับปานกลาง เกรดเฉลี่ย 3.25 มีทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียนและสื่อสารได้ดี เข้าใจง่าย บุคลิกลักษณะค่อนข้างอ่อนไหว สาเหตุหนึ่งอาจเกิดจากการย้ายมาอยู่หอพัก ตั้งแต่เด็ก ทำให้ขาดความมั่นคงทางด้านจิตใจ เพราะอยู่ห่างไกลจากครอบครัว หากสามารถลิงครอบครัว เรียนรู้จะมีสิทธิ์เปลี่ยนไปและร้องให้น้ำสมควรเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ เพราะอย่างการเรียนรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อม เรียนรู้การเตรียมคำถ้ามาร่วมกับเพื่อน บางครั้งเรอมีคำถ้ามผุดขึ้นในใจเมื่อยื้อที่แหล่งเรียนรู้ แต่เรอก็เลือกที่จะไม่ถาม หรือให้เพื่อนถ้ามแทน หรือค่อยถ้ามเพิ่มเติมจากเพื่อนในกลุ่ม “ถ้าเลือกได้ ก็จะเก็บไว้ ไม่ถามใคร” ความข้อความไม่มั่นใจในตนเอง เป็นปัจจัยที่ปิดกั้นการสร้างความรู้ของน้ำ เรอไม่กล้าแม้แต่จะถ้ามพ่อแม่ เพื่อนสนิท หรือคันหาคำตอบใบเรื่องที่สงสัยจากอินเตอร์เน็ตหรือห้องสมุด ครูให้ข้อมูลเพิ่มว่า “น้ำเข้าถึงความรู้โดยอาศัย “ครูหรือเพื่อนค่อยสอน” ซึ่งสอดคล้องกับที่น้ำบอกว่า ตนเองจะมีความรู้เพิ่มได้ “ต้องให้ครูสอนหรือบอกร่างๆ ถึงจะเข้าใจ” เมื่อได้ข้อมูล น้ำจะจดบันทึกสรุปเท่าที่สามารถทำได้ และรอฟัง สรุประยุลย์อียดอิกครั้งจากครูผู้จัดกิจกรรม อย่างไรก็ดี ความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมของเรอทำให้เรอเพลオ แสดงความอยากรู้และซักถ้ามผู้วิจัยว่า “ต้นไม้เกิดขึ้นได้อย่างไร เมล็ดคืออะไร” ซึ่งนับเป็นสัญญาณสู่ การเปลี่ยนแปลงตนเอง ไปสู่การค้นหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

บินมีวิธีการเรียนรู้แบบทางกลุ่มไปกับเพื่อน ต้องพึ่งพาเพื่อนในการเตรียมคำถามมากกว่าจะตั้งคำถามเอง แต่บินมีความกล้าที่จะซักถามผู้รู้ การจดบันทึกและสรุปผลเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยกสำหรับบิน เพราะเขาจดไม่ทันและจำเนื้อหาที่ผู้รู้บอกไม่ได้ บินจึงเลือกใช้วิธีถามเพื่อน ขอถอกสมุดบันทึก หรือจดรายละเอียดเพิ่มเติมจากการนำเสนอของรุ่นพี่ อย่างไรก็ดี บินเล่าว่า การเรียนรู้ในครั้งนี้ช่วยให้เขาเป็นคนซ่าง

สังเกตเพิ่มขึ้น และมีความอยากรู้จะเรียนรู้สิ่งใหม่มากขึ้น แต่หากให้เลือก บินชอบเรียนทั้งในห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนผสมกันแบบนี้ เขาอธิบายว่า ในการเรียนในห้องเรียน เขายอมเวลาครู่เปิดยูทูปบทเรียนคณิตศาสตร์ให้ดู เพราะยูทูปบอกขั้นตอนการแก้โจทย์อย่างละเอียด ทำให้เข้าใจได้มากกว่าการอ่านจากหนังสือ และถ้ายังมีข้อสงสัย ก็สามารถถามครูผู้สอนเพิ่มเติมได้ทันที เช่นเดียวกับการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งบินและเพื่อนได้ค้นหาความรู้โดยมีผู้รู้อยู่บอกเล่าเรื่องราวอย่างละเอียด และเปิดโอกาสให้เข้าและเพื่อนได้ซักถามข้อสงสัย บินเพิ่มเติมว่า ในบางแหล่งการเรียนรู้เขาได้ลงมือปฏิบัติตัว

แบบแผนกลุ่มที่ 4 ไม่มีแบบแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน (Gliding Patterns -- LP) ประกอบด้วย 1 แบบแผนดังนี้

GP2 แบบแผนการเรียนรู้เพื่อดำเนินชีวิต เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ ไม่สามารถจดบันทึกและจัดการข้อมูลได้ ไม่สามารถจำข้อมูลความรู้ในระยะยาวได้ การเรียนรู้จึงมุ่งแต่ประเด็นที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้คือ อัช นักเรียนชั้น ป.6 ซึ่งเป็นเด็ก smarty สัน มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 1.50 ทักษะการอ่านและเขียนไม่ดี ไม่ยอมเขียน บอกว่าตนเองเขียนไม่ได้ อัชเป็นคนกล้าหาญ มีทักษะการฟังและการพูดดี มีลักษณะเฉพาะตัว สามารถพูดสื่อสารได้ดี อัชชอบเล่นมากกว่าเรียน ชอบวิชาคณิตศาสตร์มากกว่าวิชาภาษาไทย มีความสนใจด้านดนตรี เช่น ตีกลอง และมีความฝันอยากเป็นช่างยนต์หรือช่างเชื่อม ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ อัชเข้าถึงความรู้ด้วยการดู ภารกิจ การฟัง การจำ และการปฏิบัติ อัชดูเหมือนจะเข้าใจกระบวนการสร้างความรู้และสร้างความรู้ได้ เพราะมีความกล้าที่จะตามมากกว่าเด็กโดยทั่วไป อัชคิดว่าการตั้งคำถามล้วนหน้าทำให้เรียนรู้ได้เร็ว และเขายอมรับภารกิจการประชุม เตรียมคำถามร่วมกับเพื่อนๆ เพราะสนุก แต่เขายังคงคิดว่าบางที่คิดมาที่เตรียมไว้ก็ไม่ได้ ต้องคิดและซักถามตามสถานการณ์ คำถามของอัชเป็นคำถามที่ค่อนข้างตรงไปตรงมาเกี่ยวกับสภาพที่พบเห็น เช่น “ในวัดมีพื้นที่เยอะแล้วบลูกรักได้ไหม” หรือ “พระบลูกรักกินเองหรือไม่” หรือ “บิณฑบาตเสร็จแล้วทำอะไรต่อ” แต่พระข้อจำกัดเกี่ยวกับการอ่าน-เขียน การเรียนรู้ของอัชจึงไม่ต่อเนื่อง เพราะอัชไม่สามารถจำความรู้ได้หมดในการสรุปความรู้ อัชจึงอาศัยการจำและการลอกบันทึกของเพื่อน อัชแสดงความคิดเห็นว่าการเรียนรู้แบบนี้ทำให้เข้าใจง่ายกว่าเรียนในหนังสือ เพราะเขายอมรับหนังสือไม่ค่อยออก การทำงานช่วยให้เข้าใจได้คล่องขึ้นแลกน้อย จากการสังเกตพบว่า ในการเรียนรู้ครั้งนี้ อัชมีทักษะในการใช้มือค่อนข้างดี เขายอมรับภารกิจการเรียนงานต่างๆ ได้ดีกว่าเด็กหลายคน และอัชมีท่าทีกระตือรือร้นในการเรียนเรื่องการทำเกษตรพอเพียง เพราะเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายและเคยมีประสบการณ์จากการปลูกพืชผักเมื่อครั้งอยู่บุนดอย

4.1.6 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้

ก่อนเข้าร่วมโครงการนักปฏิบัติท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า การเรียนรู้จะต้องอยู่ในโรงเรียนและการจัดการเรียนรู้เป็นเรื่องของครู แม้ครูผู้สอนจะเข้าใจหลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และการจัดการเรียนรู้บูรณาการห้องถิ่น แต่ครูยังไม่ค่อยกล้าที่จะออกจากรอบงานเดิม อีกทั้ง ระบบบริหารก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายใต้ของเยาวชน ที่ต้องใช้เวลานานในการพัฒนา และให้ผลลัพธ์และผลกระทบที่ดูจะจับต้องไม่ได้ในระยะสั้น แต่มักให้

ความสำคัญกับผลผลิตที่จับต้องได้ทันที เช่น รางวัลจากภายนอก อันดับการสอบแข่งขันหรือการประกวดต่างๆ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนนักปฏิบัติโดยคณะวิจัย เป็นการเปิดโลกทัศน์ ให้ความรู้เบื้องต้นเพื่อเป็นพื้นฐานการทำงานร่วมกัน มีได้มุ่งให้นักปฏิบัติทุกคนเป็นผู้เชี่ยวชาญ แต่เปลี่ยนมุมมองและท้าทายให้นักปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักปฏิบัติที่เป็นครู กล้าลงมือทำและกล้าเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นมีบทบาทในการจัดการเรียนมากขึ้น ชุมชนนักปฏิบัติของโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลา จึงก่อรูปขึ้นตามศักยภาพและอัตลักษณ์ ไม่ตระหน่ำร่วมกัน และนักปฏิบัติที่เป็นกรรมการสถานศึกษา ผู้นำ/ผู้รู้ และพ่อแม่/ผู้ปกครองต่างยินดีที่จะเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาการศึกษาร่วมกับนักปฏิบัติที่เป็นครูผู้สอน แม้แต่ลูก儂จะประสบปัญหาในการจัดสรรเวลาในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่นอกเหนือไปจากการหน้าที่การงานอาชีพตามปกติ อย่างไรก็ตี ในการลองปฏิบัติ ครูผู้สอนซึ่งทำงานที่ผู้ประสานงานกับนักปฏิบัติยังต้องเผชิญกับความท้าทายในหลายๆ ด้าน เช่น ระบบบริหาร ข้อจำกัดเรื่องเวลา และการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ การประสานงานและลงมือปฏิบัติจึงยังไม่สามารถ เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมได้มากนัก นักปฏิบัติท้องถิ่นไม่ได้มาจากหมู่บ้านของเยาวชนครบถ้วนหมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ จึงอาจทำให้ไม่เข้าใจบริบทที่วิถีของเยาวชนได้ครบถ้วน คน อีกทั้ง อาจไม่สามารถระบุความต้องการที่แท้จริงของห้องถิ่นได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลาทำได้ ถือว่าสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ในเกณฑ์ดีมาก สามารถส่งเสริมให้เยาวชนสามารถสร้างความหมายในการเรียนรู้ได้มาก ทั้งในเรื่องนิเวศวัฒนธรรมและทักษะการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน การเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมใกล้ตัวโดยประสมการณ์ต่าง เข้าใจง่าย มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการเรียนและชีวิตประจำวันได้ ทำให้เยาวชนรู้ว่าชุมชนของตนเองมีของดีที่ควรอนุรักษ์ไว้ รู้วิธีที่จะอยู่ร่วมกับสิ่งรอบตัวในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นการเรียนรู้ตามความสนใจ ทำให้เรียนรู้ได้ดี มีความสุข ในการเรียน-เล่น หากมีการส่งเสริมสนับสนุนอย่างเหมาะสม แม่นักเรียนที่เป็นเด็กพิเศษก็สามารถเรียนรู้ได้ ในการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เยาวชนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ผลัดกันนำ-ตาม ในโอกาสต่อไป ควรสนับสนุนให้มีการบูรณาการสาระวิชาการให้เข้มข้น เมื่อเห็นว่าผู้เรียนเกิดความพร้อม ซึ่งครูผู้สอนโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลาเป็นครูที่มีประสบการณ์สูง น่าจะสามารถพลิกแพลงตามสถานการณ์ได้ดี ชุมชนนักปฏิบัติให้ความหมายของการปฏิบัติในครั้งนี้ว่า เป็นความอดทนและเสียสละ เป็นการทำงานร่วมกัน เป็นเวลา 1 ปีที่ให้ผลคุ้มค่า ทำให้เข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน มีโอกาสได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนนักปฏิบัติจากโรงเรียนอื่น มองเห็นแนวคิดและตัวอย่างที่หลากหลาย

การทดสอบที่เรียนหลังปฏิบัติของชุมชนนักปฏิบัติ ทำให้มองเห็นแนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในตาราง 4-8 โดยสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

(1) องค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่บุคลากรทุกระดับในโรงเรียนควรมีส่วนร่วมมากขึ้น ต้องปรับปรุงโดยการเขียนผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูทุกคนในโรงเรียนเข้าร่วมทำงานและสนับสนุน ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมต้องมีคุณสมบัติสำคัญ คือ เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางวิชาการ มีความเอาใจใส่ ความอดทน ความเสียสละและรู้จักรับฟังความเห็นของผู้อื่น กระบวนการโน้มน้าวให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษา น่าจะเป็นการพุดอธิบายให้เห็นผลที่

เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมา และหารือเกี่ยวกับกิจกรรมต่อเนื่อง ต่อยอดจากที่ได้ทำไว้ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามโรงเรียน เพื่อให้เห็นความหลากหลาย ความน่าสนใจ และตัวอย่างที่ดี

(2) ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในครั้งนี้ เกิดขึ้นจากการร่วมมือกันระหว่างครูผู้สอน กับห้องถัง การจะยกระดับความสำเร็จในอนาคต ควรเชิญนักปฏิบัติจากองค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งอาจสนับสนุนด้านงบประมาณและแนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายท้องถิ่น และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อสนับสนุนด้านวิชาการ

(3) การประเมินตนเอง ชุมชนนักปฏิบัติมีความเห็นว่า ที่ผ่านมาได้ให้น้ำหนักด้านการสร้างความรู้และนิเวศวัฒนธรรมค่อนข้างมาก และยังให้น้ำหนักทางด้านวิชาการค่อนข้างน้อย ต้องปรับปรุงโดยเพิ่มน้ำหนักในด้านนี้มากขึ้น โดยต้องพิจารณาว่าจะ “ดึงตัวชี้วัดมาหาผู้เรียน หรือ ดึงผู้เรียนมาหาตัวชี้วัด” การเลือกตัวชี้วัด ต้องเลือกตัวชี้วัดที่ใกล้ตัว เพาะถ้าใกล้เกินไป อาจไม่ประสบผลสำเร็จ แต่เมื่อครุ่นคิดความชำนาญมากขึ้น สามารถเลือกตัวชี้วัดที่สูงขึ้น หรือสอดแทรกตัวชี้วัดที่เหมาะสมมากขึ้นตามสถานการณ์การเรียนรู้ของเยาวชน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนเต็มศักยภาพ

(4) แนวทางการพัฒนาต่อเนื่องในมุมมองของนักปฏิบัติ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมทุกระดับชั้น และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดกว้างขึ้น โดยให้ผู้เรียนเลือกเรียนเรื่องที่ใกล้ตัวตามความสนใจ โดยดำเนินกิจกรรมเองภายในกรอบเวลาที่ชัดเจน ยกเว้นกรณีที่อาจมีอันตรายหรือซับซ้อน เช่น แหล่งน้ำไฟฟ้า หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยผู้เรียนสามารถขอคำแนะนำประจำจากครูผู้สอน ซึ่งคงอยู่ติดตามความก้าวหน้า และสรุปผลร่วมกับผู้เรียน

(5) ผลที่ชุมชนนักปฏิบัติคาดหวังจากการสร้างสรรค์เรียนรู้ในอนาคต คือ

- (1) ผู้เรียนมีทักษะเชิงกระบวนการเรียนรู้ทางด้านวิชาการดีขึ้น สอดคล้องกับเป้าหมาย 3R 4C
- (2) ผู้เรียนมีทักษะคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ และคิดแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ
- (3) ผู้เรียนเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีความสุข

(4) โรงเรียนและชุมชนนักปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม นำไปสู่การขยายผลในโรงเรียนและท้องถิ่นอื่นๆ

โดยสรุป แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนโดยชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนบ้านหวยส้านพลับพลา ได้แก่
(1) การเสริมด้านวิชาการให้เต็มศักยภาพ ควบคู่ไปกับการใช้เนื้อหาในนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นและกระบวนการสร้างความรู้ (2) การเพิ่มองค์ประกอบชุมชนนักปฏิบัติให้ครอบคลุมทั้งโรงเรียน และสร้างเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนอื่น องค์กรบริหารส่วนตำบล และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) การปรับบทบาทของนักปฏิบัติเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมให้คำปรึกษามากขึ้น และให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อและน้ำหน่วง โดยครูผู้สอนค่อยเสริมมาตฐานการเรียนรู้ให้สูงขึ้นตามสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนเต็มศักยภาพ โดยคาดว่าผู้เรียนจะได้มีทักษะการเรียนรู้และมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น และมองเห็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม

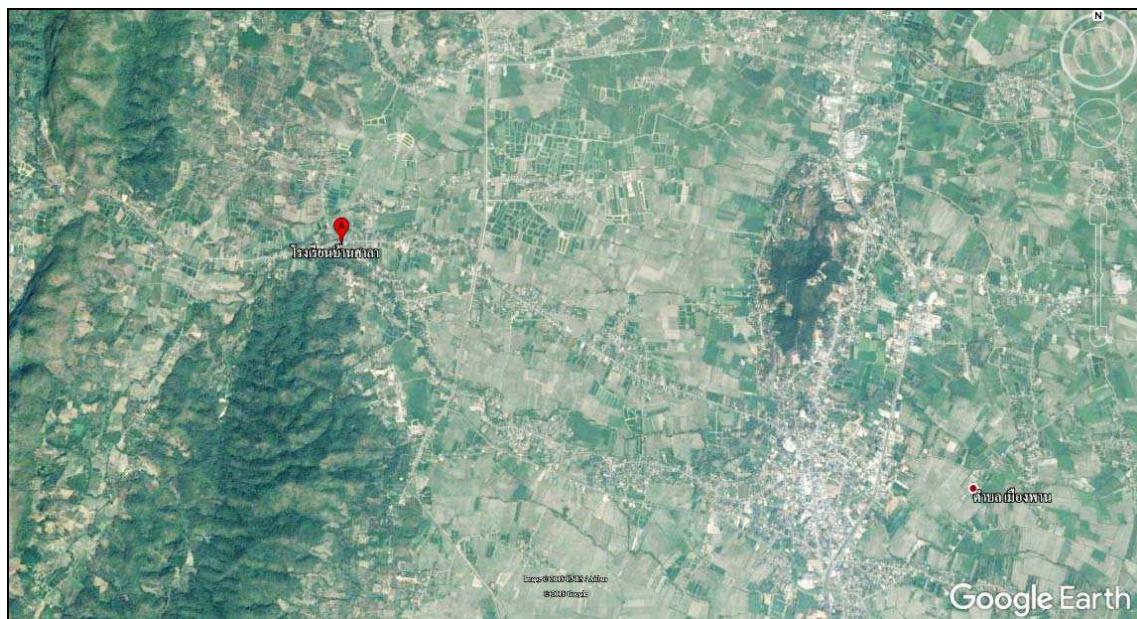
ตาราง 4-8 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนบ้านห้วยส้านพลับพลา

หัวข้อ	ในโครงการ	หลังโครงการ	มุ่งมองนักวิจัย
องค์ประกอบชุมชน นักปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ครูประจำ/ครูอัตราจ้าง คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำ/ผู้รู้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง 	<ul style="list-style-type: none"> ควรครอบคลุมบุคลากรของโรงเรียน รวมถึงผู้บริหารที่มีความรู้ ความมีคุณสมบัติ เช่น มีความรู้ทางวิชาการ มีความอดทนทำงานตามหน้าที่ และรับฟัง • อบต. (สนับสนุนงบประมาณ และกำหนดเป้าหมายร่วม) สภาพ./สภาพ. (สนับสนุน วิชาการ) 	<ul style="list-style-type: none"> ควรเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น เช่น บีซู อาข่า และลือชา เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ความหลากหลายของนิเวศ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในท้องถิ่น
บทบาทของนัก ปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ครูมีบทบาทหลักในการจัดกิจกรรม/และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้รู้ ผู้นำ ผู้ปกครองมีบทบาทในการเสนอประเด็นนิเวศวัฒนธรรม / เป็นวิทยากรและผู้ให้ข้อมูล 	<ul style="list-style-type: none"> คงบทบาทเดิม แต่ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ครูต้องบูรณาการสาระวิชาให้เข้มข้นขึ้นเพื่อเยาวชนเกิดความพร้อมในการเข้าถึงความรู้ ควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เลือกหัวข้อเรียนรู้ตามความสนใจมากขึ้นกว่าเดิม 	<ul style="list-style-type: none"> ครูต้องบูรณาการสาระการเรียนรู้ให้เข้มข้นมากขึ้น กว่าเดิม และรู้จังหวะการเติมเต็มความรู้
กระบวนการเข้าสู่ บทบาทใหม่		<ul style="list-style-type: none"> การโน้มน้าวโรงเรียนต้องแสดงผลการดำเนินงาน/หารือกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ต่อยอดโดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้มโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนนักปฏิบัติต้องรวมองค์ประกอบให้ครบ จึงจะสามารถให้เห็นความต้องการและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ความคาดการณ์ต่อข้อตกลงในเรื่องการสร้างพันธะเพื่อให้โครงการสำเร็จลุล่วง เนื่องจากโครงการมีระยะเวลานานนับปี ทางโรงเรียนหรือนักปฏิบัติอาจติดภารกิจอื่นระหว่างการดำเนินงาน จึงเกิดปรากฏการณ์ในการเลือกปฏิบัติโดยเบรียบเทียบประโยชน์ที่จะได้รับ
ปัจจัยสนับสนุน	<ul style="list-style-type: none"> ระบบบริหาร ระยะเวลาการเปลี่ยนแปลง การจัดสรรเวลาเพื่อมีส่วนร่วม 		<ul style="list-style-type: none"> ครูต้องประเมินตนเองไม่ต่ำกว่า จันเกินไป

4.2 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านศาลา

4.2.1 บริบทของกรณีศึกษา

โรงเรียนบ้านศาลา ตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2561 มีนักเรียน 37 คน โรงเรียนตั้งอยู่บนพื้นที่ราบโกลมีชุมชน โอบล้อมด้วยภูเขาและป่าไม้ ดังแสดงในภาพ 4-5 ปัจจุบัน โรงเรียนให้บริการ 5 หมู่บ้านในตำบลป่าหุ่ง และ 2 หมู่บ้านในตำบลสันกลาง ได้แก่ บ้านพาแดงและบ้านใหม่ พัฒนา ตำบลป่าหุ่งซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเป็นชุมชนトイยวน คณะกรรมการสถานศึกษาที่ได้รับการแต่งตั้ง อย่างเป็นทางการจึงเป็นคนトイยวนทั้งหมด เดิมโรงเรียนบ้านศาลาให้บริการนักเรียนในพื้นที่รอบโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์トイยวนเป็นหลัก แต่เมื่อการคุณนาคมพัฒนาขึ้น ทำให้สามารถเดินทางไปเรียนโรงเรียนในเมืองได้จ่าย ประกอบกับการเข้ามาของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ทำให้ผู้ปกครองในตำบลป่าหุ่ง นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนในเมือง เพราะเชื่อว่ามีคุณภาพทางการศึกษาสูงกว่าและสังคมดีกว่า นักเรียนトイยวนที่ยังเข้าเรียนในโรงเรียนนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กยากจนและเด็กที่มีปัญหาครอบครัวแตกแยก นักเรียนกลุ่มใหม่ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ จากบ้านพาแดงและบ้านใหม่พัฒนา ตำบลสันกลาง ซึ่งเจ้าหน้าที่ อบต.สันกลาง ให้ข้อมูลว่า ทาง อบต. มีความเห็นว่านักเรียนบ้านพาแดงและบ้านใหม่พัฒนา ควรเข้าเรียนในตำบลบ้านสันกลางมากกว่า นอกจากนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์トイยวนและอาช่าแล้ว โรงเรียนบ้านศาลา yang มีนักเรียนไทยใหญ่ ไทยกลางและนักเรียนไร้สัญชาติอีกจำนวนหนึ่ง

ภาพ 4-5 ที่ตั้งโรงเรียนบ้านศาลา

โรงเรียนบ้านศาลาประஸบปัญหาจำนวนนักเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุเพราะมีโรงเรียนที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกันจำนวนมาก เกิดการโน้มน้าวผู้ปกครองให้ย้ายนักเรียนไปเรียนทั้งในโรงเรียนของรัฐบาลและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่เริ่มอ่านออกเขียนได้หรือมีเวลาเรียนดี โดยเสนอให้ทำการศึกษาเพื่อจูงใจ

โรงเรียนเคยประสบเหตุการณ์นักเรียนหายไป 19 คน แต่นักเรียนบางคนที่ย้ายไปมีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับโรงเรียนใหม่ หรือปัญหาอื่นเช่น การเดินทางไปโรงเรียน จำเป็นต้องขอหยุดลับ ทำให้โรงเรียนประสบปัญหาเรื่องงบประมาณรายหัว เนื่องจากพ้นกำหนดเวลาการแจ้งจำนวนนักเรียนให้กับหน่วยงานต้นสังกัดแล้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งดำรงตำแหน่งติดต่อกันมาเป็นเวลา 18 ปี ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนบ้านศala เคยทำข้อตกลงกับโรงเรียนบ้านปางเกาทรายและโรงเรียนบ้านป่าหัด-ป่าแรมว่าในปีการศึกษา 2562 จะควบรวมโรงเรียนเข้าด้วยกัน ซึ่งจะทำให้มีนักเรียนรวม 100 กว่าคน โดยโรงเรียนที่จะถูกควบรวม ต้องจัดประชุมกรรมการสถานศึกษา เพื่อเห็นชอบการทำเรื่องส่งคืนพื้นที่ราชพัสดุให้รัฐวิสาหกิจจังหวัด ผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 หากหมู่บ้านหรือองค์กรบริหารส่วนตำบลต้องการสงวนที่ดินเพื่อสาธารณประโยชน์เช่นเพื่อทำศูนย์เด็กเล็ก สามารถขอใช้ได้ไม่เกิน 2 ไร่ โดยอำนาจอนุมัติอยู่ที่รัฐวิสาหกิจจังหวัด ทั้งนี้ก็เป็นเรื่องที่โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องพิจารณาในภายหน้า

บ้านผาแดงและบ้านใหม่พัฒนา ซึ่งเป็นชุมชนอพยพที่นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ นอกจากคนไต้ยวนที่มีบ้านสวนในพื้นที่แล้ว กลุ่มชาติพันธุ์หลักคือ อาช่า ตระกูลที่อพยพมาตั้งรกราก เช่น ตระกูลมาเยอจะ เชื้อและเบเช เริ่มเข้ามาบุกเบิกตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน 4-5 หลังคาเรือน ปัจจุบันขยายเป็น 840 หลังคาเรือน แม่นิเวศรอบตัวจะเปลี่ยนไป แต่ผู้อพยพยังคงพยายามรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ผู้อพยพรุ่นแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน เคยสร้างป้อมห้าด่างๆ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การลักขโมยสุนัข และการค้ายาเสพติด อย่างไรก็ตาม ผู้อพยพได้ปรับตัว ทำให้ปัญหารีบุกลดลง สามารถตั้งถิ่นฐาน มีบ้าน มีสวน และมีกลุ่มอพยพอื่นทยอยตามมา ทั้งในรูปของการอพยพมาทั้งครอบครัว หรือการส่งเด็กหรือวัยรุ่นมาอยู่กับญาติก่อนแล้วพ่อแม่ค่อยตามมา ทีหลัง ผู้อพยพที่มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านผาแดงและบ้านใหม่พัฒนา ไม่สามารถบอกได้ชัดเจนว่าถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ใด บอกได้แค่ชื่อดอยหรือสถานที่ที่เรียกว่าเป็นภาษาอาช่า

ความสัมพันธ์ระหว่างคนในท้องถิ่น ถ้าเป็นคนไต้ยวน-ไต้ยวน หรือ คนอาช่า-อาช่า จะเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างคนไต้ยวน-อาช่า จะเป็นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจ คนไต้ยวนนิยมจ้างงานคนอาช่า เพราะคนอาช่ามีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ทำงานดี ไม่ลื้องาน และเป็นคนพูดจาตรงไปตรงมา ปัจจุบันการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ไม่มีปัญหา ต่างฝ่ายต่างร่วมมือกัน เช่น หากคนไต้ยวนและไทใหญ่จัดประเพณีแห่ธรรมหลวง คนอาช่าก็จะมาร่วมงาน ในทำนองเดียวกัน หากคนอาช่าจัดงานตรุษจีน กินข้าวใหม่ คริสต์มาส หรือกีฬาชาวเขา คนไต้ยวนและคนไทใหญ่ก็ไปร่วมงาน สมัยก่อนหากคนอาช่าจะจัดงาน มักขอทุนสนับสนุนจากคนในหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันคนอาช่าไม่ขอทุนสนับสนุนแล้ว “ถ้าเข้าไม่ขาด เขาคงไม่รับกวนผู้อื่น” (SCS2⁹) การตั้งถิ่นฐานของคนอาช่าเริ่มถาวรและขยายตัวมากขึ้น เพราะคนอาชานิยมเชื้อที่ดินไว้ทำกินมาก จำนวนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์อาช่าเพิ่มมากขึ้น สัดส่วนของจำนวนคนอาช่าอายุ 18 ปี ที่เข้าร่วมประชาคมบ้านป่าเที่ยงและบ้านผาแดง ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประมาณ 200 คนก็มากขึ้นตามไปด้วย เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการปกครองท้องถิ่น มีการแต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านประจำบ้านผาแดง และในอนาคตอาจนำไปสู่การแยกหมู่บ้าน สภาพหมู่บ้านป่าจุบันยังเป็นถนนดินลุกรัง บ้านเรือนมีหลักหลากรูปแบบ

⁹ ผู้ให้ข้อมูลตั้งระบุในตาราง 4-11

ทั้งที่เป็นบ้านไม้ไผ่茅房 ไปจนถึงบ้านตึกสองชั้น มีการสร้างบ้านเรือนสมัยใหม่เพิ่มมากขึ้น เกือบทุกรครัวเรือนมีรถเข้าบ้าน มีการพัฒนาประปามู่บ้าน สนามกีฬาและมีโรงเรียนการศึกษาอกรอบบ้าน (กศน.) เศรษฐกิจในหมู่บ้านขึ้นกับการเกษตร อาชีพหลักได้แก่การทำเกษตร มีการทำนา ปลูกไม้ยืนต้น เช่นลำไย และไม้ล้มลุก เช่นสับปะรด และแก้วมังกร ดังจะเห็นรถบรรทุกผลผลิตการเกษตรวิ่งเข้า-ออกในหมู่บ้านจำนวนมาก และการรับจ้างทำงานเกษตร ดังจะสังเกตเห็นว่า ทุกเช้าจะมีรถมา_rับคนงานเกษตรที่สามแยกของหมู่บ้านหลายคัน ในด้านความปลอดภัย หมู่บ้านมีความปลอดภัยพอสมควร เด็กสามารถวิ่งเล่น ร้องเพลงนอกบ้านในเวลาอย่างค่ำได้ วัฒนธรรมดังเดิมของคนอาช่ามีความใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่ (ห้ามหนุ่มสาวเข้าร่วม) จะทำการตั้งเจ้าที่ในป่าใหญ่ มีการstanตอกไม้ไผ่เป็นรูปสัตว์ต่างๆ เช่น นก เพื่อนำไปแขวนโดยรอบเพื่อกำหนดเขตเจ้าที่ มีการทำพิธี “มีช่องรอ” หรือเลี้ยงเจ้าที่ (ซองแปลว่าที่ดิน รอแปลว่าถาวร) เมื่อกำหนดเขตป่าเจ้าที่แล้ว ห้ามมิให้ตัดต้นไม้บริเวณนั้น อีกต่อไปยังหนึ่งคือ ธรรมเนียมในการตั้งหมู่บ้านซึ่งจะเริ่มจากการถูทำเลที่ตั้งสุสาน โดยจะต้องมีบ่อน้ำและห้ามตัดไม้ในบริเวณสุสาน แต่ในปัจจุบัน คนอาช่าไม่ค่อยถือพิธีกรรมตั้งกล่าว มีการถางป่าและตัดไม้มาใช้ประโยชน์และตั้งริมน้ำในบริเวณสุสานที่สะอาด วัฒนธรรมเชื้อพิชัยคนอาช่ามีอิทธิพลต่อการรักษาโรค เช่น ถ้าเด็กเจ็บคอ ผู้ใหญ่จะใช้ธูปดึงหนังคอเพื่อรักษา โดยมีข้อห้ามว่าเด็กที่เจ็บคอจะต้องไม่ร้องไห้ ซึ่งอาจเป็นกุญแจบายเพื่อที่จะทำให้เด็กรู้จักอดทน และปล่อยให้ภาวะเจ็บปวดที่ไม่มากนักหายไปเอง อย่างไรก็ตาม หากภาวะเจ็บปวดนั้นรุนแรง ไม่สามารถหายเองได้ เด็กจะถูกผู้ใหญ่ดึงหนังคอจนบวมช้ำ ทำให้ครูต้องรับภาระในการพาไปพบแพทย์แผนปัจจุบัน

อย่างไรก็ตี วัฒนธรรมอาช่าได้ถูกประยุกต์ให้เข้ากับความเชื่อทางศาสนาใหม่ คือคริสตศาสนา ซึ่งมีมากถึง 3 นิกายในหมู่บ้านเดียวกัน แห่งนี้ โบสถ์ทั้ง 3 แห่งเป็นศูนย์กลางของหყย่อมบ้าน ประเพณีดังเดิมต่างๆ เริ่มมีคำอธิบายตามความเชื่อใหม่ เช่น เทศกาลอาชุ่งต่า (การโล้ชิงช้า) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทศกาลเอี่ยวยกซ้ำ ซึ่งเป็นเทศกาลแรกของปี และเป็นการเฉลิมฉลองการเข้าสู่ฤดูฝน หรือเรียกว่าบุชาเทพฤดูฝน เมื่อนำมาสมมติกับความเชื่อของนิกายคาಥอลิก เรียกว่า เทศกาลแม่พระเปลี่ยนชื่นสารรค ส่วนเทศกาลค้าห้องพะ หรือการตลาดปีใหม่อาช่า ซึ่งเดิมไม่มีการทำหน้าที่เด็ก แต่เด็กจะรับมาเป็นเทศกาลคริスマสและถือว่าเป็นเทศกาลส่งท้ายปี ซึ่งประเพณีบางอย่างผู้ปกครองโบสถ์อาจไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก เช่น การโล้ชิงช้าที่เด็กๆ ชอบได้หายไป เพราะพื้นที่ตั้งชิงช้าต้องถูกปรับเป็นโรงครัวแทน เป็นต้น

การหันไปนับถือคริสตศาสนา ทำให้ลูกหลานคนอาช่ามีโอกาสได้รับการดูแลจากมูลนิธิต่างๆ มีโอกาสได้รับทุนการศึกษาและอาศัยในหอพักของมูลนิธิ การส่งลูกหลานไปอยู่หอพักมีอิทธิพลต่อจิตใจของเด็ก เพราะหอพักมักมีกฎระเบียบมาก เช่น การห้ามใช้โทรศัพท์ การออกนอกรพีนที่หอพักได้เฉพาะช่วงวันหยุด การถูกลักทรัพย์ในร่องเหล่านี้ ส่งผลต่อสุขภาพจิตของเด็ก ทำให้เด็กบางคนรู้สึกเก็บกด ไม่มีโอกาสเรียนรู้ในการควบคุมตนเองโดยความสมัครใจ ส่งผลให้เด็กต้องการแหกกฎเกณฑ์ทุกอย่างเมื่อมีโอกาส โดยปัจจุบันที่กล่าวมายังไม่ได้ถูกหยburyกขึ้นมาเป็นประเดิมมากนัก เพราะผู้ปกครองเล็งเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่า เมื่อเด็กได้เรียนสูง จะมีโอกาสทางงานที่มีรายได้มากกว่าการทำเกษตรกรรมเหมือนปัจจุบัน

คนในชุมชนให้ข้อมูลว่า เด็กอาช่าที่เรียนจบระดับชั้นประถมศึกษาแล้วไปเรียนต่อในอกรชุมชน ได้เรียนรู้เทคโนโลยีและชีมชับลักษณะนิสัยใหม่ๆ จากนอกชุมชนกลับมา มักทำตัวเป็นผู้นำแฟชั่น สะท้อนให้เห็นถึง

ความเสี่ยงของการมีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่ไม่เพียงพอ จึงเกิดประเด็นคำถามว่า การจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ควรจะต้องเตรียมอะไรให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กมีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมมากพอ ที่จะเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสมได้ แม้คนในชุมชนได้มีความพิยายามสื่อสารข้ามวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ ด้วยการจัดการแสดงต่างๆ หรือการศึกษานอกระบบที่พิยายามใช้การแข่งขันกีฬาเป็นสื่อ แต่ก็พบว่า การแข่งกีฬาหรือการแสดงของแต่ละชาติพันธุ์ ไม่ได้นำไปสู่การสื่อสารที่สร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมที่แท้จริง คนส่วนใหญ่รับรู้วัฒนธรรมแบบผิวนอก ไม่เข้าใจลึกซึ้งถึงความหมายของวัฒนธรรม คนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นคนบางประเภท เช่น คนที่ไปงานกีฬามักเป็นคนขอบเขต คนที่ไปงานแสดงมักเป็นคนรับจ้างการแสดง ดังนั้น จึงมีประเด็นว่า ถ้าจะให้เด็กได้เห็นและพิเคราะห์วัฒนธรรม โดยไม่ได้รู้ที่มาหรือความหมายของวัฒนธรรมแล้วจะเป็นอย่างไร ซึ่งเด็กอาจจะไม่เข้าใจและไม่นำไปสู่การเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสังคม เรื่องเหล่านี้เป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาติดอาڑทางปัญญาและทักษะการคิด ให้กับเด็ก และทักษะการคิดโครงสร้างว่าสิ่งใดเหมาะสมและไม่เหมาะสมกับเด็ก เพื่อเด็กจะได้มีภูมิคุ้มกันและเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสมได้

ปัจจุบันการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนอาช่าเปลี่ยนไปมาก มีการคัดเลือกบางอย่างออกไป เช่น เดิมคนอาช่ามีการแบ่งแยกบทบาทชาย-หญิงในครัวเรือน โดยพ่อจะให้คำแนะนำแก่ลูกชาย และจะให้คำแนะนำแก่ลูกสาว จะไม่มีการขอคำปรึกษาข้ามเพศ นำไปสู่ภาวะที่ “ลูกสาวอายพ่อ ลูกชายอายแม่” อย่างไรก็ดี ชุมชนอาช่าคาทอลิกได้คัดวัฒนธรรมนี้ออกไป โดยอนุญาตให้ลูกชายและลูกสาวสามารถขอคำปรึกษาจากพ่อ และแม่ได้ อีกตัวอย่างหนึ่ง เดิมผู้ชายอาช่าสามารถมีภรรยาได้หลายคน ปัจจุบันมีความต้องการคัดวัฒนธรรมนี้ออกไป ประเด็นวัฒนธรรมที่คนอาช่ามักถ่ายทอดให้กับเยาวชน ได้แก่ การปักผ้าลดลายอาช่าเพื่อทำเป็นกระเป้า เสื้อผ้าและหมาก เพื่อสวมใส่ในงานปีใหม่ เครื่องแต่งกายชุดอาช่ามักมีรายละเอียดมากเกินไป จนเด็กไม่สามารถแต่งกายชุดอาช่าเต็มยศได้เอง จึงต้องลดthonลงและ/หรือแต่งเติมใหม่ ประเด็นนิเวศวัฒนธรรมที่พ่อแม่ผู้ปกครองมีความต้องการให้ลูกหลานมีทักษะภาษาอังกฤษทั้งๆ ที่ตนเองพูดภาษาไทยไม่ชัดและไม่รู้ภาษาอังกฤษ

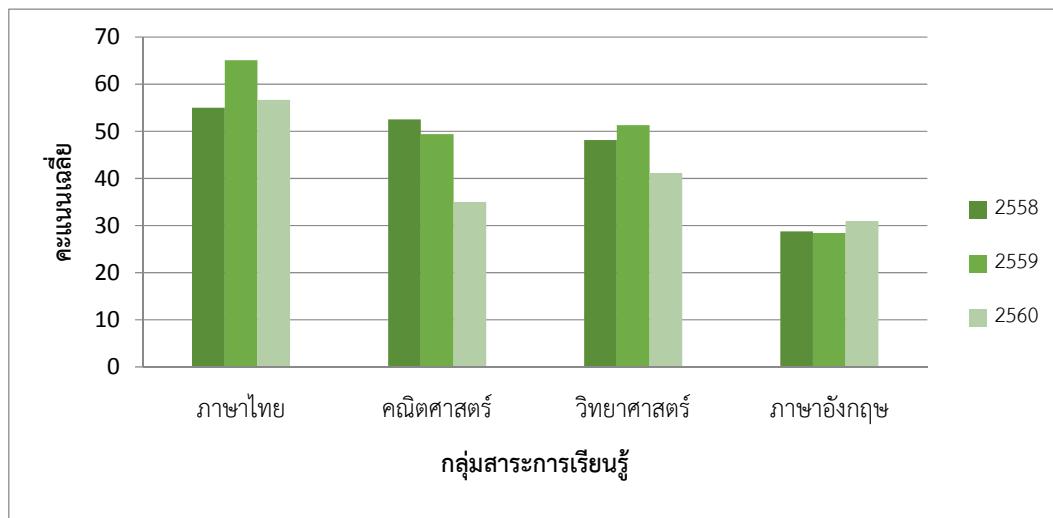
เมื่อโรงเรียนบ้านศาลาจะประสบปัญหาจำนวนนักเรียนลดลง โดยมีจำนวนนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์สูงขึ้น แต่ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 ของโรงเรียนบ้านศาลา ซึ่งมีนักเรียนเข้าสอบ O-NET ทั้งหมด 8 คน กลับมีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกกลุ่มสาระสูงกว่าระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ คะแนนเฉลี่ยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและวิทยาศาสตร์สูงกว่าทุกรายระดับ แต่คะแนนเฉลี่ยกลุ่มสารการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ต่ำกว่าทุกรายระดับ รายละเอียดดังปรากฏในตาราง 4-9

ตาราง 4-9 คะแนนผลสอบ O-NET ของโรงเรียนบ้านศาลา ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ

กลุ่มสาระการเรียนรู้	ระดับโรงเรียน	ระดับจังหวัด ¹	ระดับสังกัด ²	ระดับประเทศ
ภาษาไทย	56.66	46.20	45.29	46.58
คณิตศาสตร์	35.00	36.81	35.55	37.12
วิทยาศาสตร์	41.15	38.91	38.13	39.12
ภาษาอังกฤษ	30.96	35.26	32.73	36.34
เฉลี่ย	40.94	39.30	37.92	39.79

หมายเหตุ: ¹ หมายถึง จังหวัดเชียงราย ² หมายถึง สพป. เชียงราย เขต 2

เมื่อเปรียบเทียบคะแนน O-NET ย้อนหลัง 3 ปี (2558-2560) พบว่าคะแนนเฉลี่ยทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้ มีทิศทางลดลง ดังแสดงในภาพ 4-6

ภาพ 4-6 คะแนนผลสอบ O-NET ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศาลา (ปีการศึกษา 2558-2560)

ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 ของโรงเรียนบ้านศาลา รวมคะแนนเฉลี่ยทุกความสามารถพื้นฐาน และคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ รายละเอียดดังปรากฏในตาราง 4-10

ตาราง 4-10 คะแนนผลสอบ NT ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศาลา ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัดและระดับประเทศ

ความสามารถพื้นฐาน	ระดับโรงเรียน	ระดับจังหวัด ¹	ระดับสังกัด ²	ระดับประเทศ
ภาษา	66.66	49.94	49.30	52.67
คำนวณ	41.90	36.87	37.14	37.75
เหตุผล	61.90	43.18	42.63	45.31
เฉลี่ย	56.82	43.33	43.02	45.24

หมายเหตุ: ¹ หมายถึง จังหวัดเชียงราย ² หมายถึง สพป. เชียงราย เขต 2

4.2.2 การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ

4.2.2.1 องค์ประกอบชุมชนนักปฏิบัติ

ในการเชิญนักปฏิบัติเข้าร่วมโครงการ ผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งเข้าร่วมประชุมเปิดโครงการเห็นว่า กิจกรรมการวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน จึงได้มอบหมายให้ครุผู้สอนซึ่งทำหน้าที่ผู้ช่วย ผู้อำนวยการ และครุผู้สอนที่ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียน เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง โดยผู้อำนวยการไม่ได้มีส่วนร่วมในการวิจัย ยกเว้นเมื่อคณะกรรมการวิจัยลงพื้นที่ท่องเรียนและขอข้อมูลพื้นฐาน นักวิจัยร่วมซึ่งเป็นครุผู้สอน เชิญนักปฏิบัติซึ่งเป็นครุผู้สอน กรรมการสถานศึกษา ศิษย์เก่า ผู้นำ ผู้รู้และพ่อแม่ ผู้ปกครอง โดยคำนึงถึงความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม และทักษะในการสร้างสรรค์งานหัตถกรรม เทคนิคและ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และการมีเวลาเข้าร่วม แต่มีข้อสังเกตว่า นักปฏิบัติที่เป็นมีการปรับเพิ่ม ลดตลอดเวลา เนื่องจากติดภารกิจส่วนตัวและหน้าที่การทำงาน นักวิจัยได้เข้าไปช่วยสนับสนุน เพื่อแก้ปัญหา ความร่วมมือ โดยการพยายามติดตามงาน ขออนุญาตร่วมประชุมภายใต้การเรียนร่วมประชุม นักปฏิบัติ และการชวนออกเยี่ยมบ้านเยาวชน ในที่สุดนักปฏิบัติจากโรงเรียนประกอบด้วยครุผู้สอนที่มี ประสบการณ์สูง 2 ท่าน และครุอัตราจ้าง คน ซึ่งแม้จะมีประสบการณ์น้อย แต่มีความรู้พื้นฐานดีมาก มีการ ทำงานเป็นระบบ ได้เข้ามาเสริมชุมชนนักปฏิบัติ ส่วนนักปฏิบัติจากห้องถัง ประสบปัญหาความสับสนเกี่ยวกับ ขอบเขตพื้นที่ เพราะ โรงเรียนบ้านศาลาตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านป่าเหียง ตำบลป่าหุ่ง แต่นักเรียนส่วนใหญ่มาจาก บ้านผาแดง ตำบลลันกลาง ทำให้นักปฏิบัติซึ่งเป็นกรรมการสถานศึกษาที่มาจากบ้านป่าเหียง ไม่ค่อยเข้าใจวิถี ชีวิตของนักเรียนส่วนใหญ่ที่กำลังเรียนอยู่ในปัจจุบัน และยอมรับว่าไม่สันตัดเรื่องการศึกษา และอาจมีปัญหา ด้านการเมืองท้องถิ่นกับท้องถิ่นของนักเรียนอยู่บ้าง ในขณะเดียวกัน โรงเรียนยังไม่สามารถประสานงานกับ ผู้นำบ้านผาแดงได้มากนัก แม้จะสามารถประสานงานกับศิษย์เก่าและผู้ปกครองได้บ้าง แต่เนื่องจากผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย บางส่วนพูดภาษาไทยไม่ได้ มีฐานะยากจน ไม่มีเวลาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนได้มาก นัก อย่างไรก็ตี นักวิจัยร่วมได้ขอให้ศิษย์เก่า ซึ่งกำลังศึกษาในระดับปริญญาโท เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนนักปฏิบัติ และพยายามเพ้นท์หน้ากับปฏิบัติจากหมู่บ้านผาแดง จนสามารถชักชวนพ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้นำหรือผู้ที่ ได้รับการยอมรับในหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรม แต่ก็ยังประสบปัญหาคือ คนกลุ่มนี้มีอาชีพรับจ้างรายวัน และมี ปัญหาในการสื่อสารภาษาไทย ส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องหัตถกรรม ซึ่งครุผู้สอนได้เชิญวิทยากร อาช่ามาช่วยสอน ไม่สามารถสอนได้อย่างต่อเนื่อง เพราะวิทยากรติดงาน ประกอบกับมีปัญหาในการสื่อสาร กับนักเรียน ครุผู้สอนจึงได้เชิญวิทยากรจากโรงเรียนช่วงพญา마ช่วยสอนต่อ จนกระทั่งนักเรียนสามารถผลิต ชิ้นงานได้สำเร็จ เป็นต้น สรุปชุมชนนักปฏิบัติของโรงเรียนบ้านศาลาประกอบด้วยครุ 3 คน ผู้รู้/ผู้นำ 8 คน และพ่อแม่/ผู้ปกครอง 2 คน รวมเป็น 13 คน ดังแสดงในตาราง 4-11

ตาราง 4-11 นักปฏิบัติโรงเรียนบ้านศาลา

ที่	รหัสชื่อ- นามสกุล (อายุ)	ระดับการ ศึกษา	ภูมิลำเนา	ระยะเวลาพัก อาศัย /ทำงาน ในท้องถิ่น (ปี)	บทบาทใน การจัดการศึกษา	ความเชี่ยวชาญพิเศษ
1	SST1 (56)	ป.ตรี	จ.เชียงราย	56	ครู	การสอนภาษาไทย
2	SST2 (58)	ป.ตรี	จ.ร้อยเอ็ด	23	ครู	การสอนวิทยาศาสตร์
3	SST3 (28)	ป.ตรี	จ. เชียงราย	28	ครู	การสอน และช่างพื้นฐาน
4	SCS1 (56)	ม.ต้น	บ้านป่าเหลียง	50	ผู้รู้/ผู้นำ	การปกครองท้องถิ่น
5	SCS2 (62)	ป.7	ต.รายขาว	40	ผู้รู้/ผู้นำ	การปกครองท้องที่
6	SCS4 (31)	ป.ตรี	บ้านผาแดง	20	ผู้รู้/ผู้นำ	ภาษาอาช่า จิตวิทยา
7	SCS5	-	บ้านผาแดง	-	ผู้รู้/ผู้นำ	การประสานชุมชน
8	SCS6 (70)	-	-	-	ผู้รู้/ผู้นำ	การจัดงาน
9	SCS7	-	บ้านผาแดง	-	ผู้รู้/ผู้นำ	ปักผ้า
10	SCS8	-	บ้านผาแดง	-	ผู้รู้/ผู้นำ	ปักผ้า
11	SCS9	-	บ้านผาแดง	-	ผู้รู้/ผู้นำ	ปักผ้า
12	SCG1 (43)	-	บ้านผาแดง	-	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	วิถีชีวิต ประเพณีชาวอาช่า
13	SCG2 (50)	-	บ้านผาแดง	-	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	วิถีชีวิต ประเพณีชาวอาช่า

หมายเหตุ: S=โรงเรียนบ้านศาลา S=บุคคลภายนอกในโรงเรียน P=ผู้อำนวยการ T=ครู C=คนในชุมชน S=ผู้รู้/ผู้นำ G=พ่อแม่/ผู้ปกครอง

4.2.2.2 มุ่งมองของชุมชนนักปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

ข้อมูลการสัมภาษณ์นักปฏิบัติก่อนและระหว่างการเข้าร่วมโครงการทำให้เห็นมุ่งมองของนักปฏิบัติ เกี่ยวกับเยาวชน การจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชน ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา และบทบาทของชุมชนนักปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

นักปฏิบัติที่เป็นครูผู้สอนมีมุ่งมองเกี่ยวกับเยาวชนว่า เยาวชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อาช่ามี ปัญหาพื้นฐานในเรื่องการใช้ภาษาไทย มีข้อจำกัดในเรื่องการออกเสียงที่ถูกต้อง เพราะอิทธิพลของภาษาแม่ ทำให้การฝึกเขียนมีปัญหาตามไปด้วย เยาวชนมีบุคลิกเหมือนเยาวชนทั่วไปคือ ชน กระตือรือร้น ชอบซักถาม กล้าแสดงออก มีโอกาสเห็นโลกกว้างขึ้น แต่ขาดการคิดวิเคราะห์ มีแนวโน้มในการปฏิบัติตามคนอื่นโดยไม่ตระหน์ต่องโดยเฉพาะเด็กโตที่อยู่พม่าและเข้าเรียนช้า ส่วนเด็กที่เข้าเรียนดังแต่อายุน้อย สามารถปรับตัวได้ดี มีมารยาทมากกว่า นักปฏิบัติที่เป็นผู้นำห้องถิ่นมองเห็นว่า เยาวชนอาช่ามีความขยัน ตั้งใจและเข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอแม้เยาวชนประมาณร้อยละ 30 จะมีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ด้านพ่อแม่ผู้ปกครองมักมีอาชีพรัดตัว ไม่ค่อยมีเวลาดูแลกวดขันลูก ผลกิจกรรมให้ครู ทั้งเรื่องเรียนและสุขภาพ บางครั้งปล่อยให้ลูกมาโรงเรียนทั้งๆ ที่ป่วย ทำให้ครูต้องมีภาระในการพาไปหาหมอ แต่ในขณะเดียวกันพ่อแม่ผู้ปกครองมีความผันที่จะให้ลูกเป็นคนมีการศึกษา ด้านนักปฏิบัติซึ่งเป็นผู้นำตั้งข้อสังเกตว่า เยาวชนจำนวนหนึ่งยังเป็นคนไร้สัญชาติ ทำให้มีความท้อถอยในการเรียน เพราะคิดว่า “เรียนไปทำไม ในเมืองถ้าจบ ม. 6 ก็เรียนต่อไม่ได้” ทำให้มีทัศนคติต่อการศึกษาไม่ดี และมุ่งสู่สายอาชีพแทน

ในด้านการจัดการเรียนรู้ นักปฏิบัติที่เป็นครูผู้สอนมีความพยายามจะจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน พยายามใช้ตัวชี้วัดแกนกลางเป็นเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอน และตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน แต่ก็พบกับความท้าทายในเรื่องคุณสมบัติของเยาวชนที่เข้ามาสู่โรงเรียนในระยะหลัง การจะผลักดันให้เยาวชน ไปให้ถึงมาตรฐานบางด้าน ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ อย่างไรก็ตี คะแนน O-Net และ NT ของโรงเรียนอยู่ในระดับสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศ ในขณะที่พ่อแม่/ผู้ปกครองต้องการให้เยาวชน รักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไว้ และต้องการให้ครูอนุญาตให้เยาวชนพูดภาษาอาช่าในโรงเรียน แต่นักปฏิบัติที่เป็น ครูผู้สอนไม่อนุญาตให้พูดอาช่าในโรงเรียน โดยได้อธิบายให้เยาวชนเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และการอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้สัมผัสวิถีพุทธและวิถีไทย ดังที่ครูกล่าวว่า “ตามความจริง เธออาจไม่ใช่คนไทย แต่เมื่อมารู้ที่นี่ เธอต้องเป็นคนไทย...ตอนนี้เธอไม่ได้อยู่บุนดอย ก็ต้อง หัดปรับตัวให้อยู่ร่วมกับคนพื้นราบให้ได้” (SST2¹⁰) พร้อมทั้งเน้นให้ฝึกใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสารระหว่าง ที่อยู่ภายในโรงเรียน ซึ่งเยาวชนก็ไม่ได้มีท่าทีต่อต้าน

อย่างไรก็ตี ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศรวมธรรมชาติให้โครงการวิจัย นักปฏิบัติที่เป็นครูผู้สอน มีความเห็นว่า การเรียนรู้เรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง จะทำให้เยาวชนมีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ มีสมาริในการทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย และครูสามารถนำการสาระการเรียนรู้ต่างๆ เข้าไปเสริมได้ โดยครูจะเข้มงวดให้ส่งงาน ให้แก้ไข และปรับปรุง จากการปรีกษาหารือกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง พบร้า น่าจะใช้ กิจกรรมการปักผ้า และจักسانเป็นตัวเชื่อมชีวิตกับสาระทางวิชาการ เพราะ “คนอาช่าไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ก็ปัก ลดลายเดียวกัน” (SCG1¹¹)

ในมุมมองของชุมชนนักปฏิบัติที่เป็นครู ปัญหาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ จำนวนนักเรียนที่ลดลงทุกปี ทำให้จำนวนครูถูกปรับลดลงไปด้วย ครูได้พยายามปรับการเรียนการสอนโดยใช้ “ครูตู้” แต่ผลที่เกิดขึ้นกลับทำให้ผลการเรียนของนักเรียนต่ำลง เพราะเรียนไม่ทัน ไม่สามารถซักถามข้อสงสัย ได้ ครูจึงปรับเปลี่ยนมาเป็นการจัดตารางสอนเป็นช่วงชั้น โดยเติมรายละเอียดในการสอนให้ครบแต่ละระดับ เช่นเดียวกับที่ทำในโครงการนี้

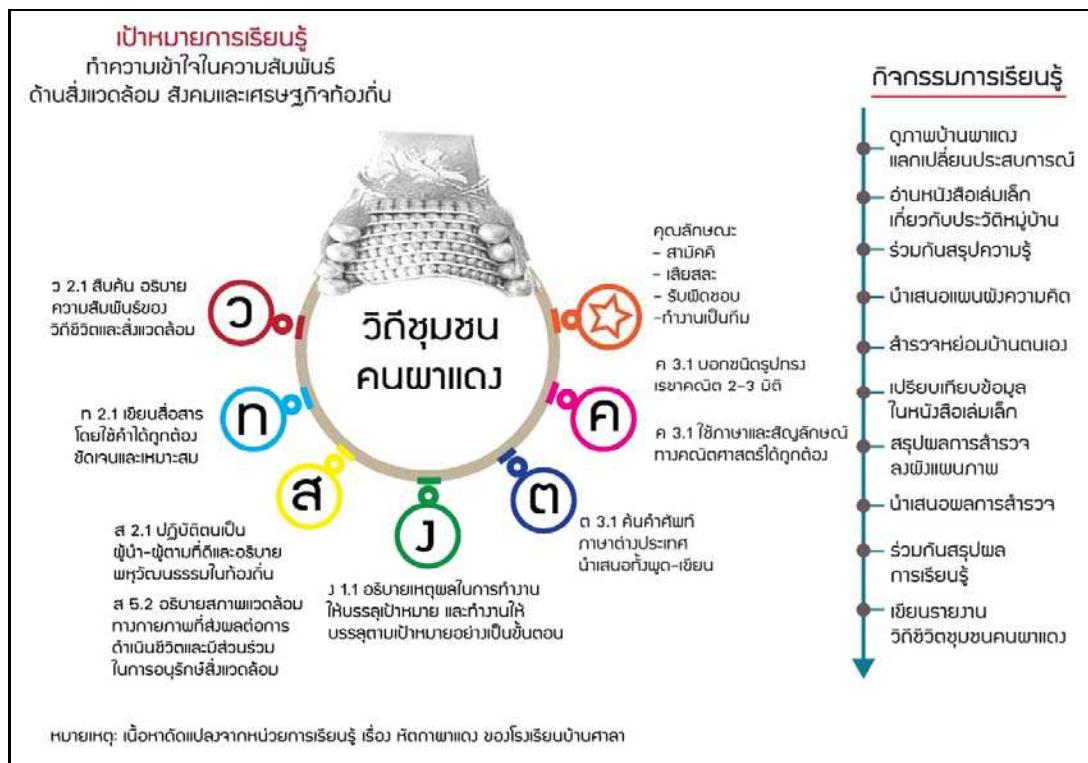
ชุมชนนักปฏิบัติมีความเห็นว่า บทบาทของผู้บริหารในสถานศึกษานาดเล็ก มีความสำคัญต่อคุณภาพ การศึกษา ผู้บริหารต้องมองปัญหาให้holistic และเลิงเป้าหมายให้ถูกต้อง ハウวิธีการให้ผู้ปกครองนำลูกหลานมา เรียนในโรงเรียน โดยการประชาสัมพันธ์เรื่องการพานักเรียนแข่งขันวิชาการหรือแข่งขันกีฬา ในด้าน การบริหารงาน ต้องดูแลและให้ความยุติธรรมกับบุคลากร ส่วนในด้านวิชาการ ผู้บริหารควรมีชั่วโมงสอน เช่นเดียวกับครูผู้สอน และควรแบ่งเวลาเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตนเองร่วมกับครูผู้สอน เพื่อจะได้ทราบ รายละเอียดและรู้เท่าทันประเด็นทางวิชาการ เพราะผู้บริหารจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับ การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน “สิ่งสำคัญที่ทั้งครูผู้สอนหรือผู้บริหารต้องมี คือ ต้องเผชิญหน้ากับปัญหา มีความอดทน ความตั้งใจ จึงจะประสบผลสำเร็จ”

¹⁰ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-11

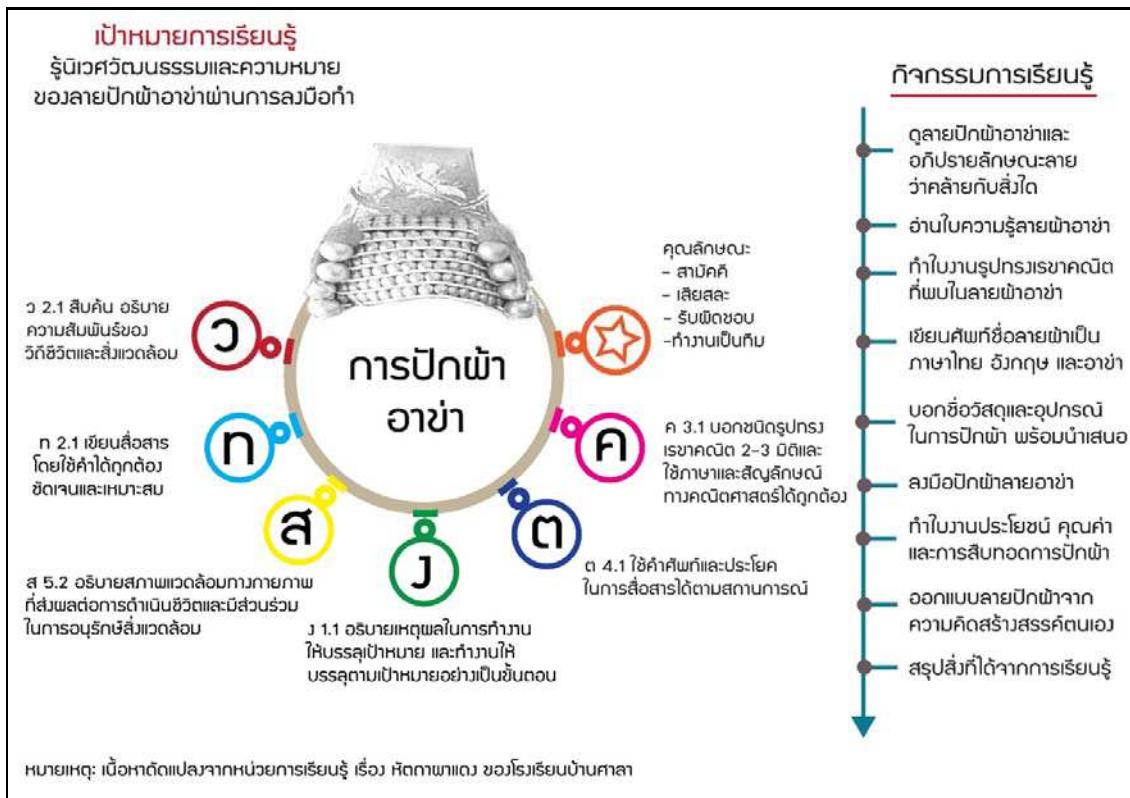
¹¹ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-11

4.2.2.3 บทบาทของนักปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ในเวทีผู้เรียน

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับพ่อแม่/ผู้ปกครองและศึกษาขอบเขตหัวข้อการวิจัย ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านศาลา ได้กำหนดหน่วยการเรียนรู้นี้ในเวลาระบบทัศนศึกษา ดังแสดงในภาพ 4-7 (1-3) ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ 3 แผน ได้แก่ แผนวิธีชุมชนคนพากಡ ซึ่งเป็นการสืบค้นนิเวศวัฒนธรรมเพื่อทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจท้องถิ่น แผนการปักผ้าอาช่าสำหรับนักเรียนหญิง และแผนจัดงานงานฝีมือ-ชลอมหาค้า สำหรับนักเรียนชาย โดยให้ความสำคัญต่อการฝึกทักษะการสร้างชิ้นงาน เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่า ความหมาย เอกลักษณ์ และประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกิจกรรมการเรียนรู้จะบูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ได้แก่ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา/ศาสนา/วัฒนธรรม การงานอาชีพ ภาษาต่างประเทศ ศิลปะ และสุขศึกษา/พลศึกษา เพื่อสร้างสมรรถนะการสื่อสาร การคิด และการแก้ปัญหา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านความสามัคคี การเสียสละ การทำงานเป็นทีม ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน อยู่อย่างพอเพียง และมีสมรรถนะสำคัญในด้านการสื่อสาร การคิด และการแก้ไขปัญหา โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นให้เยาวชนสร้างความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น ด้วยการออกไปศึกษาวิถีชุมชนตามใบงาน และสร้างสรรค์ชิ้นงานทัศนศึกษาและทำใบงานรายวิชาควบคู่กันไป

ภาพ 4-7(1) หน่วยการเรียนรู้หัวตtopicการเดง: วิถีชุมชนคนพาเดง

ภาพ 4-7(2) หน่วยการเรียนรู้หัวข้อฯ: การปักผ้าอาข่า

ภาพ 4-7(3) หน่วยการเรียนรู้หัวข้อฯ: จัดสถานที่เป็นภูมิปัญญาชาลอม ฮาค้า

จากการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติ การสังเกตและการสัมภาษณ์ เพื่อประเมินบทบาทของนักปฏิบัติในระหว่างการดำเนินโครงการสรุปได้ว่า บทบาทของนักปฏิบัติทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้นำ/ผู้รู้ในชุมชน และพ่อแม่/ผู้ปกครอง ตลอดจนเยาวชนในแต่ละชั้นตอนของกระบวนการ ดังแสดงในตาราง 4-12 สะท้อนให้เห็นความโดดเดี่ยวของครูผู้สอนที่ไม่ท้อถอย และการเริ่มร่วมแรงร่วมใจกันเองเพื่อพัฒนางาน แม้จะไม่ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายอื่นๆ ที่เหลือมากนัก

ตาราง 4-12 บทบาทของนักปฏิบัติในกระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้	ผู้บริหาร สถานศึกษา	กรรมการ สถานศึกษา	ครุผู้สอน	ผู้รู้/ผู้นำ ในชุมชน	พ่อแม่/ ผู้ปกครอง	เยาวชน
1. กำหนดขอบเขตนิเวศ วัฒนธรรมท้องถิ่น	-	-	กำหนด/คัดเลือกประเด็น	เสนอแนะในการ คัดเลือกประเด็น	เสนอแนะในการคัดเลือก ประเด็น (เฉพาะกลุ่มอาช่า)	-
2. กำหนดเป้าหมายการจัด การศึกษาท้องถิ่น	-	-	เสนอ/กำหนดเป้าหมาย	เสนอแนะ ติดตาม ความคืบหน้า	เสนอแนะ	ทำความเข้าใจเป้าหมายใน การจัดการศึกษาท้องถิ่น
3. จัดทำฐานข้อมูลนิเวศ วัฒนธรรม	-	-	ให้เยาวชนสำรวจข้อมูลและ ค้นคว้าเพิ่มเติม	ให้ข้อมูลแก่เยาวชน และครู	ให้ข้อมูลแก่เยาวชน และครู	เก็บข้อมูลตามใบงาน
4. ออกแบบกิจกรรม	-	-	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้าง ความรู้และสร้างสรรค์ชีวัน	ชี้แนะเรื่อง แหล่งเรียนรู้	-	คาดหวังคะแนน แต้มเม็ด ออกแบบ
5. เลือกมาตรฐาน/ตัวชี้วัด หลักสูตรแกนกลาง	-	-	เลือกมาตรฐาน/ตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลาง	-	-	-
6. เขียนแผนการจัดการ เรียนรู้แบบบูรณาการ	-	-	เขียนแผนการจัดการเรียนรู้และออกแบบ/ จัดทำใบงานในรายวิชา	-	-	วางแผนการเรียนรู้ของ ตนเองร่วมกับครู
7. จัดการเรียนรู้	-	-	จัดการเรียนรู้/กระตุ้นการเรียนรู้/ให้ คำแนะนำ แก้ไข ยืนยันความรู้/เป็นผู้เลี้ยง ดูและความปลอดภัย/ให้กำลังใจ	เป็นวิทยากรให้ ความรู้และฝึกทักษะ/ ชี้แนะเรื่องแหล่งการ เรียนรู้	จัดหาวัสดุอุปกรณ์ (การปักผ้า)	ลงมือเรียนรู้และปฏิบัติตาม แผนการเรียนรู้ และทำใบงาน
8. ประเมินผลการเรียนรู้	-	-	ออกแบบวิธีการประเมิน กำหนดเกณฑ์และ ประเมินผล	-	-	ส่งงานตามที่ได้รับ มอบหมาย

4.2.3 การเรียนรู้ของเยาวชน

4.2.3.1 เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

จากการหารือกับนักปฏิบัติที่เป็นครูผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการ ต่างเห็นพ้องกันว่าควรเลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทั้งหมด 25 คน (คิดเป็น 72% ของนักเรียนทั้งโรงเรียน) เข้าร่วมโครงการดังรายละเอียดในตาราง 4-13 โดยครูผู้สอน 3 คนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบคละแผนการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบเรียนร่วมกันทุกชั้น แต่การบูรณาการสาระการเรียนรู้ แยกเรียนตามระดับชั้นและรายวิชา

ตาราง 4-13 เยาวชนโรงเรียนบ้านศาลาที่เข้าร่วมโครงการ

ที่	นามแฝง	ชั้น	ชาติพันธุ์	บ้าน/ที่พัก	ศาสนา
1	จัน	ป.6	อาช่า	บ้าน	คริสต์
2	หมีพู	ป.6	อาช่า	บ้าน	คริสต์
3	แป้ง	ป.6	ไทย (อีสาน)	บ้าน	พุทธ
4	อาชิ	ป.6	อาช่า	บ้าน	คริสต์
5	กร	ป.6	ไทยใหญ่	บ้าน	พุทธ
6	บอย	ป.6	ไทยวน	บ้าน	พุทธ
7	อาโก	ป.6	อาช่า	บ้าน	คริสต์
8	อาจ่า	ป.6	อาช่า	บ้าน	คริสต์
9	ภา	ป.5	อาช่า	บ้าน	คริสต์
10	หญิง	ป.5	อาช่า	บ้าน	คริสต์
11	ภัทร	ป.5	อาช่า	บ้าน	คริสต์
12	เดช	ป.5	อาช่า	บ้าน	คริสต์
13	ชา	ป.5	อาช่า	บ้าน	คริสต์
14	หมี	ป.5	อาช่า	บ้าน	คริสต์
15	ตา	ป.5	ไทยวน	บ้าน	พุทธ
16	นิต	ป.4	อาช่า	บ้าน	คริสต์
17	น้ำ	ป.4	อาช่า	บ้าน	คริสต์
18	พิม	ป.4	ไทยใหญ่	บ้าน	พุทธ
19	พิงค์	ป.4	อาช่า	บ้าน	คริสต์
20	อัญ	ป.4	ไทย (อีสาน)	บ้าน	พุทธ
21	กร	ป.4	ไทยวน	บ้าน	พุทธ
22	อิท	ป.4	อาช่า	บ้าน	คริสต์
23	ณัฐ	ป.4	อาช่า	บ้าน	คริสต์
24	ซัย	ป.4	ไทยใหญ่	บ้าน	พุทธ
25	อาทีอ	ป.4	อาช่า	บ้าน	คริสต์

4.2.3.2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชน

จากการวิจัยเชิงเรื่องเล่า สามารถรวบรวมข้อมูลคุณสมบัติของเยาวชน แบบแผนการสร้างความรู้ และความหมายที่เยาวชนให้ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ในเวศวัฒนธรรมของเยาวชนบ้านศาลา ดังตัวอย่างเรื่องเล่าของเยาวชน 2 คนในกล่อง 2

กล่อง 2 ตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์จากโรงเรียนบ้านศาลา

เรื่องของอิทธิพล

ครั้งแรกที่คุณวิจัยพบอิทธิพลเด็กชายอาช่า จากบ้านผาแดง ซึ่งกำลังเรียนอยู่ชั้น ป.4 เขากล่าวว่า “หมู่บ้านนี้ไม่เห็นมีอะไรเลย...ไม่ต้องไปเดินดูหรอก” แต่เมื่อคุณวิจัยยืนยันที่จะขอให้พาเดินสำรวจรอบหมู่บ้าน อิทธิพลมีท่าทีที่แสดงออกถึงความภูมิใจในถิ่นกำเนิดตนเอง อิทธิพลเป็นเด็กหน้าตาอิ้มแย้มแจ่มใส ตาตี่ ผิวขาวสะอาด ช่างพูดช่างเจรจา และมีจิตบริการ เปรียบบุคลิกคล้ายพนักงานต้อนรับผสมไว้ด้วย หลังจากวันนั้น ทุกครั้งที่คุณวิจัยลงพื้นที่ อิทธิพลเป็นเด็กคนแรกๆ ที่ค่อยมาต้อนรับ ชวนพุดคุย ชวนเดินเที่ยวเล่นพร้อมให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวในหมู่บ้านและเป็นล่ามรุ่นเยาว์คอยแปลภาษาอาช่า และค่อยรายงานว่าช่วงนี้หมู่บ้านมีกิจกรรมอะไรบ้าง เช่น งานซ้อมเดินรำคริสมาสต์หรืองานที่โบสถ์คริสต์ เมื่อถึงวันกลับ อิทธิพลต่างจากเด็กทั่วไปที่มักจะถามว่า “กลับแล้วเหรอ... จะไปไหน” หรือไม่ก็เพียงแค่ยิ้มหรือสวัสดี แต่อิทธิพลกล่าวอย่างสุภาพว่า “ขอให้เดินทางปลอดภัยนะครับ” อิทธิพลและเติบโตที่บ้านผาแดง อาศัยอยู่ในบ้านไม้ขัดแต่ชั้นเดียวทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีลานดินหน้าบ้าน มีการจัดสรรพื้นที่รอบบ้านอย่างเป็นระเบียบ และบริเวณบ้านสะอาดดูอ่อนโยน อิทธิพลอาศัยอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นและให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยมีพ่อแม่และยายให้การสนับสนุน อิทธิพลช่วยสองคนกำลังเรียนระดับอาชีวศึกษาที่ปราจีนบุรี และพี่สาวเรียนจบและทำงานที่กรุงเทพ พ่อแม่มีอาชีพรับจ้างตัด

หญ้า ปลูกและเก็บสับปะรด ทำไร่ข้าวโพด ถัวและไร่หมุนเรียน ในวันหยุด อิทธิพลไปทำงานพร้อมกับพ่อแม่ คุณวิจัยเคยถามเขาว่าไปทำไร่ແ殿堂ใหญ่ เขาังนิ๊กและตอบว่า “ไปไกลมาก เดินเข้าไปลึก...ครูไม่ต้องรู้หรอกครับ” เพราะไม่รู้จะอธิบายตำแหน่งที่ตั้งอย่างไร ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของอิทธิพลนั้นดี อิทธิพลเล่าว่า “เวลาผมเครา แม่จะเล่านิทานให้ผมฟังบ่อยๆ...เนื้อหาในนิทานตกลงมาก” แต่อิทธิพลไม่สามารถแปลนิทานอาช่าเป็นภาษาไทยได้ อิทธิพลรู้ท่องถิ่นดี แต่ในเรื่องงานหัตถกรรมอิฐรูเพียงแค่รีไซร์โดยใช้ประโยชน์นั้น ไม่รู้ชั้นตอนและไม่เคยลองมือผลิตชิ้นงาน “ผมรู้ว่าต้องกร้าวเอาไว้สักสับปะรด แต่stanต้องกร้าวไม่เป็น...ไม่เคยมีครอสสอนให้ทำ”

ในการจัดการเรียนรู้ในเวศวัฒนธรรม ห้องถิ่นโดยใช้หัตถกรรมเป็นสื่อกลาง เพื่อเชื่อมการเรียนรู้จากการสร้างชิ้นงาน ไปสู่การพัฒนาความรู้เชิงวิชาการสะท้อนให้เห็นว่า แม้แต่เด็กอย่างอิทธิพลเยาวชนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการ ที่ครูให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าเป็นเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ มีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ และมีผลการเรียนในระดับต่ำกันค่อนข้างมาก ก็สามารถพัฒนาความรู้และทักษะทั้งเชิงวิชาการและการดำเนินชีวิตในห้องถิ่นตนเองได้ แต่ต้องมีตัวช่วยสำคัญ คือ เพื่อนและวิทยากร ที่ต้องค่อยสอนการงานชະลอมอาช่า และครุนกปฏิบัติที่ต้องค่อยเสริมความรู้และทักษะทางวิชาการ อิทธิพลแบบแผนการสร้างความรู้เพื่อผลิตชิ้นงานโดยพึ่งพาผู้อื่น เข้าสามารถอธิบาย

ขั้นตอนการผลิตจะล้อมตั้งแต่การหาไม้ไผ่ จนกระทั่งการสานจะล้อมออกมานเป็นรูปร่าง แต่ ไม่สามารถเรียงลำดับเป็นขั้นตอนและไม่สามารถลงรายละเอียดได้ นอกจากนั้น อิทไม่สามารถล้ม มือสานจะล้อมได้โดยลำพัง ยังต้องการคำแนะนำ และดูแบบอย่างจากผู้มีประสบการณ์มากกว่า “ถ้า สานไม่ได้ ก็จะตามครุหรือดูตามแบบเพื่อน” อิท ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า เพื่อนที่สานจะล้อมเก่งสุดใน กลุ่ม คือ ซัยที่ช่วยสอนและสานให้เพื่อนได้ ซึ่งอิทก็ ได้รับความช่วยเหลือทั้งสองแบบ นอกจากนั้น อิท คิดว่า “กำลังใจจากเพื่อน” เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ สานจะล้อมได้สำเร็จ เช่นเดียวกับคำพูดของ เยาวชนที่มีแบบแผนการสร้างความรู้แบบเดียวกัน เมื่อต้องตอบคำถามว่า “รู้สึกอย่างไรกับการสาน จะล้อม” ทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า “ยาก... เหนื่อย...เจ็บเมื่อมาก...จนบางครั้งรู้สึกห้อและไม่ อยากทำต่อ” ดังนั้นการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เป็นแรงกระตุ้นที่ผลักดันให้อิทและเยาวชนสาน จะล้อมได้สำเร็จ

ประสบการณ์การเรียนรู้นี้ในเวทવัฒนธรรม ครั้งนี้ จึงมีความหมายต่ออิททั้งในแง่ของ ความหมายด้านสังคม ที่มีทั้งความทรงจำที่ดี ความสุข และความสนุกสนานร่วมกับเพื่อน สอดคล้องกับพื้นนิสัยเดิมของอิทที่อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้และมีอิรยาศัยดี ดังที่อาโ哥เพื่อนของอิทที่มี ความเห็นเช่นเดียวกัน อธิบายเสริมความหมาย ของอิทว่า “ขอบเวลาที่สานจะล้อม เพราะรู้สึกสนุก เพื่อนช่วยกันทำ...ใครทำผิดก็หัวเรา หยอกล้อเล่น กัน” ความรู้สึกเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้าง สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แบบพึ่งพาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนสามารถ ผลิตชิ้นงานได้ นอกจากนั้น ประสบการณ์การสาน

จะล้อมครั้งแรกของอิท ยังช่วยให้เขามองเห็น ความหมายที่สัมพันธ์กับชีวิต โดยตระหนักถึง ศักยภาพของการเป็นผู้สืบสานวัฒนธรรมของกลุ่ม ชาติพันธุ์ อิทกล่าวว่ารู้สึกภูมิใจและดีใจมากที่ สามารถสานจะล้อมได้สำเร็จด้วยตัวเอง “ต้องใช้ ความอดทนในการสาน จะเป็นจะล้อมที่ใช้ได้จริง” ความอดทนและความพยายามจึงเป็นเครื่องหมาย ของความสำเร็จทำให้อิทมีความมั่นใจในศักยภาพ ของตนเองมากขึ้น จนแสดงความตั้งใจที่จะนำ ความรู้และทักษะไปถ่ายทอดต่อให้รุ่นน้องในบ้าน ผ้าแดง เนื่องจากครูนักปฏิบัติได้ออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้แบบบูรณาการ ตามตัวชี้วัดทางการ ศึกษา ทำให้อิท มองเห็นความหมายด้านการ เรียนรู้แบบบูรณาการ อย่างคร่าวๆ ว่า การสาน จะล้อมอาช่า ช่วยเสริมความเข้าใจใน “เรื่องการ baughle...รูปทรงกระบวนการในวิชาคณิตศาสตร์” หรือ “ครูอาช่าล้อมมาวางให้พวกเราได้วิ่งแข่งกัน ...ได้ออกกำลังกาย...ตระกับวิชาพละ” อย่างไรก็ ตาม อิทยังไม่สามารถประยุกต์หรืออธิบายได้ว่า จะนำความรู้เชิงวิชาการไปต่อยอดใช้ในการดำเนิน ชีวิตในห้องถิ่นได้อย่างไร

ความหมายของประสบการณ์เรียนรู้: ความทรง จำและบรรยายการเรียนอย่างมีความสุขร่วมกับ เพื่อน มองเห็นศักยภาพความเป็นผู้สืบสาน ทัตถกรรมชาติพันธุ์ และเรียนรู้บูรณาการนิเวศ วัฒนธรรมกับสาระการเรียนรู้

แบบแผนการเรียนรู้: การเรียนรู้แบบพึ่งพาผู้อื่น
ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง: ความบกพร่องทางการเรียนรู้ มนุษยสัมพันธ์ ความอดทน และความสนุกสนาน
แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้: จัดกิจกรรมให้ เรียนรู้ร่วมกัน

เรื่องของหมีแซ

หมีแซเด็กหญิงอาช่าที่โตสมวัย อี้มจ่าย พูดน้อยและเสียงเบา สื่อสารภาษาไทยกลางได้ค่อนข้างชัดเจนแต่รู้คำศัพท์ค่อนข้างน้อย เธอมีสัมมาคาระกับผู้ใหญ่ และชอบตักเตือนเพื่อนที่ประพฤติไม่เหมาะสม เช่น บอกกล่าวเพื่อนให้เรียกรรพนามของครูสอนศาสนาให้ถูกต้อง “ห้ามเรียกพี่ ต้องเรียกอาจารย์ลี” หมีแซเกิดและเติบโตที่บ้านพ่อแดงที่แม้จะดังอยู่ไม่ไกลจากตัวเมือง แต่ยังคงสะท้อนความเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาช่า ทั้งในด้านวิถีการดำเนินชีวิตบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นเรือนชั้นเดียว ที่สร้างด้วยไม้ไผ่ ขัด แตะ มุ จาก หรือ หลังคา สัง กะ สี เช่นเดียวกับบ้านของหมีแซ ในวันที่คณะวิจัยไปเยี่ยมบ้านหมีแซและน้องชาย ได้พบกับพี่ชายสองคนกำลังทำกับข้าวอย่างคล่องแคล่วระหว่างรอพ่อแม่กลับจากการไปรับจ้างทำไร่ข้าวโพดและสับปะรด แม้จะต้องหาเลี้ยงลูกถึง 4 คน แต่พ่อแม่ของเธอ漾 มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและชุมชน ครูนักปฏิบัติให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ครอบครัวของหมีแซเป็นครอบครัวจิตอาสา ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับโรงเรียนดีมาก” เมื่อพ่อแม่หมีแซมาถึงบ้าน ก็ได้จัดเตรียมหน้า สำหรับ และการเยี่ยมบ้านครั้งนี้ สำเกตเห็นได้ว่า ครอบครัวหมีแซเป็นครอบครัวที่อบอุ่น เด็กๆ แสดงออกถึงความรักต่อพ่อแม่ชัดเจน มีการกอดและหยอดกลอกกัน พร้อมกับคำพูดชมเชยกันเองในครอบครัว “แม่หนูสวยที่สุด...พี่หนูก็หล่อ” การถูกปะเพาะเลี้ยงดูจากครอบครัวที่อบอุ่นและมีจิตอาสา ได้หล่อหลอมให้หมีแซเป็นเด็กชอบช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่น สำเกตจากการที่หมีแซช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์ปักผ้าให้กับเพื่อน โดยไม่ต้องรอ

ให้ครูหรือเพื่อนร้องขอ นอกจากร้าน หมีแซยังเป็นเด็กร่าเริง ชอบร้องเพลงและเล่นดนตรี เคยเป็นตัวแทนโรงเรียนในการประกวดร้องเพลง อย่างไรก็ได้ หมีแซซึ่งกำลังเรียนชั้น ป.5 กลับเรียนรู้ในเชิงวิชาการได้ช้า และมีความจำสั้นเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ ครูให้ข้อมูลว่าเธอเป็นเด็กบกพร่องทางสติปัญญา เช่นเดียวกับน้องชาย แต่ระยะหลังเธอ มีพัฒนาที่ดีขึ้นตามลำดับ

ประสบการณ์เดิมที่ยกับนิเวศวัฒนธรรมที่หมีแซแสดงออกอย่างชัดเจน คือ ความรู้และทักษะการปักและตกแต่งผ้าลายอาช่า หมีแซเล่าไว้ว่า “หมูเริ่มปักผ้าและฝึกร้อยลูกปัดเพื่อตกแต่งเสื้อตั้งแต่ อายุ ป.3” ในขณะที่หมีแซกำลังเล่า แม่ของเธอ ก็ลูกชิ้นไปหยอดชุดอาช่าของหมีแซ ส่วนพ่อลูกชิ้นไปหยอดอัลบัมภาพครอบครัวที่แต่งกายชุดอาช่าในงานเทศกาลสำคัญ ก่อนที่ทั้งคู่ จะช่วยหมีแซแต่งตัวชุดอาช่าให้คณะวิจัยดู “ชุดนั้นไปหมดแล้ว” หมีแซกล่าวพร้อมกับพยายามสวมใส่จนสำเร็จ เธอมีท่าทียิ้มแย้มและภูมิใจที่ได้ใส่ชุดอีกครั้ง พร้อมยืนให้ถ่ายรูป จากการสอบถามจึงได้รู้ว่า แม่ของเธอเป็นผู้สอนวิธีการปักผ้าด้วยความเชื่อว่า “หากไม่ปักผ้าเอง ก็จะไม่มีสี” ผลจากการที่มีแม่พรั่สสอน และหมีแซเองก็มีความสนใจ จึงทำให้เธอ มีทักษะการปักที่คล่องแคล่วและรู้เทคนิคการปักแบบต่างๆ ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อครูนักปฏิบัติเชิญชวนเยาวชนให้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม ในหัวข้อ “หัตถพาแดง” ซึ่งเยาวชนใหญ่จะเรียนรู้เกี่ยวกับการปักผ้าลายอาช่า หมีแซ จึงเกิดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมาก

ในการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งครูได้ออกแบบให้เรียนรู้เป็นกลุ่ม หมีแซซึ่งมีทักษะมากกว่าคนอื่น

จึงเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้รับความรู้” หรือ “ผู้เรียน” เพียงอย่างเดียว มาสู่การจัดการความรู้ โดยการต่อยยาประสบการณ์เดิม มาเป็นผู้ถ่ายทอดทักษะในการผลิตขั้นงานให้กับเพื่อนคนอื่นๆ ร่วมกับน้ำ ชา และหมีพู ดังนั้น กระบวนการสร้างความรู้จึงเกิดขึ้นในขณะที่หมีแซกกำลังทำหน้าที่เป็น “ผู้สอน” เพราะเรอต้องหาวิธีที่จะประยุกต์วิธีการสอนปักผ้าให้กับเพื่อนที่มีประสบการณ์ต่างกัน ทั้งคนที่เคยปักผ้ามาแล้วบ้าง หรือคนที่ไม่เคยแม้แต่จะเข้มปักผ้าหรือสนใจเข้ม

แบบแผนการสร้างความรู้เพื่อทำหน้าที่เป็น “ผู้สอน” ของหมีแซก เริ่มต้นด้วยแต่การประเมินความสามารถในการปักผ้าของเพื่อนแต่ละคน ดังที่หมีแซกกล่าวว่า “เพื่อนบางคน ยังไม่สามารถลดด้วยไส้เข็มได้เลย” จากนั้น เรอจึงนำผลงานปักของเรอมาให้เพื่อนเลือกวดลายที่ชอบ “หนูต้องเริ่มสอนเพื่อนจาก漉漉ลายจ่ายๆ ไปหากาย” ส่วนใหญ่เป็นลายเส้นตรงที่ไม่ซับซ้อน หมีแซกบทวนวิธีการปักผ้าที่ได้เรียนรู้จากแม่ และเน้นย้ำว่า การสอนปักผ้าให้เดลนั้นต้องสอนอย่างละเอียดและเป็นขั้นตอน เช่นเดียวกับที่หมีพูพูดเสริมว่า “ยายสอนแบบจับมือปักทีละช่อง” หมีแซกแสดงความคิดเห็นว่า เพื่อนที่เรียนปักผ้าได้ดี “ต้องมีความตั้งใจ เชื่อฟัง ดูแบบอย่าง ใจจำ ทำตาม และไม่เรื่องมาก” กระบวนการสอนของหมีแซกเริ่มต้นด้วย (1) วิธีการสอนเข้ม (2) การเลือกสีด้วยที่จะปัก (3) วิธีนับช่องตาม漉漉ลาย (4) การสอนปักโดยเน้นแบบหมีแซกกว่าเพื่อนจะปักได้คล่องจังปลอยให้ทำเอง สำหรับคนที่เพิ่งหัดปักครั้งแรก ต้องจับมือเพื่อนปัก และ (5) การแก้ปัญหาหากเพื่อนปักผิดช่องหรือไม่ได้แนวที่สวยงาม เเรอต้องแนะนำหรือช่วยเหลือด้วยออกก่อนที่จะปักใหม่ กระบวนการนี้สะท้อนถึง

แบบแผนที่เรօได้เรียนรู้วิธีการปักผ้าจากแม่ “เรียนมาอย่างไร กีสอนไปแบบนั้น” เเรอมีความมุ่งมั่นในการถ่ายทอดทักษะการผลิตขั้นงานจนเพื่อนสามารถปักผ้าได้สำเร็จ

หมีแซกให้ความหมายของประสบการณ์ การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ ในแง่ของการสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเอง ทำให้เรօรู้ถึงภารกิจทางศาสนาของตน “การบักผ้าเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาชา” หมีแซกจึงตระหนักรถึงบทบาทตนเอง ในการเป็นผู้สืบสานการปักผ้าตามวิถีของกลุ่มชาติพันธุ์อาชา และยินดีที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดเมื่อโอกาสมาถึง นอกจากนั้น ประสบการณ์การเรียนรู้ในครั้งนี้ ยังมีความหมายด้านสังคมต่อหมีแซก เพราะได้ใกล้ชิดกับเพื่อนมากขึ้น ดังคำพูดของชาติที่กล่าวเสริมว่า “การได้สอนเพื่อน ทำให้รู้จักและสนิทกับเพื่อนมากขึ้น” ในด้านการเรียนรู้ หมีแซกเห็นว่ากิจกรรมที่ครูให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาข่าที่เกี่ยวข้องกับ漉漉ลายผ้าปักของอาข่า เป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะทำให้เรօมีทักษะทางภาษาเพื่อถ่ายทอดการปักผ้า漉漉ลายอาข่าให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความหมายของประสบการณ์เรียนรู้: อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ผู้สืบสานนิเวศวัฒนธรรม มิตรภาพและการช่วยเหลือเพื่อน ความเข้าใจเกี่ยวกับ漉漉ลายผ้าปัก และการพัฒนาทักษะทางภาษาเพื่อการถ่ายทอด

แบบแผนการเรียนรู้: การจัดการความรู้เดิมเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดทักษะ และการคิดกระบวนการและวิธีการเพื่อการถ่ายทอด

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง: ความบกพร่องทางการเรียนรู้ ครอบครัวอบอุ่น การดูแล อบรมโดยพ่อแม่/ศาสนานา

พ่อแม่เป็นตัวอย่างด้านจิตอาสา การเรียนทักษะการปักตั้งแต่เด็ก ความสนับสนุนและความมุ่งมั่นตั้งใจ แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้: การจัดกิจกรรมส่งเสริมความสนใจด้านการทำผ้าปัก การให้ศึกษาค้นคว้าความหมายและคุณค่าของลายผ้าปักอขา่า การ

แนะนำให้รู้จักวัสดุอุปกรณ์ในการปักผ้าที่หลากหลาย การพัฒนาทักษะการออกแบบสีและออกแบบลาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์

4.2.3.3 ผลการเรียนรู้ของเยาวชน

จากการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการตรวจใบงานและชิ้นงานของเยาวชน เปรียบเทียบก่อนและหลังเรียน ดังแสดงในตาราง 4-14 พบว่า เยาวชนเกือบทั้งหมดมีผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ โดยมีคะแนนเพิ่มขึ้นเรียงลำดับจากสูงสุดถึงต่ำสุดดังนี้ (1) ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการ (ตามหลักสูตรแกนกลาง) มาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความสามารถในการนำประสบการณ์เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมมาบูรณาการกับความรู้ในรายวิชา (2) ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความสามารถในการสอบความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมจากผู้รู้ (3) ความตระหนักรู้ในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การอธิบายประโยชน์และความสำคัญของเครื่องแต่งกายและการจัดสถานของกลุ่มชาติพันธุ์อขา่า (4) ทศนคติในการนำความรู้นิเวศวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (5) ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การตอบคำถามเกี่ยวกับชุมชนของตนเอง และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น (6) ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงามโดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนาและสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม และคงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และ (7) โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข็งขันได้ โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การวางแผนการประกอบอาชีพของตนเองในอนาคต เช่น การผลิตหัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อสร้างรายได้ การต่อยอดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หรือการสร้างผลิตภัณฑ์สินค้า O-TOP ของหมู่บ้าน

ตาราง 4-14 ผลการเรียนรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านศาลา จำนวน 25 คน

หัวข้อ	คะแนน (ค่ามัธยฐาน) ¹		จำนวน ²			Z ³
	ก>ล (ก)	หลัง (ล)	ก>ล	ก<ล	ก=ล	
1. ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	2.0	6.0	0	25	0	-4.416***
2. ความตระหนักในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม	2.0	6.0	0	25	0	-4.420***
3. ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม	3.0	7.0	0	25	0	-4.404***
4. ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม	3.0	6.0	0	25	0	-4.422***
5. ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการ (ตามหลักสูตร แกนกลาง) มาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม	3.0	6.0	0	25	0	-4.450***
6. ทัศนคติในการนำตนเองอย่างเท่าทัน	3.0	6.0	0	25	0	-4.419***
7. โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข็งขันได้	4.0	7.0	0	24	1	-4.328***

หมายเหตุ:

¹ ค่ามัธยฐานคะแนนผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนนิเวศวัฒนธรรม (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด)

² จำนวนเยาวชนที่มีผลการเรียนรู้ก่อนการเรียนนิเวศวัฒนธรรมมากกว่า (ก>ล) มีผลการเรียนรู้หลังการเรียนนิเวศวัฒนธรรมมากกว่า (ก<ล) และ มีผลการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลังการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเท่าๆ กัน (ก=ล)

³ ค่า Z statistics การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank test *** p<0.001

4.2.4 ความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เยาวชนโรงเรียนบ้านศาลาทั้ง 25 คน เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มย่อย เกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ในเชิงผลลัพธ์ เยาวชนได้สะท้อนความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ ด้านนิเวศวัฒนธรรม รวม 4 ความหมาย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังแสดงในภาพ 4-8 และมีรายละเอียด ดังนี้

ความหมายกลุ่มที่ 1 ความหมายที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิต (Life Contextual Meanings -- CM)
ประกอบด้วย 1 ความหมาย ดังนี้

CM3 ความตระหนักในศักยภาพของตนเองในการมีส่วนร่วมสืบสานนิเวศวัฒนธรรม

จากการเรียนรู้ครั้งนี้ เยาวชนมองเห็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเองและเพื่อนชัดเจนขึ้น ยินดีที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการทำงานทัศนกรปักผ้าและสาบะลอมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ กระตุ้นให้เยาวชนสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับ “รากเหง้าและถิ่นกำเนิด” ของตนเองได้เป็นอย่างดี ดังคำพูดของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ชัย อาโก และอาจาที่กล่าวว่า รู้สึกภูมิใจที่ได้มีโอกาสลงมือสาบะลอม ถึงแม้ว่าจะต้องอดทนต่อสู้กับความยากลำบาก ตั้งแต่การเดินป่าเพื่อหาไม้ไผ่จนกระทั่งการสาบะลอมให้เป็นรูปทรงจะตามมาตรฐานที่ต้องการ ความสำเร็จในการสาบะลอม เกิดขึ้นพร้อมกับความสำเร็จในการสืบสานนิเวศวัฒนธรรม “ เพราะจะลอมตือสัญลักษณ์ของคนอื่น ” เช่นเดียวกับ น้ำ ชา หมีแซ และหมีพู ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “ การบักผ้าเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ” ความเชื่อนี้ทำให้พวกเรอไม่

ลังเลที่จะสละเวลาในการทำหน้าที่ผู้ถ่ายทอดวิธีการปักผ้าให้กับเพื่อนร่วมชั้น ดังที่นักล่าவ່າ เเรือยกให้เพื่อนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้รู้และเห็นว่า “การปักผ้าแบบอาช่ากับการใช้เครื่องปักแบบคนเมืองแตกต่างกันอย่างไร” การที่พวกเรามีประสบการณ์ในการปักผ้าลายอาช่ามาตั้งแต่เด็ก ทำให้พวกเรามีความสามารถช่วยวิทยากรในการเรียนรู้แบบกลุ่มได้ พวกเรอแสดงความมุ่งมั่นตั้งใจ และพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “จะสอนจนกว่าเพื่อนจะปักผ้าได้” การเป็นผู้สอนทำให้พวกเรอรู้สึกภาคภูมิใจ ที่ได้ถ่ายทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองให้กับเพื่อนอาช่าและเพื่อนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ประสบการณ์การเรียนรู้นี้เวศวัฒนธรรมครั้งนี้ ทำให้พวกเรอตระหนักรถึงศักยภาพตนเองในการทำหน้าที่เป็นผู้อนุรักษ์และเป็นผู้สืบสานวัฒนธรรมอาช่าให้คงอยู่ ทั้งในแง่เรื่องราวและทักษะการปฏิบัติ

ภาพ 4-8 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม

ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนบ้านศาลา

ในขณะเดียวกัน การเรียนรู้นี้เวศวัฒนธรรมครั้งนี้เปิดโอกาสให้เยาวชนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น บอยซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน และกรและพิมพา ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ได้เรียนรู้การปักผ้าและสานชะลอมแบบอาช่า ทำให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองและเพื่อน ก็ได้ความคิดว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องของกันและกันเป็นสิ่งที่ดี บอยซึ่งเป็นเยาวชนที่ค่อนข้างเก็บตัว ปิดกันการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีท่าทีที่ไม่เป็นมิตรกับกลุ่มอาช่ากล่าวว่า ครั้งแรกที่รู้ว่าต้องมาสานชะลอมอาช่า ก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องไม่น่าสนใจและไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง “ตอนแรกก็สงสัยว่าครูจะให้คนใต้iyวนทำชะลอมอาช่าไปทำไม...แต่พอเทื่อนทำ ก็ลองทำดู” เมื่อบอยได้ลองหัดสานชะลอม บอยเริ่มมีความตั้งใจ เช่นเดียวกับเพื่อนคนอื่น และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนอาช่ามากขึ้น จากนั้นมุ่งมองที่มีต่อการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป บอยเริ่มเข้าใจว่าครูให้สานชะลอมอาช่า เพื่อให้เขาซึ่งเป็นคนใต้iyวนได้เรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น บอยเริ่มอยากรู้ “เพื่อนอาช่าและไทยใหญ่ได้เรียนรู้การจัดงานของคนใต้iyวนด้วย” เพราะเครื่องจักสานของคนใต้iyวน ก็มีเอกลักษณ์และความสวยงามไม่แพ้กับของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่นเดียวกับพิม การได้เรียนปัก

ผ้าลายอาข่า ทำให้เรอรู้สึกกระตือรือร้น อยากปักผ้าลายไทยให้ใหญ่ที่มีลวดลายดอกไม้อ่อนช้อยสวยงาม แตกต่างจากลายอาข่าที่เน้นรูปทรงเรขาคณิต

ความหมายกลุ่มที่ 2 ความหมายด้านการเรียนรู้ (Learning Meanings – LM) ประกอบด้วย 2 ความหมายดังนี้

LM2 ความสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเข้ากับสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการเรียนรู้ในครั้งนี้ เยาวชนสามารถเชื่อมโยงสิ่งรอบตัวและหัวถ่วงที่กำลังเรียนรู้ กับรายวิชาต่างๆ ตัวอย่างเช่น บอย อธิบายว่า ใน การเตรียมอุปกรณ์การสอนจะล้อม จำเป็นต้องใช้คณิตศาสตร์ในการคำนวณจำนวนและความยาวของตอกที่ใช้สำน ซึ่งถ้าคำนวณได้ถูกต้อง ก็จะได้ชุดล้อมที่มีขนาดเท่ากัน หมุนบวกกว่าการคิดรูปร่างของลวดลายผ้าปักของอาข่า ช่วยให้จัดรูปทรงเรขาคณิตได้ง่ายกว่าการเรียนแต่ในหนังสือ นอกจากนั้น เยาวชนยังได้เรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาข่าที่เกี่ยวข้องกับการจัดสอน และปักผ้าอาข่า รวมทั้ง ยังสามารถคาดผังความเชื่อมโยงระหว่างนิเวศวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีวศึกษาและสังคมศึกษาได้ด้วย

LM3 การตีนรู้ในศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้และชีวิตงาน

ประสบการณ์การเรียนรู้ครั้งนี้ ทำให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะในการสร้างความรู้และชีวิตงาน รู้จักตั้งสมาริและมีความอดทนในการจัดการกับความรู้สึกและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้เพื่อทำให้ตนเองบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตั้งไว้ เกิดการตีนรู้ในศักยภาพของตนเอง เยาวชนบางคนไม่เคยเรียนรู้เรื่องเหล่านี้มาก่อน ในช่วงแรกพวกเขาก็ไม่ค่อยเชื่อมั่นว่าตนเองจะสามารถสร้างชีวิตงานได้ บางคนเคยทำมาบ้างแต่ไม่สำเร็จจึงล้มเลิกไป เช่น พิมที่เล่าว่า “หนูเคยหัดปักผ้าจากการดูยูทูป...แต่ก็ทำไม่ได้” บางคนปฏิเสธที่จะเรียนรู้ด้วยเหตุผลภายใน เช่น รู้สึกว่าเป็นเรื่องน่าเบื่อ หรือไม่เหมาะสมกับตนเอง ดังที่จันบอกว่า “หนูเป็นคนเบื่อ...ปักผ้าคนเดียวบิ่งไม่สนุก” หรือนิตที่ให้เหตุผลว่า ตนเองเป็นทอม จึงไม่จำเป็นต้องเรียนรู้การปักผ้า เมื่อนักผู้หญิง ในช่วงแรก เยาวชนรู้สึกห้อยอยู่ เพราะทำไม่ค่อยได้ มีปฏิกริยาเชิงลบต่อการเรียนรู้อย่างไรก็ได้ เมื่อเห็นเพื่อนบางส่วนกระตือรือร้นและสนุกกับการเรียนรู้ เช่น เพื่อนที่เคยปักผ้ามาก่อนได้จัดเตรียมอุปกรณ์มาเองและแบ่งปันให้กับเพื่อนคนอื่น ตั้งใจฟังและทำความวิทยาการ ทำให้พวกเขารีบเรียนรู้สึกสนใจ เปิดใจที่จะเรียนรู้และลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างชีวิตงาน ในการสร้างชีวิตงาน เยาวชนประสบปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่ต้องควบคุมตนเองให้ ฝ่าฟันไปจนประสบผลสำเร็จ ตัวอย่างเช่น เมื่อกร ชัย อิทธ และบอยถูกถามว่า “รู้สึกอย่างไรกับการสอนจะล้อม” ทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า “ยาก...เหนื่อย...เจ็บเมื่อมาก” จนบางครั้งรู้สึกห้อและไม่อยากทำต่อ แต่หลังการเรียนรู้ พวกเขาระทึกว่า รู้สึกภูมิใจและดีใจมาก เพราะไม่คิดว่าตนเองจะสามารถสอนจะล้อมได้ พร้อมต่างพูดในทำนองเดียวกันว่าชีวิตงานที่เกิดขึ้นสะท้อนถึง “สมาริ ความอดทนและความสำเร็จ” ในการเพียรพยายามของพวกเขาร

การตีนรู้ในศักยภาพของตนเอง ทำให้เยาวชนมองเห็นถึงทางในการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้ลวดลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ หรือออกแบบลวดลายใหม่ เพื่อสร้างชีวิตงานที่อาจนำมาใช้ในครัวเรือนหรือสร้างรายได้ ตัวอย่างเช่น กรที่ตั้งใจว่าจะนำทักษะการสอนจะล้อมไปประยุกต์ใช้ในการสอนกระตืบข้าวใช้

จันคิดว่าหากปักกลดลายลงบนผ้าชิ้นเล็กๆ จะสามารถนำไปใช้ตกแต่งกระเบื้องและเสื้อผ้าให้มีความสวยงามและมีมูลค่าสูงขึ้น เนื่องจากน้ำที่สังเกตเห็นว่า ผ้าทอสมัยก่อนมีสีหลากหลายที่ไม่เป็นระเบียบทาให้ปักยาก คนอาช่าจึงเลือกลายปักแบบง่ายๆ ที่เน้นลายเส้นหรือรูปทรงเรขาคณิตที่สะท้อนธรรมชาติรอบตัว เช่น ลายลินพีสีอ่อนๆ และดวงดาว แต่ในปัจจุบันเส้นทอเป็นระเบียบมากขึ้น มีช่องตารางซัดเจนทำให้ปักง่ายขึ้น น่าจะสามารถออกแบบลายได้หลากหลายมากขึ้น เธอจึงอยากรองรับแบบลายปักผ้าที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง เพื่อขยายสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ส่วนพิม เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยที่ได้เรียนรู้วิธีการปักผ้าอาช่า กล่าวว่าอยากรองรับแบบลายปักใหม่ๆ ให้ดูทันสมัยมากและสะท้อนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยที่มีของตนเอง เรอกล่าวทิ้งท้ายว่า “ถึงจะบักลายใหม่ ก็คิดว่าไม่ยาก ถ้าตั้งใจปัก”

ความหมายกลุ่มที่ 3 ด้านสังคม (Social Meanings -- SM) ประกอบด้วย 1 ความหมาย ดังนี้

SM1 ทักษะทางสังคมที่ดีกับเพื่อนที่เรียนรู้ร่วมกัน

เมื่อมองย้อนกลับไป เยาวชนมองเห็นว่าประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน มีการช่วยเหลือและแบ่งปัน ทำให้เกิดความกล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและวิทยากรเพื่อขอความรู้ เป็นการฝึกทักษะทางสังคม และทำให้เกิดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของความสุขและสนุกสนานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แรกเริ่มเยาวชนส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านการปักผ้าและงานช่างล้อม ต่างพากันกังวลต่อการเรียนรู้ครั้งนี้ ดังเสียงสะท้อนที่กล่าวถึงความรู้สึกว่า “ยาก เหนื่อย เจ็บเมื่อ ไม่สนุก และน่าเบื่อ” แต่เมื่อยิ่งเยาวชนบางส่วนที่มีประสบการณ์ในการทำหัตถกรรมเหล่านี้ แสดงความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และแสดงตัวว่าพวกเขารู้สึกช่วยเหลือเพื่อนๆ ทั้งในด้านการเตรียมอุปกรณ์ และการสอนให้ปักผ้าหรืองานช่างล้อมได้ จึงนำมาสู่ปรากฏการณ์ที่ว่า “เห็นเพื่อนทำ ก็อยากร่วมทำ” บรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันเริ่มเปลี่ยนไป ดังที่อาโภกล่าวว่า “ขอบเวลาที่งานช่างล้อม เพราะรู้สึกสนุก เพื่อนช่วยกันทำ...ใครทำผิดก็หัวเรา หยอกล้อเล่นกัน” ความสุขสนุกสนานที่ได้เรียนรู้ร่วมกันทำให้เยาวชนเปิดรับมิตรภาพ ตัวอย่างเช่น บอยและจัน เปลี่ยนจากคนเก็บตัวมาเปิดใจที่จะรับมิตรภาพจากผู้อื่นมากขึ้น จันสะท้อนภาพของการมีทักษะทางสังคม ที่ทำให้เร้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างกลมกลืนขึ้น เรอกล่าวว่า “หนูเพิ่งรู้สึกว่าการปักผ้าสนุกมาก...ช่วงพักเที่ยง พากเราจะนัดกันมานั่งปักผ้า รวมกันเป็นกลุ่ม” การช่วยเหลือกันและกัน ทำให้เรอเรียนรู้ที่จะอดทนเพื่อให้ชิ้นงานสำเร็จ ดังที่เรอเล่าว่า “สมัยก่อนถ้าปักผ้าแล้วเบื้อง ก็หนีเลย แต่ตอนนี้ต้องปักผ้าให้เสร็จแต่ละแวร์ก่อนจึงจะลูกได้” ในด้านของเยาวชนที่ช่วยเหลือเพื่อน เช่น หมีพู หมีแข็ง ชา และน้ำ ที่สอนเพื่อนปักผ้า ก็สะท้อนว่าประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ส่งเสริมให้พวกเรามีทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้น มากล่าวสรุปว่า “การได้สอนเพื่อน ทำให้รู้จักและสนับสนุนกับเพื่อนมากขึ้น”

4.2.5 แบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเยาวชนทั้ง 25 คน เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม พบว่าเยาวชนมีแบบแผนการเรียนรู้ 6 แบบแผนซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่มดังแสดงในตาราง 4-15 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 4-15 แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านศาลา

ที่	แบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	ระดับอิทธิพลของปัจจัยต่อแบบแผนการเรียนรู้							
		การควบคุมตนเอง	ความมั่นใจ	สติปัญญา	ทักษะทางภาษา	ความรู้เดิมด้านนิเวศวัฒนธรรม	เป้าหมายการเรียนรู้	ทักษะการใช้มือเพื่อตนเอง	บรรยากาศ
RP2	วิเคราะห์ขั้นงานเพื่อสร้างขั้นงาน	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง
RP3	เชื่อมโยงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง/มาก	ปานกลาง	-	ปานกลาง/มาก
EP1	ขยายความรู้โดยการพัฒนาผู้สอน	น้อย/ปานกลาง	น้อย/ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย/ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย/ปานกลาง	น้อย/ปานกลาง	มาก
EP5	ขยายความรู้โดยการจัดการความรู้	มาก	มาก	ปานกลาง/มาก	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง/มาก	มาก	มาก
DP2	ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	-	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง
GP1	เรียนรู้แบบไม่ใส่ใจเน้นความสนุกสนาน	น้อย	ปานกลาง	น้อย	น้อย	ปานกลาง	น้อย	น้อย	มาก

แบบแผนกลุ่มที่ 1 เป็นแบบแผนที่เยาวชนสามารถสร้างความรู้ได้โดยการปรับโครงสร้างความรู้ในตน (Reconstructing Patterns -- RP) ประกอบด้วย 2 แบบแผน ดังนี้

RP2 การวิเคราะห์ขั้นงานเพื่อสร้างขั้นงาน

เยาวชนที่วิเคราะห์ขั้นงานสามารถสร้างขั้นงานได้สำเร็จในเวลาที่สั้นกว่าคนอื่น ซึ่งเป็นคนเดียวที่ทำการวิเคราะห์ขั้นงานตามคำแนะนำของครู ซึ่งจากบ้านเดิมในประเทศไทยเมียนมาร์และพ่อแม่มาอาศัยอยู่กับยายและอาเพื่อมาเรียนหนังสือที่ประเทศไทย เขาไม่บุคลิกนิ่งเงียบ ข้อความน้อยและสื่อสารไม่ค่อยได้ ซึ่งเล่าว่าเคยเห็นพ่อสอนเครื่องใช้ในบ้าน “พ่อสอนจะล้อมเก่งมาก สถานเป็นรูปสัตว์ได้” แต่ซ้ายไม่เคยได้ลงมือทำในการเรียนรู้การสอนจะล้อมอาช่า เห็นได้ชัดว่าซ้ายมีความมุ่งมั่นตั้งใจ เพิ่รพยายามในการสอนจะล้อมด้วยตนเอง เขายสามารถอธิบายวิธีการสอนจะล้อมได้ด้วยตัวการเริ่มหัวสุด การเลือกลำไไฟที่ตั้งตรง ไม่อ่อนหรือแก่เกินไป การเลือยลำไไฟให้เป็นท่อนที่เท่ากัน จากนั้นนำมาฝ่าซัก เหลาเป็นตอกผิวไม่ไฟที่ได้ขนาด นำไปตากแดดก่อนนำตอกมาสอน ต้องนำไปแขวน้ำเพื่อให้ตอกไม่อ่อนดัดง่าย และการสอนต้องงี้ขึ้นรูปจะล้อมตามแบบฉบับของอาช่า เทคนิคเหล่านี้เกิดจากการที่ซ้ายตั้งใจฟังวิทยากร ซึ่งสามารถสอนจะล้อมได้เร็วกว่าคนอื่น เพราะได้รับการชี้ชวนจากครู ให้ทำความเข้าใจรูปทรงและลายสอนจะล้อมทั้งใบก่อนลงมือสอน การ “วิเคราะห์ให้”

เข้าใจว่าจะต้องเริ่มต้นงานชั้นломอย่างไร” จึงทำให้ชัยสามารถสร้างความรู้เพื่อผลิตชิ้นงานได้เร็วกว่าเพื่อนๆ จนสามารถช่วยสอนและช่วยงานชั้นломให้เพื่อนได้

RP3 เขื่อมโยงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การที่เยาวชนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติในการปักผ้าและงานชั้นломควบคู่กับการเรียนเนื้อหาที่สอดแทรกสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ช่วยให้เยาวชนสามารถเชื่อมโยงความรู้และทักษะทางวิชาการกับนิเวศวัฒนธรรมรอบตัวมากขึ้น ดังที่เยาวชนหญิงส่วนใหญ่กล่าวว่า “ต่อไปถ้าครูสอนเรื่องเรขาคณิต... หนูก็จะนึกถึงลวดลายผ้าปัก... ที่มีทั้งรูสีเหลี่ยม สามเหลี่ยม บางลายก็เป็นรูปกาลบาท” ในขณะที่เยาวชนชายนำหลักคณิตศาสตร์มาใช้ในกลุ่มสาระการงานอาชีพ เช่น ในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การตัดสำเภาและจักตกอก โดยวัดให้ได้จำนวนและความยาวที่เหมาะสม ดังที่ กรกกล่าวว่า “ถ้าเราคำนวนเลขได้... เรา ก็จะสามารถเตรียมตกอกได้หลายนาด สำหรับใบ้งานชั้นломให้มีรูปทรงหลากหลาย” นอกจากนั้น การที่ครูให้เยาวชนได้เรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทย อังกฤษ และอาช่าเกี่ยวกับลวดลายผ้าปักและชั้นлом โดยการเขียนและฝึกออกเสียง ยิ่งเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนอยากเรียนรู้และจำคำศัพท์ได้มากขึ้น เพราะเป็นศัพท์ที่ใกล้ตัวและมีความหมายสำหรับเยาวชน ทั้งยังนำไปสู่การอყารรูรู้คำศัพท์หมวดอื่นๆ ด้วย

แบบแผนกลุ่มที่ 2 เป็นแบบแผนที่เยาวชนสามารถสร้างความรู้ได้โดยการขยายความรู้เดิม (Extending Patterns -- EP) ประกอบด้วย 2 แบบแผนดังนี้

EP1 ขยายความรู้โดยการพึงพาผู้อื่น

เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ อาจเข้าใจกระบวนการผลิตชิ้นงาน แต่ไม่สามารถปฏิบัติโดยลำพังได้ ต้องได้รับคำแนะนำและกำลังใจจากผู้อื่น เยาวชนชายที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้มีลักษณะร่วมคือ ส่วนใหญ่สามารถอธิบายวิธีการงานชั้นломได้ แต่ไม่ค่อยเป็นลำดับ ยกเว้นบอย ที่สามารถอธิบายขั้นตอนได้ครบและละเอียด เช่น สามารถบอกจำนวนและขนาดตกอกที่ใช้ในการงานแต่ละชั้นได้ ทั้งๆ ที่ไม่สามารถงานชั้นломให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ต้องให้เพื่อนช่วย เยาวชนกลุ่มนี้ต้องพึงพาเพื่อนที่มีทักษะการจักงานตีก้าว ตนเอง หรือพึงพาวิทยากรที่มารบรรยายและสาธิตการจักงาน หรือพึงพาครูที่ค่อยให้คำปรึกษาแนะนำในบางขั้นตอน อาจ่าเล่าว่า หากสงสัยหรือทำไม่ได้ในขั้นตอนใด ก็จะเดินไปขอคำแนะนำและความช่วยเหลือจากวิทยากร เช่นเดียวกับบอยที่บอกว่า “เพื่อนมาช่วยเลยทำสำเร็จ” สำหรับเยาวชนหญิงที่อยู่ในกลุ่มนี้มีลักษณะร่วมคือ ไม่เคยปักผ้าลวดลายอาช่ามาก่อน หรือไม่มีท่าทีสนใจเรื่องการปักผ้ามาก่อน แต่บรรยายกาศการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน จึงสามารถปักผ้าได้ แต่ต้องพึงพาให้เพื่อนช่วยสอนหรือช่วยปักผ้าเพื่อให้ชิ้นงานสำเร็จ การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มนี้ จะเน้นการดูตามตัวอย่าง ไม่กล้าตัดสินใจเกี่ยวกับการทำงานของตนเอง เช่น ตาที่เล่าว่า “หนูจะให้เพื่อนที่สอนเลือกสีให้ เพราะถ้าเราเลือกเองอาจจะผิด แล้วไม่สวย” ในการทำงานปักพวงเรือนักไม่ได้มีการวางแผนการทำงานเป็นขั้นตอน หรือทางทางแก้ไขปัญหาข้อผิดพลาดด้วยตนเอง แบบแผนการเรียนรู้ในครั้งนี้มีลักษณะแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ทำให้เยาวชนมักจะหันความหมายของประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ไปเชิงทักษะทางสังคม เช่น สนิทกับเพื่อนที่ช่วยสนับสนุนให้พากษาสามารถสร้างชิ้นงานได้สำเร็จ

EP5 ขยายความรู้โดยการจัดการความรู้

เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ เป็นเยาวชนที่สามารถประมวลความรู้เดิม เพื่อจัดกระบวนการค่ายทดสอบความรู้และทักษะแก่เพื่อน โดยการบอก-ทำให้ดู-แก้ปัญหาให้ เยาวชนที่มีแบบแผนเช่นนี้ ได้แก่ น้ำชา หมี่แซ และหมี่พู พวกรอเมืองลักษณะร่วมคือ เป็นเยาวชนที่มีประสบการณ์และทักษะในการปักผ้าอาช่ามาก่อน เคยฝึกหัดปักผ้ามาตั้งแต่เด็กโดยมีแม่หรือยายเป็นผู้สอนอย่างเป็นลำดับขั้นตอนและถีก้วน ดังที่หมี่พูเล่าว่า “ยายสอนแบบจับมือปักทีละช่อง” พวกรอเมืองงานการปักที่เสร็จสมบูรณ์เป็นชิ้นเป็นอัน เช่น กระเบ้า หรือเสื้อเด็ก บางคนสามารถปักกระเบ้าได้แล้ว 2-3 ใน ลักษณะนิสัยของพวกรอเมืองข้างใจเย็น มีสมาธิและความเพียรพยายามในการปักผ้าให้สำเร็จ มีความใส่ใจในรายละเอียด และคิดล่วงหน้าทุกขั้นตอน เช่น ในขณะที่ปักผ้า จะต้องคิดเสมอว่าต่อไปต้องเติมด้วยสีอะไรเพื่อให้สวยงาม หรือ คิดวางแผนลายอื่นเพิ่มเติมต่อจากลายเดิมที่กำลังจะปักเสร็จ หรือ ปักเสร็จแล้วจะนำผลงานนี้ไป什么地方ต่อ เป็นต้น ด้วยคุณลักษณะเหล่านี้ เมื่อครูได้ซักชวนให้นักเรียนทุกคนร่วมกันเรียนรู้วิธีหัตถกรรมห้องถูน “การปักผ้าลายอาช่า” พวกรอเมืองมีความกระตือรือร้นในการเรียนเป็นพิเศษ และสามารถจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ได้อย่างรวดเร็ว ครบถ้วน และมีเหลือพอแบ่งปันให้กับเพื่อนคนอื่น หลังจากที่วิทยากรกลับไปแล้ว พวกรอสามารถช่วยสอน และแนะนำแก้ปัญหาในการปักผ้าให้เพื่อนๆ ที่ยังปักไม่เป็นให้สามารถปักต่อได้

การขยายความรู้ในแบบแผนนี้ เกิดจากการเปลี่ยนจาก “ผู้รับความรู้” มาสู่การจัดการความรู้เพื่อสอน เพื่อน ด้วยความที่พวกรอเมืองทักษะความชำนาญมากกว่าเพื่อน พวกรอเมืองรู้สึกกระตือรือร้น “อยากเป็นผู้สอน” ในการจัดการความรู้เพื่อสอนเพื่อน พวกรอเริ่มต้นจากการนำลายบนผ้าที่ปักเสร็จแล้ว ให้เพื่อนเลือกลายที่ชอบและต้องการปัก ซึ่งพวกรอมักจะแนะนำลายง่ายๆ ให้เพื่อนก่อน “พวกรู้ต้องเริ่มสอนเพื่อนจากลายง่ายๆ ไปห่างๆ” การสอนของพวกรอละเอียด เริ่มต้นตั้งแต่การสอนเข้มซึ่งเพื่อนบางคนไม่เคยรู้จัก การนับช่องตามลายที่ต้องการและปักเลียนแบบ การจำเมื่อเพื่อนปักคล้ายกับเมื่อครั้งที่แม่หรือยายสอน พวกรอ การให้คำแนะนำเรื่องการเลือกสีด้วย การเติมสีลงกรอบ และการเลาะด้วยเมื่อปักผิด พวกรอแบ่งบทเรียนออกเป็นวงรอบตามลายปักแต่ละส่วน พวกรอประเมินว่า เพื่อนที่จะปักผ้าได้เก่ง ต้องมีคุณลักษณะเริ่มต้น คือ “ต้องมีความตั้งใจ เชื่อฟัง ดูแบบอย่าง ใจจำ ทำงาน และไม่รีบเร่งมาก” และพวกรอลงกีต้องมีความมุ่งมั่นในการสอนเช่นเดียวกัน

แบบแผนกลุ่มที่ 3 เป็นแบบแผนที่เยาวชนเรียนรู้แบบรับความรู้ (Directed Patterns -- DP) ประกอบด้วย 1 แบบแผน ดังนี้

DP2 การเรียนรู้แบบรับความรู้และปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด

เยาวชนที่รับความรู้และปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด เพราะต้องการผลิตชิ้นงานที่ปราณีตสวยงาม ตามต้นแบบคือ กรณีที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ มีภูมิลำเนาเดิมที่ประเทศไทยเมียนมาร์ แต่ในปัจจุบันครอบครัวได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ กรณีบุคคลิกลักษณะเป็นเด็กเงียบชรีม พูดน้อยและเสียงเบา คิดก่อนพูดเสมอ สามารถสื่อสารภาษาไทยกลางได้อย่างชัดเจน กรณีรู้การสอนจะломจากวิทยากรอย่างตั้งใจ และสามารถอธิบายขั้นตอนการสอนจะลอมไม่ได้ชัด แต่แตกต่างจากเยาวชนคนอื่นตรงที่ เขาให้ความสำคัญกับรายละเอียดการสอน

และเลียนแบบให้เหมือนวิทยากรมากที่สุด เพื่อนและครูต่างพากันมองเห็นถึงความมุ่นจริงจังของกรใน การพยาบาลทำงานให้ได้ตามต้นแบบอย่างละเอียดและเคร่งครัด ผลลัพธ์คือรูปทรงจะล้อมของกรสวยงามใกล้เคียงกับของวิทยากร กรบอกว่าการเรียนรู้ครั้งนี้ช่วยให้เขา “ได้ฝึกหัดจะความปราณีตของตัวเอง” และเขา “อยากทำให้ดีและสวยที่สุด”

แบบแผนกลุ่มที่ 4 ไม่มีแบบแผนในการเรียนรู้ที่ชัดเจน (Gliding Patterns -- GP) ประกอบด้วย 1 แบบแผนดังนี้

GP1 เรียนรู้แบบไม่ใส่ใจ เน้นความสนุกสนาน

เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้เช่นนี้สามารถผลิตชิ้นงานได้ภายใต้การทำกับอย่างใกล้ชิดเท่านั้น เพราะมองเห็นกิจกรรมการเรียนรู้เป็นเรื่องสนุกสนาน ได้แก่ ญู เดช บอย และอาห้อ พวงเบาะมีลักษณะร่วมคือ ไม่เคยมีประสบการณ์ในการงานชลอมมาก่อน ไม่มีท่าทีแสดงความสนใจหรืออยากเรียนรู้การจักงาน หลบเลี่ยงการเรียนรู้หรือเรียนรู้ไม่ได้ และทั้งหมดเป็นเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ บางคนสามารถงานชลอมได้โดยต้องมีเพื่อน ครู หรือวิทยากรประกอบอย่างใกล้ชิด

4.2.6 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้

ก่อนเริ่มโครงการ โรงเรียนกับห้องถินมีความเห็นห่างกันนี่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เช่น การที่พ่อแม่ผู้ปกครองในพื้นที่ย้ายลูกหลานไปเรียนโรงเรียนในเมืองมากขึ้น ในขณะที่ระบบการทำงานของโรงเรียนไม่ได้เตรียมรับกับสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้โรงเรียนตกอยู่ในสภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ถูกห้ามัยให้ปรับตัวทั้งภายในและภายนอก จำต้องมีการแก้ไขระบบการทำงานและความสัมพันธ์ กับห้องถินให้เหมาะสม การสร้างชุมชนนักปฏิบัติในโครงการ เป็นการเปิดพื้นที่การทำงานระหว่างโรงเรียนกับห้องถิน แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในเรื่องภาษาที่ใช้สื่อสาร และเวลาในการทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ได้ การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่เกิดขึ้นคือ หัศนศติของนักปฏิบัติ โดยเฉพาะพ่อแม่/ผู้ปกครอง เห็นความเอาใจใส่ ของครูมากขึ้น เห็นบทบาทการมีส่วนร่วมของตนเองมากขึ้น ครูมีกำลังใจในการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและห้องถินมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนมากขึ้น ทุกฝ่ายที่เข้าร่วมโครงการเกิดความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของกันและกันมากขึ้น เพราะแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกัน เสริมศักยภาพของชุมชนนักปฏิบัติให้เข้มแข็งได้ แม้ในการทำงาน นักปฏิบัติจะมีปัญหาต่างๆ รุ่มเร้า เช่น ภาระหน้าที่รับผิดชอบในชีวิตประจำวัน แต่ก็สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทได้ใน根ที่ สามารถส่งเสริมให้เยาวชนสร้างความหมายใน การเรียนรู้ ทั้งในเรื่องความสัมพันธ์กับชีวิต ทักษะทางสังคม และทักษะการเรียนรู้ ได้เหนือความคาดหมาย

จากการถอดบทเรียนหลังโครงการ ชุมชนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้โรงเรียนบ้านศาลา กำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและห้องถินมีส่วนร่วมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ บทบาทใหม่ของนักปฏิบัติ กระบวนการเข้าสู่บทบาทใหม่ของนักปฏิบัติ และปัจจัยสนับสนุนการเข้าสู่บทบาทใหม่ของนักปฏิบัติ ดังแสดงในตาราง 4-16 ดังนี้

(1) องค์ประกอบชุมชนนักปฏิบัติ นอกจากการดึงองค์ประกอบชุมชนนักปฏิบัติเดิมที่มีอยู่ให้เข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่องแล้ว ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของบุคลากรจากภาคส่วนต่างๆ ให้เข้ามาช่วยกันสนับสนุนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม ได้แก่ ในส่วนสถานศึกษา ควรครอบคลุมทั้งผู้บริหารและบุคลากรภายในโรงเรียน ในส่วนนักปฏิบัติจากห้องถิน ควรเพิ่มนักปฏิบัติจากทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่ โดยควรเพ้นหาบุคคลที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง และหน่วยงานภาคท้องถิน เช่น อบต. ซึ่งจะเข้ามาช่วยสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสพป./สพฐ. ซึ่งจะช่วยสนับสนุนเชิงวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปิดเวทีให้โรงเรียนได้นำเสนอผลงานทางวิชาการ

(2) บทบาทใหม่ของนักปฏิบัติ นักปฏิบัติต้องโรงเรียนบ้านศาลา ให้ความสำคัญกับการนำ้งานหัตถกรรมห้องถินเข้ามาเป็นตัวชูประเด็นในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม และพยายามสะท้อนภาระการสร้างความรู้ของเยาวชนที่มีนำมาสู่การผลิตชิ้นงาน ดังนั้น บทบาทเดิมของนักปฏิบัติ จึงมุ่งไปที่การจัดกิจกรรม และอำนวยความสะดวกให้เยาวชนได้เรียนรู้โดยการสร้างชิ้นงานฝ้าปักและชะลอม ภายหลังจบโครงการ นักปฏิบัติได้เสนอให้การปรับเปลี่ยนบทบาทของนักปฏิบัติให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยที่ครูผู้สอนต้องทำความเข้าใจ และยอมรับถึงศักยภาพการเรียนรู้ของเยาวชนที่สามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง แม้แต่เยาวชนที่บกพร่อง ทางการเรียนรู้ ก็สามารถเป็นทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้รับความรู้ที่ได้เด่นกัน และต้องจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเอื้อให้เยาวชนเข้าถึงทักษะในเชิงวิชาการมากขึ้น โดยมีบทบาทในการอนุนเสริมความรู้ และสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการเรียนรู้ทุกครั้ง ในขณะที่เยาวชนควรมีบทบาทในการจัดการความรู้ด้วยตนเอง และเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าว จะช่วยกระตุ้นให้เยาวชนรู้สึกเป็นฝ่ายรุกมากกว่าฝ่ายรับความรู้ ในส่วนของนักปฏิบัติจากห้องถินที่ยังคงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เยาวชนพัฒนาชิ้นงานสู่ผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ ควรมีบทบาทในการเสริมความรู้และทักษะสำคัญให้กับเยาวชน ตลอดจนการให้ทุนสนับสนุนเยาวชนในการสร้างสรรค์ชิ้นงานให้มีคุณภาพและมูลค่าสูงขึ้น

(3) กระบวนการเข้าสู่บทบาทใหม่ของนักปฏิบัติ ภายใต้บริบททางสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป รวมถึงสถานะของโรงเรียนบ้านศาลาที่อาจถูกยุบรวมหรือมีโรงเรียนอื่นย้ายมาร่วม ทำให้เกิดสถานการณ์ที่นักปฏิบัติให้ความสนใจ และกังวลว่าจะส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนในอนาคต ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมให้โรงเรียนและห้องถิน สามารถพัฒนาระบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไป ในกระบวนการเข้าสู่บทบาทใหม่ของนักปฏิบัติ ชุมชนนักปฏิบัติต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ ต้องยอมรับและปรับตัวให้ได้ พยายามพบປະและสื่อสารกันให้มากขึ้น ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อที่จะได้เรียนรู้และทำงานร่วมกัน สามารถกำหนดเป้าหมายร่วมกันได้ โดยมองประโยชน์และมีส่วนร่วมของเยาวชนเป็นหลัก มีการวางแผนการดำเนินงาน การประเมินผล การบททวน การปรับปรุง แก้ไข และเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเยาวชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหลัก ต้องกล้าที่จะคิดนอกกรอบในการทำงาน ทั้งการเขียนแผนการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน และค้นหาผู้สนับสนุนเครือข่ายนอกโรงเรียน

(4) ปัจจัยสนับสนุนการเข้าสู่บทบาทใหม่ของนักปฏิบัติ ได้แก่ การมีภาคีที่เหมาะสมในการทำงานร่วมกัน ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบและบทบาทของนักปฏิบัติข้างต้น ซึ่งนักปฏิบัติต้องให้

ความสำคัญต่อบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้บรรลุตามผลที่คาดหวังจากการสร้างสรรค์ การเรียนรู้ ภายใน 1 ปี อันได้แก่ ความมั่นคง ในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว และมี ส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและประเทศ ความยั่งยืน ในการรักษาและสืบสานอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ และการแข่งขันได้ ในทางวิชาการเพื่อสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับขั้นที่สูงขึ้นไปได้ แม้ว่า นักปฏิบัติจะยังต้องเผชิญกับปัจจัยที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เช่น ขาดผู้นำการ เปลี่ยนแปลง หรือการมีภาระที่ต้องรับผิดชอบในชีวิตประจำวัน

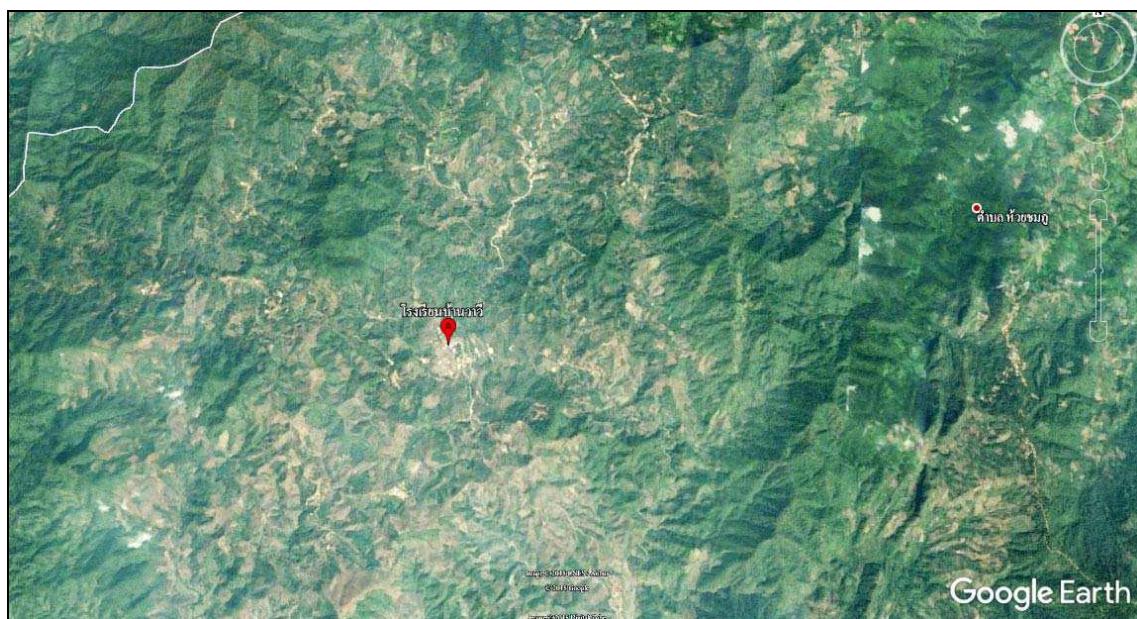
ตาราง 4-16 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนบ้านศala

หัวข้อ	ในโครงการ	หลังโครงการ	มุ่งมองนักวิจัย
องค์ประกอบ ชุมชนนักปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ครูประจำ/ครูอัตราจ้าง กก. สถานศึกษาและผู้นำที่ไม่สันทัดเรื่องการศึกษา ผู้รู้/ผู้แม่ผู้ปกครอง ส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์อ่าชา จากตำบลสันกลา มีความรู้เกี่ยวกับนิเวศ วัฒนธรรมและปัญหาใน การลี้ภารากษาไทย 	<ul style="list-style-type: none"> อบต. สนับสนุนงบประมาณ ผู้รู้จากภายนอก สภาพ สนับสนุนเชิงวิชาการ เช่น จัดทำวิชาการให้โรงเรียน นำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการ พัฒนาการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> ควรครอบคลุมบุคลากร ของโรงเรียน รวมถึง ผู้บริหาร ควรสร้างนักปฏิบัติที่ดำเนินกิจกรรมได้ต่อเนื่อง ควรเพิ่มนักปฏิบัติ กลุ่มชาติพันธุ์อ่าชา ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน
บทบาทของนักปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ครุภารกิจในการจัด กิจกรรม/และอำนวย ความสะดวกให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ที่เน้นการสร้างชิ้นงาน ผู้รู้ ผู้นำ ผู้ปกครองมีบทบาท ในการเสนอประเด็นนิเวศ วัฒนธรรม/เป็นวิทยากรและ ผู้ให้ข้อมูล 	<ul style="list-style-type: none"> ครุครูสนับสนุนการเรียนรู้ให้ เยาวชนเข้าถึงความรู้เชิง วิชาการเพื่อต่อยอดสู่อาชีพ ครุครูเน้นกระบวนการที่ให้ เยาวชนเรียนรู้แบบสร้างความรู้ มากขึ้น ผู้รู้ ผู้นำ สนับสนุนการจัดงาน ประดัดชิ้นงานของเยาวชน เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วม ในการกำหนดตัวชี้วัด 	<ul style="list-style-type: none"> เยาวชนครุภารกิจบทบาทใน การจัดการความรู้ เน้นการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ ครุครูปรับบทบาทหนุน เสริม และร่วมสรุปความรู้ กับเยาวชน
กระบวนการเข้าสู่ บทบาทใหม่		<ul style="list-style-type: none"> สร้างความตัดใจเข้ากับ สถานะของโรงเรียนในอนาคต ต้องมีการสื่อสาร เรียนรู้การ ทำงานร่วมกัน วางแผนการ ทำงาน และกำหนดเป้าหมาย เพื่อประโยชน์ของเยาวชน เสริมพลังให้กับนักปฏิบัติตาม ศักยภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> นักปฏิบัติต้องรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงสังคม “ยอมรับ ปรับตัว” ครุก้าต้องกล้าคิด dönok กรอบเขียนแผน การเรียนรู้แบบใหม่ ครุต้องแสวงหาสิ่งใหม่ที่ เป็นประโยชน์ต่อการ เรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ ครุค้นหาผู้สนับสนุน เครือข่ายนอกโรงเรียน
ปัจจัยสนับสนุน		<ul style="list-style-type: none"> การมีส่วนร่วมในการ พัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชน โดยผู้บริหาร และกก. สถานศึกษา ผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดสรรเวลาดูแลกวดขัน ลูกหลาน งบประมาณจาก อบต. ใน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มาตรฐานทางวิชาการและ อัตลักษณ์ของ กลุ่มชาติพันธุ์ 	<ul style="list-style-type: none"> การหาภาคีที่เหมาะสม

4.3 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านวารี

4.3.1 บริบทของกรณีศึกษา

โรงเรียนบ้านวารี เป็นโรงเรียนขนาดค่อนข้างใหญ่ตั้งอยู่ในแขวงหนองดอยวารี ตำบลวารี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายดังแสดงในภาพ 4-9 ของวารีมีคุณภาพดีพันธุ์อาศัยอยู่หลากหลายถึง 8 กลุ่ม คือ ไตรวน จืนยูนาน ไหใหญ่ ปกาเกोชญอ ยา อาชา ลีซอ และมูเซอ โดยแต่ละกลุ่มจะมีผู้นำหมู่บ้าน/หัวเมืองบ้านทำให้ การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่มีปัญหาขัดแย้ง ปกติแต่ละหมู่บ้านจะมีการประชุมเดือนละครั้ง โดยทั่วไป ชาวบ้านยินดีที่จะร่วมลงแรงในการทำงานเพื่อส่วนรวมแต่ไม่ค่อยยินดีถ้าต้องออกเงิน ภาพชุมชนสะท้อน ความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจ ชุมชนในพื้นที่ศูนย์กลางมีฐานะดีกว่าพื้นที่รอบนอก คนในพื้นที่นิยมใช้ เงินสด เช่น เวลาเข้าเมืองจะพกเงินหลักหมื่น เพราะต้องซื้อของมาตุน พื้นที่รอบนอกบางส่วนยังมีฐานะยากจน และคนในเมืองชอบนำสิ่งของมาบริจาคจนชาวบ้านเกิดความเคยชินต่อการเป็นผู้รับมากเกินไป (VCS¹²)

ภาพ 4-9 ที่ตั้งโรงเรียนบ้านวารี

ชื่อบ้านวารีมาจากคำว่า “แห่谔วี” ซึ่งเป็นภาษา มูเซอแปลว่า ป้าที่มีหมูมาก “แห่” แปลว่าป้า “谔” แปลว่าหมู “วี” แปลว่ามาก เดิมพื้นที่นี้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวมูเซอ ต่อมามีคนกลุ่มชาติพันธุ์เย้ายอพยพ เข้ามาประมาณ 20 กว่าหลังคาเรือน ประมาณปี 2501 คนไทยใหญ่เริ่มอพยพเข้ามาหลังจากที่นายส่างนุก สุนา จากอำเภอฝางได้นำวัวต่างเข้ามาค้าขายที่บ้านชุมสรวยและปางกิ่ว นายส่างนุกสังเกตเห็นการปลูกชาและ ทำเมี่ยงอย่างแพร่หลาย เมื่อนายส่างนุกเป็นไข้ป้าต้องกลับไปรักษาตัวที่อำเภอฝางและเล่าเรื่องที่พับเจ้อให้ เพื่อนบ้านฟัง ทำให้นายพร เกี่ยวภารค้า นักธุรกิจที่สมปทานโรงยาฝื่นและโรงเหล้าตั้งแต่อำเภอแม่แตงถึง อำเภอฝาง เกิดความสนใจติดตามนายส่างนุกมาดู และเก็บตัวอย่างชาที่บ้านชุมสรวยไปทำชาแห้ง ส่งขายที่ จังหวัดลำปาง การค้าชาซึ่งใช้มือของ (หม้อดิน) ทำให้ได้ผลผลิตชาที่มีราคาดีกว่าเมือง (เมืองกำลัง 5 สถาบันค์

¹² ผู้ให้ข้อมูลดังแสดงในตาราง 4-19

ชาแห้งกิโลกรัมละ 5 บาท) ประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมา ชาวจีนยุนานเริ่มอพยพเข้ามาในพื้นที่ เพราะเป็นช่วงที่มีการปฏิวัติของจีนคอมมิวนิสต์ ทำให้ชาวจีนยุนานหลบหนีเข้ามาในประเทศไทยเมียนมาร์และประเทศไทย “สมัยก่อน คระจะได้มากอยู่ที่นี่ ก็แล้วแต่ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่คุณที่ได้อยู่ จะนิสัยดี” การทำไร่ชาไม่มีการพัฒนาและขยายตัวจนถึงสมัยกองพล 93 ตระกูลสุริรุ่งได้เข้ามาพัฒนาการผลิตชาอยู่หลังร่วมกับนักธุรกิจชาวไต้หวัน วิถีชีวิตและเศรษฐกิจของบ้านชาววีชั้นอยู่กับชา ในแต่ละปีสามารถเก็บชาได้ 4 ครั้ง ผลผลิตอาจลดลงในปีที่มีปัญหาฝนทึ่งช่วง แต่ไม่ร้ายแรงเท่าไร ชาเกียร์ยังให้ผลผลิตมากกว่าไม้ผลที่ต้องใช้ปุ๋ยและยามาก และมีความเสี่ยงสูง

บุคลิกลักษณะและวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในบ้านชาววีมีความแตกต่างกัน แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน ไม่มีการแบ่งแยก เพราะ “คนที่นี่อยู่กับความจริง ทุกคนทำมาหากิน” (VCS7¹³) วัฒนธรรมของกลุ่มจีนยุนานมีอิทธิพลเหนือกลุ่มอื่น เพราะเป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ คนจีนยุนานนิยมทำอาชีพค้าขาย ขยันทำงานหาเงิน มีความรับผิดชอบ เป็นผู้นำชุมชน และเป็นกลุ่มที่ทำให้เกิดการผลิตชาอย่างกว้างขวาง ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน ลักษณะบ้านเรือนสะท้อนถึงวัฒนธรรมจีนอย่างชัดเจน มีการประดับบ้านสีแดงเขียนตัวยอักษรจีน คนจีนยุนานให้ความสำคัญกับความรักความสามัคคีภายใน ตระกูล มีความกตัญญูซึ่งแสดงออกโดยการไหว้บรรพบุรุษ การไหว้เชิ่งเมือง การไหว้พระจันทร์ และเทศกาลตรุษจีนซึ่งถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น แม้ลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่น ก็จะต้องส่งเงินกลับมาให้ครอบครัว และในเทศกาลสำคัญ ก็จะกลับมาร่วมงานที่บ้านเสมอ (VSC3¹⁴)

กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทเป็นอันดับสองในบ้านชาววีคือ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อพยพมาจากรัฐฉานผ่านทางอำเภอฝาง คนไทยใหญ่มีบุคลิกลักษณะนิสัยคล้ายคนไทยวน มีความเป็นศิลปิน รักความสนุกสนาน หากเป็นคนที่นับถือศาสนาพุทธ จะให้ความสำคัญกับการเข้าวัดทำบุญ มีความสามัคคี ไม่ทำลายปา กลุ่มอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงหรือปกาเก懊ญ္ວာ ซึ่งน่าจะเป็นคนดั้งเดิมในพื้นที่ศูนย์กลางชุมชนอีกกลุ่มนหนึ่ง ปัจจุบันประชากรปกาเกອญ္ວာมี ประมาณ 20-30 ครัวเรือนอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่บริเวณหลังโรงเรียนบ้านชาววี ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ และมีส่วนร่วมในการบริจาคที่ดินและเงินเพื่อสร้างวัดวาอาราม วัฒนธรรมที่มีสืบสานมาได้แก่ การเรียกขอญุ รำกระทบไม้ วิถีชีวิตแบบพอเพียงและอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน การอยู่ใกล้พ่อแม่ เดิมมีอาชีพทำไร่ชา แต่เริ่มลดลง กลุ่มชาติพันธุ์เย้าหรือเมียนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสามัคคี เห็นได้จากการไปช่วยงานศพหรืองานแต่งงานอย่างสม่ำเสมอ คนเย้านับถือศาสนาลากหลายเช่น คริสต์ พุทธ พิภรรพบุรุษและแขกจื๊อ ในการประกอบอาชีพ หากทำการเกษตร คนเย้าจะไม่บุกรุกสถานที่เพื่อขยายพื้นที่ เพราะรักธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่ยืนต้น คนเย้าทำไร่ชามานานคู่กันกับคนจีนยุนาน กลุ่มชาติพันธุ์อ้าขา อาช่า อาช่าที่อพยพมาจากประเทศไทยจะยังทำมาหากินมากกว่าอาช่าที่อพยพมาจากประเทศไทยเมียนมาร์ คนอาช่ามีนิยมทำการเกษตรและขยายพื้นที่ทำกินโดยการบุกรุกสถานที่ไปเรื่อยๆ ในปัจจุบันชาวอาช่าเริ่มทำไร่ชามากขึ้น หรือออกไปทำงานรับจ้างต่างพื้นที่ ประเพณีอาช่าที่พบรเห็น ได้แก่ งานกินข้าวใหม่ งานปีใหม่ และงานศพ คนอาช่ากินชาโดยต้มชาในกระทะไม่ไฟ กลุ่มชาติพันธุ์อีซือเป็นกลุ่มที่มีจำนวนประชากรในพื้นที่น้อย

¹³ ผู้ให้ข้อมูลตั้งระบุในตาราง 4-19

¹⁴ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-19

ถ้าเทียบกับกลุ่มอื่น ประเพณีวัฒนธรรมของคนลีซอคล้ายกับของคนเขย้า ที่โดดเด่นคือ เทศกาลปีใหม่ที่คนลีซอ จะจัดงานเต้นรำข้ามวันข้ามคืนเป็นเวลา 5-10 วัน คนลีซอมักจะประกอบอาชีพการเกษตร ปลูกพืชผักและไม้ยืนต้น คนลีซอมักมี-armenian-run แรง เวลาไกรเกลียดจะแสดงออกอย่างรุนแรง กลุ่มชาติพันธุ์เชอหรือลาหู่ ถือคติว่า “แค่มีกิน มีใช้ก็พอ” จึงไม่ค่อยกระตือรือร้นทำมาหากิน ถ้ามีเงิน ก็ไม่ไปทำงาน การกินอยู่กึ่งประหยัด “กินข้าว เคี้ยวพริก เคี้ยวเกลือก็พอ” เลยทำให้คนกลุ่มนี้ไม่ค่อยคิดถึงความเจริญก้าวหน้า ซึ่งถ้ามองในแง่ของ การอยู่แบบพ่อเพียงตามวิถีธรรมชาติ ก็ถือว่าดี แต่คนภายนอกมองว่าคนนี้เชื่อมวิถีชีวิตที่เรียบง่ายจนเกินไป (VCS1¹⁵) คนมูเซอขอบเที่ยว ส่วนใหญ่จะปลูกข้าว หาปลา เป็นกลุ่มที่มีความสืบสานและการค้าและติดยาเสพ ติดมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น คนมูเซอส่วนใหญ่เริ่มหันไปนับถือคริสตศาสนา แต่ยังสืบสานและรักษาประเพณี วัฒนธรรมของตนเองได้ดี เช่นประเพณีการแต่งกาย การขึ้นปีใหม่ การกินวัว และการเต้นจะคี บางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อาศัยอยู่ที่บ้านจุ้จิและดอยเวียง ยังพูดภาษาไทยได้ไม่มาก โดยเฉพาะ ผู้สูงอายุจะพูด ภาษาไทยไม่ได้เลย ความเชื่อและประเพณีของคนมูเซอในบ้านปางเลามันที่ยังคงอยู่ ได้แก่ ประเพณีใส่ผ้าหรือ การจ่ายเงินเข้ากองกลาง หากมีการแต่งงาน ต้องจ่ายเงิน 500 บาท ถ้าห่วย ต้องจ่าย 800 บาท ในช่วงเทศกาล ขึ้นปีใหม่จะมีการเต้นจะคี แต่การฉลองเทศกาลดังกล่าวกำลังค่อยๆ หายไป เพราะขาดคนสืบทอด ปัญหาของ คนมูเซอบ้านปางเลามันเกี่ยวกับความยากจน และการหายร้าง มีนิสัยชอบเปลี่ยนคู่ “เอากันใหม่ เลิกคนเก่า” (VCG1¹⁶) เมื่อผู้ชายออกไปเที่ยวแล้วเจอผู้หญิงที่ตนถูกใจ ก็จะทิ้งลูกเมียไปอยู่กับผู้หญิงใหม่ หากฝ่ายหญิง ทนไม่ได้ ก็จะหอบลูกหนีไปอยู่ที่อื่น ให้เกิดผลกระทบต่อเด็กที่ต้องย้ายโรงเรียนกลาง学期 การแต่งงานข้าม ศาสนาหรือข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ ดูจะเป็นเรื่องธรรมชาติของคนบ้านวารี ในภาพรวมการนับถือศาสนา ร้อยละ 60 นับถือคริสตศาสนา รองลงมา ร้อยละ 20 นับถือพุทธศาสนา และที่เหลือร้อยละ 10 นับถือศาสนาอิสลามหรือ นับถือผี

ความสำเร็จของคนจีนยุนานได้สร้างกระแสในบ้านวารี ทำให้คนส่วนใหญ่คิดว่า การรู้ภาษาจีนเป็น ตัวแปรสำคัญของความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เช่น การเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว หรือการเดินทางไปทำงาน ที่ประเทศได้หวัน การรู้ภาษาจีนจะทำให้มีรายได้กระโดดจากราดับพันเป็นระดับหมื่นแม้จะจบเพียงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กระแสความคิดนี้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์การส่งเด็กไปเรียนภาษาจีนกันอย่างกว้างขวาง โดยเด็กก็ยอมรับภาระการเรียนเพิ่มเติมอย่างไม่ป่วยเบี่ยง หากไม่มีโอกาสได้เรียน อาจถึงกับรู้สึกด้อยกว่าเพื่อน แม้ครอบครัวที่มีรายได้ไม่มาก ก็พยายามส่งลูกหลานเรียนพิเศษภาษาจีน ซึ่งการเรียนพิเศษภาษาจีนเคยสร้าง ผลกระทบต่อการจัดการศึกษาภาคปกติในโรงเรียนบ้านวารี เพราะนักเรียนต้องเข้าเรียนภาษาจีนในช่วงเช้า เวลา 06.00 น.-07.00 น. และช่วงเย็นเวลา 17.00 น.-19.30 น. ทำให้นักเรียนพักผ่อนไม่เพียงพอ มีปัญหา นอนหลับในห้องเรียน จึงนำมาสู่ข้อตกลงให้นักเรียนโรงเรียนบ้านวารีเข้าเรียนและเลิกเรียนเร็วขึ้นเพื่อเด็กจะได้ เรียนภาษาจีนเฉพาะช่วงเย็น จากการที่ชุมชนให้ความสำคัญกับภาษาจีนมาก โรงเรียนบ้านวารีจึงได้จัดหาครุ ตามโครงการขาดแคลนแบบวิกฤต 1 คน เพื่อสอนภาษาจีนขั้นพื้นฐานให้กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนพิเศษ และ

¹⁵ ผู้ให้ข้อมูลตั้งระบุในตาราง 4-19

¹⁶ ผู้ให้ข้อมูลตั้งระบุในตาราง 4-19

โรงเรียนกำลังพิจารณาเพิ่มการสอนภาษาพม่า แต่อาจเป็นไปได้ยาก เพราะกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลาอ่าน 朗读 และนโยบายเพิ่มชั่วโมงสอนภาษาอังกฤษเป็น 5 ชั่วโมง

โรงเรียนบ้านวารี มีการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นอกจาก การสอนในโรงเรียนแล้ว ยังมีห้องเรียนที่ปางกลางซึ่งจัดสอนช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ 4-6 โดยส่งครู 3 คน ออกไปดำเนินการ ในปีการศึกษา 2560/2561 โรงเรียนบ้านวารีมีนักเรียน 688 คน และบุคลากรครู และผู้บริหาร 34 คน ปกติครูจะออกเยี่ยมบ้านนักเรียนภาคเรียนละ 2 ครั้งตามนโยบายของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครั้งแรกเป็นการเยี่ยมช่วงเปิดภาคเรียนเพื่อดูสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ของนักเรียน และครั้งที่สองเป็นการเยี่ยมหลังปิดภาคเรียนเพื่อติดตามผลและสอบถามปัญหานักเรียนที่ขาด เรียนบ่อย ปัญหาสำคัญที่พบ คือการย้ายที่อยู่ตามผู้ปกครอง หรือการต้องแบ่งเบาภาระครอบครัวโดยการ ออกไปทำงานรับจ้างเก็บชา ทำให้นักเรียนอ่อนและเขียนภาษาไทยได้ไม่ค่อยดี ปัจจุบันครูสามารถแก้ไขปัญหา ดังกล่าวได้ดีขึ้นตามลำดับ นักเรียนสามารถพูดไทยได้ชัดขึ้น

ด้วยพื้นฐานครอบครัวและระดับพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนที่แตกต่างจากที่อื่น ทำให้ผู้บริหารและ ครูของโรงเรียนบ้านวารีต้องแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยมีการปรับนโยบายการทำงานภายใต้ โรงเรียนเองเพื่อผลลัพธ์ที่ดีกว่าและเป็นประโยชน์แก่เด็ก บางครั้งต้องปฎิเสธนโยบายจากส่วนกลางในบางเรื่อง เพราะเชื่อว่า “เด็กแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันตามบริบท” เช่น การยกเลิกหรือปรับลดเวลาอนุบาลวัน ของเด็กเล็กเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการเรียนรู้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยผลการประเมินโรงเรียน ระดับชั้นอนุบาลก็ยังผ่านเกณฑ์ หรือการปรับวิธีการเรียนการสอนในบางวิชา เช่น คณิตศาสตร์และภาษาไทยที่ เน้นให้นักเรียนหั่งจำ เช่น ห้องสูตรคณิต ห้องคำศัพท์ และห้องอาชญากรรม การเรียนรู้แบบ Problem-based Learning ตามนโยบาย ซึ่งทำให้นักเรียนสามารถคำนวณเลขและสื่อสารภาษาไทยได้ดีขึ้น อย่างไรก็ได้ การปรับเปลี่ยนนโยบายเหล่านี้ได้สร้างความสับสนในการปฏิบัติงานหรือทำให้ครูทำงานได้ยากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบร้าโรงเรียนบ้านวารีได้พัฒนาระบบการทำงานที่ชัดเจนมาก ปัจจัยที่ เอื้อต่อการทำงานได้แก่ (1) การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ เนื่องจากโรงเรียนมีงานมากหลายด้านและเร่งด่วน บ่อย จากการสังเกต พบร้าว่าการจัดการเรียนการสอน ครูจะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่บริหาร โรงเรียนคนละ 2-3 เรื่อง และมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการอีกหลายโครงการ รวมทั้ง โครงการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาไทย (2) การสร้างเป้าหมายร่วมที่ทุกคนต้องพยายามเดินให้ถึง มีการวางแผนงานไว้อย่างชัดเจน หากไม่มีความคิดปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบงาน ก็สามารถเสนอได้ แต่ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าระบบเก่าไม่ดี อย่างไร ระบบใหม่จะดีกว่าอย่างไร การ “มีระบบต้องเดินตาม” ที่ยืนยันโดยหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ทำให้โรงเรียน ซึ่งเคยมีปัญหาครุขอรับใช้บ่อยเพราเป็นพื้นที่ทุรกันดาร ประสบปัญหาความแปรปรวนในการทำงานน้อยลง (3) การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร ซึ่งทำได้ค่อนข้างง่ายเพราะครูส่วนใหญ่พากันอยู่ใน โรงเรียน มีเวลาร่วมกันมาก มีอ่ายุใกล้เคียงกัน รุ่นพี่สามารถให้คำปรึกษาแก่รุ่นน้องได้ เรียกว่า “เดินด้วยกัน เรียนด้วยกัน”

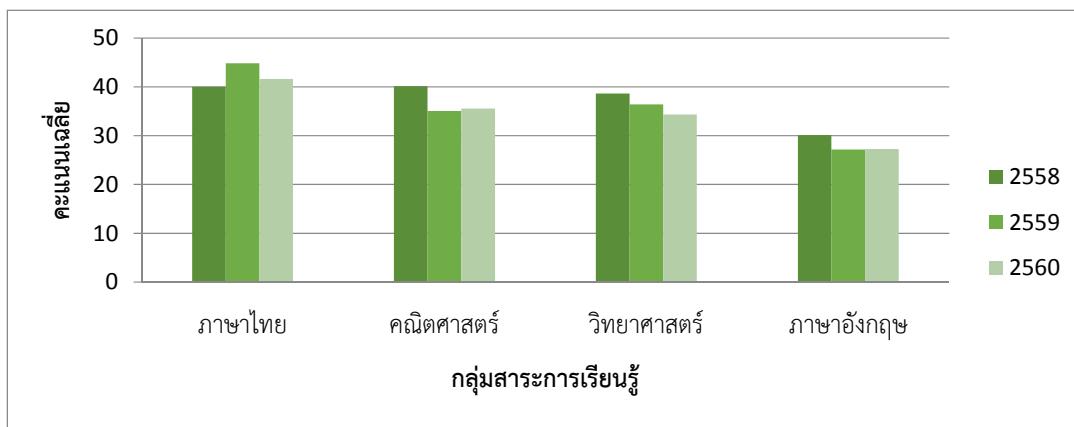
ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (ONET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนบ้านว่าวีมีนักเรียนเข้าสอบทั้งหมด 90 คน คะแนนเฉลี่ยรวม และคะแนนเฉลี่ยทุกกลุ่มสาระต่ำกว่า ระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ รายละเอียดดังตาราง 4-17

ตาราง 4-17 คะแนนผลสอบ ONET ของโรงเรียนบ้านว่าวี ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับ คะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัดและระดับประเทศ

กลุ่มสาระการเรียนรู้	ระดับโรงเรียน	ระดับจังหวัด ¹	ระดับสังกัด ²	ระดับประเทศ
ภาษาไทย	41.63	46.20	45.29	46.58
คณิตศาสตร์	35.56	36.81	35.55	37.12
วิทยาศาสตร์	34.37	38.91	38.13	39.12
ภาษาอังกฤษ	27.25	35.26	32.73	36.34
เฉลี่ย	34.70	39.30	37.92	39.79

หมายเหตุ: ¹ หมายถึงจังหวัดเชียงราย ² หมายถึง สพป. เชียงราย เขต 2

เมื่อเปรียบเทียบคะแนน ONET ย้อนหลัง 3 ปี (2558-2560) พบว่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มสาระภาษาไทย แกร่งทั่วลดลง กลุ่มสาระคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษลดลงและคงที่ ส่วนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ลดลง ดังแสดงในภาพ 4-10

ภาพ 4-10 คะแนนผลสอบ ONET ของโรงเรียนบ้านว่าวี (ปีการศึกษา 2558-2560)

ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 ของโรงเรียนบ้านว่าวี มีคะแนนเฉลี่ยรวม และคะแนนเฉลี่ยทุกความสามารถพื้นฐาน ต่ำกว่า ระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ รายละเอียดดังตาราง 4-18

ตาราง 4-18 คะแนนผลสอบ NT ของโรงเรียนบ้านวัววี ประจำปีการศึกษา 2560 เปรียบเทียบกับ

คะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ระดับสังกัด และระดับประเทศ

ความสามารถพื้นฐาน	ระดับโรงเรียน	ระดับจังหวัด	ระดับสังกัด	ระดับประเทศ
ภาษา	43.59	49.94	49.30	52.67
คำนวน	31.18	36.87	37.14	37.75
เหตุผล	37.63	43.18	42.63	45.31
เฉลี่ย	37.47	43.33	43.02	45.24

ในการจัดการเรียนรู้พบว่า โรงเรียนบ้านวัววีบูรณาการสาระท้องถิ่นเข้าไปในการเรียนการสอน ค่อนข้างน้อย ก่อนหน้านี้เคยบูรณาการเรื่องการทำนมและผลิตภัณฑ์ชา เคยจัดกิจกรรมเสริมตามความสนใจให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 แต่พบอุปสรรคคือ นักเรียนไม่ค่อยมีเวลา หรือต้องเตรียมตัวสอบผู้บริหารมีความเห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบแยกกลุ่มชาติพันธุ์ไม่เหมาะสมกับบ้านวัววี ควรให้ผู้เรียนเรียนหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับทุกกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น วิถีแห่งชา ซึ่งเกี่ยวข้องกับทุกกลุ่มชาติพันธุ์

4.3.2 การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ

4.3.2.1 องค์ประกอบชุมชนนักปฏิบัติ

ในการกำหนดตัวบุคคลนักปฏิบัติ นักวิจัยร่วมซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลากร จึงกำหนดให้บุคคลากรทั้งหมดในโรงเรียน 34 คนเข้าร่วมกิจกรรม และพยายามสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่บุคคลากรต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ดังที่ครูท่านหนึ่งที่มีประสบการณ์ยาวนานในโรงเรียนแห่งนี้ กล่าวว่า “เมื่องานที่เข้ามาเป็นชื่อของโรงเรียนบ้านวัววี เราเป็นครูที่นี่ ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ” วิธีการกระจายงานเชื่อมโยงกับความสนใจ ความถนัด และความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละคน ส่วนภาคประชาชนได้เลือกพ่อแม่/ผู้ปกครองซึ่งสอดคล้องกิจกรรมชุมชนนักปฏิบัติบางเล็กน้อย ส่วนกรรมการสถานศึกษา ผู้นำ/ผู้รู้ในบ้านวัววีส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจ ไม่สามารถปฏิบัติงานร่วมกิจกรรมชุมชนนักปฏิบัติได้โดยตรง อย่างไรก็ได้ ในการลงพื้นที่ นักวิจัยได้ติดตามขอสัมภาษณ์บุคคลที่มีบทบาท/มุ่งมองต่อการจัดการศึกษาเพิ่มเติม รวมทั้งเข้าร่วมประชุมกับกรรมการสถานศึกษา รายชื่อนักปฏิบัติทั้งที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรงและโดยอ้อมดังแสดงในตาราง 4-19

นักปฏิบัติจากโรงเรียนบ้านวัววีได้จัดตั้งคณะกรรมการ แบ่งออกเป็น 5 ฝ่าย ได้แก่ (1) ฝ่ายเก็บรวบรวมข้อมูล มีหน้าที่ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับวิถีชาและสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต (2) ฝ่ายนวัตกรรม มีหน้าที่คัดเลือก ออกแบบและเรียบเรียงเนื้อหาเพื่อบรรจุไว้ในหนังสืออ่านประกอบเล่มเล็ก 7 เล่ม และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (3) ฝ่ายออกแบบบรรณาธิการ มีหน้าที่ออกแบบและจัดพิมพ์หนังสือเล่มเล็กให้สวยงามน่าสนใจสำหรับเยาวชน (4) ฝ่ายปฏิบัติ มีหน้าที่นำหนังสือเล่มเล็กและแผนการจัดการเรียนรู้ไปสอนเยาวชน พร้อมทั้งประเมินผลการเรียนรู้ และ (5) ฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่สนับสนุนของการดำเนินงานโครงการในภาพรวม

ตาราง 4-19 นักปฏิบัติโรงเรียนบ้านว่าวี

ที่	รหัสชื่อ- นามสกุล(อายุ)	การศึกษา	ภูมิลำเนา	ระยะเวลาพัก อาศัย/ทำงาน ในห้องถิน (ปี)	บทบาทในการจัด การศึกษา		ความเชี่ยวชาญพิเศษ
					ผู้บริหารสถานศึกษา	การบริหารการศึกษา	
1	VSP1 (55)	ป.โท	จ.แพร่	7			
2	VST1 (35)	ป.โท	บ้านว่าวี	35	ครู/ฝ่ายวิชาการ	การสอน การบริหารการศึกษา	
3	VST2-33	ป.ตรี-โท	-	-	ครู	การเรียนการสอน	
4	VCS1 (60)	มศ. 5	บ้านว่าวี	52	ผู้รู้/ผู้นำ	ชา การประสานงานชุมชน	
5	VCS2 (63)	ป.ตรี	บ้านว่าวี	63	ผู้รู้/ผู้นำ	การบริหารโรงเรียนจีน	
6	VCS3 (47)	ป.ตรี	ว่าวี	23	ผู้รู้/ผู้นำ	พยาบาล	
7	VCS4 (75)	-	พาง	60	ผู้รู้/ผู้นำ	ประวัติห้องถิน/ชา	
8	VCS5 (64)	-	ว่าวี	64	ผู้รู้/ผู้นำ	การปลูก/เก็บชา	
9	VCS6 (58)	ป.ตรี	เชียงราย	20	ผู้รู้/ผู้นำ	ประวัติห้องถิน	
10	VCS7 (75)	-	ว่าวี	75	ผู้รู้/ผู้นำ	ประวัติห้องถิน/ผู้นำศาสนา	
11	VCG1 (38)	ม.ปลาย	บ้านว่าวี	38	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	การปลูกชา ภาษาห้องถิน	
12	VCG2 (39)	ป.โท	อ.แม่สระบย	13	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	การบริหารโรงเรียน	
13	VCG3 (52)	ม.ปลาย	บ้านว่าวี	52	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	การปลูกชา	
14	VCG4 (35)	-	เชียงใหม่	7	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	การทำไร่ชา การเก็บชา	
15	VCG5 (41)	-	บ้านว่าวี	-	พ่อแม่/ผู้ปกครอง	-	

หมายเหตุ: V=โรงเรียนบ้านว่าวี S=บุคลากรในโรงเรียน P=ผู้อำนวยการ T=ครู C=คนในชุมชน S=ผู้รู้/ผู้นำ G=พ่อแม่/ผู้ปกครอง

โดยสรุป องค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติจากโรงเรียนบ้านว่าวีโดยใช้ผ่านองค์คณะต่างๆ เช่น คณะครู-คณะกรรมการสถานศึกษา คณะทำงาน-คณะทำงาน และคณะครู-คณะวิจัย ลักษณะการโถงโดยเช่นนี้ เกิดจากความพยายามที่จะแก้ปัญหาการผลัดใบอันเนื่องมาจากการขยายของครู ทำให้ครูส่วนใหญ่ประจำการที่โรงเรียนไม่เกิน 10 ปี (ยกเว้นครูที่เป็นคนห้องถินหรือตั้งรกรากในห้องถินซึ่งมีไม่นานมาก) และการที่โรงเรียนมีภาระงานมากต้องแบ่งงานและผลัดหน้าที่กัน เพื่อให้งานบรรลุล่วงด้วยดี โดยเน้นการเชื่อมต่องานผ่านการวางแผนงานร่วมกัน และการสื่อสารและติดตามงาน

4.3.2.2 มุ่งมองของชุมชนนักปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

ภาพของเยาวชนในบ้านว่าวีแยกออกได้เป็นสองภาพ ในภาพกว้างสำหรับครัวเรือนทั่วไป เยาวชนมีปัญหาข้อจำกัดค่อนข้างมาก ผู้ปกครองที่มีประสบการณ์เลี้ยงลูกหลานมองว่า เยาวชนสมัยนี้ไม่ค่อยเอารถ เอางานเหมือนสมัยก่อน มีนิสัยเกียจคร้าน รักความสบาย ติดเล่นเกมจากโทรศัพท์มือถือ มีพฤติกรรมเลียนแบบโซเชียลมีเดีย กล้าแสดงออก หากให้ไปช่วยเก็บชา มักมีท่าทีเกี้ยงงอน (VCS5¹⁷) ไม่เหมือนเด็กรุ่นก่อนที่มักตามพ่อแม่ออกไปทำไร่ทำสวน ชีมซับเรียนรู้วิถีชีวิตและอาชีพ ปัจจุบันเยาวชนห่างเหินจากวิถีชีวิตท้องถิน จึงมีความจำเป็นต้องนำการเรียนรู้เรื่องเหล่านี้มาสอดแทรกในการเรียนที่โรงเรียน (VCS3¹⁸) ในด้าน

¹⁷ ผู้ให้ข้อมูลตั้งระบุในตาราง 4-19

¹⁸ ผู้ให้ข้อมูลตั้งระบุในตาราง 4-19

การสื่อสาร เด็กเล็กส่วนใหญ่มีปัญหาในการใช้ภาษาไทย พูดภาษาไทยไม่ได้ เพราะเตบโตในหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่ไม่รู้ภาษาไทย อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ จึงทำให้ยากแก่การปรับตัวเข้ากับระบบการศึกษา ประกอบกับบางส่วนมีปัญหาระเรื่องสมาธิสั้น อย่างไรก็ได้ ปัญหานี้กำลังคลี่คลาย เพราะผู้ใหญ่บางส่วนเริ่มเข้าเรียน กศน. ทำให้มีความรู้มากขึ้น รู้ภาษาไทยมากขึ้น เห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น และการขันลูกหลวงมากขึ้น

ในภาพที่แอบลง เยาวชนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี ซึ่งส่วนใหญ่อารวยในพื้นที่ศูนย์กลางได้รับการอบรมให้มีค่านิยมว่า การศึกษาจะเป็นใบเบิกทางสู่ชีวิตการทำงานอาชีพที่ดี เยาวชนส่วนนี้จึงมุ่งมั่นตั้งใจเรียนทั้งในระบบและนอกระบบ เช่น การเรียนที่โรงเรียนจีนควบคู่กับโรงเรียนบ้านวารี เยาวชนที่มาจากครอบครัวที่ร่ำรวยเป็นเจ้าของโรงงานชา หรือมีเรือฯ จะได้รับการศึกษาจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมีโอกาสไปเรียนต่อในระดับปริญญาทั้งในและต่างประเทศ มืออาชีพการทำงานที่มั่นคง รายได้สูง เช่น เป็นล่ามภาษาจีน พนักงานบริษัท หรือกลั่นมาสานต่อการของครอบครัว ส่วนเยาวชนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน พ่อแม่จะดื่นวนหาเงินค่าเล่าเรียนเพื่อให้ลูกได้มีโอกาสเรียนทั้งในโรงเรียนสามัญ และโรงเรียนสอนภาษาจีนทัดเทียมกับลูกคนอื่น บางกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น มูเซอและอาข่าที่มีลูกมาก และฐานะยากจนเลือกใช้ชีวิสส่งลูกไปอยู่ที่มูลนิธิคริสต์หรือวัดพุทธเพื่อให้ลูกได้รับโอกาสทางการศึกษา ค่านิยมทางการศึกษานี้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยท่องคักรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานภาครัฐให้ทุนสนับสนุนให้เยาวชนกลุ่มอาข่าและมังได้มีโอกาสเรียนต่อในต่างประเทศในระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก ซึ่งผู้ที่เรียนจบต่างมีหน้าที่การทำงานที่ดี และส่งเงินกลับมาจุนเจือสังคมครอบครัว ทำให้เกิดเป็นตัวอย่าง เป็นความฝันที่ต้องไปให้ถึง

หากเรียงลำดับผลการเรียนของเด็กตามกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ครุภัสดอนตั้งข้อสังเกตว่า เด็กเชื้อสายจีนยุนานมักจะเรียนเก่งที่สุด รองลงมาคืออาข่า ปกาເກോສ്യു และมูเซอ ส่วนเยาวชนที่มีผลการเรียนต่ำ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหาพ่อแม่แยกทางกัน ทะเลาะเบาะแว้งถึงขั้นตอบตีกัน นักเรียนไม่ได้อยู่กับพ่อแม่แต่อยู่กับปู่ย่าตายายที่ไม่รู้ภาษาไทย นักเรียนที่ถูกส่งมาเรียนที่โรงเรียนภาษาจีนโดยพักอยู่ในหอพักทำให้เด็กมีปัญหาคิดถึงบ้าน พูดไทยไม่ได้ ต้องใช้เวลาในการปรับตัวเป็นปี โดยทั่วไปนักเรียนมีทักษะชีวิตดีมากสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โดยเฉพาะเด็กอาข่าจะเก่งมากเรื่องการเอาตัวรอด และการดูแลพื้นท้องตนเอง เช่น พาน้องซ้อนรถจักรยานยนต์มาโรงเรียน สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ นักเรียนบางส่วนมักจะหยุดเรียนเพื่อไปเก็บชา กับพ่อแม่ ทำให้เรียนไม่ทันเพื่อนคนอื่น โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาว นักเรียนจะหยุดเรียนมากเป็นพิเศษ เพราะเป็นช่วงที่ตลาดต้องการชา ครุภัสดอนตั้งไปตามตัวนักเรียนกลับมาเรียน

เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานในการเรียนรู้ คณะกรรมการสถานศึกษาและครุภัสดอนเห็นพ้องต้องกันว่า การเรียนรู้ภาษาไทยมีความสำคัญ เพราะเป็นสะพานเชื่อมสู่ความรู้ความเข้าใจในรายวิชาต่างๆ จึงมีการรณรงค์ให้ครุประจำชั้นทุกชั้นใช้เวลาอยู่ในช่วงเช้าประมาณครึ่งชั่วโมงเพื่อสอนให้นักเรียนท่องคำศัพท์พื้นฐาน นอกเหนือจากการท่องสูตรคูณและอบรมบ่มนิสัย ส่วนในช่วงเวลา 13.30-14.30 น. ครุภัสดอนเสริมรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบร่วมกับบุรุษจากการเข้ากับรายวิชาภาษาไทย เพื่อให้นักเรียนหัดอ่าน เขียนและแต่งประโยคภาษาไทย กิจกรรมการเรียนภาษาไทยดำเนินไปตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันพุธทั้งหมด ในวันศุกร์คณะกรรมการครุภัสดอนจะทำการประเมินผลประจำสัปดาห์ ห้องได้มีคะแนนเฉลี่ยรวมมากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป นักเรียนจะได้

ขนมหรือเกียรติบัตรเป็นของรางวัล (VST2¹⁹) ผลลัพธ์ของการพัฒนาภาษาไทยจึงอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้นตามลำดับ ทุกปี

นอกจากปัญหาด้านภาษาไทย นักเรียนส่วนใหญ่ขาดการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล มักรอให้ครูบอก ตรงๆ คล้ายออกคำสั่ง ปัจจุบันโรงเรียนกำลังพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยสอนให้นักเรียนใช้ผังมโนทัศน์ เพื่อฝึกคิดวิเคราะห์ และเชื่อมโยงส่วนประกอบอย่างเพื่อให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกันเป็นภาพใหญ่

ในด้านเนื้อหาการเรียนรู้บูรณาการห้องถัง นักปฏิบัติมีความเห็นว่าควรให้ความสำคัญกับเรื่อง สิ่งแวดล้อม เพราะปัจจุบันมีการบุกรุกป่าเพื่อเปิดที่ดินทำกินมาก โดยเฉพาะในกลุ่มอาช่าและมังฟันนิยมปลูกพืช เศรษฐกิจที่มีการใช้สารเคมีและยาฆ่าหญ้ากันมาก ในขณะที่กลุ่มป่าเก่าจะมีวิถีชีวิตเชิงอนุรักษ์ มีภูมิปัญญา ห้ามการตัดไม้ และห้ามการใช้สารเคมีบริเวณป่าตันน้ำ ดังนั้น นักปฏิบัติจึงมีความเห็นว่า เนื้อหาการเรียนรู้เพื่อ การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงไม่ควรเน้นแต่เวัฒนธรรมและวิถีความเป็นอยู่ เท่านั้น แต่ยังต้องรวมไปถึงการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรในห้องถังด้วย ปัจจุบันบ้านชาววิถีพายาม เน้นการผลิตชาอินทรีย์ ไร่ชาที่อยู่ใกล้ริมน้ำโพธิ์ใช้สารเคมีจะถูกปฏิเสธการรับซื้อผลผลิตชา “เรื่องนี้มีคนคือ มาตรฐานของชาหวาน” (VCS1²⁰)

นอกจากเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมแล้ว เนื้อหาการเรียนรู้ที่นักปฏิบัติเห็นว่าเยาวชนควรได้เรียนรู้ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชาววิถี คุณลักษณะของชาที่มีคุณภาพดีคือ ต้องมีกลิ่นหอม รสชาติดี สีใส่มีชุ่น และวิธีการผลิตชาตั้งแต่การปลูก การเก็บ การแปรรูป และการซองชา ในด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ผู้รู้มี ความเห็นว่า ควรเน้นให้เยาวชนเรียนรู้ทั้งวิถีตั้งเดิม และการประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์การแปรรูปและสร้าง ผลิตภัณฑ์ชาแบบใหม่ๆ “ที่ชาอ้อลัมของบ้านชาววิถีหลังเพราภารัชและเอกชนไม่ส่งเสริม...แทนไม่มี ผู้เชี่ยวชาญชาอ้อลัมเลย” (VCS4²¹) ในขณะที่ชาอุ่หลงซึ่งเป็นสายพันธุ์จากจีนกลับมีการพัฒนาและมีราคา สูงขึ้นมากกว่ากิโลกรัมละ 2,000-4,000 บาท ในการเรียนรู้ครูควรพานักเรียนไปดูงานที่โรงงานชาเพื่อจะได้มี ความรู้และนำไปพัฒนาและนำไปผลิตแพลงช์ในอนาคต โดยครูต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ก่อนที่จะออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ให้กับนักเรียน (VCP1²²) หรือครูอาจเรียนรู้ไปร่วมกับนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อครูเป็นคน นอกพื้นที่ (VST2²³)

ชุมชนนักปฏิบัติสรุปว่า การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ผ่านกระบวนการสอนโดยตรงจะทำให้เกิด การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำให้บรรลุมาตรฐานของการจัดการเรียนการสอนตามตัวชี้วัด ทางการศึกษา เพราะ “จะอย่างไร ครูก็ต้องอยู่กับตัวชี้วัดทางการศึกษา” (VST²⁴) นักปฏิบัติซึ่งเป็นครูผู้สอน มองเรื่องตัวชี้วัดในสองแง่มุม มุ่งเน้นมองว่าอาจมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างตัวชี้วัดท้องถังเพิ่มเพื่อให้ สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน แต่อีกมุมหนึ่งมองว่าตัวชี้วัดอาจไม่ใช่ปัญหาเพราะเป็นตัวชี้วัดกำหนดกรอบไว้

¹⁹ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-19

²⁰ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-19

²¹ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-19

²² ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-19

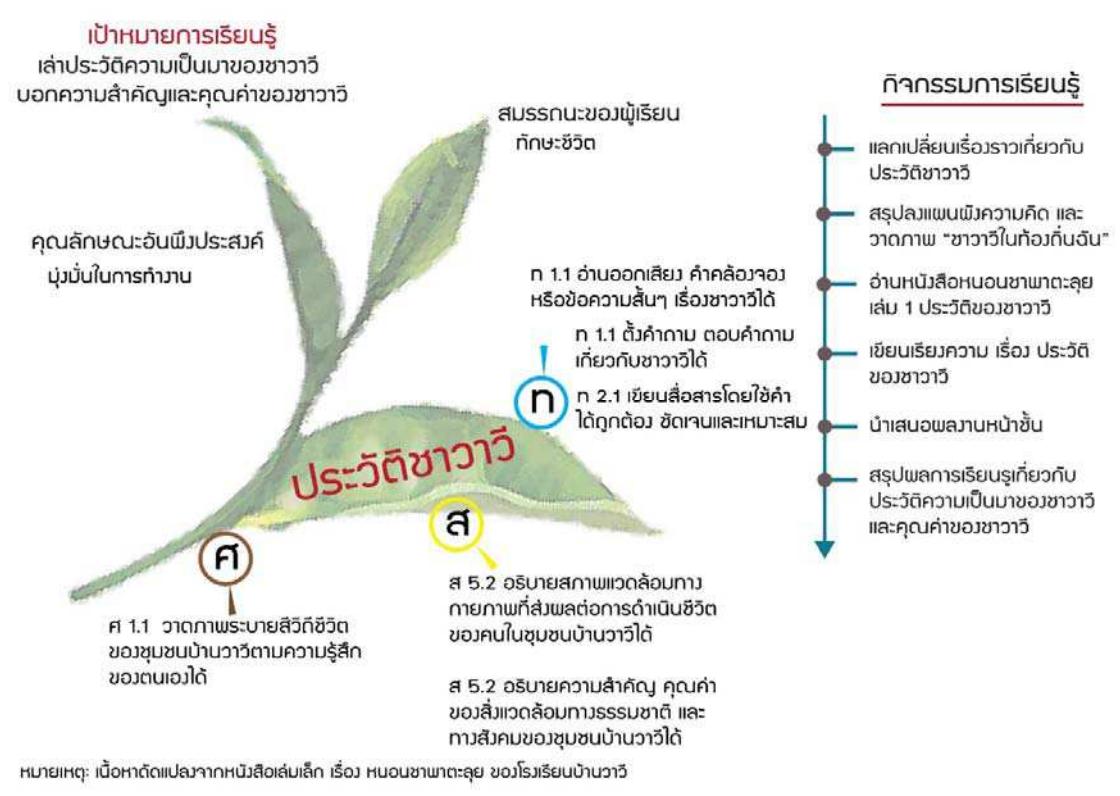
²³ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-19

²⁴ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-19

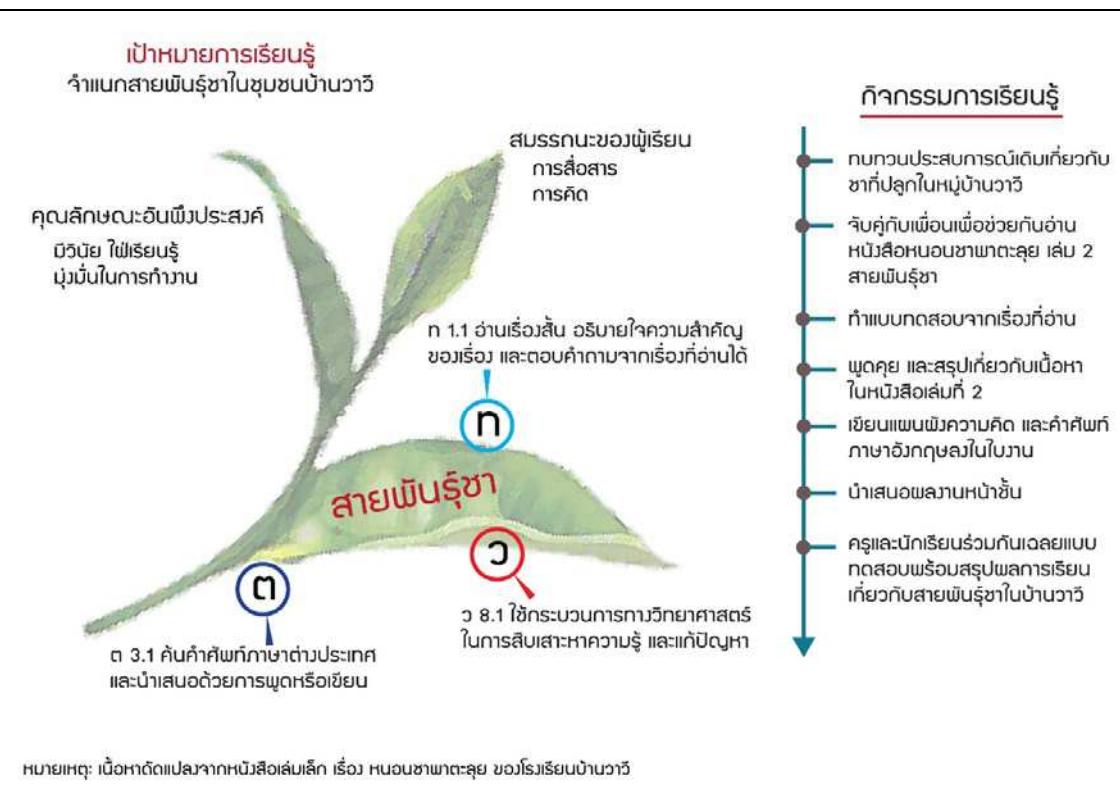
เพียงกว้างๆ ครุยังมีอิสระในการออกแบบการเรียนรู้บูรณาการ แต่ปัญหาน่าจะอยู่ที่การออกข้อสอบ O-NET และ NT ที่ถูกครอบงำโดยส่วนกลาง ดังนั้น ควรเปิดพื้นที่ให้กลุ่มโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน มีโอกาสส่งตัวแทนร่วมออกข้อสอบด้วย

4.3.2.3 บทบาทของนักปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้นิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

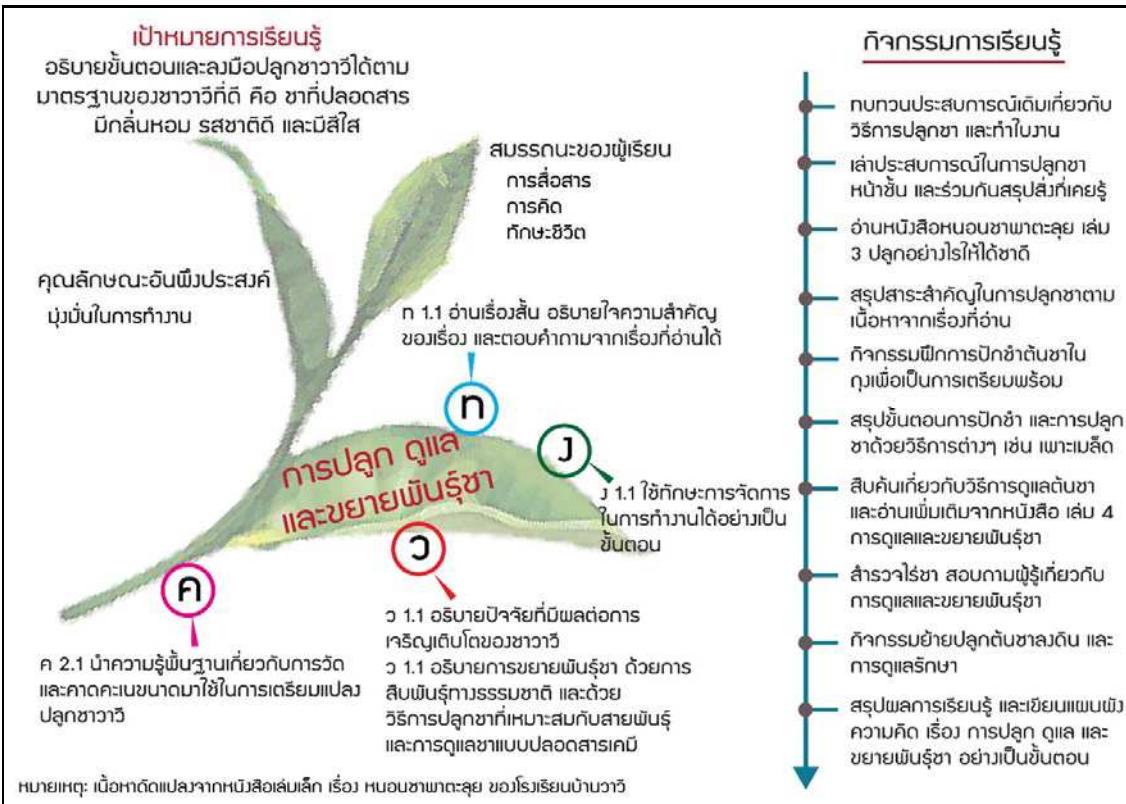
การออกแบบการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของโรงเรียนบ้านชาววีดำเนินไปอย่างเป็นระบบ เริ่มจาก การประชุมบุคลากรครุ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อผลิตชุดหนังสือเล่มเล็กจำนวน 7 เล่มเรื่อง “หนองชาพาตะลุย” ประกอบด้วยเรื่อง ประวัติชาววี สายพันธุ์ชา ปลูกอย่างไรให้ได้ชาดี การคูดและขยายพันธุ์ชา การเก็บเกี่ยวชา ผลิตภัณฑ์จากชา และชาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับ 2 ช่วงชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ ประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยบูรณาการกับกลุ่มสาระแกนกลางทั้ง 8 กลุ่มได้แก่ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา พลศึกษา ศิลปะ และการงานอาชีพ รวมทั้งการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้แก่ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงานเป็นทีม อยู่อย่างพอดี สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ได้แก่ การสื่อสาร การคิด การตั้งคำถาม/การหาคำตอบ และทักษะชีวิต ดังแสดงในภาพ 4-11 (1-6)

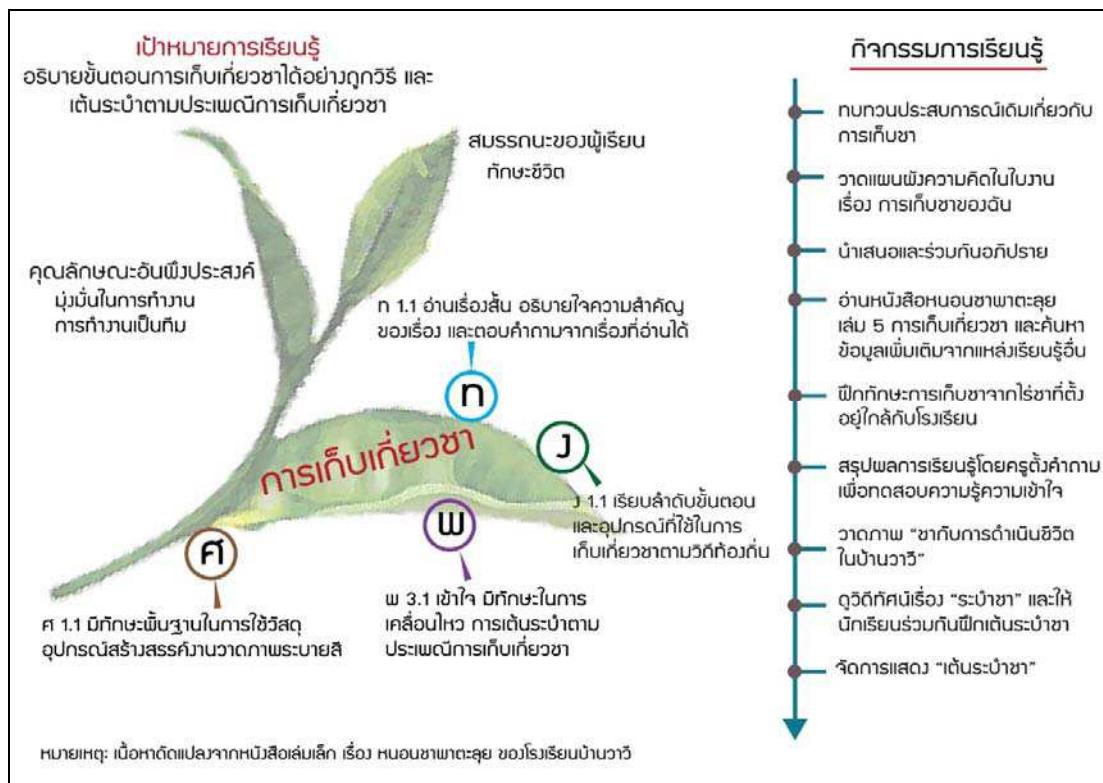
ภาพ 4-11 (1) หลักสูตรหนอนชาพะตะลุย: ประวัติชาววี

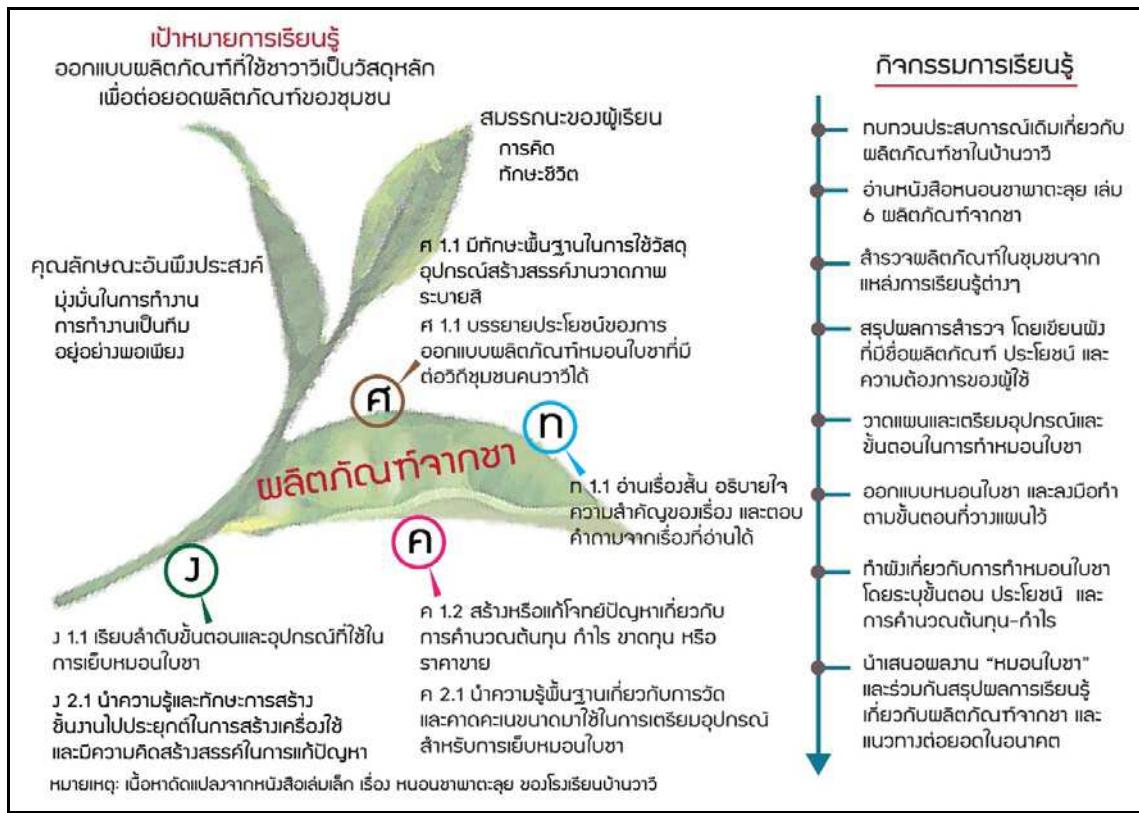
ภาพ 4-11 (2) หลักสูตรหนอนชาพะตะลุย: สายพันธุ์ชา

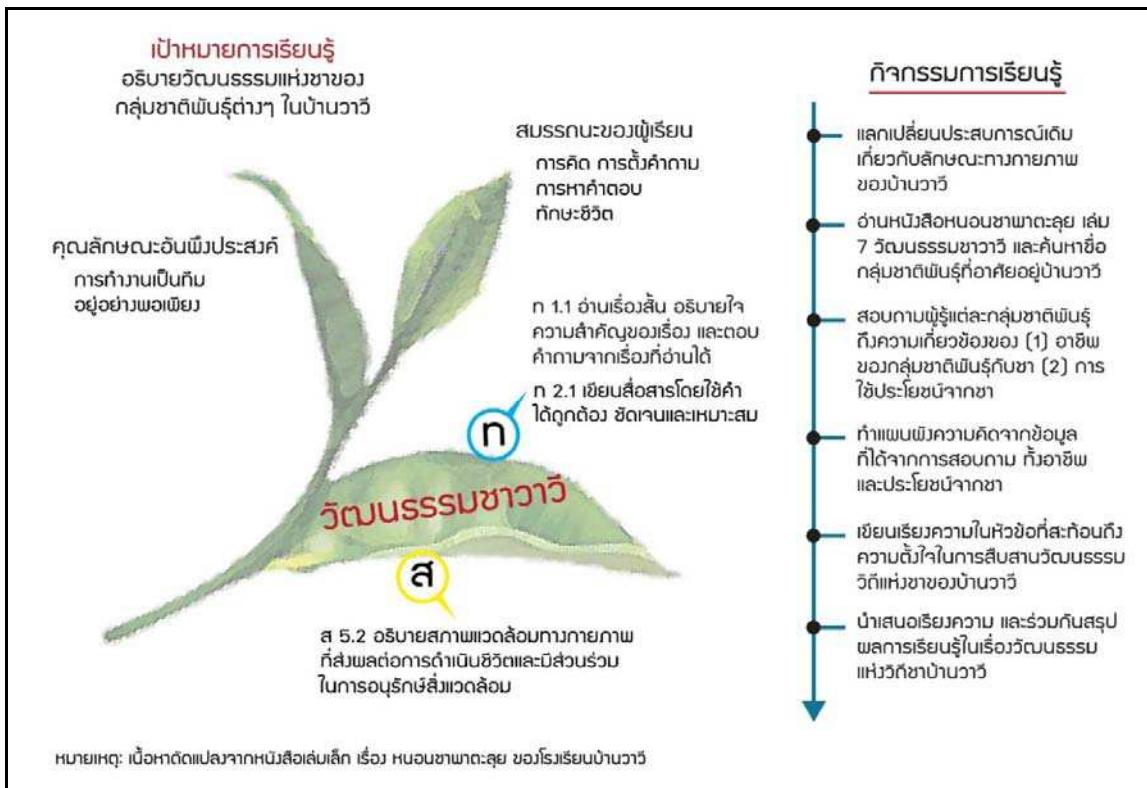
ภาพ 4-11 (3) หลักสูตรหนอนชาพาตะลุย: การปลูก ดูแลและขยายพันธุ์ชา

ภาพ 4-11 (4) หลักสูตรหนอนชาพาตะลุย: การเก็บเกี่ยวชา

ກາພ 4-11 (5) ທັດສູງຮ່ອນຈາກຕະລຸຍ: ພລິຕກຳນົມທີ່ຈາກຈາກ

ภาพ 4-11 (6) หลักสตรุนของชาพะตะลัย: วัฒนธรรมชาวว้าวี

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้โครงการวิจัย จัดเฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้กับนักเรียนที่เลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดเท่านั้นเพื่อความเหมาะสมในการบริหารจัดการโครงการวิจัย โดยมีการมอบหมายให้ครูผู้สอน 5 คนที่เป็นครูประจำตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นผู้ดำเนินการสอน โดยยึดสาระในหนังสือเล่มเดิมๆ คือ “หนอนชาพาตะลุย” ทั้ง 7 เล่มเป็นเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ จากการสังเกตการณ์ พบร่วมกับครูผู้สอนเน้นการจัดการเรียนรู้ภายใต้ห้องเรียนเป็นหลัก โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ให้นักเรียนอ่านหนังสือเล่มเดิม ทำใบงาน การตอบคำถาม การเขียนผังความคิด และเขียนเรียงความ มีการผลิตชิ้นงานหม้อนใบชา การเต้นระบำชา การเก็บใบชาจากสวนชาของโรงเรียน และการนำเสนองานหน้าชั้นเรียน

การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติ สามารถสรุปกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างความรู้นิเวศ วัฒนธรรมของเยาวชนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและบทบาทของนักปฏิบัติแต่ละกลุ่มในระหว่างการดำเนินโครงการ ดังแสดงในตาราง 4-20

ตาราง 4-20 บทบาทของนักปฏิบัติในกระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้	ผู้บริหาร สถานศึกษา	กรรมการ สถานศึกษา	ครุผู้สอน	ผู้รู้/ผู้นำ ในชุมชน	พ่อแม่/ ผู้ปกครอง	เยาวชน
1. กำหนดขอบเขตนิเวศ วัฒนธรรมท้องถิ่น	เลือกหัวข้อ	เสนอแนะประเด็นการ เรียนรู้ “วิถีแห่งชา”	แทรกประเด็นหัวข้ออย่างเพื่อ จัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชน	เสนอแนะประเด็น การเรียนรู้ “วิถีแห่งชา”	สนับสนุน	-
2. กำหนดคณฑ์ทำงาน กระบวนการทำงาน/ ออกแบบสั้าง	ประชุมบุคลากร/กำหนด กระบวนการทำงาน/ ออกแบบสั้าง	-	ร่วมประชุม เสนอความ คิดเห็นและปฏิบัติตามคำสั่ง	-	-	-
3. เก็บข้อมูล	ติดตามงาน/เป็นที่ปรึกษา เสนอแนะ/อำนวยความ สะดวก	ให้ข้อมูลแก่ครู	เก็บข้อมูลโดยทำงานเป็น ทีมๆละ 4 คน แบ่งออกเป็น 7 เรื่อง	ให้ข้อมูลแก่ครู	ให้ข้อมูลแก่ครู	-
4. สร้างนวัตกรรม	ติดตามงาน/เป็นที่ปรึกษา เสนอแนะ/อำนวย ความสะดวก	ให้คำแนะนำ / ข้อเสนอแนะ	วิเคราะห์สาระสำคัญ จัดหมวดหมู่เพื่อแบ่งบทเรียน เรียบเรียงเนื้อหา	-	-	-
5. จัดทำหนังสือเล่มเล็ก	ติดตามงาน/เป็นที่ปรึกษา เสนอแนะ/อำนวย ความสะดวก	-	ออกแบบ/จัดพิมพ์หนังสือ	-	-	ทดลองอ่านเพื่อ ปรับปรุงรูปเล่ม
6. ปฏิบัติการสอน	ตรวจแผนการสอน/ ให้ข้อเสนอแนะ	-	จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และลงมือจัดกิจกรรม (5 คน)	-	-	ปฏิบัติตามแผนการ เรียนรู้/ทำงาน
8. ประเมินผลการเรียนรู้	-	-	ออกแบบวิธี กำหนดเกณฑ์ และประเมินผล	-	-	เป็นผู้ดูกประเมิน

4.3.3 การเรียนรู้ของเยาวชน

4.3.3.1 เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

จากการประชุมร่วมกับผู้บริหารและครูสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง “หนอนชาพาตะลุย” สำหรับนักเรียน 2 ช่วงชั้นคือ ช่วงชั้น ป.1-3 และ ป.4-6 จะทำให้มีจำนวนนักเรียนเข้าร่วมโครงการมากเกินกว่าที่จะบริหารโครงการวิจัยได้ จึงเลือกเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกนักเรียนประกอบด้วย ความสมัครใจของนักเรียน ความเห็นชอบของพ่อแม่ผู้ปกครอง ความสามารถในการพูด สื่อสาร ความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา นักเรียนที่เรียนภาษาจีนและไม่เรียนภาษาจีน นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยมี 8 คนดังแสดงในตาราง 4-21

ตาราง 4-21 เยาวชนโรงเรียนบ้านว่าวที่เข้าร่วมโครงการ

ที่	นามแฝง	ชั้น	ชาติพันธุ์	บ้าน/ที่พัก	ศาสนา
1	ดา	ป.5	อาขา	บ้าน	คริสต์
2	ม่อน	ป.5	จีนยูนาน/มุเชอ	บ้าน	อิสลาม
3	แพน	ป.5	เย้า/จีนยูนาน	บ้านตายาย	พุทธ
4	ษา	ป.5	อาขา	บ้าน	คริสต์
5	อุ่ม	ป.5	เย้า	บ้านตายาย	คริสต์
6	อ้อม	ป.5	เย้า	บ้านตายาย	คริสต์
7	อาจวิ้ง	ป.5	จีนยูนาน	บ้าน	พุทธ
8	ปูก็อก	ป.5	ไทยวน/ปกาเกोষณ์	บ้านป้า	พุทธ

4.3.3.2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชน

ในการวิจัยเชิงเรื่องเล่า สามารถรวมข้อมูลคุณสมบัติของเยาวชน แบบแผนการสร้างความรู้และความหมายที่เยาวชนแต่ละคนให้ต่อประสบการณ์การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม ดังตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชน ในกล่อง 3

กล่อง 3 ตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์จากโรงเรียนบ้านชาวี

เรื่องเล่าของแพน

เด็กหญิงกลุ่มชาติพันธุ์夷้า ตัวเล็กอวบผิวสีแทน ต่างจากเด็กส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่มีผิวขาวเหลือง ด้วยหน้าตาขี้มั่ยมั่ย แวดล้อมด้วยภาษาที่ไม่เป็นประกาย บุคลิกดี พูดจาฉลาดน่าน ไม่ตื่นตระหนกเมื่อต้องพูดต่อหน้าผู้อื่น แพนจึงได้รับเลือกเป็นประชาสัมพันธ์โรงเรียน เรอคีย์ชนการแข่งขันพูดภาษาจีนระดับประเทศ แพนเล่าไว้ว่าชอบเรียนวิชาภาษาไทยที่ครูมักให้อ่านกลอนและวรรณคดีนอกจากนั้น เเรอยังใช้เวลาว่างในการฝึกอ่านหนังสือด้วยตัวเองอย่างสม่ำเสมอ แพนมองเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการมีทักษะด้านภาษา “หนูอ่านหนังสือได้ ก็อ่านภาษาไทยให้ตัวเองได้...หนูอยากเป็นไกด์เหมือนน้า ก็ต้องพูดให้เก่งๆ ห拉ຍภาษาฯ” เเรยก็ติดว่าการเป็นไกด์ท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้มากพอที่จะนำมาเลี้ยงดูตัวอย่างเพื่อตอบแทนบุญคุณ

แพนมีแม่เป็นคน夷้า และพ่อเป็นเจนยูนาน นับถือศาสนาพุทธ เเรอยกิตและเติบโตที่บ้านปางภูเสียงซึ่งตั้งอยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณ 5 กิโลเมตร โดยมีตាមายเป็นผู้เลี้ยงดู เพราะพ่อแม่ไปทำงานรับจ้างที่ร้านอาหารในจังหวัดเชียงใหม่ แพนมีประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับวิถีแห่งชา รู้วิธีการและมีทักษะในการเก็บชา เเรอยเล่าไว้ว่า “ชาอัสสัมเก็บง่าย แต่ถ้าเป็นชาใต้หัวน้ำ ก้านใบค่อนข้างแข็ง เวลาเก็บใบชาจะรู้สึกเจ็บนิ้ว” นอกจากนั้น เเรอมีความรู้ค่อนข้างมาก เกี่ยวกับขั้นตอนการปลูกชาและขั้นตอนการทำเมี่ยงที่คน夷านิยมรับประทาน

ด้วยพรสวรรค์ของนักสื่อสาร ในการเรียนรู้เรื่อง “หนอนชาพาตะลุย” เเรอยังเน้นเก็บ

ข้อมูลและประสบการณ์เพื่อการสื่อสารเป็นสำคัญ เเรอสามารถรับและจดจำข้อมูลได้อย่างละเอียด ประมวลผลเพื่อหาใจความสำคัญ ลดthonคำพูดและเรียบเรียงเพื่อการสื่อสารได้อย่างชัดเจนด้วยประโยชน์ที่เข้าใจได้ง่าย ใบงานการเขียนผังความคิดของเรอค่อนข้างสมบูรณ์ สามารถสรุปเนื้อหาของหนังสือเล่มเล็กทั้ง 7 เล่มได้ในหนึ่งหน้ากระดาษ ซึ่งไม่มีเยาวชนคนใดในกลุ่มที่ทำได้ เเรօอธิบายว่า “การเขียนสรุปความ มีทั้งใช้คำที่มาจากในหนังสือ และคิดคำใหม่ขึ้นมาเอง” สะท้อนให้เห็นว่าเรอมีทักษะด้านการเขียนที่ดีมาก

นอกจากการพูดและเขียน แพนยังสามารถประยุกต์วิธีการสื่อสารได้หลากหลาย เช่น การสอนผ่านกิจกรรมที่สนุกสนาน การทำหนังสืออ่านเล่น หรือการแสดงละครซึ่งเป็นเรื่องที่เรอถนัดมาก แพนอธิบายว่าหากต้องเผยแพร่ความรู้นิเวศวัฒนธรรมวิถีแห่งชาให้กับรุ่นน้อง เเรอจะใช้สื่อการละคร โดยเลือกบทบาทต่างๆ ให้กับเพื่อนโดยคิดถึงบุคลิกลักษณะของเพื่อน “หนูจะแสดงเป็นลุงอินสอน เพราะหนูพูดเก่งกว่าเพื่อน จะให้ปูกปึก เป็นหนอนน้อย เพราะเป็นคนช่างสงสัย อาจวิงเป็นหนอนตากล้อง เพราะมีโทรศัพท์มือถือและชอบถ่ายภาพ อุ้มเป็นหนอนผู้กำกับ เพราะพูดเป็นอ้อมเป็นต้นชา เพราะชอบการแสดง ม่อนเป็นต้นชาหล้ายต้น เพราะชอบเต้นและกล้าแสดงออก ส่วนดาและชาให้เป็นคนเก็บชา เพราะทั้งสองคนเก็บชาเป็นประจำ” เมื่อแพนพูดจบ เเรอย้ำว่ารู้สึกมั่นใจว่า “หนูสามารถเป็นผู้สื่อสารวิถีแห่งชาที่ดีได้”

แพนเข้าถึงความรู้โดยการต่อขยายความรู้เดิมให้มีความละเอียดยิ่งขึ้น เเรอสามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ แพนเล่าไว้ว่าการเรียนเรื่องการปลูกและดูแลต้นชา

ເຮືອໄດ້ຮັບຄວາມຮູ້ໃໝ່ວ່າສາມາຮັດປຸລົງຈາໂດຍການເພາະເມີນຕີ ທີ່ຜ່ານມາເຮັດເຄຍເຫັນແຕ່ການປຸລົງໂດຍໃຊ້ຕັນກລ້າ ເຊັ່ນເດີຍກັບເຮືອງສາຍພັນຮູ້ຈາ ເຮັດລ່າວ່າວ່າ “ທັງໆ ທີ່ເປັນຄວາມວັງ ແຕ່ໜູ້ໄມ່ເຄຍຮູ້ວ່າຈາວັດສັນຄົວຈາທົ່ວອງດື່ນຂອງບ້ານວັງ...ໜູ້ຮັກແຕ່ຈາອຸ່່ຫລົງ” ສ່ວນເຮືອງວັນນະນຳຮຽນການດື່ມຈາ ເຮັດເລົວວ່າ “ໜູ້ເພິ່ງຮູ້ວ່າການດື່ມຈາດີກວ່ານໍ້າປັດໆ ເພຣະທຳໃຫ້ຮູ້ສຶກສັດ໌ນີ້” ເຮັດເລົວວ່າສາມາຊີກໃນຄຣອບຄຣວ່ອງເຮອມກັດ໌ນີ້ແຕ່ນໍ້າປັດໆ ເຮືອໄດ້ເຮືອງຮູ້ວ່າຄວາມວັງສ່ວນໃຫ້ຢູ່ດື່ນນໍ້າຈາເປັນປະຈຳ ແລະຈະເສີ່ງຟ້ານໍ້າຈາຕ້ອນຮັບແຂກທີ່ມາເຍື່ອມບ້ານ ເຮອຕັ້ງໃຈຈະນຳເຮືອງນີ້ໄປບອກເລ່າໃຫ້ຕາຍາພັງເຝື້ອພາກເຂາຈະຫັນມາດື່ມຈາແລະໃຫ້ນໍ້າຈາຕ້ອນຮັບແຂກບ້ານ

ນອກຈາກການເປີດຮັບຄວາມຮູ້ໃໝ່ແລ້ວ ແພນຍັງເປີດຮັບປະສົບການນີ້ໃໝ່ ເຊັ່ນ ການເຕັ້ນຮະບໍາຈາແພນເລົວວ່າເຄຍເຫັນຈາວບ້ານເຕັ້ນຮະບໍານີ້ໃນງານເທິກາລ ແຕ່ເຮືອໄມ່ເຄຍເຕັ້ນສັກຮັ້ງ “ພວໄມ່ເຄຍເຕັ້ນກີເຕັ້ນໄມ່ເປັນ” ເມື່ອຄຽງຜັ້ນກິຈກະນົດເປີດເພັລ ພຣ້ອມກັບໃຫ້ອາຈີ້ງແລະປຶກປຶກເປັນຜູ້ນໍາເຕັ້ນຮະບໍາຈາແພນຈຶ່ງມີອາກສາໄດ້ຝຶກເຕັ້ນຮະບໍາຮັ້ງແຮກ ເຮັດເລ່າພຣ້ອມຮອຍຍື້ມທີ່ສື່ອຄົງຄວາມສນຸກສනາຂອງກິຈກະນົດໃນຮັ້ງນັ້ນ

ແພນມອງວ່າປະສົບການນີ້ເຮືອງຮູ້ນິເວສວັນນະນຳຮຽນຄົ້ນນີ້ ທຳໃຫ້ເຮືອເຂົ້າໃຈຈິວຕຣອບຕົວ

4.3.3.3 ລົກການເຮືອງຮູ້ຂອງເຢາວ່ານ

ຈາກການປະເມີນຜົນການເຮືອງຮູ້ຂອງເຢາວ່ານເປົ້າຍບໍ່ເຖິງກ່ອນແລະຫລັງເຮືອງຮູ້ດັ່ງແສດງໃນຕາງໆ 4-22 ພບວ່າເຢາວ່ານທັງ 8 ດົກ ມີຜົນການເຮືອງຮູ້ເພີ່ມຂຶ້ນອ່າຍມື້ນຍສຳຄັງທາງສົດີທັງ 7 ທັງໝົດ ໂດຍມີຄະແນນເພີ່ມຂຶ້ນສູງສຸດຈົນຄົງຕໍ່ສຸດແຍກເປັນ 4 ກລຸມຕາມລຳດັບດັ່ງນີ້ (1) ທັກະະໃນການນຳທັກະທາງວິຊາການທາງໜັກສູງແກນກລາງມາໃຊ້ໃນການເຮືອງຮູ້ນິເວສວັນນະນຳຮຽນໂດຍເກີນທີ່ການປະເມີນປະກອບດ້ວຍ ຄວາມສາມາຮັດໃນການນຳປະສົບການນີ້ເດີມເກີ່ຍກັບວິທີແຫ່ງໝາມບູຮານການກັບຄວາມຮູ້ໃນຮຽນວິຊາຜ່ານການທຳກິຈກະນົດແລະໃບງານ (2) ທັກະະໃນການສ້າງຄວາມຮູ້ດ້ານນິເວສວັນນະນຳຮຽນໂດຍເກີນທີ່ການປະເມີນປະກອບດ້ວຍ ຄວາມສາມາຮັດໃນການສອບຄວາມຮູ້ດ້ານນິເວສວັນນະນຳຈາກຜູ້ຮັກໃນທົ່ວອິນ ອ້ອງກັບຜູ້ປົກປອງ ທັນຄົດໃນການນຳຕາມເອງຍ່າງເທົ່າທັນ ໂດຍເກີນທີ່ການປະເມີນປະກອບດ້ວຍ ຄວາມຮູ້ໃນວິທີແຫ່ງໝາວັງແລະທັກະະໃນການດຳເນີນຂີວິດ ໂອກສາທີ່ຈະດຳເນີນຂີວິດໄດ້ຍ່າງ

ນາກຂຶ້ນ ທຳໃຫ້ເຮອຕຣະහັນກົງຄວາມຈຳເປັນທີ່ຈະຕ້ອງອນຸຮັກຍສິ່ງແວດລ້ອມມາກຂຶ້ນໂດຍການລົດການໃຊ້ປຸ່ຍເຄມີ ເຮືອເຮີ່ມອຍາກໃຫ້ຄົນທຳໄຮ່ຈາໃນບ້ານວັງທັນມາໃໝ່ປຸ່ຍໜັກແທນ ເພຣະຈະທຳໃຫ້ໝາວັງປລອດສາຣີພິພະລົມກາພເພີ່ມຂຶ້ນ ເຮືອອາຍາກສື່ອສາຮເຮືອງເຫຼັກນີ້ ເພີ່ມສືບສານວິລືແຫ່ງໝາ

ຄວາມໝາຍຂອງປະສົບການນີ້: ທຳໃຫ້ເຂົ້າໃຈຈິວຕຣອບຕົວ ຮູ້ຈັກອນຸຮັກຍສິ່ງແວດລ້ອມ ເຫັນບທບາຫຂອງຕົນອອງໃນການເປັນນັກສື່ອສາຮເພີ່ມສືບສານວິລືແຫ່ງໝາ

ແບບແຜນການເຮືອງຮູ້: ການສ້າງຄວາມຮູ້ເພື່ອການສື່ອສາຮໃນຮູ່ປະບຸບັນດາ (ຮັບ-ຈຳ-ຍ່ອຍ-ເຮີບເຮີຍ) ການຂໍຍາຍຄວາມຮູ້ໃໝ່ເຫັນເລື່ອດັບແລະຫັດເຈັນຂຶ້ນ ການຈຳແນກຄວາມແຕກຕ່າງໆຮ່ວ່າງຄວາມຮູ້ເດີມແລະຄວາມຮູ້ໃໝ່ ການເຮືອງຮູ້ທັກະະຈາກເພື່ອນ

ປັຈຈີຍທີ່ເກີ່ຍ່າງໝູ້: ຄວາມສາມາຮັດໃນການສື່ອສາຮ ແລະ ກາຍຍ່ອຍຂອມລືພື້ນການສື່ອສາຮ ທັກະະທາງການ ແນວທາງການສ້າງສຽງການເຮືອງຮູ້: ການຈັດກິຈກະນົດໃຫ້ສ້າງຄວາມຮູ້ຜ່ານປະສົບການນີ້ຕຽບເພື່ອສ້າງ“ສາຮ”ຂອງຕົນອອງແທນການຮັບຈາກຜູ້ອື່ນ ການພັນນາດ້ານບຸກລິກກາພແລະຈັງຫວາງການພູດ

มั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้ โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความรู้เชิงวิชาการและความสามารถในการต่อยอดผลิตภัณฑ์ชาววีสู่สังคมในวงกว้าง (3) ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การอธิบายความเป็นมาของชาววี การจำแนกสายพันธุ์ชา การลงมือปลูกและเก็บเกี่ยว และการออกแบบผลิตภัณฑ์จากชาววี (4) ความตระหนักในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การอธิบายความสำคัญหรือคุณค่าของชาววี และวัฒนธรรมแห่งชาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในบ้านวี ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนาและสืบทอดวิถีแห่งชาววี นักปฏิบัติที่เป็นครูผู้สอนประเมินตนเองว่า ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเยาวชนน้อยในเกณฑ์ “ดีแต่ยังไม่พอ...หากให้คะแนนก็อยู่ที่ 8/10” เพราะมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและการหน้าที่อื่นๆ นอกเหนือจากการนี้ที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งนักปฏิบัติแสดงความตั้งใจที่จะปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

ตาราง 4-22 ผลการเรียนรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านวี จำนวน 8 คน

หัวข้อ	คะแนน (ค่าเฉลี่ยฐาน) ¹		จำนวน ²			Z ³
	ก่อน (ก)	หลัง (ล)	ก>ล	ก<ล	ก=ล	
1. ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.5	8.0	0	8	0	-2.555***
2. ความตระหนักรู้ในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม	5.0	8.5	0	8	0	-2.539***
3. ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม	5.5	8.5	0	8	0	-2.539***
4. ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม	6.0	9.0	0	8	0	-2.588***
5. ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการ (ตามหลักสูตร แกนกลาง) มาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม	5.0	8.0	0	8	0	-2.636***
6. ทัศนคติในการนำตนเองอย่างเท่าทัน	5.0	8.0	0	8	0	-2.588***
7. โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้	6.0	8.5	0	8	0	-2.588***

หมายเหตุ:

¹ ค่าน้อยฐานคะแนนผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการเรียนรู้ร่วมกิจกรรมการเรียนนิเวศวัฒนธรรม (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด)

² จำนวนเยาวชนที่มีผลการเรียนรู้ก่อนการเรียนนิเวศวัฒนธรรมมากกว่า ($g>l$) มีผลการเรียนรู้หลังการเรียนนิเวศวัฒนธรรมมากกว่า ($g<l$) และ มีผลการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลังการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเท่ากัน ($g=l$)

³ ค่า Z statistics การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank test *** $p<0.001$

4.3.4 ความหมายของประสบการณ์การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เยาวชนโรงเรียนบ้านวีทั้ง 8 คน เป็นรายบุคคลและรายกลุ่มเกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ในเชิงผลลัพธ์ เยาวชนได้สะท้อนความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม รวม 6 ความหมาย ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังแสดงในภาพ 4-12 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายกี่สัมพันธ์กับบริบทชีวิต [CM]

CM1 ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว

CM2 ความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมก้องด้น

CM3 ความตระหนักในศักยภาพของตนเองในการบ่มล่วงร่วงสืบสานนิเวศวัฒนธรรม

CM4 หลักคิดในการดำเนินการงานอาชีพ

ความหมายด้านการเรียนรู้ [LM]

LM2 เชื่อมโยงการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเข้ากับสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลาง

ความหมายด้านสังคม [SM]

SM1 เกิดทักษะการสังคมก้าวเดินเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน

SM2 บูรณาการพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมก้าวเดินอย่างมีความรับผิดชอบ

ภาพ 4-12 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม

ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนบ้านชาววี

ความหมายกลุ่มที่ 1 ความหมายที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิต (Life Contextual Meanings -- CM) ประกอบด้วย 4 ความหมายดังนี้

CM1 ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว

เยาวชนเข้าใจชีวิตรอบตัวมากขึ้น เริ่มมองเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น รับรู้เรื่องราวและที่มาของวิถีชีวิตท้องถิ่น ชา อ้อมและอุ้มเห็นพ้องกันว่าประสบการณ์การสร้างความรู้ครั้งนี้ช่วยให้เข้าใจชีวิตรอบตัวมากขึ้น เนื้อหาที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชาเป็นเรื่องคุ้นชินในระดับที่สามารถเข้าใจหรือรู้สึกได้รวดเร็ว ไม่ต้องใช้ความคิดมากเหมือนในบทเรียนในเรื่องที่ไกลตัว เยาวชนมีความพึงพอใจที่จะเรียนเรื่องนี้ “อย่างเรียนแต่เรื่องชา... เรียนเรื่องชาใช้ความรู้สึก... ทุกขอบที่สุดเวลาได้เรียนเรื่องชา” แม้เยาวชนจะมีประสบการณ์ ความรู้ ทักษะและวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการปลูกหรือการเก็บชามาก่อน แต่เมื่อยouthเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ เยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับวิถีแห่งชาที่ละเอียดขึ้น สามารถเชื่อมโยงความรู้โดยมีมุมมองที่กว้างขึ้น ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชาได้หลายมิติมากขึ้น เช่นที่เขาอธิบายว่า นอกจากการดื่มชาไว้จะทำให้สุขภาพแข็งแรงแล้ว เขายังมองเห็นมิติทางสังคมที่แฝงอยู่ในการดื่มชาด้วย “พอถึงฤดูหนาว ชาวบ้านก็ค่อยๆ จิบน้ำชาด้วยกัน”

CM2 ความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

เยาวชนเกิดและเติบโตในครอบครัวและชุมชนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวกับข้องกับชา ทำให้เยาวชนซึ่งซับวิถีปฏิบัติและมองเห็นคุณค่าของชาในมิติของเศรษฐกิจชุมชนเป็นหลัก การได้รับประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ทำให้เยาวชนขยายมุ่งมองเกี่ยวกับชา มองเห็นคุณค่าของชาในมิติของสิ่งแวดล้อมและสังคมเพิ่มเติม เกิดความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดของตนเองและการได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แพน ชา และอ้อมสะท้อนภาพการมองเห็นคุณค่าของวิถีจากการผลิตชาโดยเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ “ชาવารีตีที่สุด เพราะปลอดสารพิษ...ภูมิใจไร้ชาของตัวเอง ที่เป็นส่วนหนึ่งในการผลิตชาไว...ชาไวไม่มีวันหมด เพราะไร่ฯ ก็ชอบ”

เยาวชนมองเห็นความจำเป็นของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการไม่ใช้สารเคมีในไร่ชา หรือการเพื่อร่วงการคุกคามไร่ชาจากปัญหาการขยายตัวของประชากร การเรียนรู้เรื่องการปลูกและดูแลชา มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้เยาวชนหันมาตระหนักรถึงความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น แผนแสดงความคิดเห็นว่า เมื่อเรอรู้ข้อเสียของการใช้ปุ๋ยเคมี เรอจึงอยากแนะนำให้คนทำไร่ชาในบ้านวารวิให้หันมาใช้ปุ๋ยหมักแทน เพราะจะทำให้ชาววารีปลอดสารพิษและมีคุณภาพเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับชาที่กล่าวว่า “การปลูกชาที่ดี ต้องไม่ใช้ปุ๋ยเคมี แต่ควรใช้ปุ๋ยหมักแทน” ในขณะที่ อุ้มตั้งข้อสังเกตว่า หากคนวารีไม่ช่วยกันดูแลรักษาต้นชาไว้ ในอนาคต ต้นชา ก็อาจหมดไป เพราะปัจจุบันมีคนมากขึ้น มีการก่อสร้างบ้านเรือนเพิ่มขึ้นซึ่งอาจส่งผลทำให้พื้นที่ไร่ชาหายไป เกี่ยวกับปัญหาเรื่องนี้ เรอก็ยังไม่รู้ว่าต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขได้อย่างไร คงได้แต่เฝ้าระวัง

CM3 ความตระหนักในศักยภาพของตนเองในการมีส่วนร่วมสืบสานนิเวศวัฒนธรรม

ทั้งในแง่ของการบอกรเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการเก็บชา ประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับชา และทักษะการเก็บชา ประสบการณ์การเรียนรู้ครั้งนี้ทำให้เยาวชนมีความรู้ที่ขัดเจนขึ้น ทำให้เยาวชนต้องการสื่อสารวิถีชาให้ผู้อื่นรับทราบ ตัวอย่างเช่น แผนซึ่งมีทักษะการสื่อสารที่ดี รับฟังและจดจำรายละเอียดได้อย่างเป็นขั้น เป็นตอน สามารถเลือกคำหรือสร้างประโยคที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างชัดเจน มีใจรักที่จะถ่ายทอด หรือส่งต่อความรู้ที่ตนเองได้รับสู่ผู้อื่นด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น การบอกรเล่า การแสดงบทบาทสมมติ หรือการสาธิต เยาวชนบางคนมั่นใจว่าสามารถสืบสานวิถีปฏิบัติงานเกี่ยวกับชาได้ เช่นในกรณีของดา ที่เล่าว่าเธอ มั่นใจว่าจะสามารถเป็นนักเก็บชาที่ดีได้ และพัฒนาตนเองจากผู้รับความรู้ไปสู่การเป็นผู้สอนได้ โดยเรอจะใช้วิธีการถ่ายทอดโดยการทำให้ดูเป็นแบบอย่าง เรอกล่าวว่า “ถ้าอยากเป็นนักเก็บชาที่ดี ต้องศูนย์สอนวิธีการเก็บ และต้องแต่งตัวให้เหมาะสมกับการเก็บชา”

CM4 หลักคิดในการดำรงชีวิตด้านการงานอาชีพ

ในการเรียนรู้ครั้งนี้ เยาวชนมองเห็นแนวคิดเกี่ยวกับการงานอาชีพ ม่อน อ้ม และดาวซึ่งเป็นเด็กที่มีหัวคิดทางด้านธุรกิจและสนใจสาระการเรียนรู้การงานอาชีพเป็นพิเศษ สะท้อนให้เห็นว่าตนสามารถสร้างรายได้โดยการ spas ต่ออาชีพดังเดิมของครอบครัวซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิต เก็บเกี่ยว และแปรรูปชา หรือใช้ทักษะงานฝีมือที่ได้เรียนรู้ในการสร้างชิ่งงานหัตถกรรม อ้มซึ่งได้เรียนรู้การผลิตหมอนใบชาทรงสี่เหลี่ยม คิดว่าจะพลิกแพลงรูปทรงหมอนใบชาให้ทันสมัยและหลากหลายมากขึ้น เช่น เป็นรูปซังหรือสัตว์อื่นๆ นอกจากอ้มจะชอบงานฝีมือแล้ว เธอยังเข้าใจเรื่องต้นทุนการผลิตด้วย เธอกล่าวว่า “ที่บ้านหนูรับชื้อใบชาอยู่แล้ว จึงมี

ใบ Chapman ทำเป็นหมวดหมู่...แต่ต้องอาศัยฝีมือในการปักให้สวยงาม” เช่นเดียวกับตาที่เล่าว่า หากเรื่อ หมั่นฝึกฝนการเย็บหมอนใบชาและเย็บได้ชำนาญขึ้น เรื่องจะสามารถตั้งราคามหาชนใบชาที่สูงขึ้นถึงใบละ 69 บาท เปรียบเทียบกับราคายาตามท้องตลาดซึ่งอยู่ที่ใบละ 29-59 บาทขึ้นอยู่กับขนาดและความสวยงาม

ความหมายกลุ่มที่ 2 ความหมายด้านการเรียนรู้ (Learning Meanings -- LM) ประกอบด้วย 1 ความหมาย ดังนี้

LM2 ความสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเข้ากับสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลาง ในการเรียนรู้ครั้งนี้ เยาวชนสามารถเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับวิชาชีวารายวิชาต่างๆ ดังเช่นในกรณีของม่อนที่ นอกจากจะต่อยอดความรู้เดิมโดยเรียนรู้สรุปคุณของใบชาแล้ว ม่อนยังบูรณาการเรื่องใบชาเข้ากับสาระ การเรียนรู้การงานอาชีพ โดยการนำใบชามาใช้แทนนุ่นเพื่อทำหมอนเพื่อจำหน่าย และเชื่อมโยงการเย็บหมอน ที่ต้องใช้ทักษะงานฝีมือเข้ากับความรู้ด้านคณิตศาสตร์เพื่อทำให้ชิ้นงานมีรูปทรงสวยงาม “การเย็บหมอนให้ สวยงาม จำเป็นต้องคำนวนขนาดผ้าและเส้นด้ายที่ต้องใช้ให้เหมาะสม” ม่อนเสริมว่าหลักการคำนวนนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการเย็บหมอนที่มีขนาดและรูปร่างที่หลากหลาย ในด้านความรู้และทักษะชีวิต และสาระการเรียนรู้สุขศึกษา ม่อนสามารถเชื่อมโยงเรื่องเมนูอาหารและขั้นตอนการทำอาหารที่ใช้ชาเป็น วัตถุดิบหลัก เช่น ไข่เจียวใบชาที่เข้าอย่างลงตัวทำด้วยตนเองบ้าง การเรียนรู้แบบบูรณาการของม่อนส่วนใหญ่ จะต่อยอดไปสู่การผสมผสานระหว่างความรู้เชิงวิชาการกับการผลิตชิ้นงานหรือการพัฒนาทักษะชีวิต ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้วิชาให้ความรู้ทางวิชาการเพิ่มเติม เช่น ในเรื่ององค์ประกอบ ของพืช และความแตกต่างระหว่างใบเลี้ยงคุ้นเคยเดิมในสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ การนีกถึงพืชใกล้ตัว เช่น ชา ทำให้พวกเรอมองภาพได้เร็ว ชัดเจนและเข้าใจดีขึ้น สามารถทำใบงานให้สำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

ความหมายกลุ่มที่ 3 ความหมายด้านสังคม (Social Meanings -- SM) ประกอบด้วย 2 ความหมายดังนี้

SM1 ทักษะทางสังคม ประสบการณ์การเรียนรู้ครั้งนี้ทำให้เยาวชนได้พบเพื่อนใหม่ในโครงการ หัด เรียนรู้เกี่ยวกับการผูกมิตร และการเลือกคบเพื่อน การจัดกิจกรรมเรียนรู้ข้ามห้อง ทำให้เยาวชนที่มี บุคลิกลักษณะเป็นคนเก็บตัว ชอบอยู่ลำพัง ข้อ Ay ต่างพูดในทำนองเดียวกันว่ารู้สึกเกร็งและเขินที่ต้องเรียนกับ “เพื่อนใหม่” และทำตัวไม่ถูกเมื่อต้องทำงานกลุ่มร่วมกัน อย่างไรก็ดี กิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มทำให้เยาวชน เริ่มรู้จักปรับตัว เปิดใจรับมิตรภาพใหม่ เช่น ในกรณีของตาที่เล่าว่า หลังจากจบกิจกรรมการเรียนรู้ เธอมี ทศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้แบบกลุ่ม เพราะทำให้เธอได้รู้จักเพื่อนใหม่ต่างห้องและสนิทกับเพื่อนกันมากขึ้น เช่นเดียวกับอุ้ม ที่เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การได้รู้จักเพื่อนใหม่ต่างห้องเป็นจุดเริ่มต้นของมิตรภาพ เล็กๆ ที่เรอบอกว่า “เดี๋วนี้เดินลวนกับเพื่อนใหม่ก็จะยิ่งทักทายให้กัน”

SM2 ภาระของ การอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลาย

ในขณะที่ม่อนสะท้อนความหมายทางด้านสังคมที่ได้รับจากประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ว่า เริ่มแรกเข้า รู้สึกดีใจที่จะได้เปรียnrร่วมกับเพื่อนขึ้นอีก “เพราะจะได้เพื่อนใหม่เป็นเพื่อนผู้ชาย... เพราะห้องที่ผมเรียนอยู่มี

แต่ผู้หญิง” อย่างไรก็ดี การมีเพื่อนใหม่ที่เป็นผู้ชายก็ทำให้ม่อนต้องปรับตัวอย่างมากเข่นกัน ม่อนเล่าว่าเพื่อนผู้ชายชอบเล่นแรง บางคนก็มินิสัยไม่ค่อยดีซึ่งทำให้เขาเริ่มรู้สึกไม่่อยากเล่นด้วยสักเท่าไหร่ “แต่ถึงอย่างไรก็ยังเป็นเพื่อนกันอยู่... ถ้าเจอกันอีกจะยิ่งทักทาย” จึงนับว่ากิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เรียนรู้ทักษะทางสังคมและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น

4.3.5 แบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเยาวชนทั้ง 8 คน เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม พบร่วมกัน พบว่าเยาวชนแต่ละคนมีแบบแผนการเรียนรู้หลักหนึ่งแบบแผนและแบบแผนรองในจำนวนที่แตกต่างกัน โดยรวมเยาวชนมีแบบแผนการเรียนรู้ 5 แบบแผนซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังแสดงในตาราง 4-23 ดังมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 4-23 แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้ของเยาวชนโรงเรียนบ้านวารี

ที่	แบบแผนการเรียนรู้ แบบสร้างความรู้	ระดับอิทธิพลของปัจจัยต่อแบบแผนการเรียนรู้							
		การ ควบคุม ตนเอง	ความ มั่นใจ	สติปัญญา	ทักษะทาง ภาษา	ความรู้เดิม ด้านนิเวศ วัฒนธรรม	เป้าหมาย การเรียนรู้	ทักษะ การใช้ เพื่อตนเอง	บรรยายกาศ มือ
RP1	วิเคราะห์ความแตกต่าง ระหว่างความรู้เดิมและ ความรู้ใหม่	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง/ มาก	ปานกลาง	-	ปานกลาง/ มาก
RP3	เชื่อมโยงเนื้อหาและ กระบวนการเรียนรู้ แบบบูรณาการ	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง/ มาก	ปานกลาง	-	ปานกลาง/ มาก
RP4	คัดกรองและประเมิน ความรู้เพื่อการสื่อสาร	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	-	ปานกลาง
EP2	ขยายความรู้ในเรื่องที่ คุ้นเคยเพื่อ弥补ความรู้เดิม	น้อย/ ปานกลาง	น้อย/ ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก	ปานกลาง	-	ปานกลาง/ มาก
EP5	ขยายความรู้โดยการ จัดการความรู้	มาก	มาก	ปานกลาง/ มาก	ปาน กลาง	มาก	ปานกลาง/ มาก	มาก	มาก

แบบแผนกลุ่มที่ 1 เป็นแบบแผนที่เยาวชนสามารถสร้างความรู้ได้โดยการปรับโครงสร้างความรู้ในตน (Reconstructing Patterns – RP) ประกอบด้วย 3 แบบแผนได้แก่

RP1 วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ แผนเป็นตัวอย่างของเยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ เธอแจกแจงว่า ก่อนเรียนเรอไม่เคยรู้ว่าสามารถปลูกชาได้โดยการเพาะเมล็ด เพราะเคยเห็นแต่การปลูกโดยใช้ต้นกล้า ก่อนเรียนเรอคิดว่าในบ้านวารีมีแต่ชาอู่หลง แต่เมื่อได้เรียนรู้ครั้งนี้ เธอจึงได้รู้ว่าชาอัสสัมเป็นชาท้องถิ่นของบ้านวารี การเรียนรู้ครั้งนี้ทำให้ “หนูเพิ่งรู้ว่าการตีมชาติกว่าน้ำเปล่า เพราะทำให้รู้สึกสดชื่น” และรู้ว่าบ้านอื่นๆ มักนำน้ำชามาต้อนรับแขกที่มาเยือน คำอธิบายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าแผนสามารถจำแนกความรู้ที่เคยมี และความรู้ใหม่ที่เพิ่มเข้ามา

RP3 เชื่อมโยงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการความรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ม่อนและดาเป็นเยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ ม่อนซึ่งเป็นเยาวชนคนเดียวที่ครอบครัวไม่ได้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับชาโดยตรง ดังนั้น เนื้อหาที่ได้เรียนรู้ในชุดหนอนชาพาตะลุยจังเป็นความรู้ใหม่เกือบทั้งหมด แต่ด้วยความที่ม่อนเป็นเด็กตั้งใจเรียน ม่อนจึงสามารถอธิบายเนื้อหาที่ได้เรียนรู้พร้อมกับแสดงความคิดเห็นเชื่อมโยงเนื้อหากับรายวิชาต่างๆ ได้ เช่น “การเย็บหมอนชาให้สวยงาม จำเป็นต้องคำนวณขนาดผ้า และต้องใช้เส้นด้ายที่เหมาะสม” สะท้อนถึงการเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ม่อนสามารถทำใบงานส่งครุฑารายวิชาได้เป็นอย่างดี ในกรณีของดา เธอสามารถอธิบายเนื้อหาและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนได้ค่อนข้างละเอียด ดาเล่าว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับชาเป็นเรื่องที่เธอ้มีความรู้อยู่บ้างแล้ว การเรียนรู้ในเรื่องคุ้นเคยและตรงกับประสบการณ์ชีวิตทำให้เธอเข้าใจสาระการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ เช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ดนตรีและศิลปะที่ครูผู้สอนนำมาบูรณาการได้ดีขึ้น และครูผู้สอนสังเกตเห็นว่าดาสามารถทำใบงานรายวิชาต่างๆ ได้ดีขึ้น

RP4 คัดกรองและประเมินความรู้เพื่อการสื่อสาร เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้จะรับประมวล ย่อ และสื่อสารข้อมูลโดยการการพูด การเขียน และการแสดง แผนเป็นตัวอย่างของเยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ เธอมีบุคลิกลักษณะความเป็น “นักสื่อสาร” ชัดเจนมาก ด้วยหน้าตาอิ้ม泱้มแจ่มใส พูดจาฉลาด และความจำดี แผนได้รับเลือกเป็นประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนและเคยชนะการประกวดพูดภาษาจีนระดับประเทศ แบบแผนการสร้างความรู้ของแผนเน้นการฟังและทำความเข้าใจเพื่อถ่ายทอดสู่ผู้อื่น แผนสามารถอธิบายเนื้อหาและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นของครูผู้สอนทั้ง 5 คนได้อย่างละเอียดเป็นขั้นตอนเมื่อเทียบกับเยาวชนอื่น แผนสามารถทำใบงานสรุปเรื่องราวจากหนังสือหนอนชาพาตะลุยทั้ง 7 เรื่องโดยการเขียนผังความคิดและเขียนสรุปทั้งหมดในหนังหน้ากระดาษ แผนบอกว่า “การเขียนเรียงความมีทั้งใช้คำที่มาจากการเรียนรู้ แต่ก็ต้องใช้คำที่ไม่ใช่ภาษาไทย เช่น ‘กาน้ำ’ แทน ‘น้ำ’” การเรียนรู้ครั้งนี้ทำให้แผนรู้สึกมั่นใจว่า ตนเองสามารถเป็นผู้สื่อสารเรื่องวิถีชาได้ดี หากต้องเผยแพร่ความรู้ให้กับรุ่นน้อง อาจใช้วิธีการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น การสอนผ่านกิจกรรม การทำหนังสืออ่านเล่น หรือการแสดงละคร

แบบแผนกลุ่มที่ 2 เป็นแบบแผนที่เยาวชนสามารถสร้างความรู้ได้โดยการขยายความรู้เดิม (Extending Patterns -- EP) ประกอบด้วย 2 แบบแผนดังนี้

EP2 ขยายความรู้ในเรื่องที่คุ้นเคยเพื่อย้ำความรู้เดิม เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ยินดีที่จะรับเฉพาะข้อมูลความรู้ในเรื่องที่มีความคุ้นชิน การใช้ประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่นในการทำความเข้าใจบทเรียนทำให้เรียนรู้ได้ง่าย ดังที่อุ้มแสดงความคิดเห็นว่า การเรียนรู้บูรณาการเรื่องชาทำให้เรียนบทเรียนวิชาต่างๆ ได่ง่ายกว่าเดิม อุ้มมีความรู้เดิมเกี่ยวกับชาการบอกเล่าของตَاယาย จากการสังเกตวิถีการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว และจากประสบการณ์อูกไปเก็บชาที่ร่ำ ทำให้เธอ้มีท่าที่ดีต่อการเรียนรู้ “หนูชอบที่สุดเวลาได้เรียนเรื่องชา” และเปิดรับความรู้ใหม่ เช่น เรื่องการปลูกและดูแลต้นชา และไม่รีรอที่จะซักถามครูหรือหัวหน้ากลุ่มเมื่อเรอเกิดข้อสงสัย ในขณะที่อ้อมตั้งข้อสังเกตว่าการเรียนบทเรียนปกติกับการเรียนรู้บูรณาการเรื่องหนอนชาพาตะลุยว่า “เรียนวิชาอื่นต้องใช้ความคิดเยอะ แต่เรียนเรื่องชาใช้ความรู้สึก ก

เห็นภาพ” และทำให้เรอรู้สึกสนุกไปกับการเรียนรู้สาระทางวิชาการมากขึ้น สามารถจดจำและเข้าใจเนื้อหาที่ครูสอนได้มากขึ้น เธอสามารถอธิบายเนื้อหาและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนได้ค่อนข้างละเอียด และสามารถสมบบทบทการเป็นผู้สอนรุ่นน้องขึ้น ป.1-2 ให้กับคณะนักวิจัยได้ชม คำอธิบายของอ้อม สะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์การเรียนรู้เรื่องท้องถิ่นทำให้ความรู้ของเธอหั้งในเรื่องวิถีชาและสาระทางวิชาการขยายตัวได้ดีมาก

อย่างไรก็ตี เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้บางคนกลับไม่มีท่าทีที่ต้องการความรู้ใหม่มากนัก และสามารถขยายความรู้ได้ไม่มาก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะไม่รู้เท่าทันกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู ตัวอย่างเช่น ชา เด็กหญิงกลุ่มชาติพันธุ์อ่าชาที่เดินทางมาในครอบครัวที่มีอาชีพเช่าไรเพื่อเก็บชาและทำสวน ชาเป็นเด็กพูดชา สื่อสารไม่ค่อยชัดเจน ค่อนข้างเก็บตัว ไม่ค่อยสุงสิงกับเพื่อน ครูให้ข้อมูลว่า ชาเรียนเก่ง สอบได้ลำดับต้นๆ ของชั้น แต่เธอเองมักพูดติดปากทุกครั้งว่า “หนูไม่เหมือน” เช่นเดียวกับที่พ่อของชาบอกว่า “ชาเป็นคนคิดชา” หลังการเรียนรู้ครั้งนี้ ชาสามารถอธิบายกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนหั้ง 5 คนจัดได้อย่างคร่าวๆ ไม่ซัดเจนและไม่ประดิดประดต่อ อย่างไรก็ตี ชาแสดงให้เห็นว่าเธอเลือกรับความรู้ในเรื่องที่เธอเคยมีประสบการณ์มาก่อน เช่น การเพาเมล็ดและการปลูกต้นชา ซึ่งเธอสามารถบอกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เธอรู้กับสิ่งที่ครูสอนได้ และยอมรับว่า “วิธีการเพาเมล็ดที่ครูสอนง่ายกว่าที่หนูเคยทำอีก” นอกจากนั้น ชา�ังให้ความสนใจในการเรียนรู้ในเรื่องที่มีความสนั่น เช่น การเย็บหมอนใบชา เพราะเธอ มีทักษะในการปักผ้ามาก่อน ชาสะท้อนว่าเรอรู้สึกสนุกับการเรียนรู้ครั้งนี้ เพราะเป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย เป็นเรื่องที่คุ้นชินและตรงกับประสบการณ์ในชีวิตจริง ทำให้ “อยากรีียนแต่เรื่องชา”

EP5 ขยายความรู้โดยการจัดการความรู้ เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ เป็นเยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับชาค่อนข้างมาก เนื่องจากโถมากับครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับชา เช่น การทำไรชา การเก็บชา การรับซื้อชาหรือการแปรรูปชา โดยระดับต้นหรือลึกของความรู้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเยาวชน แต่ละคน แต่เยาวชนกลุ่มนี้สามารถจัดการความรู้ ทั้งความรู้เดิมและความรู้ใหม่ เพื่อการถ่ายทอดได้เร็ว เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้มีลักษณะร่วมคือ มีผลการเรียนดี มีทักษะด้านภาษาและการสื่อสารได้ดี เป็นคนมีอัธยาศัยดีและเป็นที่รู้จักของเพื่อน เข้าใจและสามารถเล่าเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูได้ค่อนข้างละเอียด อาจวิจัยและปักปักเป็นตัวอย่างของเยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ พากเรอ มีความเข้าใจเนื้อหาในเรื่องน้ำมันเวชภัณฑ์ธรรมชาติครูสอนได้เป็นอย่างดี เพราะมีความรู้เกี่ยวกับชาค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับเพื่อนคนอื่น ในการเรียนรู้ครั้งนี้ พากเรอ จึงเป็น “ตัวช่วยของเพื่อน” ที่คอยให้คำแนะนำ คำอธิบาย ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง หรือแม้กระทั่งการซักถามครูแทนเพื่อนที่สงสัย เช่น ในการเรียนเต้นระบำชา นักเรียนหลายคนในกลุ่มบอกว่าต้องให้อาจวิจัยเป็นคนสอน เพราะเต้นตามครูไม่ทัน หรือในการทำงานฝีมือ ปักปักมีบทบาทสำคัญในการสอนเพื่อนเย็บหมอนใบชา แบบแผนเรียนรู้ของอาจวิจัยและปักปัก นอกจากจะทำให้พากเรอ มีความรู้ด้านนิเวศภัณฑ์ธรรมชาติ แล้ว ยังช่วยยกระดับการเรียนรู้ไปสู่การเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนอีกด้วย

4.3.6 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้

ก่อนเข้าร่วมโครงการ ชุมชนนักปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยครูผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ มีความต้องการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยมีการปรับระบบการทำงานมาโดยตลอด และได้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจในเรื่องของการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ โรงเรียนมีการทำงานโดยปรึกษาหารือกับห้องถันค่อนข้างมาก ในเรื่องของการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากโรงเรียนยังมั่นในมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางสูงมาก จึงยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางค่อนข้างน้อย สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจาก การที่การอ่านออกเขียนยังเป็นปัญหาอยู่ และการที่เยาวชนมีเวลาอยู่ในโรงเรียนน้อยกว่าโรงเรียนอื่นๆ เพราะต้องรีบไปเรียนที่โรงเรียนภาษาจีน กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้จึงเน้นกิจกรรมการอ่านหนังสือเล่มเล็ก การสร้างชิ้นงาน การตอบคำถามตามใบงาน และการคิดวิเคราะห์โดยการเขียนผังความคิด เยาวชนมีโอกาสได้ออกไปค้นหาความรู้ผ่านการตั้งคำถามและซักถามผู้รู้ในห้องถันด้วยตนเองค่อนข้างจำกัด น้ำหนักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้จึงเน้นทักษะทางวิชาการและความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมมากกว่าการสร้างความรู้ ดังที่ครูท่านหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า “ครูทำหน้าที่เป็นผู้ป้อนความรู้มากเกินไป จนทำให้เกิดการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเอง” ทั้งๆ ที่เยาวชนมีศักยภาพในการสร้างความรู้ด้วยตนเองได้

นอกจากนั้น ครูนักปฏิบัติตั้งข้อสังเกตอีกว่า ความรู้เรื่องวิถีชาวบ้างส่วนเป็นเนื้อหาที่เยาวชนมีความรู้พื้นฐานอยู่แล้ว การใช้เรื่องเหล่านี้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้มีข้อดีคือ ทำให้เยาวชนเข้าใจได้ง่าย ต่อยอดทักษะทางวิชาการได้ดี แต่ก็มีข้อเสียคือ บางครั้งทำให้เยาวชนรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่สนใจประเด็นทางวิชาการที่ครูพยายามผลักดัน ดังนั้น ครูนักปฏิบัติจึงมีความเห็นว่า ครูควรค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับวิถีชาตินอกเหนือจากที่พบท dein ในพื้นที่บ้านวารี ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้หลากหลายกว่าเดิม เพื่อที่เยาวชนจะได้รู้สึกท้าทายให้เรียนรู้สิ่งใหม่ และเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของวิถีชาต่อละพื้นที่ ทั้งในประเทศและในต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้เยาวชนได้มีมุมมองที่กว้างขึ้น สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ในอนาคต

นอกจากนั้น นักปฏิบัติได้สะท้อนความหมายของประสบการณ์ในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ครั้งนี้ว่า “เต็มบาก เต็มศูนย์และเต็มลบ” หมายความว่า ประสบการณ์ครั้งนี้มีความหมายในการพัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น แม้ว่าต้องแลกมาด้วยการเสียสละเวลาส่วนตัว แต่นักปฏิบัติต่างยินดีที่ได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่มีคุณค่า

การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติของชุมชนนักปฏิบัติทำให้มองเห็นแนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชนอย่างต่อเนื่องดังแสดงในตาราง 4-24 โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(1) นอกจากองค์ประกอบหลักของชุมชนนักปฏิบัติที่ประกอบด้วยครูผู้สอนเป็นส่วนใหญ่แล้ว นักปฏิบัติเห็นว่าความมีการเพิ่มองค์ประกอบใหม่ที่มาจากการส่วนห้องถัน ได้แก่ ผู้นำ หน่วยราชการ ประธาน/ผู้รู้ ผู้นำทางศาสนา และตัวแทนห้องถัน รวมทั้งเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งบุคคลที่จะถูกคัดสรรเข้ามาเป็นนักปฏิบัติต้องมีคุณลักษณะสำคัญ คือ มีใจในการทำงานร่วมกันเพื่อก้าวไปข้างหน้า มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ และมุ่งมั่นที่จะผลักดันการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรง

ตามเจตนาที่ตั้งไว้ คือ เยาวชนได้รับความรู้ด้านวิชาการตามหลักสูตรแกนกลาง ความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม และทักษะในการสร้างความรู้ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ในยุคนี้

(2) การปรับเปลี่ยนบทบาท ยังคงเน้นการทำงานแบบคนทำงาน โดยปรับเปลี่ยนจากเดิมมาเป็น 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายอำนวยการ มีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ และองค์ความรู้เชิงวิชาการและนิเวศวัฒนธรรม และเป็นที่ปรึกษาหลักในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ฝ่ายกลยุทธ์ ที่เปรียบเสมือนผู้นำทาง (Navigator) มีบทบาทสำคัญในการวางแผนการดำเนินงาน เป็นศูนย์กลางในการประสานงานให้เป็นไปอย่างราบรื่นและกระจายงานให้ทั่วถึงตามความถนัดของแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม และฝ่ายพัฒนานวัตกรรม มีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการประเมินผล การผลิตสื่อการเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอน

(3) กระบวนการเข้าสู่บทบาทใหม่ ประกอบด้วยส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักปฏิบัติในโรงเรียน ซึ่งควรเน้นให้ นักปฏิบัติตระหนักรถึงความสำคัญของการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ และการทำงาน ด้วยความเต็มใจมากกว่าทำเพราหน้าที่ ในส่วนที่เกี่ยวกับนักปฏิบัติท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ปัจจุบันคนในท้องถิ่นให้ความสนใจและรับรู้จากสารกิจกรรมของโรงเรียน แต่ยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน อาจ เพราะไม่ทราบช่องทางการเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ตระหนักรถึง ศักยภาพตนเองในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชน ดังนั้น การประชาสัมพันธ์ซักขวัญและขอความร่วมมือ จะกระตุ้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อสนองต่อความต้องการท้องถิ่นควบคู่กับความรู้เชิง วิชาการตามหลักสูตรแกนกลาง

(4) ผลที่ชุมชนนักปฏิบัติคาดหวังจากการสร้างสรรค์การเรียนรู้ภายใน 1 ปี คือ เยาวชนมีความเข้มแข็ง คือ มีความมั่นคงทางจิตใจ รักท้องถิ่น ตระหนักรและห่วงเห็นนิเวศวัฒนธรรมของตนเอง ความเข้มข้น คือ มี ความรู้ด้านวิชาการ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นทราบ และแบ่งขันกับโลกภายนอกได้ และการพึ่งพาตนเอง ได้ คือ การนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ ปัจจุบัน

ตาราง 4-24 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนบ้านวารี

หัวข้อ	ในโครงการ	หลังโครงการ	มุมมองนักวิจัย
องค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ แต่มีความรู้นิเทศศาสตร์รองท้องถิ่นไม่เพียงพอ คณะกรรมการสถานศึกษาผู้นำ/ผู้รู้ และพ่อแม่ผู้ปกครอง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมเป็นอย่างดี 	<ul style="list-style-type: none"> นักปฏิบัติต้องมีใจในการทำงานร่วมกันเพื่อก้าวไปข้างหน้าพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่และพัฒนาคุณภาพการศึกษา ข้อคิดเรื่องความเต็มใจกับหน้าที่ 	<ul style="list-style-type: none"> ตัวแทนท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชน และมีเวลาในกำลังเน้นกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง
บทบาทของนักปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ครุภูมิบทบาทหลักในการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ภายในห้องเรียนและทำใบงาน ผู้รู้ ผู้นำ ผู้ปกครองมีบทบาทในการเสนอประเด็นนิเวศวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ปรับโครงสร้างการทำงานโดยแบ่งเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายกลยุทธ์ และฝ่ายพัฒนาวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> โรงเรียนควรพิจารณาปรับภูมิการศึกษา “ป้อน-สร้าง” และเปิดพื้นที่ให้ครุ/เยาวชนสร้างสรรค์การเรียนรู้ กลั่นกรองกิจกรรมเน้นสู่การเรียนการสอนมากขึ้น ครุต้องรู้ประสาทการณ์ เดิมของเยาวชน ครุต้องรู้นิเวศวัฒนธรรม มีจินตนาการ และทำงานร่วมกับท้องถิ่น
กระบวนการเข้าสู่บทบาทใหม่	<ul style="list-style-type: none"> สร้างความตระหนักในความสำคัญของการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม และการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ เบิดพื้นที่ให้ห้องถิ่นร่วมทำงาน ครุต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของเด็กในการสร้างความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> คิดระบบการทำงานที่ทำให้ครุได้พัฒนางานระหว่างที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ โดยเน้นการทำงานแบบวงเล็บที่เชื่อมต่อกันแทนที่จะทำเป็นวงใหญ่ๆ เดียว 	
ปัจจัยสนับสนุน	<ul style="list-style-type: none"> เวลาในการจัดการเรียน การสอน 	<ul style="list-style-type: none"> การจัดองค์สภาพพื้นที่บริหารจัดการให้ในทางปฏิบัติ 	

4.4 กรณีศึกษาโรงเรียนตำราจตุราชวนชัยแคนเทคโนคดุสิต

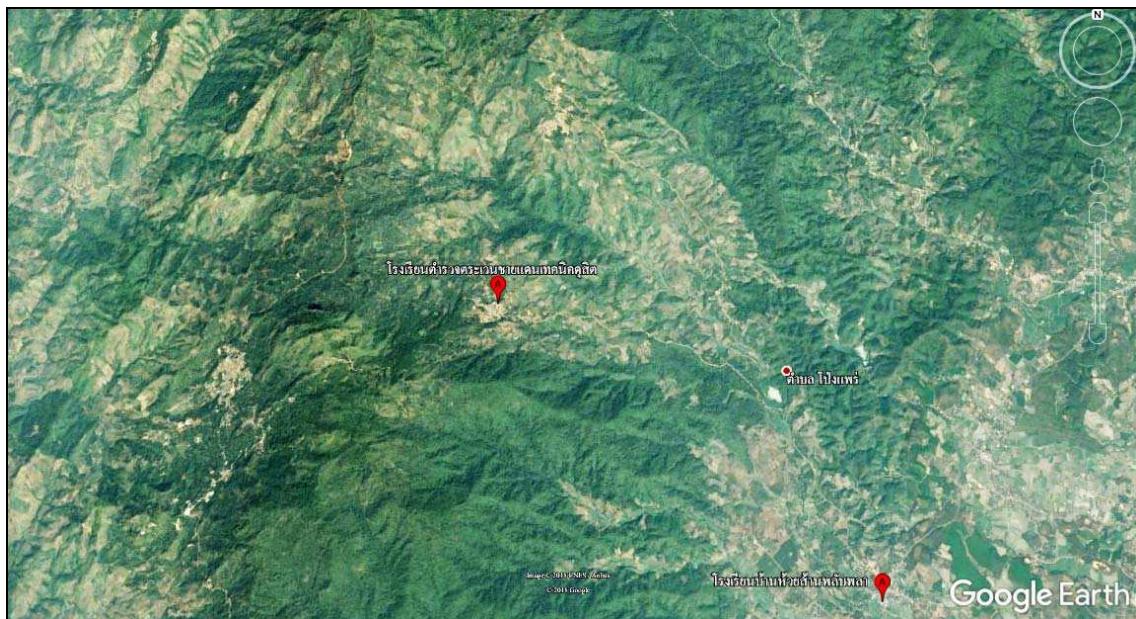
4.4.1 บริบทของกรณีศึกษา

โรงเรียนตำราจตุราชวนชัยแคนเทคโนคดุสิต ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่บนไหล่เข้าดอยซ้างดังแสดงในภาพ 4-13 อยู่ในระดับความสูง 1071 +MSL เป็นพื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยภูเขา ป่าไม้ และน้ำตก ในหมู่บ้านมีต้นไม้ พืชอาหาร พืชสมุนไพรและดอกไม้สวยงาม แต่ในสถานการณ์เศรษฐกิจที่กำลังเจริญเติบโต มีการบุกรุกແย่งที่ดินทำกินจนเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และระหว่างรัฐกับชาวบ้าน ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา มีการบุกรุกป่า 500-600 ไร่ ซึ่งแม้จะน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่บ่นยอดดอยที่มีการบุกรุกมากกว่าพันไร่ แต่ก็ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 50 นอกจากนี้ การใช้ยาฆ่าแมลงในการปลูกกาแฟ ยังทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ความเชื่อผิดตามแบบโบราณที่เชื่อมโยงไปสู่การอนุรักษ์ป่าไม้ และต้นน้ำไม่สามารถทำให้ทรัพยากรคงอยู่ได้ ชุมชนจึงเริ่มมีการตั้งกติกาต่างๆ เช่น มีการกันพื้นที่ต้นน้ำ 2 ตาราง กิโลเมตรเพื่อการประปาหมู่บ้าน และทุกบ้านต้องติดตั้งมิเตอร์น้ำประจำบ้านเพื่อป้องกันการโழยน้ำ มีการห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ห้ามทิ้งขยะและขุดหลุমในพื้นที่ป่าสงวน เป็นต้น

โรงเรียนตำราจตุราชวนชัยแคนเทคโนคดุสิต ตั้งอยู่ในบ้านห้วยส้านลีซอ ซึ่งมีชื่อย่างเป็นทางการว่า บ้านห้วยส้าน หมู่ 1 หมู่บ้านแห่งนี้เชื่อกันว่าเป็นพื้นที่แห่งแรกที่คนลีซอพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทย เมื่อประมาณ 200 ปีก่อน นายปู่ก้าน ตามี เดินเท้ามาจากที่เบตพร้อมกับ 5 ครอบครัว จาก 3 ตระกูล ได้แก่ ตระกูลตามี แมวป่า และแซ่ย่าง เขาได้เลือกพื้นที่นี้ก่อตั้งหมู่บ้าน เพราะเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรอุดม สมบูรณ์เหมาะสมแก่การปลูกฝัน จนภาครัฐได้ห้ามการปลูกฝันในปี 2527 และส่งเสริมอาชีพทางการเกษตร ทดแทน ต่อมานาข้าได้อพยพเข้ามารับจ้างทำงานปลูกป่าให้กับหน่วยงานป่าไม้ และเมื่อหมดสัญญาการจ้าง คนอาช่ำบางส่วนได้เลือกที่จะตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านเป็นการถาวร บ้านห้วยส้านลีซอ ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ปัจจุบันมีประชากร 985 คน 184 ครัวเรือน ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอเป็นหลัก มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น กะเหรี่ยง ดั้งเดิม ฯลฯ วิถีชีวิตในบ้านห้วยส้านลีซออย่างคงไว้ซึ่งลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ ค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับพื้นที่กรณีศึกษาอื่น 3 แห่ง ลักษณะสังคมเป็นแบบเครือญาติ ผู้ชายเป็นใหญ่ แม้จะมีข้อสังเกตว่า ผู้หญิงขยันทำงานมากกว่าผู้ชาย เด็กต้องให้ความเคารพผู้ใหญ่และถูกสั่งสอนธรรมเนียมที่เด็กจะไม่เป็นฝ่ายทักษายผู้ใหญ่ก่อนหากพบกันตามถนนหนทาง ความสัมพันธ์ในสังคมหมู่บ้านริมแม่น้ำ漂流 แปลงไปเมื่อ 10 กว่าปีก่อนถ้ามีหน่วยภักดีช่วยเหลือสิ่งของมาแจกคนในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะร่วมมือร่วมใจกันไปช่วยกัน สิ่งของ แต่ปัจจุบันชาวบ้านต่างคนต่างอภิปรักษาและกลับบ้าน นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มปัญหาทะเลาะเบาะแว้งมากขึ้น บางที่ผู้ใหญ่ทะเลาะกันไปถึงเด็ก หรือเด็กทะเลาะกันไปถึงผู้ปกครอง และการเมืองท้องถิ่น มีการแข่งขันกันเข้มข้นมากขึ้น

ความเชื่อตั้งเดิมของคนลีซออย่างได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังเชื่อและนับถือผี เชื่อเรื่องสวรรค์และนรก หากขณะเป็นมนุษย์ทำดี ตายไปก็จะได้ขึ้นสวรรค์ หากขณะเป็นมนุษย์คดโกง ตายไปก็ตกนรก 17 ชั้น และวิญญาณสามารถกลับมาเกิดใหม่ได้ ในหมู่บ้านมีศาลเจ้าสองแห่ง แห่งแรก เรียกว่า “อคิโมะ” ตั้งอยู่บริเวณที่มีระดับความสูงที่สุดในหมู่บ้าน ชาวบ้านเชื่อว่าศาลเจ้าแห่งนี้คือดูแลรักษาหมู่บ้าน

และผืนป่าทั้งหมด แห่งที่สองเรียกว่า “อาปาจุ” เป็นศาลเจ้าดูแลรักษาเฉพาะหมู่บ้าน ในการเลือกผู้ดูแลศาล ผู้ชายในหมู่บ้านต้องมาขึ้นพร้อมกันที่หน้าศาลเจ้าหมู่บ้านเพื่อให้หมօฟิร่างทรงเป็นผู้เลือก ผู้ดูแลเมินห้าที่ดูแล รักษาความสะอาด เปลี่ยนน้ำ จุดธูปเทียนทุก 15 ค่ำ ชาวบ้านเชื่อว่าหากช่วงใดมีคนในหมู่บ้านตายติดต่อกัน หลายศพ แสดงว่าเจ้าที่ไม่พอใจคนดูแล ต้องทำการคัดเลือกผู้ดูแลใหม่ทันที ปกติ คนในหมู่บ้านจะไม่เข้าไปที่ ศาลเจ้า นอกจากราชการเข้าไปขอพรเฉพาะช่วงเทศกาล เช่น วันตรุษจีน วันสารท วันแรงงาน บางคนเข้าไปขอพร ให้มีลูก หรือหายป่วย วันตรุษจีนจะมีการฉลองอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3 วัน วันแรกเป็นการไหว้บรรพบุรุษ วันที่สองเป็นหยุด ส่วนวันที่สามซึ่งตรงกับวันหนึ่งค่ำเป็นวันไหว้ศาลเจ้าซึ่งมีการเต้นรำรอบป่าหรือหลักไม้

ภาพ 4-13 ที่ตั้งโรงเรียนตำราจตุราชนฯและคนกันกอดดูดสิต

แม้ความเจริญทางวัตถุจะหลังไหล่เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เปลี่ยนแปลงไป มีการแพทย์สมัยใหม่เข้ามา แต่ความเชื่อฝังคงประกูลให้เห็นอยู่โดยทั่วไป คนลีซอ มีการไหว้ ผีน้ำเพื่อขอของมา ซึ่งจะสามารถไหว้ที่ได้ แม้กระหั่นน้ำในแก้ว มีการไหว้ฟ้าในช่วงถุกกาลทำงาน มีการไหว้ลุม เพื่อไม่ให้เกิดพายุลุมแรงที่จะส่งผลกระทบต่อนาข้าว มีการไหว้ดินเพื่อให้ผลผลิตดี ทำมาหากินได้ดี และมี การไหว้ป่าไหว้เขาเพื่อขอของมาหากมีการละเมิดธรรมชาติ ทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อฟีและวิถี ปฏิบัติของคนต่อธรรมชาติ หมօฝังเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ แต่ในความเป็นจริงน้อยคนนักที่จะอยาก เป็นหมօเพราะเชื่อกันว่า “คนเมื่อคอมทำมาหากินไม่ชี้น” (PCS3²⁵) การเป็นหมօผีนั้น เป็นการสืบทอดตาม สายตระกูลและคัดเลือกโดยร่างทรงเท่านั้น ปัจจุบันในหมู่บ้านนี้มีตระกูลหมօผี 4-5 ตระกูล หมօมี ความชำนาญในการทำนายอนาคตโดยการทำนายกรุงศรีฯ วิเคราะห์สาเหตุของการเจ็บป่วยโดยการดูหัวใจ หมู่ หรือการเป็นน้ำ และทำพิธีเรียกขวัญโดยการมัดข้อมือ หรือสร้างสะพานข้ามน้ำเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ให้ดีขึ้น พิธีกรรมเหล่านี้สามารถพบเห็นได้ทั่วไป เช่น สามารถพบเห็นเครื่องเซ่นไหว้ผีน้ำที่วางไว้ตามที่ต่างๆ ได้

²⁵ ผู้ให้ข้อมูลดังระบุในตาราง 4-27

เสนอในหมู่บ้าน หรือพิธีกรรมการสหเดชะคราที่ตามด้วยการจัดเลี้ยงกีเกิดขึ้นบ่อย บางครั้งในวันที่ถือว่า เป็นวันดี ในหมู่บ้านอาจมีการจัดงานเลี้ยงมากถึง 3 งาน และถือเป็นธรรมเนียมว่า หากบ้านใดมีงาน ชาวบ้าน ต้องไปร่วมแม้จะต้องหยุดงานกีตาม อาหารที่จัดเลี้ยงมักเป็นหมูติดมันหรือไก่ และเหล้าข้าวโพด เครื่องเช่น และอาหารจัดเลี้ยงจะเป็นอาหารที่เกิดจากการนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาปรุงด้วยตนเอง เ�ราะในหมู่บ้านไม่มี ร้านอาหาร ดังนั้นจึงพบเห็นเล้าไก่ เล้าหมูและแปลงผักในเก็บทุกบ้าน

พิธีกรรมต่างๆ ที่อาจเป็นกุศลобыายของคนสมัยก่อนที่ต้องการให้คนในครอบครัวมีความรักใคร่สามัคคี กัน เช่น การสหเดชะห์ตระกูล ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในตระกูลเสียชีวิตแบบตายโทาง สมาชิกทั้งหมดไม่ ว่าจะอยู่แห่งหนใดก็ต้องมาร่วมงาน หากติดธุรกรรมไม่ได้จริงๆ ต้องฝากเสื้อผ้าและค่าใช้จ่ายมาช่วยงาน โดยเฉลี่ยประมาณ 800-1,000 บาทต่อครอบครัว โดยไม่มีข้อยกเว้น ในการฝังศพ เมื่อนำร่างผู้เสียชีวิตใส่ โลงศพ จะมีการแหะโล่งไปยังป่าช้า ในระหว่างนั้นจะมีผู้ชายที่ทำหน้าที่เย็นไข่ดิบเพื่อหาที่สำหรับฝังศพ หากโอน ไข่แล้วไม่แตก แสดงว่าวิญญาณผู้ตายไม่อยากอยู่ในที่ตรงนั้น แต่ถ้าไข่แตกแสดงว่าวิญญาณผู้ตายได้เลือกที่ฝัง แล้ว “ผမแห็นมากับตา ไข่ตกระแทกหิน ยังไม่แตก” (PCS1²⁶) เมื่อครบ 7 วัน ครอบครัวจะเชิญหมอดืมมาทำ พิธีตั้งศาลในบ้าน หลังจากนั้น ครอบครัวต้องค่อยดูแลหลุ่มฝังศพไม่ให้มีตันไม้ขึ้น หากพบตันไม้จะงอกขึ้นบน หลุ่ม ฝังศพ ก็ต้องทำพิธีถอนออก ในกรณีญาติผู้ใหญ่เสียชีวิต ในพิธีชุดหลุ่มฝังศพ จะแบ่งลูกหลวงออกเป็น ฝ่ายชายและหญิง ให้ช่วยกันกลบหลุ่มฝังศพ หากดินข้างชายหรือหญิงสูงกว่า เชื่อว่าลูกหลวงฝ่ายนั้นจะมี ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การทำงานและชีวิต

ในปัจจุบัน ระบบความเชื่อเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เริ่มมีการนับถือพุทธศาสนามากขึ้น มีการตั้งสำนัก สงฆ์แม้จะยังไม่มีพระสงฆ์จำวัด ในช่วงที่มีพระสงฆ์มาจำวัด พระสงฆ์ จะออกบินทบทุกเช้า ปัจจุบันคนใน บ้านหัวยส้านลีซอเริ่มหันมานับถือคริสตศาสนามากขึ้น มีการตั้งโบสถ์มากถึง 3 แห่ง โดยแยกเป็นโบสถ์ของ คนลีซอ กับโบสถ์ของคนอาช่า เคยมีการเผยแพร่ศาสนามุสลิม แต่ยังไม่มีชาวบ้านสนใจ

ในด้านการประกอบอาชีพ คนส่วนใหญ่ยังทำงานในภาคการเกษตร ปลูกกาแฟ ข้าว ข้าวโพดและ กะหล่ำปลี ขนาดพื้นที่ถือครองประมาณ 20-30 ไร่/ครัวเรือน ไม่มีโฉนดที่ดินเพราเป็นพื้นที่ป่าสงวน แต่มีสิทธิ ทำกินเพราทำกินกันมาก่อนปี 2545 ครอบครัวที่ไม่มีที่ดินทำกินจะรับจ้างทำสวนของผู้อื่น “คนไม่ดื่นรน กีไม่เม้ออาชีพ” (PCS1²⁷) ฐานะของผู้ปักครองนักเรียนบางส่วนจึงค่อนข้างยากจน มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 20,000- 50,000 บาท จึงมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคธุรกิจเข้ามาสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้าง สิ่งก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภค ปรับปรุงระบบสุขาภิบาล มอบทุนและอุปกรณ์การศึกษา ส่งเสริมสุขภาพและ โภชนาการเสมอ ในหมู่บ้าน มีผู้รับชื่อผลผลิตการเกษตรและร้านขายของชำเพียง 2 ร้าน อาชีพใหม่ที่กำลัง เป็นที่นิยม คือ การไปทำงานในโรงงานในต่างประเทศ ซึ่งมีทักษะการเข้าเมืองโดยถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย มีความเสี่ยงต่อการถูกจับกุมและส่งกลับ แต่ก็ให้ผลตอบแทนที่สามารถสร้างเงื่อนสร้างตัวได้ “บีแรกทำงานเพื่อ

²⁶ ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

²⁷ ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

มาใช้หนี้ให้ทางบ้าน ปีที่สองก็ซื้อบ้านชื่อรถ ปีที่สามเก็บเงินไว้ตั้งหลัก พอดีครบกึ่กลับมาซื้อที่ทำไร่กาแฟ”
(PSC2²⁸)

โรงเรียนตัวจัดตระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต ไม่ได้สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง แต่เป็นโรงเรียนคู่พัฒนา กับโรงเรียนบ้านแม่อมญายai ใต้ความดูแลของ สพป. เชียงราย เขต 1 ตามสายงานโรงเรียนอยู่ ในสังกัดกองกำกับการตัวจัดตระเวนชายแดนที่ 32 กองบังคับการตัวจัดตระเวนชายแดนภาค 3 กองบัญชาการตัวจัดตระเวนชายแดน ในการจัดตั้งโรงเรียนในปี 2528 ผู้นำหมู่บ้านและราษฎรได้ร่วมกันสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้น และขอให้ผู้บังคับบัญชาของร้อยตัวจัดตระเวนชายแดน 327 อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงรายจัดครุตัวจัดตระเวนชายแดนมาสอนเด็ก เพราะหมู่บ้านตั้งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลมากกว่าพันเมตร ทำให้การส่งลูกหลานลงไปเรียนในโรงเรียนที่ตั้งในอยุพื้นที่เชิงเขาหรือที่ห่างไกลจากหมู่บ้านเป็นไปอย่างยากลำบาก ประกอบกับคนในหมู่บ้านยังมีฐานะค่อนข้างยากจน ในปี 2530 คณะครุและนักศึกษาจากวิทยาลัยเทคนิคดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้ออกอက่ายอาสาพัฒนาและจัดสร้างอาคารเรียนถาวรขนาด 5 ห้องเรียน จำนวน 1 หลัง จึงได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น โรงเรียนตัวจัดตระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต ปัจจุบันของโรงเรียนคือ สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง

ปัจจุบันโรงเรียนตัวจัดตระเวนชายแดนเทคนิคดุสิตเปิดทำการสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2560/2561 มีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอและอาช่าจากบ้านห้วยส้านลีซอและเด็กบ้านใกล้ จำนวน 64 คน ครู 7 คน ครูผู้ดูแลเด็ก 2 คน ครูส่วนใหญ่พักในโรงเรียนหรือลงไปพักที่บ้านห้วยส้าน ส่วนใหญ่ไม่มีคุณวุฒิทางด้านการศึกษา มีนักเรียนในพระราชนูเคราะห์ 8 คน นอกจบทาการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว โรงเรียนตัวจัดตระเวนชายแดนเทคนิคดุสิตได้ดำเนินการโครงการตามพระราชดำริฯ สมเด็จพระกนิษฐาริราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 7 โครงการ ได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โครงการนักเรียนในพระราชนูเคราะห์ โครงการส่งเสริมสหกรณ์ โครงการฝึกอาชีพ และโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการลงพื้นที่ พบร่องรอยเรียนมีประเด็นที่ต้องดูแลเรื่องชีวิตความเป็นอยู่มาก เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร ดูแลเรื่องน้ำประปาไม่เหลือร้าว ไฟไม่มา แก้ไขเมด รวมทั้ง ต้องดูแลเด็กที่พักในหอพักโรงเรียน ทั้งในเรื่องระเบียบวินัย ทักษะชีวิตประจำวัน เช่น การทำอาหาร การล้างถ้วยจาน การทำความสะอาดสถานที่ การซักเสื้อผ้า และการสวัสดิมณฑ์

ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนพบว่า องค์กรภายนอกมaja จัดกิจกรรมระยะสั้นในรูปแบบค่ายอาสา บางโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิชาชีพ ในระหว่างการลงพื้นที่ของคณะวิจัย พบร่วมกับการเยี่ยมโรงเรียนโดยคณะอาจารมหาวิทยาลัย มีการขอข้อมูลเพื่อโครงการวิจัยประสิทธิภาพการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา แต่ส่วนใหญ่ความช่วยเหลือที่โรงเรียนได้รับจะเป็นการนำสิ่งของมาอุปให้ ซึ่งอาจมีปัญหาในเรื่องความยั่งยืนในการพัฒนา

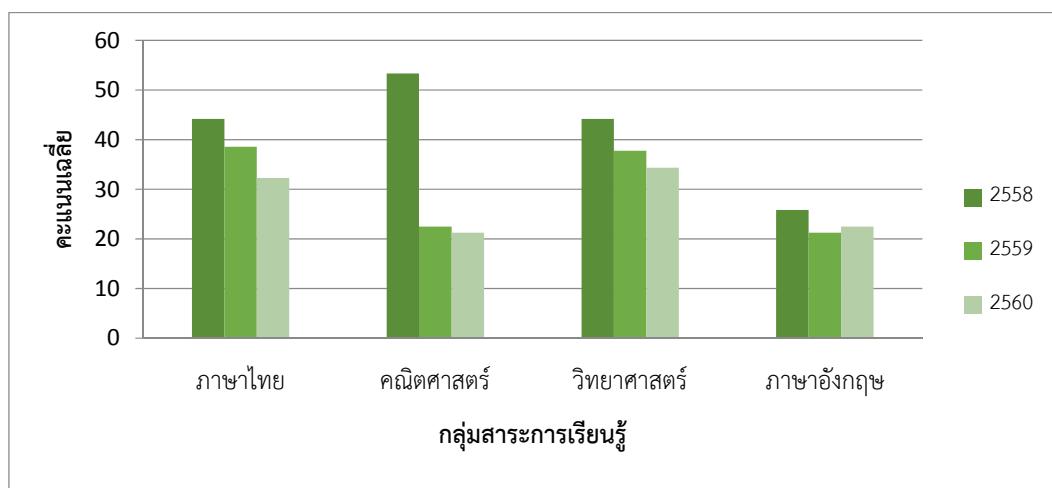
²⁸ ผู้ให้ข้อมูล ตั้งแสดงในตาราง 4-27

ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 ของโรงเรียนตัวรวจตระเวนชายแดนเทคนิคคุณิต มีนักเรียนเข้าสอบ 4 คน ผลการสอบ มีคะแนนเฉลี่ยรวมต่ำกว่าระดับจังหวัด ระดับสังกัด (ทั้งกลุ่มโรงเรียนตัวรวจตระเวนชายแดนและ สพป. เชียงราย เขต 1) และ ระดับประเทศ คะแนนเฉลี่ยเกือบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่ำกว่าทุกระดับ ยกเว้นกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์มี คะแนนสูงกว่าระดับสังกัดกลุ่มโรงเรียนตัวรวจตระเวนชายแดน รายละเอียดดังแสดงในตาราง 4-25

ตาราง 4-25 คณบดีและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประจำปีการศึกษา 2560
เปรียบเทียบกับคณบดีและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่นๆ

กลุ่มสาระการเรียนรู้	ระดับโรงเรียน	ระดับปัจจัยแวดล้อม	ระดับสังกัด		ระดับประเทศ
			กลุ่มรร.ตชด. สพป. 1		
ภาษาไทย	32.28	46.20	33.42	45.29	46.58
คณิตศาสตร์	21.25	36.81	25.46	35.55	37.12
วิทยาศาสตร์	34.38	38.91	30.37	38.13	39.12
ภาษาอังกฤษ	22.50	35.26	25.10	32.73	36.34
เฉลี่ย	27.60	39.30	28.59	37.92	39.79

เมื่อเปรียบเทียบคะแนน O-NET ย้อนหลัง 3 ปี (2558-2560) พบว่าคะแนนเฉลี่ยทุกกลุ่มสาระ มี ทิศทางลดลงอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นคะแนนเฉลี่ยในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ในปีการศึกษา 2560 เพิ่ม สูงขึ้นเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปี 2559 ดังแสดงในภาพ 4-14

ภาพ 4-14 คะแนนผลสอบ O-NET ของนักเรียนโรงเรียนตำราจตุระเวนชายแดนเทคนิคดุสิต (ปีการศึกษา 2558-2560)

ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 ของโรงเรียนตัวจรวดวนชัย aden เทคนิคดุสิต คะแนนเฉลี่ยรวมทุกความสามารถ

พื้นฐานสูงกว่าระดับสังกัดกลุ่มโรงเรียนตัวตรวจทานชายแดน แต่ต่ำกว่าระดับจังหวัด ระดับสังกัด สพป. เชียงราย เขต 1 และระดับประเทศ รายละเอียดดังแสดงในตาราง 4-26

ตาราง 4-26 คะແນນຜລສອບ NT ຂອງໂຮງເຮືຍນຕໍາວັດທະວະນະຍາຍແດນເທກນິຄຸຕົສີຕ ປະຈຳປຶກສາ 2560 ເປີຍບເທີບກັບຄະແນນເລື່ອຮະດັບຈັງຫວັດ ຮະດັບສັງກັດ ແລະ ຮະດັບປະເທດ

ຄວາມສາມາດພື້ນຖານ	ຮະດັບໂຮງເຮືຍ	ຮະດັບຈັງຫວັດ	ຮະດັບສັງກັດ		ຮະດັບປະເທດ
			ກລຸ່ມ ຮຣ ຕຊດ. ສພປ.1 ¹	ກລຸ່ມ ຮຣ ຕຊດ. ສພປ.1 ¹	
ກາງາ	33.92	49.94	28.67	49.30	52.67
ຄໍານວນ	23.21	36.87	22.61	37.14	37.75
ເຫດຜລ	28.21	43.18	27.97	42.63	45.31
ແຜ່ລິຍ່	28.44	43.33	26.42	43.02	45.24

ໜ້າຍເຫຼຸ້ມ¹ ໃຊ້ຄະແນນເລື່ອຮະດັບສັງກັດຂອງ ສພປ.ເຊີ້ງຮາຍ ເຂດ 1 ເພື່ອການເທີບເຄີຍກັບຄຣິກສາອື່ນໃນການວິຈີ່ຢູ່

ຈາກຮາຍງານການປະເມີນຕົນເອງ ໂຮງເຮືຍສະຫຼຸບທຸນວ່າ ໃນປຶກສາ 2559 ແລະ 2560 ນັກເຮືຍທຸກຮະດັບໜັນມີຜລກາຣທດສອບຄວາມສາມາດໃນການອ່ານກາງາໄທຢ່າງວິເຄານທີ່ປະມາມນ້ອຍລະ 5 ນອກຈາກນັ້ນ ໂຮງເຮືຍໄດ້ທໍາການວິເຄາະທໍ່ທ້າສາເຫຼຸ້ມທີ່ທໍາໃຫ້ຜລສັມຄູທີ່ທາງການເຮືຍນຂອງນັກເຮືຍນລດລອງຢ່າງຕ່ອງເນື່ອງ ໂດຍຈຳແນກປັບປຸງຫາຕາມບທບາທຂອງຜູ້ເກີຍວ່າຂອງຄື່ອຜູ້ບໍລິຫານສະກິກສາ ຄຽງຜູ້ສອນ ນັກເຮືຍນ ແລະ ພ່ອແມ່ຜູ້ປົກປອງ ໃນສ່ວນຂອງຜູ້ບໍລິຫານ ພບວ່າປັບປຸງຫາຄື່ອ ຈາຈະຍັງກຳນົດໂຍບາຍແລະ ແນວທາງການພັນນາທາງດ້ານວິຊາກາຣໄດ້ໄໝ ທັດເຈນແລະ ຈິງຈັງ ມຸ່ງພັນນາວິຊາສະກິກສາທີ່ແລະ ກິຈກຽມໂຄຮກການມາກເກີນໄປ ການນິເທັກການເຮືຍນກາຮອນໄມ່ ຕ່ອນເນື່ອງແລະ ໄປປະບົບ ມີກາກີຈເຂົ້າຮ່ວມປະໜຸມ ອົບມົມ ໄປປະການກາຍນອກໂຮງເຮືຍນຄ່ອນຂ້າງນາກ ແນວທາງໃນກາຮັກໄໝ ຜູ້ບໍລິຫານຈະທໍາການສຶກສາວິເຄາະການບໍລິຫານກາຮັກໄໝ ກຳນົດແນວທາງການພັນນາງານດ້ານວິຊາກາຣຢ່າງເປັນລຳດັບໜັນຕອນ ຕິດຕາມ ນິເທດ ແລະ ປະເມີນຜລກາຣຈັດການເຮືຍນກາຮອນ ຢ່າງຕ່ອນເນື່ອງ ໃນສ່ວນຂອງຄຽງຜູ້ສອນ ພບວ່າຄຽງສ່ວນໃໝ່ໄໝໄດ້ມີວຸฒາທາງການສຶກສາໄດ້ຕຽງ ຈຶ່ງຈາດຄວາມຮູ້ ຄວາມເຂົ້າໃຈ ແລະ ໄມ່ມີຄວາມໝໍາໝັ້ນໃນການຈັດການເຮືຍນກາຮອນ ປະກອບກັບຄຽມມີກາຮງານນາກ ມິງການຮາຊກາຮ ອື່ນບ່ອຍ ທໍາໃຫ້ໄໝເວລາເຕີຍມາກາຮອນ ໄມ່ສາມາດສອນໄດ້ເຕີມທີ່ ແນວທາງແກ້ໄຂຄື່ອທໍາການວິເຄາະທີ່ເຮືຍລຳດັບ ຄວາມສຳຄັນຂອງກລຸ່ມສະຮະທີ່ຕ້ອງແກ້ປັບປຸງຫາເຮັດວຽກ ຈັດທໍາແນກການພັນນາເພື່ອກະຮັບຜລສັມຄູທີ່ ສຶກສາແນວທາງການອົກແບບທດສອບຈາກ Test Blueprint O-NET ອອກເຢີມບ້ານນັກເຮືຍນເພື່ອປະເມີນສພາບປັບປຸງຫາຂອງນັກເຮືຍນແຕ່ລະຄນ ແລະ ປະສານກັບຜູ້ປົກປອງໃໝ່ຂ່າຍກຳສັບໃໝ່ນັກເຮືຍນທບທວນບທເຮືຍນແລະ ທໍາການບ້ານ ຈັດຫາສື່ອແລະ ເທັກໂນໂລຢີເພື່ອນຳມາໃໝ່ໃນການຈັດການເຮືຍນກາຮອນໃໝ່ມີຄວາມນ່າສົນໃຈ ແລະ ມີປະສິທິພາມກາຍິງຈິ້ນ ຈັດກິຈກຽມການເຮືຍນກາຮອນທີ່ທ່ານທາງຕາມຄວາມເໝາະສົມ ແລະ ສອດຄລົ້ງກັບຄວາມຕ້ອງການ ແລະ ຄວາມສາມາດຂອງຜູ້ເຮືຍນ ຈັດສອນໆຂ່ອມເສົມໝໍລັງເລີກເຮືຍນ ແລະ ສ່າງເສົມການອ່ານແລະ ການເຂົ້າໃຈການວິເຄາະທີ່ ໃນສ່ວນຂອງນັກເຮືຍນ ສາເຫຼຸ້ມທີ່ກີ່ວັດຄວາມໄມ່ສົນໃຈໃນການເຮືຍນ ເນື່ອງຈາກປັບປຸງບັນມີສື່ອແລະ ເທັກໂນໂລຢີທີ່ທ່ານທາງມາເບີຍແບນຄວາມສົນໃຈຂອງນັກເຮືຍນ ນັກເຮືຍນໄມ່ເຫັນຄວາມສຳຄັນຂອງການສອບ ນັກເຮືຍນທີ່ຍ້າຍເຂົ້າມາໃນໜັ້ນ ປະຄນສຶກສາປີທີ່ 5-6 ມີຄວາມຮູ້ພື້ນຖານດ້ານການອ່ານແລະ ການເຂົ້າໃຈ ຕ້ອງແກ້ໄຂປັບປຸງພື້ນຖານຄວາມຮູ້ໃໝ່ອ່ານອຳນວຍ ຕ້ອງແກ້ໄຂປັບປຸງພື້ນຖານຄວາມຮູ້ໃໝ່ເກີດຄວາມຕຸ້ນເຄຍວ່າການອ່ານການເຂົ້າໃຈໄໝເວົ້ອງຍາກ ແລະ ອອກເຂົ້າໃຈໄໝ ໂດຍເນັ້ນການອ່ານເຈົ້າແບບອີສະຮະເພື່ອເຫັນເກີດຄວາມຕຸ້ນເຄຍວ່າການອ່ານການເຂົ້າໃຈໄໝເວົ້ອງຍາກ ແລະ

การให้นักเรียนทำแบบทดสอบ Pre-ONET และข้อสอบ O-NET ของปีที่ผ่านมา ในส่วนของผู้ปกครอง มีปัญหาคือผู้ปกครองซึ่งอ่านหนังสือไม่ออก ขาดความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมนักเรียนให้อ่านบททวนบทเรียนหรือทำการบ้าน โรงเรียนต้องประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองทราบถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการศึกษาเพื่อผู้ปกครอง ชุมชน และโรงเรียนจะได้ร่วมมือกันพัฒนาอย่างจริงจัง

4.4.2 การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติ

4.4.2.1 องค์ประกอบชุมชนนักปฏิบัติ

วิธีการกำหนดองค์ประกอบชุมชนนักปฏิบัติของโรงเรียนตัวราชะเวนชายแดนเทคนิคดุสิต นกวิจัยร่วมซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษามอบให้ครูธุรการ 1 คน และครูอัตราจ้าง 4 คนร่วมกิจกรรมชุมชนนักปฏิบัติ ครูประจำได้มาร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการของชุมชนนักปฏิบัติ 1 ครั้งแล้วไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมในขั้นตอนต่อมา ยกเว้นกรณีครูใหญ่ติดภารกิจจะส่งผู้รักษาการมาร่วมประชุมแทน ครูที่ได้รับมอบหมายถือเป็นงานในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วง ในส่วนของนักปฏิบัติจากห้องถินประกอบด้วยผู้นำห้องถินที่อยู่ฝ่ายการเมืองฝ่ายเดียวกันเท่านั้น อย่างไรก็ได้ ผู้วิจัยได้ติดตามทำความรู้จักและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพิ่มเติม และจูงใจให้เข้ามาร่วมกิจกรรมในโอกาสต่อมา สรุปมีนักปฏิบัติรวม 13 คนดังแสดงในตาราง 4-27

4.4.2.2 müumongของชุมชนนักปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

นักปฏิบัติมีมุ่งมองว่าโดยทั่วไปว่า เยาวชนเชื่อฟังครูและผู้ใหญ่ดี มีทักษะชีวิตดี เอาตัวรอดได้ ยังรักในความเป็นคนลีซอ และชอบสามใส่เสื้อผ้าแบบลีซอ เพราะสามใส่แล้วรู้สึกสะอาดสบาย แต่เยาวชนก็เริ่มให้ความสนใจกับประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตตั้งเดิมน้อยลง หันไปสนใจวัฒนธรรมต่างถิ่นตามสื่อโซเชียลมีเดีย หรือเกมในโทรศัพท์มือถือมากขึ้น ประกอบกับผู้ปกครองก็จะเลี้ยงไม่สอนให้เข้าใจ มองเห็นคุณค่าหรือความหมายของวัฒนธรรมเช่น สำหรับประเพณีเด่นรำ เยาวชน “รู้แค่รำผู้ใหญ่เท่านั้น เด็กก็เด่นตาม” (PST5²⁹) ด้านการเรียน เยาวชนมีปัญหาในการใช้ภาษาไทย เพราะในครอบครัวและในหมู่บ้านใช้ภาษาลีซอหรือภาษาอาช่าเป็นหลัก ในการสอน ครูผู้สอนต้องพูดย้ำหลายๆ ครั้ง เพราะนักเรียนจะไม่สามารถเข้าใจได้ในทันที (PST4³⁰) และครูต้องทำความตกลงให้นักเรียนฝึกใช้ภาษาไทยตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียน บางครอบครัวมีปัญหาพ่อแม่ พาลูกไปรับจ้างเก็บกาแฟทำให้ลูกต้องขาดเรียน หรือในตอนเย็น ลูกเลิกโรงเรียนแล้ว แต่พ่อแม่ยังไม่กลับจากไป นา ก็ต้องปั่นจักรยานไปรับลูกกลับบ้านแต่จะเที่ยวเล่นไปเรื่อยๆ บางครอบครัวส่งลูกไปเรียนในเมือง แม่ต้องตามไปอยู่ดูและจึงเป็นเหตุให้สามีภรรยาแยกทางกัน ปัญหาครอบครัวแตกแยก ทำให้เยาวชนต้องย้ายที่อยู่อาศัยบ่อยและมีผลกระทบต่อการเรียน

²⁹ ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

³⁰ ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

ตาราง 4-27 นักปฏิบัติโรงเรียนตำราจาระเวนชัยแคนเทคนิคดุสิต

ที่	รหัสชื่อ-นามสกุล (อายุ)	ระดับการ ศึกษา	ภูมิลำเนาเดิม	ระยะเวลา พักอาศัย/ทำงาน ในท้องถิ่น (ปี)	บทบาทใน การจัดการ ศึกษา	ความเชี่ยวชาญพิเศษ
1	PSP1 (46)	ป.ตรี	จ.บุรีรัมย์	4	ผู้บริหาร สถานศึกษา	วิธีชีวิต ปัญหาความมั่นคง ท้องถิ่น
2	PST1 (39)	ป.ตรี	จ.อุดรธานี	2	ครู	-
3	PST2 (34)	ป.ตรี	จ. เชียงราย	2	ครู	เทคโนโลยี
4	PST3 (31)	ป.ตรี	จ. เชียงราย	2	ครู	การสอนภาษาอังกฤษ/ สังคมศึกษา
5	PST4 (26)	ป.ตรี	จ.เชียงราย	2	ครู	การสอนภาษาอังกฤษ/ สังคมศึกษา
6	PST5 (25)	ป. ตรี	จ. เชียงใหม่	2	ครู	การสอนภาษาอังกฤษ
7	PST6 (25)	ป.ตรี	จ. เชียงราย	2	ครู	ภาษาเกษตร/ การเพาะพันธุ์ไม้
8	PCS1 (43)	ม.6	บ้านห้วยส้าน หมู่ 1	43	ผู้นำ/ผู้รู้	การปกคล่อง
9	PCS2 (48)	ม.ปลาย	บ้านห้วยส้าน หมู่ 1	48	ผู้นำ/ผู้รู้	การประกอบอาชีพ
10	PCS3 (51)	ประถม	บ้านห้วยส้าน หมู่ 1	51	ผู้นำ/ผู้รู้	พิธีกรรม/ความเชื่อ และ ศตวรรษีช้อ
11	PCS4 (49)	-	บ้านห้วยส้าน หมู่ 1	49	ผู้นำ/ผู้รู้	-
12	PCS5 (48)	ป.6	บ้านห้วยส้าน หมู่ 1	48	ผู้นำ/ผู้รู้	-
13	PCG1 (43 ปี)	ปวช.	บ้านห้วยส้าน หมู่ 1	18	พ่อแม่/ ผู้ปกครอง	ตัดเย็บงานเก้าอี้ช้อ/ วิธีชีวิตลีช้อ

หมายเหตุ: P=โรงเรียน ศชด.เทคนิคดุสิต S=บุคลากรในโรงเรียน P=ครูใหญ่ T=ครู C=คานในชุมชน S=ผู้นำ/ผู้รู้ G=พ่อแม่/ผู้ปกครอง

ในการจัดการเรียนรู้ นักปฏิบัติมีความเห็นว่าต้องปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึกและความภูมิใจใน วิถีปฏิบัติของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยให้เยาวชนมีอิสระในการเลือกเรื่องที่สนใจ และครูต้องออกแบบกิจกรรม สร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้แบบกลุ่มเพื่อให้ช่วยเหลือกัน การให้เยาวชนเรียนรู้จากของจริง ลงมือปฏิบัติ สืบคันหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและห้องสมุด จดบันทึกและนำเสนอผลการเรียนรู้ ก่อนที่จะ สรุปการเรียนรู้ร่วมกับครูน่าจะมีผลให้นักเรียนรู้จักตนเอง และชุมชนมากขึ้น และมีความรู้ที่ฝังอยู่ในตน เนื้อหาที่เรียนควรครอบคลุมความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ระหว่างคนกับคน และความเชื่อใน สิ่งหนึ่งหรือรวมชาติที่กำลังเริ่มจะสูญหายไป นอกจากนั้น นักปฏิบัติมีความเห็นว่าควรมีการสอนภาษาเกษตร และภาษาจีนกลาง มีการแนะนำ และต้องให้เรียนรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก เพราะ “สังคมในปัจจุบันแตกต่าง จากอดีต จะให้เยาวชนเดี๋ยวนี้ เป็น “เป้าแค่นอยู่ คงไม่ได้” (PST2³¹) และการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับตัวชี้วัดเพื่อให้ สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ได้ ใน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูต้องมีบทบาทสำคัญ เพราะ “เลิกทิ้งใบของเด็ก มีแต่เรา” (PST5³²) ครูต้องทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นในบรรยากาศที่สนุก ทำให้เยาวชนกล้าแสดงออก มีการจูงใจ และให้รางวัล และครูควรออกเสียงบ้านนักเรียนบ่อยๆ เช้าสอนในชั้นเรียนให้ตรงเวลาและวิชาเพื่อให้เกิด การ “เรียนจริงๆ รู้จริงๆ” นอกจากนั้น ผู้ปกครองที่เรียนจบแล้วอาจมาช่วยสอน และผู้ปกครองต้องหมั่นไป

³¹ ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

³² ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

สังเกตและสนับสนุนการเรียนการสอนของครูที่โรงเรียน ผู้รู้ เช่น ปัจจัยความมีบทบาทในการปลูกฝังเรื่อง การอยู่ร่วมกันของคนกับสิ่งแวดล้อม และพระครูมีบทบาทในการถ่ายทอดเรื่องความเชื่อและศาสนา

ในมุมมองของนักปฏิบัติ ปัญหาคุณภาพการศึกษาส่วนแรกเกิดจากความห่างเหินระหว่างโรงเรียนและท้องถิ่น ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนเป็นคนนอกพื้นที่ มีเพียงส่วนน้อยที่จะพยายามเข้าใจและมีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นเพื่อทำความเข้าใจบริบทและวิถีชีวิตท้องถิ่น ครูส่วนใหญ่ไม่มีวัฒนาการศึกษา มีประสบการณ์น้อย ปกติมากสอนโดยอาศัยคู่มือครูสำเร็จรูป ไม่เคยลองเลือกตัวชี้วัด การออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นและตรงตามตัวชี้วัดจึงเป็นเรื่องยาก “ที่ผ่านมา ยังไม่ตกลงเรื่อง การบูรณาการการเรียนรู้ แต่ตอนนี้ความตระหนักรู้ในเรื่องนี้มากขึ้น” (PST3³³) เพราะเข้าใจว่าการเรียนรู้เรื่องนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อให้เยาวชนรู้จักตนเอง มีภูมิคุ้มกัน ปัจจุบันหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปมีความเจริญและเทคโนโลยีหลังไฟฟ้าเข้ามามาก การเรียนรู้เรื่องนี้จะเป็นเกราะป้องกันมิให้เยาวชนไฟลตามกระแสสังคม มีจิตใจที่เข้มแข็ง และไม่ลุ่มหลงไปกับสิ่งล่อตาจากภายนอกจนเสียความเป็นตัวตนไป แต่มองเห็นคุณค่าของตนเอง สิ่งแวดล้อมและชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่จากตามไม่ทัน ช่วยเด็กได้น้อย เพราะไม่มีความรู้ ไม่สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ใหม่ หรือดูแลเอาใจใส่ดูแลลูกหลานให้ดีรักษาให้ด้วยความสมบูรณ์แบบให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้มากและตามใจลูก ซึ่งโทรศัพท์มือถือให้ แต่ไม่ควบคุม การใช้ “การตามใจลูก แยกกิจกรรมไม่ดูแลลูก” (PSC1³⁴) ผลที่เกิดขึ้น คือ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 บางคนไม่สามารถเขียนชื่อตนเองได้ แต่ก็สามารถเลื่อนชั้นได้เพราะระบบการศึกษามีให้มีการเรียนชั้นต่อชั้น ร้อยละ 80 ของเยาวชนในหมู่บ้านเรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษา แต่คนหนุ่มสาวไม่เห็นเรื่องนี้เป็นปัญหา เพราะแม้จะมีการศึกษาน้อย ก็สามารถเดินทางไปทำงานรับจ้างใช้แรงงาน หรือเป็นลูกจ้างบริษัทต่างประเทศ ทั้งแบบถูกกฎหมายโดยผ่านกระทรวงแรงงานและการลักษณะเข้าเมือง ซึ่งหากถูกจับได้ ก็ถูกส่งกลับประเทศไทยแล้วก็ไปใหม่ เพราะค่าจ้างในต่างประเทศดีกว่าในประเทศไทย “ทำงานสองสามปี ก็มีเงินเก็บเป็นล้าน ถึงเรียนสูงไปได้ทำงานราชการ เงินเดือนก็น้อย” (PSC2³⁵) แนวคิดของพ่อแม่ผู้ปกครองยังอยากริบโรงเรียนสอนโดยให้ท่องจำและฝึกเขียนมากกว่ากิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ชุมชนนักปฏิบัติมีความเห็นว่าผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา ผู้นำ ผู้รู้และพ่อแม่ผู้ปกครองต้องมีบทบาทร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูใหญ่ต้องให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนมากกว่างานทางด้านกายภาพและงานประชุมนอกโรงเรียน และซึ่งจะให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจเกี่ยวกับการ “เดินเรียน” ที่ผู้ปกครองเข้าใจว่าเด็กไม่ได้เรียนอาแต่งเล่น ในส่วนของครู ต้องเยี่ยมบ้านนักเรียนอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง เพื่อจะได้สังเกตความเป็นอยู่และพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างอยู่บ้านกับโรงเรียน จัดกิจกรรมพานักเรียนไปเรียนรู้ในชุมชนแทนการใช้คู่มือแบบเรียนสำเร็จรูป ส่วนกรรมการสถานศึกษาและผู้นำต้องพำนัชบ้านไปพัฒนาและช่วยเหลือโรงเรียนตามคำขอ ร่วมประชุมประจำเดือนเพื่อจัดการปัญหาเกี่ยวกับเด็กและผู้ปกครอง เช่น การลงโทษเด็ก การทิ้งห้องเรียน ผู้รู้ความมีบทบาทเข้าไปช่วยสอนในโรงเรียนโดยได้รับค่าตอบแทน พ่อแม่

³³ ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

³⁴ ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

³⁵ ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

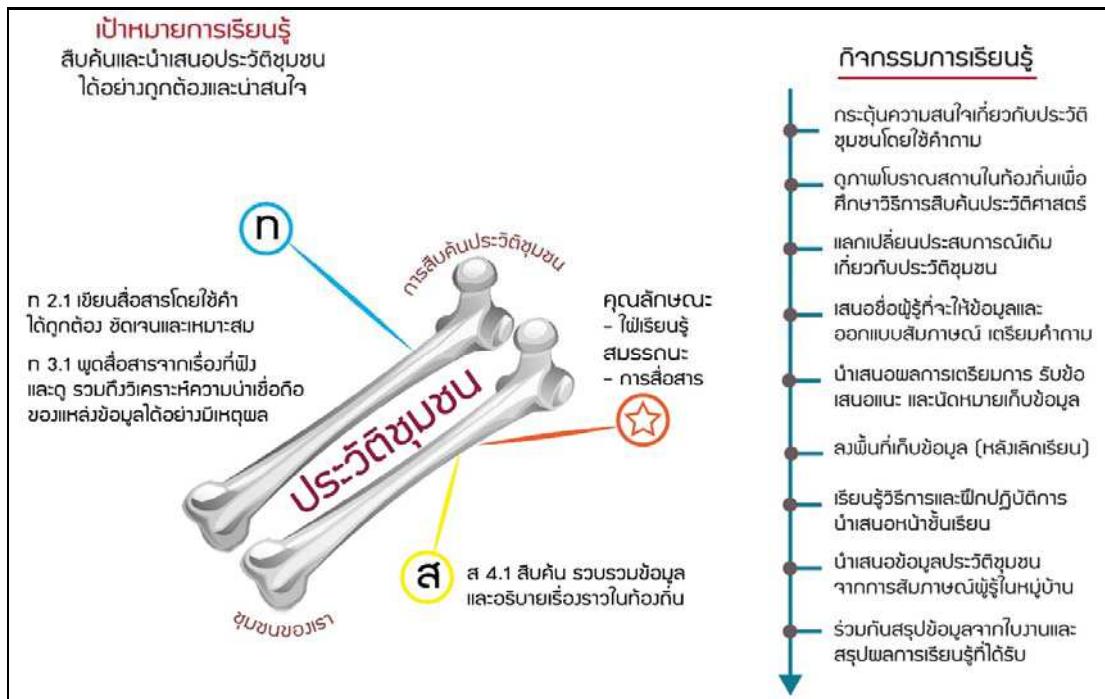
ผู้ปกครองต้องดูแลเอาใจใส่ลูก ถึงจะไม่รู้หนังสือกีสามารถ “การขันให้ลูกทำการบ้าน ทบทวนบทเรียน” (PCG1³⁶) ควบคุมการเล่นโทรศัพท์มือถือ ดูแลเรื่องโภชนาการ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียน ประเพณี วัฒนธรรม และอาชีพโดยทั้งการพร่ำสอนและการปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างและร่วมมือช่วยงานโรงเรียนตาม ความจำเป็นอย่างสม่ำเสมอ

โดยสรุป นักปฏิบัติท้องถิ่นมองเห็นว่าครรษณ์แบบเก่า เน้นให้อ่านออกเขียนได้ ไม่จำเป็นต้องเรียนสูง เน้นให้ประกอบอาชีพได้ พ่อแม่ผู้ปกครองต้องกวดขันเอาใจใส่แม้จะไม่ได้เรียนสูง การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมจะ ทำให้เยาวชนรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เห็นใจสิ่งมีชีวิตอื่น มีความสามัคคี มีความมั่นคงทางจิตใจและ มีชีวิตที่ดี ในขณะที่นักปฏิบัติจากโรงเรียนมองเห็นว่าต้องให้ความเอาใจใส่กับการสอน ต้องคำนึงถึงตัวชี้วัด และหากจะทำให้โรงเรียนและท้องถิ่นมีเป้าหมายร่วมกันได้ ต้องมีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ

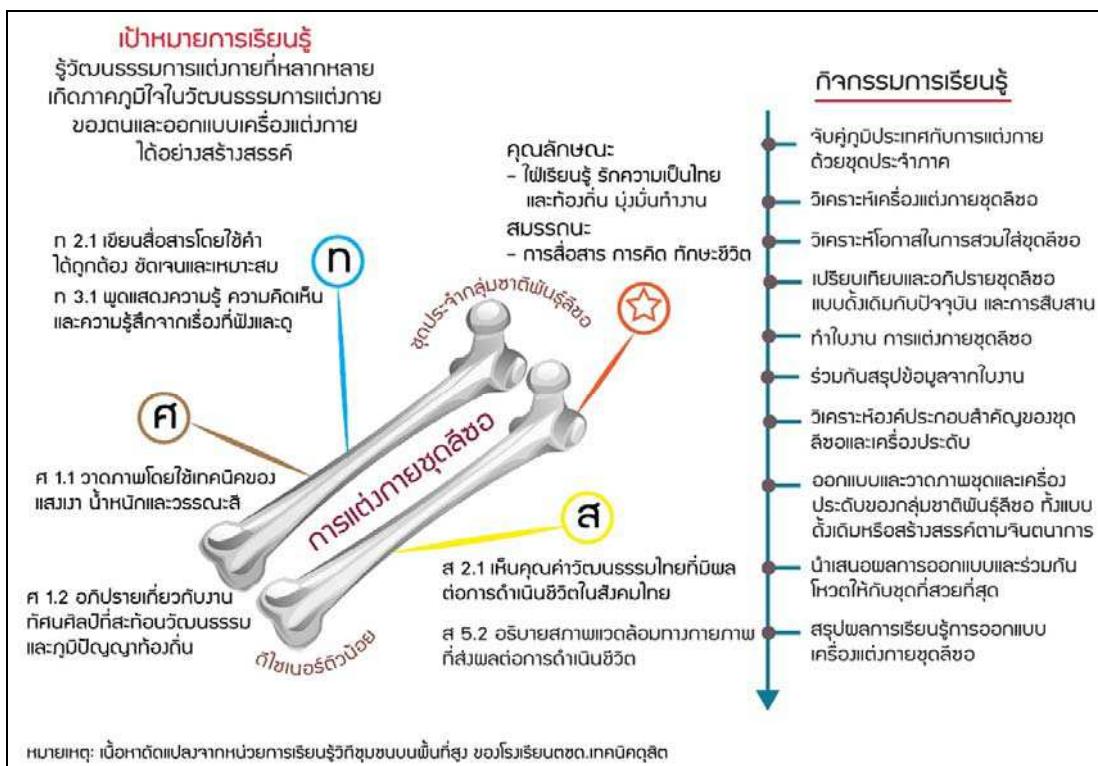
4.4.2.3 บทบาทของนักปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้นิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

เยาวชนจากโรงเรียนต่างๆ สำรวจและศึกษาในท้องถิ่น ติดตามกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต้นเอง คือ กลุ่มเลี้ยงและกลุ่มอาช่า ไม่ค่อยมีโอกาสสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับภายนอก เยาวชนมีแนวโน้มที่จะติดตาม อาชัย และทำมาหากิน เช่น นักปฏิบัติจึงเน้นให้เยาวชนเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองตั้งแต่ เรื่องประวัติชุมชน ภูมิประเทศและการประกอบอาชีพ วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย อาหารการกิน พิธีกรรม ดนตรีและสมุนไพร หน่วยการเรียนรู้ “วิถีชุมชนบนพื้นที่สูง” ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ 13 แผน มี แผนต่อเนื่อง 5 แผน ดังแสดงในภาพ 4-15 (1-8) และตอบสนองตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ 7 กลุ่มสาระได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี และสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน รวม 3 ข้อ ได้แก่ ความสามารถทางการสื่อสาร การคิด และทักษะชีวิต คุณลักษณะอันพึงประสงค์รวม 6 ข้อ ได้แก่ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและท้องถิ่น และทำงานเป็นทีม ส่วนในด้านเนื้อหาเน้นเฉพาะนิเวศวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอนในหมู่บ้าน วิธีการจัดการเรียนรู้ ครุเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยการสอน การจัดกิจกรรมการสร้างความรู้ การตั้งคำถาม การจัดกิจกรรมลงมือปฏิบัติ การทำใบงาน การแลกเปลี่ยน ข้อมูล และการนำเสนอและสรุปผลการเรียนรู้

³⁶ ผู้ให้ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 4-27

ภาพ 4-15 (1) หน่วยการเรียนรู้วิธีชุมชนบนพื้นที่สูง: ประวัติชุมชน

ภาพ 4-15 (2) หน่วยการเรียนรู้วิธีชุมชนบนพื้นที่สูง: การแต่งกายชุดลีซ

เป้าหมายการเรียนรู้

อธิบายโภชนาการอาหารหลัก 5 หมู่ของภาคต่างๆ เช่นไจวัฒนธรรมอาหารลีซอ ลงมือประกอบอาหารด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เกิดความภาคภูมิใจ และพร้อมสืบสานวัฒนธรรมอาหารลีซอ

ก 3.1 ผุดแสดงความรู้ ความคิดเห็น และความรู้สึกจากเรื่องที่ฟังและดู

พ 4.1 ค้นหาข้อมูล ข่าวสาร เพื่อใช้สร้างเสริมสุขภาพ

ส 2.1 เห็นคุณค่าทั่วไปไทยที่ปฏิสัมภรณ์ การคัด กักษา-ชีวิต ผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย

จ 1.1 ใช้กักษะในการงานอย่างเป็นระบบ ประนีด และมีความคิดสร้างสรรค์

หมายเหตุ: เป้าหมายดีเปลี่ยนจากหน่วยการเรียนรู้ที่ชุมชนนั้นที่สูง ของโรงเรียนต่อไป. เอกบัตรถูกตัด

กิจกรรมการเรียนรู้

- อภิปรายความสำคัญของสารอาหาร โดยใช้ภาษาพื้นถิ่น “หมูป่าจะคาดบี”
- สอนประโยชน์ในการของสารอาหารหลัก 5 หมู่โดยใช้ตัวอย่างอาหารของภาคต่างๆ ในประเทศไทย
- แบ่งกลุ่มนักเรียนและให้เข้าสืบเชื่อมต่ออาหารที่ก่อให้เกิดภัย ภัยในประเทศไทย
- ทำใบงาน จำแนกสารอาหารที่อยู่ในเนื้ออาหารที่ก่อให้เกิดภัย ภัยในประเทศไทย
- เลือกแบบอย่างอาหารที่ก่อให้เกิดภัย ภัย เช่น เรียนรู้ขั้นตอนในการประกอบอาหาร พร้อมจัดทำพิจารณาคิดในการเตรียม วัตถุน้ำ อุปกรณ์และขั้นตอนการทำ
- เตรียมพร้อมที่โรงอาหาร แบบบ้านๆ และรับฟังครุฑ์เจน สร้างข้อตกลงเพื่อ ความปลอดภัยในการประกอบอาหาร
- ลงมือประกอบอาหารโดยมีครุฑ์ให้คำแนะนำ และทำควบสะอาดโรงครัวให้เรียบร้อย
- ครุประเป็นผลงานการประกอบอาหาร และร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ไปครั้งนี้

ภาพ 4-15 (3) หน่วยการเรียนรู้ที่ชุมชนนั้นที่สูง: อาหารในชุมชน

เป้าหมายการเรียนรู้

วัดกษะด้วยบ้านของตนเอง วัดแบบพื้นหมู่บ้าน พื้นที่บุสราบก็สำคัญและตัวแห่งบ้านบ้านของ

อธิบายความสืบพื้นธิรัฐฯ ว่า สากบันทึก สถาปัตยกรรมที่ก่อ

สถาปัตยกรรมล้อมรอบทางธรรมชาติ

ส 5.1 ระบุลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญ ในภูมิภาคของตนเองในแบบที่

ส 5.2 อธิบายสถาปัตยกรรมล้อมรอบทางกายภาพ ก่อสัมมต่อการดำเนินชีวิต

บ้านเรียกว่า

หมู่บ้านชื่อ

ค 1.1 วัดความโดยใช้เกอบบ้าน สองขา บ้านบ้านและบรรลุ

ค 2.1 วัดแบบพื้นๆ และกีบบอดต้าแห่ง

หมายเหตุ: เป้าหมายดีเปลี่ยนจากหน่วยการเรียนรู้ที่ชุมชนนั้นที่สูง ของโรงเรียนต่อไป. เอกบัตรถูกตัด

กิจกรรมการเรียนรู้

- เลือกปลี่ยนลักษณะบ้านของตนเอง
- ดูวัดที่ความเป็นมาของการสร้างก่ออยู่ อาศัยของกลุ่มชาติพื้นรุกุสิชอ
- สรุปลักษณะและองค์ประกอบสำคัญ ของบ้านกลุ่มชาติพื้นรุกุสิชอ
- วิเคราะห์ความแตกต่างบ้านลักษณะดังเดิม กับบ้านบ้านของ
- ก้าวบกอุบ สรุปวัฒนาการของ การสร้างบ้านลักษณะ และวัสดุพื้นอตต-ป้าจุบัน พร้อมบ้านและบ้านชั้น
- วัดกษาพลักษณะบ้านเดิม แสงสุปพล การเรียนรู้ที่ยกบ้านลักษณะบ้านลักษณะ และ ความสืบพื้นธิรัฐฯ กับสถาปัตยกรรมล้อมรอบทางกายภาพ
- ศึกษาตัวอย่างแบบพื้นหมู่บ้าน ที่แสดงถึง และสัญลักษณ์ของสิ่งต่างๆ
- วัดแบบพื้นหมู่บ้าน และบ้านและบ้าน ของรัฐฯ กับสถาปัตยกรรมลักษณะบ้านลักษณะ และสืบพื้นธิรัฐฯ ลักษณะบ้านและบ้านชั้น
- ก้าวบกบบ้านและบ้านชั้น ที่บ้านบ้านของ หมู่บ้านของฉัน

ภาพ 4-15 (4) หน่วยการเรียนรู้ที่ชุมชนนั้นที่สูง: หมู่บ้านของฉัน

เป้าหมายการเรียนรู้

อธิบายอาชญากรรมในชุมชนและมีส่วนร่วมกับการแก้ไขอาชญากรรมในอนาคตของตนเอง บริหารจัดการและดูแลชุมชนในการเก็บขยะ

กิจกรรมการเรียนรู้

- แลกเปลี่ยนข้อมูลอาชญากรรมของพ่อแม่
- ระดับความคิดเห็นที่ต่อต้านอาชญากรรมในชุมชน และภารกิจการที่เข้าในการประกอบอาชญากรรม 2-3 อาทิตย์
- แบ่งกลุ่มสำรวจน้ำที่ต้องการแก้ไขในชุมชน และอธิบายความเสี่ยงที่จะต้องเผชิญ
- สำรวจพื้นที่ที่ต้องการแก้ไข ทั้งบ้านเดี่ยว-เดี่ยว ในชุมชนและสังคม และสังคมล้วนๆ
- เขียนแบบประเมินความคิด บ้าเสบหัวใจชั้น และร่วมกับภูมิปัญญาที่เข้ามาช่วยให้เข้าใจมากขึ้น
- เขียนแบบประเมินความคิด บ้าเสบหัวใจชั้น และสรุปผลที่ได้เรียนรู้
- กราฟตัวความสนใจที่ต้องการแก้ไข ทั้งบ้านเดี่ยว-เดี่ยว และสอบถามการดำเนินการแก้ไข
- ตั้งค่าเป้าหมายในการปฏิรูป ดูแลและเก็บกัน
- อ่านใบงาน บ้าเสบหัวใจชั้น และสรุปเรื่องที่ต้องการแก้ไข และสอบถามราชา ต้นทุน กำไร
- ประมวลความรู้ที่ต้องการแก้ไขทั้งหมด
- สรุปความเสี่ยงที่จะต้องเผชิญและการใช้ภารกิจการในชุมชน และภารกิจในการประกอบอาชญากรรมในอนาคต

ค 1.2 สร้างหรือแก้ไขจุดที่เป็นภัยต่อชุมชน ทำให้ชุมชนดีขึ้น
ค 3.1 ประเมินภัยต่อชุมชน ปรับเปลี่ยนโครงสร้างภัยพิบัติในชุมชนประจำวัน
ค 2.2 เข้าใจความสำคัญและการใช้ภารกิจการในชุมชนเพื่อชุมชนดีขึ้น
ก 1.1 วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการแก้ไขในชุมชน
ก 4.1 สำรวจชุมชนที่ต้องการแก้ไข ต่างในชุมชน

หมายเหตุ: เนื้อหาเดียวกันจากหน่วยการเรียนรู้ที่ชุมชนนั้นพื้นที่สูง: อาชีพในชุมชน

ภาพ 4-15 (5) หน่วยการเรียนรู้ที่ชุมชนนั้นพื้นที่สูง: อาชีพในชุมชน

เป้าหมายการเรียนรู้

อธิบายความหมาย ขับตุบและวิถีปฏิบัติ ในการพัฒนาชุมชนให้ดีอย่างเหมาะสมและถูกต้อง

กิจกรรมการเรียนรู้

- แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมพัฒนาชุมชน บอกกันเรื่องพัฒนาชุมชน วัฒนธรรม ศาสนา และเหตุผลที่ต้องทำมาซึ่งกัน
- ครุยอธิบายพัฒนาชุมชน พร้อมบอกรายละเอียด ความหมาย ขับตุบ ประเทก และยกตัวอย่างพัฒนาชุมชนที่พบในชุมชน
- ทำใบงานโดยการสอบถามผู้รู้ที่ต้องกับงานแต่งงานและงานศพของลีช้อร์ด
- อ่านใบความรู้และเพิ่มเติมรายละเอียด ลงในใบงาน
- บ้าเสบหัวใจชั้น และร่วมกับสรุปผล จากใบงาน
- สรุปผลการเรียนรู้ที่ต้องกับพัฒนาชุมชนลีช้อร์ด

ก 1.1 วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการแก้ไขในชุมชน
ก 2.1 คิดลายบือและเขียน แสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็น ได้ตรงตามมาตรฐาน
ส 1.2 เข้าใจพัฒนาชุมชนตามสถาบันที่ดีบังเกอร์ และปฏิบัตินั้นได้ถูกต้อง

หมายเหตุ: เนื้อหาเดียวกันจากหน่วยการเรียนรู้ที่ชุมชนนั้นพื้นที่สูง: พิธีกรรมลีช้อร์ด

ภาพ 4-15 (6) หน่วยการเรียนรู้ที่ชุมชนนั้นพื้นที่สูง: พิธีกรรมลีช้อร์ด

เป้าหมายการเรียนรู้
บอกรับเดิมเครื่องดูดบตธ หรือหายส่วนประกอบของ
เครื่องดูดบตธลีช้อ และเล่นเครื่องดูดบตธลีช้อ

คุณลักษณะ:
- บุ่มบับในการทำงาน ทำงานเป็นกัน
สมรรถนะ:
- การสื่อสาร การคิด

กิจกรรมการเรียนรู้

- เลือกเปลี่ยนรูปเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องดูดบตธ ที่บักได้เรียนรู้แล้ว
- ครุยสอนประเทกเครื่องดูดบตธ โดยใช้ภาพประกอบพื้นที่แบบประกอบด้วยตัวอักษร ดัง ส ต เป่า
- สอบถามผู้รู้เกี่ยวกับเครื่องดูดบตธลีช้อ และจัดรายละเอียดลงในบ้าน โดยเฉพาะ วงศ์ประกอบและวิธีการเล่นเครื่องดูดบตธ
- นำเสนอดินงานและร่วมกับสหศรีบัณฑุล
- ฟังรู้ไปก่อนกับส่วนบักเรียนเล่นเครื่องดูดบตธ
- เล่นบตธ อย่างน้อย 1 ชั่วโมงกับบตธลีช้อและอธิบายส่วนประกอบต่างๆ ที่สำคัญ
- เขียนเรียนความรู้ “วันที่รับและดูดบตธลีช้อ”

หมายเหตุ: เนื้อหาเดียวกันจากหัวข้อการเรียนรู้ห้องน้ำและห้องน้ำที่สูง ของโรงเรียนดูด. เก็บคุณลักษณะ

ภาพ 4-15 (7) หน่วยการเรียนรู้วิธีชุมชนบนพื้นที่สูง: การเล่นดนตรีลีช้อ

เป้าหมายการเรียนรู้
วัดภาพสบุบไปร์ในก้อนกับพร้อมบอกร่อง
หรือหายลักษณะ สรรพคุณ และวิธีการใช้
ตระหนักถึงความสำคัญของสบุบไปร์ในก้อนกับ

คุณลักษณะ:
- บุ่มบับในการทำงาน ทำงานเป็นกัน
สมรรถนะ:
- การสื่อสาร

กิจกรรมการเรียนรู้

- เลือกเปลี่ยนรูปเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้สบุบไปร์
- ครุยยกตัวอย่างสบุบไปร์ และอธิบาย รายละเอียด เช่น สรรพคุณและวิธีการใช้
- สอบถามผู้รู้เกี่ยวกับสบุบไปร์ในชุมชน และ จัดรายละเอียดลงในบ้าน
- สรุปความรู้เป็นพื้นความคิด และวัดภาพ สบุบไปร์อย่างน้อย 2 ชิ้น
- นำเสนอความรู้เกี่ยวกับสบุบไปร์ในชุมชน ที่ได้จากการสอบถามกับผู้รู้ และรายละเอียด กับบีกอลไปร์ในบ้าน
- เขียนเรียนความรู้ “สบุบไปร์ในชุมชน มีความสำคัญอย่างไร”

หมายเหตุ: เนื้อหาเดียวกันจากหัวข้อการเรียนรู้ห้องน้ำและห้องน้ำที่สูง ของโรงเรียนดูด. เก็บคุณลักษณะ

ภาพ 4-15 (8) หน่วยการเรียนรู้วิธีชุมชนบนพื้นที่สูง: สบุบไปร์บ้านเรา

จากการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติ การสังเกตและการสัมภาษณ์เพื่อประเมินบทบาทของนักปฏิบัติในระหว่างการดำเนินโครงการ สรุปบทบาทของนักปฏิบัติทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้นำ/ผู้ริเริ่ม และพ่อแม่/ผู้ปกครอง ตลอดจนเยาวชนในแต่ละขั้นตอนของการบูรณาการดังแสดงในตาราง 4-28 สะท้อนให้เห็นว่า ครูนักปฏิบัติที่เป็นครูอัตราจ้างสามารถพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ได้มาก มีการค้นคว้าข้อมูลท้องถิ่น พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีกิจกรรมที่หลากหลายและตอบตัวชี้วัดได้มาก ในขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูประจำการมีบทบาทในการพัฒนาค่อนข้างน้อย

ตาราง 4-28 บทบาทของนักปฏิบัติในกระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้	ผู้บริหาร สถานศึกษา	กรรมการ สถานศึกษา	ครุผู้สอน	ผู้รับผู้นำ ในชุมชน	พ่อแม่/ ผู้ปกครอง	เยาวชน
1. กำหนดขอบเขตนิเวศ วัฒนธรรมท้องถิ่น	ระดมความคิดเห็น	เสนอแนะในการ คัดเลือกประเด็น	กำหนด/คัดเลือกประเด็น นิเวศวัฒนธรรม	เสนอแนะประเด็น นิเวศวัฒนธรรม	เสนอแนะ ประเด็น	เสนอแนะ ประเด็นที่สนใจ
2. กำหนดเป้าหมาย การจัดการศึกษาท้องถิ่น	ระดมความคิดเห็น	เสนอความเห็น	กำหนดเป้าหมาย: ความตระหนัก คุณค่า นิเวศวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจ	เสนอความเห็น	เสนอ ความเห็น	ทำความเข้าใจ เป้าหมาย
3. จัดทำฐานข้อมูลนิเวศ วัฒนธรรม	สนับสนุนการลงพื้นที่ ของครุผู้สอน	ให้ข้อมูลแก่ครุ/ เยาวชน	สำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูล/ มอบให้เยาวชนค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม	ให้ข้อมูลแก่ครุ/ เยาวชน	เก็บข้อมูลตาม ครุ/เยาวชน	เก็บข้อมูลตาม ใบงาน
4. ออกแบบกิจกรรม	มอบให้ครุผู้สอนออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้	-	ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้อง กับประเด็นนิเวศวัฒนธรรมที่คัดเลือก	-	-	-
5. เลือกมาตรฐาน / ตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลาง	สนับสนุนการทำงานของ ครุผู้สอน	-	เลือกมาตรฐาน/ตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลาง กลุ่มสาระหลักและบูรณาการสาระอื่น	-	-	-
6. เขียนแผนการจัดการ เรียนรู้บูรณาการ	จัดประชุม/มอบหมายให้ ครุคิดรายละเอียด	-	เขียนแผนการจัดการเรียนรู้	-	-	-
7. จัดการเรียนรู้	สนับสนุนการจัดการ เรียนรู้	เสนอแนะ/วิทยากร/ เจ้าของแหล่งการ เรียนรู้	จัดการเรียนรู้ เป็นทั้งผู้สอนหลักและ อำนวยความสะดวกให้เยาวชนเกิดการ เรียนรู้	เสนอแนะวิทยากร/ แหล่งการเรียนรู้	เสนอแนะ วิทยากร/ แหล่งการเรียนรู้	ลงมือเรียนรู้และ ทำใบงาน
8. ประเมินผลการเรียนรู้	-	-	ออกแบบวิธีการประเมิน กำหนดเกณฑ์และ ประเมินผล	-	-	เป็นผู้ดูกิจกรรม

4.4.3 การเรียนรู้ของเยาวชน

4.4.3.1 เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการในโรงเรียนซึ่งมีขอบหมายภาระงานแก่ครูเป็นรายวิชาตามความเหมาะสม ไม่ได้มอบหมายให้รับผิดชอบประจำชั้น นักปฏิบัติจากโรงเรียนสำรวจตรวจสอบรายเด่นลงความเห็นว่า ครรภำนดให้เยาวชนเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดังรายชื่อในตาราง 4-29 เข้าร่วมโครงการโดยครูนักปฏิบัติจะใช้เวลาเฉพาะในชั่วโมงสอนของตนเองเพื่อจะได้ไม่กระทบกับตารางสอนปกติโดยรวม

ตาราง 4-29 เยาวชนโรงเรียนสำรวจตรวจสอบรายเด่นเทคโนโลยีดุสิตที่เข้าร่วมโครงการ

ที่	นามแฝง	ชั้น	ชาติพันธุ์	บ้าน/ที่พัก	ศาสนา
1	ณัฐ	ป.5	ลีซอ	บ้าน	พุทธ
2	บอย	ป.5	ลีซอ	บ้านแม่	พุทธ
3	ชัย	ป.5	ลีซอ	บ้าน	คริสต์
4	วิน	ป.5	ลีซอ	บ้าน	พุทธ
5	ฝน	ป.5	ไทย	หอพักโรงเรียน	พุทธ
6	ใบเตย	ป.5	ลีซอ	บ้านปู่ย่า	พุทธ
7	ปั้มปุ่ย	ป.5	ลีซอ	บ้าน	พุทธ

4.4.3.2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชน

ในการวิจัยเชิงเรื่องเล่า สามารถรวมข้อมูลคุณสมบัติของเยาวชน แบบแผนการสร้างความรู้และความหมายที่เยาวชนให้ต่อประสบการณ์การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม ดังตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชน 1 ราย ในกล่อง 4

กล่อง 4 ตัวอย่างเรื่องเล่าเกี่ยวกับเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์จากโรงเรียน ตชด. เทคนิคดูสิต

เรื่องของปุ่มปุ่ย

เด็กหญิงกลุ่มชาติพันธุ์ลีชอ ผิวขาวใส
หน้าตาเย้มแย้มแจ่มใส ปุ๊มปุ๊ยจัดว่าเป็นเด็กที่
ครบเครื่อง ทั้งเรื่องการเรียนรู้และความฉลาดทาง
อารมณ์ ครูให้ข้อมูลว่า ปุ๊มปุ๊ยสามารถทำงาน
ร่วมกับเพื่อนทุกคนได้ดี มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นและ
ความรับผิดชอบในหน้าที่ สิ่งสำคัญคือ มีภาวะ
ผู้นำ ทำให้เธอได้รับเลือกเป็นประธานนักเรียน
ตั้งแต่อายุห้าปีที่ 5 นอกจากนั้น
จากการสังเกตการทำงานกลุ่ม พบร่วมปุ๊มปุ๊ยมี
ทักษะในการจัดการคน รู้ว่าใครควรมีบทบาท
อย่างไร เช่น ปุ๊มปุ๊ยรู้ว่าผ่านพูดเก่งและคล่องแคล่ว
เธอจึงค่อยกำกับฝนให้ค่อยประสานงานกับเพื่อนๆ
ให้รู้ว่าต้องปฏิบัติอะไร และทำงานกลุ่มอย่างไรให้
สำเร็จ หรือปุ๊มปุ๊ยรู้ว่าเพื่อนคนใดเรียนอ่อนกว่า
ค่อยประนับและช่วยเหลือ ดังที่ใบเตยก่าวถึง
ปุ๊มปุ๊ยว่า “ปุ๊มปุ๊ยค่อยสอนการบ้าน สอนหนังสือ
ให้หนู” คุณลักษณะของปุ๊มปุ๊ยที่กล่าวมาล้วน
เกิดขึ้นจากการถูกหล่อหลอมจากครอบครัว
โดยเฉพาะแม่ บ้านของปุ๊มปุ๊ยอยู่ไม่ไกลจาก
โรงเรียนนัก ค่อนข้างมีฐานะ สังเกตได้จาก
ลักษณะบ้านชั้นเดียวครึ่งตึกครึ่งไม้และมีชาน
ระเบียงปูกระเบื้องอย่างดีไว้สำหรับให้แม่ของเธอ
วางจักรยานผ้าและตัดเย็บชุดลีชอขายเป็นอาชีพ
เสริมจากการทำไร่กาแฟ และนาข้าว และการเลี้ยง
วัว แม้ว่าดวงแข็งแม่ของปุ๊มปุ๊ยจะขยันขันแข็งใน
งานอาชีพ แต่เธอ กี sclerema ความสามารถทำงานอาสาเพื่อ
ประโยชน์ส่วนร่วม เช่น เป็นประธานกองทุน
หมู่บ้าน ช่วยงานน้ำชาชุมชนเป็น ทสม. และเข้าเวร

ทำอาหารกลางวันให้นักเรียนที่โรงเรียน ค่านิยม การเป็นจิตอาสาถูกส่งต่อมายังปั้มปุ่ย ดวงแขให้ความสำคัญด้านการเรียนของลูก เธอสามารถสอนการบ้านและให้คำปรึกษาลูกเรื่องการเรียน เพราะว่าเธอเรียนจบระดับชั้น ปวช. ซึ่งนับว่าเรียนสูงเมื่อเทียบกับพ่อแม่เยาวชนคนอื่นในหมู่บ้าน ดวงแขมีทัศนคติในการส่งเสริมการเรียนให้ลูกหลานว่า “ถึงแม้พ่อแม่จะไม่รู้หนังสือ ก็ควรเอาใจใส่ 瓜ดขันลูกให้ทำการบ้าน และทบทวนบทเรียนได้” ด้วยเหตุนี้ ปั้มปุ่ยจึงมีพัฒนาการในด้านการเรียนดี

การเกิดและเติบโตในหมู่บ้านทำให้ปั้มปุ่ยมองเห็นบริบทของหมู่บ้าน ได้รับการปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อจากการพิริยาสอนและการเห็นแบบอย่างจากคนในครอบครัวเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตและประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลึกลับ ปั้มปุ่ยจึงมีต้นทุนความรู้และความเข้าใจในเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นพอสมควร ดังนั้น เมื่อปั้มปุ่ยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม เขายังได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองสู่การมีบทบาทในการเสริมข้อมูลเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมให้กับเพื่อนๆ ดังที่บอยกล่าวว่า “เวลาทำแผนที่หมู่บ้านพวงเราต้องถามปั้มปุ่ย” เช่นเดียวกับผู้ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่าเพื่อนที่รู้เรื่องหมู่บ้านดีที่สุด คือปั้มปุ่ยและณัฐ (ลูกพ่อหลวง) “ปั้มปุ่ยและณัฐรู้เรื่องหมู่บ้านเป็นอย่างดี เพราะพากเขาจะเคยเป็นคนตั้งคำราม” ในความหมายของผู้ “คนตั้งคำราม” ได้คือ คนที่มีความรู้เกี่ยวกับหมู่บ้านมาก พอที่จะสังเกตเห็นว่าควรจะถามอะไรบ้าง ในขณะที่ปั้มปุ่ยไม่ได้มีแต่ความรู้เท่านั้น แต่เรอยังมีความกล้าที่จะซักถามผู้ใหญ่ด้วย “หนูไม่กลัวที่ต้องถามใคร เพราะปกติก็พูดคุยกับคนในหมู่บ้าน

อยู่แล้ว” ปั้มปุ่ยมีแบบแผนการสร้างความรู้โดยต่อขยายความรู้ด้วยการตั้งคำถาม เรือคิดว่าคำถามเป็นสื่อถกเถ้าที่ช่วยให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น เพราะ “นิเวศวัฒนธรรม มีเรื่องเล่า มองเห็นได้ เช้าใจได้ง่ายและคิดต่อได้” ใน การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ ครูนักปฏิบัติออกแบบกิจกรรมให้เยาวชนสืบค้น ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ดังนั้น ปั้มปุ่ยและเพื่อนจึงช่วยกันเตรียมคำถาม เช่น “ใครเป็นคนสร้างหมู่บ้าน... ชาวบ้านส่วนใหญ่พอยมาจากที่ไหน... ใครที่เก่งเรื่องพิธีกรรม... ใครเป็นพ่อหลวง คนแรกของหมู่บ้าน... โรงเรียนนี้สร้างขึ้นเมื่อไหร่” ปั้มปุ่ยกล่าวว่า “นี่เป็นครั้งแรกที่เรียน แล้วครูให้ตั้งคำถาม และไปหาคำตอบเอง” เรือเล่าว่า การค้นหาความรู้โดยการซักถามผู้รู้ในหมู่บ้านนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะบางครั้งผู้รู้ก็ไม่สามารถตอบคำถามได้ทุกเรื่อง “หมูเตรียมคำถามไป 6 ข้อ แต่ผู้รู้ตอบได้แค่ไม่กี่ข้อ... หมูเลยคิดว่าก็ต้องไปถามผู้รู้คนอื่น จนกว่าจะได้คำตอบครับ” คำพูดนี้สะท้อนให้เห็นว่าปั้มปุ่ยมีทักษะในการสืบค้นข้อมูลได้ด้วยตนเอง เพราะเรอตั้งคำถามได้ รู้จักวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และรู้ว่าใครคือผู้รู้ที่จะตอบคำถามได้อย่างไรก็ได้ เมื่อว่าคำถามที่ปั้มปุ่ยและเยาวชนกลุ่มนี้คิดขึ้นมาเป็นเพียงคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลหมู่บ้านทั่วไป ไม่ได้เป็นคำถามเชิงประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี เพราะประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ เป็นแรงกระตุ้นให้ปั้มปุ่ยเปลี่ยนพฤติกรรมจากผู้รับความรู้กลยາมมาเป็นผู้แสดงหาความรู้แทน และน่าจะสามารถพัฒนาทักษะการสร้างความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

ประสบการณ์เรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ได้ตอกย้ำความเข้าใจเดิมที่ปั้มปุ่ยมีต่อนิเวศวัฒนธรรมและเสริมรายละเอียดความรู้ใหม่ด้าน

นิเวศวัฒนธรรมให้กับปั้มปุ่ย นอกจากนั้น เเรอยังมองเห็นความหมายด้านการเรียนรู้เพิ่มเติม เเรอมองเห็นว่า การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมสามารถเชื่อมโยงกับรายวิชาได้ “ครูได้สอนแทรกวิชาลังค์เข้าในกิจกรรมการเรียนรู้” เช่นการลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้าน ศึกษาประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา

นอกจากนี้ การได้เรียนแบบกลุ่มทำให้ปั้มปุ่ยมองเห็นความหมายความหมายด้านสังคม เเรอ สะ ห อ น ค ว า մ ท ร ง ຈ ა ท ี ด ี ค ว า մ ສ ุ ช ความสนุกสนานในการทำกิจกรรมกับเพื่อน “เรียน กับเพื่อนก็สนุกดี ได้เข้าใจความคิดของเพื่อน ซึ่งบางครั้งเราเกิดไม่เหมือนเขา” เเรอมีความทรงจำที่ดีในเรื่องการที่ได้ช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน “เราได้สอนเพื่อน บางครั้งเพื่อนก็สอนเรา” เเรอเสริมว่าสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ เช่นนี้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเรอได้เป็นอย่างดี

ในการเรียนรู้ครั้งนี้ ปั้มปุ่ยมองเห็นความหมายที่สัมพันธ์กับชีวิตรอบตัว ปั้มปุ่ยเล่าว่า “หมูรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน อาหารลีซอ และเครื่องดื่มตระกูล... หมูได้เห็นบ้านหลังอื่นๆ จากการเดินสำรวจหมู่บ้าน เพราะปกติแม่ไม่ให้ไปเดินเล่น” ปั้มปุ่ยอธิบายว่า นอกจากจะเข้าใจชีวิตรอบตัวมากขึ้นแล้ว เเรอยังมีมุมมองเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งด้านดีและด้านไม่ดีพร้อมกัน “คนในหมู่บ้านบางคนใจดี บางคนใจบ่บ่... สังคมสงบสุข แต่ไม่ปลอดภัย... มีทั้งคนขี้ยั่นและขี้เกียจ... แต่ที่นี่อากาศดี เพราะมีป่าไม้เยอะ” ความสามารถในการจำแนกข้อดีข้อเสียของนิเวศวัฒนธรรม ห้องถิ่นได้สะท้อนว่าปั้มปุ่ยมีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีมั่นคงมากขึ้นในอนาคต ปั้มปุ่ยกล่าวทิ้งท้ายว่าภายหลังจบกิจกรรม

การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมว่าทำให้hero “รักษ์บ้านมากขึ้น...อยากบอกให้คนอื่นรู้” เรื่องมองเห็นความหมายใหม่คือ ความตระหนักถึงศักยภาพตนเองในการเป็นผู้สืบสานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นบนฐานของความสนใจและธรรมชาติของเรอปุ่มปุ่ยเล่าว่า “แต่เดินอย่างเป็นนักธุรกิจเหมือนแม่แต่ตอนนี้อย่างเป็นแม่ครัว” ส่วนหนึ่ง เพราะภัยในกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ ปุ่มปุ่ยได้เรียนรู้ขั้นตอนการประกอบอาหารลีซอจากผู้รู้ในหมู่บ้านและได้มีโอกาสลงมือทำอาหารลีซอพร้อมกับเพื่อนเรอกล่าวว่า “หูรู้จักอาหารบางอย่าง แต่บางอย่างก็ไม่เคยทำ” นอกจากนั้น การได้พูดคุยและซักถามผู้รู้ในเรื่องอาหารลีซอทำให้heroสึกถึงความพิเศษของอาหารลีซอที่มีเอกลักษณ์และแตกต่างจากอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ปุ่มปุ่ยจึงเกิดความอยากรู้เพิ่มเติมกว่าที่ทำอาหารลีซอเพื่อให้คนลีซอและคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้ลิ้มรสชาติอาหารลีซอ ปุ่มปุ่ยกล่าวว่า แม้จะเป็นแม่ครัว ก็สามารถเผยแพร่นิเวศวัฒนธรรมได้ ใน

ขณะเดียวกัน เหอเงงกือยกการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นด้วย

ความหมายของประสบการณ์เรียนรู้: การเรียนรู้บูรณาการนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นกับสาระวิชาการ การเรียนรู้ร่วมกันและช่วยเหลือกัน ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว การจำแนกข้อดีข้อเสียได้ ความตระหนักในศักยภาพการเป็นผู้สืบสานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ความสนใจเรียนรู้โลกภายนอกให้กว้างขวางขึ้น

แบบแผน: การสร้างความรู้โดยการตั้งคำถาม การเรียนรู้แบบสืบเสาะ การเรียนรู้ร่วมกัน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง: ความมีน้ำใจ ความรับผิดชอบในหน้าที่ ภาวะผู้นำ ความเอาใจใส่ของครอบครัว แบบอย่างในครอบครัว สติปัญญา และความรู้ดีในแนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้: จัดกิจกรรมให้ค้นคว้าและสอนเพิ่ม จัดกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ให้ได้รู้จักโลกอย่างมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น

4.4.3.3 ผลการเรียนรู้ของเยาวชน

จากการประเมินผลการเรียนรู้ของเยาวชนเบรียบเทียบก่อนและหลังเรียนดังแสดงในตาราง 4-30 พบว่าเยาวชนทั้งหมดรวมทั้งเด็กพิเศษมีผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ หัวข้อที่มีคะแนนเพิ่มขึ้นตามลำดับสูงสุดถึงต่ำสุด ได้แก่ (1) โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข็งขันได้ โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความคิดเป็นผู้ใหญ่ สามารถเอาตัวรอด แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตัวเองและเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น (2) ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย บอกเล่าความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างน่าสนใจ ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม และทักษะในการนำทักษะทางวิชาการตามหลักสูตรแกนกลางมาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความสามารถในการนำทักษะทางวิชาการมาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมได้อย่างมีความเข้าใจ (3) ความตระหนักในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย การแสดงท่าทีสนใจและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ

ความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม (4) ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความสามารถในการตั้งคำถามและการสรุปความรู้ (5) ทศนคติในการนำตนเองอย่างเท่าทัน โดยเกณฑ์การประเมินประกอบด้วย ความสามารถตอบโต้ แสดงความคิดเห็น แยกแยะสิ่งที่ดี-ไม่ดี รู้เท่าทัน อันตรายจากสิ่งรอบตัว

ตาราง 4-30 ผลการเรียนรู้ของเยาวชนโรงเรียนตำราจตุระเวนชาಯแคนเทคโนโลยีสิต จำนวน 7 คน

หัวข้อ	คะแนน (ค่ามัธยฐาน) ¹		จำนวน ²		Z ³	
	ก่อน (ก)	หลัง (ล)	ก>ล	ก<ล		
1. ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.0	7.0	0	7	0	-2.460***
2. ความตระหนักในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม	5.0	7.0	0	7	0	-2.428***
3. ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม	5.0	8.0	0	7	0	-2.460***
4. ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม	5.0	7.0	0	7	0	-2.414***
5. ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการ (ตามหลักสูตร แกนกลาง) มาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม	5.0	6.0	0	7	0	-2.460***
6. ทศนคติในการนำตนเองอย่างเท่าทัน	6.0	8.0	0	7	0	-2.401***
7. โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข็งขันได้	6.0	8.0	0	7	0	-2.646***

หมายเหตุ:

¹ ค่ามัธยฐานคะแนนผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนนิเวศวัฒนธรรม (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด)

² จำนวนเยาวชนที่มีผลการเรียนรู้ก่อนการเรียนนิเวศวัฒนรมมากกว่า (ก>ล) มีผลการเรียนรู้หลังการเรียนนิเวศวัฒนรมมากกว่า (ก<ล) และ มีผลการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลังการเรียนรู้นิเวศวัฒนรมเท่ากัน (ก=ล)

³ ค่า Z statistics การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank test *** p<0.001

4.4.4 ความหมายของประสบการณ์การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

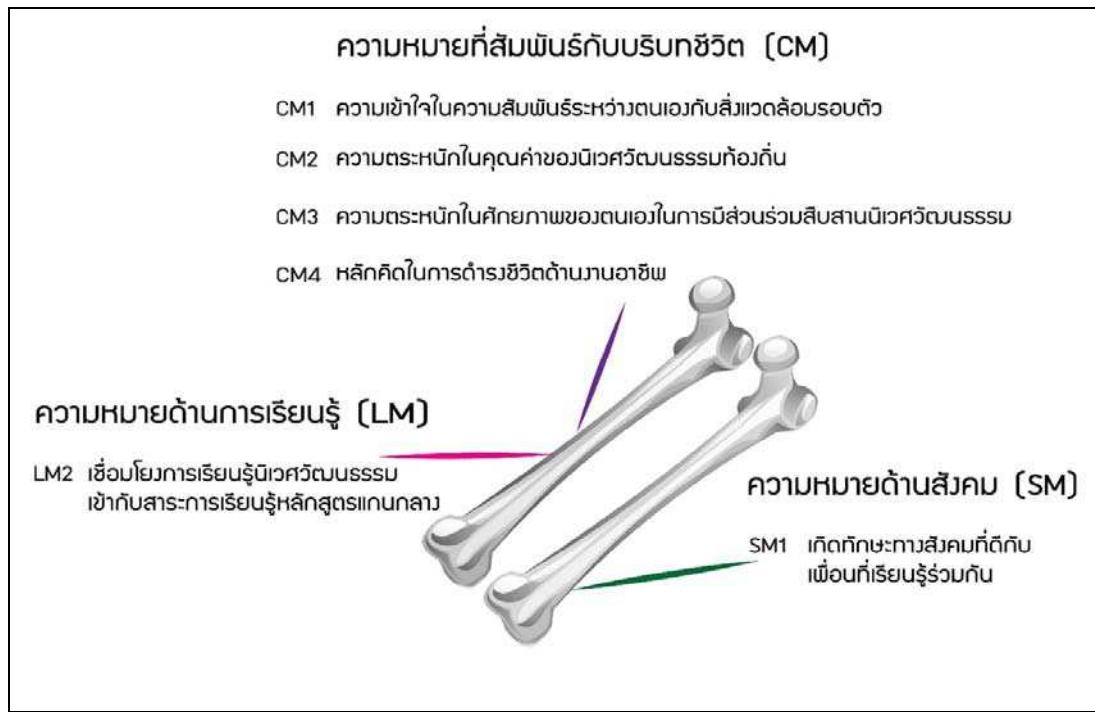
จากข้อมูลการสัมภาษณ์เยาวชนโรงเรียนตำราจตุระเวนชาಯแคนเทคโนโลยีสิตทั้ง 7 คน เป็นรายบุคคล และเป็นรายกลุ่มเกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ในเชิงผลลัพธ์ เยาวชนได้สะท้อนความหมายของประสบการณ์ใน การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมรวม 6 ความหมาย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มดังแสดงในภาพ 4-16 ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ความหมายกลุ่มที่ 1 ความหมายที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิต (Life Contextual Meanings -- CM) ประกอบด้วย 4 ความหมายดังนี้

CM1 ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว

เยาวชนสะท้อนว่า การเรียนรู้ครั้งนี้ทำให้ได้รับความรู้ ทั้งความรู้ใหม่ที่ไม่เคยรู้มาก่อนและความรู้เดิมที่ขยายรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น เยาวชนเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอที่เกิดและเติบโตที่หมู่บ้านห้วยส้าน ลีซอ ยกเว้นคนซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยที่ย้ายมาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนมีความรู้และเข้าใจในนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นค่อนข้างดี โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอผ่านการซึมซับจากวิถีปฏิบัติของพ่อแม่และการมองเห็นปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ เยาวชนสะท้อนว่าประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ได้ช่วยทำให้มี

ความเข้าใจวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ดังที่บอยกล่าวว่า “การได้ทำแผนที่หมู่บ้าน ได้เดินสำรวจรอบหมู่บ้าน และเห็นพิธีกรรมที่ชาวเจ้า ทำให้ได้รู้จักหมู่บ้านตัวเองเพิ่มขึ้น” เช่นเดียวกับใบเตยที่เล่าว่า หลังจากได้เรียนนิเวศวัฒนธรรม เรอกลายเป็นคนซ่างสังเกตมากขึ้น และเริ่มมองเห็นว่าหมู่บ้านเปลี่ยนไปจากเดิม เรอมองเห็นบ้านที่สร้างใหม่เพิ่มขึ้นหลายหลัง

ภาพ 4-16 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม

ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนตำราจาระเวนชัย adenเทคนิคดุสิต

การออกไปสำรวจหมู่บ้านทำให้เยาวชนความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติรอบตัว เกิดความน้อมต่อธรรมชาติและสิ่งเหลือรอดมาตี นำไปสู่ความปรารถนาที่จะอนุรักษ์และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เยาวชนมองเห็นธรรมชาติที่สวยงามในหมู่บ้านของคน ดังคำพูดเยาวชนที่ว่า “ชอบธรรมชาติ...ที่หมู่บ้านอากาศดี...ห้องพ้าสดใส...อุดมสมบูรณ์” หลังการเรียนรู้ เยาวชนได้ขยายมุมมองจากความรู้สึกสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติรอบตัวไปสู่ความต้องการเป็นผู้ดูแลและปกป้องสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เช่นในกรณีของน้ำดื่มน้ำที่สังเกตเห็นว่า “ในหมู่บ้านมีขยะเยอะไปหน่อย” ชาวบ้านบางคนอาจยกไปทิ้งที่บ่อน้ำ ซึ่งส่งผลให้น้ำเน่าเสียและไม่สามารถนำมาใช้ได้ ณ จุดนี้ว่า “หากคนในหมู่บ้านจัดการขยะโดยเอาไปกำจัดในรีไซเคิลตัวเอง ก็จะช่วยให้หมู่บ้านสะอาดขึ้น” คำพูดของน้ำดื่มน้ำที่แสดงความเข้าใจในปัญหา สาเหตุและวิธีการแก้ไขในระดับหมู่บ้านที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบ เช่นเดียวกับชัยที่แสดงความตั้งใจว่า “ผู้จะดูแลรักษาหมู่บ้านของผู้” โดยบอกกล่าวไม่ให้ผู้เดมาทำลายป่าและทำลายสัตว์ ในขณะที่วิน ซึ่งนอกจากจะรักธรรมชาติ ยังแสดงออกอย่างชัดเจนถึงความเชื่อในเรื่องผีและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ วินมีท่าทีที่นอบน้อมต่อธรรมชาติและสิ่งที่เหลืออยู่มากกว่าเยาวชนอื่นๆ และตั้งใจยากจะเป็นหมอดูเพื่อ

สืบสานความเชื่อและช่วยเหลือชาวบ้านให้พัฒนาไป มากที่สุด มาก่อน แล้วก็จะได้รับความยินดีจากชาวบ้าน ที่ได้รับความช่วยเหลือ น้ำท่วม ภัยธรรมชาติ ไม่หายไป

CM2 ความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม เยาวชนส่วนใหญ่มองเห็นนิเวศวัฒนธรรมแบบแยกส่วน ขาดความเชื่อมโยง และแยกตัวอย่างโดยใช้คำพูดเป็นคำๆ เช่น ในมิติทางสิ่งแวดล้อมจะเน้นถึงป่า ภูเขา น้ำ และบ้าน ในมิติทางเศรษฐกิจจะเน้นถึงการทำเกษตร ไร่กาแฟ และการค้าขาย และในมิติทางสังคมจะเน้นถึงประเพณีและพิธีกรรม หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เยาวชนแสดงความเข้าใจและสามารถเชื่อมร้อยนิเวศวัฒนธรรมได้พร้อมกันทั้งสามมิติ เช่น บอยแสดงความคิดเห็นว่า “หมู่บ้านดี เพราะมีป่าไม้ อากาศดี...เมื่อบ้านไหนมีงานแม่ไม่ใช่ญาติก็มาช่วยเหลือกัน แบ่งข้าวกันกิน ไม่ต้องไปซื้อ” เช่นเดียวกับนั้นที่แสดงความคิดเห็นว่า “หมู่บ้านดี เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ มีอาหารหลากหลาย...คนที่นี่มีเรื่องอะไรก็บอกเล่ากันตลอดเวลา บ้านใครทำพิธี ก็มาช่วยเหลือกัน” ปั้มนุ่ยมีมุ่งมองเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น เธอแสดงความคิดเห็นว่า “คนในหมู่บ้านบางคนใจดี บางคนขี้บ่น...สังคมสงบสุข แต่ไม่ปลอดภัย...มีทั้งคนชั่วและดี...แต่ที่นี่อากาศดี เพราะมีป่าไม้เยอะ”

นอกจากนี้ กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรในท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่เยาวชนให้ความสนใจและมีการพูดถึงมากที่สุดเรื่องหนึ่ง เพราะเป็นเนื้อหาใหม่ที่เยาวชนส่วนใหญ่ไม่เคยรู้มาก่อน วินกล่าวว่า “ได้รู้วิธีนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วย...บางชนิดก็ไม่เคยรู้มาก่อน” การเรียนรู้ครั้งนี้กระตุ้นให้เยาวชนมองเห็นคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะในหมู่บ้านยังมีสถานีอนามัย การเรียนรู้ชนิดพันธุ์สัตว์ พืช ฯลฯ และวิธีการใช้สมุนไพรจึงมีประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยรักษาในการรักษาหรือบรรเทาอาการเจ็บป่วย ดังที่ณัฐกล่าวว่า “เรื่องสมุนไพร สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน”

CM3 ความตระหนักในศักยภาพของตนเองในการมีส่วนร่วมสืบสานนิเวศวัฒนธรรม

การเรียนรู้ครั้งนี้มีความหมายในการเปลี่ยนแปลงท่าทีของเยาวชนบางคน การได้รับรู้เรื่องราวและการลงมือปฏิบัติร่วมกับเพื่อนทำให้บอย เยาวชนที่เริ่มจะเป็นวัยรุ่น ชอบคบเพื่อนรุ่นพี่ที่ค่อนข้างทันสมัย เช่น มิโทร์สพ์มือถือ มีการรวมกลุ่มกันขึ้นมาเตอร์ไซค์เที่ยว และแต่งตัวตามสมัยเปลี่ยนไป แรกเริ่ม บอยไม่ค่อยสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น และแสดงท่าทีต่อต้านการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างไรก็ได้ หลังจบกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม บอยเล่าไว้ว่า “มองเห็นความแตกต่างระหว่างหมู่บ้านตนเองกับที่อื่น” นอกจากนี้ ยังได้เรียนรู้การแต่งกายแบบลีซอที่ถูกต้องและที่สำคัญ “อย่างแต่งชุดลีซอมากขึ้น เพราะปกติไม่ค่อยได้แต่ง” ปกติ บอยจะใส่ชุดนักฟุตบอลหรือการเงงผ้าร่มมากกว่าเยาวชนอื่นๆ ที่แม้จะใส่เสื้อยืดก็นิยมนุ่ง กางเกงลีซอ เพราะสวมใส่สบาย บอยเริ่มมีความชัดเจนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเอง ในขณะที่เยาวชนอื่นๆ ก็รู้สึกภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองมากขึ้น เช่น ใบเตยที่กล่าวว่า “หมูดีใจที่เป็นคนลีซอ... เพราะคนที่นี่มีความสุข ไม่ทะเลกัน ปลูกผักด้วยกัน” หรือณัฐ ที่กล่าวว่า “ไม่เคยเบื่อความเป็นลีซอ... และอย่างล่งต่อความเป็นลีซอให้กับลูกหลวง” ในขณะที่ปั้มนุ่ยกล่าวว่า “เรียนแล้วรักหมู่บ้านเพิ่มขึ้น”

การเป็นคนนอกของฝน เยาวชนไทยใหญ่ที่ได้ร่วมเรียนรู้ร่วมกับเยาวชนลีซอ ทำให้ฝนตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เชื่ออาศัยอยู่ ฝนกล่าวว่า “ถ้าไม่รู้นิเวศวัฒนธรรมของคนลีซอ หมู่บ้านที่นี่ไม่ได้” การเปิดใจเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ทำให้เรือรู้จักมองเห็นความสุขของการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่อาจมาจากการกลุ่มชาติพันธุ์อื่น “ที่นี่น่าอยู่ เพราะมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์... คนใจดี มีน้ำใจช่วยเหลือกัน” ฝนเล่าไว้ เรือและเพื่อนเคยได้รับน้ำจากชาวบ้านให้ไปอาบน้ำที่บ้านเมื่อครั้งที่น้ำที่หอพักของโรงเรียนไม่เหลือ ฝนคิดว่าทักษะการค้นหาความรู้นิเวศวัฒนธรรมโดยการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่สามารถนำไปปรับใช้ในอนาคตได้หากเรอต้องย้ายกลับบ้านหรือย้ายไปอาศัยในหมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ส่วนปัจจุบันซึ่งสนิทกับฝนก็แสดงความคิดเห็นว่า เรืออยากเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเพิ่มขึ้นเพื่อจะได้รู้วิธีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่หลากหลายเมื่อเรอโตขึ้น

CM4 หลักคิดในการดำเนินชีวิตเพื่อการงานอาชีพเพื่อตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่น กิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้กระตุ้นให้เยาวชนมองเห็นบทบาท หรืออาชีพในอนาคตของตนเองตามความสนใจและธรรมชาติของเยาวชนเองดังนี้

วินเป็นเยาวชนที่มีความสนใจในเรื่องพืชกรรมต่างๆ ดังสังเกตเห็นได้จากวันที่เขาเดินสำรวจหมู่บ้านร่วมกับคณะวิจัย วินเป็นเยาวชนคนเดียวที่รู้และอธิบายเรื่องพืชเรียกวัณฑุช์ชาวบ้านจัดขึ้นในวันนั้นได้ และชี้ชวนให้คณะเข้าร่วมรับประทานอาหารในพืชร่วมกับชาวบ้าน วินเล่าไว้อยากเป็น “หมอผี” ทำหน้าที่ดูดวงหรือนำนายกระดูกไก่เพื่อช่วยให้ชาวบ้านพ้นทุกข์ วินตั้งใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับพืชกรรมต่างๆ โดยสอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน วินกล่าวอย่างมุ่น嘴ว่า “ผมสามารถช่วยผู้อื่นได้”

ณัฐชิงเป็นลูกพ่อหลวงมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในหมู่บ้านค่อนข้างดี แต่นั้นก็มีทำที่สนใจทางด้านศิลปะ เช่นการเต้นรำ การแต่งกายและการวาดภาพมากกว่า ณัฐอยากรู้ “ผู้สอนเต้นรำลีซอ” เพื่อรักษาและสืบทอดการเต้นรำลีซอให้คงอยู่ “สมมติว่ามีคนเต้นไม่เป็น ผมจะได้ฝึกให้เขาเต้นได้ แล้วไปสอนคนอื่นต่อ” เช่นเดียวกับชัยชิงเกิดความสนใจเรื่องการเล่นดนตรีลีซอเพื่อการเรียนรู้ครั้งนี้ ชัยอยากรู้ “คนเล่นดนตรี” เพื่อسانต่อและสืบทอดการเล่นดนตรีของคนลีซอ “ถ้าคนแก่ที่เล่นดนตรีตายไป ผมจะได้มานแทนเขา” ชัยอยากรู้ “คนเล่นดนตรีได้และอยากรู้ “ผมจะสอนเขา จะก้าวเข้าจะเล่นเป็น”

บอยเป็นเยาวชนที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนหลังการเรียนรู้ครั้งนี้ จากเด็กที่ครูให้ข้อมูลว่าควบคุมตนเองได้น้อย หากไม่พอใจ จะแสดงอาการต่อต้านทันที ซึ่งตรงกับที่คณะวิจัยสังเกตเห็นว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ บอยไม่มีท่าทีสนใจและไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน หลังการเรียนรู้ครั้งนี้ บอยแสดงให้เห็นพัฒนาการที่ดีขึ้น บอยสามารถอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้และเนื้อหาได้ค่อนข้างชัดเจน เป็นขั้นตอน และมีท่าทีสนุกและเข้ากับเพื่อนได้ดีขึ้น บอยเกิดความอยากรู้ “ครู” เพราะอยากรู้ในนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น “ครูที่ต้องไปหาความรู้เพื่อเอามาสอนนักเรียน... ต้องพานักเรียนออกไปเรียนในหมู่บ้าน” คำพูดของบอยสะท้อนภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

ฝนซึ่งสนใจเกี่ยวกับพืชพรรณต่างๆ ดังสังเกตเห็นว่าในวันที่เรอเดินสำรวจหมู่บ้านร่วมกับคณะวิจัย เธอจะชี้ชวนให้ดูดอกไม้และพรมไม้ต่างๆ ระหว่างทาง โดยเฉพาะชนิดที่กินได้ เธอบอกว่า “เคยกินมาก่อน จึงรู้ว่ากินได้” เธอรู้จักสมุนไพรหลายชนิด หลังการเรียนรู้ครั้งนี้ ฝนได้รู้จักสมุนไพรเพิ่มมากขึ้นและบอกว่า อยากเป็น “หมอสมุนไพร” เพื่อรักษาคนเจ็บป่วย และอยากให้คนในหมู่บ้านช่วยกันอนุรักษ์สมุนไพรท้องถิ่น เพื่อให้ทุกคนจะได้มีใช้ไปได้นานๆ

ปั่นปุ่ยซึ่งมักจะเห็นแม่น้ำช่วยโรงเรียนทำอาหารกลางวันให้กับนักเรียน มีความสนใจแผนการเรียนรู้ที่ เกี่ยวกับอาหารการกินในท้องถิ่น ปั่นปุ่ยบอกเรออย่างเป็น “แม่ครัว” ทำอาหารลีซอให้คนลีซอ กินและให้คนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้ลิ้มลอง

ความหมายกลุ่มที่ 2 ความหมายด้านการเรียนรู้ (Learning Meanings -- LM) ประกอบด้วย 1 ความหมาย ดังนี้

LM2 ความสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้นี้ในเวศวัฒนธรรมเข้ากับสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลาง เยาวชนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่าการเรียนนิเวศวัฒนธรรม “สนุกและเข้าใจง่ายกว่าเรียนในห้องลีอ” เพราะเนื้อหาที่เรียนล้วนเป็นเรื่องใกล้ตัว และการเรียนนิเวศวัฒนธรรมและการเรียนในรายวิชา สามารถเสริมกันได้ ดังที่ฝนกล่าวว่า “ถ้าเรียนตามห้องลีอ ก็ช่วยให้หนูอ่านออกเขียนได้ แต่ถ้าเรียนนิเวศวัฒนธรรม จะช่วยให้หนูรู้ในเรื่องที่หนูลงลี้ภัยกับหมู่บ้านนี้” เยาวชนสามารถอภิปรายกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ซึ่งจัดว่าเป็นเรื่องของวิชาภาษาไทย หรือการให้วาดรูปสมุนไพร ซึ่งเป็นการฝึกทักษะด้านศิลปกรรมภาพและทำให้เข้าใจเรื่องใบเลี้ยงคู่-ใบเลี้ยงเดี่ยวซึ่งเป็นเนื้อหาในรายวิชาวิทยาศาสตร์ เยาวชนสามารถเชื่อมโยงวิชาคณิตศาสตร์กับเนื้อหานิเวศวัฒนธรรมได้ เช่น บอยตั้งโจทย์คณิตศาสตร์ว่า “หากจะตัดชุดลีซอ ต้องใช้เงินกี่บาท” จากนั้นบอยเริ่มแจกแจงวัสดุที่ต้องใช้และราคาของวัสดุ เช่น ผ้า ราคา 7-8 พันบาท และเครื่องประดับเงินราคาเม็ดละ 12 บาท พร้อมกับเริ่มคำนวณค่าใช้จ่ายทั้งหมด เช่นเดียวกับชัยที่ตั้งโจทย์คณิตศาสตร์ว่า “ประชากรในหมู่บ้านมีกี่คน แบ่งเป็นชายและหญิงกี่คน” หรือ “ระยะทางจากโรงเรียนไปบ้านพ่อหลวงกี่เมตร” เป็นต้น

ความหมายกลุ่มที่ 3 ความหมายด้านสังคม (Social Meanings -- SM) ประกอบด้วย 1 ความหมาย ดังนี้

SM1 ทักษะทางสังคมที่ดีกับเพื่อนที่เรียนรู้ร่วมกัน

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้เปิดโอกาสให้เยาวชนทำงานเป็นกลุ่ม มีการลงมือปฏิบัติร่วมกัน ทำให้เยาวชนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ครูผู้จัดกิจกรรมสังเกตเห็นว่า เยาวชนส่วนใหญ่กระตือรือร้นในการเรียน ช่วยเหลือ พึ่งพา และเปลี่ยนเรียนรู้ บรรยายการเรียนจึงมีแต่เสียงหัวเราะและรอยยิ้ม ใบเตยเปลี่ยนจากเด็กเก็บตัวมาเป็นเด็กสดใสร่าเริง “ตอนนี้หนูมีความสุข...รู้สึกดีใจมากที่ได้เรียนกับเพื่อน” เช่นเดียวกับบอย ซึ่งเคยเป็นเด็กค่อนข้างแปลกแยกกิจกรรมคุยกันกับเพื่อนซึ่งกามาว่า “วันนี้เรียนสนุกใหม่...ขอบเรียนเรื่องอะไร”

บอยเล่าว่าการเรียนครั้งนี้ทำให้เขามีความสุขมาก เพราะได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและช่วยกันทำงานกลุ่ม “คิดด้วยกันสนุกกว่าคิดคนเดียว” ในขณะที่ปั่นปุ่ย ซึ่งเป็นเด็กที่มีอัธยาศัยดี สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดีแสดงความคิดเห็นว่า “เรียนกับเพื่อนก็สนุกดี ได้เข้าใจความคิดของเพื่อน ซึ่งบางครั้งเราคิดไม่เหมือนเขา” ปั่นปุ่ยมีความทรงจำที่ดี เพราะได้เรียนรู้ร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน “เราได้สอนเพื่อน บางครั้งเพื่อนก็สอนเรา” ซึ่งบรรยายกาศเช่นนี้แตกต่างจากบรรยายกาศการเรียนตามปกติและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเยาวชนได้เป็นอย่างดี

การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมแบบเป็นกลุ่มในครั้งนี้ นอกจากจะทำให้เยาวชนมีทักษะทางสังคม รู้จักผู้มีมิตร ปรับตัวเพื่อยุ่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างกลมกลืนแล้ว ยังช่วยให้เยาวชนที่มีพิพารณ์เสียงทางสังคมหรือมีปัญหาทางการเรียนรู้ได้มีโอกาสเปิดเผยตัวและขอความช่วยเหลือจากเพื่อน เช่น ใบเตยซึ่งเป็นเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องด้านการเรียนรู้ มีผลการเรียนอยู่ในระดับล่อน มีบุคลิกลักษณะที่ไม่มั่นใจในตนเอง พูดน้อย อารมณ์ดีเป็นบางเวลา ไม่สามารถจัดการอารมณ์และความรู้สึกตนเอง หากไม่พอดีจะแสดงท่าทางต่อต้านอกมาในทันที จึงเป็นเหตุให้เพื่อนไม่ค่อยให้เข้าร่วมกลุ่ม การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมครั้งนี้ ทำให้ใบเตยต้องทำงานร่วมกับเพื่อน เริ่มนิเทศสมกับปั่นปุ่ยที่ค่อยช่วยเหลือด้านการเรียนและเป็นเพื่อนเล่น เพื่อนคุยในเวลาเดียวกัน ทำให้ใบเตยเริ่มเกิดความไวเนื้อเชื่อใจต่อปั่นปุ่ย กล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากปั่นปุ่ยและเพื่อนคนอื่น “แต่ก่อนหนูไม่กล้าพูด ไม่กล้าถามใคร แต่ตอนนี้หนูมีความสุข มันทำให้หนูกล้ามากขึ้น” พฤติกรรมของใบเตยมีแนวโน้มเดี๋ยวเรียบ และหันมาสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากขึ้น เช่นเดียวกับบอยที่สรุปเองว่า ประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ทำให้เข้าพัฒนาทักษะทางสังคม ทำให้เข้า “เข้ากับคนในชุมชนนี้ได้” และรู้สึกมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน รู้จักทักษะและช่วยเหลือกัน

4.4.5 แบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเยาวชนทั้ง 7 คน เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ พบว่าเยาวชนมีแบบแผนการเรียนรู้ 3 แบบแผน สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มดังแสดงในตาราง 4-31 และมีรายละเอียด ดังนี้

แบบแผนกลุ่มที่ 1 เป็นแบบแผนที่เยาวชนสามารถสร้างความรู้ได้โดยการปรับโครงสร้างความรู้ในตน (Reconstructing Patterns – RP) ประกอบด้วย 1 แบบแผน ดังนี้

RP3 เชื่อมโยงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

เยาวชนส่วนใหญ่เข้าใจสาระทางวิชาการตามหลักสูตรแกนกลางที่แฟกอยู่ในกิจกรรมการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมที่ครุจัดขึ้น เช่น กิจกรรมสำรวจและศึกษาประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน เยาวชนสามารถระบุได้ทันทีว่า “นี่คือวิชาสังคมศึกษา” และสามารถขยายความรู้ต่อไปได้ว่า ในรายวิชาสังคมศึกษา ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านด้วย เช่นเดียวกับการที่ครุให้ดาวรุปสมุนไพรในห้องถิน เยาวชนก็สามารถอธิบายได้ว่าการขาดภาพ คือการฝึกทักษะด้านศิลปะ และในขณะเดียวกัน พากเขาก็ได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพืชใบเลี้ยงคู่-ใบเลี้ยงเดี่ยวในวิชาวิทยาศาสตร์ด้วย การใช้เนื้อหานิเวศวัฒนธรรมใน

การจัดการเรียนรู้อีกหนึ่งรูปแบบที่มีความหลากหลาย สามารถพัฒนาทักษะทางวิชาการได้ด้วยตนเอง เช่น บอยสามารถตั้งโจทย์คณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิชีชีวิต “หากจะตัดชุดลีซอต้องใช้เงินกี่บาท” และสามารถหาคำตอบได้ด้วยตนเอง

ตาราง 4-31 แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้ของเยาวชนโรงเรียนตำราจตุรษัชย์ฯ

เทคนิคคุณลักษณะ

ที่	แบบแผนการเรียนรู้	ระดับอิทธิพลของปัจจัยต่อแบบแผนการเรียนรู้							
		การควบคุม		ทักษะทางภาษา	ความรู้เดิม	เป้าหมาย	ทักษะ	บรรยายกาศ	
		แบบสร้างความรู้	ตนเอง		ความมั่นใจ			การใช้มือ	
RP3	เชื่อมโยงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง/มาก	ปานกลาง	-	ปานกลาง/มาก
EP1	ขยายความรู้โดยการพึงพาผู้อื่น	น้อย/ปานกลาง	น้อย/ปานกลาง	น้อย/ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย/ปานกลาง	น้อย/ปานกลาง	มาก	มาก
EP4	ขยายความรู้โดยการตั้งคำถามในเรื่องใกล้ตัว	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง/มาก	ปานกลาง/มาก	ปานกลาง	ปานกลาง/มาก	มาก

แบบแผนกลุ่มที่ 2 เป็นแบบแผนที่เยาวชนสามารถสร้างความรู้ได้โดยการขยายความรู้เดิม (Extending Patterns -- EP) ประกอบด้วย 2 แบบแผนดังนี้

EP1 ขยายความรู้เดิมโดยการพึงพาผู้อื่น

เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ อาจเป็นเยาวชนที่เข้าใจกระบวนการสร้างความรู้แต่เรียนไม่ทันหรืออาจไม่เข้าใจกระบวนการสร้างความรู้ ทำให้เยาวชนพึงพาเพื่อนหรือเพาเวอร์คลิปเรียนไปกับเพื่อน เป็นทั้งแบบแผนหลักของเยาวชนบางคน และเป็นแบบแผนเสริมของเยาวชนที่สร้างความรู้ด้วยตนเองได้ ระดับความเข้มข้นของการพึงพาผู้อื่นขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญา ทักษะทางภาษา ความมั่นใจในตนเอง และการแบ่งบทบาทหน้าที่กันตามความถนัดของแต่ละบุคคลในการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ณัฐและปุ่มปุ่ย มีบทบาทหลักในการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเพื่อน ตั้งเช่นที่บอยกล่าวว่า “ในการทำแผนที่หมู่บ้าน พากเราต้องถามบุ๊บุ๊” และใบเตยกล่าวว่า “บุ๊บุ๊ค่อยสอนการบ้าน สอนหนังสือให้หนู” สำหรับเยาวชนที่มีบทบาทรองลงมา แต่ยังสามารถเป็นที่พึ่งพาของเพื่อนได้ ได้แก่ ซัย วิน บอยและฝน ที่จะค่อยช่วยเหลือเพื่อนในเรื่องของการแลกเปลี่ยนความรู้หรือแบ่งปันข้อมูลจากการจดบันทึก การเขียนสรุปใบงานและการออกใบนำเสนอหน้าชั้น ในขณะที่ใบเตยจะเน้นการเรียนรู้แบบพึงพาเพื่อนฝ่ายเดียวไม่สามารถจัดการข้อมูลที่กระจัดกระจายได้ มีแนวโน้มที่จะไม่มีการจดบันทึกข้อมูล และไม่มีความจำเกี่ยวกับข้อมูลในระยะยาว แต่ก็พอจะมองเห็นประเด็นที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

EP4 ขยายความรู้โดยการตั้งคำถามในเรื่องใกล้ตัว

การเรียนรู้เรื่องรอบตัว มีเรื่องเล่า มองเห็นได้ ทำให้เยาวชนเข้าใจและคิดต่อได้ สามารถตั้งคำถามเพื่อเรียนรู้เพิ่มเติมได้ เยาวชนที่มีแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้ได้แก่ ณัฐ ปุ่มปุ่ย บอย fon และชัย ซึ่งมีลักษณะร่วมคือ เป็นเด็กที่มีผลการเรียนดี มีความมั่นใจในตนเอง มีทักษะด้านการสื่อสารอยู่ในระดับดี และมีพื้นความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมค่อนข้างดี แม้จะไม่ใช่คนท้องถิ่น เช่น 忿แต่ก็เรียนรู้และเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว เยาวชนกลุ่มนี้รู้เท่าทันกระบวนการสอนของครู โดยเฉพาะปุ่มปุ่ยที่สามารถอธิบายเนื้อหาและขั้นตอนการเรียน การสอนได้ละเอียดกว่าเยาวชนคนอื่นๆ โดยรวม เยาวชนสรุปว่าลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่ เริ่มตัวว่า “ออกสำรวจหรือสอบถามผู้รู้...ลงมือปฏิบัติ...ทำใบงานร่วมกับเพื่อน...สรุปและนำเสนอหน้าชั้น” โดย “ได้ใช้ทั้งความคิดและลงมือทำ แต่ถ้าเรียนในห้อง จะได้แต่คิดเฉยๆ” การเรียนรู้แบบนี้นักเรียนจะช่วยต่อขยายความรู้เดิมให้มีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและทำให้ความรู้เดิมซัดเจนขึ้นแล้ว ยังทำให้เยาวชนพัฒนาทักษะในการตั้งคำถามเพื่อการเรียนรู้ในอนาคตได้อีก เยาวชนมีความเห็นว่า คนที่ตั้งคำถามเก่ง จะได้รับความรู้มาก ดังเช่นที่ 忿พุดึงปุ่มปุ่ยและณัฐว่า “สองคนนี้จะรู้เรื่องหมู่บ้านเป็นอย่างดี เพราะพวกเขารู้เรื่องนี้เป็นคนตั้งคำถาม” ณัฐสามารถเตรียมคำถามเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน รู้วิธีการสืบค้นข้อมูลและสามารถระบุตัวบุคคลที่เข้าจะไปซักถามข้อมูลสัยดังกล่าวได้ “ใครเป็นคนสร้างหมู่บ้าน...ชาวบ้านส่วนใหญ่พยพมาจากที่ไหน...ใครที่เก่งเรื่องพิธีกรรม” ปุ่มปุ่ยเล่าเพิ่มเติมว่า เธอเตรียมคำถามไปทั้งหมด 6 ข้อ แต่เมื่อไปพบผู้รู้กลับตอบได้เพียงบางข้อเท่านั้น เธอจึงต้องถามผู้รู้คนอื่นๆ จนกว่าจะได้คำตอบ การฝึกตั้งคำถามครั้งนี้ แม้จะยังเป็นคำถามพื้นฐานที่ไม่ได้ลงลึกในระดับความคิด ความเชื่อ หรือเป็นคำถามที่ซับซ้อนก็ทำให้เยาวชนเปลี่ยนพฤติกรรมจาก “ผู้รับความรู้กลยဏามาเป็นผู้แสวงหาความรู้”

4.4.6 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้

ในระยะก่อนเริ่มโครงการ สมาชิกของชุมชนนักปฏิบัติแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ นักปฏิบัติจากโรงเรียน และนักปฏิบัติท้องถิ่น ทั้งสองฝ่ายมีทำที่แบบ “โynosบทบาท” สี่กันและกัน นักปฏิบัติจากโรงเรียนพยายามจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เยาวชนอ่านออกเขียนได้ และยกระดับมาตรฐานทางวิชาการ แต่ไม่ค่อยสำเร็จ ด้านนักปฏิบัติท้องถิ่นมองว่า อาจไม่จำเป็นต้องเน้นความรู้เชิงวิชาการมากนัก แต่ต้องให้เยาวชนอ่านออกเขียนได้และพร้อมเข้าสู่อาชีพ นักปฏิบัติท้องถิ่นมองว่าโรงเรียนอาจไม่ได้เรื่องการเรียนการสอนน้อยไป ปล่อยให้เด็กวิ่งเล่น ไม่มีการเยี่ยมบ้านนักเรียน ส่วนนักปฏิบัติจากโรงเรียนมองว่า พ่อแม่ผู้ปกครองละเลยไม่เอาใจใส่ กวดขันลูกหลาน ก่อนเริ่มโครงการทั้งสองฝ่ายเริ่มตระหนักรึ่งความห่างเหิน การไม่มีโอกาสแลกเปลี่ยนมุ่งมอง ซึ่งกันและกันทั้งในมิติทางการศึกษาและมิติของความเป็นท้องถิ่น ประกอบกับครูผู้สอนไม่ใช่คนในพื้นที่ยังทำให้เกิดช่องว่างในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนขยายกว้างขึ้น

การเข้ามาของโครงการและการเปิดเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการให้นักปฏิบัติร่วมแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นและทบทวนบทบาทของตนเองในการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชน ช่วยให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจบทบาทหน้าที่ของกันและกันเพิ่มมากขึ้น นักปฏิบัติได้สะท้อนหลังโครงการว่า การที่ครูนักปฏิบัติได้มีโอกาส “ลงมือทำ” ออกไปสัมผัสถึงความเป็นอยู่ เพื่อค้นหาร่วมข้อมูลนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ทั้งสองฝ่าย

เริ่มสามารถออกจากได้ “เมฆหมอก” และมีท่าทีที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ที่สอดรับความต้องการของกันและกันได้ดีขึ้น มองเห็น “หนทาง” ในการสอนเรื่องห้องถังให้ตรงตามตัวชี้วัดทางวิชาการ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อถ่ายทอดสิ่งที่มี “ประโยชน์” ให้กับเยาวชน แผนการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของโรงเรียน ตชด. เทคนิคดุสิตจัดว่าเป็นแผนที่จัดทำขึ้นอย่างประณีต สามารถบูรณาการความรู้เชิงวิชาการตามตัวชี้วัดทางการศึกษาและเนื้อหาในนิเวศวัฒนธรรมในห้องถังได้ดี มีศักยภาพที่จะพัฒนาให้ลุ่มลึกมากขึ้น ส่วนในด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนสามารถพัฒนาได้ตามประสบการณ์ที่สั่งสมของครูผู้สอนที่ยังอายุน้อย

การตอบบทเรียนหลังปฏิบัติของชุมชนนักปฏิบัติทำให้มองเห็นแนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชนอย่างต่อเนื่องดังแสดงในตาราง 4-32 โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(1) ในด้านองค์ประกอบชุมชนนักปฏิบัติ นอกจากองค์ประกอบเดิมซึ่งต้องเพิ่มเติมในเรื่อง คุณสมบัติของผู้รู้ที่มีความสามารถเฉพาะด้าน ที่มีเวลา,r่วมกิจกรรม และยอมเสียสละถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของตนเองโดยไม่ทางวิชา และคุณสมบัติของพ่อแม่/ผู้ปกครองที่สนับสนุนส่งเสริมให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรม และสละเวลาามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนแล้ว ควรเพิ่มนักวิชาการที่มีความรู้เรื่องการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและการประเมิน

(2) ในด้านบทบาทของนักปฏิบัติ ชุมชนนักปฏิบัติให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ตามบทบาทอย่างต่อเนื่องของผู้รู้ ผู้ปกครองตลอดกระบวนการ รวมทั้งในช่วงการเก็บข้อมูล การเป็นวิทยากร การร่วมออกแบบกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

(3) กระบวนการที่จะทำให้นักปฏิบัติทั้งใหม่และเก่าทำหน้าที่ตามบทบาทได้ดี นักปฏิบัติมีความเห็นว่า ต้องออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกัน กำหนดกรอบการทำงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนโดยใช้หลักประชาธิปไตย มีการปรึกษาหารือกันโดยสามารถลงลึกในรายละเอียดร่วมกัน มีการให้ข้อมูลและกำลังใจ คำแนะนำ การนิเทศงาน และสนับสนุนในด้านต่างๆ รวมทั้งมองเห็นคุณค่าของผลงานที่ผลิตขึ้น ชุมชนนักปฏิบัติมีความตั้งใจที่จะนำหน่วยการเรียนรู้ที่ผลิตภายใต้โครงการนี้ไปใช้ปฏิบัติอย่างจริงจังอีกครั้ง โดยคาดว่าจะนำไปสู่การพัฒนาและทำให้โรงเรียนเป็นต้นแบบในเรื่องนี้ ทั้งนี้ นักปฏิบัติกำหนดแนวทางว่าจะดำเนินงานเป็นเอกเทศเฉพาะภายในโรงเรียน ไม่จำเป็นต้องร่วมกับโรงเรียนอื่น ซึ่งทำให้มีข้อสังเกตว่า การทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนอื่นทำให้เกิดจุดผิดนั้น และการเปลี่ยนแปลง เพราะโรงเรียนได้รับประโยชน์จาก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนอื่น เกิดความกระตือรือร้นที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา การเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีความรู้และประสบการณ์มากกว่าหรือแตกต่างกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าการทำงานโดยลำพังโรงเรียนเดียวดังเช่นที่เกิดขึ้นในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา

(4) ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำหน้าที่ตามบทบาทนั้น ชุมชนนักปฏิบัติมีความเห็นว่า ปัจจัยภายในได้แก่ ความสนใจ ความเต็มใจความร่วมมือ และจิตสำนึก ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ เวลาและงบประมาณ ค่าตอบแทน ปัจจัยเหล่านี้ยังเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชน

(5) ในด้านผลผลลัพธ์ที่คาดหวังในการดำเนินงานสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชน คาดว่าในระยะเวลา 1-2 ปี เยาวชนที่ได้เรียนรู้การสร้างความรู้ในเวศวัฒนธรรมจะสามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ในการเรียนวิชาอื่นได้ ซึ่งจะส่งผลให้ผลการเรียนโดยรวมดีขึ้น นักเรียนจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีมากขึ้นมีความภาคภูมิใจและห่วงเห็นวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ การพยายามทำงานร่วมกันจะทำให้ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมากขึ้น

ตาราง 4-32 แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติโรงเรียนตำรา炬ะเวนชัยเด่นเทคโนโลยีดุสิต

หัวข้อ	ในโครงการ	หลังโครงการ	มุมมองนักวิจัย
องค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ผู้บริหาร ครูประจำการส่วนใหญ่ไม่ได้จบุณฑิษยการศึกษา/ครุยัตราช้า้มีประสบการณ์น้อย กรรมการสถานศึกษาผู้นำ ผู้รู้ และพ่อแม่ผู้ปกครอง มีความรู้ในเวทวัฒนธรรมดี มีมนุษย์ด้านการศึกษาเพียง “ให้อ่านออกเขียนได้” และเน้นการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> นักปฏิบัติมีเวลาไม่ทางวิชา พ่อแม่ผู้ปกครองส่งเสริมให้ลูกหลานเข้าร่วมกิจกรรม นักวิชาการสนับสนุนด้านการพัฒนาหลักสูตร ออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ ตัวชี้วัดและประเมิน จนท.ป้าไไม่ ตำรวจ ทหาร สนับสนุนความรู้ด้านป้าไไม่ และยาเสพติด อบต. สนับสนุนงบประมาณ 	<ul style="list-style-type: none"> ครูประจำการที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน ตัวแทนท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจในเวทวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลายมีติ และมีเวลาในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง สมาคมพ่อแม่ผู้ปกครอง
บทบาทของนักปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ครุภารกิจการจัดการอันวายความสะอาดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ออกแบบโรงเรียนลงมือปฏิบัติ และทำใบงาน ผู้รู้ ผู้นำ ผู้ปกครองมีบทบาทในการเสนอประเด็นนิเวศวัฒนธรรม / เป็นวิทยากรและผู้ให้ข้อมูล 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้บริหารพัฒนางานด้านวิชาการอย่างเป็นระบบและเป็นประชาธิปไตย ครุทำแผนการพัฒนาภาระดับโดยเพิ่มกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้เพิ่ม ผู้ปกครอง Kawin Yai เด็กสังเกตการณ์และช่วยโรงเรียน กก. สถานศึกษาช่วยเหลือโรงเรียนด้านการพัฒนา และแก้ปัญหาภาระ 	<ul style="list-style-type: none"> ควรเห็นคุณค่าของบุคลากร ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
กระบวนการเข้าสู่บทบาทใหม่		<ul style="list-style-type: none"> บริการทางเรือเพื่อออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกันกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนโดยยึดหลักประชาธิปไตย ผู้ปฏิบัติควรได้รับกำลังใจ/คำแนะนำในการทำงาน ผู้บริหารควรตระหนักรู้ถึงคุณค่าของผลงานด้านการเรียนการสอน เน้นการทำงานเพื่อโรงเรียน ตั้งเป้าโครงการเพื่อพัฒนาเยาวชนปีละ 10 คน 	<ul style="list-style-type: none"> ควรร่วมมือกับโรงเรียนอื่นๆ เพื่อจะได้มองเห็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ที่กว้างขวางขึ้น
ปัจจัยสนับสนุน		<ul style="list-style-type: none"> ปัจจัยภายใน: ความสนใจ ความเมตตาเรื่องมือ และจิตสำนึก ปัจจัยภายนอก: เวลา งบประมาณ และค่าตอบแทน 	<ul style="list-style-type: none"> ความตระหนักในบทบาทหน้าที่การเป็นผู้ให้การศึกษา

4.5 ผลของการดำเนินการวิจัย

4.5.1 ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบของโครงการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเรื่องเล่าครั้งนี้ นอกจากจะตอบวัตถุประสงค์การวิจัยดังแสดงผลในหัวข้อ 4.1-4.4 แล้ว ยังสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ ตาราง 4-33 เปรียบเทียบผลที่คาดไว้ในกรอบแนวคิดแนวทางในการดำเนินงาน โครงการวิจัย ดังแสดงในหน้า 38 กับผลที่เกิดขึ้นจริง ในด้านผลผลิต โครงการวิจัยสามารถสร้างผลผลิตได้สูงกว่าที่คาดไว้ ส่วนที่เกินคาดได้แก่ ฐานข้อมูล ซึ่งชุมชนนักปฏิบัติของแต่ละโรงเรียนเลือกที่จะดำเนินการให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง จึงทำให้ได้ฐานข้อมูล 4 ฐานแทนที่คาดไว้เพียง 1 ฐาน การศึกษาครั้งนี้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับความหมายในการเรียนรู้ของเยาวชน แบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชน และแนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่หลากหลายกว่าที่คาดไว้ ในด้านผลลัพธ์ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดผลลัพธ์ในด้านการเรียนรู้สูงกว่าที่คาดไว้ในเกือบทุกด้าน ในด้านผลกระทบต่อการพัฒนาเยาวชน พบร่วมผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเยาวชนสูงมาก กล่าวคือ ครูผู้สอนเห็นว่าเยาวชนเกือบทั้งหมดจะสามารถมีชีวิตที่มั่นคงยั่งยืน และแข็งขันได้

ตาราง 4-33 ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบของโครงการ

ประเด็น	หัวข้อ	ผลที่คาดไว้	ผลที่เกิดขึ้นจริง
1. ผลผลิต	<ul style="list-style-type: none"> ● ฐานข้อมูลนิเวศวัฒนธรรม ● ชุมชนนักปฏิบัติสร้างสรรค์การเรียนรู้ ● ความหมายในการเรียนรู้ของเยาวชน ● แบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชน ● แนวทางการสร้างสรรค์การเรียนรู้ ● เพจในสื่อโซเชียลและแผ่นพับเกี่ยวกับโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> ● 1 ฐานข้อมูล ● 4 ชุมชน ● ไม่ได้ระบุ ● 5 แบบแผน ● 1 แนวทาง ● 1 สื่อและ 10 แผ่นพับ 	<ul style="list-style-type: none"> ● 4 ฐานข้อมูล ● 4 ชุมชน ● 8 ความหมาย (จัดกลุ่มได้ 3 กลุ่ม) ● 15 แบบแผน (จัดกลุ่มได้ 4 กลุ่ม) ● 4 แนวทาง (สังเคราะห์เป็น 1 แนวทาง หลัก) ● 1 เพจเฟสบุ๊คและ 10 แผ่น พับ
2. ผลลัพธ์	<ul style="list-style-type: none"> ● เยาวชนมีทักษะการเรียนรู้สูงขึ้น ● ผู้ร่วมการวิจัยมีความตระหนักใน ความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม และมีความตั้งใจที่จะอนุรักษ์สูงขึ้น ● ครูมีความรู้ ทัศนคติและทักษะในการจัด การเรียนรู้สูงขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ● 70% ของเยาวชน ● 70% ของผู้ร่วมการ วิจัย ● 70% ของครู 	<ul style="list-style-type: none"> ● 100% ของเยาวชน ● 91% ของผู้ร่วม การวิจัย ● 90% ของครู

ประเด็น	หัวข้อ	ผลที่คาดไว้	ผลที่เกิดขึ้นจริง
	<ul style="list-style-type: none"> สมาชิกชุมชนนักปฏิบัติการมีความรู้ ทักษะ และทักษะในการร่วมจัดการเรียนรู้สูงขึ้น ผู้ติดตามสื่อโซเชียลได้รับแรงบันดาลใจที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> 70% ของสมาชิกชุมชนนักปฏิบัติ 4 พื้นที่ และ 60% ของผู้ติดตามสื่อโซเชียล 	<ul style="list-style-type: none"> 97% ของสมาชิกชุมชนนักปฏิบัติ 4 พื้นที่และ 94 % ของผู้ตอบแบบสำรวจ Google Form
3. ผลกระทบ	<ul style="list-style-type: none"> เยาวชนมีชีวิตที่มั่นคง ยั่งยืน และแข็งขันได้ ไม่ได้ระบุ 		<ul style="list-style-type: none"> 98% ของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 56 คน

4.5.2 ผลการเปลี่ยนแปลงของนักปฏิบัติ

ในระหว่างการดำเนินงาน เนื่องจากเห็นว่า การพัฒนานักปฏิบัติจะเป็นเรื่องสำคัญในอนาคต จึงได้ทำการติดตามผลการเปลี่ยนแปลงของนักปฏิบัติในรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้

นักปฏิบัติจำนวน 28 คน หรือร้อยละ 65 ของนักปฏิบัติที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรงทั้งหมด ประเมินตนเองในด้านความรู้ ทักษะ และทักษะเบรี่ยบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมดังแสดงในตาราง 4-34 พบว่า นักปฏิบัติเห็นว่าตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักปฏิบัติร้อยละ 94 มองเห็นว่าตนเองมีการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม ความตระหนักรู้ในความสำคัญของความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ และทักษะที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 4 ครั้ง ซึ่งมีการสอนแทรกกระบวนการเสริมพลังทางด้านจิตใจทุกครั้ง ในด้านทักษะ ร้อยละ 92 ประเมินว่าตนเองมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านทักษะการสร้างสรรค์การเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ส่วนในด้านความรู้ ร้อยละ 90 ประเมินว่าตนเองมีการเปลี่ยนแปลง เพราะได้รับความรู้ในระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการ การลงมือปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ให้กับเยาวชน การติดตามผลการปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามโรงเรียน และการปรับปรุงการทำงาน

ตาราง 4-34 การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะ เปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วม

โครงการของนักปฏิบัติ จำนวน 28 คน

ประเด็นการประเมิน	คะแนน (ค่ามัธยฐาน) ¹		จำนวน ²			Z ³
	ก่อน (ก)	หลัง (ล)	ก>ล	ก<ล	ก=ล	
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ						
ปัญหาการศึกษาของเยาวชน	6.0	8.0	0	27	1	-4.590***
การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	5.0	9.0	0	25	3	-4.391***
นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.0	8.0	0	24	4	-4.318***
ตัวชี้วัดทางการศึกษา	5.0	7.5	0	24	4	-4.328***
ตัวชี้วัดท้องถิ่น	5.0	8.0	0	23	5	-4.223***
การประเมินการเรียนรู้แบบบูรุษ	5.0	7.5	0	24	4	-4.322***
การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	5.0	8.0	0	26	2	-4.473***
การสร้างสรรค์การเรียนรู้	5.5	8.0	0	27	1	-4.595***
การเรียนรู้ของเยาวชน	5.0	8.0	0	27	1	-4.579***
ทัศนคติเกี่ยวกับ						
การแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชน	5.0	9.0	0	24	4	-4.310***
การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	5.0	8.0	0	28	0	-4.665***
ความตระหนักในความสำคัญของความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้	5.0	8.0	0	28	0	-4.684***
นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.0	9.0	0	23	5	-4.222***
ตัวชี้วัดทางการศึกษา	5.0	7.0	0	28	0	-4.660***
การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	6.0	9.0	0	24	4	-4.327***
ความตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมใน	6.0	9.0	0	28	0	-4.662***
การจัดการเรียนรู้						
ความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้แก่เยาวชน	5.5	9.0	0	27	1	-4.567***
ความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม	6.5	8.5	0	28	0	-4.699***
ทักษะเกี่ยวกับ						
การแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชน	5.0	8.0	0	27	1	-4.572***
การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	5.0	8.0	0	27	1	-4.575***
การคัดกรองนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้	5.0	8.0	0	25	3	-4.390***
การบูรณาการตัวชี้วัดทางการศึกษาับการจัดการเรียนรู้	5.0	7.0	0	25	3	-4.411***
นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น						
บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	5.0	9.0	0	25	3	-4.400***

หมายเหตุ:

¹ ค่ามัธยฐานคะแนนผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงในเชิงความรู้ ทัศนคติและทักษะของนักปฏิบัติ จำนวน 28 คน (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด)² จำนวนนักปฏิบัติที่มีผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงก่อนการเข้าร่วมโครงการมากกว่า ($g>l$) มีผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงหลังการเข้าร่วมโครงการมากกว่า ($g<l$) และมีผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการเท่ากัน ($g=l$)³ ค่า Z statistics การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank test *** p<0.001

เมื่อจำแนกผลการประเมินตนเอง เฉพาะของบุคลากรทางการศึกษาอุบมพิจารณา ผลการเปลี่ยนแปลงยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับภาพรวม กล่าวคือ บุคลากรประเมินว่าตนเองมีการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ ทักษะ และความรู้ ร้อยละ 93 90 และ 88 ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตาราง 4-

ตาราง 4-35 การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะ เปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการของบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 20 คน

ประเด็นการประเมิน	คะแนน		จำนวน ²			Z^3	
	(ค่ามัธยฐาน) ¹		ก>ล	ก<ล	ก=ล		
	ก่อน (ก)	หลัง (ล)					
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ							
ปัญหาการศึกษาของเยาวชน	6.0	8.0	0	19	1	-3.865***	
การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	6.0	9.0	0	18	2	-3.737***	
นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.0	8.0	0	16	4	-3.546***	
ตัวชี้วัดทางการศึกษา	6.0	8.0	0	17	3	-3.671***	
ตัวชี้วัดท้องถิ่น	5.0	8.0	0	16	4	-3.546***	
การประเมินการเรียนรู้แบบบูรพา	5.5	8.0	0	17	3	-3.655***	
การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	5.0	8.0	0	18	2	-3.740***	
การสร้างสรรค์การเรียนรู้	5.5	8.0	0	19	1	-3.876***	
การเรียนรู้ของเยาวชน	5.0	8.0	0	19	1	-3.865***	
ทัศนคติเกี่ยวกับ							
การแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชน	5.5	9.0	0	16	4	-3.536***	
การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	5.0	8.0	0	20	0	-3.958***	
ความตระหนักในความสำคัญของความเข้าใจ เกี่ยวกับการเรียนรู้	6.0	8.0	0	20	0	-3.982***	
นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.0	9.0	0	15	5	-3.429***	
ตัวชี้วัดทางการศึกษา	5.0	7.0	0	20	0	-3.946***	
การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	7.0	9.0	0	16	4	-3.559***	
ความตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมใน การจัดการเรียนรู้	5.0	8.0	0	20	0	-3.950***	
ความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ เยาวชน	5.5	9.0	0	19	1	-3.846***	
ความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม	6.5	9.0	0	20	0	-3.992***	
ทักษะเกี่ยวกับ							
การแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชน	5.5	8.0	0	19	1	-3.855***	
การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	5.0	8.0	0	19	1	-3.852***	
การคัดกรองนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้	5.0	8.0	0	17	3	-3.637***	
การบูรณาการตัวชี้วัดทางการศึกษากับการจัดการเรียนรู้ นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.5	8.0	0	18	2	-3.782***	
บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	6.0	9.0	0	17	3	-3.656***	

หมายเหตุ:

¹ ค่ามัธยฐานคะแนนผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงในเชิงความรู้ ทัศนคติและทักษะของบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 20 คน (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด)

² จำนวนนักปฏิบัติที่มีผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงก่อนการเข้าร่วมโครงการมากกว่า ($g>l$) มีผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงหลังการเข้าร่วมโครงการมากกว่า ($g<l$) และมีผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงที่ใกล้เคียงและหลังการเข้าร่วมโครงการเท่ากัน ($g=l$)

³ ค่า Z statistics การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank test *** p<0.001

ส่วนการประเมินตนเองของคนในท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการโดยตรงพบว่า ร้อยละ 100 98 และ 94 ของคนในท้องถิ่นเห็นว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการตนเองมีการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ ทักษะ และ ความรู้ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตาราง 4-36 ประเด็นที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับ

การสร้างสรรค์การเรียนรู้ ทัศนคติต่อการใช้ตัวชี้วัดทางการศึกษาในการจัดการเรียนรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการศึกษาของเยาวชน และความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม

ตาราง 4-36 การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะ เปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการของคนในท้องถิ่น จำนวน 8 คน

ประเด็นการประเมิน	คะแนน (ค่ามัธยฐาน) ¹		จำนวน ²			Z^3
	ก่อน (ก)	หลัง (ล)	ก>ล	ก<ล	ก=ล	
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ						
ปัญหาการศึกษาของเยาวชน	5.5	7.5	0	8	0	-2.546***
การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	4.5	8.0	0	7	1	-2.388***
นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.5	7.0	0	8	0	-2.536***
ตัวชี้วัดทางการศึกษา	4.0	7.0	0	7	1	-2.388***
ตัวชี้วัดท้องถิ่น	3.5	7.0	0	7	1	-2.410***
การประเมินการเรียนรู้แบบบูรบีค	4.0	6.5	0	7	1	-2.414***
การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	5.0	8.5	0	8	0	-2.530***
การสร้างสรรค์การเรียนรู้	5.5	8.0	0	8	0	-2.565***
การเรียนรู้ของเยาวชน	4.0	8.0	0	8	0	-2.530***
ทัศนคติเกี่ยวกับ						
การแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชน	5.0	9.0	0	8	0	-2.536***
การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	5.5	9.0	0	8	0	-2.546***
ความตระหนักในความสำคัญของความเข้าใจ เกี่ยวกับการเรียนรู้	5.0	8.5	0	8	0	-2.536***
นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.0	9.0	0	8	0	-2.539***
ตัวชี้วัดทางการศึกษา	5.0	7.0	0	8	0	-2.558***
การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	5.0	9.0	0	8	0	-2.539***
ความตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมใน การจัดการเรียนรู้	6.5	9.0	0	8	0	-2.539***
ความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ให้แก่เยาวชน	5.5	9.0	0	8	0	-2.530***
ความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม	6.5	8.0	0	8	0	-2.546***
ทักษะเกี่ยวกับ						
การแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชน	5.0	8.5	0	8	0	-2.536***
การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้	5.5	9.0	0	8	0	-2.533***
การคัดกรองนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้	5.0	8.5	0	8	0	-2.533***
การบูรณาการตัวชี้วัดทางการศึกษา กับการจัดการเรียนรู้ นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.5	6.0	0	7	1	-2.384***
บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	4.5	8.0	0	8	0	-2.530***

หมายเหตุ:

¹ ค่ามัธยฐานคะแนนผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงในเชิงความรู้ ทัศนคติและทักษะของสมาชิกชุมชน จำนวน 8 คน (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด)

² จำนวนนักปฏิบัติที่มีผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงก่อนการเข้าร่วมโครงการมากกว่า ($g>l$) มีผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงหลังการเข้าร่วมโครงการมากกว่า ($g<l$) และมีผลการประเมินความเปลี่ยนแปลงทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการเท่ากัน ($g=l$)

³ ค่า Z statistics การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank test *** p<0.001

จากการสัมภาษณ์และสังเกต นักปฏิบัติแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทักษะ ศักยภาพ และทักษะใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้ของเยาวชน การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ และบทบาทและการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

ประเด็นแรก ในเรื่องนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ครูเป็นผู้ที่จะหันให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านความรู้ ทัศนคติและทักษะ เพราะครูที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็น “คนนอกพื้นที่” มีระยะเวลาทำงานในท้องถิ่นเฉลี่ยประมาณ 2-3 ปี ครูจึงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นอย่างผิดแผก ดังที่ VST2-33 กล่าวว่า “ผมเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ในระดับภาพรวม แต่ไม่สามารถอธิบายลงลึกถึงรายละเอียดได้” หรือ “เรื่องท้องถิ่นก็พอรู้บ้าง แต่ไม่ลึกซึ้ง” เมื่อครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม จึงนำมาสู่การแสดงท่าทีและทัศนคติที่คลุมเครือต่ออนิเวศวัฒนธรรม ทำให้ครูมักจะกล่าวว่า “นิเวศวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ดี...น่าสนใจ” แต่ก็ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นลงลึกถึงรายละเอียดได้ว่าดีหรือน่าสนใจยังไง ในขณะที่ครูหัวสมัยใหม่บาง คน เช่น PST2 มีทัศนคติที่ว่า “สังคมในปัจจุบันแตกต่างจากอดีต จะให้เยาวชนตีดีซึ่ง เป่าแคนอยู่ก็คงไม่ได้” คำพูดังกล่าวชี้ยิ่ง สะท้อนถึงความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อนิเวศวัฒนธรรมเพียงแค่ด้านเดียวเท่านั้น ดังนั้น ในช่วงตอนต้นของการเข้าร่วมโครงการ ครูส่วนใหญ่จึงไม่แสดงออกอย่างชัดเจนถึงความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม

หลังจากที่ครูเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ได้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ และได้มีโอกาสลงพื้นที่สำรวจ และจัดทำฐานข้อมูลนิเวศวัฒนธรรม ล้วนเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้ครูแสวงหาความรู้เชิงรุกมากขึ้นกว่าเดิม ดังที่ PST3 กล่าวว่า “สมัยก่อน เราได้แต่ฟังเรื่องราวท้องถิ่นจากคำบอกเล่าของครูรุ่นพี่ที่อยู่ในพื้นที่มา ก่อน...แต่ตอนนี้ถ้าอยากรู้ ต้องลูกคามผู้รู้ในชุมชนแทน” เช่นเดียวกับ VST2-33 ที่กล่าวว่า “เป็นจังหวะที่ดีที่ผมได้รับมอบหมายให้ไปเยี่ยมบ้านนักเรียน จะได้ถือโอกาสพูดคุย และรับรู้เรื่องราวของคนในท้องถิ่นมากขึ้น” ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในพื้นที่และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น PSP1 และ VST2-33 ที่แสดงความคิดเห็นว่า “การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมที่ดี คือ การที่ครูต้องลงไปล้มผัลซีวิตจริงในพื้นที่” ครูกลุ่มนี้จึงสนับสนุนให้ครูที่ย้ายเข้ามาใหม่เป็นผู้นำเข้าหาและสร้างปัญหานี้ร่วมกับชาวบ้าน โดยการเดินเยี่ยมหมู่บ้าน เพื่อทำความรู้จักชาวบ้านและทำความเข้าใจบริบทท้องถิ่น

ภายใต้กิจกรรมโครงการนี้ ครูได้รับฟังเรื่องราวจากคำบอกเล่าของสมาชิกชุมชน โดยเฉพาะผู้อ้วกใส่ซึ่งเกิดและเติบโตในพื้นที่ หรือย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งแต่วัยหกสิบ แล้วจัดว่าเป็นผู้รู้ที่มีองเห็นประภากฎารณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สามารถบอกเล่าประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นได้ลึกซึ้ง มีความรู้และเข้าใจในนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ ประเด็นสำคัญ คือ สมาชิกชุมชนเหล่านี้มีจิตมุ่งมั่นที่จะอนรุกษ์นิเวศวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเองเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังนั้น การที่ครูได้ฝึกหักษณ์ในการสืบเสาะประเพณีนิเวศวัฒนธรรมในท้องถิ่นเพื่อจัดทำฐานข้อมูล นอกจากครูจะได้รับความรู้และรับกระแสที่ดีเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมแล้ว ครูยังเกิดแรงขับเคลื่อนภายในตนเอง เกิดความต้องการที่จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากเพียงพอ สามารถคัดกรองและนำไปใช้ใน

การจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ดังคำพูดของ VST2-33 ที่อาจเรียกได้ว่า พูดแทนครูส่วนใหญ่ว่า “ที่ผ่านมาอุปสรรคสำคัญในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมให้กับนักเรียน คือ ความไม่รู้ เกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิน... แม้จะคิดว่าจะต้องตั้งใจศึกษาค้นคว้าให้มากกว่านี้”

กิจกรรมภายใต้โครงการ ทำให้ครูเริ่มมองเห็นคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรม และต้องการส่งต่อคุณค่านี้ ไปสู่นักเรียนโดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ บังเกิดเป็นความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม ดังที่ HST1 กล่าวว่า “หากผู้ใหญ่ในท้องถินเห็นคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมลดลง... ขาดการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น เด็กจะไม่รู้ถึงประวัติความเป็นมาที่ถูกต้องชัดเจน ดังนั้นครูจำเป็นต้องรณรงค์ให้เด็กได้เรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมในท้องถินให้มากขึ้น” เช่นเดียวกับ PST5 ที่กล่าวว่า “หากเด็กได้เรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม...เด็กจะเห็นคุณค่าของตนเอง สิ่งแวดล้อม และชุมชน กลายเป็นผู้ที่มีจิตใจที่เข้มแข็ง และไม่ลุ่มหลงไปกับสิ่งล่อตาจากภายนอกจนเสียความเป็นตัวตนไป”

จากที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งให้เห็นว่าภัยหลังที่ครูเข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ครูเริ่มมีมุมมองที่ซัดเจนขึ้นเกิดความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม โดยทางทั่วไปเป็นสื่อกลางที่ค่อยปลูกให้นักเรียนมีความตระหนัก ออกค้นหาความรู้เพื่อที่จะก้าวขึ้นสู่การผู้สืบสานนิเวศวัฒนธรรมท้องถินในอนาคต ทั้งนี้ ร่องรอยความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมของครู ได้สะท้อนผ่านคุณลักษณะที่ครูมุ่งหวังให้เกิดกับตัวของผู้เรียน นอกจากนั้น เมื่อครูมีความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ครูมีความรู้ ทัศนคติ และทักษะที่มีต่อการมีส่วนร่วม มีความพร้อมและปฏิบัติหน้าที่บทบาทในการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในทิศทางที่ดีขึ้น

ประเด็นที่สอง ประเด็นเรื่องการเรียนรู้ของเยาวชน นับว่าเป็นประเด็นที่ครูเกิดการเปลี่ยนแปลงมาก เป็นอันดับสอง ในขณะที่ สมาชิกชุมชนแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้เกี่ยวกับปัญหา การศึกษาของเยาวชนมากกว่าครู ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะ เรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะทางและ มุ่งเน้นการทำความเข้าใจวิธีการเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยทั่วไป จึงเป็นเรื่องที่เข้าถึง และเข้าใจได้ค่อนข้างยากสำหรับบุคคลนอกวงการศึกษา อย่างไรก็ดี สมาชิกชุมชนสามารถรับรู้ประเด็น ปัญหาการศึกษาของเยาวชนได้ สามารถช่วยกันระดมความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการศึกษาของเยาวชนได้ เช่น ดังที่ HCS3 กล่าวว่า “ละอ่อนสมัยนี้ แล้วตามสมัยเขา เล่นเกมส์หนัก” หรือที่ PCG1 เห็นว่า “เด็กที่มาจากครอบครัวที่แตกแยก มักจะมีปัญหาเรื่องการเรียน...เด็กชาติพันธุ์ส่วนใหญ่อ่าน พูด เชียนภาษาไทยไม่ได้” เหล่านี้เป็นตัวอย่างของ “ปัญหาการศึกษา” ที่สมาชิกชุมชนทั่วไปเข้าใจ อย่างไรก็ดี ภัยหลังการเข้าร่วมโครงการ สมาชิกชุมชนได้รับรู้และตระหนักเพิ่มขึ้นว่า แท้จริงแล้ว ปัญหาการศึกษายังครอบคลุมไปถึงเรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ การที่เด็กกลุ่มชาติพันธุ์มีคะแนนสอบบัดผลระดับชาติต่ำกว่าเกณฑ์ การใช้เนื้อหาที่นักเรียนไม่เคยพบเจอทั้งถังในการประเมินตามตัวชี้วัดทางการศึกษา ซึ่งประเด็นเหล่านี้ เป็นเรื่องที่ครูรับรู้มาโดยตลอด จึงเห็นได้ว่า การรับรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชนของครูและสมาชิกชุมชนมี ความแตกต่างกัน แต่ภัยให้กิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งว่างได้เริ่มทดลอง

ในด้านของครู สามารถสังเกตเห็นได้ว่าครูจะมีความตระหนักในความสำคัญของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทราบเท่าที่ครุยังมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังที่ HST1 สะท้อนว่า “สำหรับครู การแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาของเด็ก ถือเป็นหน้าที่สำคัญเหนืออื่นใด” จากการสัมภาษณ์ครูก่อนเข้าร่วมโครงการ พบร่วมกับครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น ช่วงวัย ลักษณะนิสัย พัฒนาการทางสติปัญญา และวิธีการเรียนรู้ ดังที่ HST2 กล่าวว่า “เด็กแต่ละคนมีระดับการเรียนรู้และทักษะที่ไม่เท่ากัน ครูต้องคงอยู่ปรับวิธีการสอนตามการเรียนรู้และพฤติกรรมของเด็ก” ครูจึงจำเป็นต้องศึกษาเทคนิคการสอนใหม่ๆ จากการศึกษาดูงานจากโรงเรียนต้นแบบที่ได้พัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น ครูต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังเช่นที่ HST3 ย้ำว่าการทำความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล จะมีผลต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

ภายหลังการเข้าร่วมโครงการ ครูได้ร่วมกันสะท้อนคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในโครงการ พบร่วมนอกจากครูจะตระหนักในความสำคัญของความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ และเข้าใจหลักการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว ครูส่วนใหญ่จะอาศัยประสบการณ์ที่อยู่ร่วมกับนักเรียน และประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนตามสภาพจริง โดยสัญชาตญาณของความเป็นครูมากกว่าการประเมินอย่างเป็นระบบหรือมีเอกสารหลักฐาน ในการติดตามพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนอย่างละเอียดเป็นรายบุคคล ครูส่วนใหญ่กล่าวว่า “ไม่เคยประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนในลักษณะการจดบันทึกเป็นเรื่องเล็กก่อน... มีเพียงกรอกตามแบบฟอร์มที่ได้รับจากการทางโรงเรียนที่เหมือนกันทั่วประเทศ” นอกจากนั้น ในสภาพความเป็นจริง บริบทและเงื่อนไขบางประการได้บังคับให้ครูต้อง “จัดการเรียนรู้แบบเหมารวม” โดยอาจละเลยต่อธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เช่น ครูที่อยู่ในช่วงสะสมประสบการณ์ในการสอน จะยึดคุณภาพแบบเรียนสำเร็จรูปเป็นคัมภีร์ในการสอนนักเรียน หรือครูที่ยึดติดกับการสอนแบบบรรยาย จะสอนโดย “ทำหน้าที่เป็นผู้ป้อนความรู้มากเกินไป จนทำให้เด็กขาดการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเอง” หรือในบางโรงเรียนที่ขาดแคลนครูผู้สอน ก็ปรับการเรียนการสอนโดยใช้ “ครูตัว” แทน จนทำให้นักเรียนมีผลการเรียนต่ำลง เป็นต้น การได้ทบทวนถึงบทบาทการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ทำให้ครูมองเห็นจุดบกพร่องที่เกิดขึ้นซึ่งถูกยกมาเป็นแรงกระตุ้นให้ครูเห็นความสำคัญของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนเพิ่มขึ้นไปอีก

เมื่อโครงการสามารถดึงครูให้หันมาให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น ขั้นตอนถัดมาคือ การให้ครูได้ลงมือปฏิบัติ โดยคณะผู้วิจัยได้เสนอแนะและสนับสนุนให้ครูเข้าใจถึงหลักการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนตามสภาพจริงอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยมีการจัดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ของนักเรียน (ตามแบบ Youth1-4) ทำให้ ครูมองเห็นรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกับครูที่ยังไม่ประสบการณ์สอนน้อย ดังที่ VST2-33 กล่าวว่า “การเก็บข้อมูลประสบการณ์ของนักเรียนทำให้รู้ว่า นักเรียนต้องการเรียนรู้อะไร และจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นด้วยวิธีการแบบไหน...ครูจะสามารถจัดการเรียนรู้ได้ตามวิธีที่

นักเรียนต้องการ” เช่นเดียวกับ SST3 ที่กล่าวว่า “ครูต้องรู้และประเมินคักกิยาภาพของนักเรียนให้ได้ก่อน จึงจะสามารถมือเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนทุกคน” ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า โครงการได้มีส่วนช่วยให้ครูเกิดความตระหนักในความสำคัญของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ต่อวิชาชีพครูเพิ่มมากขึ้น ยอมรับว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในเรื่องความหมายและแบบแผนการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่การค้นหาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เหมาะสมกับ สักกิยาภาพของผู้เรียน

ประเด็นที่สาม การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ เป็นประเด็นที่ครูเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก กล่าวคือ ก่อนเข้าร่วมโครงการ สามารถแบ่งครูออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ครูกลุ่มแรก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ปรัชญาการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ อันเกิดจากการสะสมประสบการณ์สอนมาทั้งในเชิงทฤษฎีและ เทคนิคการสอนจนสามารถพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ ดังที่ HST3 สะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้แบบ สร้างความรู้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน วิธีการนี้จึงเปิดโอกาสให้นักเรียน เป็นผู้เลือกว่าข้อที่ต้องการศึกษา ค้นคว้า และปฏิบัติตัวอย่างเอง โดยที่ครูมีบทบาทในการอำนวย局面 ค่อยๆ แนะนำแนวทางหรือเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ HST2 ที่สะท้อนว่า “การให้เด็กได้เรียนรู้ ในเรื่องที่อยากรู้ จะช่วยสร้างความเข้าใจได้มากกว่าการถูกยัดเยียดให้เรียนรู้” ในขณะที่ครูกลุ่มนี้กลับ เลือกที่จะอธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ในรูปของเทคนิคการสอนที่จะจำแนก มากกว่าการสร้างเทคนิคด้วยความเข้าใจในปรัชญาของการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่ บรรลุผลตามเป้าหมายของการสร้างความรู้เท่าที่ควร เช่น VST2-33 ที่สอนวิทยาศาสตร์พยาบาล ประยุกต์ใช้การสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐานตามที่ได้เรียนรู้มา แต่ก็ไม่สำเร็จ หรือ PST2 ที่สอนคอมพิวเตอร์ที่ ถือว่าการให้เด็กค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองจากการใช้อินเทอร์เน็ตโดยอิสระเป็นการจัดการเรียนรู้แบบสร้าง ความรู้ หรือครูสอนสังคมหรือการงานอาชีพส่วนใหญ่ที่คิดว่า การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ คือ การ พานักเรียนไปทัศนศึกษาหรือการใช้เวลาเรียนรู้ท่องถิ่นมาให้ความรู้และลงมือปฏิบัติ

ระดับพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในปรัชญาและเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ที่แตกต่างกัน ทำให้การตอบรับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของครูแตกต่างกัน โดยทั่วไป ครูมี ทัศนคติว่าการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ “เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดี... ที่เด็กจะได้เรียนรู้ด้วยตนเอง” แต่เมื่อถูกท้าทายให้จัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้โดยนำเอานิเวศวัฒนธรรมเข้ามาบูรณาการ ครูส่วนใหญ่กลับแสดงท่าทีกังวลว่า “ค่อนข้างเป็นเรื่องยาก เพราะต้องจัดสรรเวลาจากการเรียนควบคู่กัน.. ต้องพาเด็กทำกิจกรรมนอกสถานที่... และต้องขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง... ที่ให้ความสำคัญแต่กับการเรื่อง ทำมาหากิน” ข้ออ้างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ครูอาจจะยังเข้าไม่ถึงแก่นของการจัดการเรียนรู้แบบสร้าง ความรู้ และทักษะที่มีเกี่ยงไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้คุ้มก้าวข้ามความกังวลที่เกิดจากการยึดติดรูปแบบหรือ เทคนิคการสอนสำเร็จรูป

ภายหลังการเข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม พบร่วมกับมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นจากการที่ครูสามารถออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้โดยนำเนื้อหาของนิเวศวัฒนธรรมเข้ามาบูรณาการได้เอง การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งในระดับความรู้ความเข้าใจในปรัชญา ทัศนคติ และทักษะ ดังข้อสรุปของครูที่เข้าร่วมโครงการที่ได้สะท้อนว่า “งานวิจัยครั้งนี้ ได้เปิดมุมมองใหม่ต่อการจัดการเรียนการสอน และฝึกให้ครุลงมือปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการสร้างความรู้...ได้พัฒนาก้าวข้ามกรอบเดิม ที่ครูต้องเปลี่ยนจากผู้สอนสู่การเป็นผู้เรียนความรู้” โดยครูต้องมีทั้งการเตรียมตัวล่วงหน้าเป็นอย่างดีและเท่าทันกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ด้วยทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้และทักษะที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ครูสามารถบูรณาการเนื้อหาสาระต่างๆ เข้ามาสู่การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ได้ และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นก็จะตกอยู่กับตัวของผู้เรียน ดังที่ VST2-33 กล่าวว่า “หากครูประภากฐานที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ได้ ความรู้และวิธีการเหล่านี้ก็จะฝังอยู่ในวิถีชีวิตของนักเรียน ... เกิดการเรียนรู้และลงมือทำอย่างมีความสุข”

ทางด้านของสมาชิกชุมชน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ในทิศทางที่ดีขึ้น เช่นกัน กล่าวคือ ภายหลังเข้าร่วมโครงการ สมาชิกชุมชนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับหลักการของ “การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้” ดังสะท้อนโดย PCS1 ว่า “การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ เป็นเรื่องที่ดีมาก ที่เด็กจะได้ออกไปค้นหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้และผู้รู้จริงในท้องถิ่น” ทำให้สมาชิกชุมชนกลุ่มนี้ที่เคยตีความจากภาพที่เห็นนักเรียนออกไปเดินเที่ยวเล่นในหมู่บ้านว่าเกิดจากการที่ “ครูปล่อยปละละเลยนักเรียนในชั่วโมงสอน” เกิดความเข้าใจว่า ครูกำลังจัดการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาโดยการให้นักเรียนออกไปสำรวจสภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน เมื่อสมาชิกชุมชนเกิดความกระจุ่งในข้อสงสัยนี้ ทัศนคติก็เปลี่ยนไป ดังที่ HCS5 กล่าวว่า “พอเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ จึงได้รู้ว่ากิจกรรมดังกล่าวมีประโยชน์ เพราะจะช่วยให้ได้ไปล้วมผ้าและเรียนรู้ด้วยตัวเอง” กรณีดังกล่าวถือเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างความรู้และทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ นอกจากนั้น ยังส่งผลโดยตรงต่อความตระหนักรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ การที่นักปฏิบัติร่วมกันปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองในการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนจนจบกระบวนการภายใต้โครงการนี้ ทำให้โอกาสที่จะทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ด้านนิเวศวัฒนธรรมที่เหมาะสมเพิ่มสูงขึ้น

ประเด็นที่สี่ บทบาทและการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ก่อนที่บุคลากรทางการศึกษาและสมาชิกชุมชนจะเข้าร่วมโครงการ พบร่วมบทบาทและการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาอยู่ในภาวะที่ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนเอง แบบแยกส่วนกัน ในมุมมองของครูเห็นว่า “ครูมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ ตามหน้าที่รับผิดชอบ” ในขณะที่ผู้ปกครองกล่าวว่า “ครอบครัวมีหน้าที่ค่อยดูแลลูกหลานและสนับสนุนด้านการศึกษาตามอัตภาพ” อาย่างไรก็ได้ ในสถานการณ์ดังกล่าว ยังสามารถพบเห็นภาพความร่วมมือกันของทั้งสองฝ่ายในรูปของการประชุมผู้ปกครอง และการประชุมกรรมการสถานศึกษา ทั้งนี้ทั้งนั้น สมาชิกชุมชนก็

มักจะอยู่ในสถานที่เป็น “ฝ่ายตั้งรับ” รอที่จะให้การสนับสนุนในยามที่โรงเรียนขอความร่วมมือเท่านั้น ดังที่สมาชิกชุมชนที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเล่าว่า “บทบาทส่วนใหญ่ของการเป็นกรรมการสถานศึกษาคือ มีหน้าที่รับทราบเรื่อง หรือแสดงความคิดเห็นบ้างตามวาระโอกาสที่โรงเรียนมีเรื่องเสนอต่อที่ประชุม” นอกจากนี้ก็เป็นการลงแรงจัดเตรียมสถานที่ หรือคอยเป็นสื่อกลางระหว่างครุและผู้ปกครองเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาด้านพุทธิกรรมและด้านการเรียนของเด็ก เมื่อคณะวิจัยสัมภาษณ์ลงลึกถึงบทบาทของสมาชิกชุมชน เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม กลับได้คำตอบไปในทิศทางเดียวกันทั้ง 4 ชุมชนว่า “ที่ผ่านมา สมาชิกชุมชนไม่ได้มีบทบาทในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น...และแทบจะไม่ได้ลังไปล้มผัลกับเด็ก นักเรียนเลย” ภาพเหล่านี้สะท้อนถึงบทบาท ความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาของนักปฏิบัติ อย่างไรก็ได้ นักปฏิบัติต่างมีความคิดเห็นตรงกันว่าในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงจะเกิดผลสำเร็จ ดังที่ SCS3 สมาชิกชุมชนที่ทำงานคลุกคลีเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในพื้นที่กล่าวว่า “ชุมชนและครุต้องมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องนิเวศวัฒนธรรมร่วมกัน...ทำให้เด็กได้เรียนรู้จากของจริงเพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข” แต่นักปฏิบัติก็ยังมีความสามารถบูรณาการอย่างชัดเจนว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไรในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมสำหรับเยาวชน

ภายหลังที่นักปฏิบัติได้เข้าร่วมโครงการที่เปิดโอกาสและสร้างพื้นที่ให้นักปฏิบัติทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันคิดและแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม นักปฏิบัติสามารถมองเห็นบทบาทของตนเองและอีกฝ่ายซึ่งกันขึ้น ดังที่ HCG2 สมาชิกชุมชนและผู้ปกครองเยาวชนเล่า ว่า “ตอนแรกเราคิดว่าบทบาทการเป็นนักปฏิบัติสร้างสรรค์การเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเป็นหน้าที่ของครุผู้สอน เท่านั้น แต่พอเข้าร่วมประชุมจึงเข้าใจว่าคนในชุมชนต้องมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ด้วย” เช่นเดียวกับ HCS3 กล่าวว่า “การเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ทำให้ฉันได้พูดคุยกับครุและเพื่อน...ได้เข้าใจประเด็นนิเวศวัฒนธรรม ทำให้รู้ว่าตนเองควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม เช่น การหอผ้า และจักสานตะกร้า” การที่นักปฏิบัติเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทตนเองมากขึ้น ทำให้ไม่รีอที่จะพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้จัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก ดังที่ SCS3 เล่าว่า “พร้อมจะเรียนรู้ไปกับเด็ก...ต้องศึกษาและเก็บข้อมูลเรื่องราวในหมู่บ้านเพื่อเป็นฐานข้อมูลท้องถิ่นให้เด็กรุ่นหลังได้เรียนรู้ หรือส่งต่อไปยังครุในโรงเรียนได้นำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้” นักปฏิบัติที่เป็นสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่พร้อมอุทิศตนเองในการทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมให้กับเยาวชนตามความสามารถและความถนัดของตนเอง เช่น การมีส่วนร่วมในการเลือกประเด็นนิเวศวัฒนธรรม เป็นผู้ให้ข้อมูล หรือเป็นครุสอนทักษะชีวิตให้กับเยาวชน

ในส่วนบุคคลการทำงานการศึกษา เช่น ผู้บริหารโรงเรียนก็พร้อมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ครุได้จัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังที่ VSP1 กล่าวว่า “ผู้บริหารพร้อมให้คำแนะนำ และให้คำปรึกษากับครุผู้สอน เพื่อร่วมกันวางแผนแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งบริบทของผู้เรียน ความต้องการของสมาชิกชุมชน ผู้ปกครอง และความถนัดทางด้านวิชาการครุผู้สอน” ในขณะที่ ครุก็มีการปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ จากแต่เดิมสอนโดยยึดคู่มือการสอนแบบสำเร็จรูปเป็นหลัก ก็เปลี่ยนเป็น

การออกไปค้นหาความรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นจากสมาชิกชุมชน และนำข้อมูลมาแปลงเป็นเนื้อหาสาระเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียนมากขึ้น ดังที่ PST3 กล่าวว่า “ต่อไปนี้ ผู้มีความต้องการแบบกิจกรรมให้เด็กได้ร่วมวางแผนขั้นตอนในการสืบค้นเอง ล้มผ้าของจริง และเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้ในห้องถิ่น... เพราะที่ผ่านมาผมยังไม่ตระหนักรู้ถึงการบูรณาการเรียนรู้กับนิเวศวัฒนธรรม แต่ตอนนี้ความตระหนักรู้เรื่องนี้ มีมากขึ้นแล้ว” เช่นเดียวกับ PST5 ที่เล่าว่า “ได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นครูที่สอนเฉพาะศัพท์ภาษาอังกฤษตามตำรา มาเป็นการส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ศัพท์ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับนิเวศวัฒนธรรมในห้องถิ่นให้มากขึ้น เพราะ “พอได้ออกไปพูดคุยกับชุมชน ก็ได้คิดได้ว่าเด็กควรได้เรียนรู้ศัพท์ใกล้ตัว ที่มีความหมายกับพวกเข้า” ท้ายที่สุดนักปฏิบัติทุกคนแสดงความคิดเห็นว่าทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน และเลือกบทบาทในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามศักยภาพและความพร้อมของตนเอง

4.5.3 ผลการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน

นอกจากจะสะท้อนให้เห็นความหมายและแบบแผนการเรียนรู้ซึ่งจะเป็นองค์ความรู้เพื่อประกอบการสร้างสรรค์การเรียนรู้แล้ว เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชน ส่วนใหญ่ มีความรู้ มีความตระหนักรู้ และตั้งใจอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น มีทักษะในการสร้างความรู้ และใช้ทักษะทางวิชาการในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม เกิดทัศนคติในการนำตนเองอย่างเท่าทัน และมีโอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้สูงขึ้นเกื้อหนาทั้งหมด ยกเว้นเยาวชนเพียง 1 คนที่มีคะแนนค่ามัธยฐานหลังการวิจัยเท่าเดิม ดังแสดงในตาราง 4-37 สิ่งที่น่าสนใจคือในการประเมินเยาวชนในประเด็นเหล่านี้ ครูผู้สอนใช้เกณฑ์ในการประเมินที่แตกต่างกันตามบบริบท สามารถสรุปรวมจัดอันดับได้ดังแสดงในตาราง 4-38 เพื่อใช้ในการพัฒนาเป็นเกณฑ์การประเมินแบบรูบบิคในวงรอบต่อไป

ตาราง 4-37 ผลการเรียนรู้ของเยาวชน 4 โรงเรียน จำนวน 56 คน

หัวข้อ	คะแนน (ค่ามัธยฐาน) ¹			จำนวน ²			Z ³
	ก่อน (ก)	หลัง (ล)	ก>ล	ก<ล	ก=ล		
1. ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.5	7.0	0	56	0	- 6.560***	
2. ความตระหนักรู้ในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม	4.5	7.0	0	56	0	- 6.553***	
3. ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม	5.0	7.5	0	56	0	- 6.553***	
4. ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม	5.0	7.0	0	56	0	- 6.566***	
5. ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการ (ตามหลักสูตร แกนกลาง) มาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม	5.0	7.0	0	56	0	- 6.606***	
6. ทัศนคติในการนำตนเองอย่างเท่าทัน	5.0	7.0	0	56	0	- 6.626***	
7. โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข่งขันได้	5.0	8.0	0	55	1	- 6.535***	

หมายเหตุ:

¹ ค่ามัธยฐานคะแนนผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนนิเวศวัฒนธรรม (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด)

² จำนวนเยาวชนที่มีผลการเรียนรู้ต่ำกว่า (ก>ล) มีผลการเรียนรู้หลังการเรียนนิเวศวัฒนธรรมมากกว่า (ก<ล) และมีผลการเรียนรู้ต่ำกว่าก่อนและหลังการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมเท่ากัน (ก=ล)

³ ค่า Z statistics การทดสอบ Wilcoxon Signed Rank test *** p<0.001

ตาราง 4-38 เกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ของเยาวชนโดยชุมชนนักปฏิบัติ 4 โรงเรียน

หัวข้อประเมิน	เกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ของเยาวชนโดยชุมชนนักปฏิบัติ 4 โรงเรียน
ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น	บอกเล่า / ตอบคำถาม / อธิบาย / จำแนก / เชื่อมโยง / ปฏิบัติ / ออกแบบ
ความตระหนักในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม	แสดงท่าทีสนใจ / อธิบายประโยชน์ ความสำคัญหรือคุณค่า / เข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่น
ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม	แสดงเจตนาในการเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น / ให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อนำเสนอสืบสาน
ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการตามหลักสูตรแกนกลางมาใช้ในการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม	ตั้งคำถาม-ซักถาม / สังเกต / บันทึกและรวบรวมข้อมูล / วิเคราะห์และสรุปผล / มีปฏิสัมพันธ์กับท้องถิ่น / วางแผนและแก้ปัญหา
ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการตามหลักสูตร	คิดเชื่อมโยง / คิดวิเคราะห์ / สื่อสาร (อธิบาย เอียนรายงาน ทำสื่อ เช่น หนังสือเล่มเล็ก การสร้างชิ้นงาน)
ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการตามหลักสูตร	กระตือรือร้นในการเรียนรู้ / มีระเบียบวินัย / ควบคุมตนเอง / อดทน / ขยัน / แยกแยะสิ่งดี-ไม่ดี / รู้เท่าทันสถานการณ์ / ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข็งขันได้	รัก ห่วงใย หรือสำนึกรักท้องถิ่น / ใช้วิธีแบบพอเพียง / วางแผนเพื่อการประกอบอาชีพ / ต่อยอดผลิตภัณฑ์ / มีทักษะในการเป็นผู้นำ-ผู้ตาม / แก้ปัญหาเฉพาะหน้า / กล้าแสดงออก / มั่นใจในตนเอง

โดยสรุป จะเห็นได้ว่า ผลของการเรียนรู้ที่ต่อผู้ร่วมการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้หรือเยาวชนผู้เรียน เป็นผลในเชิงบวกที่ชัดถึงโอกาสที่การสนับสนุนส่งเสริมให้พัฒนาผ่านการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่อคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมได้

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สามประการคือ (1) เพื่อศึกษาความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ (2) เพื่อศึกษาแบบแผนการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมโดยวิธีการสร้างความรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ และ (3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและท้องถิ่นมีส่วนร่วม ภายใต้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเรื่องเล่า ผลการวิจัยมีดังนี้

5.1.1 ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชน

ในภาพรวม สามารถจัดกลุ่มความหมายที่เยาวชนให้ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม ดังแสดงในภาพ 5-1 ได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

(1) ความหมายที่สัมพันธ์กับชีวิต (Life Contextual Meanings – CM) เยาวชนมองเห็นว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับ ทำให้

CM1 มีความเข้าใจในความสมสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว มองเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น เข้าใจเรื่องราวและที่มาของวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับระบบสิ่งแวดล้อม ระบบสังคม และระบบเศรษฐกิจรอบตัว

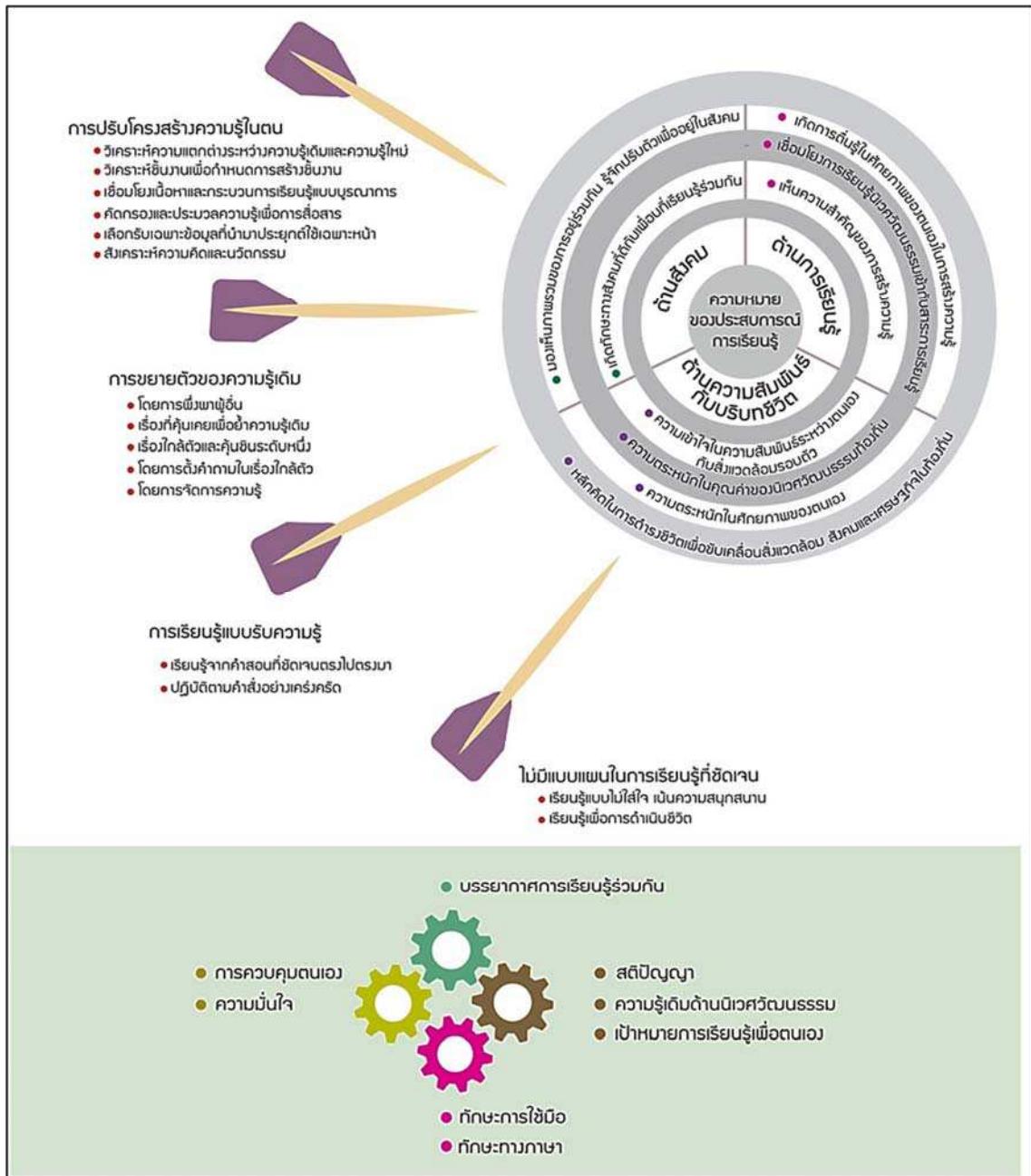
CM2 เกิดความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นที่บรรลุสิ่งที่ต้องการ แล้วรับรู้ถึงภัยคุกคามต่อวิถีการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น ทั้งในด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากมนุษย์ และปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับจำนวนประชากรและความแตกต่างหลากหลาย

CM3 เกิดความตระหนักในศักยภาพของตนเอง ในการมีส่วนร่วมสืบสานนิเวศวัฒนธรรม ทั้งในแง่เรื่องราวและทักษะการปฏิบัติ

CM4 มีหลักคิดในการดำรงชีวิตเพื่อขับเคลื่อนสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่น และถือเป็นพันธะที่จะดำรงชีวิตโดยให้ความสำคัญต่อนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

(2) ความหมายที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ (Learning Meanings -- LM) เยาวชนมองเห็นว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับ ทำให้

LM1 เห็นความสำคัญของการสร้างความรู้ รู้ว่าหากซ่างสังเกต ช่างค้นหา กล้าที่จะตั้งคำถาม รู้จักรับฟัง บันทึก ประมวลเรียนรู้ ก็จะทำให้มีความรู้ใหม่ที่จะเอื้อต่อ หรือแตกต่างจากสิ่งที่เคยรู้มา

**ภาพ 5-1 ความหมาย แบบแผน และปัจจัยในการเรียนรู้แบบสร้างความรู้
ด้านนิเวศวัตถุธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์**

- LM2 สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้นี้ในเวทีภายนอกกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง
- LM3 เกิดการตื่นรู้ในศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้และชีวิตร่วม มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาศักยภาพในการสร้างความรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถจัดการกับความรู้สึกและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ เพื่อทำให้ตนเองบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตั้งไว้

(3) ความหมายที่สัมพันธ์กับสังคม (Social Meanings -- SM) เยาชนมองเห็นว่าประสบการณ์ การเรียนรู้ที่ได้รับ ทำให้

SM1 เกิดทักษะทางสังคมที่ดีกับเพื่อนที่เรียนรู้ร่วมกัน มีการช่วยเหลือและแบ่งปันกัน เกิด ความกล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่หลากหลายทั้งเพศและวัยเพื่อแสดงความรู้

SM2 มองเห็นภาพรวมของการอยู่ร่วมกัน รู้จักปรับตัวเพื่ออยู่กับผู้คนที่หลากหลายในสังคม และมีทักษะในการจัดการให้ผู้อื่นอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

โดยภาพรวมพบว่า เยาวชนจากทุกโรงเรียนให้ความหมายต่อประสบการณ์เรียนรู้ครบทั้ง 3 ด้าน ดังแสดงในตาราง 5-1 อย่างไรก็ได้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละด้านพบว่า **วิธีการจัดการเรียนรู้** ของ นักปฏิบัติเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดผลต่อความหมายที่เยาวชนให้ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ การกระตุนให้ เยาวชนเรียนรู้แบบลงมือกระทำในเรื่องใกล้ตัวและคิดตามในสิ่งที่กระทำลงไป ช่วยให้เยาวชนทั้ง 4 โรงเรียนได้ มีโอกาสทดสอบความรู้และความสามารถที่มี นำมานำสูความเข้าใจและตร billigานในศักยภาพของตนเอง (CM3) ในการมีส่วนร่วมสืบสานนิเวศวัฒนธรรม ทั้งในแง่เรื่องรากฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นและทักษะการปฏิบัติ เช่น จากเดิมที่คิดว่าตนเองไม่สามารถปักผ้าหรือสถานะล้อมได้ ก็เปลี่ยนเป็นมั่นใจและตั้งใจว่าจะต้องผลิต ชิ้นงานให้ได้ จากที่คิดว่าตนเองเป็นเพียงผู้รับความรู้ ก็เปลี่ยนเป็นความตั้งใจที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวนิเวศ วัฒนธรรมในท้องถิ่น และจากที่คิดว่าตนเองเป็นเพียงเยาวชนที่ไม่มีเสียงในชุมชน เปลี่ยนเป็นผู้ที่มีมั่นใจที่จะ สืบสานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม กระตุนเศรษฐกิจชุมชน และอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมหรือหัตถกรรมของท้องถิ่น

ตาราง 5-1 ความหมายของประสบการณ์การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์

ที่	ความหมาย	โรงเรียน			
		บ้านห้วยส้าน	บ้านศาลา	บ้านว่าวี	ตชด. เทคโนโลยีสิริกิติ์
CM ความหมายด้านที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิต					
CM1 ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม รอบตัว		✓		✓	✓
CM2 ความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น		✓		✓	✓
CM3 ความตระหนักในศักยภาพของตนเอง		✓	✓	✓	✓
CM4 หลักคิดในการดำรงชีวิตเพื่อขับเคลื่อนสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจในท้องถิ่น		✓		✓	✓
LM ความหมายที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้					
LM1 เห็นความสำคัญของการสร้างความรู้		✓			
LM2 สามารถเพื่อมโยงการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมกับสาระการเรียนรู้			✓	✓	✓
LM3 เกิดการตื่นรู้ในศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้		✓	✓		
SM ความหมายที่สัมพันธ์กับสังคม					
SM1 เกิดทักษะทางสังคมที่ดีกับเพื่อนที่เรียนรู้ร่วมกัน		✓	✓	✓	✓
SM2 มองเห็นภาพรวมของการอยู่ร่วมกัน รู้จักปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคม		✓			

วิธีการที่ผู้จัดการเรียนรู้คัดกรองและกำหนดขอบเขตของนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการให้ความหมายต่อประสบการณ์เรียนรู้ของเยาวชน กิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับมิติทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมเท่าเทียมกัน มีอิทธิพลต่อการให้ความหมายต่อประสบการณ์เรียนรู้ในด้านความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว (CM1) มองเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น เข้าใจเรื่องราวและที่มาของวิถีชีวิตที่เข้มโถงกับระบบสิ่งแวดล้อม ระบบสังคม และระบบเศรษฐกิจรอบตัว เกิดความตระหนักในคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น (CM2) ที่จารโลวิถีชีวิต และรับรู้ถึงภัยคุกคามต่อวิถีการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น ทั้งในด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากมนุษย์และปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและความแตกต่างทางลักษณะ และทำให้เกิดหลักคิดในการดำรงชีวิตเพื่อขับเคลื่อนสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่น (CM4) และถือเป็นพันธะที่จะดำรงชีวิตโดยให้ความสำคัญต่อนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ความหมายดังกล่าวปรากฏชัดในหมู่เยาวชน 3 โรงเรียน ยกเว้นเยาวชนจากโรงเรียนบ้านศาลาเนื่องจากนักปฏิบัติโรงเรียนนี้เลือกที่จะหยิบยกนิเวศวัฒนธรรมดังเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ในด้านงานหัตถกรรมขึ้นมาซึ่งเป็นประเด็นหลัก โดยเยาวชนมีโอกาสที่จะเข้ามายังโรงเรียนหัตถกรรมกับเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมรอบตัวในปัจจุบันของสังคมที่อพยพเข้ามามากมาย ไม่นานนัก การคัดกรองและกำหนดขอบเขตนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้จึงดูเหมือนมีลักษณะ “คล้ายครอบคลุมทั้ง 3 มิติ แต่ไม่กลมกลืนเป็นเรื่องเดียวกัน” ดังนั้น เยาวชนโรงเรียนบ้านศาลาจึงเข้าใจในนิเวศวัฒนธรรมแบบค่อนข้างแยกส่วน ไม่สามารถสะท้อนความหมายด้านความสัมพันธ์กับบริบทชีวิตได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมเท่ากับเยาวชนอีก 3 โรงเรียน การคัดกรองและกำหนดขอบเขตของนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้อาจถูกจำกัดได้ด้วยลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคม และขีดความสามารถในการจัดการของผู้จัดการเรียนรู้ เช่น ครูอาจไม่สามารถพาเด็กเรียนไปในสถานที่ที่ห่างไกลทุรกันดาร หรือชุมชนอาจมีประเพณีแห่งเรื่องความมั่นคง ความกลมเกลียวหรือเรื่องปากท้อง

ความคิด/ความเชื่อ/ความคิด/ความต้องการของผู้จัดการเรียนรู้ ส่งผลต่อน้ำหนักที่ผู้จัดการเรียนรู้ให้ต่อเนื้อหานิเวศวัฒนธรรม การสร้างความรู้ และทักษะทางวิชาการในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และเยาวชนสามารถรับรู้โดยสัมผัสนอกบ้านในรูปของความหมายเกี่ยวกับการเรียนรู้ ผลที่เกิดขึ้นจึงมีเพียงเยาวชนสามารถรับรู้โดยสัมผัสนอกบ้านหัวยส้านพลับพลาที่เห็นความสำคัญของการสร้างความรู้ (LM1) เพราะเยาวชนกลุ่มนี้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้แบบสร้างความรู้อย่างเข้มข้น มากกว่าเยาวชนในอีก 3 โรงเรียน กล่าวคือเยาวชนโรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลาต้องลงพื้นที่ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้รู้ในท้องถิ่น ฝึกทักษะการสังเกต ค้นหาตัวคำนาม รับฟัง ลงมือปฏิบัติ บันทึก ประมวลเรียนรู้และนำเสนอข้อมูล ในขณะที่ นักปฏิบัติจากโรงเรียนบ้านศาลาได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้น้ำหนักด้านการจัดการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกับการสร้างความรู้ แต่เน้นไปที่การเรียนรู้แบบสร้างชีวิต (Constructionism) ตามรูปแบบเดิม เยาวชนโรงเรียนบ้านศาลาจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) มากกว่าด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) อย่างไรก็ตี เยาวชนทั้งสองโรงเรียนซึ่งมีครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ค่อนข้างสูง

ต่างก็เกิดการตื่นรู้ในศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้และชีวิৎสัน淘 (LM3) มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาศักยภาพการสร้างความรู้/ชีวิৎสัน淘ด้วยความมุ่งมั่น สามารถจัดการกับความรู้สึกและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ เพื่อทำให้ตนเองบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตั้งไว้ ความเชื่อ/ความต้องการหรือค่านิยม/ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบงานมือทิพลต่อครูที่มีประสบการณ์ค่อนข้างน้อยกว่า ทำการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เน้นมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางค่อนข้างมาก ส่งผลให้เยาวชนสะท้อนความหมายในเชิงความ เชื่อมโยงการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมกับสาระการเรียนรู้ (LM2) การให้ความหมายของเยาวชนจาก 3 โรงเรียน ยกเว้นโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลา ส่วนใหญ่ถ่ายทอดออกมายังลักษณะของการใช้คำพูดแบบเดียวกับสิ่งที่ได้เรียนหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการ “ท่องจำ” มีส่วนน้อยที่สามารถถ่ายทอดออกมายังความรู้สึกที่ได้เรียนหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการ “ท่องจำ” มีส่วนน้อยที่สามารถถ่ายทอดออกมายังความหมายด้วยความริเริ่ม หรือบูรณาการนิเวศวัฒนธรรมกับสาระการเรียนรู้ เยาวชนจากโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลาเป็นกลุ่มเดียวที่ไม่สะท้อนความหมายดังกล่าว เนื่องมาจากนักปฏิบัติให้น้ำหนักในด้านทักษะทางวิชาการน้อย จากการตอบบทเรียนของนักปฏิบัติทั้ง 4 โรงเรียน นักปฏิบัติต่างเห็นว่าเยาวชนจะมีการเรียนรู้ที่ดีขึ้นหากผู้จัดการเรียนรู้ให้น้ำหนักต่อนิเวศวัฒนธรรม การสร้างความรู้ และทักษะทางวิชาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน การฝึกให้เยาวชนสะท้อนคิดต่อประสบการณ์การเรียนรู้ และความพยายามของครูในการช่วงชิงเวลาการตื่นรู้ของเยาวชนเพื่อเสริมการเรียนรู้จะยิ่งเป็นการยกระดับการเรียนรู้ และทำให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น

ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันหรือทำงานกลุ่ม มือทิพลต่อการให้ความหมายต่อประสบการณ์เรียนรู้ในด้านสังคมมาก เยาวชนจากทั้ง 4 โรงเรียนสะท้อนว่าประสบการณ์การเรียนรู้ทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนที่เรียนรู้ร่วมกันในทั้ง 4 โรงเรียนหรือเป็นผู้รู้ในชุมชน ในกรณีโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลา เยาวชนสะท้อนความหมายในด้านทักษะทางสังคม (SM1) รู้จักกล้าที่จะผูกมิตร ช่วยเหลือ แบ่งปัน และสอบถาม ในการสื่อความหมายด้านนี้ เยาวชนสะท้อนให้เห็นความสุขและความมั่นใจในตนเองในฐานะของทั้งผู้ให้และผู้รับสูงขึ้น ในกรณีของเยาวชนโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลาบางคนที่มีภาวะผู้นำสูง เยาวชนสะท้อนให้เห็นถึงความหมายของการอยู่ร่วมกันและการปรับตัวหรือช่วยให้ผู้อื่นปรับตัวเพื่ออยู่กับผู้คนที่หลากหลายในสังคมโดยสันติ (SM2)

โดยสรุป ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนแต่ละโรงเรียนให้ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้เหมือนกันบ้างแตกต่างกันบ้างนั้น ประกอบด้วยปัจจัยทั้งในด้านกายภาพและด้านสังคมท้องถิ่น และปัจจัยภายในของเยาวชนแต่ที่สำคัญที่สุดคือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้จัดการเรียนรู้ ความคิด/ความเชื่อ/ความสนใจ/ความต้องการของผู้จัดการเรียนรู้และความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือค่านิยมในระบบงาน ทำให้ครูเลือกว่าจะจัดการเรียนรู้แบบใด การได้ลงมือจัดการเรียนรู้และสะท้อนคิดเพื่อแสวงหาสมดุลที่เหมาะสมจะเปิดเส้นทางการเรียนรู้ของเยาวชนให้มีความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวาง

5.1.2 แบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชนในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม

โดยภาพรวม เยาวชนแสดงแบบแผนการเรียนรู้ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนรมอย่างหลากหลาย สามารถจัดหมวดหมู่ได้ 4 กลุ่ม ดังแสดงในภาพ 5-1 ดังนี้

(1) แบบแผนในการสร้างความรู้ที่ชี้ว่าเกิดการปรับโครงสร้างความรู้ในตน (Reconstructing Patterns -- RP) สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 6 ระดับดังนี้

RP1 สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่

RP2 สามารถวิเคราะห์ชิ้นงานเพื่อมองหาภาพรวมและรายละเอียด เพื่อกำหนดวิธีการสร้างชิ้นงานในรูปแบบเดิมได้รวดเร็ว หรือสร้างสรรค์ชิ้นงานในรูปแบบใหม่ได้

RP3 สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ทำให้มีศักยภาพในการนำความรู้ทั้งสองด้านไปประยุกต์ใช้ในเรื่องต่างๆ ได้ดีขึ้น

RP4 สามารถคัดกรองและประมวลเรียบเรียงเนื้อหา เพื่อถ่ายทอดสู่ผู้อื่นด้วยรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้รับสาร

RP5 สามารถเลือกรับเฉพาะข้อมูลที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

RP6 สามารถสามารถคาดการณ์กระแสข้อมูลที่เข้ามา และประมวลผลข้อมูลได้ดี มีศักยภาพในการสังเคราะห์ความคิดและนวัตกรรมใหม่

(2) แบบแผนการสร้างความรู้ที่ชี้ว่าเกิดการขยายตัวของความรู้เดิม (Expanding Patterns -- EP)

สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 5 ระดับดังนี้

EP1 ขยายความรู้โดยการพึงพาผู้อื่น ไม่สามารถกำหนดแผนการเรียนรู้หรือแก้ไขปัญหาหรือข้อผิดพลาดด้วยตนเอง ต้องได้รับกำลังใจ คำแนะนำ และความช่วยเหลือจากผู้มีศักยภาพสูงกว่า

EP2 ขยายความรู้ในเรื่องที่คุ้นเคยเพื่อย้ำความรู้เดิม ไม่มีท่าทีต้องการความรู้ใหม่ สามารถเติมความรู้ได้ครั้งละไม่มาก

EP3 ขยายความรู้ในเรื่องใกล้ตัวและคุ้นชินในระดับหนึ่ง เลือกรับความรู้ในเรื่องที่สบายใจที่จะเรียนรู้ คัดกรองความรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

EP4 ขยายความรู้โดยการตั้งคำถามในเรื่องใกล้ตัว เปลี่ยนจากผู้รับความรู้เป็นผู้แสวงหาความรู้ใกล้ตัวที่มีเรื่องเล่า มองเห็นภาพ เข้าใจง่ายและนำไปคิดต่ออยอดสู่เรื่องที่ซับซ้อน

EP5 ขยายความรู้โดยการจัดการความรู้ สามารถประมวลความรู้และประสบการณ์เดิม เพื่อถ่ายทอดความรู้และทักษะการสร้างชิ้นงาน โดยการบอก-ทำให้ดู-แก้ปัญหาให้

(3) แบบแผนการเรียนรู้แบบรับความรู้ (Directed Patterns -- DP) สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 2 ระดับดังนี้

DP1 เรียนรู้จากคำสอนที่ชัดเจนตรงไปตรงมาจากครูผู้สอน หรือสื่อการเรียนรู้ที่อธิบาย

แบบทรงไปตรงมา ตอบคำถามได้เหมือนต้นฉบับ

DP2 ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด เน้นการเลียนแบบกระบวนการและเทคนิคการสร้างชิ้นงานตามคำสอนอย่างละเอียด เป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้มั่นใจว่าผลงานจะถูกต้อง ตรงตามต้นฉบับ

(4) ไม่มีแบบแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน (Gliding Patterns -- GP) สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 2 ระดับดังนี้

GP1 เรียนรู้แบบไม่ใส่ใจ มักหลบเลี่ยงการเรียนและงานที่ได้รับมอบหมาย เน้นความสนุกสนาน

GP2 เรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิต สนใจรับความรู้เฉพาะที่เป็นประโยชน์กับการดำรงชีวิต เฉพาะหน้า

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเยาวชน ดังแสดงในภาพ 5-1 ประกอบด้วย 8 ปัจจัย ดังนี้

(1) การควบคุมตนเอง เป็นความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเอง ความมุ่งมั่นตั้งใจ อดทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชิ้นงาน หรือปฏิบัติตนให้บรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เยาวชนที่ควบคุมตนเองได้ไม่สม่ำเสมอ มักจะลังเลในการวางแผน/ปฏิบัติตน จึงสร้างความมั่นใจด้วยการปฏิบัติตามความคาดหมายของผู้อื่น ในขณะที่เยาวชนที่ขาดการควบคุมตนเอง จะไม่มีสมาธิกับการเรียนรู้สิ่งที่อยู่ตระหง่าน มักเปลี่ยนเป้าหมาย ความสนใจตามสิ่งที่ดึงดูด และปฏิเสธการใช้エネルギーในการควบคุม

(2) ความมั่นใจ เป็นความกล้าที่จะก้าวออกจากขอบเขตหรือวิธีการเรียนรู้แบบเดิมๆ ไปสู่การแสวงหาหรือสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะการพูดคุย ซักถามผู้รู้ในชุมชน และการตอบคำถามหรือถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น รวมถึงความเข้าใจและการรู้เท่าทันกระบวนการสร้างความรู้ ดังนั้น จึงรู้ว่าตนองต้องปฏิบัติตัวอย่างไร อย่างไรก็ได้ เยาวชนบางคนมีความเข้าใจกระบวนการสร้างความรู้ แต่อาจเรียนรู้ได้ทันหรือไม่ทันกับกระบวนการก็ได้

(3) ศติปัญญา เป็นความสามารถในการรู้คิด การจดจำรายละเอียดเนื้อหาความรู้ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยประเมินจากผลการเรียนของเยาวชน สามารถจำแนกได้ตั้งแต่เยาวชนที่มีผลการเรียนในระดับดีมากจนถึงเยาวชนที่บกพร่องทางการเรียนรู้

(4) เป้าหมายการเรียนรู้เพื่อตนเอง เป็นการมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตของตนเอง สามารถจำแนกและคัดกรองได้ว่า เนื้อหาสาระการเรียนรู้หรือทักษะใด ที่จะช่วยให้ตนเองเดินทางสู่เป้าหมายที่กำหนดໄວ่ได้

(5) ความรู้เดิมด้านนิเวศวัฒนธรรม เป็นประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ผ่านมาเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม ท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองหรือผู้อื่น หรือตามถิ่นที่อยู่อาศัย

(6) ทักษะทางภาษา เป็นความสามารถด้านการอ่านและเขียน เพื่อคัดกรองเนื้อหา จัดหมวดหมู่ ความรู้และสามารถสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน เยาวชนที่ขาดทักษะทางภาษาจะไม่มีทักษะพื้นฐานเหล่านี้ ทำให้ไม่สามารถจัดการกับข้อมูลความรู้ได้ จึงนักการจำ แต่ก็ไม่สามารถจดจำรายละเอียดได้ทั้งหมด

(7) ทักษะการใช้มือ เป็นความสามารถในการเคลื่อนไหวนิ้วมืออย่างคล่องแคล่วในการทำงาน หัตถกรรม

(8) บรรยายการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือการทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อน ซึ่งส่งผลให้เยาวชนบรรลุเป้าหมายของ การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ได้

ในภาพรวม เยาวชนทั้ง 4 โรงเรียนแสดงแบบแผนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ได้ทั้งแบบปรับโครงสร้างความรู้ในตน (RP) และแบบขยายความรู้เดิมให้ชัดเจนขึ้นหรือกว้างขวางขึ้น (EP) ดังแสดงในตาราง 5-2 ส่วนการเรียนรู้อีก 2 แบบซึ่งไม่นับว่าเป็นการสร้างความรู้ (DP และ GP) นั้นไม่พบในโรงเรียนบ้านวารีและโรงเรียน ตชด. เทคนิคคุณิต ซึ่งอาจมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับวิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายและข้อจำกัดในการใช้ภาษาไทยในการให้สัมภาษณ์ของเยาวชน

ตาราง 5-2 แบบแผนการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมโดยวิธีการสร้างความรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์

ที่	แบบแผนการเรียนรู้	รายชื่อโรงเรียน			
		บ้านทั่วส้าน	บ้านศาลา	บ้านวารี	ตชด. เทคนิคคุณิต
RP	การปรับโครงสร้างความรู้ในตน				
RP1	วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่	✓		✓	
RP2	วิเคราะห์ชั้นงานเพื่อกำหนดรากษาชั้นงาน		✓		
RP3	เชื่อมโยงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ		✓	✓	✓
RP4	คัดกรองและประเมินความรู้เพื่อการสื่อสาร			✓	
RP5	เลือกรับเฉพาะข้อมูลที่นำมาประยุกต์ใช้เฉพาะหน้า	✓			
RP6	สังเคราะห์ความคิดและนัดกรรม	✓			
EP	การขยายตัวของความรู้เดิม				
EP1	โดยการพึงพาผู้อื่น	✓	✓		✓
EP2	เรื่องที่คุ้นเคยเพื่อย้ายความรู้เดิม			✓	
EP3	เรื่องใกล้ตัวและคุ้นชินระดับหนึ่ง	✓			
EP4	โดยการตั้งคำถามในเรื่องใกล้ตัว				✓
EP5	โดยการจัดการความรู้	✓	✓		
DP	การเรียนรู้แบบรับความรู้				
DP1	เรียนรู้จากคำสอนที่ชัดเจนตรงไปตรงมา	✓			
DP2	ปฏิบัติตามคำสอนอย่างเคร่งครัด		✓		
GP	ไม่มีแบบแผนในการเรียนรู้ที่ชัดเจน				
GP1	เรียนรู้แบบไม่ใส่ใจ เน้นความสนุกสนาน		✓		
GP2	เรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิต	✓			

การเปิดใจและศักยภาพในการจัดการการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ของผู้จัดการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อแบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชน เยาวชนโรงเรียนบ้านห้วยสันพลับพลา มีแบบแผนการเรียนรู้แบบ RP ได้มาก และบางคนสามารถเข้าถึงแบบแผน RP ในระดับสูง (Higher Order) ได้ เมื่อจากผู้จัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นครูที่มีประสบการณ์สอนสูง สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเยาวชน “รู้/ไม่รู้ หรือควรจะรู้เรื่องอะไร” การทำงานร่วมกับนักปฏิบัติท้องถิ่นจำนวนมาก มีผลต่อการคัดกรองและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน สำหรับเยาวชน นอกจากนั้น ครูกลุ่มนี้มีความมุ่งมั่น พร้อมที่จะเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อให้ผลลัพธ์ที่ดีกว่า สิ่งสำคัญคือ เชื่อว่า “การเรียนรู้แบบสร้างความรู้” จะช่วยเสริมพัฒนาการด้านการเรียนให้ดีขึ้น ผลที่เกิดขึ้น คือ เยาวชนโรงเรียนบ้านห้วยสันพลับพลา มีแบบแผนการเรียนรู้แบบการปรับโครงสร้างความรู้ในตนอยู่ในระดับสูงสุด คือ นอกจากจะแสดงแบบแผนในการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ (RP1) และแบบแผนในการเลือกรับข้อมูลมีประโยชน์นำมาประยุกต์ใช้ได้ (RP5) แล้ว ยังแสดงแบบแผนในการคาดการณ์และข้อมูล และประมวลผลข้อมูล สะท้อนถึงมีศักยภาพในการสังเคราะห์ความคิดและนวัตกรรมใหม่ (RP6) ทั้งนี้ ปัจจัยภายในของเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมตนเอง ความมั่นใจ สถิติปัญญา เป้าหมายการเรียนรู้เพื่อตนเอง ความรู้เดิมด้านนิเวศวัฒนธรรม และทักษะทางภาษาอ่านเขียนภาษาไทย ไม่น้อย และครูได้มีส่วนช่วยในการพูดฟังมาก่อน ในขณะที่ เยาวชนโรงเรียนบ้านศาลาและโรงเรียนบ้านว่าว แสดงแบบแผนการสร้างความรู้แบบปรับโครงสร้างความรู้ (RP) ได้ในระดับน้อยกว่า เมื่อจากมีข้อจำกัดในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ สาเหตุแรก เกิดจากการที่ครูทำงานร่วมกับท้องถิ่นโดยตรง ได้ยากหรือน้อย เพราะนักปฏิบัติท้องถิ่นติดภารกิจหน้าที่การทำงานอาชีพ ไม่สามารถปลีกเวลามาให้ความร่วมมือในการวิจัยได้อย่างต่อเนื่อง สาเหตุที่สอง มาจากการที่ครูรู้จักเยาวชน “รู้ว่าชอบหรือสนใจอะไร” และเลือกที่จะส่งเสริมแต่เรื่องที่สนใจ ซึ่งกล้ายเป็นข้อจำกัดต่อขอบเขตการเรียนรู้ หรือการที่ครูรู้จักเยาวชนไม่มากพอ “ไม่รู้ว่าเยาวชนรู้/ไม่รู้เรื่องใด” นำไปสู่การคัดกรองเนื้อหาในนิเวศวัฒนธรรมในเรื่องที่ซ้ำกับความรู้เดิมของเยาวชน สาเหตุที่สาม เกิดจากการยึดติดกับวิธีการสอนแบบเดิมที่เน้นให้เยาวชนลงมือปฏิบัติ/สร้างชิ้นงาน/ทำกิจกรรมภายในห้องเรียนควบคู่กับทำใบงานที่ต้องการคำตอบแบบท่องจำ มีการวิเคราะห์วิจารณ์น้อย สาเหตุประการสุดท้ายคือ การทำงานร่วมกันซึ่งปราฏในรูปของการทำงานที่เรียกว่า “แบ่งงานกันแยกส่วนกันอย่างชัดเจน แต่ไม่ประสานกลมกลืน” ทำให้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ไปถึงสุดทางของกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ แม้ว่าเยาวชนบางคนจะแสดงแบบแผนการเรียนรู้แบบการปรับโครงสร้างความรู้ในตนในระดับค่อนข้างสูง คือ สามารถคัดกรองและประมวลความรู้เพื่อสื่อสาร (RP4) ได้ แต่ก็พบว่าแบบแผนการเรียนรู้ดังกล่าวเกิดจากคุณลักษณะเฉพาะตัวของการเป็น “นักสื่อสาร” ที่ติดตัวเยาวชนมาก่อน ดังนั้น กิจกรรมจึงมีส่วนติดในแต่ของการกระตุ้นให้เยาวชนแสดงศักยภาพที่มีในตนออกมามาเท่านั้น

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นเชื่อมโยงการสร้างรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมกับสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางของ 3 โรงเรียน ยกเว้นโรงเรียนบ้านห้วยสันพลับพลา มีผลทำให้เยาวชนแสดงแบบแผนการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง (RP3) โดยเยาวชนแสดงให้เห็นศักยภาพในการคิดที่จะนำความรู้ทั้งสองด้านไปประยุกต์ใช้ในเรื่องต่างๆ ได้มากน้อยแตกต่างกัน และมีข้อสังเกตว่า การเน้นบูรณาการมากกว่าการสร้างความรู้ทำให้

เนื้อหาในการตอบคำถามในการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นความรู้จากการจำ ซึ่งแตกต่างจากเยาวชนที่เรียนรู้แบบเน้นการสร้างความรู้ที่มีความชัดเจนในการแสดงความคิดมากกว่า

ประสบการณ์ของครู การกำหนดขอบเขตเนื้อหา และการให้น้ำหนักกับวิธีการสอนแบบสร้างความรู้ หรือบูรณาการมีผลต่อการปรับโครงสร้างความรู้ในตน เยาวชนจากโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลาและโรงเรียนบ้านว่าวสามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ได้ (RP1) ในขณะที่เยาวชนจากโรงเรียนบ้านศาลาสามารถวิเคราะห์ชิ้นงานเพื่อมองหาภาพรวมและรายละเอียด เพื่อกำหนดวิธีการสร้างชิ้นงานในรูปแบบเดิมได้รวดเร็ว (RP2) ประสบการณ์ของครูและข้อจำกัดในการบริหารจัดการมีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนจากโรงเรียน ตชด. เทคนิคดุสิตซึ่งแสดงแบบแผนการเรียนรู้ที่ชี้ว่ามีการปรับโครงสร้างความรู้เพียงแบบแผนเดียว สาเหตุสำคัญน่าจะเป็น การที่ครูมีประสบการณ์สอนค่อนข้างน้อย บางคนไม่ได้เรียนจบทางด้านการศึกษา และลักษณะการทำงานในช่วงของการจัดกิจกรรมดำเนินไปในลักษณะของการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อย่างไรก็ได้ การทำงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ ต้องการพัฒนาตนเอง ใส่ใจที่จะเรียนรู้รับสิ่งใหม่ของครูผู้สอนทำให้เยาวชนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ในระดับที่เป็นอยู่

เมื่อเปรียบเทียบกับแบบแผนการเรียนรู้ที่ชี้ว่ามีการปรับโครงสร้างความรู้ในตน (RP) จะเห็นได้ว่า เยาวชนแสดงแบบแผนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การขยายตัวของความรู้เดิมให้ชัดขึ้นกว่าช่วงขั้น (EP) มากกว่า แบบแผนการเรียนรู้แบบนี้กระจายในทั้ง 4 โรงเรียนอย่างค่อนข้างเท่าเทียมกัน บรรยายกาศของการเรียนรู้ ร่วมกันมีส่วนช่วยสนับสนุนการให้เกิดแบบแผนการเรียนรู้แบบนี้กับเยาวชนทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเยาวชนที่ มีสติปัญญาดี มีคุณลักษณะทางจิตวิทยาปกติ มีความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมและความสามารถทางภาษา ค่อนข้างดี หรือแม้แต่เยาวชนที่เป็นเด็กพิเศษ มีทักษะทางภาษาอ่อน นอกจากนั้น การมอบบทบาทเพิ่มเติม ให้กับเยาวชนที่มีทุนความรู้เดิมในลักษณะ “เพื่อนสอนเพื่อน” ทำให้เยาวชนจากโรงเรียนบ้านศาลาและโรงเรียนบ้านว่าวมีโอกาสแสดงแบบแผนในการนำความรู้เดิมมาจัดการเพื่อถ่ายทอดแก่เพื่อน (EP5) การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นที่ใกล้ตัวทำให้เยาวชนจากทั้ง 4 โรงเรียนได้รับโอกาสแห่งการเรียนรู้อย่างมี ความหมายมากขึ้น รู้สึก “สบายใจ” กับการเรียน บางคนเริ่มทบทวนความรู้เดิมเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวเพื่อย้ำ ความเข้าใจ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเติมความรู้ใหม่ที่ล่นน้อย (EP2 และ EP3) บางคนเกิด ความสนใจรู้ ตั้งคำถามในใจ กระตือรือร้นที่จะเข้าใจสิ่งรอบตัวซึ่งมองเห็นภาพ เข้าใจได้ง่าย ซึ่งทำให้เกิด การพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ต่อยอดและศักยภาพในการเรียนรู้เรื่องที่อาจจะไกลตัวออกไปและซับซ้อนขึ้นให้ สูงขึ้น (RP4) บรรยายกาศการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องใกล้ตัวโดยการลงมือปฏิบัติ ทำให้เยาวชนที่อาจมีปัญหาในการเรียนสามารถ “เกาะกลุ่ม” ได้รับกำลังใจ คำแนะนำ และความช่วยเหลือจากเพื่อนที่มีศักยภาพสูงกว่า (RP1) การสร้างบรรยายกาศของการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องใกล้ตัวผ่านการลงมือปฏิบัติบวกกับเป็นฐานเริ่มต้น ของการสนับสนุนให้เยาวชนเรียนรู้อย่างมีความหมาย เกิดการขยายตัวของความรู้ความสามารถ ซึ่งเมื่อสะสม ได้ในระดับหนึ่ง จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ปรับโครงสร้างความรู้ในตนได้

ปัจจัยภายใน อาทิ ความมั่นใจในตนเอง และการมีป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง มีผลทำให้ เยาวชนจากโรงเรียนบ้านหัวยสันพลับพลาและโรงเรียนบ้านศาลา ซึ่งมีได้อาศัยอยู่กับครอบครัวแต่อยู่หอพัก หรือเป็นเยาวชนไร้สัญชาติ และแบบแผนการเรียนรู้แบบรับความรู้ (DP1) และปฏิบัติตามคำสอนอย่าง

เครื่องครัด (DP2) การช่วยเหลือให้เยาวชนก้าวข้ามปัญหาในการดำรงชีวิตจะมีผลต่อความกล้าที่จะสร้างความรู้มากขึ้น การควบคุมตนเอง สติปัญญา และทักษะทางภาษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้เยาวชนมีแบบแผนการเรียนรู้ที่ไม่ซ้ำเดิม (GP) การพูดคุยทำความเข้าใจทำให้เยาวชนที่เป็นเด็กพิเศษเข้าใจและพยายามปรับตัวและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในภายหน้า ส่วนเยาวชนที่เป็นเด็กปกติที่ไม่ค่อยตั้งใจเรียนสามารถสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อยOUTH มองเห็นความสำเร็จของเพื่อน เริ่มรู้สึกได้ถึงความล้าหลังของตนเอง และเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น การพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจเป็นเรื่องสำคัญสำหรับเยาวชนกลุ่มนี้

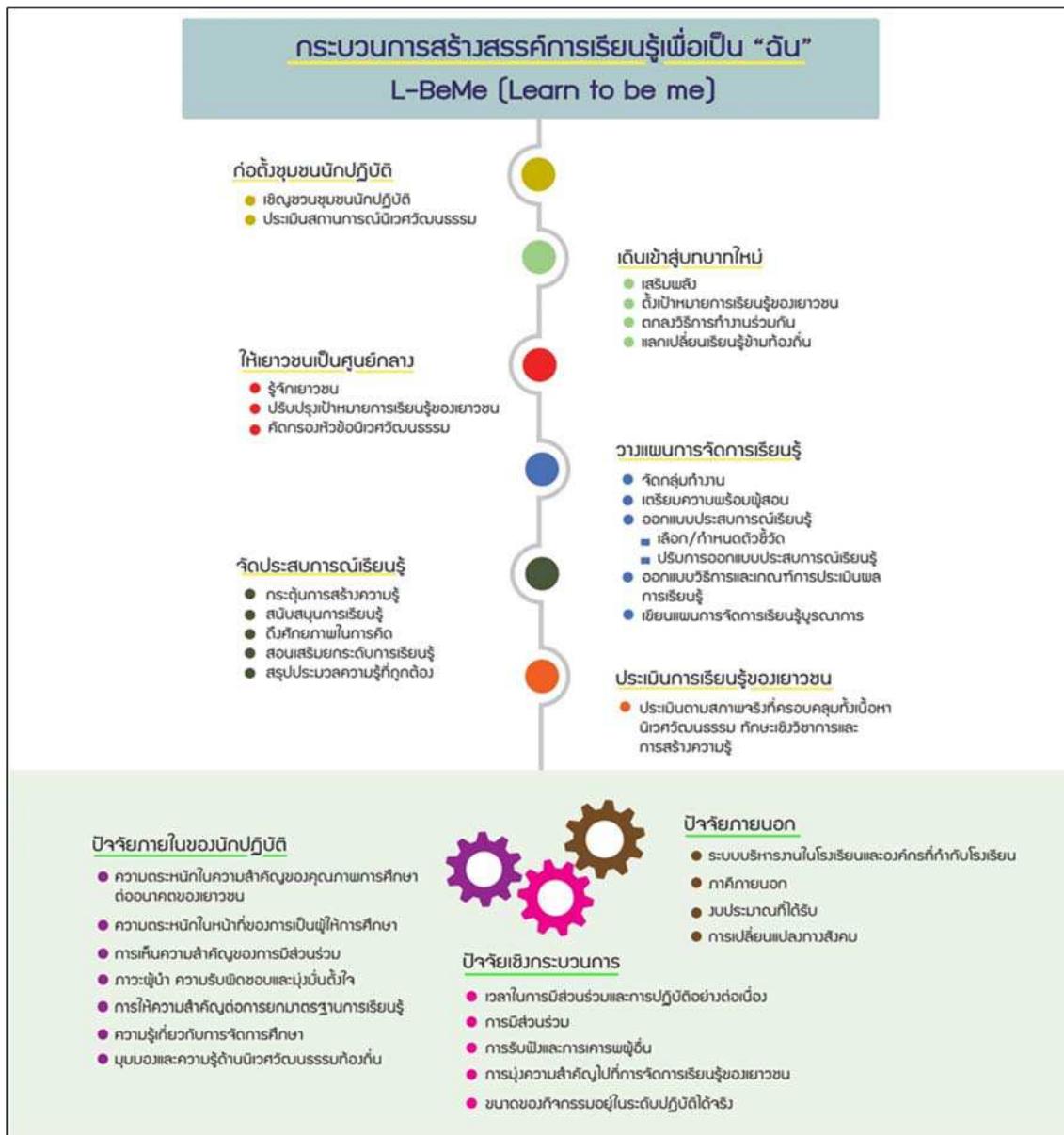
5.1.3 แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและห้องถินมีส่วนร่วม

สำหรับแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาจัดการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและห้องถินมีส่วนร่วม การสังเคราะห์ประสบการณ์วิจัยในห้อง 4 กรณีศึกษาสามารถสรุปเป็น กระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อเป็น “ฉัน” หรือ L-BeMe (Learn to be me, Be=Better Education, Me=Multiple Eco-cultures) ดังแสดงในภาพ 5-2 ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การก่อตั้งชุมชนนักปฏิบัติภายในพื้นที่ โดยการโน้มน้าวให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเยาวชนให้สามารถสร้างความรู้นิเวศวัฒนธรรมห้องถินโดยมีการบูรณาการทักษะทางวิชาการองค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติมี 4 ประเภทได้แก่

- นักปฏิบัติห้องถิน ประกอบด้วยผู้นำ ผู้รู้ องค์กรในห้องถิน และพ่อแม่ผู้ปกครอง ที่มีตัวแทนครอบคลุมทุกกลุ่มชาติพันธุ์ หมู่บ้าน และฐานะทางเศรษฐกิจ มีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจสถานการณ์สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในห้องถินเป็นอย่างดี มี “ใจ” ที่จะทำงานร่วมกัน และรักที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่
- นักปฏิบัติจากภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องเป็นผู้มีความยึดหยุ่นรับฟังความคิดความเห็นของทุกฝ่าย มีความยุติธรรมและเป็นประชาธิปไตย สร้างค่านิยมองค์กรที่มุ่งสู่ผลสำเร็จในรูปของผลลัพธ์ที่เกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ และครูผู้สอน ซึ่งต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ อุดหนุนเสียสละ และเอาใจใส่ในหน้าที่
- นักปฏิบัติซึ่งเป็นนักวิชาการด้านการศึกษาจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษา ซึ่งต้องทำงานร่วมกับนักปฏิบัติอย่างใกล้ชิด สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบกิจกรรม การเลือกและกำหนดตัวชี้วัด และการประเมินผลการเรียนรู้ ตลอดจนการบริหารการศึกษา
- เยาวชนซึ่งเป็นนักเรียน ซึ่งมีหัวข้อที่สนใจจะเรียนรู้ รู้จักเตรียมตัวที่จะเรียนรู้ สร้างความรู้และเรียนรู้แบบร่วมมือ

ในขั้นตอนนี้ ต้องมีการประชุมนักปฏิบัติเพื่อสร้างความเข้าใจพร้อมเกี่ยวกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีผลต่อคนทั้งมวลในห้องถิน (Inclusive) มุ่งมองเกี่ยวกับเยาวชน และบทบาทเติมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของนักปฏิบัติ

ภาพ 5-2 กระบวนการ L-BeMe

ขั้นตอนที่ 2 การเดินเข้าสู่บทบาทใหม่ เพื่อสร้างพื้นฐานการทำงานร่วมกันของนักปฏิบัติที่หลากหลาย รวมถึงการเสริมพลังความรู้ ทัศนคติ และทักษะที่จำเป็น 5 ด้านคือ (1) สถานการณ์ด้านการศึกษาของเยาวชน ได้แก่ ความสำคัญของคุณภาพการศึกษาต่ออนาคตของเยาวชน สถานการณ์ปัญหาการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ บทบาทและแนวทางในการแก้ไขปัญหา (2) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ทั้งในแง่ปรัชญา ความรู้ ทัศนคติ และทักษะการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ (3) นิเวศวัฒนธรรม ได้แก่ นิยามของนิเวศวัฒนธรรม การคัดเลือกหัวข้อในนิเวศวัฒนธรรม และการรวมร่วม ข้อมูลนิเวศวัฒนธรรม (4) ตัวชี้วัดทางการศึกษา ได้แก่ ตัวชี้วัดของส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การบูรณาการนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นกับทักษะทางวิชาการตามหลักสูตรแกนกลาง วิธีการประเมินผล

การเรียนรู้ตามสภาพจริง และการออกแบบการประเมินการเรียนรู้แบบบูรณาการ และ (5) การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การหลอมรวมใจ หลักการและวิธีการทำงานของชุมชนนักปฏิบัติ

ในขั้นตอนนี้ นักปฏิบัติต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยคำนึงถึงความต้องการในระดับท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งจะต้องปรับให้สอดคล้องกับความสนใจและความสนใจของเยาวชนในขั้นตอนต่อไป เป้าหมายนี้จะเป็น “ดาวนำทาง” ในการทำหน่วยเรียนรู้ ในการกำหนดรายละเอียดการจัดการเรียนรู้ นอกจากนั้น นักปฏิบัติต้องกำหนดแผนและกติกาการทำงานซึ่งอาจต้องใช้เวลานานอย่างน้อย 1 ปีในการร่วมกับศึกษาลั่นกรองเรื่องราวในท้องถิ่นและเรื่องราวที่ต่อเนื่องกับท้องถิ่นที่เยาวชนควรได้เรียนรู้ การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษาในด้านการจัดหางบประมาณ การสนับสนุนความรู้เฉพาะด้านแหล่งเรียนรู้และความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามความเหมาะสมในฐานะผู้บริหาร ผู้สอน วิทยากร ผู้บ่มเพาะ ผู้กวดขัน ตลอดจนการรับทราบผลการดำเนินงาน และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดให้เยาวชนเป็นศูนย์กลาง นักปฏิบัติต้องทำความรู้จักเยาวชนเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มย่อยโดยการสำรวจภูมิหลัง ลักษณะนิสัย ความสามารถพิเศษและความสนใจ และจุดอ่อน เช่น ความสามารถด้านภาษา สมาร์ต และวิธีการเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม วิธีการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม การให้คุณค่าและทำที่ต่อนิเวศวัฒนธรรม ความเชื่อมโยงระหว่างนิเวศวัฒนธรรมกับการเรียนในโรงเรียน หัวข้อที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม วิธีการเรียนรู้ที่คาดว่าจะใช้เรียนรู้เรื่องที่สนใจ ข้อมูลที่รวบรวมได้ควรนำมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชนที่กำหนดไว้ในขั้นก่อนหน้าโดยชุมชนนักปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงเป้าหมายการเรียนรู้สำหรับเยาวชนตามความเหมาะสม และคัดเลือกหัวข้อการเรียนรู้เรื่องใกล้ตัวที่เยาวชนสนใจ

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยยึดเป้าหมายการเรียนรู้สำหรับเยาวชนเป็นหลัก ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่

- กิจกรรมออกแบบกระบวนการทำงานของกลุ่มทำงาน ซึ่งอาจเป็นกำหนดเป็น กลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็ก และกลุ่มรายวิชาหรือกลุ่มชั้นปี ซึ่งทำงานร่วมกันผ่านระบบการทำงานปกติ เพื่อหลักเลี่ยงไม่ให้เกิดภาระงานเพิ่มขึ้นเกินความจำเป็น การตั้งกลุ่มทำงานอาจทำโดยวิธีผู้บริหาร สั่งการ หรือวิธีเปิดโอกาสให้เลือกตามความสมัครใจ แต่ต้องมีข้อตกลงเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงานให้บรรลุผลที่คาดหวังให้ชัดเจน
- กิจกรรมเตรียมตัวผู้สอนให้มีความรู้ในหัวข้อนิเวศวัฒนธรรมที่จะจัดการเรียนรู้ โดยการค้นหาในท้องถิ่นและสืบค้นจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย
- กิจกรรมการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยการทบทวนความรู้และประสบการณ์เดิมและความสนใจของเยาวชน การเลือกหรือกำหนดตัวชี้วัดที่หลากหลายและมี

หล่ายระดับ เพื่อให้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แต่ละครั้ง นำไปสู่การเรียนรู้ในหลายด้านและยกระดับความรู้ ความคิด และทักษะทางวิชาการให้สูงขึ้น ต่อจากนั้น ปรับการออกแบบ ประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกัน และมีรายละเอียดกิจกรรมการสร้างความรู้ที่เน้น การวางแผนการเรียนรู้ การลงมือค้นหา/ปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้ร่วมกับเพื่อน การประมวลสรุป ความรู้ การสะท้อนคิดความหมายของประสบการณ์การเรียนรู้ และการคิดต่อยอดการเรียนรู้

- กิจกรรมการออกแบบวิธีการและเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมาย การเรียนรู้สำหรับเยาวชน การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินอาจจัดทำเป็น แผนผังแบบหน้าเดียวเพื่อความชัดเจนในการตรวจสอบความเชื่อมโยง
- กิจกรรมการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้รูปนาฬิกา ตลอดจนเอกสารประกอบการสอน และแบบ สรุปผลการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยครุพัฒน์สอนมีบทบาทการเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ตาม ความสนใจและศักยภาพของเยาวชน ดังนี้

- อำนวยความสะดวกเรื่องการจัดสรรเวลา การนัดหมาย การฝึกวินัย และการดูแลความปลอดภัย
- กระตุ้นให้เยาวชนกำหนดแผนการเรียนรู้ ลงมือค้นหา/ปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้โดยการเรียนรู้จาก ของจริง การค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร ตำรา ผู้รู้ แหล่งความรู้ออนไลน์เพื่อให้การเกิด เรียนรู้ที่ลึกและกว้างขึ้น และรู้จักวิเคราะห์ข้อมูล
- ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน
- ให้โอกาสเยาวชนประมวลสรุปความรู้ เพื่อให้มั่นใจว่าได้เรียนรู้สิ่งใหม่อีกต่อไป
- จัดกิจกรรมการสะท้อนคิดเพื่อช่วยให้เยาวชนมองเห็นความเกี่ยวข้องระหว่างเรื่องที่กำลังเรียนรู้ กับความรู้และประสบการณ์เดิมและชีวิตของตน เกิดการคิดโครงรูปตั้งคำถามจากมุมมองของ ตนต่อเรื่องที่กำลังเรียนรู้ มองเห็นประเด็นที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ และเกิดการคิดต่อยอด การเรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง
- สอนเสริมเนื้อหาที่เยาวชนสืบค้นมา หรือสอดแทรกทักษะทางวิชาการให้ฝึกเพิ่มเติม เพื่อยกระดับการเรียนรู้สู่ขั้นที่สูงขึ้น การบูรณาการทักษะทางวิชาการไปพร้อมกันหลายกลุ่ม สาระหรือระดับขั้นจะเป็นการประยุกต์เวลาในการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินการเรียนรู้ของเยาวชนซึ่งนักปฏิบัติ รวมทั้งเยาวชน มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธี และเกณฑ์การประเมินไว้ล่วงหน้าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเกณฑ์การประเมินตาม สภาพจริงควรครอบคลุมทั้งเนื้อหาในเวชวัฒนธรรม ทักษะทางวิชาการและการสร้างความรู้ ส่วนวิธีการ อาจเป็นการประเมินแบบรูบerrickแบบคงที่หรือแยกคงที่ แล้วคะแนนอัตรากำลังที่ได้ และควรเสนอข้อคิดเห็นและ แนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยกระดับการเรียนรู้ในอนาคต

ปัจจัยที่จะสนับสนุนให้การสร้างสรรค์การเรียนรู้บังเกิดผลลัพธ์ที่ดี ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน ดังนี้

- **ปัจจัยภายในของนักปฏิบัติ** ได้แก่ ความตระหนักในความสำคัญของคุณภาพการศึกษาต่ออนาคตของเยาวชน ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้ให้การศึกษา การเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบและมุ่งมั่นตั้งใจ การให้ความสำคัญต่อการยกมาตรฐานการเรียนรู้ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา มุ่งมองและความรู้เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม
- **ปัจจัยภายนอก** ได้แก่ ระบบบริหารงานในโรงเรียนและองค์กรที่กำกับโรงเรียน ภาคีภายนอก งบประมาณที่ได้รับ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- **ปัจจัยเชิงกระบวนการ** ได้แก่ เวลาในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องหลายครั้ง (เป็นเวลา 1-3 ปี) การรับฟัง การเคารพผู้อื่น การมุ่งความสำคัญไปที่การจัดการเรียนรู้ของเยาวชน และขนาดของกิจกรรมที่ต้องอยู่ในระดับที่สามารถปฏิบัติได้จริง

กระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อเป็น "ฉัน" ดังกล่าวข้างต้นสังเคราะห์จากประสบการณ์ของชุมชนนักปฏิบัติทั้ง 4 โรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีบริบทเฉพาะตัว นักปฏิบัติหรือคนในและเยาวชนก็มีคุณลักษณะและประสบการณ์เฉพาะตัว ด้วยจุดเริ่มต้นที่แตกต่างกัน การแก้ไขปัญหาโดยสิ่งการให้ทำแบบเดียวกันหมด (Cure-all Injection) อาจไม่ได้ผลเสมอไป การสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่จะต้องดำเนินชีวิตในโลกที่ซับซ้อน เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันหมด คือ การร่วมกันลงมือปฏิบัติ จัดการกับเงื่อนไขและปัญหานี้แต่ละบริบทที่ในเชิงรุก (Proactive) และเชิงรับ (Reactive) เพราะการรอคอยให้เกิดมีเงื่อนไขที่สมบูรณ์พร้อมอาจเป็นการรอคอยที่ไม่มีวันได้พบพาน ในทางตรงกันข้าม การลงมือปฏิบัติ เรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดการสร้างสภาพเงื่อนไขในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสมกับบุคคลสมัยมากขึ้นตามลำดับ ประสบการณ์ในการวิจัยครั้งนี้ทำให้มองเห็นจุดแข็ง จุดอ่อนของแต่ละโรงเรียน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์เป็นข้อควรปฏิบัติ และข้อควรระวังในแต่ละขั้นตอนของการทำงานได้

ในกระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อเป็น "ฉัน" ครุภูมิบทบาทหลักในหลายด้าน ความเชื่อประสบการณ์ และความมุ่งมั่นตั้งใจของครูจึงมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้ของเยาวชน ผู้บริหารการศึกษา และนักปฏิบัติท่องถิ่น ต้องไม่ละเลยที่จะให้การสนับสนุนครูทั้งในเรื่องวิชาการ และเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพราะผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตจะย้อนกลับมาที่ท่องถิ่น ภูมิภาค และประเทศ การขับเคลื่อนสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามกรอบของการวิจัย สะท้อนว่าการขับเคลื่อนของ "วงเล็ก" ที่มุ่งมั่นสร้างผลลัพธ์ต่อการเรียนรู้ของเยาวชนอย่างชัดเจน ในขณะที่การขับเคลื่อนเป็น "วงใหญ่" ภายใต้การนำของชุดความเชื่อเดียวกับลับส่งผลลัพธ์ต่อการเรียนรู้ของเยาวชนได้ไม่ชัดเจน ดังนั้น การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบเชิงขั้นของ "วงเล็ก" หลายวงน่าจะมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเยาวชน

ปิดโอกาสให้ปัญหาในบางส่วนกระแทกส่วนอื่นๆ แต่เสริมโอกาสของความสำเร็จในการขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

5.2 อกิจกรรมผล

การที่ผู้เกี่ยวข้องมีโอกาสร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการในฐานะชุมชนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ในการวิจัย และได้มีการบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ และมาตรฐานทักษะทางวิชาการตามหลักสูตรแกนกลาง ทำให้เห็นนัยยะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการประสมศึกษา และการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

5.2.1 การจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

จากการสังเกตการทำงานในประเด็นการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้โดยชุมชนนักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ และจากการสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ภายใต้โครงการวิจัยทั้งก่อนและหลังเรียนพบว่า การเปิดโอกาสให้เยาวชนเป็นศูนย์กลางมีความแตกต่างดังต่อไปนี้ มากจนถึงค่อนข้างน้อย และสามารถสังเกตได้ว่า ระดับดังกล่าวผันแปรไปตามระดับความพร้อมที่จะเปิดรับแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ระดับความละเอียดในการทำความรู้จักและการรับรู้ประสบการณ์เดิมของเยาวชน และวิธีการจัดการปัญหาพื้นฐานในการเรียนรู้ของเยาวชน เช่น ปัญหาการใช้ภาษาไทย ปัญหาสมาริสัน และปัญหานักบุญพร่องในการเรียนรู้ ความเคยชินอาจทำให้ครุลังเลที่จะเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่อาจไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเต็มที่ ประกอบกับอาจมีความรอบรู้ในประเด็นนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นและสาระทางวิชาการไม่เพียงพอ จำเป็นต้องพิจารณาหาแนวทางให้ครุรู้เมื่อรู้สึกโดดเดี่ยว กล้าที่จะตอบบทบาทในการถ่ายทอด寄せสิ่งที่ตนเองรู้ มาสู่การเตรียมตัวให้รอบรู้ พลิกบทบาทมาเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำตนเองในการเรียนรู้ โดยมีครุคุยสนับสนุน รู้จักใช้คำถามกระตุ้นให้คิด มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดคำถามและหาคำตอบ ดังเช่นที่ DiVesta (1987) เรียกว่า Ownership of Problems และจัดการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันตามความเหมาะสม

หากพิจารณาแล้วเห็นว่าต้องจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในการเปลี่ยนผ่านสู่การจัดการเรียนรู้ บูรณาการการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมและทักษะทางวิชาการ การเตรียมความพร้อมของครูเป็นเรื่องสำคัญ ครูต้องทำให้ตนเองมีความรู้ในเรื่องที่จะสอน เรียบเรียงความรู้ จัดหมวดหมู่ แบ่งบทเรียน หัวข้อสำคัญ ความคิดรวบยอดและสาระการเรียนรู้ เทียบกับความรู้และประสบการณ์เดิมของเยาวชน ก่อนที่จะตัดสินใจว่า จะจัดการเรียนรู้อย่างไร ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้พบว่า การทำงานเป็นกลุ่มทำให้ครูมีความมั่นใจมากขึ้น ดังที่ ธิดารัตน์ ภาบุตร (2556) ตั้งข้อสังเกตไว้ และการแตกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามโรงเรียนในการประชุม เชิงปฏิบัติการของชุมชนนักปฏิบัติภายในต่อโครงการนี้ ทำให้ครูมองเห็นว่า การเปลี่ยนผ่านเป็นเรื่องที่พอดีทั่วไป มีผู้กำลังพยายามปรับตัวแบบเดียวกับตนเอง ทำให้เกิดกำลังใจในการปรับตัวร่วมกัน ในโครงการนี้พบว่า ขนาดของกลุ่มทำงานจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมีอิทธิพลต่อความสำเร็จ กลุ่มทำงานที่มีขนาดใหญ่ที่แบ่งหรือ

ผลักดันทำงานคนละส่วน มีความเสี่ยงที่จะไม่สามารถบริหารจัดการให้ปฏิบัติต่อระบบกระบวนการจัดการเรียน การสอน ทำให้ผลการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายได้น้อยกว่าก่อนถูมทำงานขนาดเล็กที่ดำเนินงานครอบคลุม การจัดการเรียนการสอน ในอนาคต การจัดกลุ่มทำงานในกรณีที่มีผู้ร่วมการเปลี่ยนผ่านในโรงเรียนจำนวนมาก ควรจัดแบ่งเป็นกลุ่มย่อยที่มีความเชื่อมโยงภายใต้แผนงานเดียวกัน ทั้งนี้ การวิจัยพบว่า การเปลี่ยนผ่านไม่จำเป็นต้องดำเนินการแบบทั้งโรงเรียน (Whole School) เสมอไปดังที่เคยมีผู้เสนอแนะ เพราะในบางบริบท การรอให้พร้อมทั้งโรงเรียนอาจทำให้พลาดโอกาสการเปลี่ยนผ่านและทำให้ผู้ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจเกิดความท้อถอย สิ่งที่สำคัญกว่าการขับเคลื่อนทั้งโรงเรียน ควรจะเป็นการขับเคลื่อนที่เกิดผลกระทบกับเยาวชนผู้เรียน ในขณะที่การผลักดันให้เกิดความพร้อมในระดับที่เหมาะสมเพื่อการเปลี่ยนผ่านทั้งโรงเรียนในระยะยาว จะทำให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน

การกล้าที่จะเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านซึ่งอาจใช้เวลาค่อนข้างนานนั้น ผลลัพธ์ที่ได้น่าจะคุ้มค่าดังปรากฏในการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ซึ่งพบว่า เยาวชนสามารถสร้างความรู้ที่มีความหมายทั้งในด้านชีวิต รอบตัว การเรียนรู้ และสังคม ในการวิเคราะห์ความหมายของประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชน สามารถมองเห็นตัวตนของเยาวชนผู้เรียน (I) ชีวิตของเยาวชนผู้เรียน (My Life) สิ่งที่เยาวชนผู้เรียนสนใจเรียนรู้ (My Questions) และโลกของเยาวชนผู้เรียน (My World) เรื่องเล่าของเยาวชนสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนรู้ว่า ตนเองเป็นใคร มาจากไหน สนใจเรื่องอะไร และโภกนึกว้างใหญ่เพียงใดในสายตาของเยาวชน เนื้อหาสาระของการเรียนรู้มิได้เป็นเพียงสาระทางวิชาการหรือเนื้อหาในเวชวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างโดยย่างหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการบูรณาการทั้งสองสิ่งเข้าด้วยกันในมุมมองของเยาวชนผู้เรียน การนำนิเวศวัฒนธรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตริมฝีปากและครอบคลุมชาติโดยรอบ (ยศ สันตสมบติ, 2548) และมีประเด็นทั้งทางสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจท้องถิ่น (ศรีทักษิณ วัลลิโภดม, 2557) มาใช้เป็นฐานในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับเยาวชน จึงทำให้เยาวชนไม่ถูกตัดขาดจากโลกธรรมชาติ สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ใหม่กับสิ่งที่เคยเรียนรู้มาก่อน เป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย มีการขยายความ ปรับความคิด จัดกลุ่ม สร้างความคิดรวบยอด และหลักการ (Ausubel, 1987) ผ่านการเรียนรู้ในท้องถิ่น และเป็นการเรียนรู้ที่จะควบคุมตนเองผ่านระบบความเชื่อ และคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม เข้าใจความหลากหลายและพึงพา กันได้ดังที่ อุทัย ดุลเกษม (2560) เสนอไว้ กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชน ทำให้เยาวชนสร้างความหมายโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่จะควบคุมตนเองผ่านระบบความเชื่อและคุณค่า ผูกพันกับสิ่งและผู้คนรอบตัวผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมีคุณภาพ ทำให้เริ่มคิดถึงข้อตี-ข้อต่อของตนเอง สร้างจุดมุ่งหมายเพื่อตนเองโดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆ รอบตัว มีการคิดโครงรูปของเห็นความสัมพันธ์ใหม่ บทบาทใหม่ และมีการเติบโตในด้านทักษะ การยอมให้เยาวชนเรียนรู้ตามวิถีธรรมชาติตามบริบทที่หลากหลาย ของเยาวชน (Multiple Eco-cultures) ทำให้เยาวชนมีโอกาสศึกษาเชื่อมโยงสู่บทเรียนทางวิชาการที่จำเป็น รู้จักรับผิดชอบ ยึดหยุ่น กำกับตนเอง คิด และท่าทันต่อโลก ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่มีความหมายเช่นนี้ มีโอกาส

นำไปสู่การศึกษาที่มีคุณภาพ (Better Education) และทำให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติและสมรรถนะที่เหมาะสมสามารถช่วยจรวจโลกในศตวรรษที่ 21 ให้ยั่งยืนได้

5.2.2 การให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้

จากการวิเคราะห์แผน/หน่วย/หลักสูตรที่จัดทำขึ้นภายใต้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ สิ่งหนึ่งที่อาจกีดขวางการเปลี่ยนผ่านคือความคุ้นชินกับการจัดทำแผนที่เน้นการสอนมากกว่าการจัดการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญที่มีต่อคุณภาพของแผนคือ กระบวนการกำหนดเป้าหมายของแผน และความมุ่งมั่นความตั้งใจของผู้เขียนแผน สิ่งที่พับในการวิจัยนี้ประสบการณ์สอนอาจไม่ได้มีผลต่อคุณภาพของแผน แม้ผู้เขียนแผนที่ไม่มีประสบการณ์ในการสอนมากนัก เป็นครูรุ่นใหม่ที่ได้บรรจุแล้ว หรือแม้แต่ยังไม่ได้บรรจุ และยังไม่คุ้นชินกับการสอนโดยมีแผนหรือไม่มีแผน ก็สามารถเขียนแผนได้หากมีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมองเห็นเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนได้ แต่การขาดความมุ่งมั่นตั้งใจ ไม่มีสมารธ และไม่สามารถกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ทำให้การออกแบบกิจกรรม การเลือกดัวซีวัด และวิธีประเมินไม่สอดคล้องกัน เกี่ยวกับเรื่องนี้อาจแก้ปัญหาโดยการลองวางแผนในรูปแบบผังแบบหน้าเดียวก่อนที่จะลงรายละเอียด ซึ่งจะทำให้มองเห็นภาพรวมได้ชัดขึ้น รวมทั้งกำหนดสาระสำคัญของการเรียนรู้และวิธีการประเมินได้รักกุมมากขึ้น ใน การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้พบว่า อาจมีปัญหาด้านการวางแผนการประเมินในภาพรวม เพราะเน้นแต่การให้คะแนนผลงานรายวิชา ไม่มีการนำรวมกันเพื่อสรุปผลการประเมิน การเร่งพัฒนาทักษะของครูในเรื่องการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และ การประเมินผลการเรียนรู้ น่าจะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะจะทำให้บอกได้ว่า การจัดการเรียนรู้กำลังดำเนินไปในทิศทางใด

ทักษะการบริหารจัดการเพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับเยาวชนโดยครู อาจเป็นปัญหาในช่วงการเปลี่ยนผ่าน ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้พบว่า ครูที่มีประสบการณ์สูงสามารถบริหารจัดการได้ดีกว่าครูที่ยังมีประสบการณ์น้อยในเรื่องการติดต่อประสานงานและการใช้คำตามกระตุ้นผู้เรียนระหว่างการเรียนรู้เรื่องต่างๆ รวมทั้งการใช้คำตามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเข้มoying ระหว่างเรื่องที่กำลังเรียนรู้กับชีวิตตนของ การร่วมมือเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน และการเคารพในความแตกต่าง หลากหลายดังที่ Luckay & Langksch (2015) เน้นย้ำว่าเป็นเรื่องสำคัญ ตลอดจนทักษะในการจัดกิจกรรม ประมวลสรุปการเรียนรู้ ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้คือ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดบ่อยมาก เพราะการจัดบ่อยเกินไปจะทำให้เกิดผลกระทบ ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมสร้างความรู้ได้ครบกระบวนการ ตามหลักการสร้างความรู้ และทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่ประสบผลลัพธ์ ดังที่ Erkind (2008) และ Hyslop-Margison & Stroble (2007) ได้เตือนให้พึงระวังไว้ กระบวนการสะท้อนคิดเป็นกระบวนการสำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการสร้างความรู้ให้ฝังในตนของผู้เรียน แต่ยังทำกันค่อนข้างน้อย ดังที่ตั้งข้อสังเกตโดย สุพิช ชัยมงคล และคณะ (2556) ว่า การเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูงยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ใน การวิเคราะห์วิจารณ์ นำออกจากนั้น ครูผู้สอนต้องมีทักษะในการจับจังหวะการตีนรู้ในด้านการคิดวิเคราะห์

ของเยาวชนให้ได้ โดยวิธีการสังเกตประเมินระหว่างการเรียนรู้แทนการใช้แบบทดสอบ ดังเช่นที่ บุญญารัตน์ อินทร (2558) เสนอ เพื่อช่วงชิงโอกาสครรต์ตุนการเรียนรู้ต่ออยอดสูร์ระดับที่สูงขึ้น

ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้พบว่า การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศ วัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้ผ่านแบบแผนการเรียนรู้เฉพาะตัว โดยเยาวชนแต่ละคนใช้แบบแผนการเรียนรู้ที่ หลากหลาย แบบแผนการเรียนรู้หลักที่เยาวชนใช้มากที่สุด (Dominant) คือแบบแผนการขยายความรู้ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบรรยาการเรียนรู้ร่วมกัน เยาวชนเกือบทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเยาวชนที่มีสติปัญญา ดีหรือไม่ดี หรือแม้แต่เยาวชนที่เป็นเด็กพิเศษแต่มีความตั้งใจ กี สามารถเรียนรู้ได้ แบบแผนที่ใช้เฉพาะในกลุ่ม เยาวชนคนเก่ง เป็นแบบแผนการสร้างความรู้ที่ชี้ว่า มีการปรับโครงสร้างความรู้ได้เร็วกว่า แต่เยาวชนคนเก่งก็มี เรื่องนอกตำราที่ต้องเรียนรู้ร่วมกันสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพ ยกเว้นแต่เยาวชนที่ไม่สนใจที่จะเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้ การสร้างบรรยาการเรียนรู้ร่วมกันจึงเป็นสิ่งจำเป็น การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งแตกต่างหลากหลาย ต้องใส่ใจกับความหลากหลาย และให้ความเคารพต่อความเสมอภาค คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเอกภาพของท้องถิ่น ดังที่ รสสุคนธ์ เนาบุตร และ นรินทร์ สังชารักษा (2558) ตั้งข้อสังเกตไว้ โดยครูผู้สอนต้องรู้เกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้มาก เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน แต่ไม่ควรปล่อยให้ผู้เรียนเรียนรู้กันเอง เพราะความรู้ที่ได้รับอาจเพิ่มไม่มาก และเด็กที่รู้มากจะได้รับความรู้น้อย ในขณะที่เด็กที่รู้น้อยกลับได้เรียนรู้ได้มาก การจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ครูต้องรอบรู้ เสริมได้ แต่ไม่จำเป็นต้องเสริมแบบเป็นลำดับขั้น หรือจำเป็นต้องครบทุกขั้น เพราะผู้เรียนอาจไม่ได้สร้างความรู้ในลำดับ ขั้นแบบเดียวกัน

5.2.3 กระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลง

จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ ทำให้มองเห็นได้ว่า แต่ละกรณีศึกษามีบริบทที่ แตกต่างกันทั้งทางด้านภาษา และความคิด/ความเชื่อ/ความนัด/ความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง การกล้าที่ จะยอมให้ผู้เกี่ยวข้องคิดและตัดสินใจเอง จะเป็นการเอื้อต่อการคิดแบบองค์รวม และสะท้อนสิ่งที่สามารถ ปฏิบัติได้จริงในแต่ละบริบท ดังนั้น นโยบายเพื่อการเปลี่ยนแปลงต้องสร้างระบบการบริหารการศึกษาของ ประเทศที่มิใช่ระบบบริหารเชิงเดียว แต่เป็นระบบการบริหารที่เอื้อต่อการเติบโตอย่างสร้างสรรค์และแตกต่าง หลากหลาย

ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นอกจากการกำหนดกรอบแนวคิดกว้างๆ แล้ว คณวิจัยได้พยายามกระตุ้น ให้ผู้เกี่ยวข้องในแต่ละกรณีศึกษาคิดเองและตัดสินใจเอง การให้อิสระดังกล่าว ได้นำมาสู่ผลในการจัด การเรียนรู้ที่ได้ผลดี เปิดเส้นทางที่ผู้เกี่ยวข้องสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการทัศน์การวิจัยครั้งนี้ ให้ความสำคัญต่อความหลากหลายของบริบทและกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลง ซึ่งขับเคลื่อนด้วยพัฒนา โดยตั้งทฤษฎี (Theory) แบบหลวงๆ เพื่อการปฏิบัติ (Praxis) และนำมานำมาสู่ทฤษฎีที่มีความเฉพาะเจาะจงเพื่อ

การปฏิบัติที่ดียิ่งกว่า งานวิจัยครั้งนี้เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย และการออกแบบการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน เนื่องจากครูผู้สอนมักแสดงความเห็นว่า หลักสูตรแกนกลางไม่เหมาะสมในทุกพื้นที่ และทำให้ตนไม่สามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามบริบท แต่มีอัตต้องสร้างหลักสูตรเอง ครูกลับคิดและเขียนโดยลำพังไม่ได้ การจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครุจะทำงานคนเดียวไม่ได้ (ออมสิน จตุพร, 2561) การจัดเวลาให้โรงเรียนทำงานร่วมกับท้องถิ่นทำให้โรงเรียนมองเห็นเป้าหมายของท้องถิ่นรอบโรงเรียนได้ร่ายชื่น สามารถเลือกเนื้อหาการเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น และบูรณาการความรู้ตามตัวชี้วัดทางการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน และที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง งานวิจัยครั้งนี้มองเห็นว่า แนวทางการปฏิรูปการศึกษามีเป้าหมายร่วมเพื่อมุ่งสู่การ “พัฒนาผู้เรียน” เป็นสำคัญ จึงจะสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงของคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้นได้ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป และเป็นเรื่องที่ท้าทาย และต้องยอมรับกับความเสี่ยงที่ต้องเผชิญ ได้แก่ ความสามารถและการรับรู้ของนักปฏิบัติแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก ตลอดจนระดับการศึกษาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งมีผลต่อการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน ดังนั้น นักปฏิบัติทุกคนต้องมีการเตรียมพร้อม โดยหาโอกาสเข้าร่วมกระบวนการ เสริมพลังควบคู่กับการมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติจริงในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติในวงรอบต่อไปอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สามารถทำได้โดยใช้กระบวนการ L-BeMe ซึ่งถือเป็นมาตรฐานจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ กระบวนการ L-BeMe เป็นกระบวนการที่เน้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนนักปฏิบัติคิดด้วยตนเองว่า จะต้องดำเนินการในแต่ละเรื่องอย่างไร โดยพยายามหลีกเลี่ยงสายการบังคับบัญชาจากภายนอกไว้ชั่วคราว จากประสบการณ์ในโครงการวิจัย ชุมชนนักปฏิบัติซึ่งรวมถึงเยาวชน ต้องเผชิญหน้ากับสภาพที่ไม่คุ้นชิน คือไม่มีคนออกคำสั่ง แต่ต้องคิดเองมากขึ้น ทำให้เกิดความกลัว ความลังเล และการเผชิญหน้ากับเนื้อหาในการประชุมเชิงปฏิบัติการที่มีทั้งเรื่องเก่าหรือเรื่องแปลกใหม่ไม่เคยรู้มาก่อน ทำให้นักปฏิบัติตกลงใจในสถานะ “ลับสน มึนง หรือปิดกั้น” เช่นในช่วงแรกของการเข้าร่วมโครงการ นักปฏิบัติมีปัญหาในการตีความและกำหนดขอบเขตเรื่องนิเวศวัฒนธรรม ในเรื่องเกี่ยวกับตัวชี้วัดทางการศึกษา นักปฏิบัติจากท้องถิ่นไม่รู้มาก่อนและไม่ค่อยเข้าใจ ในขณะที่ครูผู้สอนที่รู้สึก “ยากและหนักใจ” ในกรณีมาบูรณาการในการเรียนการสอนนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นและการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ นักปฏิบัติจากท้องถิ่นเข้าใจว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของผู้สอนเท่านั้น ในขณะที่ครูผู้สอนก็ค่อนข้าง “กลัวและกังวล” ที่จะต้องออกจากกรอบการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่ถือปฏิบัติกันมา อย่างไรก็ต้องในการประชุมเชิงปฏิบัติการทุกครั้ง นักปฏิบัติเกิดความตื่นตัว พร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกันเพื่อไขความกระจ่างและก้าวข้ามความรู้สึกคับข้องใจเหล่านี้ไปสู่มุมมองใหม่ ทำให้ในที่สุดนักปฏิบัติ รวมถึงเยาวชน ต่างสามารถตัดสินใจกระทำการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และดำเนินการได้เป็นผลสำเร็จตามบริบทและศักยภาพ เกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลงานและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเยาวชน การทำซ้ำกระบวนการในปีต่อๆ ไปจะทำให้เกิด

การพัฒนาแนวปฏิบัติที่ใช้ได้จริงในระบบการทำงานตามปกติในแต่ละพื้นที่ การพัฒนาจากภายในจะทำให้เกิดระบบการทำงานที่หลากหลายและให้ผลสำเร็จที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ ดังข้อสังเกตของ Stenback (2015) อธิตรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการประเทศพินแลนด์ซึ่งชี้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นตัวกำหนดวิธีการพัฒนาที่มีประสิทธิผลมากกว่าการลอกเลียนจากประเทศที่ประสบความสำเร็จ การสนับสนุนส่งเสริมให้ “คนใน” ได้พัฒนาไปในทิศทางที่เห็นสมควรร่วมกันตามศักยภาพเช่นนี้ น่าจะมีความหมายสมที่จะทำการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งมีระบบการศึกษาค่อนข้างใหญ่เกิดการปฏิรูปไปในทิศทางที่เหมาะสมกับบริบทไทย และขยายผลอย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงให้บังเกิดผลในทางปฏิบัตินี้ จำเป็นต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนนักปฏิบัติ ความเป็นผู้นำเป็นภาวะที่เกิดกับผู้ที่มีคุณสมบัติครบมากกว่าผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ คุณสมบัติสำคัญของผู้นำชุมชนนักปฏิบัติประกอบด้วย ความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของคุณภาพการศึกษาต่ออนาคตของเยาวชน ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้ให้การศึกษา ความเข้าใจในการอบรมแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในด้านปรัชญาและแนวปฏิบัติ ความมุ่งมั่นตั้งใจยอมรับในพันธะหน้าที่ที่จะเป็นผู้ชี้นำเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนผู้นำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ ความรู้ความเข้าใจในประเด็นนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนิเวศวัฒนธรรมดั้งเดิมและนิเวศวัฒนธรรมร่วมสมัย และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรม การเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม การเป็นผู้มีมุขย์สัมพันธ์รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น เป็นที่ยอมรับ และสามารถประสานงานขอความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้อื่นหรือองค์กรอื่นได้ มีความกล้าที่จะคิดและทำในแบบที่ไม่คุ้นเคย

การมองภาพรวมสถานการณ์ในท้องถิ่นและเยาวชนโดยชุมชนนักปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลง และชี้ถึงขีดความสามารถของชุมชนนักปฏิบัติในการทำงานร่วมกัน และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การมองภาพรวมจะทำให้ชุมชนนักปฏิบัติเกิดความตระหนกในบทบาทของตนเอง มองเห็นบริบท และปัจจัยที่จะสามารถดึงมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาได้ สอดคล้องกับที่นิตยา แก้วแสนชัยและเสาวนีย์ สิริสุขศิลป์ (2558) เสนอว่า ท้องถิ่นสามารถร่วมจัดการศึกษาได้โดยการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ กำหนดวิสัยทัศน์และนโยบาย วางแผนปฏิบัติการ ร่วมบริหาร สนับสนุน และรับประโภชณ์เชิงสังคมและจิตใจ อย่างไรก็ได้ การจัดการความรู้โดยคนใน (Emic) ที่ให้ความสำคัญกับพลวัต การสื่อสาร และปฏิสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงความซับซ้อนของปัญหา (พัชรินทร์ สิมสุนทร, 2560) และทำให้เกิดความมั่นคงภายในและความเท่าทันกับภายนอก (เสน่ห์ jamsrik, 2547) มีประเด็นที่จะร่วงเกี่ยวกับการเมือง ท้องถิ่นซึ่งอาจมีการแบ่งชั้น การระดมนักปฏิบัติที่อยู่คนละชั้นมาทำงานร่วมกัน อาจต้องมีการยอมที่จะแลกเปลี่ยน (Trade-off) ระหว่างความรอบรู้กับความราบรื่น ดังนั้น การนำนักปฏิบัติที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น พ่อแม่ผู้ปกครองที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตรหลานเป็นสำคัญ อาจเป็นการคนนำหน้าให้ได้ทั้งความรอบรู้และความราบรื่น

หากในอนาคตจะมีการกระจายอำนาจมากขึ้น การพัฒนาคุณภาพของนักปฏิบัติจะเป็นเรื่องจำเป็น โดยนักปฏิบัติต้องมีทั้งศักยภาพในการดำเนินงาน และมีความเข้าใจถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ได้การศึกษาที่มีคุณภาพเหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของห้องถัน และทำให้ระบบการจัดการศึกษาตอบสนองความต้องการของห้องถัน (Accountability) มากกว่าการตอบสนองนโยบายจากเบื้องบน (รวมถึงผู้บังคับบัญชาและกระทรวง) ใน การจัดกิจกรรมเสริมพลังนักปฏิบัติพบว่า การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกันเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ยาก ส่วนการปูพื้นเรื่องความรู้และทักษะเป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจว่า สำหรับนักปฏิบัติจากห้องถันคงเป็นเพียงการปูพื้นฐานเพื่อการทำกิจกรรมร่วมกัน มิได้มุ่งเป้าหมายให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพ ซึ่งนักปฏิบัติกลุ่มนี้ก็ได้ประเมินว่าตนเองมีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น แต่นักปฏิบัติจากสถานศึกษาที่ประเมินตนเองว่าได้รับความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น กลับพบว่ามีข้อจำกัดเมื่อลงมือปฏิบัติ อาจเป็นเพราะมิได้มีพื้นฐานด้านการศึกษาที่เพียงพอ การแก้ปัญหาครัวเรือนรู้ที่มีประสบการณ์สูงหรือศึกษานิเทศก์เข้ามาแนะนำ หรือถ่ายทอดเทคนิคเพื่อแก้ปัญหาในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ครอบคลุม เป้าหมายห้องถันและหลักสูตรแกนกลาง การออกแบบแบบกิจกรรมเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย การกำหนดสาระสำคัญของการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด การเตรียมใบความรู้/หนังสืออ่านประกอบที่เหมาะสมกับวัยของเยาวชน การออกแบบใบงานที่สอดคล้องกับเป้าหมาย การประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายห้องถันนี้ น่าจะลดความเสี่ยงในการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาในระยะยาวต่อไป

สรุปการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อการเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม ทำให้นักปฏิบัติมองเห็นแนวทางในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น การวิจัยนี้ยังทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของเยาวชนในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบท องค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ทั้งในแง่ความหมายและแบบแผนการเรียนรู้ที่ทำให้เยาวชนรู้จักตัวเอง ฐานชีวิตของตนเอง และแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ผลการวิจัยนี้ยืนยันได้ว่าสามารถใช้นิเวศวัฒนธรรมห้องถัน การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ และทักษะทางวิชาการตามสาระแกนกลางในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเป็นรูปธรรม สามารถช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายตามต้องการ นั่นคือ เยาวชนมีชีวิตที่มั่นคง ยั่งยืน และแข็งขันได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

(1) เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัยควรดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในลักษณะการวิจัยห้องถัน โดยใช้กระบวนการ L-BeMe ที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาความหมายและแบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชน การดำเนินกระบวนการ L-BeMe ทุกปีการศึกษา

จะทำให้เกิดความชัดเจนในเรื่องต่างๆ ทั้งในเรื่องการสร้างภาคี การกำหนดเป้าหมาย ทักษะการจัดการเรียนรู้ ความเข้าใจในตัวผู้เรียนสูงขึ้น ก่อให้เกิดประสิทธิผลในด้านการเรียนรู้ของเยาวชน

(2) เพื่อขยายผลการวิจัย ควรส่งเสริมให้โรงเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน อาทิ โรงเรียนที่มีนักเรียน เป็นเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ หรือโรงเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีนิเวศวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน เริ่มกิจกรรมการวิจัย เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการ L-BeMe และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

(3) เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาทางวิชาการ สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรทาง การศึกษา อาทิ มหาวิทยาลัย วิทยาลัย และหน่วยงานพัฒนาและฝึกอบรมทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ควรนำกระบวนการ L-BeMe และองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเยาวชน ไปใช้เป็นตัวอย่างในการสอน การผลิต การพัฒนา การนิเทศครูและผู้บริหารการศึกษา

(4) เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการควรนำข้อมูลกรณีศึกษาไปใช้ ประกอบการกำหนดนโยบาย สร้างระบบงานที่คำนึงถึงความแตกต่างของบริบทโรงเรียน เน้นการส่งเสริม สภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและภาคประชาชน เพื่อมให้โรงเรียนถูกตัดขาด ก้าวไม่ทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยให้อิสระโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาตามศักยภาพของผู้เรียน

การนำผลการศึกษาไปใช้น่าจะมีผลทำให้เกิดการปรับตัวของครุภัณฑ์ ผู้บริหารการศึกษา ห้องถิ่น หน่วยงานระดับท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาคและประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการประสมศึกษาและ การเตรียมพร้อมเพื่อกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

(1) การวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้ ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ใน การสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพอย่าง ต่อเนื่อง และทำให้กระบวนการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของระบบการทำงานตามปกติ

(2) การวิจัยการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมเชิงกระบวนการ ที่เกี่ยวกับแก่การเรียนรู้ตามศักยภาพและ ความสนใจของผู้เรียนทุกประเภท

(3) การวิจัยรูปแบบการนิเทศการเรียนการสอน ที่ให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เช่นการนิเทศระหว่างการปฏิบัติงานตามปกติ หรือการนิเทศการพัฒนาแผน/หน่วย/หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ แบบพาทำ

(4) การสังเคราะห์ภาพรวมการทำงานของศึกษานิเทศก์ในพื้นที่ ที่มีนักเรียนเป็นเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์

(5) การวิจัยรูปแบบการบริหารการศึกษาเพื่อเปลี่ยนจากการสั่งให้ปฏิบัติ เป็นการสร้าง สภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

เอกสารอ้างอิง

- กนกภรณ์ ชูเชิด และสกอร์ พรหมศิริ. (2551). การทดสอบเรียน วิธีวิทยาเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้สำหรับนักปฏิบัติภาคประชาชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พ.อ.ลีพวิ่ง.
- กนกอร บุญกร่าง และจินณวัตร ปะโคลัง. (2559). “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านเหมืดขาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1” วารสารบริหารการศึกษาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. 16(1): 217-226.
- กมล รอดคล้าย. (2558). ชี้ปัญหาการศึกษาไทย หลักสูตรยังไม่สอดคล้อง. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 30 พฤษภาคม 2561, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/672071>.
- ชนะิป พร垦. (2554). การสอนกระบวนการคิด ทฤษฎี และการนำไปใช้. กรุงเทพมหานคร: วีพรินท์.
- ฐิตินันท์ สนิทดี กิตติศักดิ์ นิวรัตน์ และปรัมินทร์ อริเดช. (2558). “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนชาติพันธุ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4” วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 8(18): 189-194.
- ฐิติบดี อาพัทธนานนท์. (2556). เนื้อหาความเป็นพหุวัฒนธรรมในแบบเรียนไทย. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. 9(1): 107-130.
- ดิษยุทธ บัวจุุ วงศินันท์ อินทรกำแหง พรณี บุญประกอบ และสุภาพร ธนาณัท. (2557). “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างความสนใจและทักษะในอาชีพท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนบ้านพะแหงวิทยา” วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 20(2): 19-36.
- ตะลุยข่าว. (2560). ชาติพันธุ์เชียงรายเบิดเวทีบทบาทหน้าที่ในการร่วมพัฒนาชุมชนยั่งยืน. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 30 มิถุนายน 2560, จาก <http://www.talui.net/2709>.
- กลิล พันธ์น้อย. (2552). การพัฒนาครุต้านการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โรงเรียนบ้านหนองผือ อำเภออบรัตน์ จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4.
- ภาวร นามลาพุธ. (2549). การพัฒนาคุณภาพครุต้านการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โรงเรียนบ้านขามครุราชภูมิอุปถัมภ์. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ธิดารัตน์ สถาพร. (2556). “การพัฒนาครุต้านการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 19 อำเภอสว่างแดนดิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ” วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 10(51): 17-28.
- นิตยา แก้วแสนชัย และเสาวนี สิริสุขศิลป์. (2558). “การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของแก่น เขต 4: พฤกษ์ศึกษา” วารสารศึกษาศาสตร์ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9(3): 77-85.

- นิยธรรม (ผลวัฒน) วรรณศิริ. (2550). มนุษย์ไทยสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพลส.
- เนตรชนก เพ็ชรสุวรรณ (2544). สภาพการพัฒนาครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กิ่งอำเภอ จังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). 30 ชาติในเชียงราย. กรุงเทพมหานคร: ศรีษะ.
- บุญญาภรณ์ อินทรบัวบุญ และอังคณา ตุ้งคงสมิต. (2558). “การศึกษาความสามารถในการคิดสังเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในรายวิชาท้องถิ่นของเรางั้งหัวขอนแก่นด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสท์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน” วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 38(3): 85-93.
- ประภาศิล พรีงศิรินันทกุล. (2546). การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โรงเรียนบ้านจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประวิต เอราวรรณ. (2560). “ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบเพื่อคนทั้งมวล” วารสารราชภัฏราชภาร্তา. 4(1): 57-70.
- ประเวศ วงศ์. (2553). ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของแผ่นดิน. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปั่นนเรศ อุตมะเวทิน. (2555). “รูปแบบการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐานที่เน้นบูรณาการความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของชนกลุ่มน้อยในภาคตะวันออกของประเทศไทย” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นເອເຊີຍ. 2(2): 63-75.
- พัชรินทร์ สิรสุนทร. (2560). ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไฟเราะ ทิพย์ทัศน์ และสมณฑา พรหมบุญ. (2542). โครงการส่งเสริมคักยภาพของนักเรียนในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ.
- นานิตย์ แก้วกันะ อินทร์ จันทร์เจริญ จำนวน แจ่มจันทร์วงศ์ และพรกวิชัย มนตร์วัชรินทร์. (2558). “การบริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงที่มีนักเรียนหลายชนเผ่าเรียนรวมกัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย” วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9(2): 106-114.
- ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2561). จุดเปลี่ยนการศึกษาไทย คำตอบอยู่ที่ห้องเรียน. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 30 พฤษภาคม 2561, จาก https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/342.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- ยุทธดนีย์ สีดาหล้า. (2550). ลดบทเรียนไม่ยากอย่างที่คิด. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 8 กันยายน 2560, จาก <http://newsser.fda.moph.go.th/rumthai/userfiledownload/asu96dl.pdf>.

- รสสุคนธ์ เนาวบุตร และนรินทร์ สังข์รักษा. (2558). “แนวทางการจัดการศึกษาเรียนร่วมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” *Veridian E-journal, Silpakorn University*. 8(2): 420-435.
- รัมภา กุณพันธนาภา และวิเชียร รั่งโรสติสกุล. (2560). “การพัฒนาหลักสูตรเน้นสมรรถนะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันที่เน้นการคิดไตร่ตรองสำหรับครู” *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 19(1): 160-170.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- รุ่งตะวัน อุ่มอินทร์. (2557). *บีช คือ เรา-ไม่ใช่ล้วง*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- รุ่งนา รุ่งเรืองศิลป์ ศักดา สถาพรawan และประเสริฐ อินทรรักษ์. (2557). “รูปแบบการพัฒนานโยบายการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*. 5(1): 129-139.
- รุ่ง larawany จันทรัตน์ และนิมอนงค์ งามประภาสม. (2556). “กลยุทธ์การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือตอนบน” *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 15(3): 29-39.
- ลักษณาดี กันตรี. (2559). “การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนกลุ่มนชาติพันธุ์ในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา ตำบลเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*. 10(2): 240-250.
- วรสุดา วัฒนวงศ์. (2557). *การบูรณาการวิถีชีวิต อัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาสู่ความมั่นคงของเยาวชนในระบบ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วัลยา นาสาร. (2554). *การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในสภาวะการเรียนรู้ท้องถิ่นของโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่ล่อง*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- วิทยาศาสตร์ ปราสาทศักดิ์ทวี จากรุวรรณ ข้าเพชร และกัมปนาท บริบูรณ์. (2560). “การจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชนเผ่าญี่ปุ่น” *Veridian E-journal, Silpakorn University*. 10(2): 110-123.
- วิลาสินี วัฒนมงคล. (2561). “วิกฤตการศึกษาไทยในยุค 4.0” *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย*. 6(1): 427-444.
- วิลาสินี ออนไลน์ศิริ พรรณิกา บูรพาชีพ และณรงค์ ใจหาญ. (2541). ชนกลุ่มน้อยกับการพัฒนาและอนุรักษ์ลิงแวดล้อม: ศึกษาประเด็นในการพิจารณาผลกระทบต่อโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และน้ำกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขา แนวโน้มและปัญหา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- วีไลลักษณ์ แก้วนพรัตน์. (2558). การสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรมในสาระการเรียนรู้ แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- วิสุทธิ์ ใบไม้. (2550). ธรรมชาติภักดีบัณฑิตธรรมและลัทธิไทยในrangleและภูมิปัญญา. กรุงเทพมหานคร: โครงการ พัฒนาองค์ความรู้และศึกษาโดยการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2557). ความลับแห่งการศึกษาของชาติ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเล็ก-ประเพิ่ม วิริยะ พันธุ์.
- ศูนย์เรียนรู้ชาติพันธุ์ภาคเหนือ (พิพิธภัณฑ์ชาวเขา). (2557). ประวัติชนเผ่าบีบี. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 28 พฤษภาคม 2559, จาก http://chiangmaatribalmuseum.blogspot.com/2014/09/blog-post_61.html.
- ศูนย์ศึกษาพื้นพูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต มหาวิทยาลัยมหิดล. (2553). โครงการวิจัยการพื้นพูภาษา และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการศึกษาและกลุ่มชาติพันธุ์บีบี. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 28 พฤษภาคม 2559, จาก <http://www.langrevival.mahidol.ac.th/Research/website/bs.htm>.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2559). สรุปผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2559. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 1 กันยายน 2560, จาก http://www.newonetresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/PDF/Summary_ONETP6_2559.pdf.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2558). สรุปผลการวิจัย PISA 2015. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 1 กันยายน 2560, จาก <https://drive.google.com/file/d/0BwqFSkq5b7zScUJOOV9ldUNfTlk/view>.
- สมพิศ ก้าวตีบ ทศพล อารีนิจ และสุชาติ ลี้ตรະกุล. (2556). “กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่ภูเขาสูง ภาคเหนือตอนบน” วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยคริสตินทร์วิโรฒ. 10(18): (ไม่มีเลขหน้า).
- สุฤทธิ์ ผิวอ่อน รสวัสดิ์ อักษรวงศ์ และวิริณี กิตติพิชัย. (2559). “รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้าง ทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา” วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสตินทร์วิโรฒ. 17(1): 68-78.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. (2560). รายงานผลการดำเนินงาน การสอบวัด ความสามารถพื้นฐานผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2559. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 1 กันยายน 2560, จาก http://evaluate.cri2.go.th/critwosys/files/report NT59_full.pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ม.บ.บ.). คู่มือการคัดเลือกโรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร และมีความยากลำบากในการจัดการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2562. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 1 กันยายน 2560, จาก http://www.phitsanulok2.go.th/phitsanulok2/attach/news_1500432161.pdf.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). การปฏิรูปการฝึกหัดครู: ร่วมกันคิด แบ่งกันทำ.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปวิชาชีพครู.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 1 กันยายน 2560, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2549). คู่มือการสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการความรู้เพื่อสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์ของส่วนราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2550. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 1 กันยายน 2560, จาก http://sci.skru.ac.th/km/datafile/KM_Learning.pdf.

สำนักงานเลขานุการสภาพการศึกษา. (2559ก). การจัดอันดับชีดความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทยโดยเวทีเศรษฐกิจโลก พ.ศ. 2558-2559 (World Economic Forum: WEF2015-2016). กรุงเทพมหานคร: พลิกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขานุการสภาพการศึกษา. (2559ข). สภาพการศึกษาไทย ปี 2557/2558 “จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร”. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.

สุคนธ์ นาเมืองรักษ์. (2546). การพัฒนาบุคลากรในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของวิทยาลัยเทคนิคหลวงพ่อคุณ ปริสุทโธ อำเภอต่ามนุนทด จังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สุชา จันทน์เอม. (2529). จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพาณิช.

สุบัน พรวีวงศ์. (2558). “รูปแบบการจัดการศึกษาอกรอบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบทที่สูงและชายแดนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเครื่อง. 17(3): 52-59.

สุพิช ชัยมงคล เทศพล อารีนิจ สุชาติ ลี๊ตระกูล และสุวดี อุปปินใจ. (2556). “กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง” วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยคริสตินทร์วิโรฒ. 10(18): (ไม่มีเลขหน้า).

เสน่ห์ จำริก. (2547). งานวิจัยเพื่อห้องถีนกับกระบวนการทางสังคม. ใน กชกร ชินวงศ์ (บรรณาธิการ), เรียงร้อย ถ้อยความคิด: งานวิจัยเพื่อห้องถีนในพลวัตสังคมไทย. (หน้า 56-67). เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ออมสิน จตุพร. (2561). การปรับหลักสูตรการผลิตครู: มุ่งมองเชิงปรัชญาและตระกรະแห่งวิชาชีพครู. (ออนไลน์). วันที่ค้นข้อมูล 5 มกราคม 2562, จาก <https://prachathai.com/journal/2018/79495>.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร: กระบวนการทัศน์และนโยบาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อุทัย ดุลยเกشم. (2560). บทปราชญ์กษาพิเศษ โรงเรียนบันดาลใจ: การปฏิรูปการศึกษาไทยจากภูมิปัญญา รากฐาน. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. 9(1): 70-73.

- Alesandrini, K. & Larson, L. (2002). “Teachers Bridge to Constructivism” *The Clearing House*. 75(3): 118-121.
- Anderson, A.R. (2009). “Neurocognitive Theory and Constructivism in Science Education: A Review of Neurobiological, Cognitive and Cultural perspectives” *Brunei International Journal of Science and Maths Education*. 1(1): 1-32.
- Andrews, M., Squire, C. & Tamboukou, M. (Eds). (2008). *Doing Narrative Research*. London: Sage.
- Attwood, H. (1997). An Overview of Issues around the Use of Participatory Approaches by Post-graduate Students. In IDS, *Participatory Research, IDS PRA Topic Pack* (February, 1997). Brighton: IDS, University of Sussex.
- Ausubel, D.P. (1978). “In Defense of Advance Organizers: A Reply to the Critics” *Review of Educational Research*. 48(2): 251-257.
- Beerenwinkel, A. & Von Arx, M. (2017). “Constructivism in Practice: An Exploratory Study of Teaching Patterns and Student Motivation in Physics Classroom in Finland, Germany and Switzerland” *Research in Science Education*. 47(2): 237-255.
- Bisu People. (2557). พิธีสักการะเสาอินทร์ชีล (บีช บ้านดอยชุมภู). (online). Retrieved January 15, 2016, from <https://www.youtube.com/watch?v=PzFILn64stU>.
- Burns, N. & Grove, S.K. (2001). *The Practice of Nursing Research, Conduct, Critique, and Utilization*. 4th Edition, Philadelphia: W.B. Saunders.
- Clandinin, D.J. & Connelly, F.M. (2000). *Narrative Inquiry: Experience and Story in Qualitative Research*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cobb, P. (1996). Where is the Mind? A Coordinator of Sociological and Cognitive Constructivist Perspective. In Fosnot, C.T. (Ed). *Constructivism: Theory, Perspective and Practice*. New York: Teachers College Press.
- Condace, J. & Duckworth, E. (1996). A Constructivist Perspective on Teaching and Learning Science. In Fosnot, C.T. (Ed). *Constructivism: Theory, Perspective and Practice*. New York: Teachers College Press.
- Cook, J.L. & Cook, G. (2005). *Child Development Principle and Perspectives*. Boston: Allyn & Bacon.

- Cronon, W. (1992). A Place for Stories: Nature, History and Narrative. *The Journal of American History*, 78(4): 1347-1376.
- Darwin, C. (1859). *On the Origin of Species by Means of Natural Selection*. New York: D. Appleton & Co.
- Devries, R. & Zan, B. (1996). A Constructivist Perspective on the Role of Socio-moral Atmosphere in Promoting Children's Development. In Fosnot, C.T. (Ed) . *Constructivism: Theory, Perspective and Practice*. New York: Teachers College Press.
- Di Vesta, F.J. (1987). The Cognitive Movement and Education. In Glover, J.A. & Ronning, R.R. (Eds.). *Perspectives on Individual Differences: Historical Foundations of Educational Psychology*. New York: Plenum Press.
- Duffy, T.M. & Cunningham, D.J. (1984). *Constructivism: Implications for the Design and Delivery of Instruction*. Indiana: Indiana University.
- Elkind, D. (2008). "The Problems with Constructivism" *The Educational Reform*. 68(4): 306-312.
- Foster, G.M. (1969). *Applied Anthropology*. Boston: Little, Brown and Company.
- Fostnot, C.T. (1996). Constructivism: A Psychological Theory of Learning. In Fosnot, C.T. (Ed). *Constructivism: Theory, Perspective and Practice*. New York: Teachers College Press.
- Gould, J.S. (1996). A Constructivist Perspective in Teaching in the Language and Language Arts. In Fosnot, C.T. (Ed). *Constructivism: Theory, Perspective and Practice*. New York: Teachers College Press.
- Gredler, M.E. (1997). *Learning and Instruction: Theory into Practice*. 3rd Edition. New Jersy: Prentice-Hall Inc.
- Horkheimer, M., Adorno, T.W. & Noeri, G. (2002). *Dialectic of Enlightenment*. Stanford: Stanford University Press.
- Hyslop-Margison, E.J. & Strobel, J. (2007). "Constructivism and Education: Misunderstanding and Pedagogical Implications" *The Teacher Educator*. 43 (1): 72-86.
- Jia, Q. (2010). "A Brief Study on the Implications of Constructivist Teaching Theory on Classroom Teaching Reform in Basic Education" *International Education Studies*. 3(2): 197-199.
- Jinarak, J. & Ounvichit T. (2017). "Children's Thinking Patterns in Environmental Ethics Development" *Proceedings of the 9th World Environmental Education Congress*. Vancouver, Canada. 9-15 September 2017.

- Kitchenham, A. (2008). The Evolution of Jack Mezirow's Transformative Learning Theory. *Journal of Transformative Education*, 6(2): 104-123.
- Lewin, K. (1946). "Action Research and Minority Problems" *Journal of Social Issues*. 2(4): 34-36.
- Luckay, M.B. & Laugksch, R.C. (2015). "The Development and Validation of an Instrument to Monitor the Implementation of Social Constructivist Learning Environment in Grade 9 Science Class in South Africa" *Research in Science Education*. 45(1): 1-22.
- Malthus, T.R. (1998). *An Essay on the Principle of Population*. London: J. Johnson.
- McKernan, J. (1971). *Curriculum Action Research*. London: Kogan Page.
- McNiff, J. (2002). *Teaching as Learning: An Action Research Approach*. London: Routledge.
- McTaggart, R. (1992). *Action Research: A Short Modern History*. Geelong: Deakin University Press.
- Mezirow, J. (2000). *Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress*. San Francisco: Jossey Bass.
- Osborne, R. & Freyberg, P. (1985). *Learning in Science: The Implications of Children's Science*. Portsmouth: Heinemann.
- Partnership for 21st Century Learning. (2007). *Framework for 21st Century Learning*. (online). Retrieved August 20, 2016, from <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>.
- Polkinghorne, D.E. (1995). Narrative Configuration in Qualitative Analysis. *Qualitative Studies in Education*, 8 (1): 5-23.
- Riessman, C.K. (1993). *Narrative Analysis*. Newbury Park, CA: Sage.
- Sagor, R. (2005). *The Action Research Guidebook: A Four-Step Process for Educators and School Teams*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Schiffer, D. (1996). A Constructivist Perspective on Teaching and Learning Mathematics. In Fosnot, C.T. (Ed). *Constructivism: Theory, Perspective and Practice*. New York: Teachers College Press.
- Smith, E.E. (2017). *The Power of Meaning: Crafting a Life that Matters*. New York: Crown Publishing Group.
- Sripongwiwat, S., Bunterm, T., Srisawasdi, N. & Tang, K.N. (2016). "The Constructionism and Neurocognitive-based Teaching Model for Promoting Science Learning Outcomes and Creative Thinking" *Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching*, 17(2): 1-33.

- Srisawad, P. & Ounvichit, T. (2016). “Innovating a Constructivist Learning Model to Instill Cultural Diversity Respect into Youths in a Thai Tourism Community” *Kasetsart Journal of Social Sciences*. 37: 88-92.
- Stenback, P. (2015). Three Reasons Why Finland is First for Education. (online). Retrieved January 10, 2019, from <http://weforum.org/agenda/2015/05/reasons-why-finland-is-first-for-education>.
- Sutherland, P.A. (1992). *Cognitive Development Today: Piaget and His Critics*. London: Sage.
- Taylor, E.W. (1998). Transformative Learning: A Critical Review. ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education (Information Series No. 374).
- UNICEF. (2009). *Children Not in School*. (online). Retrieved August 24, 2017, from https://www.unicef.org/thailand/education_14936.html.
- United Nations. (2015). *Resolution Adopted by the General Assembly on 25 September 2015*. (online). Retrieved August 15, 2016, from http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&lang=E.
- Wood, D., Bruner, J.S. & Ross, G. (1976). “The Role of Tutor in Problem-Solving” *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 17: 89-100.
- Wright, S., Grenier, M. & Seaman, J. (2010). “An Interdisciplinary View and Analysis of Constructivism in Kinesiology” *Quest*. 62(2): 202-217.

ภาคผนวก ก

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย

ประกอบด้วยเครื่องมือ 8 ชุดดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของเยาวชน (Youth 1)

ผู้ให้ข้อมูล: เยาวชน พ่อแม่/ผู้ปกครอง และครู

ข้อคำถาม: เป็นคำถามปลายเปิดประกอบด้วยประเด็นดังนี้

- (1) ประวัติส่วนบุคคล: ชื่อ ชื่อเล่น เพศ อายุ ระดับชั้น ผลการเรียน วิชาที่ชอบ ความสนใจ ความเป็นเด็กพิเศษ ที่อยู่และหมายเลขอรหัสพท กลุ่มชาติพันธุ์
- (2) ข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ บุคคลิก นิสัย อารมณ์ ทักษะทางสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้ปัญหาร่วม การทำงานเพื่อแก้ปัญหาร่วม จิตวิญญาณ ศาสนา เหตุผลในการเลือกศาสนา วิถีปฏิบัติตามศาสนา ความเฉลียวฉลาด วิธีการคิด ความสามารถทางภาษา ฟัง พูด อ่าน เขียน สัญญาณ วิธีการสื่อสารอื่นๆ ความสามารถในการจัดการตนเอง
- (3) สภาพการดำรงชีวิต: ครอบครัวและสมาชิก อาชีพ คนใกล้ชิด ไม่ได้อยู่กับครอบครัว/หอพักหรืออื่นๆ เหตุผลที่ไม่อยู่บ้านตนเอง ลักษณะที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม
- (4) ความรู้ ความจำ ประสบการณ์ ความรู้สึก และท่าทีเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม: ความรู้ ความจำ เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม ที่มาของความรู้ความจำ การเล่าประสบการณ์ด้านนิเวศวัฒนธรรม ความรู้สึกต่ออนิเวศวัฒนธรรม ทำที่ต่ออนิเวศวัฒนธรรม ระดับ วิธีการ และเหตุผลในการปฏิบัติตามนิเวศวัฒนธรรม
- (5) การนำนิเวศวัฒนธรรมเข้าสู่ห้องเรียน: การนำเข้ามาทำให้เข้าใจง่ายกว่าเรื่องในหนังสือ เรียนดีขึ้น หรือไม่ อย่างไร
- (6) ความต้องการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม: เรื่องที่สนใจ เหตุผล วิธีการที่คิดว่าจะเรียน

2. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ในเชิงผลลัพธ์ของเยาวชน (Youth 2)

ผู้ให้ข้อมูล: เยาวชน พ่อแม่/ผู้ปกครอง และครู

ข้อคำถาม: เป็นคำถามปลายเปิดประกอบด้วยประเด็นดังนี้

- (1) เรียนแล้ว ได้ความรู้ใหม่เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมอะไรบ้าง
- (2) ที่มาของความรู้ใหม่: จากใคร ที่ไหน โดยวิธีอย่างไร วิธีนี้ทำให้ได้คำตอบที่อยากรู้เสมอหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด
- (3) การเล่าประสบการณ์ใหม่ด้านนิเวศวัฒนธรรม
- (4) ความรู้สึกใหม่ต่อนิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองและของเพื่อนเป็นอย่างไร เปลี่ยนไปหรือไม่
- (5) ประสบการณ์ใหม่ด้านนิเวศวัฒนธรรมมีความหมายอย่างไรต่อตนเอง ต่อผู้อื่น (ครอบครัว ท้องถิ่น ประเทศ) ทำไม่เมืองคิดเช่นนั้น

- (6) ท่าทีใหม่ต่อนิเวศวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรมสำคัญอย่างไร เห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจหรือไม่ ต่อไปจะปฏิบัติตัวหรือทำอะไรเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมอย่างไร เปเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างไร เพราะอะไร
- (7) ระดับ วิธีการและเหตุผลในการปฏิบัติตามนิเวศวัฒนธรรมจะเปลี่ยนไปหรือไม่ อย่างไร
- (8) มีการพูดถึงนิเวศวัฒนธรรมในห้องเรียนหรือไม่ อย่างไร ถ้ามีการพูดถึง การพูดถึงทำให้เข้าใจง่าย กว่าเรื่องในหนังสือหรือไม่ ทำให้เรียนได้ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร
- (9) การมองเห็นประโยชน์/ประโยชน์ที่ใช้ความรู้ใหม่ในการเรียนและชีวิตประจำวัน
- (10) เรียนแล้ว นำไปปฏิบัติอย่างไรในการเรียน/ชีวิตประจำวัน/การทำงานอย่างไร
- (11) อยากเรียนรู้เรื่องนิเวศวัฒนธรรมอะไรเพิ่ม เพราะเหตุใด คิดว่าจะเรียนโดยวิธีใด

3. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ในเชิงกระบวนการของเยาวชน (Youth 3)

ผู้ให้ข้อมูล: เยาวชน พ่อแม่/ผู้ปกครอง และครู

ข้อคำถาม: เป็นคำถามปลายเปิดประกอบด้วยประเด็นดังนี้

- (1) การวางแผนเลือกหัวข้อนิเวศวัฒนธรรม (เช่น หัวข้อที่พูดถึง เหตุใดจึงคิดถึงหัวข้อเหล่านี้ หัวข้อที่เลือก เหตุใดจึงเลือกหัวข้อนี้ บรรยายการในการเลือกเป็นอย่างไร เยาวชนแต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไร ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำห้องถิน สมาชิกในชุมชนและพ่อแม่/ผู้ปกครองมีบทบาทอย่างไร)
- (2) การกำหนดวิธีการเข้าถึงความรู้ใหม่ (คิดว่าจะใช้วิธีอะไรบ้าง ทำไม Jessie คิดว่าจะใช้วิธีนี้ ในที่สุดใช้วิธีอะไร เพราะเหตุใด วิธีการที่เลือกมีจุดแข็ง/ข้อจำกัด/สิ่งที่ไม่คาดคิดอะไร บรรยายการในการกำหนดวิธีการเป็นอย่างไร เยาวชนแต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไร ครูมีบทบาทอย่างไรในการกำหนดวิธีการ)
- (3) การเลือกแหล่งเรียนรู้ (มีแหล่งเรียนรู้อะไรบ้าง ในที่สุดเลือกแหล่งไหน เหตุผลเพราะอะไร บรรยายการในการเลือกเป็นอย่างไร เยาวชนแต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไร ครูมีบทบาทอย่างไร)
- (4) การกำหนดคำถาม (มีการกำหนดล่วงหน้าหรือไม่ ส่วนใหญ่เป็นคำถามแบบไหน พอดีกับแหล่งเรียนรู้ คำถามใช้ได้หรือไม่ มีคำถามอะไรที่ใช้ไม่ได้ มีคำถามใหม่เกิดขึ้นหรือไม่ บรรยายการกำหนดคำถามเป็นอย่างไร เยาวชนแต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไร ครูมีบทบาทอย่างไร)
- (5) การออกไปค้นหาความรู้ (ออกไปอย่างไร ไปกับใคร บรรยายการในการออกไปค้นหาเป็นอย่างไร เยาวชนแต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไร ครูมีบทบาทอย่างไร)
- (6) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ปฏิสัมพันธ์กับใคร ได้อย่างไร รู้สึกอย่างไร บรรยายการเป็นอย่างไร เยาวชนแต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไร ครูมีบทบาทอย่างไร)
- (7) การสะท้อนคิด (ออกไปค้นหาและมีปฏิสัมพันธ์แล้วเก็บมาคิด มากุยหรือไม่ คิดแล้วมีมุ่งมองเปลี่ยนไปใหม่ คิดแล้วคุยกับเพื่อน คิดแล้วคุยกับครู คิดแล้วคุยกับผู้อื่น หรือได้ความรู้มากขึ้นหรือไม่)

บรรยายการในการคิดการคุยเป็นอย่างไร เยาวชนแต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไร ครูมีบทบาทอย่างไร)

- (8) การสรุปประมวลความรู้ (ในการสรุปเริ่มต้นจากการทำอะไร แล้วทำอะไรต่อ ความยาก/ง่ายเป็นอย่างไร บรรยายการในการสรุปเป็นอย่างไร เยาวชนแต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไร ครูมีบทบาทอย่างไร)
- (9) การนำเสนอความรู้ใหม่ (ในการวางแผนการนำเสนอทำอะไรบ้าง นำเสนอได้ตามแผนหรือไม่ คนฟังมีคำแนะนำ/ข้อเสนอแนะอะไรหรือไม่ บรรยายการในการนำเสนอเป็นอย่างไร เยาวชนแต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไร ครูมีบทบาทอย่างไร)
- (10) ประสบการณ์การสร้างความรู้ใหม่ทำให้ได้คำตอบที่อยากรู้หรือไม่ อย่างไร
- (11) ปัจจัยภายใน (ภูมิหลัง นิสัย) ปัจจัยภายนอก (คน สิ่งของ สถานที่ ลักษณะกิจกรรม) ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความรู้มีอะไรบ้าง
- (12) การเรียนรู้แบบนี้ให้ข้อคิดอะไร

4. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานของนักปฏิบัติ (COP1)

ผู้ให้ข้อมูล: นักปฏิบัติ

ข้อคำถาม: เป็นคำถามปลายเปิดประกอบด้วยประเด็นดังนี้

- (1) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อ เพศ อายุ ที่อยู่ปัจจุบัน ภูมิลำเนาเดิม เหตุผลที่ย้ายจากภูมิลำเนาเดิม ระดับการศึกษา คุณวุฒิ สาขาวิชา สถาบันที่จบการศึกษา ความเชี่ยวชาญพิเศษ อาชีพและประวัติการทำงาน และบทบาทปัจจุบันในการจัดการศึกษา
- (2) ความคิดเห็นและข้อสังเกตเกี่ยวกับเยาวชน ได้แก่ ลักษณะนิสัย พฤติกรรม และวิธีการเรียนรู้ (จุดอ่อน จุดแข็ง และสิ่งควรจัดให้เรียนรู้เพิ่มเติม)
- (3) ความรู้/ความคิดเห็นเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม ได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยในท้องถิ่น ความรู้/ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ประเด็นนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เยาวชนควรเรียนรู้ และความรู้/ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

5. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของนักปฏิบัติ (COP2)

ผู้ให้ข้อมูล: นักปฏิบัติ

ข้อคำถาม: เป็นคำถามปลายเปิดประกอบด้วยประเด็นดังนี้

- (1) ท่านคิดว่าปัญหาการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มีอะไรบ้าง
- (2) ท่านรู้สึกยินดีในการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชนหรือไม่
- (3) ท่านมีบทบาทในการแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชนอย่างไร
- (4) ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้อย่างไร ท่านรู้จักการจัดการเรียนรู้แบบการสร้างความรู้อย่างไร
- (5) ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้/การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้อย่างไร

- (6) ท่านปฏิบัติอย่างไรบ้างในการจัดการเรียนรู้/การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้
- (7) ท่านมีความรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมในท้องถิ่นของท่าน (สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน)
- (8) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น
- (9) ท่านคัดกรองนิเวศวัฒนธรรมเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้อย่างไร
- (10) ท่านรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับตัวชี้วัดทางการศึกษา
- (11) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับตัวชี้วัดทางการศึกษา
- (12) ท่านใช้วิธีการใดในการเชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุตัวชี้วัดทางการศึกษา
- (13) ท่านมีส่วนร่วมอย่างไรในการจัดการเรียนรู้
- (14) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่จะต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นในการจัดการเรียนรู้
- (15) ท่านปฏิบัติอย่างไรในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้
- (16) ประเด็นด้านความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่คิดว่าสำคัญ
- (17) ประเด็นทัศนคติความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม
- (18) ประเด็นทัศนคติอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่สะท้อนว่าสำคัญ
- (19) ประเด็นด้านทักษะอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่คิดว่าสำคัญ

6. แบบประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเยาวชนตามกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยเปรียบเทียบสภาพจริงของเยาวชนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในโครงการวิจัย (Youth 4)

แนวทางในการประเมิน: ประเมินเยาวชนเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม โดยให้คะแนน 1-10 (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด) และระบบเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินในช่องหมายเหตุ

ผู้ประเมิน: ครูผู้จัดการเรียนรู้

วิธีการสรุปผล: Wilcoxon Signed Rank Test ***p<0.001

ที่	ประเด็น	คะแนน		หมายเหตุ
		ก่อนเรียน	หลังเรียน	
1	ความรู้เกี่ยวกับการนิเวศวัฒนธรรม
2	ความตระหนักในความสำคัญของนิเวศวัฒนธรรม
3	ความตั้งใจที่จะร่วมอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรมที่ดีงาม
4	ทักษะในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม
5	ทักษะในการนำทักษะทางวิชาการ (ตามหลักสูตรแกนกลาง) ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม
6	ทัศนคติในการนำตนเองอย่างเท่าทัน
7	โอกาสที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน แข็งขันได้

7. แบบประเมินความเปลี่ยนแปลงของนักปฏิบัติเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมใน

โครงการวิจัย (COP3)

แนวทางในการประเมิน: นักปฏิบัติประเมินตนเองเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัย โดยให้คะแนน 1-10 (1=น้อยที่สุด, 10=มากที่สุด) และระบุความเห็นเพิ่มเติมในช่องหมายเหตุ

ผู้ประเมิน: นักปฏิบัติประเมินตนเอง (เฉพาะนักปฏิบัติที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ)

วิธีการสรุปผล: Wilcoxon Signed Rank Test *** $p<0.001$

ที่	ประเด็น	คะแนน		
		ก่อนร่วมโครงการ	หลังร่วมโครงการ	หมายเหตุ
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ				
1	ปัญหาการศึกษาของเยาวชน
2	การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้
3	นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น
4	ตัวชี้วัดทางการศึกษา
5	ตัวชี้วัดท้องถิ่น
6	การประเมินการเรียนรู้แบบรูบริค
7	การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้
8	การสร้างสรรค์การเรียนรู้
9	การเรียนรู้ของเยาวชน
ทัศนคติเกี่ยวกับ				
10	การแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชน
11	การจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้
12	ความตระหนักรู้ในความสำคัญของความเข้าใจ เกี่ยวกับการเรียนรู้
12	นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น
14	ตัวชี้วัดทางการศึกษา
15	การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้
16	ความตระหนักรู้ในความสำคัญของการมีส่วน ร่วมในการจัดการเรียนรู้
17	ความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ให้แก่เยาวชน
18	ความตั้งใจที่จะอนุรักษ์นิเวศวัฒนธรรม
ทักษะเกี่ยวกับ				
19	การแก้ปัญหาการศึกษาของเยาวชน
20	การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้าง ความรู้

ที่	ประเด็น	คะแนน		
		ก่อนร่วมโครงการ	หลังร่วมโครงการ	หมายเหตุ
21	การคัดกรองนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้
22	การบูรณาการตัวชี้วัดทางการศึกษา กับ การจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น
23	บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

8. แบบสำรวจความรู้สึกเกี่ยวกับเพจ Cultural Ecological Education ของผู้ติดตามโครงการผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย (PR1)

วิธีการตอบแบบสำรวจ: ข้อ 1 เลือกข้อที่ตรงที่สุด ข้อ 2 เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ

(1) ท่านมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างไร

- เป็นบุคลากรในระบบการศึกษา เช่นครู ผู้อำนวยการ ครูใหญ่
- เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง
- เป็นผู้รู้ ผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต ประชุมชาวบ้าน
- เป็นผู้เรียน
- เป็นนักวิชาการด้านการศึกษา
- เป็นนักขับเคลื่อนด้านการศึกษา เช่น NGO
- อื่นๆ.....

(2) การติดตามเพจ Cultural Ecological Education ทำให้ท่านรู้สึกอย่างไร

- สนใจติดตามเพจอย่างต่อเนื่อง
- สนใจเข้าร่วมโครงการ
- ลงมือพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยตนเองตามลำพังหรือกับเพื่อน
- ให้การสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามโอกาส
- อื่นๆ.....

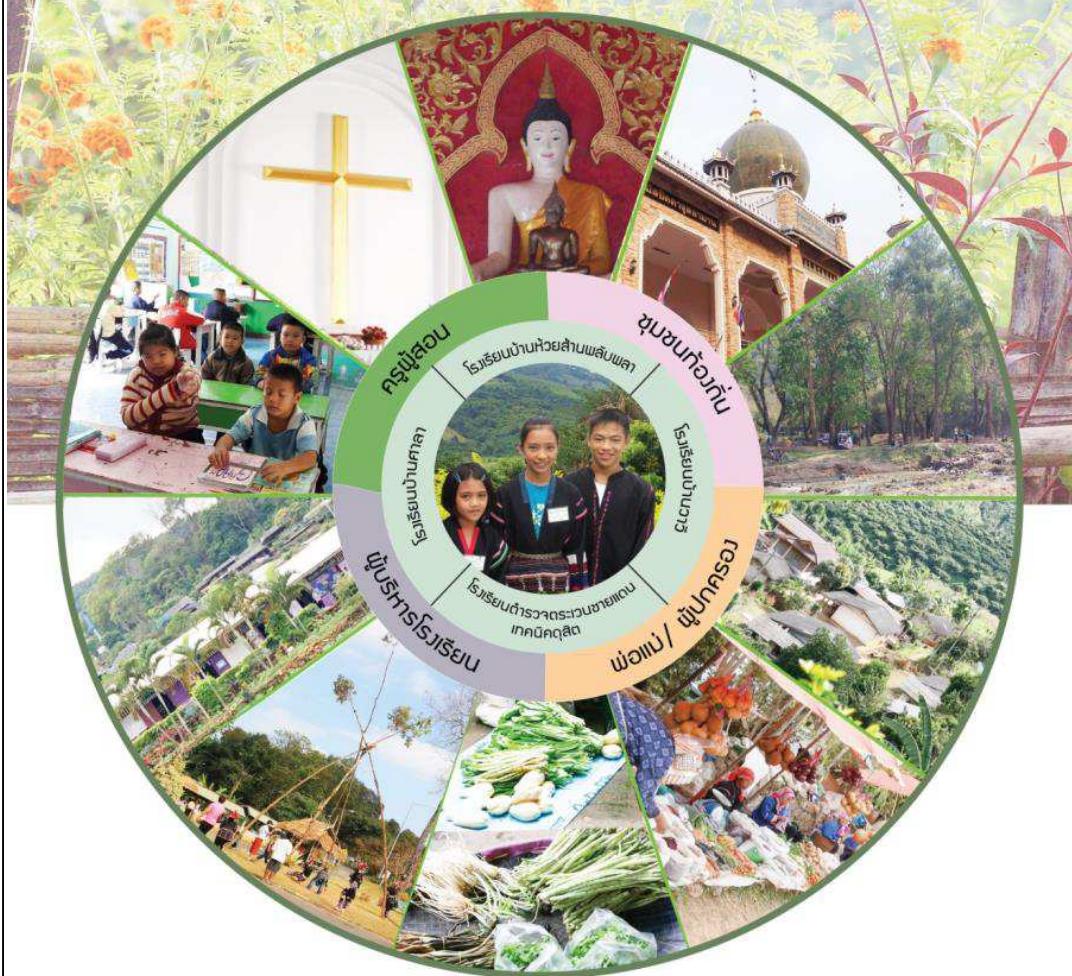
ภาคผนวก ๖

ภาพการเผยแพร่ความรู้และกิจกรรมฝ่า�าแผ่นพับ

ภาคผนวก ค

ภาพการเผยแพร่ความรู้และกิจกรรมผ่าน Facebook

สร้างสรรค์การเรียนรู้ เพื่อ “วัย–ดูแลกัน”

โครงการการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัตถุบรรบน
มหาวิทยาลัยบัตดiddle โดยการสนับสนุนของ สกอ.

ความคืบหน้าเอกสารนี้เป็นของผู้ริชัย สกอ. ไปริจานับต่อจากคืบด้วยตนเอง

โครงการ
การศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้
ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์
ในการสร้างความรู้ด้านปีเวชวัฒนธรรม

กี่นา ประภากำพัยทำที่ลุงเมืองชุมบานา กับปีบุญราษฎร์อย่างพิมพ์เสียงที่ทำให้คิดบุญครุภูมิเป็นผลต่อมาต่อไป 以致วัฒนธรรมของ ยังไง เป็น แหล่งเรียนเช่นได้ ธรรมชาติที่นี่เป็นอย่างไร ด้วยความที่บุญครุภูมิเป็นบุญครุภูมิ ด้วยความพากเพียรของบุญครุภูมิเป็นบุญครุภูมิ เป็นบุญครุภูมิที่คนทุกคนที่รู้สึก บุญครุภูมิ ในการที่จะต้องรักษาและรักษา ให้เป็นไปตามที่บุญครุภูมิ ให้เป็นไปตามที่บุญครุภูมิ ให้เป็นไปตามที่บุญครุภูมิ

การจัดการศึกษา แบบผู้เรียนเป็น^{ศูนย์กลาง}

การจัดการพื้นที่
แบบร่วมมือ

ପ୍ରକାଶକ ମେଳି
ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ

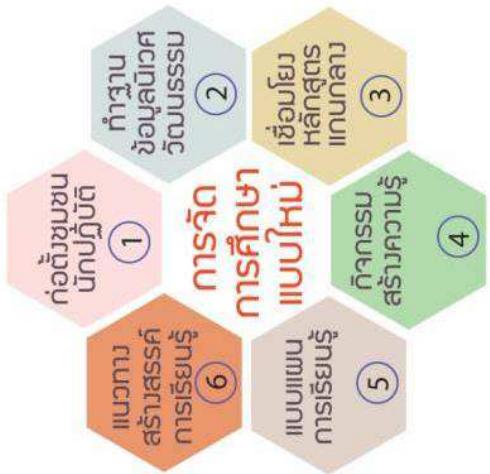

ELLENOR

กิจกรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๔

ดร. นง. ก. ครุฑ พูดเช่นนั้น
ไม่ใช่เรื่องบ้านวัว ภายนอกจะดูดี แต่ในด้านภายใน จึงต้องดูแลอย่างดี

ສປງຈົດຕານຂ່າວສາຮໄດ້ກໍ

f Cultural Ecological Education

- ยุลักค่าตัวฯได้รับเพิ่มขึ้นแต่ถ้าอย่างไรปรับปรุงการศึกษาฯ
- การจัดการศึกษาที่ก่อภัยอาจทำให้เกิดความเสียหายของผู้เรียน
- การพัฒนาการระบบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้
- ทางการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของก้องอุ่น

ВЪДУМСТВО

สร้างสรรค์การเรียนรู้
เพื่อ “อยู่-ได้แลกับ”

ชุมชนบ้านบ่อสักการะทรงไทยบ้านบ่อสักวัชร์มหาเศวตฉัตรวิหารชั้นที่สอง สถาปัตยกรรม
แบบล้านชัย สถาปัตยกรรมล้านชัยเป็นสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผสมผสาน
สถาปัตยกรรมไทยและจีน ลักษณะเด่นคือโครงสร้างที่มีความซับซ้อน เช่น หลังคา
หลายชั้น ฐานรากกว้างใหญ่ หินทรายสีขาว สถาปัตยกรรมล้านชัยนี้เป็นเครื่องหมาย
ทางการเมืองที่สำคัญของราชวงศ์ล้านชัย แสดงถึงอำนาจและความเจริญของอาณาจักร

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ชุมชนเป็นบ้านที่ต้องรักและรักบ้านคุณ ให้ความสำคัญกับการทำพืชบ้าน
ในการเพาะปลูก ซึ่งเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพและช่วยสนับสนุน
การดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นการทำอาหารหรือการจัดสวน เด็กๆ สามารถ
เรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาของชาติไทยได้โดยตรง
ผ่านการทำอาหารและงานฝีมือ ทำให้เด็กๆ รักษาภูมิปัญญาและ
ภูมิธรรมชาติที่สำคัญต่อชาติไทย ไม่ใช่แค่การเรียนรู้ในห้องเรียน แต่เป็น
การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและมีความหมายมากกว่าเดิม

ວິກຂະນະພົບກໍສູງ

សេរីយោបាយ

กิจกรรมที่สำคัญที่สุดในชีวิตของมนุษย์คือการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความคิดเห็น หรือทักษะทางอาชีวศึกษา ดังนั้น สถาบันอาชีวศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สถาบันอาชีวศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ ให้กับนักเรียน ทำให้เกิดความชำนาญในอาชีวศึกษาที่ต้องการ สถาบันอาชีวศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ ให้กับนักเรียน ทำให้เกิดความชำนาญในอาชีวศึกษาที่ต้องการ สถาบันอาชีวศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ ให้กับนักเรียน ทำให้เกิดความชำนาญในอาชีวศึกษาที่ต้องการ

ເສື່ອງສະກ້ອບຈາກນັກປົງບັດ

ចាប់ពីថ្ងៃទី

กรุงศรี ค้ามนตรี
“ปลดล็อกการค้า... วิ่งช้าไม่เป็นผล”

ຮຽນເກີຍບໍາປາກສາລາ

ສັນຕິພາບໃຈ ສປປລາວມະເກສອນ
ໃຫ້ອາຊີກາຄົກ່ານດີເພງເວລວ

គ្រប់គ្រងការអភិវឌ្ឍន៍សាខាបច្ចុប្បន្នរបស់ក្រសួងពេទ្យ។

เครื่องมือการตั้งค่าคะแนนแบบรูบริก (Scoring Rubrics)

**คิว แบบงานในการประเมินผลงาน (Product) หรือกระบวนการ
สร้างผลงาน (Process) อย่างเช่น ประกันเดินทางท่องเที่ยว 3 ด้าน^{ให้ได้ Criteria} หรือเดินทางไปต่างประเทศ สำหรับผลการเรียนรู้^{ที่ Performance Levels} หรือตัวบ่งชี้ความสำเร็จของผู้ที่ประเมินด้วย^{ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพของกระบวนการ คุณภาพ และ Quality} **F1** ตามพิธีกรรมที่ต้องการที่จะประเมิน คุณภาพของกระบวนการของ^{ตามที่ต้องการที่จะประเมิน} ตามที่ต้องการที่จะประเมิน^{ตามที่ต้องการที่จะประเมิน}**

ପାଇଁ କାହାର ମାନିବାରେ
ଦୁଇତିଏକ ଲାଗୁ ହେବାରେ
କାହାର ମାନିବାରେ
ଦୁଇତିଏକ ଲାଗୁ ହେବାରେ

10

(Criteria) โดยมีรายละเอียดของรักษาความปลอดภัยตามที่ระบุไว้

2. ผู้ที่ต้องการเข้าร่วมโครงการนี้จะต้องได้รับการอบรมเบื้องต้นโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านอาชญากรรมที่มีความชำนาญในเรื่องนักวิชาการหรืออาชญากรรม
3. กลุ่มนักศึกษาจะต้องเข้าร่วมโครงการนี้เพื่อศึกษาและพัฒนาทักษะทางอาชญากรรมที่สำคัญและจำเป็นต่อการทำงานในสังคมและอาชญากรรม เช่น การจับกุมอาชญากรรม การคุ้มครองผู้เสียหาย การป้องกันอาชญากรรม และการแก้ไขอาชญากรรม
4. ผู้ที่เข้าร่วมโครงการนี้จะต้องได้รับการประเมินตามระดับความสำเร็จที่ต้องการ เช่น ระดับความชำนาญทางอาชญากรรม ระดับความตระหนักรู้ทางอาชญากรรม ระดับความสามารถในการแก้ไขอาชญากรรม และระดับความตระหนักรู้ทางอาชญากรรมที่สูงที่สุด
5. ผู้ที่เข้าร่วมโครงการนี้จะต้องได้รับการสนับสนุนทางด้านการเงิน อาหาร ที่พัก และการเดินทาง ตลอดจนการสนับสนุนทางด้านจิตใจและสุขภาพ

“การบันทึกเรื่องราวในอดีตเป็นเครื่องยืนยันถึงความเป็นมาของชาติ ไม่ใช่แค่การบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ แต่เป็นการรักษาภูมิปัญญาและภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา การบันทึกเรื่องราวในอดีตช่วยให้เราเข้าใจตัวเองมากขึ้น ทำให้เรารู้จักตัวตนและภูมิปัญญาที่แท้จริง ไม่ใช่แค่ภูมิปัญญาที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ แต่เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง”

គ្រប់គ្រងការអភិវឌ្ឍន៍សាខាបច្ចុប្បន្នរបស់ក្រសួងពេទ្យ។

เครื่องมือการตั้งค่าคะแนนแบบรูบริก (Scoring Rubrics)

**คิว แบบงานในการประเมินผลงาน (Product) หรือกระบวนการ
สร้างผลงาน (Process) อย่างเช่น ประกันเดินทางท่องเที่ยว 3 ด้าน^{ให้ได้ Criteria} หรือเดินทางไปเมืองท่องเที่ยว สำหรับผลการเรียนรู้^{ที่ Performance Levels} หรือตัวบ่งชี้ความสำเร็จของผู้เรียนที่ให้มีผลระดับ^{ที่ดี} ตามที่ผู้ประเมินต้องการ คุณภาพของผลลัพธ์ คือ Quality^{และ Quantify} ตามที่ผู้ประเมินต้องการ คุณภาพของกระบวนการ คือ Quality^{และ Quantify} ตามที่ผู้ประเมินต้องการ คุณภาพของคน คือ Quality^{และ Quantify} ตามที่ผู้ประเมินต้องการ**

ପାଇଁ କାହାର ମାନିବାରେ
ଦୁଇତିଅଧିକ ଲାଗୁ ହେବାରେ
କାହାର ମାନିବାରେ
ଦୁଇତିଅଧିକ ଲାଗୁ ହେବାରେ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. ภาระหน้าที่ทางอาชญากรรมของประเทศ ภาระของประเทศไทยในการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยใช้มาตรการทางกฎหมายและอาชีวภาพที่คิดค้นสร้างความปลอดภัยให้กับ
บังคับใช้กฎหมาย จัดตั้งกองบัญชาการและศูนย์กลางอำนวยการและประเมินผล
2. ภาระส่วนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบเพื่อเข้าสู่มาตรฐานอาชีวภาพของภาระที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน

(Descriptors)

3. ภาระของสังคมและองค์กรที่ต้องรับผิดชอบเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนภาระที่สอดคล้อง
กับภาระของประเทศ สำหรับคนงานและคนหางาน ทั้งในระดับบุคคลและอาชีวภาพ
4. ภาระของภาคการศึกษาในการติดตาม (Evaluation)
5. ภาระของบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นภาระ ภาระของบุคคล และภาระของสังคม

“การบันทึกษาเรื่องราวในอดีตของชาติไทย คือการอนุรักษ์ความเป็นไทยให้คงอยู่”

គ្រប់គ្រងការអភិវឌ្ឍន៍សាខាបច្ចុប្បន្នរបស់ក្រសួងពេទ្យ។

เครื่องมือการตั้งค่าคะแนนแบบรูบริก (Scoring Rubrics)

**คิว แบบงานในการประเมินผลงาน (Product) หรือกระบวนการ
สร้างผลงาน (Process) อย่างเช่น ประกันเดินทางท่องเที่ยว 3 ด้าน^{ให้ได้ Criteria} หรือเดินทางไปต่างประเทศ สำหรับผลการเรียนรู้^{ที่ Performance Levels} หรือตัวบ่งชี้ความสำเร็จของผู้ที่ประเมินด้วย^{ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพของกระบวนการ คุณภาพ และ Quality} **F1** ตามพิธีกรรมที่ต้องการที่จะประเมิน คุณภาพของกระบวนการของ^{ตามที่ต้องการที่จะประเมิน} ตามที่ต้องการที่จะประเมิน^{ตามที่ต้องการที่จะประเมิน}**

ପାଇଁ କାହାର ମାନିବାରେ
ଦୁଇତିଅଧିକ ଲାଗୁ ହେବାରେ
କାହାର ମାନିବାରେ
ଦୁଇତିଅଧିକ ଲାଗୁ ହେବାରେ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. ภาระหน้าที่ทางอาชญากรรมของประเทศ ภาระของประเทศไทยในการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยใช้มาตรการทางกฎหมายและอาชีวภาพที่คุ้มครองสิ่งของและการเมือง
2. ภาระหน้าที่ทางอาชญากรรมของประเทศ ภาระของประเทศไทยในการรักษาความสงบเรียบร้อย ผ่านการจัดทำกฎหมายและอาชีวภาพที่คุ้มครองสิ่งของและการเมือง
3. ภาระหน้าที่ทางอาชญากรรมของประเทศไทยในการรักษาความสงบเรียบร้อย ผ่านการจัดทำกฎหมายและอาชีวภาพที่คุ้มครองสิ่งของและการเมือง
4. ภาระหน้าที่ทางอาชญากรรมของประเทศไทยในการรักษาความสงบเรียบร้อย ผ่านการจัดทำกฎหมายและอาชีวภาพที่คุ้มครองสิ่งของและการเมือง
5. ภาระหน้าที่ทางอาชญากรรมของประเทศไทยในการรักษาความสงบเรียบร้อย ผ่านการจัดทำกฎหมายและอาชีวภาพที่คุ้มครองสิ่งของและการเมือง

“การบันทึกษาเรื่องราวในอดีตของชาติไทย คือการอนุรักษ์ความเป็นไทยให้คงอยู่”

សេចក្តីថ្លែងការណ៍

အမှတ်ပုဂ္ဂနိုင်ရွှေ

ສ້າງສຣນຄົກເຮຍບໍ
ເພື່ອ “ວ່າງ-ດີເລັກ”

ໂຮງໝໍເຢຍບຕຊດ. ແກນົບຄົດສີຕ

ໂຮງເຮຍບໍານໍາບັນຫຼວຍສ້າມພລັບພາ

ໂຮງເຮຍບໍານໍາບັນຫຼວຍສ້າມພລັບພາ

ໂຮງໝາຍບັນຫວຍສ້າງພລັບພລາ

ໂຮງໝາຍພຕະຫົດ. ເກມັດສີຕ

ສ່າງສຣຄກເຮຍບັນ
ເພື່ອ “ວ່າງ-ດາລັບ”

ପାତ୍ରବିଦ୍ୟା

ຮຽນພັນວາງ

จังหวัดเชียงใหม่ศูนย์กลางการทำประมงและอาหารทะเลที่สำคัญที่สุดในภาคเหนือของประเทศไทย ประมงและการแปรรูปอาหารทะเล เช่น กุ้งแม่น้ำ กุ้งเผา กุ้งแม่น้ำเผา กุ้งแม่น้ำหั่นห่ำ กุ้งแม่น้ำต้ม กุ้งแม่น้ำผัดเผ็ด เป็นต้น ยังคงเป็นอีกหนึ่งรายได้หลักของเกษตรกรชาวบ้าน เช่นเดียวกับการเพาะเลี้ยงฟาร์ม เช่น กุ้งฟาร์ม กุ้งเผาฟาร์ม กุ้งแม่น้ำฟาร์ม เป็นต้น ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดีและมีความหลากหลายมากกว่าการเก็บตกธรรมชาติ การเพาะเลี้ยงฟาร์มช่วยให้สามารถควบคุมคุณภาพของอาหารที่ปลูกได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ทำให้สามารถส่งออกไปยังประเทศต่างๆ ได้โดยสะดวก ไม่ว่าจะเป็นประเทศใกล้เคียง เช่น ลาว เวียดนาม หรือประเทศไกลๆ เช่น อินเดีย จีน และญี่ปุ่น ซึ่งมีความต้องการที่สูงในอาหารทะเลสดและแปรรูป เช่น กุ้งเผา กุ้งแม่น้ำ กุ้งหอย กุ้งหอยเผา กุ้งหอยต้ม กุ้งหอยผัดเผ็ด เป็นต้น ทำให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการค้าอาหารทะเลที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย

គារអើនិងខេត្តកម្មជីវិត សារប្រហែលដែលអាចរាយការពី

卷之三

โครงการการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ข้อมูลเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม

ความหมายของประสบการณ์ในการสร้างความรู้
ด้านนิเวศวัฒนธรรมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์

การปรับโครงสร้างความรู้ในแบบ

- วิเคราะห์และแยกต่างระดับความรู้เดิมและความรู้ใหม่
- วิเคราะห์เชิงนาโนเพื่อกำหนดการสร้างเชิงนาโน
- เอ็นไซม์เพื่อทำอาหารและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- คิดกรองและประมวลความรู้เพื่อการตีอ่อน
- เสือกเรือและการจัดการภัยธรรมชาติให้อ่อนโยน
- สังเคราะห์ความคิดและบูรณาการ

การขยายตัวของความรู้ด้าน

- โดยการเพิ่มเติมขึ้น
- เรื่องที่เกี่ยวข้องเพื่อความรู้ด้าน
- เชื่อมโยงตัวเองและคุณลักษณะหนึ่ง
- โดยการบันทึกความเป็นไปของกิจกรรม
- โดยการจัดการความรู้

การเรียนรู้แบบรับความรู้

- เรียนรู้จากค่าสอนที่ถูกตามตรงไปตรงมา
- ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด

แบบแผนการเรียนรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม

โดยวิธีการสร้างความรู้ข้อมูลเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์

• บรรยายการเรียนรู้ร่วมกัน

- การควบคุมตนเอง
- ความมั่นใจ

- สร้างปัญญา
- ความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม
- เป้าหมายการเรียนรู้เพื่อตนเอง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ข้อมูลเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์

สนใจติดตามข่าวสารได้ที่
Cultural Ecological Education

โครงการการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัตถุบรรณ

กระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อเป็น “ฉัน”

L-BeMe (Learn to be me)

ก่อตั้งชุมชนนักปฏิบัติ

- เชิดชูชนชุมชนนักปฏิบัติ
- ประเมินสถานการณ์นิเวศวัตถุบรรณ

เดินเข้าสู่บทบาทใหม่

- เสริมพลัง
- ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชน
- ทดลองวิธีการทำงานร่วมกัน
- แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามภัณฑ์

ให้เยาวชนเป็นศูนย์กลาง

- รู้จักเยาวชน
- ปรับปรุงป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชน
- คัดกรองหัวข้อนิเวศวัตถุบรรณ

วางแผนการจัดการเรียนรู้

- จัดกลุ่มทำงาน
- เตรียมความพร้อมผู้สอน
- ออกแบบประสบการณ์เรียนรู้
 - เลือก/กำหนดตัวชี้วัด
 - ปรับการอัดแบบประสบการณ์เรียนรู้
- ออกแบบวิธีการและเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้
- เขียนแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ

จัดประสบการณ์เรียนรู้

- กระตุ้นการสร้างความรู้
- สานบสบุนการเรียนรู้
- ดึงศักยภาพในการคิด
- สอนเสริมยกระดับการเรียนรู้
- สรุปประเมิลความรู้ที่ได้ต้อง

ประเมินการเรียนรู้ของเยาวชน

- ประเมินตามสภาพจริงที่ครอบคลุมทั้งเนื้อหา
นิเวศวัตถุบรรณ กักษะเชิงวิชาการและ
การสร้างความรู้

Cultural Ecological Education
Page Liked · May 9 ·

ເມືດາ ພະຍາໄສ

ມູນບັນດານີ້ມີມາສ່ວນຮ່ວມຮ່າງກ່ຽວຂ້ອງມານາຄົມ
ຢ່າງເປົ້າໃຈໃນການສ່ວນຮ່າງວ່າຕ່າງໆນີ້ສະດູນຮ່າງໄລຍະເຊີຍ
ນຳມັກຕ່າງໆທີ່ບໍ່ມີພາຫະນະ ໂຮງໃຫຍ່ນິຍານຕາ ໂຮງໃຫຍ່ນິຍານ
ວັງ ແລະ ວິໄລເປົ້າແຫຼ່ຂອງເມືດາ ເພື່ອມີຄວາມສຸດຍິນຍິນ
ນີ້ເປົ້າ

ແນະປິນຄວາມຝ່າ ຄວາມເຄື່ອງ ກອນທີ່ເຈົ້າດ້ວຍເປົ້າໃນ
ຕ່າງໆ... See More — Feeling fantastic.

13 · 1 Comment · 1 Share

Love Comment Share

Oldest

Cultural Ecological Education

May 10 ·

ເພື່ອເຍວະນັນເປັນທີ່ຮັກ

ໜຸ່ມຂັນຟັກປົງປົງບັດການສ່ວັງສ່ວັງຄໍາການເຮັຍນັ້ນ ທັບທວນສັນການການຄໍ້ມືຈຸບັນ ນທນາທຂອງ
ດັນເອງ ແລະ ຮ່ວມກັນຄົນຫາແນວທາງການທີ່ຜົນນາກາຮ່າດການເຮັຍນັ້ນ

Cultural Ecological Education · Page Liked · August 26 · [...](#)

นักปฏิบัติที่ว่างานเพื่อพศภกัมคร ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ห่องกิน พแม/ปีกครอง นาโนสเนลเจ้าครอง "ขุนชนาถ อุย เดียงอุ่นเพลินพลาเจ้าคราเด็ม"

ได้แทนแขวงจังจังที่มีโอกาสสร้างความรู้เก็บข้อมูล นำอุย กษัยะชีวิและกษัยะทางวิชาการที่เริ่มนับเป็นรากฐาน ให้เข้าร่วมมีส่วนร่วมสร้างชุมชนหนองย่อไป

เป้าหมายมีอนาคตไกล แต่ไม่เกิน Stein... ถ้าเราค่าที่จะดำเนินไปหน้านั้น — feeling hopeful.

Oldest ▾

Write a comment...

Cultural Ecological Education is feeling thankful.

August 26 · [...](#)

ขอบมือไว แล้วไปด้วยกัน...

นักปฏิบัติการสร้างสรรค์การเรียนรู้ร่วมกันทบทวนเป้าหมาย เพิ่มพูนความรู้ และรับฟังคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

ขอบคุณกลุ่มยามเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิ และวิทยากรระดับที่สละเวลามาร่วมเสียวิชาการ
5555

1 Share

 Cultural Ecological Education is 🌟 feeling delighted.
August 3 ·

ฝันดึก แฉดลอก ลูบหน้า ลุยโคลน

แต่เด็กๆ บ้านเรายังล้วนหลงหลอกว่าชีวิตบุญานุภาพการดันหน้าประสาทการโน้มในยุคหนึ่ง หรือจะล้วนก้าวในต่อ การจัดสถานะครัว การทำไม้กวาว และการหาน้ำฝนเพื่ออาบ มากับความงามมาก... เมื่อเล็กๆ ที่บ้านเรามีสูบ สูบและสูบคด บางตอนมีสูบเป็นหยาบ มากากว่าเขียว ทางรากมีสีเหลืองและด้วงขาว บึ้มเขียวเข้มสุดๆ ในปัจจุบันเหลือหายาก อย่างสวยงามใจ... จะรออะไรมาสนับสนุนอย่างพิเศษจะเด็กๆ

การหักดึงเมืองฯ เรื่องสักล้านกิโลเมตรaway ล่าวนี้เรื่องสวนหม่อนก็ให้เน้นเก็บกระท้อนและลักษณะป่า (ต้องวนอุบัติจะน้ำทึบ หน่อย หมายถึงหนักกว่าจะดี) ขอบคุณคุณคนดังช้านาน คุณเป้าแห่งนั่น หนอนจวน หนอนรันเจ้า

ที่ margins ของหน้าอยู่เดิมคือหกเพลนพลา มากประสันการก่อและประسانหอลังกัน เช่นนี้ นำดูชุมชนเจริญฯ ขอนแก่นฯ

10

June 8 - 6

ว่าแล้วอย่าง “ไม่รีรอ”
ประชุมเด็ก จัดทีม สร้างศักดิ์ ออกแบบข้อมูล
และพัฒนาผลิตภัณฑ์ See More

1 Share

Cultural Ecological Education is 🌟 feeling determined.
August 2 ·

อย่างที่รู้นิเวศวัฒนธรรมต้องตามไปอุป
ค่ามีดก็ยังมีคนอาสาพาไป
มีคนต่อหน้า มีคนให้เชื่อมูล
มีคนเอาใจเย็นมาให้ช่วย
มีคนแหงดลูกให้ลูกเป็นชรบุญดู
เห็นความรัก ความอบอุ่นในบ้านไม่สำคัญและ แสงสว่าง
เห็นการทำงานหนัก เห็นความปรากรณาเพื่อลูกหลาน
มาดู มาช่วยกันทำให้เด็กรู้สึกดี ให้พ่อแม่รู้สึกดี ก็ต้องมีน้ำดื่ม
ที่มีน้ำดื่มที่มาจากโรงเรียนบ้านดาล่าเดินหน้ากับธิมสุดชิค หัดภาษาแಡง

Cultural Ecological Education
May 26 ·

ภาพเล่าเรื่อง

สามแยกพะเหลืองยามเช้า
แม่บ้านล้อมเข้ากันข้าราชการครอง
แม่มาส่องลูก
นักเรียนมาขอเรียน
ครูมารับชมไปงานไรส์บันประด
นักวิจัยล้อมมาปะทะงาน
และน้องหมาออกมากลัวภัย นี่

1 Share

Cultural Ecological Education is 🌟 feeling inspired.
May 26 ·

ทดสอบ สถานการณ์ในแหล่งเรียนรู้และวิธีการ
เด็กที่สนใจก็มีอยู่เหมือนกัน
จะต้องใช้เวลาประมาณสองชั่วโมง
ป้ายไว้ในงานวันรวมญาติที่มีลักษณะร่วมกันเป็นครอบครัว
นิ่งเงียบเหงาและร้องไห้

Cultural Ecological Education is 🌱 feeling hopeful.

June 8 · 🌏

•••

ห้องเรียนรวมสร้างสรรค์การเรียนรู้

ก้าวข้ามความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และความเชื่อ

ว่าที่เด็กดีอื อุยกับความเป็นจริง แต่ละคนค่างทำหน้าที่ของส่วนเอง... See More

Cultural Ecological Education is 😊 feeling determined.

June 8 · 🌏

•••

รู้สึกดี ก้าวให้เข้าใจความหมายของการเรียนรู้
ความเด็กส่วนบ้าน

Cultural Ecological Education
June 4 ·

ความคิดเห็นของนักปฏิรูปด้านศึกษา
เรื่องต้องรับฟังกันและกันไปที่การสนับสนุน
ได้รับเพื่อความรู้ และความต้องการคล่องแคล่ว อย่างลับๆ

+2

2 Comments

Cultural Ecological Education
June 4 ·

สิ่งหนึ่งอยู่ในชาติ
ความลับที่เชื่อมโยงสู่โลก
ต้องขอบคุณ จะขาดการเรียนการสอนเรื่องนี้อย่างไร

+5

2 Comments

 Cultural Ecological Education is 😊 feeling proud.
August 26 ·

ทีปั้นไม่ใช่ความหนา ความสวาย หรือสาระ
ความนุ่งนิ่นที่จะพัดพาการศึกษาของนักปฏิบัติเป็นเรื่องที่จะประทับไว้ในใจตลอดไป
ขนาดร่างยังแค่นี้ จินดูการสิดจะบันสมบูรณ์จะขนาดไหน

6 Comments 1 Share

 Cultural Ecological Education 😊 รู้สึกพอใจ
21 มกราคม ·

ทบทวนเป้าหมาย
แล้วแกนเปลี่ยนร่องว่างการจัดกิจกรรมการสร้างความรู้ด้านนิเวศ^{วัฒนธรรม}ให้เยาวชน
ผลักดันสังคมแห่งมารยาทสู่ภัยฟัง

• บุคคลแฝด • กำลังดัดแปลง • แข็งชื้น ...

รับชม 2 ครั้ง

วันนี้ขอเชิญชวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของนักปฏิบัติ ผลงานฉบับปรับปรุง
แสดงให้เห็นคุณภาพที่เพิ่มมากขึ้น

เรามาถึงวันเดียวกัน เพื่อเราระ睬อย่างมีอิทธิพล แต่จับมือกัน มองเดินต่อ^{ไปด้วยใจที่รุ่งอรุณ}

และรายละเอียดต่อไปเพื่อให้กระแสสารแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ไหลเวียนหล่อ^{เลี้ยงเยاخคนรุ่นใหม่ให้เดินทางอย่างมั่นคง} มีทักษะที่จะรับมือกับความ^{เปลี่ยนแปลงของโลกและรวมได้ในทุกร่องรอย}

Cultural Ecological Education 😊 รู้สึกมหัศจรรย์

11 ธันวาคม 2018 - ๓

ขณะนักเขียนมันกับการสร้างความรู้จากการลงมือทำ

จากทำไม่ได้... จนทำได้

จากทำได้... มาเป็นผู้ถ่ายทอด

จากเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของคนอื่น สู่การย้อนคิดนิเวศวัฒนธรรมตัวเอง

ความรู้ที่คงทน... ทักษะชีวิตร่วมคู่กันทักษะทางวิชาการ

ເຄີຍຫາໄດ້ ຄຣກ໌ຫາໄດ້ 5555

Cultural Ecological Education 😊 รักสีกป垃圾ปลั้ม

19 พฤศจิกายน 2018 -

หัดถกผ้าแดงเบิกโรงอย่างเป็นทางการ

นักปฏิบัติจากโรงเรียนบ้านศาลาและบ้านผาแดงพำนฯเข้าร่วมในโครงการไปสัมผัสสิ่งที่ควรจะรับรู้ผ่านกิจกรรมเตรียมวัสดุเพื่อเรียนรู้การจัดสถานศึกษา ควบคุมและดูแล

แบบเรื่องเล็กๆ เกี่ยวกับตัวของเรื่อง คือพื้นที่ใน

Cultural Ecological Education 😊 รู้สึกเยี่ยม

20 พฤศจิกายน 2018 - ๓

ลวดลายที่ถอดจากนิเวศธรรมชาติ มาสู่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมคนอาข่า

งานปักผ้าเป็นหนึ่งในสามเรื่องที่พ่อแม่/ปู่คุกของอยากรู้ลูกหลานได้เรียนรู้

เด็กๆ โรงเรียนปานศala หัดเป็นพากย์ไทยได้ชุดการเรียนรู้ "หัดคิดตาม" ที่จะนำไปสู่การบูรณาการทั่งกลุ่มสาระแกนกลาง ต่อยอดความหมายด้วยทักษะทางวิชาการ... ดีเพิ่มเติม

Cultural Ecological Education😊 รู้สึกขาขัน

21 ธันวาคม 2018 - 🇹🇭

กินอยู่อย่างลีช้อ

เมนูเด็ดจากเด็ก ตชด. เทคนิคดูลีดกับครุอาร์มเจ้าของฉายา "เชฟกระเทรร์ว"
ภายใต้การกำกับจากเชฟก้องถีนใจดีที่มาพร้อมกับผักกาดดองสีสดลีช้อ⁺
และครุแต่ผู้ช้านาญการครัว

เรียนรู้ที่จะกินอยู่โดยใช้วัตถุดีบห้องถังถัง ศึกษาธาตุอาหาร และการรักษาสุข
อนามัย... ว่าแล้ว นำลายหกอย เป็นการเรียนนิเวศวัฒนธรรมที่อร่อย หุหุ...
ดูเพิ่มเติม

+2

Cultural Ecological Education😊 รู้สึกขาขัน

18 ธันวาคม 2018 - 🇹🇭

บ้านจันมือไร

คนละไม่คนละเมือง
เด็กๆ ตชด. เทคนิคดูลีด สนุกสนานกับกิจกรรมการทำแผนที่หมู่บ้าน และนำ
เส้นป่าบันจันมือไร
การเริ่มต้นที่ดีของเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรม
อย่างลึกซึ้งตามต่อไปนะครับ

Cultural Ecological Education ຂູ້ສັກແປລັກໃຈ

10 ຊົ່ວນາຄມ 2018 ·

...

ໄນ້ໄດ້ຄາມນາ ແຕ່ເປົ່ວຍໃຫ້ສະຫອນຄືດ
ກາຮຽວວ່າໄດ້ເຮັດວຽກ ທ່າທີ່ກາຮຽນຮູ້ມີຄວາມໝາຍ
ເຕີກາ ມີເຂົ້າໃຈພ່ອສົມອ
ເຕີກຢຸດນຶກລຳຄິດ ກລາຫຼຸດ
ພິ້ງແລ້ວນຶກສິ່ງຕົວອອງຕອນອາຍເຫົານີ້ 5555 ນອກໄມ້ໄດ້ວາເບີນຍິ່ງໃຈ

Cultural Ecological Education ຂູ້ສັກປະທັບໃຈ

14 ຊົ່ວນາຄມ 2018 ·

...

ເຮັດວຽກຮູ້ຮັງການເຮັດວຽກທີ່ວາວິວີ່ພໍາຄົ້ນ
ເນື້ອຂໍອມຸລເຂົ້າສູ່ສມອງ
ຕົ້ນກະດຸນໃຫ້ຄືດໃຫ້ຄວາມ
... ພິ້ງເຕັກຄົບທະຄາຍທອດເຮືອງຮາວ
... ພິ້ງເຕັກຄົບພລິຕົງນາສື່ມືອ ຄິດເມນູນ່າກິນ
ສອນໃຫ້ເຂົ້າໃຈ ໃຫ້ຈໍາ ໃຫ້ສອນນ້ອງໄດ້ ໃຫ້ສ່ວັງສຽງຄ້ັ້ນງານໄດ້ ... ຈາກທ້າທາຍ
ຂອງຄຸນແຄງ
ເປັນກາລັງໃຈໃຫ້ຄຸນແຄງຮູ້ມີຄຸດກາຮັດໃຫ້ສິ່ງສິ່ນຄະ

ท่าทกอย่างเพื่อผลลัพธ์ที่ดีกว่า
ความพยายามอยู่ที่ไหน
ความก้าวหน้าอยู่ที่นั่น
ปืนได้หลักสูตร
ปืนได้หลักสูตรที่ดีกว่า
และครูที่เก่งชีวน
ถ้าป้อนก็ไม่รับ สร้างก็ไม่ได
พูดก็ไม่เป็น แล้วจะทำยังไงตีลัง
ประเด็นสำคัญที่ต้องเรียนด้วยการรักษา หาประดุษเข้าสู่ใจเขา แล้วท้าทายให้
เขาก้าวออกมานะสู่โลกแห่งการเรียนรู้....
เป็นกำลังในการต่อสู้เพื่อรักษา "ธรรมะแห่งวิชาชีพ" ครุนคห

ถูกใจแล้ว · ถ้าถึงคิดตาม · แชร์ · ...

Cultural
Ecological
Education
@EthnicChildren

หน้าหลัก

รีวิว
เกี่ยวกับ
รูปภาพ
โพสต์
ขุมชน
กลุ่ม

สร้างเพจ

ตั้งแต่เด็กยกมา (Theory) เศร้านักการปฏิบัติ (Praxis) เพื่อให้รู้ว่าจะต้อง^{ทำอย่างไรให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และการที่ต้องการอย่างต่อเนื่อง}
ตลอดเก็บปีที่ผ่านมาที่ปฎิบัติโรงเรียนบ้านหัวยลสันสนเทศฯมีความล้ำ
ความร่วงแรงร่วมใจเป็นลักษณะเด่นของชนชนบ้านปฎิบัติที่นี่ ผลที่เกิดกับ^{เยาวชนเจึงชัดเจน}
ประตูบานเจ้มดังดวงดาวบนหัวกบปฎิบัติที่ดึงใจรับทั้งผลและเสบท่อนผล
เชือว่าท่านจะรัก ดาวนำทาง เพื่อนำคิดของเยาวชนได้อย่างแน่นอน
เป็นกำลังใจให้ดี ไม่ว่าเราจะได้มีโอกาสเดินต่อไปด้วยกันหรือไม่ก็ตาม
ก้าวกระซิบกัน

 Cultural Ecological Education😊 รู้สึกขอบคุณ

26 พฤษภาคม เวลา 07:57 น. · ๑

...

เพื่อมุมมอง

ประเมินผลวิจัยในมุมมองของนักปฏิบัติแล้ว... ที่ได้เวลาเพื่อมุมมองของผู้บริหารการศึกษา นักวิชาการ และโรงเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียง

ขอบคุณสำหรับความคิด ความเห็นที่มีคุณค่าและดี

สรุปสั้นๆ ได้ว่า

- (1) ประเด็นที่น่าจับเป็นประเด็นสำคัญและมีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ
- (2) กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการและเรื่องเล่าสามารถตอบโจทย์สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากและต้องการสืงใหม่
- (3) ผลการวิจัยทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสนับสนุนส่งเสริม การเรียนรู้ สรุปเป็น 3 กลุ่มความหมายต่อประสบการณ์เรียนรู้ และ 4 แบบแผนการเรียนรู้ของเยาวชน และอุดมคติของการสร้างสรรค์การเรียนรู้เป็นกระบวนการ L-BeMe (Learn to be me, Be-Better education, Me=Multiple eco-cultures) ซึ่งสามารถใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยถูกใช้ต้องท่าความเข้าใจกระบวนการคิด
- (4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนนักปฏิบัติ ห้องถีน และเยาวชน
- (5) การวิพากษ์และขยายผลทำให้เกิดความเข้าใจร่วม และโอกาสการทำงานร่วมกันในอนาคตในหลายระดับ

 Cultural Ecological Education😊 รู้สึกขอบคุณ

26 พฤษภาคม เวลา 07:57 น. · ๑

...

ภาคผนวก ง

การประชุมวิพากร์และขยายผลการวิจัย

การประชุมวิภาคษ์และขยายผลการวิจัย

โครงการการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม
วันที่ 25 พฤษภาคม 2562 ณ โรงเรียนทีคการ์เดนท์สปาร์สอร์ท จังหวัดเชียงราย

การประชุมวิภาคษ์และขยายผลการวิจัย “โครงการการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างความรู้ด้านนิเวศวัฒนธรรม” มีคณะกรรมการวิจัยร่วมและทีมงานนักปฏิบัติจากโรงเรียนบ้านหัวยส้านพลับพลา โรงเรียนบ้านศาลา โรงเรียนบ้านราวดี และโรงเรียนต่าราชตะเวนชายแดนเทคนิคดุสิต ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจากโรงเรียนรอบโรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัย ฝ่ายการศึกษาขององค์กร บริหารส่วนตำบล ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์จากสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1-4 ผู้แทนศึกษาธิการจังหวัด และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมทั้งสิ้น 41 คนเข้าร่วมการประชุม

ในภาพรวม ที่ประชุมยืนยันความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษารับรองและให้ความเห็นที่สอดคล้องกับผลการวิจัย และมีความคิดเห็นว่าต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องและขยายผลโดยการประยุกต์ใช้กระบวนการ L-BeMe (Learn to be me, Be=Better education, Me=Multiple eco-cultures) ดังมีรายละเอียดแบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย ผู้เข้าร่วมการประชุมมีประสบการณ์ทำงานด้านการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีความเข้าใจบริบทของงานวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ได้ ในเบื้องต้น ผู้เข้าร่วมการประชุมมีข้อสงสัยเกี่ยวกับคำว่า “นิเวศวัฒนธรรม” ที่นำมาใช้เป็นเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ ให้กับเยาวชน แต่เมื่อผู้วิจัยได้อธิบายคำนิยามของนิเวศวัฒนธรรม สรุปอย่างสังเขปว่าเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ ผู้เข้าร่วมการประชุมจึงเกิดความชัดเจนและมองเห็นความสำคัญของประเด็นการวิจัยเพิ่มขึ้น ดังที่อาจารย์มหาวิทยาลัยท่านหนึ่งกล่าวว่า “โจทย์การวิจัยครั้งนี้ถือเป็นความหวังเล็กๆ ในการพัฒนาการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์” เช่นเดียวกับ ตัวแทนศึกษาธิการจังหวัดซึ่งแสดงความคิดเห็นว่าเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์จะเดินไปข้างหน้าได้ก็ต่อเมื่อพวกเขากล้าได้เรียนรู้จักรากเหง้าของตนเอง พร้อมกับเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมของผู้อื่น เพราะประเทศไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่มีความหมาย นอกจากนั้นผู้เข้าร่วมประชุมเห็นพ้องกันว่าประเด็นการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญทั้งในเชิงเนื้อหานิเวศวัฒนธรรม และเชิงกระบวนการที่ช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ซึ่งจะเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่จะติดตัวเยาวชน และช่วยพัฒนาศักยภาพของเยาวชนได้ในอนาคต

สำหรับประโยชน์ของประเด็นการวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่วิภาคษ์ถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับเยาวชนว่า การวิจัยครั้งนี้เปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้จักรูปแบบผ่านนิเวศวัฒนธรรมท่องถินที่กำเนิดหรือเข้ามาอาศัยอยู่ โดยการแสงไฟและความรู้ในพื้นที่จริงและสร้างความรู้ด้วยตนเอง เยาวชนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการเรียนรู้ระหว่างเยาวชน-เยาวชน เยาวชน-ผู้รู้ในชุมชน และเยาวชน-ผู้ปกครองที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่น

แฟ้มขึ้นภายในครอบครัวและสังคมท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างไปจากการเรียนรู้แบบเดิมที่เยาวชนมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนเท่านั้น การได้เรียนรู้ในเรื่องใกล้ตัวอย่างลึกซึ้งทำให้เยาวชนมองเห็นคุณค่าและสร้างความหมายต่อประสบการณ์เรียนรู้ ดังที่นักวิชาการท่านหนึ่งกล่าวว่า “ประสบการณ์เรียนรู้ครั้งนี้ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้ที่จะเชื่อมต่อรองร้อยโนเวตั๊มนธรรมท้องถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบัน” จนเกิดเป็นความรักและอุปการะต่ออาชญากรรมใน การเรียนรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการที่เยาวชนมีใจดีจ่อภัยการลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตงาน ดังที่ครูผู้ร่วมวิจัยท่านหนึ่งกล่าวว่า “ปืนที่คุณแนน O-NET เพิ่มสูงขึ้น ส่วนหนึ่งมาจากภารกิจที่นักเรียนกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในการเรียนเพิ่มขึ้น” ในขณะเดียวกัน ครูผู้สอนก็เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ทางตรงจากการนิเทศครั้งนี้ ดังที่ครูผู้สอนที่เป็นผู้ร่วมวิจัยแสดงความคิดเห็นว่า “งานวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในการใช้ครูได้เปิดมุมมองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน และลงมือปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการสร้างความรู้ เพราะที่ผ่านมาครูผู้สอนยังติดกรอบกับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมอยู่ ดังนั้นมือครูเลือกที่ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้แล้ว ครูเองต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการเป็น “ผู้สอนสู่การเป็นผู้เสริมความรู้” โดยมีหน้าที่ เช่น ให้คำปรึกษาผู้เรียน เสริมความรู้และทักษะทางวิชาการ และดูแลความปลอดภัยในการลงพื้นที่ชุมชน ครูผู้สอนได้เข้าใจบริบทและนิเวตั๊มนธรรมของชุมชนเพิ่มมากขึ้น เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน ทางด้านของชุมชนก็มองเห็นความสำคัญของการศึกษา และเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชน ดังที่ผู้อำนวยการ สพป. 4 แสดงความเห็นว่า “การวิจัยครั้งนี้เป็นตัวประสานให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นฐานรองรับการเรียนรู้ของเยาวชนได้เป็นอย่างดี” นอกจากนั้นครูภายในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้มีปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันดีขึ้น จากแต่เดิมที่อยู่ในภาวะของ “ต่างคนต่างทำงานแยกส่วนกัน” เปลี่ยนมาสู่การทำงานร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในแง่ของ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้ครบถ้วนกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือการจัดตามระดับชั้นเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบหรือความสนใจของครูผู้สอนแต่ละคน

ประเด็นที่ 2 กระบวนการ ผลการวิจัย และผลกระทบต่อระบบการศึกษาและท้องถิ่น สำหรับประเด็นการวิพากษ์ในส่วนของกระบวนการวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุมคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมและมีความยืดหยุ่นอย่างมาก คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ให้อิสระกับนักปฏิบัติได้ “คิดและลงมือปฏิบัติ” ด้วยตนเอง โดยที่ผู้วิจัยมีบทบาทในการเสริมพลัง ให้คำปรึกษาและเป็นพี่เลี้ยงจนเสร็จสิ้นโครงการ ในขณะที่การวิจัยเชิงเรื่องเล่าช่วยเพิ่มมิติในการขยายภาพรายละเอียดที่สะท้อนให้เห็นความแตกต่างหลากหลายของบริบทแต่ละพื้นที่ของทั้ง 4 กรณีศึกษาได้อย่างชัดเจนและลุ่มลึก สำหรับผลการวิจัยตามจุดประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ผู้เข้าร่วมการประชุมส่วนใหญ่มองเห็นแนวทางที่จะนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาการศึกษา เช่น ความหมายของประสบการณ์เรียนรู้ ดังที่ศึกษานิเทศก์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “เมื่อไหร่ก็ตามที่ครูทำให้เยาวชนได้เรียนรู้สิ่งที่มีความหมายกับตัวเอง...จะทำให้เยาวชนมุ่งมั่นและมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับ” จึงเป็นหน้าที่ของครูต้องจัดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนเป็นลำดับแรก ก่อนที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ สำหรับผลการวิจัยในหัวข้อแบบแผนการเรียนรู้และปัจจัยที่มีอิทธิพล ครูที่เข้าร่วมโครงการแสดงความคิดเห็นว่าการเข้าใจแบบแผนการเรียนรู้และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เยาวชนในครั้งนี้ ทำให้

ครูต้องตระหนักในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเยาวชนมีแบบแผนการเรียนรู้ที่ต่างกัน ตามความสนใจในเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับบริบทของเยาวชน ตลอดจนปัจจัยภายในของเยาวชนแต่ละคนและบรรยากาศในการเรียนรู้ร่วมกัน นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยท่านหนึ่งได้เสนอต่อที่ประชุมว่า การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับแบบแผนการเรียนรู้ทั้ง 4 แบบมาเพื่อใช้เป็นฐานในการศึกษาวิจัยต่อยอดว่า เยาวชนแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีแบบแผนการเรียนรู้อย่างไร น่าจะเป็นประโยชน์และทำให้ครูผู้สอนรู้ว่าต้องจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนอย่างไร

สำหรับผลการนำเสนอกระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อเป็น “ฉัน” (L-BeMe) ผู้เข้าร่วมประชุมให้ความสนใจและแสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า เป็นกระบวนการที่ดี หากมีการขยายผลโดยการประยุกต์กระบวนการ L-BeMe ไปสู่โรงเรียนอื่นๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกับโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ จะก่อให้เกิดผลกระทบที่ดีต่อระบบการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างแน่นอน ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันวิพากษ์ถึงการนำกระบวนการ L-BeMe ไปขยายผล โดยต้องคำนึงถึงวิธีการที่จะทำให้ครูผู้สอนในฐานะนักปฏิบัติที่มีบทบาทหลักในการนำกระบวนการไปประยุกต์ใช้ไม่ต้องมีภาระเพิ่ม ดังที่ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผน สังกัด สพป. 1 กล่าวว่า ปัจจุบันครูผู้สอนต้องรับคำสั่งและนโยบายด้านการศึกษาจากหลายภาคส่วนส่งผลให้ครูมีภาระหน้าที่มาก หากจะนำกระบวนการ L-BeMe ขยายผลเข้าสู่ระบบโรงเรียนต้องหาวิธีที่จะช่วยให้ครูรู้สึกว่าเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนซึ่งเป็นหน้าที่ประจำ เพราะบางขั้นตอนของกระบวนการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ครูทำอยู่แล้ว แต่มีบางขั้นตอนที่เสริมเข้ามาเพื่อพัฒนาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ดังนั้นนักวิจัย ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันพิจารณาและระบุขั้นตอนให้ชัดเจน “ขั้นตอนไหนทำแล้ว และขั้นตอนไหนเสริม” เพื่อลดความสับสนและความรู้สึกว่าเป็นการเพิ่มภาระให้หมดไป เช่นเดียวกับศึกษานิเทศก์ ที่เสนอว่าควรมีการระบุรายละเอียดแต่ละขั้นตอนของกระบวนการให้ชัดเจนเพื่อครูโรงเรียนอื่นๆ จะสามารถหยิบกระบวนการไปประยุกต์ใช้ได้เลย ส่วนทางด้านนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยแสดงความคิดเห็นว่า หลังการนำกระบวนการ L-BeMe ไปประยุกต์ใช้แล้ว ควรมีการทดสอบความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพื่อค้นหา core process ในการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การต่อยอดสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ได้ในอนาคต ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นร่วมกันว่า นักปฏิบัติที่เคยเข้าร่วมโครงการต้องดำเนิน กระบวนการ L-BeMe “ทำซ้ำหลายรอบ” และนำไปขยายผลสู่โรงเรียนใกล้เคียงที่สนใจ สำหรับผลกระทบต่อห้องถันที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ นักปฏิบัติที่มาจากห้องถันได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษา มองเห็นศักยภาพของตนเองผ่านการนำความรู้ที่ฝังอยู่ในตน (tacit Knowledge) ที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์มาใช้ในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนในห้องถัน

ประเด็นที่ 3 กลไกการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาคุณภาพการประสมศึกษา ผู้เข้าร่วมการประชุมส่วนใหญ่ลงความเห็นว่า กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ต้องเริ่มต้นจากตัวบุคคล คือ ผู้จัดการศึกษา จะต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญของการศึกษาของเยาวชนประสมศึกษา โดยเฉพาะในกรณีของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ดังที่ ผู้อำนวยการสถาบันอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายได้แสดงความคิดเห็นว่า “ผู้จัดการศึกษาต้องเข้าใจสภาพการณ์ สถานะทางสังคมของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ จึงจะสามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และนำพาเยาวชนชาติพันธุ์ก้าวสู่สากลได้” โดยเฉพาะครูผู้สอนที่ต้องช่วยให้เยาวชน

รู้สึกมั่นคงในชีวิต มีจินตนาการ และความใฝ่ฝันลึกลับ ตลอดจนที่ดีขึ้น ผู้เข้าร่วมการประชุมที่เป็นครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษา ได้กล่าวถึงบทบาทของตนเองที่จะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา กล่าวคือครูผู้สอนให้ความสำคัญกับจิตสำนึกและอุดมการณ์ที่มุ่งทำประโยชน์เพื่อผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการยืนยันว่าจะเดินหน้าในการนำกระบวนการ L-BeMe ไปประยุกต์ใช้ต่อไป โดยจะนำเรื่องเสนอต่อผู้บริหารและครุฝ่ายวิชาการเพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตรห้องถังและขับเคลื่อนไปพร้อมกันทั้งโรงเรียน ในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้มีการพูดคุยกันเบื้องต้นกับผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนเครือข่ายที่เข้าร่วมประชุมถึงความพร้อมที่จะขยายผลกระบวนการ L-BeMe ไปสู่โรงเรียน เครือข่าย ในขณะที่ครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่เพิ่งรับทราบข้อมูลรายละเอียดจากการเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ บางส่วนยินดีรับแนวคิดนี้ไปปรึกษาหารือกับบุคลากรภายในโรงเรียนและห้องถัง อย่างไรก็ดีพบว่าข้อกังวล แรกที่เกิดขึ้น คือ “ไม่รู้จะเริ่มจากตรงไหน หรือควรเลือกนิเวศวัฒนธรรมเรื่องใดมาใช้ในการจัดการเรียนรู้” ดังนั้นครูและผู้บริหารจากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ จึงควรมีหน้าที่ในการเป็นพี่เลี้ยงหรือโค้ชให้กับโรงเรียน เครือข่ายที่สนใจ

ในส่วนของศึกษานิเทศก์ที่เข้าร่วมการประชุมแสดงเจตนาرمย์พร้อมให้การสนับสนุนครูในการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนเปิดเวทีให้ครูได้นำเสนอผลงานในงานประชุมเชิงวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อย่างไรก็ดี ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ตั้งคำถามต่อตนเองและครูที่จะนำกระบวนการ L-BeMe ไปประยุกต์ใช้ว่า “เราเข้าใจกระบวนการนี้ดีหรือยัง” จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะต่อผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยว่า ต้องการให้มีการพัฒนา คุณภาพหรืออธิบายแนวทางการใช้เพื่อสร้างความเข้าใจในแต่ละขั้นตอนของการกระบวนการ L-BeMe อย่างละเอียด ก่อนการนำไปใช้ขยายผล ในส่วนของนักวิชาการและอาจารย์มหาวิทยาลัยแสดงความคิดเห็นว่าตนเองควรมีบทบาทในการสนับสนุนเชิงวิชาการ โดยเฉพาะกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านทักษะ เทคนิค องค์ความรู้ ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ หรือการให้ความสำคัญกับการวิจัยแบบ area-based learning ซึ่งมีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้นิเวศวัฒนธรรมให้เข้ากับบริบทพื้นที่ นอกจากนั้นการให้นักศึกษา คณะกรรมการฯ ได้ทำวิจัยพร้อมกับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอนในพื้นที่ยังเป็นการเติมเต็ม ความรู้ ทักษะและประสบการณ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้ดียิ่งขึ้น